

Delamonce invenit F.A. Aveline Sculp.

HISTORIA MORBORUM

QUI ANNIS

MDCXCIX. MDCC. MDCCI. MDCCII.

VRATISLAVIÆ

GRASSATI SUNT,

A COLLEG. ACAD. LEOPOLD. NAT. CUR. VRATISLAVIENS. IN LUCEM EDITA.

Opus variis Casibus & Cautelis Practicis, Judiciis item de Remediis, & vera Curandi ratione instructum.

ACCEDIT APPENDICIS LOCO

I. TRACTATUS DE EXPERIENTIA,

In quo natura Experientiæ describitur, & quam caute comparanda ea sit, explicatur.

II. OBSERVATIONES PRACTICÆ DE HYDROPE PECTORIS,

A CCLL. Acad. Leopold. Nat. Cur. Vratisl. edita.

PRÆFATUS EST

ALBERTUS HALLER,

M. Phil. D. M. Anat. Bot. P. P. O. Archiater & Conf. Aul. Reg. M. Brit. Soc. Reg. Londin. & Upsal. Sod. & Reipubl. Bernensis Ducentumvir.

[redacted]

LAUSANNÆ & GENEVÆ,

Sumptibus MARCI-MICHAELIS BOUSQUET & Sociorum.

MDCCXLVI.

LECTORI &c.

ALBERTUS HALLER.

QUANDO Morborum Vratiſlavienſium hiſtoriam edendam ſibi ſumſit *Bouſquetus*, me in primis, qua eſt humanitate, ſelegit, cujus Præfationem novæ editioni utilis libri præfigeret. Neque ego detrectare laborem potui, qui Bernenſis civis eſſem ejuſque Reipublicæ adſcriptus Senatui, quæ *Bouſqueti* induſtriam Academiæ ſuæ Lauſannenſi decori & emolumento fore olim ſperavit, eamque ſpem luculentis teſtimoniis demonſtravit, & reſpondentem ſuæ opinioni, atque a decem fere retro annis non ſine publico commodo in optimis Scriptoribus edendis occupatum experta eſt. Sed breves meæ horæ ſunt, debitumque aliis operibus otium ita arctum eſt, ut in hanc Præfationem tempus multum impendere, aut aliquam partem artis noſtræ minutius tradere minime mihi liceat.

Sufficere adeo credidi, si aliqua adferrem, ex quibus constaret, utilem & egregium librum esse, quem *Bousquetus* ederet.

Auctores habuit Naturæ Curiosos omnes, MAXIMILIANUM PREUSSIUM, MICHAELEM PAULI, GODOFREDUM KLAUNIG, SAMUELEM GRASSIUM, CAROLUM OEHMB, sed in primis CHRISTIANUM de HELWICH, cujus etiam calamo societas usa est (*a*). Clinici omnes, magnam sibi in elegantissima & opulenta, & satis populosa urbe auctoritatem conciliarunt merendo. VRATISLAVIÆ enim fasti emortuales eumdem fere numerum mortuorum habent, quem Edimburgenses (*b*).

STAHLIANA quidem principia (*c*) tenuerunt omnes, & plurimum animæ in motubus vitalibus dirigendis tribuerunt. Verum, etsi nondum hoc mentis imperium adgnoscere possim, ob rationes alibi fuse exhibitas (*d*), minime tamen dissimulo, nihil aliqua theoretica præjudicia impedire, quin in practicis experimentis utilis, & eximia STAHLIANORUM industria esse possit. Imo vero animus horum virorum alienior ab elegantiis sermonis, Litterarum, Botanices, Anatomes (*e*), contractis ad angustiores limites ingenii viribus, eadem ratione acutius potest in practicis vidisse, qua vulgo solent, qui in unico objecto sibi placent, in eo excellere. Deinde Stahliani, ab ipso suo PRÆCEPTORE fere ita instituti sunt, ut in morbis non plurimum medico agendum esse persuasi, naturæ pleraque relinquant (*f*). Sed

(*a*) Præf. ad Morb. ann. 1702.

(*b*) Vratislavienses an. 1700. mortuos sepelierunt 1394. Edimburgenses vero an. 1734. habent funera 1149. *Vol. IV. pag.* 29.

(*c*) Hinc hæmorrhagiarum per ætates mutatus locus, 1699. *pag.* 28. corticis condemnatio, 1699. *p.* 31. *sq.* podagra a plethora deducta, 1699. *p.* 121. &c.

(*d*) Comm. ad Instit. BOERH. *n. DCIX*.

(*e*) Nego, quod ex corporis structura & textura, partium corporis organicarum, non solum specifice, quatenus mechanicæ sunt, sed etiam generice, quatenus textæ sunt atque structæ, quidquam subsit, quod vere ad medicum pertineat, seu medico quatenus tali ulla necessitate cognitum esse debeat, seu ad scopum medendi, restituendi, reparandi &c. utilitatem eximiam adferat &c. STAHL. ad *theor. med. proleg. p.* 69.

(*f*) Vide variolarum curationem 1700. *p.* 146. &c.

Sed eam HIPPOCRATIS in curando rationem fuisse fere suadent Epidemicorum libri, qui observati morbi accuratissimam historiam, medicamenta vero paucissima continent. Qui venæ sectionibus, creberrime repetitis, & mochlicis vomitum moventibus medicamentis acutos morbos curant, ii certe medici symptomatum robur, seriem, naturam passim mutant, & alia pericula evitando inducunt forte aliqua. SYDENHAMUS ipse, qui observandi auctor fuit recentioribus medicis, solebat in morbo novo (g) aliquot ægros fere expectatione curare, ut morbi ingenium disceret nihil turbando. Hujusmodi fere est Vratislaviensium nostrorum medendi ratio, quæ juvare, & leniter monere naturam possit, a tramite retrahere nequeat.

Sed utile etiam institutum mihi videtur, quo epidemias morborum scribendas sibi sumserunt. Iidem Viri, quos modo laudavi, HIPPOCRATES & SYDENHAMUS, non aliis magis inclaruerunt laboribus, quam epidemiarum historiis. Morbi equidem in universum videntur generis sui tenaces esse, & fere eadem constantia characteres intimos conservare, qua plantæ specierum notas per tot sæcula retinent. Ruta, Alliumque eadem nobis sunt, quæ THEOPHRASTO fuerunt: sed etiam Pleuritis procul dubio, & tertiana nobis eadem est, quæ HIPPOCRATI. Verum in hac communi morborum perpetuitate, multum tamen diversitatis esse facile intelligitur, si sanorum hominum in diversis mundi aut regionibus aut ætatibus diversas temperies consideraverimus: & ipsæ denique regiones genium suum non parum inflexerunt. Rhenus olim frequentissimo gelu coibat, ut Galli limitaneum flumen etiam hostiis exorarent, ne patiens dorsum præberet transituris in mitiores terras ferocibus Germaniæ populis. Omnis aberat a Germania vitium lætitia, & Alces denique, ultimi nunc fere Septemtrionis incolæ, saltus tunc incolebant Rheno finitimos. Excisis inde vastissimis sylvis promotus est nivium deflu-

(g) Observat. S. V. ad fin.

defluxus, diminuta vaporum ex terra halantium copia, & ipſum cœlum ita ſiccatum, atque mitigatum, ut non copioſæ ſolum vites, ſed generoſæ ſint apud Germanos, omniumque frugum ſe ea regio patientem præbeat. Quidni vero morbi genium deflectant, ſi ipſe denique aer, & cœlum, & anni tempeſtates mutantur?

Non obſcurum eſt, quo ſermo meus ſpectet. Si morborum minutior hiſtoria mutabilis eſt, ſi venerea lues nobis alia eſt, quam CARPI temporibus, ſi nova Ægypto incumbit peſtilentia, ſi ſcorbutus nuper malis acceſſit mortalium, ſi denique, quod ubique inculcat SYDENHAMUS, eædem febres ſubinde aliam & aliam medendi poſtulant methodum, tunc certe non aliud utilius conſilium eſt, quam epidemias, morborum nempe vitas quaſi ſcribere, & initia & adoleſcentiam, & declinationem, & variam in variis annis indolem, aliamque, & ad medicationes aut obſequium aut pertinaciam, & cum cœli ſtatu conjunctionem & ſympathiam fideli, & naturæ imitatrice manu notare.

Unum, quod addam habeo. Epidemiarum ſcriptores, id fere clinicis præſtant medicis, quod illi botanicis tribuunt, qui *floras*, ut LINNÆUS loqui amat, urbium & regionum ſcribunt. Sunt certæ & plantæ, & morbi, patriæ ſuæ tenaces. Ab omni tempore cœcitas Ægypto, ab ævo Galeni ſemitertiana Romanis gravis & moleſta fuit. Quando adeo periti medici, ex multorum ægrorum frequentatione, ſtatum morborum urbis ſuæ ſcripſerunt, multa ipſis poſteri debent, qui morbos patrios in ſcriptis eorum fere æque facile diſcunt & adgnoſcunt, uti ex RUPPII flora, ſenenſis ſoli plantas diſtinguimus.

Hæc fere, ut vocant, generalia ſunt. Sed peculiaria merita ſcriptorum noſtrorum liceat demonſtrare. In compendia medica morbi, & ab iis in primis ætatis ſcriptoribus, pauci recipiuntur, iique fere ſimplices. Qui prioris ævi ſyſtematicos praxeos auctores legerunt, non poſſunt non ſenſiſſe, quam paucæ febres, quamque ſimplices, ibi recenſeantur. Quotus auctor eſt, coætaneus VRATISLAVIENSI-

BUS

BUS nostris, qui petechialis febris (a), febris purpuratæ, rubræ illius (b) mitioris, & albæ, & hæmorrhoidum (c), & hecticæ (d) ex internis viscerum malis multipluis, hæmorrhoidum vesicæ (e) & oris, & febrium intermittentium mali moris (f) & in primis hydropis pectoris (g) fidas, & minutas historias, per sua signa, suos eventus, suasque curationes descripserunt?

Sed non vulgares morborum aliorum varietates in hoc opere reperio, ut botanice loquar, & eventus (h), aut ex recuperata valetudine manifestos, aut ex cadaverum dissectorum (i) mala conditione excusabiles, & symptomatum pericula.

Effectus deinde felices simplicium medicamentorum, experimento firmatos (k), aut vicissim nimias laudes, ab ipsa re confutatas (l), passim fidi recensuerunt URATISLAVIENSES.

Morbi denique rariores & observationes (m), ut vulgo vocant, magno numero intercurrunt.

Differ-

(a) 1699. init.
(b) 1700. p. 163. seq.
(c) 1700. p. 170.
(d) 1700. p. 188. seqq.
(e) 1701. p. 240. AURELIANO quidem tactas.
(f) 1702. p. 342. seq.
(g) In propria ad finem dissertatione.
(h) Venæ sectio in petechiis funesta, 1699. *init.* Hæmorrhagiæ funestæ in petechiis 1699. *p.* 6. &c. Castrationis funestus eventus in herniosis, 1702. *p.* 327. In fluore albo, ab adhibito balneo aluminoso ulcus uteri, 1700. *p.* 169. &c.
(i) In atrophico hepar friabile siccumque, 1700. *p.* 189. In alio apposito, abscessus peramplus ventriculi, *p.* 191. Scirrhus ovarii cum tuba, à frigore partium admisso, 1701. *p.* 222. Post diuturnum puris mictum & atrophiam ren sinister consumtus, ut sola tunica superesset cum vesicæ calculo, 1702. *p.* 364.
(k) Spiritus vitrioli utilis in vermibus, 1699. *p.* 31. Cantharides in Ophthalmia ad aurem admotæ noxiæ, in pede vero salutares, 1699. *p.* 61. & 62. Vires radicis Oreoselini apii folio majoris T. ad podagram, 1702. *p.* 307. (hæ quidem ex alio). Parietariæ efficacia in ischuria, quando in cataplasma tusa adplicatur, 1702. *p.* 352.
(l) Radix asari in quartana noxio effectu adhibita, 1699. *p.* 94. Nephriticorum aut lithonthripticorum immerito laudatorum inertia, 1699. *p.* 119. & 137. Alcis vis antepileptica vana, 1701. *p.* 235. Ex auro fulminante morbus cœliacus, 1702. *p.* 331.
(m) Hæmorrhagia penis ab hæmoptysi repercussa, & à vesicatorio capiti imposito, 1699. *p.* 58. Prolapsus enormis intestini recti, cujus interior membrana sphacelata decessit, sanatus, 1699. *p.* 104. Aneurisma per quinquaginta annos inpune gestatum, 1700. *p.* 165. Diabetes verus lacteus,

Diſſertationes duæ, quas ſubjecimus eoſdem Auctores habent. Prior, de Experientia, varias irritas medicorum promiſſiones, falſas expectationes experimentorum (*n*), ficta- que rerum miracula elevat, & ſummam in experiundo difficultatem demonſtrat. Altera plenam diriſſimi morbi hiſtoriam, diagnoſin ab adfini aſthmate, & ſignorum eventuumque deſcriptionem.

Dedi in *Georgia Auguſta* d. 26. Maii 1746.

1700. *p.* 201. Fiſtula à dente evulſo & læſa glandula Whartoni, 1700. *p.* 202. & 203. Sapor Zibethicus à veſicatorio, 1699. *p.* 61. Scorbuti vis contagioſa, 1701. *p.* 213. Paralyſis faucium & œſophagi, 1702. *p.* 325. Impotentia in viris ſaniſſimis, 1702. *p.* 347. Puſtulæ venereæ variolarum ſimillimæ, 1702. *p.* 374. Febris quintana, *ibid. p.* 374. Septimana, *ibid.* Octana, *p.* 375. Hydrops uteri, *p.* 377. Infans pene & ano deſtitutus, ex duobus tumoribus ſupra pubem fœces & urinam reddens, maxime in reſpiratione. In cadavere veſica nulla: fœces ex colo rupto, & ex ureteribus in ea foramina patentibus, 1702. *ſub fin.*

(*n*) Et ipſius BOILEI *p.* 415. 426.

PRÆFA-

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

Celeberrimorum Virorum exemplo * inducti, morborum qui anno 1699. grassati apud nos sunt, historiam condere aggressi sumus, eaque nos sustentat spes, fore, ut institutum nostrum à Viris æquis, & in Medicinâ faciendâ exercitatis, non improbetur. Ii enim soli optimè norunt, quantum commodi, cùm incidit mali genus aliquod ignotum, ex diversarum constitutionum morbosarum comparatione, in artem redundet; Minime vero angemur, si inclementiùs de laboribus nostris nugivendulos agyrtas & jactabundos panacaarum venditores intellexerimus judicare; longe enim imperita horum hominum censura infra iram nostram est. Non nobis plaudimus, nec aliorum aucupamur plausus, non trivialem tamen sonticorum quorundam affectuum notitiam sed experientiæ conformem ex nostra praxi haustam, monitis fortè non inutilibus, circa curam & eventum morborum illustratam Lectori dare allaboravimus. Oleum lucernamque pagellæ hæ non redolent,

* Conf. Castigation. Græbner. p. 5. 6. 7.

sed inter praxeos tædia nobis nata, eo minimùm nomine placebunt, quòd nullius Medici nomen famamque lacerent, sed intra debitos modestiæ cancellos sese contineant. Dùm autem nostra Observatorum nomina legis, cave, nos ambitiosam in his schedulis scientiæ tabulam suspendere voluisse credas, sed eo id fine factum esse interpreteris, ne historiæ laboraret & periclitaretur fides. Si lucubratiunculæ hæ non sordent, pensum cœptum pertexemus. Tu autem, quisquis es, Lector, cum nobis benè precaberis Inclyto Senatui Populoque Vratislaviensi, DEUM *obtestatus, ut ars, quæ Salutis hominum curam agit,* † *Civium Sanitatem, suavissimum illud ac pretiosissimum vitæ condimentum, quo nil Divitiæ possunt regales addere majus, præsentem caste servet, dubiam ac periclitantem muniat, amissamque solerter restituat.*

† Conf. Castigat. Græbn. *p.* 7. 8.

I. N. J.

I. N. J.

ANNI nonagesimi noni Januarium (*a*) praeterlapsi proximè seculi horridum Vratislaviensibus reddidere Nebulae & Venti variis vicissitudinibus, potissimum incurrente pluviâ, subinde tamen & frigore, quamvis remissiori, graves. Initium quoque imò majorem ferè partem Februarii sub eâdem coeli inconstantia transegimus, nisi quòd alterna frigoris vis majori impetu corpora nostra concuteret, & aër circa plenilunium serenus languentes animos excitaret. Eandem coeli inclementiam ineunte mense Martio experti sumus; non rarò tamen effundebantur ad plenilunium usque, quae illicò tabescebant nives, & terra pruinis horrebat. Mollior aër vergente ad finem Mense, ac sudum, tellurem fovebat. (*b*) Primus ergò hic anni quadrans, ut apparet, toto ferè decursu excessit in humidâ constitutione, uti ex accuratissimis tàm Barometricis, quam Thermometricis observationibus annotavimus. Morbi, qui in hanc tempestatem inciderunt, varii erant, cùmprimis sub Januarii principium dolores spasmodici sanguineo-cholericos & melancholico-phlegmaticos affligebant; Frequens erat arthritis, praedominabatur tamen pleuritis notha. Hujus initium utplurimùm erat horror levis, ut ambigeres, podagra ne in assuetis, an alius morbus successurus esset. Occupabat deinde dolor vel scapulas, vel quandam pectoris regionem, saepè & claviculas, qui ex compres-

Constitutio aëris per tres menses.

Grassabantur morbi spasmodici imprimis pleuritis notha.

(*a*) Conf. *Castigat nostra Grabner.* p. 8. 9. (*b*) *Ibid.* p. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

compreſſione externâ ingraveſcebat; Cum moleſtia ægri in partem ſanam decumbebant; Pulſus mollis, qualis ſuevit eſſe inflammatis partibus carnoſis, nec, ut in pleuritide verâ fit, arteriam duram, & quodammodo tenſam indicabat; Urina ruffa ſedimentum Tartareum ruffum objiciebat oculis. Senſus punctorii doloris in hoc affectu, ut perſæpè notavit D. Helwich, non cum pulſu, ſed cum reſpiratione coincidit. Æſtus in illo morbi genere multò mitior, quàm in verâ lateris inflammatione. Corripiebantur malo illo potiſſimùm homines iracundiæ obnoxii, & diætæ aromaticæ & vinoſæ dediti, intempeſtivo frigidi & humidi aëris occurſu admiſſo. In hoc D. D. Pauli & Helwichii obſervationes conveniunt, exiguum fuiſſe, quod uſu diaphoreticorum in hoc dolore obtineri potuerit, & hic quidem, cum D. Graſſio lætiorem ſubinde & jucundiorem eventum ex adhibitis temperatioribus diureticis conſecutum fuiſſe meminit. Multos etiam eo tempore ſcimus queſtos de dolore lumbos infeſtante, quem & Medici non ſatis exercitati, & vulgus ſine accuratiore examine, cùm ureteres per illa loca ferantur, promiſcuè nephriticum eſſe autumant. Quoniam verò in regione lumborum, quæ quinque vertebras in longitudine complectitur, poſt integumenta communia reperiuntur muſculi, vertebræ cum ſuâ medullâ, nervi ab eâ exorti, præterea etiam pars meſenterii, vena cava & ſocia arteria, inteſtina item, quâ parte lumbos attingunt, vaſa ſpermatica, renes, ureteres, ac in fœmineo ſexu uterus *&c.* in propatulo eſt, quàm facilè medentibus & ægris, niſi ad omnia attendant, error obrepere poſſit. Torquebatur eodem tempore quiſquam dolore colico, ad iſtum vocatus D. Helwich, cùm jam per horas aliquot cùm eo malo eſſet conflictatus, ægerrimè eidem perſuadere potuit, non eſſe nephriticum, in quâ opinione æger erat, ſed colicum, qui intra breve tempus etiam facilè convenientibus remediis ſublatus fuit. Et ſanè rerum uſus nobis aperuit, parum eſſe in dignoſcendâ nephritide fidendum ſignis diagnoſticis, vulgò notis, qualia ſunt, ſtupor coxæ ejuſdem lateris, dolor fixus in parte, & ſæpè etiam ad teſticulum excurrens, difficilis urinæ excretio *&c.* cùm hæc ſymptomata non rarò etiam cum aliis morbis conjungantur. Nec minus incerta ſunt, quæ ab urinarum inſpectione mutuamur, cujuſcunque generis illa ſit, ſive tenuis, ſive craſſa, ſive rubra, ſive adſint arenulæ, ſive deſint, niſi ſimul ſanguis excernatur. Nos, etiamſi memorata ſigna non inſuper habeamus, nihilominus & ad vomitus, & ad vires ipſas reſpiciendum eſſe, multoties experti ſumus. Nam licet & vomitus & proſtratio virium dolori colico & nephritico communes ſint, docet tamen experientia affatim, vomitum quidem in colico dolore, non niſi pleno ſtomacho, & in principio morbi adeſſe, in dolore vero calculi & in initio & procedente affectu, quoties dolor repetit urgere, vires item longè magis atteri per tormina colica, quæ miſeros lecto affigunt, quàm per cruciatus nephriticos, in quibus non rarò obambulant, imò ſæpè violentè nimis corpus commovent. Motus quoque ſanguinis hæmorrhoidales circa lumbos dolore tenſivo ſe exerentes, non paucis imponunt, & cum nephriticis inſultibus confunduntur. Nonnulli tùm quoque diarrhæâ afflicti auxilium D. Graſ-

Dolor lumborum.

D. Graſſii implorarunt, & ab eo, methodo continuis demulcentibus debitâ, ſine ope adſtringentium propriè ſic dictorum curati fuerunt.

Arthriticorum numerus cum ingreſſu hujus anni inſigniter auctus fuit (*c*). Arthritis. Non pauci enim Vini Hungarici (cùm Hungariæ ſolum totum ferè calce vivâ ſubſtratum ſit, illa verò calx viva non tantùm corrumpit aquas, ut puteales fermè omnes ſint inſalubres; ſed & hoc incommodi affert, ut vina etiam calculum generent, & Podagricis infeſta ſint, ac arthriticos dolores arceſſant, quâ de re legendus Jac. Tollius *epiſtol. Itiner.* 5. *p.* 144.) amatores habitûs corporis turgidioris ſanguinei, qui ineunte ætate variis hæmorrhagiis obnoxii, aut artificialibus ſanguinis depletionibus aſſueti fuerant, ceſſantibus ſpontaneis illis, aut omiſſis chirurgicis evacuationibus laticis hujus, arthritici facti ſunt, ac didicerunt, tenſivos illos inter ſcapulas circa nucham ac dorſi ſpinam, lumbos, os ſacrum, coxas, de quibus non rarò ejuſmodi homines conquerentes audire licet, dolores arthriticis præluſiſſe. Duæ fœminæ, quarum utraque 40 annum ſuperaverat, in arthritidem eâ tempeſtate incidebant, poſtquam menſes, qui per multos annos creberrimè negotium iis fecerant, plenè ſubſtitiſſent, & eryſipelas, quod ordinariò eas hactenus infeſtaverat, emanſiſſet. In curâ quorundam arthriticorum poſt adhibitum externe ſpiritum formicar. lumbr. ✳c. &c. dolorem oſteocopum notavit D. Helwich, qui tamen anceps adhuc hæret, an in uſum horum volatilium cauſa iſtius doloris rejicienda ſit.

Sub finem menſis in ſcenam prodibat febris petechialis, quæ non æquè Febris Petechialis. in infantes, pueros, & ſenes, ſed in fœminas & frequentius in mares ſanguineos & ſanguineo-phlegmaticos ſævìit, ac præprimis iis gravis ac infeſta incubuit, qui vino, ſpiritu vini ſe obruerant, ac corpus cacochymicum pravâ victûs ratione contraxerant. Typus & mos febris iſtius ſequens fuit: Incipiebat cum quâdam gravedine, tuſſi, imò & faucium inflammatione & tumore, obſervante D. Graſſio, horrore leviori corpus concutiebatur, hoc ceſſante reliquo febris decurſu toto rarò alius ſe obtulit, quamvis ex admiſſione auræ frigidæ ac commotione corporis aut lecti, ſtatim de ſenſu frigoris conquererentur. Aderat præceps & ſubita virium proſtratio, artubus quaſi laſſitudine fractis aut contuſis. Pulſus arteriarum exilior & imbecillior, frequens tamen & inæqualis erat. Calor, qui horrorem ſequebatur, in ſanguineis intenſior, in ſanguineo-phlegmaticis mitior cernebatur. Occupabat iſte totum corpus, maximè verò caput, unde in floridioris habitûs corporibus, cephalalgia acutior, rubor faciei, oculi ſcintillantes, (D. Preuſſius puerperam, quæ fœtum mortuum ediderat, & in hanc febrim lochiis non ritè fluentibus inciderat, curavit, huic tempore exacerbationis lux vagabunda oculis obſervari videbatur,) vigiliæ, deliria furioſa, jactatio corporis, ſitis, &c. reperiuntur; quamvis etiam in iiſdem præter anxietatem præcordialem graviorem, ſpiritum difficiliorem & quaſi ſuſpirioſum, ac vehementiorem dorſi dolorem, ſubinde animadverſæ inflammationes faucium, œſophagi, imò & ventriculi.

A 2 Neque

(*c*) Conf. *Caſtigation. noſtra Grabnerian.* p. 14.

Neque abesse inflammationem meningum cerebri, confirmat affinitas symptomatum, quæ in hac febre & morbo Hungarico, quem in principio ex genere paraphrenitidum & invalescente malo in phrenitidem mutari extra controversiam est. In sanguineo-phlegmaticis, quorum sanguis sero viscido abundat, calor multò mitior apparebat, qui & olim, ut ex Foresto, Fracastorio, Spindlero constat, hodieque adhuc non paucis imponit ægris & Medicis, à quo fallaci calore forte febris illa maligna vocari meruit, sumptâ metaphorâ ab hominibus malignis, qui aliud fronte promittunt, aliud in intimiori cordis recessu premunt, quibus utique similes sunt hæ febres, quæ calore hoc parum periculi minantur, deinde & ægrum in maximum discrimen, & non raro in mortem ipsam præcipitant. Calori respondebat sitis satis tolerabilis, & quies corporis sine manifestâ jectigatione, sed debilitas gravis, ac continua in somnum propensio, ac non consueta antea taciturnitas vim morbi evidenter prodebant, anguemque in herbâ latere indicabant. Et his quoque cardialgia, quam sub nomine doloris cordis vulgus describit, ejusque sedem ægri se digito ostendere credunt, dum scrobiculum cordis tanquam locum affectum monstrant, molesta utplurimùm fuit. Lingua modò lento, ac glutinoso succo obducta squallebat, modò fissuris asperis & scabris dehiscebat, aut retorrido calore cum vicinis faucibus arebat. Conf. Willis. *de febr. c.* 10. *p.* 121. 122. & Ephem. nostr. *Decur.* 3. *Anni* 4*ti. append. p.* 73. *&* 74. Aphthæ quoque interiora oris non raro obsidebant. In hominibus Melancholici temperamenti, quorum tamen non nimis multi hâc infirmitate detenti sunt, statim ab assumpto alimento vel medicamento flatus & hypochondriorum murmura notavimus. D. Preussius curæ suæ commissas habuit mulieres, quæ tempore exacerbationis summâ correptæ melancholiâ, amarissimis lachrymis de anxietate præcordiorum questæ. Inter illas aliqua debilitate capitis artuumque modò dextri modò sinistri lateris apoplectico-paralytica detinebatur aliàs autem paralysin linguæ tempore paroxismi patiebatur. Cholerici hoc peculiare habebant, quòd & loquacitate suâ aliorum aures obtunderent, & calore acriori tangentis manum urerent. Omnes cujuscunque complexionis, graviter nausea cibi & appetitûs dejectio infestabant. Sensim deinde æstus invalescebat, ut luculentus calor in partibus externis deprehenderetur. Exerebant se etiam dolores varii, modo pungentes, modò mordicantes. Circa quartum, septimum, imò etiam undecimum diem, in pectore, dorso, brachiis, lumbis & cruribus, maculæ rubentes puncturis pulicum similes erumpebant, aliquando etiam majores, lenticularum magnitudinem æquantes, ut videas non malè quondam à vulgo lenticulas teste Fracastor. *lib.* 2. *cap.* 6. *de contagios. morb.* vocatas esse.

Nullum verò levamen ægri ex ista eruptione senserunt, adeoque certum, exanthemata hæc symptomaticè in cute efflorescere. In numero meliorum maculæ rubræ, unde Febris hæc Gallis *purpurata* dicitur, deteriores verò citrinæ, lividæ, violaceæ, imprimis si hæmorrhagia gingivarum circa dentes incisorios superioris maxillæ enormior ex observatione D.Grassii (& D.Preussii, qui

qui ſimile exemplum funeſtum Hæmorrhagiæ effuſiſſimæ Gingivarum circa eoſdem dentes obſervavit apud mulierem quandam Icteritiam in febre petechiali cum maculis nigris & violaceis Ictero ſuperveniente) juncta fuerit; ſed peſſimæ omnium nigræ erant, præprimis aliquanto majores. Meminimus etiam vidiſſe unam magnam & latam maculam, ſimilem ferè illi, quam deſcripſit Platerus *tom. 2. p. 19.* Urina non uno modo comparata erat. Nonnullis tenuis & aquoſa, carens ſedimento, ab aliis intensè rubra in principio reddebatur; ſedimentum ab initio morbi rarò lætum prænunciabat exitum, circa diem verò nonum, decimum quartum & vigeſimum fauſta omnia ſperare jubebat. Nec vanus fuit Fracaſtorius, dùm ſcribit, primùm mingi urinas albidas, nam & nos tales hîc vidimus. Suſpectæ quidem nobis urinæ ſtatim poſt emiſſionem turbidæ & fœtidæ, erant tamen, quibus nullum malum portenderent, licet etiam de neſcio quâ capitis inflatione ægri ſimul quererentur. (*d*) Iis, qui ſe in petechialibus, urinas ſanorum ſimiles obſervaſſe ſcribunt, fidem quidem minimè detrahendam arbitramur, in noſtrâ verò epidemicâ hâc febre, nobis ejus generis, non oblatæ fuerunt ab ægris, niſi quòd D. Pauli occurrerit diſſimile exemplum in aliquo, cui invito fæces elaberentur,& tandem ſudores cum emphoriâ ſequerentur. Alvus aliquibus aſtricta erat & hi utplurimùm intenſiore calore exæſtuabant, & præcordialibus anxietatibus obnoxii, dolore capitis immani infeſtabantur, nonnullis verò contra in fluxum concitata erat, ac excrementa copioſa ac fœtida varii coloris rejiciebantur, & in his ſymptomata mitiora erant per totum morbi curſum. (*e*) Salutaris admodum fluxus ille poſt diem ſeptimum obſervatus & accedente ſudore ſolutionem morbi promittebat. Et teſtari utique poſſumus, quòd ſiccitatem alvi noſtra hæc febris peſſimè tulerit. Vermes in hâc febri per alvum cum ſedibus aliquoties rejecti. Pejus cum iis agebatur, quos Vomitus partim humorum variorum, partim quorumvis aſſumptorum, aut etiàm inanes cum nauſeâ & cardialgiâ affligebant. Peſſimum omen præbebant & funeſtum exitum portendebant, præprimis ſi & ſingultus iis ſe comitem adjungeret; fuêre tamen, qui & ex his fluctibus, citra naufragium, ſub noſtrâ directione, & divinâ benedictione ad portum perducti, ſed utique rariores, & quantum recordamur, nemo illorum qui ex terrore inciderat in febrim. Hi enim, qui poſt terrorem hâc epidemicâ correpti, ſingultiebant, naturæ debitum, quicquid etiam conaremur, perſolverunt Paſſio iliaca huic febri in quâdam muliere ſuperveniens vitæ filum, teſte D. Preuſſio, eidem abrupit. (*f*) Sudores effuſi primis ſtatim morbi temporibus, non tantùm ſine levamine fluebant, ſed ab iis etiam ægri pejus ſe habebant; ii, qui poſt quartum morbi diem circa ſeptimum, undecimum &c. erumpebant, felicioris eventus indices erant; Udor verò, quo per totum morbum, nonnullorum corpora madebant, optatiſſimus futuræ ſanitatis prænuncius. De ſudore cadaveroſo, quem

 Helmon-

(*d*) Conf. *Caſtigat. noſtræ Grabner.* p. 15. (*e*) *Ibid.* p. 18. (*f*) *Ibid.* p. 21.

Helmontius notavit, si eo nomine intelligat similem illi odori, qui à partibus gangrenâ affectis exhalans, nares ferit, omninò testari possumus, eum aliquando nos percepisse, & certam inde ægri mortem circumstantibus prædixisse. Facilè hinc credimus, quod tempore Petri Salii ex tali odore etiam ii, quibus Sacra Medicinæ nunquam patuerunt, & febres malignas cognoverunt, ac in faustum morbi exitum augurati fuerunt. (*g*) Mirati sæpius sumus cum Celeberr. Rivino, quando sudorem frigidum, unguesque lividos reperimus in iis, quos æstus internus penè exurebat, sed pessimum semper deprehendimus hanc leipyriam, imprimis, ubi rigor totum corpus pervadebat. Hæmorrhagias quod attinet, eas non semel observavimus, ut & in sequiori sexu, fluxum mensium, qui tamen non semper augurium mortis præbuit, sicut id suo factum esse tempore narrat Hœchstetterus. (*h*) Hæ excretiones sanguinis gravitatem morbi, imò & periculum mortis minatæ sunt, evasère nihilominus, ut scimus, non pauci. (*i*) In conjuge Clarissimi quondam Collegæ Nostri Dn. D. Schultzii à DD. *Jänisch* & *Oehmb* Physicis & Collegis nostris, superiori anno in epidemicâ hac febre copiosissima sanguinis per intestinum rectum rejectio notata fuit, malis ægræ rebus, quippe quæ nullis remediis è faucibus mortis eripi potuit. Præ reliquis autem levi ex causa proni erant ad hæmorrhagias, qui scorbuticâ sanguinis discrasiâ laborabant, in quibus etiam mira symptomatum ἀταξία plus simplici vice observata fuit. Hæmorrhagias verò in principio febris nostræ paucas, excipiebat debilitas major, alienatio mentis &c. sed in statu, easque copiosas, alvi siccitas sequebatur.

Prognostica signa.

Fallax quidem & periculosum fuit de febris hujus eventu multorum judicium, plerumque tamen funestum prædicere licuit, quando in ægris signa fuère deprehensa sequentia:

1. Dejectio animi irrationalis & continuus mortis metus, ac lipothymiæ frequentes à primo morbi insultu.

2. Pulsus parvus ac inordinatus. A nonnullis etiam intermittens formidatur. Verùm præclarè notavit Celeberrimus Wedelius, quòd non adeò malus semper sit, si crebriori ictu natura se semper superiorem præstet, id quod nostrâ experientia confirmare possumus.

3. Respiratio citra plethoram laboriosa cum cordis anxietatibus, frequens ac exilis.

4. Vehementissima Virium omnium prostratio. Certè nobis sæpè norma fuit Canon ille Sennerti Nostri: Quo vires fortiores & symptomata mitiora sunt, eò melior morbi eventus sperandus; contra quò vires debiliores, & symptomata graviora, eò morbus est periculosior.

5. Fastidium & nausea cibi omnis & sitis deficiens, sive statim ab initio, sive post intensiorem soluta, ut notavit ipse Hippocrates *Coacar. prænotion. text.* 87.

6. Motus convulsivi & tendidum contractiones in manuum carpis deprehensæ, præprimis circa declinationem.

7. Deliria

(*g*) Conf. *Castig. nostræ Græb.* p. 21. (*h*) *Ibid.* p. 22. (*i*) *Ibid.* p. 24.

7. Deliria etiam in censum hunc in similibus epidemicis referuntur. Verùm cùm in nostrâ hâc epidemicâ, statim ab initio ferè omnes in delirium inciderint, & tamen vix octavus quisque ex iis mortuus sit, nos non æque terrebant, nisi oblivio, indecens decubitus, ac inverecunda corporis denudatio iis jungerentur.

8. Dolor bulbi oculorum sine omni ophthalmiæ indicio, sicuti contrà optimum præbebat præsagium Βαρυκοΐα circa declinationem, id quod ante nos notarunt tùm alii, tùm Clariss. Simon Pauli *digression. de febre malignâ*, qui hujus obauditionis causam esse existimat materiam peccantem, quæ ductum cartilagineum, in palatum ex aure meantem, obstruit, ac deinde ptyalismo ex corpore exturbatur.

9. Singultus utplurimùm funestus, si vel ab initio morbi vel circa statum intret, in declinatione salutaris; ut observavit D. Samuel Grassius & Maximilian. Preussius. Conf. Sydenh. *in op. p. 656.*

10. Retrocessio macularum & exanthemata citò disparentia.

11. Largius lotii profluvium, cujus memorabile exemplum D. Carolo *Oehmb* & Preussio oblatum fuit. Ut non absque ratione Screta *de febr. Castrens. malign. p.* 174. hanc periculosiorem reliquis criseos speciebus censeat, quia non tantùm sanguis limpidiori sero spoliatur, atque pinguiores humorum particulæ magis colliquescunt; sed quia inde haud inani conjecturâ augurari possumus, sanguinis ac lymphæ cursum in aliquibus partibus remoram pati, unde non solùm vasa valdè intumescunt, sed & lotium copiosius per renes elutriatur.

12. Angina, prunella, aphthæ, rarissimè bonæ spei sunt, ut optimè Cl. Stahlius, & nos frequenter notavimus.

13. Coma cum frigore extremorum & stertore, hianti ore, lethale.

14. Tumores capitis & artuum in his febribus, notante D. Preussiò, pessimi.

15. Urina atra in principiô febris mala, licet in declinatione mutetur in meliorem, ut notavit D. Preussius & D. Christian Helwich. Item, Urina cruda seu ex claro quasi confusa seu tartareo-citrina obscura nonnihil cum eneoremate disperso flocculoso quasi seu farinaceo aut cum sedimento gravi, viscidô, obscurô, arenosô & agitatione vix dissilienti, utplurimùm funesta.

16. Maculæ in principiô apparentes infaustæ, ejusdem commatis sunt violaceæ, lividæ, quocunque tempore in conspectum veniant, item atræ. Ratione quantitatis nec nimiùm multæ, ut optimè Fracastorius, nec nimiùm paucæ, ut non malè Petrus à Castro, salutem spondent. Inter rariores numerari debet observatio Borelli *Cent.* 2. *observ.* 35.

17. Lingua, quæ in principio inhorruit, hoc est, interprete Jacotiô, frigida, mala est, ut jam in Coacis notavit Hippocrates.

18. Labra liventia aut nigricantia mortem indicant.

19. Nihil verius illô Petri à Castro: Inter pessima hujus morbi auguria & illud ponite, *remedia à principio fuisse neglecta.*

20. Mul-

20. Multiplici experientiâ edocti ſcimus, unum ex multis ſignis pravum, multis bonis anteponendum eſſe, & in necandô ægro plus virium habere, quam plura ſimul bona in eô liberandô.

Cæterùm morbus hic noſter nequaquam, ut vulgò à dogmaticis traditur, intra 14 dies finiebatur, ſed ad 21 imò & ultra extendebatur. Certe ad 40 uſque diem cum malo hoc conflictati ſumus. Solvebatur autem rariſſimè per hæmorrhagiam, aliquando per abſceſſum, (cujus duo exempla admodùm memorabilia in Ephemeridibus ſuis notavit D. Helwich) frequenter per ſudores, ſæpiſſimè autem tùm per hos, tùm per diarrhæam. Vidimus etiam febrim hanc ſolutam & per tumores in variis corporis partibus & cumprimis in ano, & exanthemata miliaria, pedum ſcabiem, & ipſum icterum. Mutata quoque in phthiſin hæc maligna. Alii & per ſudores & urinam ac parotides ſimul ab eâ liberati. Aurifaber laborans febre hâc malignâ bubone inguinis dextri infeſtatur, qui tamen brevi diſparet, ſuccedente carbunculo in infimâ parte ſuræ iſtius lateris ac in ulcus diuturnum degenerante, decoctis tamen lignorum, mundificantibuſque externis, tandem ex voto ſanatus, uti D. Preuſs obſervavit.

Curatio. Cum verò ſalus ægrorum ſuprema Medico lex eſſe debeat, inficiari minimè poſſumus, nos in omnes verſos formas, ut inveniremus methodum tutam debellandi morbum hunc ferocem, donec ſufficienti experientiâ fulciremur, eamque deprehenderimus rationem, in quâ jam plurimi noſtrûm acquieſcunt. (k) Quantum ad V. S. quidam Practici in plethoricis in vigore ætatis conſtitutis, ab initio metuentes febrem magnam, omninò eam celebrarunt, ſuaſu Mercati, Capivaccii, Fonſecæ, Sennerti, Petri à Caſtro, Rolfincii, Horſtii, Minadoi, Sorbait aliorumque; ſcilicet conſiderârunt hi, quod ſanguis, vaſis infarctus ſudoriferis, quæ apud nos plebs calidiſſima à Medicis omni modo extorquere ſatagit, turgefactus, modò pulmones ac præcordia oppleat, & anxietates maximas creet, modò noxias hæmorrhagias concitet, modò eruptionem macularum impediat, atque hæc mala imminentia miſſione ſanguinis declinare voluerunt. Sanguis ex venâ eductus, in ſuperiori parte cruſtâ albâ ſpiſsâ tenaciſſimâ obductus, in inferiori verò, modò floridus & fluidus ſine ullâ coagulatione deprehenſus, modò concretus & coagulatus, ex obſervatione D. Preuſſii. Alii contrà cum Fracaſtorio, Thonero, Minderero, Agricolâ, Rulando, Lotichio, Heurnio, Hœchſtettero aliiſque cenſuerunt, V. S. eſſe omittendam, tùm quia vires, quarum maxima habenda eſt ratio, ita debilitentur, tùm quòd hoc modo μίασμα non expellatur, nec V. S. prædicta mala evitari queant. (l) In horum numero ſunt D. Graſſius, Pauli & Helwich, & hic quidem ultra ducentos petechiali febre detentos ſine V. S. tractavit, ac ex his vix octo fatis occubuerunt, in illis verò qui proprio conſilio, ut non rarò fit, venam ſibi pertundi fecerant, circa dies criticos congeſtiones

(k) Conf. *Caſtig. noſtræ Grabner.* p. 26. 27. (l) *Ibid.* p. 38.

gestiones ad caput, deliria phrenetica, anginam, aphthas, aphoniam, alvi siccitatem ac convulsiones observavit. Plurimi quidem sine ope purgantium, teste D. Grassio, Pauli & aliis cum sanitate in gratiam redierunt, nihilominus lenientia eximium habuisse usum, certum est. Tametsi verò statim ab initio satis sciremus, ab usu evacuantium mitiorum, in similibus febribus non ahorruisse Sennertum, Moræum, Donckerum, Riverium, Grülingium, Langium, aliosque, hæsitabamus tamen non parùm, donec videremus eos, quibus re pensitatius deliberatâ evacuans datum, facilius superare morbum. Confirmabamur etiam hinc, quod toto die cerneremus, diarrhæas, si non utiliter, absque damno tamen petechizantibus concitari; unde facilè concludere licebat, nos tutò quoque sic naturam imitari, & cathartico sordes in intestinis hærentes eliminari posse, id quod fluxibus hisce concitatis natura molitur. Juvabamur hâc in re diligentiâ nostrorum Prædecessorum, qui monuere nos, in ejusmodi febribus cum bonis ægrorum rebus, aluum fuisse laxiorem, ut constat ex Gerhardi Columbæ Messanensis *tractatu de febr. pestilent.* Variolà *in observ. Med. lib. 6. de febrib.* imò ipso Galeno *libr. 5. Math. medend. c. 12.* & Hippocrate *in lib. epidemic.* quo referenda etiam sunt, quæ in *Operibus posthumis* Malpighii leguntur. Ducebat eo nos etiam ipsa ratio, quandoquidem sole clarius in hâc febre nostrâ adesse impuritatem sanguinis & corruptionem, quam Veteres fortassis non ineptè putredinosam dixerunt. Notum præterea putridam materiam hanc, citra cujus excretionem sanitatem sperare minimè licet, non esse ejusdem naturæ, sed aliam esse tenuiorem, ac quasi halituosam, aliam esse serosam ac salinam, aliam crassiorem submucidam, ac per diversa excretiora ex corpore ejici posse, hinc verò prompta illatio erat, partes illas mucidas ac salino-oleosas, nomine biliosarum vulgò descriptas, in quas motu intestino putredinosus sanguis fatiscit, commodissimè per intestinorum volumina ex corpore exturbari, prout halituosæ illæ per cutis poros, & salino-serosæ per urinarias vias commodissimè ex corpore exeunt. In usu hic cum aliis D. Michael Pauli potio evacuans Sydenhamiana in dosi aliquantum minori. D. Helwich familiaris est pulvis ex antimon. & nitro depurat. tartar. vitriolat. ac grano uno vel duobus scammon. sulphurat. quibus apud ditiores etiam grana pauca Auri fulminantis, certis ex causis, addit. Quibusdam placet, more Wedeliano, lenientibus addere, quæ simul ad malignitatem habent respectum. Ita meminimus, quosdam radicem scorzon. scordium c. fol. Senn. & Rhabarb. Alexandr. *&c.* decoqui jussisse & ægris suis haustum præbuisse. Vomitoria in febris epidemicæ principiò hominibus phlegmaticis aut melancholicis robustis & nauseantibus, præsente conatu vomendi, interdum cum successu data. Cæterùm ferè tota cura bezoardicis absoluta à nobis fuit. Imò à medicamentis alexipharmacis fortioribus, volatilibus salibus, bezoardicis calidis a. spirituosis abstinuimus, ac abesse voluimus theriacam, mithridatium, electuarium de ovo, spirit. tartar. C. C., vipe-

rar., elix. pestilent. Croll. olea bezoardica &c. decantatissima aliàs remedia, quia vidimus ea, hâc in febre epidemica obfuisse magis, quàm utilitatem attulisse. Et hinc iterum iterumque cautelam Raymundi Mindereri *de pestil. p.* 214. & Augustini Thoneri *Observ. p.* 64. 65. commendamus. Nec vanum Celeberr. Schelhammeri de tincturâ bezoard. D. M., cui nos etiam spiritum theriacalem, imò & alia ejus generis jungimus monitum. Omninò nobis expertis credi postulamus, ea febrim & symptomata non sine periculo intendisse. Quidam tamen nostrûm calidiora cum analepticis remixta præscripserunt, quando suspicabantur, quandam quasi coagulationem sanguinis fieri, in debilitatibus etiam majoribus cum pulsu languido, in retrocessione macularum, nec non post terrorem, admissum frigus, &c. Alii verò ex nostris, unicè bezoardicis & sudoriferis temperatis morbum debellare constanter sategerunt, ut plurimùm feliciori exitu coronati. Scilicet justo tempore à nobis exhibebantur ægris, pulveres bezoard. D. Senert. Rhumbaum., pulv. polychr. Döring., Panonic. rub., aut ex tempore componebantur alii ex C. C. philos. ppt. unicorn. ver., matr. perlar. ppt., lap. 69. coralliis ppt. succin. ppt., antimon. d., bezoardicis mineralibus & chymicis variis &c. Lap. bez. occid. & orient. terrâ sigillatâ nostrati, Cinnabari nativâ, &, quod utramque semper paginam implebat, nitro. In formâ guttarum propinabatur à nobis M. S. essentiâ scordii saturatior, essent. myrrhæ, diascordium quoque Fracastoris (licet compositio non adeò concinna sit, & ex sudoriferis & adstringentibus constet) in aquâ bezoardicâ dissolutum, admixto syrupo convenienti, præprimis verò illo, quem acetositatis citri officinæ vocant, expectationi nostræ satisfecit, & magno cum successu tot ægris à nobis præscriptum fuit. Et hæc respectu ad causam morbi habito ordinavimus, conati venenum, quod vulgò in his febribus accusatur, expellere per placidum sudorem, seu potiùs madorem, in quo natura nobis præire videbatur, dum ipsa sæpè & in principio & decursu sudores movet, & ad superficiem corporis maculas promovet. Motus verò sudoris & macularum ad cutem egregiè, tùm fotu lectorum, tùm frictionibus adjuvari potest. Nunquam verò ausi sumus dorso applicare unguentum Aëtii, nec morem Indorum à Tavernierо descriptum, in rem nostram vertere licuit. His enim externis perspirabilitas cutis egregiè promovetur. Ab alexipharmacis calidioribus, quæ malignitati opponi debere vulgaris persuasio est, nobis temperavimus, quia nec venenorum, multò minùs venenatorum μιασμάτων natura cognita est, adeoque in Democriti puteo adhuc vera fermentorum malignorum alexipharmaca profundissimis tenebris immersa latent. Nec exciderant ex memoria illa Sydenhamii *in Schedul. Monitor. p.* 681: malignitatis inventionem generi humano longè ipsâ pulveris pyrii inventione lethaliorem. Verùm non satis erat, energiæ causæ occurrere, ad ægros ipsos oculi etiam erant convertendi. Ex parte itaque subjecti, indicatio urgebat cordialia & roborantia efficaciora, præprimis, quia frequentissimè vires inopinatò concidebant.

cidebant. Et ſic vinum aquâ dilutum petentibus D. D. Helwich & Graſſius, freti experientiâ & authoritate Bartholini *Cent. 6. Hiſt.* 7. aliorumque, moti etiam exemplo D. Acoluthi, Collegæ quondam, nunc deſideratiſſimi, quamvis diætam exactam aliàs rigidè exigant, tandem conceſſerunt, cùm ſub febris ingreſſum præfractè negâſſent, ægroſque eximiè hauſtu hoc recreatos eſſe experti ſunt.

Fuère, qui quoſdam ex nobis, præprimis D. Helwich, propter crebrum cinnabaris nativæ uſum clanculum apud ægros ſugillarent. At illi inſignis hujus medicamenti divinas propemodum virtutes protervè ignorant, quas ex Cratone ipſo, Joh. Quercetano *in tetrad. capit. affect. c.* 33. Daniel. Ludovici, Wedelio aliiſque, ſi ignavia & livor permitteret, diſcere poſſent; ſed fatuum foret, prolixè vim nervinam, cephalicam, diaphoreticam, præcipitantem, anodynam *&c.* cinnabaris demonſtrare, cùm rudes etiam ſeplaſiariorum famuli ex crebro Medicorum omnium uſu eam dudum calleant. Mirabitur autem quiſquam à nobis in recenſu medicamentorum præteritam eſſe camphoram, cùm hactenus inter tot bezoardica compoſita, in quâcunque formâ unanimi quaſi conſenſu fuerit adoptata. Enimverò ſcire licet tantoperè laudatam camphoræ virtutem alexiteriam (externum ejus uſum in multis affectibus incomparabilem eſſe, agnoſcimus lubenter) niti nuda traditione & opinione hominum, ac in re ipsâ in febribus hiſce malignis camphoram internè plus detrimenti, quàm auxilii adferre. Deferimus cauſæ hujus cognitionem ad circumſpectæ experientiæ tribunal, ac ſententiam nobis gratam pollicemur, poſtquam vanitas prætenſæ eximiæ hujus virtutis (reſiſtere enim putredini ac venenis eam volunt, ob ſal volat. balſamic. & reſinoſum, quo acidis contrariatur, & ſic etiam putredini, quæ ſubinde acidum habet concomitans, ut loquitur Hoffmann.) omnibus ferè innotuit. Nec ſymptomata à nobis neglecta fuerunt. Inter ea vulgò refertur diarrhæa, quo jure id fiat, vel ex antecedentibus patet. Eam certè, niſi eſſet colliquativa, & plenariam ſanguinis putredinoſam diſſolutionem argueret, aut inflammationi inteſtinorum ſuperveniret, nequaquam ſupprimere ſtuduimus. Quin imò non rarò laxans ordinavimus, ac internè per totum morbi curſum, nitroſa cum ſufficienti potûs quantitate eâ intentione ægris imperavimus, ut ventriculus & inteſtinorum volumina ritè abſtergerentur, & materia bilioſa acris ac urens è corpore proſcriberetur. Quoties tamen ſuſpicabamur, alvi profluvia excedere modum, ac dejicere vires, quas ſub tali fluxu ritè conſervare nobis cordi erat, nitrum in exiguâ & refractiori doſi præbebamus, interpolabantur terrei pulveres aut diaſcordio Fracaſtor. ei frænum injiciebamus, ac id tantò magis, ſi tormina majorem faceſſerent moleſtiam. Ab aſtringentium uſu, in compeſcendo alvi fluxu, graviſſimos angores, miras corporis jectigationes, deliriorum & cephalalgiæ incrementa, majorem linguæ ſcabritiem, ſqualloremque, inflammationem & aphthas plerique noſtrûm non ſemel notarunt. In iis, qui, loco diarrhææ, ſingultuoſâ car-

 dialgiâ

dialgiâ corripiebantur, & perpetuo vomendi conatu laboriofiffimè fatigabantur, præter nitrum vix ullum aliud laude & commemoratione dignum præftitit effectum. Ifti ægri, qui diætæ vinofæ aliàs adfueti, ad hæc pathemata difpofiti erant, ufu etiam pulpæ citri fublevati funt. In æftu, & ejus pediffequâ fere indivulsâ fiti omnibus prælaudatum anteà nitrum cum fubacidis, fucco citri, bacc. rub. idæi, fpiritu vitriol. philofoph., vitriol. dulc. vino. granator., berber. ppt &c. faftum fecit. Et proinde hic malè rem geffiffe putandi funt illi Medici, qui nihil lamentationibus æftu exuftorum ægrorum moti, fumofis fuis fudoriferis & turgefacientibus bezoardicis miferos tantùm non enecârunt.

Dolores capitis in progeffu morbi aliquantulum fublevati ab ufu unguenti alabaftrini, inter initia tamen tacito muffavit medicina dolore. Graves pectoris oppreffiones & anxietates, nullis epithematibus cordialibus, nullis linimentis pectoralibus cedebant, fed ufu camphoratorum externo mitefcere videbantur. Vigiliæ etiam per multas noctes continuatæ non multum ægrotantibus obfuerunt. Ab ufu anodynorum nullum hic auxilium, quin è contrario poft eorum ufum pulfus, & confequenter etiam motus fanguinis deprehenfus eft languidior, fenfuum ἐνέργεια debilior, exclufio recrementorum per quafcunque vias impeditior. Unde non meminimus, à quoquam noftrûm opiata in ufum fuiffe in curâ hujus febris vocata, nifi quod in principio, poft emeticum aut catharticum, D. Preuffius, Sydenhamium imitatus, aliquando opiata in refractâ dofi dederit optimo cum fucceffu. Deliria exoriebantur vel ab æftu & fanguinis ftafi, vel ab impatientiâ, aut mortis timore; Quæ pofterioris generis erant, blanda vitæ meliorifque valetudinis fpe ac argumentis moralibus fedabantur, prioris generis autem eandem cum febri curam pofcebant. Nec fegnia hic veficatoria, falfumque comperimus Fonfecæ affertum, veficantia fcilicet augere calorem, vigilias & deliria intendere, fed experientia noftra pulchrè fententiam Riverii, Horftii, Bartholini, Sennerti aliorumque eadem commentantium, in re ipsâ fundatam reperit.

Convulfiones ab initio quidem exanthemata prænunciabant, & bezoardicis tollebantur, fub finem hæmorrhagias indicabant nonnunquam in vegetioribus, in debilioribus verò ipfam mortem.

Hæmorrhagiæ, præfente plethorâ, fymptomaticæ, aftringentibus efferantur potiùs; externa illa, e. g. applicatio fmaragdi, hæmatitis, emiffio fanguinis fuper calidos lateres, colcothar vitrioli &c. non fatis efficacia, nitrofa verò internè data, omninò eximii usûs.

In ordinanda diætâ, ferè Sydenhamium fecuti, cibos tenues, jufcula avenacea, hordeacea, pruna cocta, poma Borfdorffiana commendavimus; fercula falfa, faccharata, aromatibus condita, procul effe juffimus. (m) Potum fufficiente quantitate non negavimus, etfi à frigido ftudiosè dehortaremur.

(m) conf. *Caftigat. Noftra Grabner.* p. 29.

taremur. Nam à frequentiori hoc potu alvus redditur fluida, quem etiam rectè celebrat Crato Noster *l.* 1. *epist* 11. Nonnullis in usu erat cerevisia tenuis, aliis aqua hordei, quibusdam decoctum C. C. citratum, item scorzoneræ c. rad. acetosæ, cerasis acidis, passulis minoribus *&c.* Aerem moderatè calidum esse voluimus, crebrò inculcantes, citra perniciem corpus frigidæ auræ non exponi, ac ab ægris quietem corporis sine jectigationibus exegimus, nec passi sumus, ut corpus liberius erigerent, vel sedentes, vel stantes, vel ambulantes, ne fortè, quod facilè fieri solet, animi deliquium incurrerent, aut maculæ retrogrederentur.

Animi pathemata, tristitiam, mœrores, metum mortis, quantum in nobis fuit, excussimus. (*n*) Dierum criticorum adeò scrupulosi observatores non fuimus, gnari, quòd crises varient pro variâ medendi methodo variis anni temporibus, regionibus, vitæ genere, temperamentô ægrorum, viribus *&c.* quâ de re legi merentur Jonston. *Syntag. Pr. p.* 164. 172. Ettmüller. Plemp. *fundam. Medic. Sanctor. in Hippocr. Aphorism.* Panarol. *Pent.* 3. *observ.* 39. Bruno *in propylæo Medic. p.* 133. Waldschm. *in fundam. Med. p.* 116. Georg. Baghv. *de praxi Med. ad prisc. observandi rationem revocanda p.* 256. *& seqq.* & hoc tantò magis, quia nondum terminus, à quô initium computationis fieri debet, exactè constitutus, dùm Sydenham, Blancardus & alii, à primo insultu, alii à tempore decubitus in lecto exordium capiunt cum Vidô Vidiô *oper. Med. T.* 3. *c.* 6. *lib.* 9. Sennert. & Donckert. *in Ideâ febr. petech. p.* 435. 458. *&c.*

Ex his verò amicus Lector facilè videt, quod emergenti hoc morbo nostros Antecessores consuluerimus, & studiosè contulerimus cum iis, quos ipsi descripserunt similes, & non pauca in nostram & ægrorum utilitatem converterimus.

Odontalgia & hemicrania mulierum.

Ejus moris geniique passim febres grassabantur usque ad initium Junii. Frequenter etiam hoc mense odontalgiâ seu hemicraniâ laborabant istæ potissimum mulieres, quibus negotium mensium magis impeditum. (*o*) Egregiè proderant decocta emollientia & paregorica, ex flor. sambuc. chamomill. R., papav. *&c.* ac laudatissimum medicamentum in permolesto hoc affectu est tinctura odontalgica Mynsicht. & Wedelii, quâ cum nec spiritus vitrioli rectificatus Blancardi, nec pilulæ Mural. ex extr. opii, sem. apii, hyoscyami; nec spiritus sulphur. c. spirit. terebinth. maritatus, cujus encomiastes Blegny est, nec oleum origani, aut alia vulgò nota conferri merentur. Tuebantur etiam dignitatem suam emplastra Sylvii & Ettmülleri.

Ophthalmia.

Nec nulli erant, qui ophthalmiâ vexarentur. Non tantum oculos urgebat inflammatio, cum dolore, tensione acriore & rubedine, quæ ex turgescentiâ vasculorum teneriorum in oculo dependent, sed & dolor capitis gravativus molestus erat, iis potissimum, in quibus oculus circa ner-

(*n*) conf. *Castigat. Nostra Grabnerian. p.* 33. *Ibid. p.* 37.

vum opticum patiebatur. Quotquot opem D. Helwichii implorârunt, interrogati, an hæmorrhagiam narium in præterlapsis annis crebro experti fuissent, fere omnes se quondam ei assuctos fuisse affirmârunt. De remediis, quæ ad inflammatorium oculorum dolorem tollendum vulgò adhibebantur, rerum usus edocuit nos, aquam chelidonii iis quos æstus sensibilior adurit, propter acredinem minus convenire. D. Helwich non facilè aquam hyssopi & fœniculi adhibet, quia propter oleosas ac acres partes iis junctas ei suspectæ sunt. Lithargyrium cum aceto destillato solutum, ac aquis debitâ proportione mixtum, spem ejus non est frustratum. Sed supra laudem est aqua alia ophthalmica & in creberrimo usu, de cujus efficacia etiam D. Pauli testimonium perhibet. Pinguedine viperarum recenti pruriens acrimonia, quæ haud raro hunc affectum comitatur, tollitur, ut D. Grassius & alii experti persæpè sunt. Propter vim subastringentem decoctum cort. granator., quò redeuntem singulis fere annis in orbem molestiam hanc in proprio corpore sublevavit, in amore est D. *Oehmb*. Quæsitum meminimus, an ophthalmica externa actu frigida, an subtepida veniant applicanda? Posterius nos maluimus & experientiæ suffragium spondemus.

Icterus. Occurrebant etiam, quos icterus fœdabat. (*p*) Croceus color in toto corpore, præprimis in oculorum albo, & circum tempora cernebatur, & quæ D. Helwichii & Grassii animadversio est, etiam in venis sub linguâ. Insigni ariditate & scabritie cutis corporis squallebat. Acies oculorum nonnullis obtusa, omnibus verò gravior erat lassitudo ulcerosa, cum somniis turbulentis, dolore capitis & gravativo præcipuè sterni, observante D. Grassio, siti, inappetentiâ, sed, quod mireris, oris amaritudo ferè paucis gustum corrumpebat, quod confirmat Clarissim. D. Hartmanni sententiam, bilem non esse adeò amaram, præprimis, si, quod & hic fit, cum lymphâ quasi gelatinosâ misceatur. Vexabat quoque pruritus. Alvus nonnullis satis fluida, quasi lienteriâ aut cœliacâ laborarent, aliis, quibus fortè ductus cholodochus omni ex parte obstructus, adstrictior. Homerda argillacea & albida, urina crassior & crocea, serum in extravasato sanguine, ut D. *Oehmb* & Helwich vidit, eodem inbutum colore, pulsus frequens & parvus, respiratio difficilis, ubi corpus aliquanto vehementiùs movetur, ac manus ferè semper calidæ. Pingebat verò icterus eò tempore, quod etiam aliàs fit, homines assuetos alimentis viscidis, glutinosis copiosè ingestis, ut & cerevisiis musteis ac fæculentis, unde nonnisi chylus viscidus, & crassior sanguis & lympha, obstructionibus gignendis, quas vel in glanduloso hepatis corpore, vel in deferentibus & afferentibus biliariis ductibus quærere in ictero par est, excitandis aptissimus generatur. Cùm verò hac ratione effluxus bilis ad intestina impediatur, utique necesse est, ut fel intime sero sanguinis commisceatur, ac, quicquid etiam Hel-

(*p*) Conf. *Castigation. Nostra Grabnerian.* p. 38.

Helmontius, ac ejus asseclæ tricentur, cum sanguine ad vasa capillaria delatum citrino cutem inficiat colore. In usum vocata fuêre inter aperientia & attenuantia hepatica, marrubium album à Foresto eximiè laudatum, cuscuta quoque. Invenerunt etiam locum, & forsan utramque paginam absolverunt martialia liquida præcipuè, cum salinis, v. g. tartar. vitriolat., arcan. duplicat., sale absinth., cent. min. &c. Tartarus verò Tartarisatus ad gtt. 80. sæpiùs adhibitus, interveniente laxativo, & post datâ Tincturâ Mart. cydoniat., D. Grassii suorumque Collegarum spem non fefellit. Nec immeritò Majores nostri specificam quasi vim scripserunt rad. curcum., chelidon. maj., abrotano, croco &c. In idiopathico solùm Lindenii decoctum ex rad. cichor., chelidon. maj., herb. endiv., marrub., fragar., fol. Senn. tartaro, toties nos læto exhilaravit eventu. Tulpius quondam ictericos curavit infuso rhabarbari, cui theriacam miscuit, quem imitatus D. Helwich, eventum, quem speravit, consequi non potuit. A purgantibus fortioribus & sudoriferis solicitè cavimus, ne per hæc serum sanguini subduceremus. V. S. in gravidâ aliquando fuit celebrata bono effectu, neque tamen propterea cum Aëtio præcipuum remedium dixeris, aut cum Theophrasto ordinariè auriginem per V. S. curaveris. Eodem tempore febribus continuis, præproperè nimis die quintâ superveniens quosdam è medio sustulit, quanquam, præter Medicum, nemo ex adstantibus fatalem horam metueret. Et sanè in obscuro adhuc latet, unde icterus tàm funesti exitûs oriatur. D. Helwich spasmodicam hepatis constrictionem hic accidere conjicit, tùm ex anxietatibus & angustiis præcordialibus, tùm quòd passiones ægri suas ita describant, quasi persentiscerent, manum præcordia coarctantem, tùm ex retractione umbilici in oculos incurrente. Vocabatur is aliquando ad ægrum in vigore ætatis constitutum, tantâ respirationis difficultate laborantem, ut extrema imminere, & ægrotum brevi suffocatum iri, ipsemet crederet. In ancipiti illo casu cùm non satis se expedire posset, quamnam læsa respiratio causam agnosceret; (neque enim vitium ullum vel in aëre, vel in organis ad respirationem necessariis, vel in quadam lienis affectione &c. apparebat,) postera dies cum satis convicit originem mali, in hepatis, quod cum diaphragmate, per membranaceum ligamentum latum cohæret, (quod suspensorium Anatomicorum Scholæ nominant) spasmodicâ contractione quærendam fuisse, nam icterus insperatò superveniebat. Admodum autem rebelle hoc malum fuit, & cura fastidii & tædii plenissima, domitus tamen tandem morbus ille medicamentis anticachecticis, & antispasmodicis providè junctis. Præprimis ceratum quoddam exterius applicatum vim præsentem in relaxandâ stricturâ exercere deprehensum est. Cum D. Preussio febris quartana pertinax admodùm eo tempore offerretur curanda nec usitatis medicamentis subjugari posset, emeticum laxativum mercuriale propinavit, ex cujus usu salivatio per tres septimanas & ultra cum perfectâ febris eradicatione secuta est.

Mense

Variolæ & morbilli aliaque exanthemata.

Mense Februarii, præter petechias, variolas & morbillos, vidimus alias maculas corpora infantum occupantes. Similes eæ omninò erant iis, quas Celeberr. Fehr. *in Anchorâ Sacrâ sive Scorzonerâ p.* 79. *&c seq.* describit. Nam quædam latæ rubeæque morbillis non admodum dissimiles, in facie conspiciebantur, minutissimæ verò & puniceæ, quas incauti cum petechialibus confundere solent, in dorso, lumbis & pectore cernebantur; Nonnullæ elevatiores proximè ad naturam variolarum accedebant, ac pruritu & fervore molestissimæ erant, tandemque per abscessionem epidermidis in squamulas resolvebantur; verùm aberant symptomata graviora, delirium, convulsiones, alvi profluvia biliosa & dysenterica, palpebrarum paralysis & conniventia, carentia visûs *&c.* sed comitabatur tamen hæc exanthemata febris, sub noctem ingravescens, tussis, quam ferinam vocant, corpora concutiebat, & postquam tertio vel quarto die morbi erupissent, ante 14. evanescebant, relictâ nihilominus aliquâ incedendi impotentiâ & scalpendi necessitate. Grassabantur etiam eò tempore aliæ variolæ, quas à forma, nam acuminatæ sunt, vulgò *die Spitz-blattern*, alii autem *das Ungeheur* vocant; sed quia æstus mitior conjunctus, nec ulla mali moris symptomata adsunt, præterea etiam pueri & puellæ lætè discurrunt, his exanthematibus deformati, modò ungues exercendi voluptas iis relicta sit, ferè fit, ut Medici consilium non requiratur. Id quod etiam dicendum de crystallis seu pustulis latioribus, minusque acuminatis, à lupini albi magnitudine *Schaafs-Blattern* dictis. Nam postquam aliquamdiu ichorem plorârunt, citò satis evanescunt. Magis terrentur nostri rubeolis, quas vulgus vocat *Rutteln*, quæ non sine graviori æstu primùm sparsim erumpunt, & deinde coeuntes posteà dorsum aut regionem pectoris, vel manus & pedes occupant, & latissimam maculam efformant, tandem verò ferè sine sensu in squamulas abeunt & disparent. In curâ ferè eadem methodus observatur, diaphoretica fixa totam absolvunt paginam. In frequenti apud nos usu in hujuscemodi morbis potiunculæ ad morem Sylvianarum paratæ, ex aquis fl. sambuc. til. card. ben. scorzoner. cort. citrat. *&c.* & ppat. lap. 69, & in adultioribus paulò etiam, corall. rubr. ppt. matr. perlar. antimon. diaph. succin. ppt. *&c.* quibus gratiam saporis conciliamus vel julepo rosar. . sambucino, aut syrupis gratioribus. Regimen in omnibus iis morbiis, cum quibus febris complicata est, temperatum amamus, & anxiè calidum damnamus.

Præter asthma, quod, ut superius monitum, icterum præcurrebat, etiam alius generis, idque periodicum gravissimum observavimus. (*q*) Vir quispiam perillustris dignitatis, sexagenario proximus, sanguineo-cholericus, cùm ter, suasu nonnullorum Medicorum, ærumnabilis salivationis labores, ad abigendum circa regionem hepatis fervorem aliasque molestias, quas effluxu seminis in pollutione nocturnâ, incautè admodùm ante quadrien-

(*q*) conf. *Castig. nostra Grabn. p.* 38.

driennium cohibito, incurrit, excutiendas, quas inter etiam tumor testiculi alterutrius, fortiter sustinuisset, de difficultate respirationis circa noctem ingravescente, sub anni 1698. finem conqueri cœpit. Auctum malum ita fuit, ut tandem hoc mense, nocturno tempore, quo maximè affligitur, circa duodecimam horam, ex lecto exiliret, & præ suffocationis metu, eum in respirando corporis situm eligeret, in quo maximè liberi sunt pulmones, nec à thorace premuntur. Adventantis paroxysmi prodromus erat dejectio alvi, pòst spiritus sensim densior ac tardior trahebatur. Procedente affectu audiebatur sonitus ferventi aquæ simillimus: *Es kochte und rasselte auff der Brust*; id quod infallibile signum, cellulas pulmonum membranaceas ac asperæ arteriæ ramificationes à materiâ quadam ita infarctas esse, ut vix aërem inspirandum admittant. Thorax cum quodam costarum quasi fragore videbatur elevari, comitante hanc ejus elationem sonitu & sibilo, id quod aliàs in asthmate convulsivo fieri suevit. Confer. Ephemerid. *anno* 17. *observ.* 133. 256. Vultus turgebat, & oculi prominebant. Comitabantur incredibiles præcordiorum anxietates & pectoris angustiæ, sudores quasi syncoptici, ac alia dira symptomata, quæ ex ἀυτοψία D. Helwich & Pauli referuntur. Cæterum tametsi iterum iterumque considerarent, an tremulus aliquis motus, ex infimo ventre versus pulmones & cor assurgeret, quod in asthmate hypochondriaco & hysterico fieri consvevit, eum minime advertere potuerunt. Post bihorium ferè ejectâ, materiæ viscidæ, non minimâ quantitate, inducias malum afflicto concessit, sed perbreves: Nam circa horas matutinas recrudescebat & denuò somnum excutiebat, insultus tamen minor & brevior erat. Pulsus in paroxysmo concitatus, extra illum secundum naturam se habebat. Urina cruditatis indicia præ se ferebat, albo fœta sedimento; alvi excrementa liquida. Aliàs appetitus integer vigebat, sitis verò aliquanto intensior. Qui in paroxysmo, in limine mortis erat noctu, is interdiu omnia negotia commode perficiebat. Hoc periodicum asthma ex humido, de quo lectu dignissima occurrunt ap. Carol. Pisonem, de prætervisis hactenus morbis & affectibus à serosâ colluvie &c. ortis, *sect.* 3. *cap.* 4. *à p.* 259. & convulsivo, cujus causam, non tàm in spasmis fibrarum pulmonalium, quàm musculorum pectoralium, quærendam esse putamus, mixtum, ut, judice Willisio, omne inveteratum esse solet, nullis remediis domari potuit. Nihil hìc V. S. etiam reiterata, nihil fonticuli, nihil frictiones, nihil lenientia, incidentia, expectorantia, antispasmodica, anodyna, &c. conferebant. Adeò verum est effatum Clariss. Raygeri Collegæ nostri *in Schol. ad observ.* 31. *Spindleri p.* 54. quando scribit: *Asthma mirabile phantasma est contra quod tam rarum invenitur cataplasma approbatum, mirabiliter quoque & ægrotantes & medicantes affligit atque excitat, nonnunquam utrosque pertæsos reddit.* Solus cochleariæ spiritus Anglicanus, ineunte mense Martio, miseriam patientis sublevare videbatur. Per æ-

C statem

Sonitus aquæ ferventis in difficili respiratione signum est infallibile cellulas pulmonum membranaceas et asperæ arteriæ ramificationes a materia quadam infarctas esse.

In asthmate hypochondriaco et hysterico motus quidam tremulus assurgit versus pulmones et cor.

Asthma mixtum ex humido a serosa colluvie ortum et convulsivo causa in fibris pulmonalibus et musculis pectoralibus difficile curatu [illegible]

ſtatem integram reſpiratio ritè habebat, ſed autumno inclinante vetuſtum malum repullulabat, ac quotidiè augebatur. Sed propitia magis ægri fortuna illo anno fuit, nam pertinax malum magis obſecundare viſum eſt pharmacis, quæ quatuor Medici (inter quos duo ex noſtris, ſc. DD. Pauli & Helwich) miſcebant, ac poſt celebratam V. S. halcyonia plena, licet inſperata, medio Februarii obtingebant. Rediit antiquum malum etiam hoc, quo hæc ſcribuntur, anno, ſed non adeò ferocit, nec tamen vel V. S. vel remediis antea adhibitis amplius auſcultat, nec juſculis, quæ per acceſſiones accipere ſuevit, mitigatur, ad inſtar illius, quod deſcribit Cl. G. H. Welſchius *Decad. X. Conſ.* 1. *Curat. ppr.* & *Conſil. Medic.* Aliis verò decidendum relinquimus, an hoc exemplum manifeſtam faciat communionem Hippocraticam στηθέων, μαζῶν, γονῆς, φωνῆς, id eſt pectoris, mammarum, ſeminis, vocis, 2. *epidem. ſect.* 1. Certè Edmundus de Meara *in hiſtoriis aliquot rarioribus Medicis p.* 133. recitans hiſtoriam de cive Briſtolienſe, qui poſt gravem hyemalem catarrhum ſponte evaneſcentem, ſcroti tumorem incurrit, & hoc iterum diſparente de orthopnœâ conqueri cœpit, ex illâ frequentem & facilem ſpirabilium cum genitalibus conſenſum deducit, ratus, in hoc ægro obſervabilem eſſe ſeri à pectore ad teſtes deſcenſum, ejuſdemque à teſtibus ad pectus recurſum. Quod roborat etiam obſervatio D. Graſſii, cui obvenit tractanda aſthmatica, quæ liberum trahebat ſpritum, cùm pudenda & pedes tumebant, difficultate verò magna premebatur quando tumor diſparebat. In aliis aſthmatis generibus Aug. Thonerum *l.* 3. *Obſerv. Medicinal. p.* 199. & *ſeqq.* imitati ſumus, & purgante, ad removenda obſtacula reſpirationem intercipientia, uſi ſumus. Non abs re comperimus gloriari Joelem *l.* 3. *pract. p.* 272. quod zedoar., g. ammoniaco fl. ſulph., croco in hydromelle coctis ſæpè facilitatem reſpirationis reſtituerit, nam & nos in egenis ex nauſeabundâ & rudi potione hâc multoties eundem vidimus effectum. Cæteroquin fuêre apud nos eo tempore etiam alii, qui difficulter admodùm reſpirarent. Illi de nullâ circa thoracem moleſtiâ conqueſti, ſolùm de gravamine quodam ventriculi conquerebantur, & locum affectum ſub diaphragmate ad ventriculi regionem monſtrabant. Et hujus generis aſthmatici ut plurimùm graphicè admodùm anguſtias præcordiales depingunt, & ut ex vero Severin. Eugalen. *de Scorbuto p.* 11. ægrotantes à ſenſu mali ſui magnitudinem metientes, de tollendâ anguſtiâ magis, quàm reſpirationis mitigatione apud Medicum inſtant, ac paratam in antiſcorbuticis medelam inveniunt. Monitos tamen cupimus eos, qui primùm clinicæ animum applicant, ut in ſcorbuticis iis, quos maculæ fervidioris intemperiei indices deformant, à cochleariæ uſu caveant, & exhibitione acetoſæ acetoſellæ &c. contenti vivant, niſi exageratorum ſymptomatum ignominiam ſoſtri loco affectent. His, ſi aſthma urgentius fit jungere licebit radicem ari, helenii, petaſitidis, & in formâ decocti offerre. A paucis enim guttis, mixturis

Multi hic sperare causas ad putandam relationem Hippocraticam pectoris, mammarum, seminis, vocis &

Usus cochleariae possimus, ubi maculae scorbuticae corpus deformant.

turis, eſſentiis, aut ardentibus ſpiritibus magnam ſibi polliceri in ſcorbuticis affectibus opem, non niſi inexpertorum eſt. Piſtor quidam ex oppido paucis milliaribus Vratislaviâ diſtante, vaſto corpore, ſcarificationibus ſingulis ferè menſibus aſſuetus antea, iis omiſſis, poſt aliquam vehementiorem corporis commotionem, aſthmate corripitur, quod parùm à convulſivo aberat. Is perterritus Vratislaviam migrat, ac D. Helwich adit, qui re omni intellectâ ſcarificationem repetendam eſſe, auctor eſt, & pilul. de cynogloſſ. hodiè quaſi antiquatas, de quarum efficaciâ modeſtius ex Lindenio ſentire primò didicit, præſcribit doſi non magnâ, ſed maximâ cum utilitate patientis, nec enim ex ullo medicamento præſentiorem vidiſſe ſe effectum recordatur, quippe repreſſus protinùs eſt mali impetus, ac ſanus & hilaris domum diſceſſit, qui anheloſus & quævis mala metuens hûc venerat.

Tuſſis convulſiva infantum.

Infantes illo tempore tuſſis convulſiva fatigabat ſatis frequenter. (r) Certum eſt affluente materiâ inter tuſſiendum diaphragma ſurſum contrahi, ac in ſyſtole longiori aut crebrius repetita detineri, pulmones valdè coarctari, in motu ſuo inhiberi, & reſpirationem valdè impediri, ut à ſuffocationis periculo parùm abſint. Sed de eo, an materia morbifica nervis pneumonicis illapſa, hinc in ipſis hæreat, & fomitem contumaci malo præbeat ut credit Williſius, nondum plenè conſtat, imò, qui hic ſpaſmodicos muſculorum pectoralium motûs, vel ſenſui in vehementiori malo obvios, perpendit, in illam facilè concedet ſententiam, à convulſivo hoc muſculorum motu arceſſendam tuſſis convulſivæ cauſam. Cui rei documento eſt & hoc, quod externa ex ſelectioribus, antiſpaſmodicis debitè adhibita, hoc equuleo tortos efficaciter conſolentur. Tanta apud noſtros indulgentia eſt in liberos, ut veſicatoria, quæ in tuſſi hâc Sydenham celebrat, tanquam præcipuum auxilium, cane, utplurimùm & angue pejus fugiant. Nec delicatiores uſum liquor. C. C. ſuccin. vel ſpir. ✳c. aniſat. ut homines naris minùs obeſæ, niſi cum moleſtiâ, ferunt. Tincturæ fl. pap. rh. certo modo præparatæ virtus aliquoties non levis deprehenſa fuit, quæ tamen minimè comparari poteſt cum ſimpliciſſimis pulveribus antiſpaſmodicis cum debitâ cautelâ exhibitis. Pulvis antepilepticus Ludovicianus, cum judicio immutatus, id remedium eſt quod ſumptuoſis & exoticis præferri tutò poteſt. Sed, quid de V. S. dicendum? Eam efficax ſanè in tuſſi hâc auxilium eſſe vix dubitamus. Et Riverius locuples teſtis eſt, Pariſienſes Medicos in teneriori ætate & lac ſugentibus pueris à V. S. non abſtinere. Gualterus Harris Medicus Londinenſis, de morbis pueror. part. 3. in gravibus inflammationibus venam pueris ſecari poſſe concedit. Et ſanè, ſi Galli, aliique in V. S. in puerulis peccant, quod facile crediderimus: Nos ſanè, ut in totâ Germaniâ, ita in Sileſiâ quoque omni ex parte eandem

(r) Conf. *Caſtig. Grabner. noſtra p. 41.*

dem omittentes, excusari non possemus, nisi, contra vulgi & muliercularum opinionem aliquid facere, esset contra torrentem navigare. Nota nobis sunt exempla puerorum, qui fortuitâ narium hæmorrhagiâ ab hâc tussi evasère liberi. Vulgus nostrum, in quâvis tussi, pingvedinem lucii piscis & taxi cum multâ fiduciâ plantis pedum affricat.

Atrophia. Ab hoc puerili affectu ipsa mali omni hyeme frequentia ducit nos ad alium, quem vulgò atrophiam dicimus. Corripiuntur eo malo lactantes & ablactati, potissimum tamen posterioris generis. Primò omnium caro fit flaccida, deinde habitus externi corporis in iis sensim consumitur, atque tabescit caro citra ἀνορεξίαν, aut alium affectum manifestum, etiam in iis, qui aviditissimè cibis inhiant. Pulsus circa vesperam celerior evadit, inquietudo nocturna cum siti adest non sine suspicione febriculæ. Abdomen aliis sine extuberantiâ durum tantum est, aliis verò tensum existit & tumet. Crescit malum tempore, & tandem veram sceleti effigiem tabidi illi oculis ingerunt, ut cunctâ deperditâ carne, vix ossibus hæreant, multò minus pedibus inniti possint. Ferè autem omnes, qui ex eo malo periclitantur, admodum sunt voraces, & præterea naturâ torpidiores. Non immeritò etiam fundum calamitatis hujus dixeris nocturnas potulentorum frigidorum ingurgitationes. Quotquot certè pueri cum prætumido abdomine, & contabescentiâ corporis nobis oblati, quorum numerus certè non minimus, illos omnes noctu potum frigidum sumere consuevisse comperimus. Ex vividioribus & agilioribus non multi hoc involvuntur malo, nisi vel alvus sit segnior, vel diarrhææ & lienteriæ, pravo consilio, adstringentibus subitò tollantur. Plebeji & alii sacris medicinæ non satis initiati, causam contabescentiæ hujus in vermiculos capillares, quos Heinricus Varenius aliique crinones vocant, conjiciunt, quasi illi alimentum infantium, quos infestant, absumant, adeoque maciem inducant. Conf. Schenckius *l.* 5. *observ.* 188. Nonnulli aliud quoddam vermium genus in hâc atrophiâ cachecticâ, accusant, quos inter est Brenggerus *in epist. ad Hæchstetter.* Plater. *l.* 3. *prax. c.* 13. Olevianus ap. Reusn. *obs.* 97. Sultzberger *ap. Sennert.*, confer etiam Camerar. *Cent. memorab. Med. XII.* Sed in nostris illis (*s*) manifesta satis contabescentiæ causa est obstructio ductuum lacteorum & glandularum, viscerumque glandulosorum lenta ac viscida, hinc autem necessariò reliquum corpus debito sibi alimento defraudatur, ac ad tantam redigitur maciem. Huic theoriæ innixa praxis, nisi malum prorsus inveteratum sit, læto exhilaratur eventu. Consuevimus ferè hîc in usum vocare tinct. mart. aperitiv. vitriolatam, arcanum duplicatum, inducti exemplo Cl. Daniel. Ludovici *in Ephem. Germ. Dec. I. ann.* 3. *p.* 389. Dedimus etiam aliquando crocum mart. aperitivum, c. tartar. vitriolat., nitro ♀iato, eodem consilio ad removendas obstructiones, & eódem etiam eventu.

(*s*) conf. *Castig. Grabner. p.* 41.

eventu. Molimina plebis nostræ ac chirurgorum heic recensere non vacat, cum satis nota sint, & antiqua, & ab aliis luculenter descripta. Loco omnium evolvi potest Celeberr. Polyhistoris, Collegæ quondam nostri, Welschii eruditissima exercitatio *de vermib. capillarib. infantum* §. 12. Hoc unicum tantum addimus, apud nos extra dubitationem positum esse, quod subinde infantes à vermiculis sub cute in artubus & præcipuè dorso infestentur atque ab his interdum vigiliæ, pruritus & corporis extenuatio oriantur, id quod luculentè docet observatio Medica Celeb. Lipsiens. Medici Ettmulleri *in Act. Erud. Lips. ann.* 1. *p.* 316. Verùm hoc malum non adeò frequenter apud nos observatur.

Hæmoptysis.

Opem quoque nostram quidam hæmoptoici præcipitante mense hoc implorarunt, & notavimus, quàm facilè vulgari errore rejectio quævis sanguinis per os, hæmoptysis credatur. Lommius *lib.* 2. *Medicin. Observ.* rectè quidem ait, sanguinem spumantem ac floridum, ex intervallo per tussim sine dolore eductum, è pulmone ferri, &, ut errores evitentur, providè notat, eum, qui faucibus & gurgulione fluit, screatu; qui ex ipso ore, sputatione; qui ex ventriculo, vomitu; qui ex gutture, tussiculâ pelli; Enim verò nondùm sufficere hæc, ex praxi ipsa edocti sumus. Illo, de quo modò loquimur, tempore non raRò cum materiâ catarrhali ad fauces stillabat sanguis, cujus rejectio screatum & sputationem ac ipsam tussim conjunctam habebat. Hunc enim affectum ut ab hæmoptysi discerneremus, sollicitè attendimus ad signa illius, quæ Thiermairius *lib.* 2. *Consil. Med. c.* 6. *in Schol. p.* 84. recitat, ita scribens: *Signa hujus affectûs (sanguinis excreti à capite manantis) sunt dolor & gravitas capitis, faciei rubedo, sanguinis, qui per nares excerni solebat, interceptio, respirationis facilitas, catarrhi à capite repleto frequentia, subinde acrimonia, tussis non magna, screatio tussi frequentior, sanguis excretus non adeo copiosus, non floridus*; quorum pleraque ita se habere, loquitur experientia. Paucos reverâ vidimus sine noxâ evasisse hæmoptoicos. Vir in florida ætate constitutus, cum impetu copiosum effundebat sanguinem, & purpuream tandem evomebat animam; Aliqui in lentam tabem & phthisin prolapsi sunt. Adeò verum est Ovidianum illud:

Cernis, ut è molli sanguis pulmone remissus
Ad stygias certo limite ducit aquas.

Quod pulcherrimè Magnif. Præses noster *in Schol. ad Observ.* 66. *D. Helwichii p.* 220. huc trahit. Eò in curâ collimarunt nostra consilia, ut quantocyùs fluxum illum compesceremus, nisi fortè pleuritis eum comitaretur, in quâ periculosæ res aleæ est fluxûs illius inhibitio. Hinc adstringentia & opiata non pauci suadent. Nos, quantum fieri potuit, adstringentia & repellentia, ut & opiata cruda vitavimus. Si durum il-

(t) conf. *Castig. Grabner. p.* 42.

lud telum necessitas aliquando ad adstringentia propinanda nos compulit, ex usitatioribus illis, Usneâ cran. hum. Sperniola Crollii, tinct. terr. catech., corall. stypticâ, antiphtis. Mich., croc. ♂., pro variâ subjectorum dispositione, modò hæc modò alia adhibuimus. Respondit votis nostris & ægrorum etiam lapis, hæmatites in tenuissimum pollinem contritus, &c. ▽. plantag. l. burs. pastor. sæpè transfusus & colatus, immixto convenienti syrupo, quâ in re præeuntem secuti fuimus Forestum *lib.* 16. *obs.* 17. Species quoque confect. de hyacinth. aliquoties profuisse vidimus. Semen hyosciami albi in dosi exiguâ interdum reliquis interpolatum non est rejiculum, si autem vel in dosi excedas, vel continuò adhibeas, ægrum tuum stupidum reddes. Junximus hisce resolventia eo fine, ut extravasatum sanguinem discuteremus, ne fortè pulmonibus impactus, exulcerationis eorundem causa evaderet. Uterque & adstrictionis & discussionis scopus videtur propositus fuisse Sylvio in concinnandâ formulâ, cujus descriptionem communicavit *l.* 1. *prax. c.* 9. *p.* 173. Addunt his tertiò etiam consolidantia & vulneraria, quibus tamen rarò ob adstrictoriam eorundem virtutem utimur, nisi fortè æmula sint ejus, quod extollit Jacob de Maphæis, decocti ex veronicâ, hederâ terrestr., quod cum unc. duabus succi plantaginis in jure gallinæ commiscet. Laudem eo nomine merentur etiam fol. alchimill. c. aristol. rotund. Centinodium maximè æstimare Cl. Wedelium novimus. In istum censum porrò referri possunt tussilago, consolida, pyrola, & ex experientiâ Cratonis nostri etiam chamædrys. Scordium contra putredinem egregiè militare, vel in vulgus innotuit. V. S. c. D. Grassio celebrat D. Preussius, eique soli malum hoc cessisse cognitum habent. D. Helwich recordatur, se illo tempore in consilium adhibitum ab aliquo fabro murario (qui in hæmoptysin incidens, nescio ad quem medicastrum confugerat, & per biduum jam spiritu vitrioli non edulcorato usus fuerat) cùm tertiâ die sanguinem floridum spumosum cum tussi, quam præcesserat difficilis respiratio, rejiceret, ad illum accurrit, sermone ad tempus, propter effluxum sanguinis durantem initio impeditus, tandem balbutiens quid actum exponit. Responsum fuit venam aperiendam esse; obtemperabat hæmoptoicus, sed ex venâ ritè pertusâ parùm sanguinis effluxit, unde ad alia discedendum fuit. Et tùm quidem primâ vice virtutem nitri in compescendâ hæmoptysi experiri voluit, deditque majorem consuetâ dosin, ac præsens & efficax ex usu ejus auxilium admiratus est. Animus hinc ei additus tentandi etiam in aliis virtutem nitri, in sistendâ hâc excretione sanguinis, ac illam ubique maximam, etiam in conjuge, ex eo malo per intervalla jam ab octo annis laboranti, deprehendit. Occasio verò cognoscendi hanc nitri vim, ei se obtulit in sacerdote Soc. Jesu, nimio hæmorrhoidum fluxu, æstu vago aliisque symptomatibus fatigato. Huic cùm varia adhibita essent medicamenta, tandem ad ebullitionem sanguinis domandam pulvis nitrosus præscriptus est, ex usu

uſu hujus fluxus imminutus, & cum pulvis iteraretur, prorſus etiam cohibitus eſt. Poſthàc in immodico menſium fluore, cæteris non proficientibus, imò & nimiâ lochiorum evacuatione expectationem vicit. Tandem etiam cupido inceſſit explorandi, quid nitrum in ſedandâ hæmoptyſi poſſit; ac etiam in hâc domandâ luculente admodùm cæteris non omiſſis, virtutem exeruit. In ſinu itaque gaviſus eſt, cùm Celeberr. Stahlium Prof. Hallenſ. *in Obſ. Chymic. Phyſic. Medic. Curioſ. p.* 464. conſentientem ſibi inveniret. Viri iſtius Verba hæc ſunt: *Salvâ ſc. veritate aſſeverare poſſum, quod numeroſis hæmoptyicis, drachmâ dimidiâ, ſcrupul. duob. ad drachmam integram nitri, per vices opportunas exhibiti, ita efficaciter ſubvenerim, ut coërcito, quicunque ſuberat, ſanguinis orgaſmo, non modo citiſſimè, ſed etiam conſtantiſſimè ceſſaverit eruptio, atque fluxus.*

Malum hypochondriacum.

Non paucos quoque malum hypochondriacum torquebat, ſolitis ſtipatum ſymptomatibus, (u) Quibusdam diſtenta erant hypochondria ac tumebant, non ſine dolore pulſatorio, ſubinde etiam gravativo, impeditæ circulationis indice, qui non raró ad ipſum dorſum vagabatur. Vidimus etiam videlicet in corporibus exſuccis & ſtrigoſis, in hypochondriis maculas ſcorbuticas varii generis. Ventriculi concoctio perlanguida ſatis erat, cruditatiſque ejus ſoboles, ructus, crebrò infeſtabant. In ore tædium pariebat ſapor aliquando ſalſus, nonnunquam nitroſus, ſæpe acidus, raró dulcis; ſputatio crebra notabatur. Nullus tamen noſtrûm quenquam curavit, qui, ut ille apud Sennert. *lib.* 2. *Inſtitution. p.* 3. *ſ.* 1. *c.* 4. mille ructus unâ die emiſerit. Fuère verò hi ructus utplurimùm acidi, cujus modi hypochondriacis familiares eſſe conſueverunt; teſte etiam Foreſto *l.* 10. *obſ.* 13. *in Schol.* Vomitus quibusdam ſtato tempore revertebantur, hodieque ſupereſt, qui ad exemplum monialis illius apud Guilielm. Fabric. Hildan. *Cent.* 4. *obſ.* 32. continuis obſtructionibus obnoxius ferè quotidiè ingeſta revomit, nullis proficientibus remediis. Nec aberant inflationes *βορβορίγμοι* ac ejus generis rugitus, quos Comes ille apud Montan. *conſil.* 229. perpeſſus dicitur, ac novit D. H. adhuc hodie fœminam in ſterili conjugio viventem, quæ ob perpetua illa inteſtinorum murmura pertinaciter inhæret iis cogitationibus, quibus quondam indulſit ancilla in noſocomio Torgenſi, de quâ Brunner. *Conſ.* 7. teſtatur, eam crediſſe, in ventre ranas ſe habere. Alvus omnibus ſegnis, medicamentis ſui officii admonenda erat. Scybala viſcida, & in uno alterovè caprarum excrementis haud diſſimilia, non tamen meminimus nobis obveniſſe, qui Lipſianis illis analoga rejicerent. Pollicem iis premere neutiquam poſſumus, qui lienem vel indurari, vel in tumores in hoc malo attolli, præfractè negant; nam feré omnes in quibusdam hypochondriacis duritiem in regione hâc, circa lienem, in aliis elevatiorem tumorem, qui proximé acedit ad eum, quem deſcripſit Fernelius *Conſil.* 43. & Trincavell. *lib.* 3. *Conſ.* 44. deprehendi-

(u) conf. *Caſtig. noſtra Grebner. p.* 44.

deprehendimus. Anxietates præcordiales, cordis palpitationes, vertigines, pavores in somno, terrificis insomniis interturbato, aurium tinnitus, dolores varii, ea sunt mala, quæ presso pede morbum hunc confirmatum sequuntur, & multoties nobis occurrerunt. Urinæ sabulo tartareo refertæ sunt. Glutinosam quoque ac partibus viscidis & crassis scatentem vidimus, ut & in plerisque similem illi, quam describit Highmorus *tract. de affect. hypoch. c.* 1. Pulsus in plerisque languidus & intercisus, ac à non nemine nostrûm in corporis sui partibus illis observatus, in quibus aliàs ordinariò percipi non solet, cujus generis exempla etiam alii auctores, Cæsar. Claudin. *Consult.* 35. 46. 47. Hieronym. Mercurial. *tom.* 2. *consil.* 11. Salmuth. *cent.* 1. *obs.* 46. aliique recitant. Æstus vagi indivulsi quoque mali hujus comites. Præclarè etiam Luchtenius & Lælius à Fonte observarunt in nonnullis corporis membris motum quendam veluti viventis & hinc inde discurrentis, id enim in consummatis hypochondriacis plus vice simplici à nobis animadversum fuit. Molimina hæmorrhagias comitantia hæmorrhoidumque labores attenti Practici observationes effugere non possunt. Vivit adhuc ex ordine Augustinianorum Strelæ sacerdos, hypochondriaco malo obnoxius, cujus, quod fidem ferè excedit, singulis diebus, per plures annos hæmorrhoides adeò copiosè fluunt, ut frequentibus lipothymiis etiamnum infestetur, macieque, cum medicamenta aversetur, contabescat. Olitor quoque aliquis, cujus hæmorrhoides confertim sanguinem ejaculabantur, ad D. Grassium confugit, & in nitrosis & martialibus medelam invenit. Asthma verò hypochondriacum magis adstantes quàm Medicos terret, his quippe ignotum esse nequit, quod motus thoracis & diaphragmatis respiratorius sanguinem in venis portæ, quem jure optimo hypochondriacum dixeris, commoveat, atque non sine evidenti utilitate ægrorum intendatur, hâc enim ratione sanguis in motu suo impeditus, ut ferè apud hypochondriacos est, iterùm in circulum propellitur. Argumentum hujus sententiæ non contemnendum est, quod exantlato paroxysmi asthmatici labore, solitò sint lætiores etiam ii, qui meticulositate insolitâ, quæ extra paroxysmum etiam aliàs ordinariò adest, risum aliorum provocant, insignem, nisi per paroxysmum onere aliquo liberati essent, necessariò percepturi, ex motu hoc terroris pleno, langorem. Cujus rei duo vidit D. Helwich exempla in sectatoribus instituti religiosi, qui cùm nocturno tempore, ex metu suffocationis ad captandum liberiorem aërem, ex lecto exiliissent, post aliquot horas, anxiis illis evoluti laboribus rarâ lætitiâ apud ignaros suspicionem simulati morbi vitare non potuerunt. Tàm numerosa symptomatum cohors debellata à nobis variis modis fuit. In eam verò maximè curam incubuimus, ut spissos attenuaremus humores, obstructionum authores, non unâ etiam hic ingressi viâ. Quidam laudant nodulos ex rad. ari, caryoph. helen. pinpinell. helleb. nigr. ex fol. & herb. absinth. agrimon. ceterach. chamædr. chamæpyt. chelidon. min. marrub. alb., capil. ♀., fl. &

Etiam affectionibus hypocondriacis saepe pulsus percipitur in illis corporis partibus, ubi nunquam percipi solet.

Asthma in gravioribus hypocondriacis superveniens bonum, nam motu thoracis et diaphragmatis respiratorio retentus sanguis circa hypocondria in venam portam exoneratus et circuitum reassumit.

& ſummit. bellid. bugloſſ., geniſt., cent. min., ſem. dauc. coriandr. nigell. & aromatibus temperatioribus. A nonnullis martialium virtus laudatur. Sunt etiam inter noſtros, qui multum tribuunt pilulis, quas ab Autore Becherianas vocant. Palmam verò dubiam faciunt omnibus, cautè adhibita ſalina urinoſa volatilia. Myrrha quoque & crocus eximiè profuerunt. Nec mixt. S., quam Clariſſimus quondam Döringius noſter alicubi mixturam Grasbeci vocat, planè indigna eſt elogio, quod meminimus ei à Tenzelio in Exegeſi Chymiatricâ tributum, in perfrequenti certè nobis uſu fuit. Non horruimus quidem etiam ægris noſtris propinare elix. ſplen. Michaël. antihypochondr. Mœb. aliorumque, neque tamen habemus, quod prolixè in laudem eorum ſcribere poſſimus. Quicquid verò egeris, curam vix ac ne vix citra uſum ſubadſtringentium feliciter abſolves. Et hic quidem non eſt, cur Practicus alia, præ tinctur. vitriol. mart. tartariſ. D. Ludov., nobis certè expertiſſimâ, ſolicitè deſideret. Ultra omnem ſanè iſta laudem poſita eſt, nec, quantum ſcimus, ullum aliud par ſibi habet medicamentum.

Illuceſcente Martio turmatim Scabioſi nobis occurrebant curandi. Varia quidem Scabiei genera iſto tempore vidimus, ac in bibliopego quodam, qui olim in Sueciâ vixerat, fruſtrà deformitatem mali mortui, quod cruſtam nunquam antè ſibi viſam, in tibiis adjunctam habet, tollere ſategit D. Helwich. Sed differentias iſtas proſequi, noſtri non eſt inſtituti. Humidiorem ferè in ſanguineis & phlegmaticis, ac in illis ad ſuppurationem tendentem, in his verò ad œdematoſos circa extrema tumores proniorem, è contrario ſicciorem in Cholericis & Melancholicis etiam obſervavimus. In ſenibus difficulter tollebatur, & vivunt adhuc quidam ab eo uſque tempore his ſtigmatibus deformes. Hinc non ſollicitanda fides Foreſti, qui *lib.* 5. *Obſerv. Chirurg. XI.* recitat de Scabie per 9. annos durante exemplum; at verò Takii illud prognoſticon, ſi ſenes teneantur inſolitâ ſcabie, proximè ſecuturam mortem, fallit. Fallaci ratiocinio nititur communis traditio, quòd pueros à variolis & morbillis præſervet ſcabies, non verâ experientiâ, quæ nobis multa in contrarium ſuppeditavit exempla puerorum, ſcabie infectorum, qui, turpi hâc larvâ vix depoſitâ, perſonam alteram illam induerunt, ac in caſtris varioloſorum militarunt. In medendo ipſam naturam, ut par erat, ducem ſecuti, quæ ab interioribus viſceribus ad exteriora impuritates has detrudit, blandis diaphoreticis inſtitimus. Miſcuimus verò Rob. ſambuc. c. ♁. d., bezoard. miner., martial. & ſyrup. card. ben., aut fumar., interdùm etiam tinct. bez. dedimus. Quibus res anguſta domi, iis euporiſton ex decocto ſeri lactis c. fumar. ſatisfecit. Vulgus barbitonſorum & balneatorum decocta lignorum ſine diſcrimine ægris obtrudit, cùm cholericis ſcabie pruriente & ſiccâ afflictis malum exaſperent. Veſperi pulverem abſorbentem ordinavimus, ut hâc viâ ſalinam acredinem domaremus. In expellenda ſcabie ſulphur commune c. ſuccino miſtum ſpecificam obtinere vim, non immeritò creditur. Scimus purgantia

Scabies.

D à

à multis tanquam necessaria suaderi, imò eorundem iteratam præscriptionem à Joele & Barbette urgeri, quia tamen hoc pacto à peripheriâ ad centrum inquinamenta revocari satis constat, iis fere abstinuimus, nisi primæ viæ ex diætæ erroribus essent impuriores, in quo tamen casu lenioribus ferè usi sumus, iisque merc. d. junximus. Ex metu eorundem malorum parcè diuretica præscripsimus, præter nitrosa, quæ & refrigerant & acrimoniam demulcent. Nec V. S. celebravimus, nec cucurbitulas scarificatas, quas à Thonero laudari scimus, frequenter apponi jussimus, tametsi aliàs sententiam Rhodii *in Analectis ad Septal.* non per omnia probemus. Deinde corpore ritè disposito ad inunctiones descendimus, ubi ferè semper mercuriales nobis in usu sunt. In robustioribus Adipem porcinam c. mercurio s. q. terebinth. ext. ad præscriptum Wedelii *in Amœnit. Med.* ordinavimus, in aliis mitioribus usi sumus. Nostri pharmacopæi plebi utplurimum vendunt sequens unguentum:

℞. Terebinth, lot. ℔. ij.
Butyr. Majal. ℔. iiij.
Sulphur. citr.
Rad. Pimpinell.
Aristoloch. rotund.
Bacc. laur. aa. unc. j. semis.
Alumin.
Ceruss. aa. unc. ß.
Cer. citrin. ℔. j. M. F. l. a. unguent.

Hoc, aut potius mercuriali unguento manè & vesperi carpos manuum, tarsosque pedum inungi moderatâ quantitate jussimus, & scabiem aliis sæpè incurabilem intra mensis spatium abegimus. Ad remanentem subinde cutis asperitatem olei tart. per deliquium efficaciam cognitam habemus. In delicatioribus unguentorum mercurialium spurcitiem & nidorem ferre recusantibus D. Helwich tinctur. antiphthisic. D. M., à cujus interno usu abhorret, optimo cum successu non semel adhibuit. A scabie intempestivè, ut subinde consilio muliebri & Medicastrorum fit, repulsâ & mortem ipsam consecutam cum Amato Lusitano *l.* 2. *Curat.* 33. &, quæ hanc minantur, gravissima symptomata, palpitationem cordis, epilepsiam, cardialgiam, confer hic Schenckium *l.* 1. *Observ.* 99 & febres vidimus, ut de vomitu, diarrhæis *&c.* nihil dicamus. Duplici autem modo hic peccari in curâ solet. Nam à non paucis intentio ad subigenda symptomata, horum causâ ferè neglectâ, dirigitur, malo utplurimùm eventu. Aliis contrà, cùm sciant totius negotii cardinem in eo verti, ut inquinamenta iterum ad superficiem corporis ejiciantur, solenne est, impetuosiora sudorifera in usum vocare. Regiâ illi, nostra multiplici experientiâ, incedunt viâ, qui, quantum ejus fieri possit, interiora viscera ab ulcerosâ corruptione præstant immunia, symptomatibus cautè pessulum objiciunt, & mitioribus diaphoreticis ferè sine regimine exhibitis recrementa retropulsa blande revocant.

Frustra

Fruſtra ferè hic ſperatur auxilium, niſi mercurio ſupplicetur. Et hic quidem D. Helwich. *mercur. d. ſcrupul.* 1. in robuſtioribus c. lap. 69. exhibet, & poſt dies aliquot eandem repetit doſin, interponendo diebus intercalaribus uſum mixturæ alicujus diapnoicæ ſæpè etiam ſolius eſſentiæ ſcordii ſaturatioris; In infantibus, quorum genus nervoſum, cui vulgò mercurius creditur eſſe inimicus, debilius eſt, monitis Ludovicianis ſeſe conformat, & numero annorum grana mercurii attemperat, ſed iterùm ſine ſtimulo purgante, ubi verò iterum ſcabies denuò porupit, facilè eſt, eam tactâ ante methodo, ſi non citò, tutò tamen perſanare.

Circa idem tempus non paucos moleſtiſſimus tantùm non exanimabat pruritus, præprimis ſenibus & cœlibibus graviſſimus fuit, ac inter hos hominibus ſiccioris conſtitutionis. In hâc noſtrâ civitate non deprehendimus vera nota illa mercurialis: Repetita purgatio & ſanguinis miſſio ſola curavit pruritus, ut ego ſæpiſſimè ſum expertus. Præmiſimus tamen & nos epiceraſtica. Cucurbitulis ſcarificatis, quæ dorſo, ſcapulis, humeris, femoribus applicantur, multi confidunt, & in ſucculentioribus aut huic remedio aſſuetis, omninò earum uſus eximius à nobis ſpectatus, ſed in ſtrigoſis illis corporibus nullum effectum commendabilem cernere licuit. Ex uſu diaphoreticorum & decocti lignorum, pruritum ad lipothymiam ferè auctum vidit D. H. hinc ſuſpicatus, quod ichoroſi halitus hydroticorum uſu ad ambitum corporis in majori copiâ propellantur, & acredine ſuâ plures moleſtias ſcalpturientibus digitis faciant. Præpollent hic aliis medicamentis nitroſa & diuretica ſaponaria, quæ ſalſas & acres atomos ad vias urinarias deducunt. Laxior lactis cura nonnullis etiam levamen attulit, ac magis ipſum lactis ſerum virtutibus alterantium quarundam herbarum imprægnatum. Balnea aquæ dulcis afflictos egregiè ſolabantur. Noſtra methodus hæc fuit: Dedimus manè pulverem nitroſum, aliis debilioribus etiam ſpiritum nitri dulcem in larga quantitate in infuſo quodam propinavimus, circa noctem verò emulſionem dedimus.

Primus Aprilis dies nobis ſerenus illuxit & calore ſuo Veris delitias ſperare juſſit. Non diuturna tamen hæc nobis felicitas fuit, nam nebulæ & pluviæ à meridie primis diebus nobis gratum Solis aſpectum ad breve tempus ademerunt. Qui ſecuti dies vernali tepore ad plenilunium omnia brumali aurâ quaſi rigentia blandè vegetabant. Deinde Cœlum varium erat, interdum ſerenum, interdum nebulis obductum, nimbos ac pluviam in nos effundebat. Majus, quo aliàs omnia rident, & eſt formoſiſſimus annus, nebulis, pluviis & ventis, ſi paucos amœniores dies excipias, rigidus erat. Eſt verò Sileſia, ut benè Doctiſſimus Schwenckfeld *in Geographicâ Sileſiæ delineatione, catalogo ſtirpium & foſſilium præmiſſâ*, notavit, ventis præcipuè aquilonaribus & occidentalibus expoſita. Cum verò hi corpora noſtra graviora reddant, eos non immeritò cum Horatio dixeris plumbeos, & reapſe experti ſumus, quantum vigorem noſtrum tùm temporis depreſſerint. Junio iterum amœnior ac ſerenior aër, cujus jucunditatem etiam

vergente ad finem Majo degustaveramus, comparuit, neque tamen ad finem processit sine imbribus, quorum iram proximi Vratislaviæ accolæ perruptis aggeribus gravem, cum damno sanitatis & facultatum, experti sunt. Grassabantur apud nos eodem tempore morbi plerique ab Hippocrate enumerati, ubi de morbis vernalibus ei sermo, furores, inquam, melancholiæ, epilepsiæ, fluxiones sanguinis, anginæ, gravedines, raucedines, exanthemata varia, & articulorum dolores, ac, quas reliquis morbis meritò addimus, febres intermittentes, quæ tùm in scenam prodibant. Non fert nostrum institutum, ut fusè edisseramus, quomodo Ver morbos hos pariat. Scimus non esse ad genium & palatum seculi nostri, illa Hippoc. *lib. de natur. human.* verba: *Cæterum vere pituita adhuc fortis in corpore manet, sed sanguis augescit; nam & frigora remittunt, & imbres superveniunt. Sanguis autem juxta hæc augescit ab imbribus videlicet, & calidorum dierum tepore. Hæc enim anni pars maximè juxta naturam ipsi competit, ut quæ calida & humida existat*; scimus, inquam, hæc à receptis nostri seculi dogmatibus discrepare, neque tamen, quia æquum pretium & laudabilibus neotericorum inventis & solidæ veterum experientiæ ex ipsâ praxi statuere didicimus, Hippocratica illa, si cordata accedat interpretatio, nigro notanda lapillo arbitramur. Nam nimis manifestum est, sanguinem in hominibus attenuari & corpora fieri plethorica tempore vernali, & hæmorrhagiæ, quæ tam frequenter Practicis circa illud tempus negotium facessunt, vel invitis hoc persuadent. Hyeme verò & sub ingressum veris, sanguinem esse viscidiorem, ac pituitâ redundare, non uno constitit hactenus experimento, ac cumprimis memorandum illud doctissimi Glissonii, varia animalium jecinora secantis, ut omnibus numeris absolutam orbi literato daret Anatomiam Hepatis, quâ deprehendit obstructiones & tumores in boum jecinoribus tempore brumali non aliunde sanè nisi à lentore & viscidatate sanguinis ortùm ducentes. Utroque itaque oculo ad illam humorum constitutionem intenti, ægris Medicinam fecimus, ac in præservandis aliis, non tritâ empiricorum semitâ, qui sine discrimine omnes purgantibus & V. S. tractant, incessimus.

Verùm ex re erit, frequentiores ejus temporis morbos, cum præcipuis symptomatibus recensere, & rationem modumque curandi, à nobis observatum, breviter subnectere.

Hæmorrhagiæ.

Converterunt verò eo temporè oculos nostros ad se hæmorrhagiæ, ac docuit nos attenta consideratio, quòd verâ & solidâ experientiâ nitantur, quæ solertissimus Hallensium Practicus ac Professor D. Stahlius passim monuit. (x) Nam omninò ætate puerili, & adolescentiæ sanguinis excretiones è naribus, & his non succedentibus, dolores capitis tensorios vidimus. Hæmoptyses verò præsente plethorâ, aut varia circa pectus incommoda, cessantibus præprimis anteà consuetis narium hæmorrhagiis, juvenibus

(x) conf. *Castigation. Nostra Græbnerian. p.* 54.

nibus magis familiariter evenere, quemadmodum vomitus cruenti, aut non unius generis pathemata circa venam portæ viris & fœminis, vitæ sedentariæ deditis, acciderunt. Paulò annosioribus hæmorrhoidales depletiones solemniores fuere. Et sanè motûs varii circa splenem, colici dolores, flatulentiæ, tenesmi, &c. &c. mala tota die in praxi occurentia, in isthâc ætate eruptionem hanc partim moliuntur, partim comitantur, quod toties totiesque observavimus, ut de doloribus ischiadicis, podagricis, varicibus, nephriticis itasibus & inflammationibus, ulcerationibus, quæ impeditiorem motum sequuntur, jam non loquamur. Mictûs cruenti exempla, & in muliere circa quadragesimum annum, & in Illustris dignitatis Viro circa 65. habuit D. Pauli. Cæteroquin affectus ille apud nos rarior. Circa loca illa corporis, quibus sanguis erumpit, ab eodem ingeniosissimo Stahlio moniti, spasmodicas pressiones, sanguinis congestionem, vasorum & pororum tensionem atque turgescentiam, cum sensu ardoris, lancinationis & pulsationis, facilè fuit dignoscere. Et, ferè ad ejus mentem, curam felici cum successu instituimus. Violentioribus vero sanguinis depauperationibus, efficacissimis, quantum in nobis fuit, remediis occurrimus. Et sanè nisi id fiat, presso pede, præter languorem, partium porosarum subsidentiam ac duritiem, humorum dyscrasiam, in gracilioribus contabescentia, in laxioribus corporibus tumores œdematosi, & illud Medicorum scandalum hydrops consequuntur. Omnibus verò præfatis malis repentinum ab usu validiorum adstringentium augmentum accedit. Insolita uteri hæmorrhagia eodem vere Septuagenariis proximas, quæ nullo remediorum genere cohiberi potuit, in mortem præcipitavit. Præcedebant hanc sanguinis effusionem, observ. D. Helw., tormina, qualia dysentericis dejectionibus præludere sueverunt. Fabula hæc in duabus per tres septimanas spectabatur, ejusque Epilogus, prostratis viribus omnibus, ultima viventium meta mors.

Sed his missis, genium intermittentium febrium illius tempestatis describemus. Præcurrebant illam pandiculationes & oscitationes, torpor & corporis gravitas, extremarum partium frigus, cutis aspera, & cùm nescio à quo Authore mentionem corrugationis scroti & mammillarum palloris injectam in historiâ febb. intermitt. nonnemo nostrûm recordaretur, & sciscitaretur ex ægris, an res ita se haberet, affirmatum illud fuisse testatur; Pulsus debilior, sed aliquanto frequentior. Tempore exhorrescentiæ hæc cernebantur symptomata; crescebat cum pallore frigus, ac illi, qui valido horrore concutiebantur, sub finem frigoris ferè vomebant, in quibus verò rigor major erat, iis alvus liberior fluebat. Non adeò diu frigus durabat. Infestabat plerosque respirandi difficultas, pectoris constrictio, anxietas præcordialis, & pulsus ferè exilior erat. Sub declinationem frigus & calor alternabant. Nonnullis etiam lachrymæ injussæ manabant. In æstu aderat corporis calor & jactatio, capitis dolor, æstus & pulsatio, vigiliæ, subinde deliria, totus habitus corporis calidus. Vultus rubore

Febres Intermittentes.

 suffu-

suffusus, lingua scabra, intensa sitis, urina saturatior. Quibusdam etiam purpura, seu excretione miliari pingebatur cutis. His molestus erat pruritus in toto corpore. Elevabantur & extuberabant pori cutis cum rubore, instar cutis anserinæ & sensim longiùs longiusque serpebat malum, donec totius fere corporis cutis exhiberet vesiculas, quales ab inustione urticæ sentiri sueverunt. Corripiebantur verò maximâ ex parte mulieres, quarum serum ad effervescentiam pronum. Typus harum febb. non unius generis erat. Nonnullis paroxysmi omni die, aliis tertio quovis molesti erant. Curati quoque à nobis, quibus quovis die duo paroxysmi erant superandi. Nec infrequentes tertianæ duplices, in quibus paroxysmo primo non respondet secundus, sed tertius, secundo quartus, tertio quintus, quarto sextus, atque sic consequenter, ita tamen, ut non tantùm tertio die, sed & intercalari febricitent. Semitertiana paulò quidem rarior, at non prorsus defuère, qui omni die quidem febre corriperentur, sed tertiò quôvis die duorum paroxysmorum impetum sustinerent. Vigebant quoque febres erraticæ, quæ incertis recurrebant diebus & horis. Ambigui hæremus, an in censum febb. intermittentium referri debeant etiam illæ, quæ contra communem intermittentium indolem tragœdiam à calore satis intenso auspicabantur, cujus generis febrim, nisi fallimur, etiam Cl. Will. *lib. de febb.* 3. describit. Et certè continuitatis ejusmodi febres nobis suspectæ fuère, nam ut ut ἀπυρεξία, quæ initio adesse videtur, genium intermittentis redoleat, languor tamen satis magnus, pulsus aliqua agitatio & cætera symptomata continuitatis opinionem confirmant. Eadem ferè nobis mens est de illis, quibus malignitas conjuncta est, & tamen remissione quadam non carent, quas etiam Vratislaviæ vidimus. Scimus à Præclariss. Medicis Petro Salio Diverso, P. Neucranzio de Purpurâ, Sennerto nostro, Simon. Pauli digressione de febb. malignis, Rhodio ac aliis hujuscemodi febres in classe intermittentium poni. Nos utut Summorum Virorum experientiæ minimè detractum imus, nec nostri Seculi mores hâc in re imitamur, ingenuè tamen confitemur, nobis verisimilius videri, id genus febris referri ad continuas oportere. Et sanè doloso intermissionis cineri primarum dierum suppositum fuisse ignem continuarum, elucet ex eo, quod sequentibus exacerbationem quidem caloris & symptomatum, non item veram remissionem observare liceat. Placidè tractavimus febres. V. S. non usi sumus, imò testimonium perhibere iis possumus, qui tertianam simplicem, adhibitâ V. S. in tertianam duplicem degenerasse scribunt, quod & nos illud, quamvis non frequenter, observaverimus. Vomitoriorum, tempore intermissionis, frequentior usus, ac in tertianis cum vomitu tempore inhorrescentiæ conjunctis singularem emetici, die intermissionis eâ ferè horâ, quâ præcedenti in paroxysmo vomitus secutus fuerat, virtutem, materiâ existente mobili, multis nominibus D. H. celebrat, ratus hâc methodo facilius febres intermittentes debellari. Nec Purgantia fuere neglecta, sed præparatâ materiâ, vel in principio statim, vel præsenti-

ſentibus in urinâ ſignis coctionis, cum levamine ægris imperata fuere. Quoniam verò hæ febres focum habent in primis viis, ventriculo, inteſtinis, vaſis meſaraicis, ac ipſa natura incidientia poſtulet, his inſtitimus & exhibuimus infuſa ex rad. ari, fumariæ, abſinth., centaur. min. Chamæp. card. ben. ſcord. &c. Plebs etiam in piperis laudes non vanè excurrit. Oleum piperis nigri commendat Andernacus, Penotus & alii. Et hoc cum Oleo caryophyllor. & tantillo camphoræ remixtum conſtituit oleum antifebrile D. Wedelii. Palmam autem omnibus præripiunt ſalia digeſtiva, tartar. vitriolat. arcan. duplic. ſal. lixiv. abſinth. centaur. min., card. bened., aperitivum &c. Hæc enim cùm in univerſum acria ſint, incidunt, diſſolvunt pituitam & reluctantur acido. Non multùm verò in ſeligendis illis ſcrupuloſi fuimus, gnari, quòd, ubi ignis injurias diu toleraverint, ad idem penè redigantur ingenium, nam non tantùm juxta obſervationem Clar. Redi, poſt plures & violentas uſtiones & purgationes, omnia abeant in cubos, ſed &, ſi crebrò uſtulentur, crebrò diſſolvantur, abeant in terram albam inſipidam, retuſis omnibus ſalinis aculeis. Certè horum Salium tanta eſt efficacia, ut Doctiſſ. Conringius, qui aliàs Paracelſica minimè omnium ſectatus eſt, ſe ad diſcutiendas febres felici ſucceſſu jam à 40 annis laudaſſe, & virtutem eorum mille experimentis ſibi innotuiſſe teſtetur. Addidimus iis præprimis poſt aliquot febrilium paroxyſmorum decurſum ſubinde ex præcipitantibus, talemque pulverem aliquot ante Paroxyſmum horis exhibuimus, & ab uſu ejus non raró vomitus minimè violentos, in præcedentibus paroxyſmis non viſos provocari novimus. Ejuſmodi antifebrilibus in exanthematicâ intermittenti febre ſociavimus antiſcorbutica. (y) In contumacioribus febribus, reliquis debitè præmiſſis, tandem ad uſum corticis Peruviani deſcendimus. Exhibuimus illum ferè in ſubſtantiâ, ac invaluit apud noſtros mos, ut in formâ Electuarii præſcribatur. Eſſentia ejus ſegnior eſt. Non ignoramus, quondam vino albo fuiſſe infuſum, ac ægris propinatum, & novimus, id alibi hodiè adhuc fieri. Antimus Conygius ſeu vero nomine Honoratus Fabri, ut apparet *ex tract.* 10. *Phyſic. p.* 482. *in fine* in Pulvere Peruviano vindicato, *p.* 40. docet, *generoſo vino, eoque albo diluendum eſſe, & macerandum, ut vis illa vini altè penetrans corpuſcula in corpore latentia educat, ac in meatus arteriarum & venarum, factâ quaſi viâ ſecum vehat*; Sed, ut nihil diſſimulemus, rariſſimè in hác formâ ſpem expectationemque implevit. Dedimus hoc ſpecificum antifebrile tempore intermiſſionis, non immediatè ante paroxyſmum, ac regimen calidum, vinorum & cardiacorum generoſiorum uſum ſeverè prohibuimus; Paroxyſmo à corticis uſu, ut ferè fit, imminuto, ægris continuationem ejus ſuaſimus, quamvis eum primâ vice exhibitum vehementior paroxyſmus utplurimum excipiat. In nonnullis diaphoreſin excitat, in aliis largiorem limpidæ urinæ fluxum pro-

(y) conf. *Caſtig. Grabner. noſtra p.* 56.

promovet. Secutæ aliquando etiam ſedes ſunt, optimo utplurimum cum ſucceſſu. In febribus cum inflammatione quâdam conjunctis, nunquam non noxium deprehendit D. H. In febribus etiam aliis calidioribus obſcure remittentibus funeſtus fuit. Cùm verò etiam aliqui Medici in Sileſiâ adhuc hodie in ejuſmodi febribus corticem patientibus offerant, ſecuti Clar. Apinum & alios, non poſſumus non charitate proximi inducti & infelici experientiâ edocti, ab ejus exhibitione in febribus, quæ modò graſſantur, dehortari, ne & conſcientiam & famam maculent, quod ſanè contigit Celeberrimo alias Lowero, Short aliiſque, de quibus ille Medico-Maſtix in tripudioſo illo libro, qui inſcribitur, *Ars curandi morbos per expectationem p.* 242. ita ſcribit: *Lower, Short aliique ejuſdem farinæ Medici expeditiſſimam Chin Chinæ virtutem febrium interpolatarum paroxyſmos ſupprimendi animadvertentes, & hujus exhibitionem in febres continuas itemque eas, quæ malignæ dicuntur, transferendam eſſe rati fuerunt. Et centenis aliquot patientum eum ignoranter & audacter adminiſtrarunt, de quibus febri verè continuâ torſis vix ullus evaſit ſoſpes, ſed denati ſunt omnes, præter eos pauciſſimos, qui aut validis conſtabant viribus, aut ebullitioni leviori, vel fermentationi diutius protractæ febris continuæ vel quaſi continuæ, licet verè interpolatæ, ortum imputabant, cujuſmodi audaciæ, temeritatis, & cum corio humano luſus eorum uterque pœnas luit, ſumendo Chin-Chinam in febri continuâ ab belluatione & temulentiâ peremni ortâ, quæ nono l. undecimo die aut circiter utrumque è medio ſuſtulit.* Cæteroquin in Paroxyſmis vix præter ſitim ſedantia adhibemus, niſi, quòd in hyſtericis aliquando fit, lipothymia infeſtet, quo caſu ad antihyſterica confugimus. Potum non negamus, modò non petant vel nimis calidum l. frigidum, *&c.* Hâc Methodo intra breve tempus febriles proxyſmos compeſcuimus. Illas verò intermittentes, ſeu veriùs occultas continuas, quibus malignitas complicata eſt, fruſtrà quidem aliâ, quàm quæ malignis convenit, ratione aggreſſus fueris. Et ex noſtrâ ſententiâ eximiæ prudentiæ Medicæ eſt, etiam verè intermittentes, epidemicè graſſanti aliquâ malignâ febri, illis, quæ ante memoravimus, alexipharmacis & bezoardicis oppugnare, nam id niſi feceris, oleum & operam perdes, ac vix ac ne vix impedies, quin æger tuus in prædominantem epidemicam prolabatur. Nobis quoque, ut obiter id moneamus, exploratum eſt, quod, quò magis increbeſcunt intermittentes, eò evidentius malignæ decreſcant, & minorem edant ſtragem. Sed nos è diverticulo redeamus in viam. Intermittentes hæ, ſi empiricè ſupprimantur, facilè degenerant in pituitoſis, in Hecticam, Icterum, omnium verò frequentiſſimè tumores œdematoſos pedum pediſſequos habent, qui ſigna ſunt incipientis cachexiæ & hydropis. Egregii uſus hoc in cenſu ſunt aperientia, incidentia, ac præ cæteris omnibus abſinthiaca. Suadent alii diaphoretica, diuretica, & imprimis quoque purgantia. Doctiſſimus Crato noſter extollit orbiculos ex rhabarbari extracto *Conſ.* 257. in quibus tamen tantas deprehendere vires non potuimus. Melius ſe geſſit fomentum

ex

ex vino; in quo ſolum abſinthium ebulliit, quod quartanario idem commendat. Domeſticum conſtituunt remedium radix altheæ & chelidon. minor. quas plebs omnibus tumoribus pedum promiſcuè applicat. Aliquoties levamen attulerunt decocta herbarum partim emollientium, ut chamæmeli, meliloti, partim exſiccantium & diſcutientium, ut bryoniæ, urticæ, calaminthæ, *&c.* partim adſtringentium, ut plantaginis, balauſtiorum; Providè ſcil., prout circumſtantiæ exigebant, pro ratione tumoris, miſcuimus hæc vegetabilia, & vel in vino, vel aceto decoqui curavimus. Hàc ſiquidem viâ duri tumores emolliri, humidi diſcuti & ſiccari, ac per adſtringentia tonus pedum laxior commodiſſimè reſtitui ac mali humores excludi poſſunt. Præproperi tumorum retroceſſus abſque ſenſibili evacuatione lugubrem minantur exitum, rejecto nimirum morbifico humore vel in laticem ſanguinis, vel nobiliores partes. Cæteroquin, quoniam poſt febrim etiam ritè curatam virium jactura ſupereſt, ſtudioſè incubuimus in hoc, ut digeſtionem validam & ſanam redderemus, appetitum acueremus, & languidum ventriculum ſolaremur vinô vel cereviſiâ virtute amarorum vegetabilium impræ gnatis, perquam generoſis hoc in caſu remediis. Cibos præterea eupeptos & euchymos ac vini generoſioris hauſtulum commendavimus. Rarius induci poſſunt noſtri, ut, ſuperatis febrilibus paroxyſmis, evacuans, quod tantopere Sydenham, magis tamen poſt autumnales febres laudat, ſibi à Medicis præſcribi patiantur, rati, ſibi eſſe humores corporis motibus febrilibus depuratos. Prohibuimus tamen, ne oleribus & fructibus horariis ad viſcoſitatem augendam aptiſſimis, corpus diſtenderent, quippè gnari, quod in vegetioribus facillimè hoc fomite ignes febriles denuò accendantur.

Vehementius eodem anni tempore dentientes laborabant, neque in noſtris his oris veritati conſona ſunt deprehenſa illa Ronſei de hum. vit. princip. ubi dentitionem hyeme admodum doloroſam, mitiorem æſtate, ſubitaneam autem & ſine omni ferè dolore, vere pronunciat, cui adſtipulatur, etiam Primeroſius de morb. puerorum, quamvis alias in vulgus ferè notum ſit, quòd quolibet anni tempore, alii magis, alii verò minùs excrucientur. Cauſa verò dentitionis iſtius magis dolorificæ, tempore vernali in turgeſcentibus nutricum & ipſorum infantium humoribus, quærenda videtur. Nam dùm turgent humores, major affluxus ſanguinis ad protrudendos dentes excitatur, hinc pruritus major, dolor intenſior, ac inflammatio febriſque vehementior oriuntur. Sæviebant quoque pathemata ſpaſmodica, ac Epilepſia paſſim puſillorum corpora hoc menſe torquebat, multoſque jugulabat. Nihil non egimus, ut ſævum hoſtem à cervicibus infantum abigeremus; Et multoties experti ſumus, quantum in remediis inane! Eum tamen, quo divina nos bonitas beavit, ſubinde in curâ ſucceſſum, ferè magnâ ex parte adſcribimus accuratiori diſcuſſioni, an Epilepſia idiopathica, an ſympathica eſſet? Et in hâc quidem in pituitâ viſcidâ & acidâ ex Clariſſ. Ettmülleri opinione, fomitem habente, reſolventia,

Dentitio.

Epilepſia infantum.

E inciden-

incidentia & modeſtè evacuantia omne ferunt punctum; opiata verò utplurimùm Parentum & Medici ſpem inflant, ac mox deſtituunt. Si quæ autem Epilepſia ſontico alicui ſupervenit morbo, ſicut cum omni morborum infantilium genere facile complicatur, illa tolli vix poterit, niſi per prudentem primigenii morbi therapeiam. In Idiopathicâ autem, quò te vertas, vix apparet. Richardus Medicus teſtatur Deum (quó jure, quâve injuriâ, ipſus viderit) quod nunquam cognitionem ſufficientem habere potuerit morborum epidemicorum, conceptionis mulierum, & febris quartanæ. His, niſi fallimur, jure optimo maxime addi potuiſſet epilepſiæ idiopathicæ notitia, quâ hodièque, niſi nobis blandimur, aut ab aliis glaucoma nobis obtrudi patimur, ſolidâ certè & accuratâ deſtituimur. Idiopathicam autem credimus & illam, quæ vel à terrore nutricum, vel irâ earundem, aut aliâ inſigniori animi commotione pendet. Hîc, qui arcana ſua jactant, qui plenis buccis in ſpecificorum ſuorum laudem declamant, oſtendant præſtentque ſe viros! Quantâ potuit induſtriâ & circumſpectione Collegium noſtrum adhibuit nobiliora remedia, nec tamen parentum lacrymas, ſæpè Parcas, ut unicis ſuis parcant, placare cupientes, adeò frequenter abſtergere potuit. Utplurimum etiam obſervavimus, quòd, cum nutricibus menſtruæ purgationes, quibus ab initio lactationis ad tempus caruerunt, revertuntur, ferè ordinariò ſugentes in Epilepſiam prolabantur, difficulter admodum curabilem. D. Helwich in Epilepſiâ cum paralyſi alterutrius lateris conjunctâ, quam aliquoties tractavit, lumbricos turbas dare ſuſpicatur; certè ab aquâ quadam Mercuriali cum ſyrup. fl. perſicor. mixtâ debilioribuſque exhibitâ, ſymptomata hæc conquieviſſe meminit. Confirmatus in hâc opinione etiam alio exemplo. Puer 7. circiter annorum ſubitò corripitur aphoniâ ac paralyſi ſiniſtri lateris; Medicaſter quiſpiam è tonſtrinâ primò die ſudoriferum exhibet, altero purgans, tertio vomitorium, hoc accepto puer in horribiles convulſiones incidit, rogatus ergò, ut puero ad extremum vitæ redacto ſuccurreret, imperat frictiones, ſpirit. ✳c. urinoſ. naribus admovere jubet, enema injici curat, præſcribit potiunculam ex aqu. fl. til. ceraſ. nigr., pœon., epilept. L. ſpiritu epileptico in collectaneis Leidenſib. deſcripto, Liquor. C. C. ſuccinat. & ſyrup. flor. tunic.; hæc cùm aliquoties in largiori quantitate ori ejus infuſa eſſet, Puer per vomitum lumbricum duos digitos longum rejicit, & redit ad ſe, ſed ita ut die ſequenti vitam cum morte commutaret. Feliciorem eventum Generoſ. quidam Liber Baro in Filia 6. annorum, à lumbricis aphonâ factâ, curæque D. Graſſii concredita, ab ▽. memorata

Lumbrici. ☿iali cum ſyrup. fl. perſicorum expertus eſt. Occaſione verò hujus exempli paucis ediſſeremus, qua ratione lumbricos, nullo non tempore noſtris infeſtos, fugare & necare ſimus conati. Aliquantò facilius inteſtinales, quando primaria morbi cauſa ſunt, cognoſcuntur ex morſu, lancinationibus ac inflationibus ventris, recurrentibus nauſeis, lipothymiis, copioſo ſalivæ per os effluxu, appetitu modò nimis aucto, jam verò prorſus dejecto,

jecto, alvo nunc astrictiori, nunc nimis fluidâ, oris fœtore, rubore genarum, siti circa auroram. Apud mulierculas certissimum est vermium signum, subito excitari à somno cum trepidatione; Enimverò in exanthematum eruptione idem hoc contingit, sed pavor ille certius adhuc præbet indicium, cùm simul adest stridor dentium. Quando autem morbis jam existentibus superveniunt, diagnosis longè est difficilior. In Febribus de Lumbricis cogitavimus, quoties hæ, quoad alia signa satis quidem mites videbantur, nihilominùs tamen extremitates apparebant frigidæ, diarrhæa, non nimia, sed intempestiva excitabatur, sanguis è naribus stillabat, ephidrosi corpus madebat, & signa quasi pugnantia occurrebant. Oppugnavimus illos variis Medicamentis. Amara & Balsamica elegimus in Phlegmaticis & Pituitosis, e. g. rad. Carlin. gentian., zedoar., dyptamn. herb. scord., absinth. cent. min., & quam aliis præferimus Tanaceti, aloën, myrrham, ac ex his præparatas essentias, &c. Hâc in classe locamus etiam oleum absinthii, zedoariæ, &c. Novimus etiam, quòd in extracto tabaci & chamædryos extra corpus pereant lumbrici, unde istorum usus tentabitur a nobis, datâ occasione. At in magnis infantum torminibus, cave, diutiùs amaris his insistas, nam, exhibitis iis, dolores crudeliores excitantur. Pulverem corticis Peruviani inter eximia anthelmintica meritò numeramus. In sanguineis, majori efficaciâ sese commendant acida, atque inter hæc præprimis, tanquàm multis scopis satisfacientem deprædicamus mixturam ex tinctur. violar. & spiritu vitrioli, quâ cum optimo successu usi sumus, tum potissimum, quando simul, quod minimè raro fit, hæmorrhagiâ narium nimiâ vermibus obnoxii infestantur. (z) Duxit eò nos potissimum Fr. Redi experimentum, quo monstravit, lumbricos, in succo citri, aurantiorum, aliisque subacidis brevi perire. Neque unquam ea incommoda, quæ alii ex acidorum usu metuunt, nos expertos recordamur. Parciores ferè sumus in exhibendis acribus & sulphureis, nisi quòd egenis infusionem ceparum crudarum & minutim concisarum cum aqua aliquando Nostrum Quidam cum Hieronymo Trago suaserint. Balsamum sulphur. succinat. &c. tenellis corporibus non posse conducere, certi sumus, quicquid alii dicant. Quando pavores sub somno adsunt, pulveres ex unicorn. fossil., corall., bol. armen., terr. sigillat. &c. exhibemus, quæ & officium faciunt, quando sedibus vires atteruntur. Nec deterremur contrario Celeberr. Rhedi experimento, quo fidem facit, in aquâ, cui terra sigillata & lap. bezoard. fuerant commixta, ad aliquot dies superfuisse lumbricos. Nam tametsi hæc, aquæ simplici infusa, extra corpus, non polleant virtute necandi lumbricos, non tamen inde consequitur, quòd cum lymphâ, aliisque succis in corpore, vivo calore turgenti, nihil laude dignum præstent. Adultis, qui nec à nauseabundis abhorrent, cum utilitate, ordinantur pulveres ex Salibus alkalicis, & saccharo, cui una alterave guttula

E 2 olei

(z) conf. *Castig. nostra Grabn. p. 56.*

olei alicujus admiſcetur. Conf. Welſchium *in Curat. propr. Dec.7. Cur. 1. p.* 371. Et raró admodùm invenies lumbricis obſeſſos, qui ſalſamentis delectantur.

Primo autem meritò, inter anthelmintica, loco ſtant mercurialia. Jucundum ſpectaculum eſt, quomodo lumbrici in vaſe ſemipleno merc. hujus contactum fugiant. Innocentiſſimum paratur (ut paulò ante monitum fuit) Medicamentum, ſi ☿ius vivus c. ▽. gramin., hyperic. ſcord. coquatur, & hauſtulus c. ſyrupo convenienti, e. g. flor. perſicor., acetos., citr. propinetur. Conf. Wedel. *in Amœnit. Mater. Medic. l. 2. ſect. 2. c.* 8. Moroſiores decipi poſſunt, exhibitâ cereviſiâ, cum qua mercur., ex conſilio Boylii, conquaſſatus fuerit. Tutò, quod toties fecimus, etiam mercur. d. exhibetur. Et rotulæ ex ☿. d. c. ſaccharo in ▽. gramin. ſoluto, dulcedine ſuâ facile ſalivam teneris movent, citra ſubſequentem ptyaliſmum, ſi provide agas. Ejus generis Rotulas etiam deſcribit Zwelferus *in Pharmacop. Reg.* Cinnabarina ex eodem capite proſunt, quæ rectè pulveribus illis terreis admiſcentur, præprimis in metu convulſionum, quæ imminere videntur, quando in ſomno vociferantur & terrentur, nares prurientes continuò fricant, morſus ac lancinationes ſtomachi ac inteſtinorum percipiunt, aſſiduè manum regioni ventriculi applicant, abdomen inflatur, ſingultus, tuſſis ſicca, anxietas *&c.* premit. Quo in caſu etiam cætera Antiepileptica ac cardiaca anthelminticis combinantur, ut rectè monet Joh. Schyronius *lib.* 3. *method. medendi cap.* 20. Et non planè fruſtra hìc Riverius hypericum, alii autem pœoniam laudant. In febribus, cum animatâ putredine conjunctis, ii non formidabunt uſum mercurii d., qui eum in febb. malignis, pulveribus bezoardicis ad incidendam tunc ſimul ſemper peccantem ſalivæ totiuſque lymphæ viſciditatem, admiſcent, id quod novimus feciſſe Camerarium, & hodiè adhuc ejuſdem veſtigiis inſiſtere Lentilium. Sed ante hos in creberrimo uſu in febribus, in quibus ægrotantes vermibus ſcatebant, mercur. d. fuit expertiſſimo Practico Nicol. Cheſneau, ut apparet ex *libr.* 3. *obſerv. c.* 8. *obſerv.* 2. *p.* 322. *obſerv.* 4. *p.* 325. *obſerv.* 5. & 9. *p.* 329. *p.* 315. merc. d. ſe mirabilia præſtitiſſe in pluribus ægrotis, & ab ejus nomine pulverem CHESNEAU fuiſſe vocatum narrat. Nos in febribus, ubi vermium ſuſpicio, fere Cinnabari nativa contenti vivimus.

Epilepſia.

Tàm frequenter etiam oculis noſtris obſervantur Epileptici, ut hiſtoriam Epilepſiæ contexere non adeò ſit arduum. (*a*) Faciemus verò illud breviter. Utprimùm morbus Comitialis invadit, homo ſubitò & improviſo concidit, ac id utplurimùm fit. Inter rariora numerandum, quod Mimus, toto corpore convulſus, non concideret, ſed erectus ſtaret apud Marcell. Donat. *lib. 2. hiſtor. mirab. cap.* 14. quod quidam Ludi Magiſtri Filius, quoties, ac quocunque in loco, epilepſia eum invaderet, recta pror-

(*a*) conf. *Caſtigat. Grabner. Noſtra p.* 56.

prorsùm procurreret, finem non ante faciens, quàm obstaculum aliquod offenderet, ob quod longior procursus non pateret, in quod impingens, denuò corrueret, apud Arnold. Bootium *in observ. Med. de affect. omiss. c. 6.* Collapsus porrò Epilepticus, toto corpore concutitur. Interdùm verò prorsus sunt admirabiles illæ convulsiones, quo merito referas exemplum, quod recitat Robbertus Sibbaldus *in Scotiâ illustratâ p. 1. l. 2. c. 6. p. m. 56.* de Puellâ: Hujus facies versus colli posteriorem partem retorquebatur, manus pedesque retrò vertebantur, & tunc cœpit motibus convulsivis violentissimis agitari, cum maximis subsultibus, adeò, ut quamvis Pater, vir robustus, illam omnibus viribus deprimeret, se tamen ad trium pedum altitudinem à solo unà cum Patre elevaret, imò interdum altius eveheretur. Præterea oculi invertuntur Epilepticis, ac illis spuma ex pulmone prodit, ut cum Hippocrate ex libr. de morbo sacro, loquamur. Non solùm difficulter respirant, sed & stertunt, linguam extra os exerunt, dentes collidunt. Non paucis semen aut urina præter voluntatem in ipsa accessione elabitur. Fæcum alvi dejectio in infantibus, quos prima vice torquet epilepsia, non est adeo sinistri ominis, ut multiplici experientia didicimus. Præcipuum autem indicium Epilepsiæ est, detentio sensuum & principum facultatum vel functionum, & hoc ipso ex mente Welschii à spasmo & convulsione differt. *Decad. 7. Curat. 1. p. 372.* nisi fortè placeat, etiam inter spasmum ac convulsionem, adhuc statuere hoc discrimen, quod spasmi sint motus convulsivi, lenti & firmi absque jectigatione; convulsiones verò utplurimum symptomaticæ cum subsultibus & agitationibus partium conjungantur, nam utplurimùm convulsus, verbo Lucretii, in jactando membra fatigat. Signa futuram Epilesiam indicantia, diligenter enumerat Aurelianus, ac ex eo, recentiores alii. Potiora sunt dolor capitis, subindè recurrens, seu, verbo Aureliani, gravitas, sensuum omnium tarditas, ubi in specie Aurelianus obtusum visum, & sonitum ac tinnitum aurium notat; insolens oblivio rerum ferè omnium, crebræ vertigines, iterata invasio incubi, linguæ quædam difficultas, cum saltu musculorum, dolor à tergo inter scapulas, continua in somnum propensio, aut huic oppositæ nonnunquam vigiliæ nimiæ, lassitudo ingens & torpor membrorum, mœror animi, somnia turbulenta, crebri terrores, sputationes, jugis præcordiorum inflatio, cum oscitatione, nauseâ, stomachi dolore, *&c.* tandem & urinæ tenues, crudæ & lividæ, sudor roscidus *&c.* Et pleræque ex his, præprimis autem priora signa, epilepsiam idiopathicam indicant; posteriora autem, e. g. inflatio ventriculi, apepsia, si tremor seu contractio labiorum, ac palpitatio cordis conjungatur, à Ventriculo malum oriri indicant. Epilepsiam autem hystericam detegunt motus uteri & partium abdominis convulsivus, murmur & sonitus, tensioque Ventris inferioris, dolor hypochondriorum, inordinatus linguæ motus, ita, ut vix distinctè verba proferre queant, deglutitio difficilis, pectoris constrictio,

 tumor

tumor lumborum, prægressa sanguinis menstrui suppressio, secundinarum detentio, matricis ac genitalium exulceratio, *&c.*

Nondùm perfectum adepta gradum hæc Epilepsia est, quamdiu somno similis, aut in somno obrepit, ac effusione seminis, quam incredibilis lassitudo sequitur, cujus exemplum D. Pauli & Helwich in viduo obvenit, sese manifestat. Notum autem est, quod ad hunc morbum sint proni, quorum progenitores extitère epileptici, pueri ac infantes, ex adultis, melancholici teste Hippocrate *6. Epidem.*, 1. nec minus plethorici otiosi, ac spissiore sanguine torpentes, quando timidam ac trepidabundam nacti sunt naturam, ac fortuito terrore percelluntur, nec non juvenes cœlibes, otiosi, venereis cogitationibus indulgentes, *&c.*

Therapeia hujus affectus maximè ardua, ac qui vel parum hic promittere audent, vix ac ne vix fidem adimplent. Felices, qui methodo præservatoriâ à sontico hoc malo, industriâ periti Medici præmuniuntur, ablatis epilepsiæ causis. Jam præsente epilepsiâ, omnis causarum varietas iterum iterumque diu anxie sub examen vocanda est, ac ne verâ quidem inventâ causâ, præcipitanter medela in malo inveterato promittenda est, nam non cessat, (etiam remotâ causâ) malum, nisi motuum convulsivorum tollatur assuetudo, quod fortè omnium est difficillimum. Quid hactenus à Medicis, tùm pro Paroxysmi præsentis amolitione, & novi, seu futuri, repressione ac inhibitione actum sit, qui volet, cognoscere poterit ex Matthiæ Unzeri *hieronosolog. lib.* 2. Nemo ex nobis cum Menecrate, de quo Athenæus *l.* 7. *Dipnosoph.*, multis stipatus epilepticis habitu Deorum vestitis, in publicum prodire poterit. Hoc certum, quod in chronicis epilepticis affectibus volatilia urinosa aliquid præstent, sicuti Cinnabarina in symptomaticis, præsertim acutis supervenientibus.

Alii morbi hujus temporis, methodo ordinariæ medendi facilè cedebant, ut præprimis D. Graff. observavit. Diarrhæas D. Preus sustulit pulveribus ex bol. Tocavienf. & clysmatibus lacteis. Idem luctatus cum pertinacissimâ ophthalmiâ ex crapulâ, post ulcusculum fistulosum diuturnum in palato circa gingivas, pro cariei jam manifestæ progressu ulteriore impediendo, sanatum, ortâ.

Post 14. Aprilis diem febres malignæ conticescebant ac halcyonia nobis promittebant, sed infida, nam iterum ferocire incipiebant Mense Majo. Jungebatur illis catarrhus suffocativus, præprimis in ætate teneriori. Hic D. Preus cum successu usus pulveribus bezoardico-pectoralibus fixis & laxativis alternis unà cum cataplasmate emollienti & resolutivo è pulpâ Pomor. Borsdorffianor. coctâ, oleoque amygdal. dulc. pectori sæpius applicato. In Febri verò tussiculosâ sanguinei pueri initio obstructione alvi, deinde autem cholerâ correpti, post unguentum de Arthanitâ ab alio illitum, egregium usum vidit D. P. ex cataplasmate in lacte bubulo cocto è specieb. emoll. farinâ lini, orobi, fœnu græci, *&c.* non neglectis internis, pulvere, inquam, bezoardico, mixturâ è spirit. nitr. d., menthæ, & carminat. sylv.

Multis

Multis verò etiam negotium facessere visa est Cardialgia, quâ de non unus omnium tum audiebatur sermo. Alii morsus, punctiones & lancinationes, alii rosiones sese percipere ajebant; nonnulli de tensivo & compressivo tantum dolore, ad utrumque latus pertingente, & cinguli alicujus instar constringente conquerebantur, plurimi verò gemitibus & altè ductis suspiriis, anxietatis interpretibus, adstantium aures obtundebant. Inanes vomitus utplurimum cardiogmi erant comites, quos imperiti emetica indicare credebant, sæpè etiam in fœminis passionibus hystericis obnoxiis deliquia superveniebant. In singultu cardialgiæ juncto non defuit officio suo Electuarium ex conserv. scord., conf. de hyacinth. theriaca, bezoard. min. & syrup. scorzoner. Cardialgiæ.

Nonnulli etiam Bubonibus infestabantur; Hos inter Lanio quidam curæ D. Preussii commissus. Laborabat is febri hâc epidemicâ, corpusque ejus petechiis lividoatris fœdatum erat. Decimo morbi die bubone admodum dolenti in inguine dextro tentari cœpit, remittentibus sævis symptomatibus ac delirio, ut facilè credere posses, eum fuisse criticum. Remissio enim graviorum symptomatum criticam solutionem notat, modò adsit somnus. Ex re & vero Prosper Martianus in annotation. ad libr. de humorib. Hippocr. *p. no. edit. Venet.* scribit. *Nihil est, quod tutius perfectæ Crisis argumentum præstet, quàm si somnus subsequatur*, quod Hippocrates etiam monuit *lib. 6. Epidem. Sect.* 1. *v.* 20. Æger autem inscio Medico Bubonem hunc spiritu quodam vinoso apoplectico à fratre sibi communicato illinit, & præterea ad tollendam alvi obstructionem decocto prunorum sennato improvidè utitur. His ita factis, tumor disparere, ac æstus febrilis cum gravioribus symptomatibus non sine maximo periculo redire cœpit. Ex præsentissimo discrimine, Venæ sectione in pede celebratâ, ac bezoardicis nitrosis & anodynis ereptus quidem est & integræ sanitati restitutus, sed post breve tempus dimidio scil. exinde anno exacto ab iræ incendio, novâ iterum correptus febre malignâ, naturæ debitum persolvit. Oblati quoque fuere nobis ejusmodi ægri, eos verò felici cum successu tractavimus eâ methodo, quam in Consilio Medico Pestilentiali nostri quondam Physici suasere. Eorum verba etiam aliis lucem accensura hîc describimus: * *Dannenhero ist am sichersten, diese Art der Beulen durch aufgesetzte Ventosen herauszuziehen, fest zu machen, und zur suppuration und Eyterung zu bringen. Die harten und schmerzhafften sind mit erweichenden, linden und sanft-kühlenden Olitæten und Pflastern zu tractiren; schlægt aber Hitze und Entzündung zu, so sind solche Unctuosa zu meiden, und mehr die Mucilagines und Cata-* Bubones.

* Id potissimùm probamus consilium, quo, adhibitis cucurbitulis hoc genus tumorum ad proruptionem, maturationem & suppurationem provocantur: hac quidem ratione, ut duri & dolentes emollientibus & lenientibus oleis unguentisve tractentur; accedente vero æstu ac inflammatione, unctuosis hisce procul esse jussis, mucilagines & cataplasmata è similagine, pane molliori, semine lini, fl. sambuc., vitello ovi, croco &c. in lacte decoctis, in subsidium vocentur; ingravescente autem æstu, & duritie, & lancinatione, emollientibus admisceantur attractoria & maturantia, semperque addatur quid quod malignitati resistat.

Parotides. *Cataplasmata von Weitzenmehl, oder Semmel-Brocken, Lein-Saamen, Holunder-blüthe, Eyerdottern, Saffran und dergleichen in Milch gekocht, zu appliciren. Will Harte, Stechen und Hitze noch mehr überhand nehmen, so müssen unter die erweichenden, auch zuziehende und zeitigende Mittel genommen, und dann allezeit etwas Von den Gifftbestreitenden beygesetzet werden, &c*

Aliis eodem tempore tumores alibi in corpore præprimis circa aures, i.e. Parotides apparebant, iisque, quorum vires violentia morbi fractæ erant, mortem denunciabant. Pro virili motum naturæ adjuvimus, & in eo fuimus toti, ut quamprimum ad augmentum properarent, & aliqua materiæ pars discuteretur, ne suffocationis periculum ægri incurrerent. Profuerunt emollientia, maturantia, discutientia, & non rarò in eorum usu perstitimus, donec ex toto evanescerent. His verò non satisfacientibus suppurantia subsidio fuerunt, & in nimium lentè prorumpentibus etiam attractoria. Vidimus casus, in quibus periculum suadebat, ut candente levi ferro aperirentur, sed ab ægrorum mollitie, maximè verò à timidis circumstantibus ad mentionem nudam hujus Chirurgicæ operationis trepidantibus, id impetrari minimè potuit, ut in innocens ac tutum auxilium consentirent. V. S. non celebravimus, quod alibi fieri novimus, etiamsi aliàs nobis non sint incognita illa Celeberr. Practici, Petri à Castro de *febb. malign. p.* 247. qui inquit: *Si vires permittant, quamprimùm apparentibus parotidibus, erit mittendus sanguis ex Cephalicâ in quantitate mediocri: Sin minus, cucurbitulas scarificatas brachio ejusdem partis aut scapulis affigere oportet, & mox adhibere, quæ citra maximam attractionem discutiendi vires obtinent.*

Quoad Vesicatoria, ad quæ applicanda, hoc Mense Majo, nos iterum adegit necessitas, itidem aliqua observare contigit. Inter illa maximè memorabile hoc est, quod in corporibus succi plenis plethoricis & nimia humorum copiâ repletis, interdum fere nulla seri evacuatio fuerit secuta, cujus rei ratio indubiè quærenda in nimiâ fluidi copiâ. Certum enim est, quod ad excretionem, præter apertos poros, debitam fibrarum resistentiam, motum proportionatum, etiam debita fluidi requiratur copia, quod luculentè in negotio mensium & lactationis cernere licet. Præterea etiam notatus, post applicata ejusmodi subjectis vesicatoria, major orgasmus in humoribus, species verò quædam oscillationis in solidis non obscurè fuit deprehensa; Ut jam de febris exacerbatione, deliriis & inflammationibus viscerum, motibus convulsivis, hæmorrhagiis nihil dicamus; Contra utilitatem eximiam attulerunt in diathesi humorum crassâ ac viscidâ ad stagnationes & coagulationes velociter ruenti, in iis subjectis, quorum pulsus exilis, extrema frigida, quique propensi ad soporosos affectus erant, eò quod salia cantharidum partes viscidas dissolvant, disgregent & ad pristinam fluiditatem disponant. Et D. Preus quidem mirabilem efficaciam in Vesicatoriis, in principio morbi applicatis, deprehendit, cui nobiscum pollicem etiam premit D. Helwich, nisi quod ex hujus observatione, sitim nulla arte edomandam, per tres quatuorve dies inducant.

Fre-

Frequens erat illis diebus etiam coryza conjuncta cum καρηβαρία, dolore capitis, sternutatione, & licet omni horâ quasi occurreret, cui illud Juvenalis in aurem diceres: *Jam gravis es nobis, nam sæpè emungeris, exi*; non fuêre tamen, quòd affectus à nemine non contemnatur, qui opem consiliumque à nobis peterent. Coryza.

Depravata auditio plurimis Vratislaviæ molesta ægris, molesta & Medicis ipsis, hoc Mense erat communissima. Modo enim erant, qui sonum talem, qualem tintinnabulum pulsatum edit, sibi percipere viderentur; modò, qui de sibilo quererentur; nec nulli, qui pulsationem intra aurem sentirent. Pulsus autem ille exactè cum pulsu arteriæ convenit, nec aliunde nisi ab arteriâ dilatatâ pendere verisimile est. Senes nonnulli sonum fluctuum allisioni similem, vel strepitus varios in auribus suis excitari ajebant. Jam quidem communiter traditur, depravatam ejusmodi auditionem dependere vel à morbis cerebri, vel à morbis etiam auris, cum experientia affatim edoceat, & quosdam cerebri morbos, e. g. delirium, phrenesin, vertiginem, epilepsiam, *&c.* & nonnulla aurium pathemata, v. gr. inflammationem & abscessum tympani & labyrinthi cum tinnitu, *&c.* conjunctam esse, ut jam de corporibus, quibusdam externis, Vermibus, aliisque membranam meatûs auditorii & tympani commoventibus nihil dicamus; Nihilominus & illud exploratum est, quod nullo istorum morborum, aut externi alicujus corporis vestigio præsenti, subinde homines de sonis in aure querentes audire liceat. Unde quidem omninò nascitur suspicio, potius in aëre ipso causam subinde latere. Et quid quæso, impedit, quo minus dicamus, quod aër aliis fœtus corpusculis, in ejusmodi sonitu non tantùm organum immediatum auditûs, sed & partes cerebri, in quibus filamenta nervi auditorii terminantur, concutiat, ac eo ipso varios sonos excitet; Tametsi aliàs minime contemnenda, quæ in hanc rem differit Dn. du Verney *Tract. de Organ. Audit. part.* 3 *in calce operis*, imò & Solenander *Sect. I. Consil. Med. Cons.* 4. *pag.* 15. *&* *seqq.* Varia contumaci huic malo & aliquando in omnimodam surditatem abeunti, opposuimus, non semper tamen eundem, quem optavimus, eventum consecuti fuimus. Crato Noster quondam accepit folia card. ben. cum summitatibus m. iiij conquassata in mortario, maceravit in ▽. card. bened. lib. ij. per 24 horas, deinde destillavit, & elicuit liquorem, in quo linteolum vel gossypium imbutum auribus immisit. Cum Timæus à *Guldenkl l.* 1, *de affect. cap.* 32. Mindereri Balsamum mira in depravatâ auditione præstitisse narret, nos etiam vires aquæ acouisticæ Mindereri periclitati sumus, quas ultra meritum celebratas esse à Timæo comperimus. Idem etiam testamur de ▽. Anhaltinâ Cephalicâ à Thonero *observ lib.* 2. vehementer laudatâ; non inficiantes tamen verum esse, quod ait, *effectum ejus esse præstantiorem in vaporosâ ac flatulentâ materiâ discutiendâ, quàm oleorum ☊orum, quæ nimio calore sæpius nocent.* Dn. D. Tilesio meminimus in usu fuisse mixturam ex spirit. lil. convall., theriacal., formic. & essent. castor. Datâ occasione Depravata auditio.

ſione etiam exploraturi ſumus, quid valeat urina leporina, ſive ſeorſim, ſive cum ſpirit. vini, auribus calidè inſtillata, quâ nihil utilius eſſe in hoc affectu, Tulpius ſcribit *lib.* 4. *obſerv. c.* 15. Cæterum illud aureum Fabric. Hildani monitum *Obſ.* 25. *Cent.* 5. de remediis non temerè auribus immittendis, quamdiu ſpes eſt, extra applicitis curam perfici poſſe, altè memoriæ noſtræ ſemper inſcriptum fuit; E re noſtrâ ægrorumque eſſet, ut inſtrumentum (eſt illud inſtar infundibuli, cujus ampliorem partem objiciunt ſecum loquentibus, anguſtiorem auribus propriis applicant) quo ad acutius audiendum Hiſpani utuntur, teſte Hœfero *lib.* 1. *de affect. capit.*, etiam apud nos in uſum traheretur.

Raucedo. Raucedo, etſi hyberno tempore maximoperè ſoleat eſſe frequens, ac facilè curetur, quia fortaſſis tantùm ab exaſperatione ſuperficiei glottidis à frigore aut acribus ſalſisque humoribus inducta, dependet, occurrerunt tamen aliquot etiam in Majo nobis exempla raucedinis, omnem artem eludentis. Homo cœlebs quinquagenarius, ſtrigoſi corporis ſine ullâ evidente causâ, graviorem initio fieri vocem animadvertit, eam deinde brevi momento in aſperiorem & tandem in clangoſam abire ſentit; cùm autem muneris ratio expeditum vocis uſum exigeret, multa molitus & hoc tempore curam moleſti affectûs cum curâ inſtitui voluit. Acta omnia, ſed eventus confirmavit *Aphoriſm.* Hippocr. 40. *ex Sect.* 2. ac Gordonii prognoſticon, vocis Raucedinem, quæ per annum duravit, non recipere curationem, quicquid etiam de efficaciâ ſyrup. de eryſim. Lobel. tùm Auctor ipſe, tùm Bauhin. *in hiſtor. plant. lib.* 21. *c.* 11. ſcribant. Non incredibile hoc Raucedinis genus à ſiccitate laryngis dependere, ac ideò difficulter curari, quòd & humidum corporis abſumptum reſtituere res ſit ardua, & ferè ultra artis vim, humores ad alia emunctoria effluentes, per collapſas vias ad debitum iterum derivare locum.

Angina vera. Menſe Junio aliquot anginæ exempla nobis oblata fuere. Intelligimus verò per Anginam, faucium id eſt laryngis ſeu pharyngis inflammationem. Nam in anginâ ſemper guttur & fauces laborant, ſive ut Hornius loquitur, commune iter ad aſperam arteriam & gulam, quod retentâ græcâ voce, iſthmum vocamus, & hoc vel exinde patet, quòd in anginâ ſemper adſit difficultas reſpirandi & deglutiendi. Cùm verò Neoterici & internos & externos laryngis æque ac pharyngis muſculos inflammari crederent, quod certè à vero non abludit, diverſas anginæ ſpecies conſtituerunt, ac iis varia impoſuère nomina ac artem ſine ullâ utilitate reddidere difficiliorem. Nam ſi vel maximè iis concedatur, quod muſculi interni ſeu laryngis ſeu pharyngis ſine externis inflammentur, & vice verſâ externi ſine internis ardeant, nihil ad curationem inde peti poteſt, & emolumentum, quod in prognoſi ex eâ doctrinâ ſperatur, titubantibus, cum prognoſi ipsâ, innititur pedibus. Hoc malum juvenibus, conſtitutionis ſanguineæ, præ reliquis familiare. Poſt motus corporis impetuoſiores, aut nimias ſpirituoſorum potuum ingurgitationes, horrore corripiebantur, qui

qui aliquando poſt aliquam intermiſſionem ſubitò revertebatur. Hunc ingens æſtus cum ſiti Tantalea excipiebat.

Pulſus erat frequens, durus, inæqualis, urina ſaturatiſſimè rubra. Magna aderat reſpirationis difficultas, apertoque ore anxium ægri ſpiritum ducebant, & creſcente malo ſtrangulationis periculum inſtabat, ut videas non malè à Græcorum ἀγχόνη quod laqueum & ſuſpendium ſignificat, morbum hunc à Latinis dictum ANGINAM. Deglutitio etiam tantoperè impedita, ut potus faucium anguſtias vix ſuperaret, quin ſæpè in nares refunderetur. In faucium iſthmo interdum apparebat tumor, interdum autem in externo collo, ubi morbus mitior erat, vel oculis cernebatur, vel manibus palpabatur, in iis verò, quorum vita in majori periculo, nullus planè tumor deprehendebatur. Non tantùm iſthmus ita exurebatur, ſed ſpectabatur ſimul in ore rubor flammeus, urgebat dolor acutus pulſatorius & punctorius, lingua tumida, obſcurè rubra canum inſtar exerebatur, fauces arebant, ſi ægrotantum os aperias, omnia tenſa videbantur. Venæ infarctæ, oculi prominentes & ſanguine ſuffuſi. Præterea aderat jacendi difficultas, ac frequens ſedendi cupiditas. Ingens præ foribus periculum, quando articuli gelido torpore rigebant, vultus liveſcebat, vox intercipiebatur, & ſtridor quaſi in gutture & pectore audiebatur. Inexorabilis mors inſtat, deficiente pulſu & voce quaſi in caninam mutatâ, apparente ſubinde etiam ſpumâ oris. In ſummo juvenis periculo exoptatiſſimè Eryſipelas in pectore cum ſymptomatum mitigatione, efflorеſcere vidit D. Helwich.

Omnia verò ſymptomata ſunt mitiora in nothâ Anginâ; nam licet & in ipsâ ſubinde aliqua reſpirationis adſit difficultas, ac deglutitio impediatur, licet etiam tumor (qui ſeroſus utplurimùm) tùm intra fauces, tum in collo deprehendatur, abeſt tamen & febris, rubedo intenſa imò & dolor acutus ac ptyaliſmo intra dies quosdam malum tollitur. In exquiſitæ anginæ curâ minimè veſtigiis inſiſtere licuit Sydenhamii, cujus quidem curæ cardo vertitur in copioſâ ſanguinis detractione per repetitas Venæ ſectiones, in catharticis, epiſpaſtici fortis ac ampli applicatione, quâ de re latius legi poteſt *in Oper. p.* 358. Quâ viâ ante ipſum inceſſiſſe novimus Doctiſſ. Batavorum Medicum Lindanum, ita tamen, ut hic intra 2. vel 3. horas non unâ vice, ſed repetitâ ad Unc. XXX. ex venâ popliteâ ſanguinem detraheret. Horrent enim noſtri tantam ſanguinis profuſionem, raroque ad iterandam V. S. in uno eodemque morbo perſuaderi poſſunt. Itaque nobis unâ vice, aut ſummum duabus V. S. celebrare in more poſitum eſt. Quod quidem abſque mora facimus, ut turgeſcentiam ſanguinis imminuamus, ſtaſin diſcutiamus, ac copioſiori affluxui occurramus. Fecimus verò pertundi plerumque Venas cubiti in latere affecto, quod evidentior & propior, ex anatomicis, venarum ejusdem lateris communicatio ſit. Cùm verò parti affectæ propinquiores ſint raninæ ſub linguâ, (quarum apertionem promiſcuè in morbis ferè omnibus vulgus

Angina notha.

apud nos flagitat,) præmissâ V. S. in brachio, aut si circumstantiæ id velint, e. g. in suppressione mensium, in talo, ex raninis etiam sanguinem detrahimus.

Vomitoria, quæ Agricola, Riverius, Deckerus, Hartmannus aliique in Anginâ laudant, periculum suffocationis veriti, omisimus. Subinde tamen purgantia in forma liquida, sed leniora, propinavimus, præprimis, quod tamen rariùs contingit, si crassæ ac nebulosæ adessent urinæ, his enim præsentibus in qualibet inflammatione ad purgationem à principio confugere nos posse, scimus edocti à primicerio Hippocratis interprete Prospero Martiano *p.* 387. *de ratione Vict. acut.* Et sanè prudens hoc monitum fuit nobis instar columnæ vialis in bivio constitutis. Libertatem alvi Clysteribus obtinuimus. Cæteroquin ita ferè in periculoso hoc morbo progressi sumus; ut inflammationem discutere, & stagnantem sanguinem iterum in motum reducere tentaremus. Ubi quidem resolventia seu discutientia, & in sanguine viscidiori etiam attenuantia profuère, non neglectis lenissimis adstringentibus, quæ roborantium nomine vulgò veniunt, hæc enim laxior fibrarum tonus omninò indicat. Eâ intentione gargarismos ex adstringentibus & discutientibus mixtos ordinavimus ex rad. bistor. torment. bryon., herb. prunell., salv., pyrol. heder. terrestr., tarax. flor. bellid., sambuc., balaustior., tanacet., cort. granator. sem. cydonior. decoct., colaturæ nitrum etiam adjecimus, mandantes, ut his similibusve gargarismis fauces modestè colluerentur. Non imitati sumus Scultetum, qui acetum vini acerrimum, aliosque qui meliori consilio spiritum vini admiscent. Externe emollientia & discutientia sine adstringentibus adhibita, ex cujus generis simplicibus ferè constat cataplasma primum Barbettæ, nisi quod oleum chamomillæ, à nobis omissum & loco hujus aliquid saponis Veneti admixtum fuerit. Non abs re est, collum externè spir. vini camphorato rite inungere, ac deinde cataplasmata, vel si hæc propter celerem refrigerationem suspecta sunt, emplastra de meliloto, diachylo., de spermat. cet. diaphoret. M. &c. circumponere. Multi, & inter eos etiam Waldschmidt, ab initio suadent suffumigia ex succino, oliban. &c. sed non absque causâ Sennertus noster *lib.* 2. *prax. part.* 1. *c.* 24. ab eorum usu dehortatur. Remedia interna erant diaphoretica ex absorbentibus lap. 69. corall., mandib. luc. pisc., dent. hippopotam. & quem Variola & Burnet. specificum esse volunt, dente apri, ♁. d., bez. miner., & ♂l. cinnabar. & nitratis, quibus interpolabantur lenientia, damnatis, quibus alias specificam virtutem ignari tribuunt, sordibus non unius generis, stercoribus, inquam, & urinis variorum animalium. Si verò conatûs discutiendi essent irriti, & dolor pulsatorius quarto vel quinto die nos suppurationis admoneret, hanc omninò promovimus tùm collutionibus oris ex decoctis emollientibus & maturantibus tùm cataplasmatibus & emplastris ejusdem censûs. Suppuratione jam factâ, ubi nimirùm dolor pulsatorius ardorque remittit abscessûs apertionem modò hâc, modò illâ viâ procurare tentavimus, & post evacuationem puris, reli-

reliqua ex artis præſcripto abſolvimus. Sed dolendum omninò eſt, quod non in ſummo ſuffocationis diſcrimine aſperam arteriam perforare liceat, cùm judice Sculteto ac comprobante experientiâ, in affectibus laryngis, qui ſuffocationem minantur, tutiſſimè id fieri poſſet, in Armament. Chirurg. *in declarat. tabul.* 34. *p.* 122. Hâc enim viâ certiſſimè non pauci liberarentur, ſed quo minus id fiat, in cauſa eſt circumſtantium moroſitas & craſſa Chirurgorum in anatomicis ignorantia. Nothæ anginæ cura facilior eſt, & à quibuſdam Noſtrûm purgantibus ☿alibus, etiam ſi nulla eſſent contraindicantia, aliquoties repetitis & blandioribus diaphoreticis poſt V. S. in Plethoricis feliciter intra paucos dies ſublata. Poſt anginam notham externis repellentibus diſcuſſam, D. Helwich obſervavit delirium ac effectum paraphrenitidi ſeu inflammationi diaphragmatis ſimillimum.

A nobis conſilium requiſiverunt etiam eo tempore quidam vomitibus, aut certè vomendi conatu delaſſati, ac horroribus febrilibus, cardialgiis, punctoriis circa ſcrobiculum cordis doloribus, ſubinde & ſingultu miſerè torti, quos equidem ventriculi inflammatione correptos fuiſſe ſuſpicamur, ex eô potiſſimum, quòd omnia ſymptomata ab exhibitis ſtomachicis, carminativis, antifebrilibus intenderentur, miteſcerent verò ab iis, quæ in inflammationibus profuiſſe, tot Seculorum experientia docuit. *Vomitus ac vomendi conatus.*

Occurrerunt etiam eo tempore quidam alii inflammatorii affectûs, quorum ſedem, an in hepate, an in pleurâ, an in membranâ pulmonum quærere deberemus, dubii hærebamus. Et certè, tametſi in numerato habeamus ſigna pleuritidis, peripneumoniæ, & hepatitidis vulgò tradita; Certi tamen omninò ſumus, quod nullâ falli neſcia diagnoſi hæ inflammationes ex traditis illis ſignis dignoſci queant. Febris continua atque acuta, difficilis & fervida reſpiratio, tuſſis, rubor genarum, aliquando & oculorum, lingua ſicca & aſpera, colli inflatio, ſitis, vigiliæ, in omnibus tribus inflammationibus cernuntur. Cum aliqua veri ſpecie major in reſpiratione anguſtia ſupponitur eſſe in peripneumonia, quam quidem in pleuritide; at verò! quod & in hoc ipſo parum fiduciæ poni queat, eluceſcit ex eo, quod etiam illi, qui neque pleuritide neque peripneumoniâ laborant, ſed vel curſu vel aliis laboribus ſeſe fatigarunt, propter majorem ſanguinis ad interiora confluxum, difficillimè & cum ſummâ anxietate ſpiritum trahant. Jugulum ipſum ſententiæ de certâ inter pleuritidem & peripneumoniam differentiâ petunt, qui ex inſpectione corporum pleuritide extinctorum demonſtrant, non pleuram, ſed pulmonem eſſe ſedem pleuritidis, in quorum numero ſunt eximii Anatomici & obſervatores Felix Platerus, Johann. Zecchius, Alexander Petronius, Marſilius Cagnatus, Etius Cletus, Panarolus, Petrus Criſpus, Julius Cæſar Benedictus, Petrus Caſtellus, Johannes Menelphus, Johannes Baptiſta Orius, & Herophilus, qui teſte Tertulliano ſexcenta ſecuit cadavera. (*b*) Et cum Romæ in hanc rem ſtudiosè inquireretur ac in ſectis cadaveribus pulmones *Inflammatorii affectûs.*

 læ-

(*b*) Conf. *Caſtigation. Grabnerian. Noſtra p.* 58.

læsos in pleuritide reperirent, Affeclæ Galeni, & sequacium ejus Arabum &c. ad peculiarem Romani aëris constitutionem confugerunt, docentes, dari & pleuritidem non exquisitam, & hanc propter cœli inconstantiam & humiditatis excessum, ortum trahere à capite, ac materiam, quæ non exquisitam pleuritidem excitat, descendere per arteriam asperam ad pulmones, eamque, præcipuè si biliosa fuerit, in pulmonis cavitatibus inflammationem inducere, & hinc in cadaveribus pleuritide interemptorum pulmones inveniri læsos, ut constat ex *Doctissimo Commentario* Prosperi Martiani *in libr. Hippocrat. de loc. in homine pag.* 77. *&* 78. *edit. Rom.* Et si dicendum, quod res est, multò feliciùs Phœnomena in pleuritide occurrentia explicari possunt ex mente illorum, qui sedem ei tribuunt in ipsis pulmonibus, quam istorum, qui natalem ejus locum quærunt in pleurâ, quos sanè difficultas, quomodo sanguis, qui sputum pleuriticorum tingit, & purulenta materia, si non bene judicetur pleuritis, à pleura in asperam arteriam deveniat; Ubi in oppositâ opinione illud evidentissimè declarari potest. Nam cum ex oculatissimi Malpighii observationibus notum sit, compagem pulmonum constare ex infinitis propriâ membrana circumseptis lobulis, ac ex his vesiculis innumerabiles partibus interioribus emergere ramificationes, quæ cum tracheâ communicationem habent; Facilè concipi potest, quomodo ruptis in membranosis illis sinubus minimorum vasculorum orificiis sanguis, aut etiam abscessu facto pus, in tracheam extillet, ac deinde per tussim ejiciatur. Neque ullo jure ab his requiri potest, ut credant, pulmonem sensu carere, nam hoc colore, qui sunt alterius sententiæ, utuntur, in pleuritide esse dolorem acutissimum, & hinc pulmonibus sensu destitutis adscribi non posse; nam quomodo persuadebunt, pulmonem sensu orbatum esse, cum moles ejus constet ex membranis, tracheâ, vasis sanguineis, nervis; omnimodò ex ipsorummet doctrinâ sensu exquisitissimo pollentibus? Ipse quoque Hippocr. de intern. affect. pulmonibus sensum & dolorem fortem tribuit. Quod verò in latere sentiatur dolor, ejus causa est, quod membranæ pulmonem constituentes ope aliquarum appendicum pleuræ uniantur. Si verò sedes pleuritidis in ipsis pulmonibus est, utique apparet, quàm arduum sit, exactè pleuritidem à peripneumoniâ discernere. Imò neque faciliùs, secus quàm multi non experti credunt, inflammatio hepatis à pleuritide dignoscitur. Nam ex dolore infra costas infallibile hepatidis argumentum, qui capiunt, næ! illi subinde vehementer falluntur, innixi communi illi axiomati, ubi dolor, ibi morbus, quod tamen minimè universale est, cujus rei exemplum in ipsâ inflammatione hepatis est: Nam referente Galeno *l.* 2. *de loc. affect. inflammatum hepar comitatur dolor in jugulo, in quo tamen morbus non est.* Ejus rei documenta in calculo, gonorrhæa aliisque morbis obvia sunt. Sed verò benè est in hâc rerum incertitudine, quòd methodus medendi una eademque in his morbis inflammatoriis observari tutò possit, unde non abs re erit, quomodo in curâ processerimus, tribus, quod ajunt,

ver-

verbis attingere. Prima cura noſtra fuit, ſtaſin ſanguinis inflammatoriam, de quâ inſpici meretur Portius *in Eraſiſt. ſive de ſanguin. miſſione p. 83. ſeqq.* diſcutere. V. S. in ſtatu plethorico celebravimus, ſanguis ex venâ eductus ferè pelliculâ quadam tectus; Et omninò vera ſunt illa Celeberr. Wedelii: *Venæ ſectione emiſſus ſanguis pro temporis ratione variat, modo confuſus, fervidus, ruber, modo ſeroſior, grumeſcens vel reſolutus magis viſus eſt.* Nec dubitandum, quin ſæpè abſque V. S. eryſipelaceæ illæ viſcerum inflammationes tolli queant, ac non nauci facienda illorum practicorum obſervatio, quòd poſt adminiſtratam V. S. morbi hi diutius protrahantur. Vulgò deprædicatur in ſanguine diſſolvendo efficacia ſpirituum C. C. fuligin., ebor., liquor. C. C. aliorumque ſimilium volatilium, qui tamen à nobis, qui diaphoretica fixa hiſce in morbis, quibus febris complicata eſt, præferimus, non adhibentur, niſi fortè in phlegmatico-ſanguineis ac in doſi valdè mediocri. Semen cardui mariæ in pleuritide & peripneumoniâ, radix cichorei in hepatitide aliquam peculiarem exerunt virtutem, nec mumia tranſmarina prorſus effœta eſt. Cherefolium, hedera terreſtr., geranium majus, ſcordium commendari itidem merentur. In raſurâ dentis apri, in pleuritide, non potuimus obſervare vim quandam ſpecificam, quæ major in dente hippopotam. præpt. In omnibus hiſce inflammationibus prodeſt externè adhibitus ſp. vini camphor. quemadmodum anodyna internè utplurimùm nocent, quicquid de cohibendo per illa affluxu vulgò jactetur. In pleuritide urinæ tenues per quatuor dies priores ferè ſemper calamitoſæ ſunt. Alvum non facilè irritamus, ſed diluentibus tepidè ſumptis eam in officio ſuo continere ſatagimus.

Julius naturam ſuam planè quaſi exuerat, (*c*) ac majori ex parte imbribus, procelloſis aëris agitationibus ac frigore ſqualidus erat; crediſſemus, nos in Martio vivere, niſi grato Solis ſplendore, aliquot diebus, corpora incaluiſſent. Benignior Auguſtus, non tamen abſque pluviis curſum abſolvit. Æſtiva amœnitas verò denuò in Septembri nobis affulſit, ut iterum D. Graſſius obſervavit. Conſtitutio aëris Julii, Auguſti, Septembr.

Menſe Julio vagabantur iidem propemodum morbi, qui præcedentibus menſibus ſtragem ediderant, ſed præ reliquis ferociebant catarrhi, qui difficillimè medicamentis compeſcebantur, ac præprimis illi admodùm rebelles erant, qui ſedem in artubus, & potiſſimum in ſuperiori brachii parte fixerant, ac ex dolore gravativo, motu partis impedito, imò etiam tumore aliquo, ſine inflammationis ſignis, ex decubitu ſeroſæ materiæ oriundo cognoſcebantur. Proximum in pertinaciâ locum occupabant cum coryzâ, & vertigine conjuncti, ſive propter majorem lymphæ coacervationem, ſive magnam ſeri viſciditatem, intra corticalem, hoc eſt glanduloſam, ex mente Malpighii, cerebri ſubſtantiam. In curâ utroque oculo ad proximam catarrhorum cauſam, hoc eſt, lympham ſtagnantem intra partes & hâc ratione functiones earum lædentem, reſpeximus, & lympham vel Catarrhi.

(*c*) conf. *Caſtig noſtra Grabner. p.* 59.

vel motui ſuo reſtituere, vel ex corpore, ac præcipuè partibus laborantibus evacuare annisi ſumus. Inde non tantùm ea adhibuimus, quæ ſerum vel per renes præcipitant, aut alvum derivant, vel per poros cutis diſpellunt, ſed & ea, quæ à parte affecta illud evacuant. Inter purgantia pleriſque ex noſtris placent pilulæ, quas Noſtrates vocant Cephalico-Hyſtericas ex extr. colocynth., helleb. nigr., caſtor. reſin. gialap. ☿. d., aut Maſſæ pilul. harum, M. P. de ſuccin. Craton. addita cum appropriato in pilulas efformatæ. Vix vero in catarrho pulmones infeſtante purgantia, prudens Baglivii monitum ſecuti, laudare poſſumus. Ex diureticis ſeligimus lap. 69, L. ſaſſafras, ſyrup. adianthin. Fern. de ſucc. veronic. de 5. rad. aperitiv., hyſſopo. liquirit. &c. Oleum etiam fœnicul., aniſ., balſam. ſulph. aniſ. terebinth., & quod præ reliquis omnibus eminet, ſuccinum, cui in catarrhis & ſpaſmis non immeritò maximas tribuit laudes Hoffmannus, præclarè quoque de eo ſp. vini ſoluto ſentit Helmontius, quibus ſuffragatur etiam Clariſſ. Ettmüllerus, totam affectuum catarrhalium curam in ſuccino latere perſuaſus. Inter diaphoretica, quæ lymphæ exorbitantis correctoria genuina eſſe conſtat, ceſſere in remedium ea, quæ incidendi & attenuandi virtute ſimul gaudent, ex quorum albo ſunt inter vegetabilia, ſerpillum, thymus, roſmarin., lavendula, hyſſopus, centaurium minus, helenium, betonica, pimpinella, arum, china, &c. quibus ex chymicis tùm Liqu. C. C. ſucc. tùm tinct. bez. annumerare licet. Ad cauteria non deſcendimus. Rarus etiam apud Nos maſticatoriorum uſus, niſi fortè in claſſem apophlegmatiſmorum referre placeat fumum Tabaci hauſtum, multorum ſanè delitium. Ptarmicorum notus hodie abuſus, quibus ſanè cum damno ſanitatis homines plethoricos, vertigini obnoxios, oculorum affectibus correptos, nares infarcire toto die videmus ac dolemus. An verò legitimus eorum uſus aliquis eſſe poſſit in evacuanda lymphâ in cerebri ventriculis ſtagnante, in quæſtione poſitum eſt. Negativam amplectitur Doctiſſ. Schneiderus, *l.* 2. *de catarrh. c.* 20. ac Clariſſ. Rich. Lowerus *in diſſertat. de catarrh.* cujus hæc inter alia *p. m.* 167. *Quod autem nihil per os cribriforme in nares pertranſeat, ipſius partis conformatio ſatis arguit, nam licet in aridis calvariis foramina iſtius oſſis aperta & luci pervia videantur, in vivo tamen animali à nervis & membranis, à proceſſu mammillari prodeuntibus omnino inferciuntur.* Et paulo poſt, *niſi*, inquit, *▽. in cavitatibus proceſſuum contenta per medullarem ipſorum ſubſtantiam in nares tranſeat & extillet, neceſſe eſt, ut per nervos fluat, & ipſorum corpora pervadat. Ac quid inde de olfactu fiet, ſi ipſi ejus organa continuo humore ita ſcateant.* Ac iterum: *Si conferamus*, ait, *vaſa omnia, quæ ▽. in ventriculos cerebri deponunt cum infundibulo ſimul, & hiſce nervorum tubulis, eaque in diverſis animalibus inter ſe comparemus, clarè patebit proceſſus mammillares nullum omnino humorem pertranſire aut os cribriforme in nares perfluere.* Nos his rationibus itidem moveremur, niſi praxis aliud nos docuiſſet, & cum Williſio vidiſſemus, toties per ſolam ex naribus excretionem,

nem, multos à vertigine, aliisque cerebri morbis liberatos, nisi purulentam materiam per nares fuisse excretam recordaremur. Et nisi tandem ipse Hippocrat. *sect.* 6. *aph.* 10. non ex ratiunculis, sed diuturnâ praxi hunc canonem reliquisset: *Caput dolenti & circumdolenti pus aut aqua, aut sanguis fluens per nares, aut os, aut aures, solvit morbum.* Firmo itaque experientiæ talo innixi, post universalia, ubi illa locum habebant, etiam errhina suasimus, ac ex iis præcipuè spec. diamajoran., & cum debitâ cautelâ etiam euphorbium pulverisatum. Confer Miscell. Nostrar. *Dec. I, ann.* 1. *obs.* 34. *p.* 110. *& seqq.* Difficillimum nobis esset, ab effectu nobiliori, sicut ab aliis factum, vitriolum album commendare. Præterea cùm scopus noster esset lenire fauces aut asperam arteriam, linctus formam elegimus, ut remedium sensim partes affectas præterlaberetur, easque diutiùs tangeret. Nam ea nobis semper sedet mens, formam medicamenti à parte affectâ & morbo determinari, & prætereà, ut præclare monitum à Glissonio, laborante ventriculo prudenter pilulæ, pulveres, electuaria, *&c.* præscribuntur, quò diutius in eò commorentur, renibus autem liquida potius designantur, quo facilius ad eos cum sero deferantur *&c.* Sunt equidem, qui in nostro casu à saccharatis & mellitis parum opis in evacuatione contentorum in bronchiis sperari posse contendunt, sed eam ab aromaticis & volatilibus petere jubent, quibus tamen iterum experientia practica reclamat, nisi fortè, ubi humores viscidiores & glutinosiores sunt, tùm enim acriora & amara abstergentia juncta mucilaginosis & roscidis, utramque absolvunt paginam. Cæteroquin in affectibus pectoris non promiscuè cum vulgo empiricorum, flores sulphuris exhibuimus, nam quantum ex eorum usu emolumentum in catarrho tenui oritur, tantum profectò damni ex eorum præscriptione, materiâ existente viscidâ & glutinosâ, resultat, inde quidem non rarò pituitosos in difficultatem respirationis incidisse pro comperto habemus. Sanum quidem est consilium, quod Lowerus suggerit *p.* 173. his verbis: *Cùm catarrhus primo urget, nihil magis ei supprimendo conducit, modo absque febre sit, quàm ut sitim diutissime toleremus, tridui enim vel quatridui abstinentiâ à potu, plures novi à catarrho prorsus liberatos, cujus alia ratio non est, quàm quod fomite subducto omnino exsiccatur, non aliter ac rivuli exarescunt ex pluviarum penuriâ;* At hoc velle nostris proponere, est surdo narrare fabulam. Imò contra potius meminimus, quæstionem agitatam sæpius, annon ex re ægrorum sit, usum vini in catarrho concedere? nam vero esse perquam simile, lympham stagnantem haustu liberaliori generosioris vini in motum denuò reduci posse; Nos tamen potius probavimus sententiam Mercurialis *Tom.* 3, *Cons.* 53. *& tom.* 2. *Cons.* 4. illud dissuadentis, veriti majorem in sanguine orgasmum, & vehementiorem seri fusionem, non ignari cæteroquin, quòd quidem Doctissimi Medici vinum in catarrhis permiserint, quos inter. præcipui sunt Victor Trincavell. *l.* 1. *Cons.* 42. & Paul. Neucranz *de purpur. c.* 20. qui ipsum etiam Hippocratem allegare pro suâ opinione possunt,

ſunt, niſi fortè magis placeat Valeſii in hâc controverſiâ temperamentum, qui cenſet, Hippocratem dediſſe, hodieque adhuc concedi poſſe ſub declinatione, quando ſerum jam ad vias urinarias & alvi, ceſſante omni linguæ ſiccitate, præcipitatur. Poſtremò diſſimulare non poſſumus, his etiam ritè factis, in plethoricis catarrhos vinci vix potuiſſe, niſi V. S. celebraretur. Catarrhalis quoque proſapiæ alii morbi, odontalgia ſc. & tumores palati à D. Graſſio & D. Pauli in ſeipſo, curati. Diarrhæas frequentiores D. Preus iterum rhabarbaro toſto c. N. M. & bolo Tockavienſi caryophyllatâ compeſcuit.

Hemicrania. Varias quidem tractavimus hemicranias in praxi noſtrâ. Vidimus, qui ſibi caput quaſi tendi & diſtrahi conquererentur, & omninò perſuadere ſatagerent, ipſas ſuturas enormi dolore unam ab altera divelli, quibus fidem non arbitramur ſubinde eſſe detrahendam. Quemadmodum in fœmina 30. annorum etiamnum vivente, enormem hiatum, circa ſuturam lambdoideam & ſagittalem, furentibus doloribus capitis cuivis petenti demonſtrare poteſt D. Graſſius; inſuper in tribus puerulis catarrhoſis trium & quinque annorum, intra aliquot ſeptimanas, totam quaſi capitis ſuperiori parte figuram valdè mutatam, ſuturamque coronalem ad naſi radicem uſque, notabiliter dehiſcentem obſervavit D. Paul. Suturas enim aliquando laxari & à ſe dehiſcere, Medici exercitati nobiſcum deprehenderunt. (*d*) Inter Arnoldi Bootii obſervationes Med. de affectibus omiſſis ſecundùm à Cl. Meibomio editas, quarta *p. m.* 12. inſcribitur de ſuturarum diſceſſione: *Frequens*, inquit, *eſt in Hibernia, ut capitis oſſa à ſe diſcedant, ac notabili ſpatio dehiſcant, præcipuè in coronali ſuturâ, ſed & quandoque in ſagittali, idque cæcâ ac internâ causâ, abſque ulla externâ occaſione aut violentiâ, cui malo promiſcuè obnoxii ſunt viri æque ac mulieres, nec teneri modo ac delicati, ſed duri quoque ac robuſti, &c.* Laurentius Joubertus *lib. de cap. affect.* teſtis eſt, ſe in fronte puellæ ſeparationem vidiſſe, cui poſt diutinam in infantia cephalalgiam unius lateris os alterius ſuperavit latitudinem. In *Miſcellaneis Noſtris* Antonius de Pozzis, cujus pulvis in quibuſdam noſtris officinis proſtat venalis, ejuſcemodi dehiſcentiam circa ſuturam coronalem, ad pollicis latitudinem obſervavit *Decur. I. ann.* 4. *obſerv.* 33. quæ aliaque plura exempla legenda apud Cornel. Stalpart van der Wiel, *Cent.* 1. *obſerv. Medico-Chirurg. Anatomic. p.* 1. 2. 3. 4. obſtant ſententiæ Columbi *l.* 1. *c.* 4. afferentis, ſuturas nulla vi poſſe laxari, niſi quis ſcapello divellere aut frangere tentaverit. Hæc opinio de divulſione ſuturarum roboratur etiam exinde, quòd ægri ex fortibus ligaturis aliquod levamen ſentiant, quamvis aliàs non negandum, quòd frequentius arbitrentur ſibi ſuturas dehiſcere, quàm reverâ dehiſcant, aut disjungantur. Meminimus noſtra ſubſidia ſollicitaſſe, qui aſſeverarent, caput ſibi quaſi gravi mole aliquâ aut pondere incumbente deprimi, ut cervicem

(*d*) conf. *Caſtig. Noſtra Grabner, p.* 59

cervicem erigere nequeant. Sed hi dolores ludus & jocus quasi sunt, præ tormentis, quæ patiuntur ii, quos tantùm non in furorem agit acutus & pungens, ac teli infixi instar membranas dissecans. Aliquos curæ suæ commissos habuit D. Helwich, qui ait, sibi verba deesse, quibus ineffabiles illi dolores rectè exprimi possunt. Adeò furit, & vicina sensoria intolerabili dolore affligit, vigiliis ægros atterit, & brevi sanè necaret, si continuus esset. Memorabile sanè exemplum in nobili aliquâ personâ per aliquot annos oculis D. Pauli & modo etiam D. Helwich obversatur. Vir ille in juventute suâ genio indulsit suo, circa virilem verò ætatem, in tormina ventris atrocissima, tandemque in hemiplegiam, è quâ per inunctionem mercurialem evasit, incidit. Subsecuti postmodùm atroces dolores arthritici, quibus ferendis cùm parem se minimè crederet, nescio quo consilio, in aquam, in quâ Luna extincta, primò pedes, deinde & corpus totum facilè quadragies immersit eô cum effectu, ut dolores Podagrici evanescerent, ac in eorum locum ineffabilis capitis dolor succederet, cum quo per intervalla repetente adhuc hodiè acerbissimè, non sine intimâ circumstantium commiseratione, conflictatur. Præludunt reversuro dolori humiditate multâ perfusi oculi conniventes & aliquid convulsivi patientes, & aures tinnientes, fermentatio & ebullitio in ventriculo, ac urina cruda. Tragœdiæ ipsius exordium dolor initio aliquanto lenior, sed incrementa singulis momentis capiens. Frequenter iste in sinistrâ capitis parte affligit, nec tamen in hoc latere semper in una eademque parte hæret, sed modò posteriora versus aures, modo anteriora ad radices oculorum usque, qui longè gravissimus est, excurrit, imò nec his terminis contentus, calvariâ egressus, in maxillis, labiis sævit, imò ad humeros se extendit & regionem pectoris occupat. Non exactè tamen uno hoc latere circumscribitur, sed ad dextrum etiam sese diffundit. Circa nucham aliquando adest tumor rubescens cum pulsu & exquisito sensu, qui tactu lenissimo immane quantum efferatur. Est verò dolor ille & gravativus, mentum pectori ferè allidens, & tensivus sed maximâ ex parte punctivus; Quamdiu furit, æger lucem ferre nullam potest, nec propter sævitiam cruciatuum os aperire, vel plenum trahere spiritum, audet.

Apicem supremum attigit tyrannis isthæc, quando vomitus accedit, tum enim magis, quàm in Phalaridis torquetur equuleo, & tamen miser his tormentis minimùm 12. horras, sæpè, 24, imò & 50 transigit. Signum declinantis paroxysmi est urina saturata, & paulò post copiosum sedimentum deponens. Superatis his molestiis, corpus languet & partes musculosæ quasi fustibus percussæ, tangi renuunt. Minimè verò rarò contingit, ut, capite vix liberato, digiti pedum molestiâ aliquâ vellicentur. Nunquam verò, nisi sub paroxysmo, lumbaris regio doloribus vacat. In cura in paroxysmo ipso hemicraniarum, interdum sanguinem eduximus, vesicatoria, ubi indicia materiam peccantem extra cranium sub cute hærere, applicari fecimus. Errhina quoque commendata, nec pediluvia neglecta,

glecta, topicis item modo in formâ cataplasmatis, modò linimenti, & unguenti, modò emplastri, usi sumus. Rubefacientia plantis pedum admota, quæ tamen omnia, ne minimum quidem levamen prælaudato Viro ad hoc usque momentum attulerunt. Pulveres præcipitantes nitrosi & cinnabarini anodynis maritati internè exhibiti, pilulæ de Styrace D. Sylv. sub tempus nocturnum datæ sunt. Quidam, quamvis sic satis tenuis effectus, ex pulveribus ejus generis, in memorato ægro visus. Extra paroxysmum antecedentes causas ex artis præscripto tollere conati fuimus. Quæcunque verò D. Pauli & Helwich, junctis consiliis, moliti fuerunt, (non autem facilè ullum remedii genus, quod λόγος & methodus atque experientia suadet, intentatum reliquerunt) eventus optatus sæpius nominatum ægrum nondum exhilaravit, sed affectus ille adhuc hodie eum acerbissimè, quanquam post diuturniores inducias exercet. Aliorum Medicorum consilio usus eodem fato, licet ab iis & ad sumptuosas Thermas & ingratas Acidulas, ac Laconici sudores damnatus, ut de purgationibus, scarificationibus, V. S. fonticulis, *&c.* nihil dicamus. D. Preussius ex præposterè curatâ per balnea aliaque, quæ non conveniebant, ani fistulâ, epilepsiam singulis ferè horis repetentem, cum antea rarissimè invaderet, notavit. Sed nec minus observatu dignum est, quod D. Grassius memorat, usum Chinæ Chinæ in Febribus intermittentibus, hoc mense, licet summâ cum cautelâ adhiberetur, minus fuisse proficuum, nec eam vim, quam aliis temporibus, exeruisse.

Præter enumerata in antecedentibus symptomata, febribus continuis hoc Mense duo alia jungebantur, quod iterum debemus D. Grassio, sc. urinæ difficultas, & crebra oscitatio ac pandiculatio. Quoniam verò illa urinæ difficultas, ut Celso vocatur, significat molestiam, tam illam, quam quis mingere volens experitur in enitendo, quàm eam, quam quis subit in reddenda urina, ob nullius non guttæ effluentis asperitatem, quam stranguriam, Vegetius vero indignationem vesicæ vocat, scire licet, priorem nostros molestiam subiisse; Nam diu conari cogebantur, antequam profflueret urina, quantumvis in ipso fluxu deinde liberè ac facile flueret. Verùm brevi durabant hæ adversitates, nam ultra septimum diem ipsæ febres non extendebantur.

Melancholia. Ob venère etiam nobis quædam Melancholicæ Fœminæ 30. ætatis annum supergressæ non quæ ridiculis se detinuerint negotiis, & in hæc præcipitia ex amorum phantasiarumque œstro essent perlapsæ, sed mœstæ, alta suspiria ducentes, contra vulgarem fœminarum morem taciturnæ, à communi hominum consortio se subtrahentes, & ad nescio quem strepitum expavescentes, ac mirabilibus suspicionum procellis jactatæ levique causâ in epilepsiam hystericam devolutæ. Cùm verò dyscrasia humorum, ac impeditior eorundem motus in venâ portæ, ac excretionis menstruæ mora nostris sese ingererent oculis, facile nobis patuit, V. S., vomitoriis, pediluviis præmissis, sanguinem attenuandum esse.

Ac

Ac ad viscidum & glutinosum sanguinem dissolvendum adhibita fuère ferè volatilia, quæ præsentissimum hîc præstant effectum, quibus qui norunt interponere sudorifera, tantò citius voto damnabuntur. Nec minorem merentur hic laudem ♂ alia, præprimis chalybs in substantia datus modò ventriculus non nimis debilis sit, in quo casu omninò melius est, vel essent. martial. hellebor. Wedel. vel essent. vitriol. ♂. tartaris. Ludovic. ægris præbere. Ex acidulis in plethoricas non exigua redundat utilitas. Vina quoque virtute herbarum spleneticarum & uterinarum impraegnata auxilio quibusdam fuère. Quibus omnibus si decens corporis & animi motus accedat, omnia in vado erunt.

Occasione Melancholiæ non possumus quin addamus aliqua de nodulis in partibus musculosis brachii & femorum, non quidem oculis, sed tactui obviis ciceres magnitudine excedentibus cum motu febrili protrusis à D. Helwich in corporibus luridis & squalidis Melancholiâ quasi tabescentibus, ter, nisi fallimur, & à D. Grassio quamvis paulò majoribus observatis. Stupuerunt ad Phænomenon antea sibi non visum, donec opportunè recordarentur, ejus generis morbum in Hungariâ frequentem esse, sicut didicerant ex Malach. Geiger. *Microcosm. hypocondriaco*; id quoque *p.* 105. cognati Daniel. Geigeri *epistola* adducitur, ex quâ aliqua hic excerpere non pigrabimur: *Occurrit mihi ferè quotidiè in Hungariâ morbus quidam curandus, solis incolis Hungariæ endemius —— quo infectis in partibus musculosis brachii, dorsi, totiusque corporis excitantur ad modum glandularum, parvi nodelli exterius quidem invisibiles, interius tamen benè palpabiles, instar cicerum seminis lini, fabarum tamen quantitatem minimè excedentes: Paroxismi invasionem comitatur horror & calor febrilis, ad modum erysipelatis, hinc erumpunt & excitantur modo enarrata tubercula sive glandulæ.* Hactenus ille. Nobis extra dubium, materiam horum tuberculorum esse humorem lymphaticum, ab indole genuinâ in vitiosam, h. e. acidam & glutinosam fortè degenerem, quod eò promptius in conceptum cadit, quo notius, substantiam cutis, præter filamenta vasorum sanguiferorum, nervorum fibrarumque nervearum varie contexta habere plurimas glandulas. Nam ex acutissimi Stenonis, Prosectoris incomparabilis, observationibus constat singulis poris suas subjacere glandulas, quæ juxta ἐφιδρώσεως usum majores aut minores existant. Nec improbabile est, tubercula hæc proximè accedere ad naturam grandinum in porcorum carnibus occurrentium. An verò ulcuscula hæc sint lepræ quædam species, cui grandines suum accenset Clariss. Collega noster Rosinus Lentilius *in Miscellan. Medic. Pract. tripartit. l.* 2. *p.* 510. disquirere hujus loci non est. Id verò aliis eruendum relinquimus, quomodo tumores hi aut quocunque nomine vocare placet, febrili orgasmo à centro ad peripheriam extrudantur. In curâ nullum ferè operæ pretium vel antiscorbutica, vel mercurialia, aut sudorifera aliaque fecerunt. Nec in ultimo successit therapeia, quam vulgus in Hungaria adhibet his verbis à Geigero descripta:

Sale, aceto & allio locum & tubercula tàmdiu & fortiter fricant, donec noduli illi resolvantur, nec coagulati amplius sentiantur, quo facto levamen illico sentiunt. Multi materiam hanc sudore discutere debent, illoque intermisso, ut in aliis malignis morbis, moriuntur. Ad sudorem eliciendum utuntur spiritu vini, in quo liquefacta sit portio axungiæ veteris cum admixtione succi allii & pulveris piperis nigri, quantum cuspis cultri capere potest.

Parulis. Multò frequentiora apud nos mala præsertim in egenis sunt inflammationes gingivarum cum tumore, non raro in suppurationem abeuntes; quas Græci Parulides appellant. Hunc verò tumorem cum inflammatione nonnunquam insequitur excrescentia spongiosa, laxa & flaccida, carni in vulneribus luxurianti perquam similis, ad intimos dentes molares adhærens, quam comitatur mandibularum dolor satis vehemens, & nonnunquam ipsa febris.

Epulis. Græcis ejusmodi tuberculum carneum ad dentes in gingivis oriens Epulis vocatur. Si apertio abscessûs in Epulide negligatur, facili negotio caries succedit maxillæ. Nam dum puri exitus nullus paratur, periostium maxillæ consumitur, hoc autem facto, corrosio ossis vix evitatur, aut si fortè hoc malum imminens declinetur, quemadmodum nuper factum meminimus abscessu hoc sanato, semper durans Ichoris profluvium, fortè ob læsionem ductus alicujus salivalis remanet. Ex epulide gangrænam in fabro murario ortam vidit D. Helwich. In Parulide emollientibus, præprimis usu ficuum, abscessus apertionem procuravimus, aut instrumento Chirurgico aperiri fecimus. De discussione nobis rarò cogitandum, quorum nimis sero ut plurimùm consilium & auxilium imploratur. Epulidem incipientem præmissis universalibus non sine effectu meminimus oppugnatam vel tinctura laccæ, quam & Barnerus & Deckerus ac Barbette non vane extollunt, vel tinctur. terr. Japon. seu Catechu cum spirit. cochlear. paratâ, cujus meminit Colleg. Noster Clariss. Hagendornius *Tract. Physic. Medic. de Catechu Sect.* 3. *c.* 3. *p.* 43. Sed imbellia plerumque hæc sunt remedia. Ubi enim epulis altiores egit radices, vix sine operationibus Chirurgicis variis curatur.

Febris Biliosa. Mense Augusto nonnulli laborabant febri, quam veteres dixerunt biliosam, ejus typus ejusmodi erat: Initio gravitas & angustia sentiebatur in scrobiculo cordis, conjuncta non raro cum nauseâ (à quâ Fastidiosam nonnulli vocant.) Causam non ineptè patientes vel in refrigerationem ventriculi, vel cibos viscidos, aut iram clandestinam rejiciebant. Aderat horripilatio non nimia, sed frequenter recurrens capitis turbatio, & in sanguineo-cholericis etiam dolor. Exacerbabatur quotidie horis matutinis, cum sensu horripilationis, qui quo intensior, eò certius vomitus sequebatur, remissiorem verò & diuturniorem ferè sedes excipiebant. Ægri perpetuò jactabantur, nec ullam decubitûs figuram servabant, præsertim illi, qui nec per vomitum, nec per sedes materiam acrem ac fervidam rejiciebant, in quibus etiam æstus gravior, fauces aridæ

aridæ & ſub finem deliria comatoſa, quæ ſemper ferè funeſtum in hâc febre minantur exitum, notabantur. Hypochondria non tantùm contendebantur, ſed & acerbiſſimis puncturis infeſtabantur. Maximum diſcrimen mortis æſtus internus retorridus & exteriorum frigus, intentabant, & ut Hippocrates pridem notavit, *circa ventriculum fortis æſtus & cordis morſus malum* (*κακὸν*) *erat.* In curâ non tantùm ad ductum Sydenhamii juſculum tenuiſſimum ex pullis gallinaceis ordinavimus, ſed & nitroſa & theriacam optimo cum ſucceſſu adhibuimus. Habebant etiam in curâ locum acida temperatiora, apozemata ex rad. & fol. acetos., fol. fragar., tamarindis ſyrup. acetoſ. citr. Erant etiam, quibus decoctum Hordei, quod eâ intentione veteres dediſſe videntur, ut acrimoniam bilioſam obtunderent, & inteſtina quâdam quaſi mucilagine obducerentur & munirentur, præprimis ſi eſſent egeni, loco juſculi pulli gallinacei ſuadebatur. Topicis etiam ſuus conſtitit honos, inter eà verò camphorata præeminebant. Linguam aridam & fiſſam mucilag. ſem. cydonior. Pſyllii c. convenienti aquâ extractâ lenivimus.

Bilioſæ febres abeunt ſubinde in Lipyriam. Nam veriſſimum eſt, quòd primaria talis ſit rariſſima, ut rectè Ettmüllerus, quicquid etiam hic Sylvius, Primeroſius, Borrichius aliique dicant, ſed potiùs cum neque vomitus, neque ſedes, neque ſudores in bilioſis cernuntur, metuenda eſt Lipyria, vel interprete Stahlio *in Problem. pract. p.* 7. inflammatoria congeſtio interna, niſi fortè cum Lindano malis dicere, quod Lipyria ſequatur partis valdè ſenſibilis inflammationem. Cùm verò vulgò Lipyria deſcribatur per febrim, in quâ interiora quaſi uruntur, exteriora frigent, provide à Lindano monitum, quod nec per partes exteriores vulgò dicta extrema, manus, inquam, pedes, naſus, lobi aurium intelligantur, ſed univerſus corporis habitus. Nec per algorem indigitetur frigus tale, quod tactum Medici, aut adſtantium afficiat, ſed ſatis ſit, quod ægri ſe algere dicant & tegi jubeant, licet aliàs membra tepere videantur. In hâc febre pulſus exiſtit parvus & debilis, urina flaveſcit, lingua arida eſt, expiratio nares proximé adſtantium ferit, vigiliæ vires atterunt, vomitus torquent, inferius labrum, ut recte Primeroſius, tremit, & anxietas miſerrime torquet. Hæc Phœnomena facilè aperiunt, an verum ſit quod prodidit Clariſſ. Ettmüllerus ratione frigoris, febrim hanc referri debere ad genus nervoſum membranoſumque undecunque irritatum, reſpectu verò æſtuationis, ad ſanguinem in præternaturalem fermentationem concitatum, hincque alteratos inſigniter ſpiritus ex acido ſui generis. Edocemur etiam ex iisdem, quid veri ſubſit ſententiæ Sylvii *l.* 1. *prax. c.* 29 quæ vult hunc affectum (ſi modò detur, de quo quidem nos minimè dubitamus) ex duplici febre conſtare, bilioſâ, & pancreaticâ, ac à ſucco pancreatico, frigus, à bile oleoſâ magis, quàm acri, æſtum dependere. Noſtro judicio hic omnia plana. Nam certum eſt, in primarum viarum canali materiam urentem ac fervidam reperiri præſente Lipyria.

hoc

hoc affectu, nec dubitandum quin facilè, si non per vomitus aut sedes tempestivè ejiciatur, inflammatio, & forsan majori ex parte in duodeno, sequatur. Ab hàc verò omninò par est, ut æstum illum internum, linguam aridam, sitim, vomitus, tremorem labri, expirationem fuliginosam, & inflammatione in gangrænam & sphacelum vergente, cadaverosam, puncturas in hypochondriis, jectigationes, anxietates, vigilias deducamus. Frigoris verò & algoris, de quo ægri conqueruntur, originem non aliunde rectiùs quàm à sanguinis ad interiora congestione, ac ex habitu musculoso ac ambitu corporis ad partem inflammatam, repressione ac derivatione petamus. Therapeia, quam suadet Primerosius, per refrigerantia & cardiaca instituenda, nobis ad palatum non est. Nec Hippocratis curatio *lib. de affect. v.* 107. quà frigefactoria exterius admoveri cupit, quicquid etiam hìc moliatur Martianus, nobis placet. Jonstonius Noster, post partium frictionem, calefacientia & poros aperientia applicanda esse suadet, omninò rectius modò olea, e. g. anethinum, irinum, vitrioli, *&c.* non laudasset; nam hæc non conveniunt, licet ante Jonstonium ea jam laudarit Expertiss. Joël Sylvii medicamenta, margaritæ, inquam, corallia, lap. *69. &c.* habent locum, non quidem quatenus corrigunt aciditatem succi pancreatici & nimiam bilis oleositatem, sed quatenus in inflammationibus hæc ritè se gerunt. Nam ut præclarè Ettmüllerus: *Lipyria febris, ad modum inflammationum erysipelacearum partes internas occupantium, curanda per diaphoretica.* Ac profectò nihil agitur, nisi omnes cogitationes eò vertantur, ut æqualis sanguinis distributio obtineatur. Nullum verò humanum superest auxilium, quando dejectiones aut vomitus nigricantes succedunt.

Synochus Putrida, f. Causus — Iisdem diebus nonnulli etiam laborabant febri, quam Synochon putridam, scholæ Medicorum antiquæ vocant, quam denominationem sine causâ carpit Francisc. Piens *Tract. de febr. p. m.* 315. alii Causum nominant, quamvis sint qui Causum à nostrâ Synocho differre velint. Ejus indoles ferè sequens erat: Plethorici hæmorrhagiis vel V. S. assueti, ante Solis ortum, horrore quodam corripiebantur, horripilationem verò illam sequebatur æstus valdè gravis ut non abs re sit, quod habet Pompejus Sacchus *irid. febr. c.* 5. partem sanguinis oleosam & sulphuream nimis excalefactam supra modum turgescere, & velut in flammam adigi. Respiratio anhelosa & suspiriosa erat, cum leipothymiâ ac Ἐφιδρώσεσι aliàs in febre syncopali occurrentibus. Dolores capitis lancinatorii ac tinnitus aurium, ut & vertigines, indivulsi hujus febris comites erant. Tensiones dorsi & artuum non minori molestiâ afficiebant. Sitis premebat maxima, signum vehementis febris, quamvis ex Ballonio aliàs benè noverimus, quòd sitis aliquando major sit, quàm febris *lib.* 3. *consil.* 5. Non rarò in febris principio, inflammatoriæ sanguinis stases circa pectus, in incremento autem & statu, anginæ cum nostrâ Synocho copulabantur. Cùm symptomata quædam circa hypochondria & caput excitarentur,

rentur, præſenti ſedimento in urinâ, in junioribus circa diem ſeptimum hæmorrhagia narium largior morbum optatiſſimè ſolvebat, in paulo annoſioribus tum cauſus die 14. copioſis ſolvebatur ſudoribus, calamitoſa autem horum ſors, ſi ſoporoſi ſupervenirent affectus. Nam rectè Primeroſius notavit, quòd ſopor nonnunquàm in hâc febre contingat, ac ſæpè funeſtus ſit; nec melior illorum conditio, quando urina decolor redditur, nam tùm phrenitidis & convulſionum ſummum aderat periculum. Aliàs urina primis diebus, diaphana rutilans & rubicunda erat, quarto circiter die ſedimentum deponebat, ſuperiori ejus parte clarâ permanente, fauſtumque recuperandæ ſanitatis indicium præbebat. Pulſus frequens, inæqualis & quodammodo durus, in iis potiſſimum, qui puncturis in regione pectoris conquerebantur. Sunt, qui ſpem omnem ſanitatis reſtaurandæ abjicere jubent, quotieſcunque ſitis, calore tantoperè urgente, ut etiam aliqui, inter quos Oliger. Jacob. *Tom. 2. medic. ſeptentrion. Collatit.* ex Actis. *Tom. 2. p.* 281. vi ignis febrilis, fœtûs in utero matris, quæ hâc febre laboravit, hoſpitantis, oſſa in pulverem rubicundiſſimum ſoluta fuiſſe, ſcribere non erubeſcant, deficit. At verò minimè deſperandum, modò tuſſis adſit, nam multiplici experientiâ compertum habemus, *quod ſiti non infeſtentur, quibus tuſſes ſiccæ leviter irritantes in ardentibus fiunt*, ut ſonat Hippocratis Aphoriſmus; (*e*) Et Eurianactis filia, febri ardenti correpta, nunquam toto morbi decurſu ſitivit, tuſſiebat autem, ut legimus 3. *Epidemic. Sect.* 2. Oblatum D. Helwich exemplum in Fœminâ, quæ hac febre laborans die 9. excrementa albicantia excernebat, & ictero ſuperveniente feliciter liberata fuit. Eximius V. S. in principio hujus febris eſt uſus, modò illa non ortum trahat à nimiis laboribus, aut ab uſu Veneris, nam Neo-nuptis hanc febrim aliquando moleſtiam facere notum eſt. Ejuſmodi enim viribus captis ſanguinis miſſio exitio eſſe poteſt. Cùm enim ſemen ſit quinta eſſentia, floſque ac cremor ſanguinis in toto corpore optimi, totaque ferè Medicorum ſchola Avicennæ ſubſcribat dicenti, plus decedere homini, effluente una ſeminis unciâ, quàm ſi 50. educantur ſanguinis; Poſt magnam ſeminis jacturam, ſanguis ſine piaculo vix educi poterit. Conf. Heinr. ab Heer *obſerv. Med. p.* 175. Pugnatum fuit contra febrim armis nobis uſitatis, i. e, bezoardicis & diaphoreticis, potionibus analepticis & refrigerantibus, decocto citr. tamarindor., emulſionibus *&c.* Epithemata cordi & hepati imponi ſolita ferè apud nos in deſuetudinem abierunt, aut, ſi etiam hic tyranno trium litterarum aliquid dandum fuit, factum illud, ſub declinatione, ipſiſque epithematibus ea addita, quæ tonum viſcerum reſpiciunt.

Spectatæ etiam à nobis aliæ febrium, ſi vulgaria Medicinæ ſyſtemata ſequimur, ſpecies, Aſſodes, inquam, Elodes, quæ intempeſtivos & inutiles

Febres Aſſodes, Elodes, Syncopales.

H

(*e*) Conf. *Caſtig. Grebner. noſtræ p.* 60.

tiles sudores comites habent, Syncopales, cujus Arabes communiter duas constituunt species, sed quia rectius symptomata febrilia, quam febres statuuntur, neque in curâ peculiare quicquid à nobis observatum; non est, cur in his nos detineamus. Hæmorrhagiam penis profusissimam ex hæmoptysi suppressa D. Preussius, ex abusu Veneris nimio D. Grassius, ac ex imposito vertici vesicatorio D. Pauli, ortam vidit. Diarrhææ mixtur. ex essent. carm. traumat. ac anodynâ feliciter sublatæ sunt. Fortassis non ingratum fuerit Lectori, si breviter hîc attexuerimus, quo cum successu nostri (quorum non pauci, cum Medicamentis sublevari non possent, ad thermarum opem confugerunt) thermis usi fuerint. Scimus ea commendari in diuturnioribus capitis doloribus, ac in nervorum affectibus; Cùm itaque Vir aliquis chronico malo jam per annos tortus, animum ad Thermas Carolinas appulisset, iisque ritè usus esset, tantum abest, ut malo hoc liberatus, ut potius atrociori insultu afflictus Vratislaviam reversus fuerit. Vir Plethoricus diætæ vinosæ & aromaticæ deditus, litibus de herciscunda hæreditate implicitus, post varias cum affine altercationes irâ effervescens, incidit in vertiginem, & mox lateris sinistri resolutione & refrigeratione prehensus est, ut nec brachium nec pedem movere potuerit. Truculentiam affectûs D. Helwich idoneis Medicamentis quidem domuit (ut & motus & sensus affectarum partium rediret aliquâ ex parte) sed nullâ arte perfectam ei sanitatem restituere potuit, & propterea ad Landecanas in Comitatu Glacensi aquas (quas thermas appellari non posse, quod calidæ non erumpant, sed ad lavandum eas calefieri necesse sit, auctor est P. Balbin. *in miscellan. historic. Regn. Bohem. l.* 1. *c.* 24. *p. m.* 61.) abiit ac prorsus sanus ac incolumis domum rediit, confirmavitque suo exemplo veritatem verborum Nostri Scriptoris Cl. Schickfusii *l.* 4. *der neu-vermehrten Schlesischen Chronica cap.* 4. *paragr.* 7. *p. m.* 28: * *Den* Paralyticis, *welchen die Glieder gantz unbeweglich und erlähmet oder contract seyn, ist disz warme Bad gar nützlich, &c.* Et idcircò rectissimè eas eo etiam nomine celebrat Kremerus *in descriptione fontium Medicatorum in Comit. Glacensi c.* 3. *p. m.* 63. Idem docent exempla plurium aliorum à membris resolutis curatorum, licet cum Willisio *de animâ Brut. part.* 2. *c.* 9. ad grallas, tanquam trophæa devicto morbo non provocemus. Unde nescii sumus, quô jure concludere potuerit Lamzwerde, quod thermarum balnea non sint conveniens paralyticorum medicina. In tremore, quo subinde post terrorem ex fortuito incendio ortum quinquagenarius sanguineus concutitur, frustra sollicitatam meminimus opem fontium Landeccensium, Carolinarum thermarum ac Hirsbergensium, ex quarum usu auxilium polliceri videtur. Casp. Schwenckfeld in *descriptione Germanica Thermarum Hirschbergensium. p.m.* 100. nisi forte loquatur de tremoribus, qui solutis febribus aliquando supersunt, quo in casu balnea aquarum

Hæmorrhagia penis. Diarrhæa.

Thermæ.

* Paralitici membrorum ob contractionem immobilium omni prorsus usu privati, in hisce termis salutem felicissimo cum successu quæritant. *Schickf. annal. denuo auct. Siles.*

rum temperatarum laudat Cl. Andr. Baccius *in doctissimo opere de therm. l. 7. c. 23. p. 472. edit. Venet.* Vulgò recepta & communiter approbata doctrina est, quod thermæ præprimis Carolinæ, arthritidem, malum ischiaticum dissipent, imò eas ad articulos nodosos & duros emolliendos cum Greiselio *Tract. de cur. lactis in Arthrit. p.* 149. non pauci commendant, credentes quod podagram arthritidemque nodosam enodent, ut loquitur Cl. Langius *Tract. de Therm. Carolin. c. 5. p. m.* 248. & propterea Dn. Strauss. *in Therm. Carolin.* non sine causa adducit historiam *p.* 100. de profligatis podagrâ & calculis in sexagenario curâ ritè peractâ. At illa fortuna non affulsit afflictissimo cuidam arthritico nostrati, qui, ut acerbissimos dolores mitigaret, salivatione usus, & hâc spem ejus frustrante, cum nullum in pharmacis subsidium inveniret, ultimò ad opem Carolinarum thermarum confugit, sed minus auspicatò, fereque in his, quam anno, nondum à curâ thermali præterlapso, exquisitissimis confectus cruciatibus, Vratislaviæ tumbam nactus est, præoccupasset. Cratonis Nostri verbis sequentibus *l.* 1. *Consf. Med. Consf.* 16: *Thermæ Landeccenses profectò, si tempestivè à moderatis hominibus adhibeantur, plurimum momenti in curâ podagræ, modo morbus sit curabilis, afferunt*, non adeò frequenter respondit eventus. Idem dicendum etiam de Hirsbergensibus, quamvis aliter olim visum Casparo Hoffmanno *in Epistolâ quadam Schwenckfeldii Tractat. appendicis loco adjecta*, nisi forte non tam culpæ thermarum, quam luxuriæ immoderatorum hominum sequior eventus sit imputandus, quos incurabiles esse rectè Crato *l. c.* observat. Hoc ipso tamen minime sublimes earum virtutes, in profligandâ arthritide, in totum negamus, sed cum Cl. Sorbayt, Verzascha aliisque debitas laudes tribuimus. In tribus Polonis equitibus ex diuturno hæmorrhoidum fluxu cachecticis, magnam vim Landeccenses fontes, teste D. Pauli, exeruere. Steriles Fœminæ promiscuè maximum sibi pollicentur auxilium à thermis, & vix decima quæque voto damnatur suo, nisi fortè ejus causa sit uteri impuritas, frigiditas ac superflua humiditas, (confer. Fallop. *c.* 17. *de Aquis Thermalib.*) quarum etiam satis paucæ prolibus post earum usum beantur.

Fluor albus pertinax malum, modo non ex contagio ortus sit, Landeccensibus curatus. At in fluxu mensium immodico, experientiâ edocti, non facilè eas cum Cratone *l.* 3. *Consf.* 33. suaserimus; tametsi Dn. Vicarius *in Hydrophylacio novo p.* 186. itidem credat, quòd thermæ nimium fluxum mensium moderentur. In doloribus colicis, qui paræsin minabantur, scorbuticus aliquis emaciatus, insigne auxilium à Landeccensibus expertus, & optimè propterea has Hirsbergensibus præfert Crato agens de præcautione doloris colici *l.* 1. *Consf.* 10. In tympanitico corporis tumore cum optimo successu Carolinis usus vir illustri genere natus. Hominibus per multos annos cum calculo luctatis commendare thermas, valdè imperitorum est. Ii, qui primum doloribus nephriticis infestantur, fluctuante ex quorundam sententia materiâ tartareâ adhuc in vasis, quique renibus

H 2 nulla

nullâ labe notatis præditi ſunt, à tormentis beneficio thermarum noſtrarum inducias ad aliquod tempus impetrare poſſunt. Nuper, ut obiter id dicamus, exemplum habuimus in Polono Equite, quantum noxæ reportent ex thermis ii, qui meatum urinarium, carunculis impeditum habent. In obſtructionibus hepatis, lienis, pancreatis, vaſorum Meſaraicorum, in fluxu menſium impedito, magna thermæ noſtræ præſtant. Conf. de uſu thermarum in ſcirrhis viſcerum Dolæum *in Encyclop. Chirurg. rational. l.* 3. *c.* 4. Virtus quoque earum eluceſcit in incipiente ſurditate, in quâ thermis Bollenſibus c. ſucceſſu uſus eſt Horſtius, ut ipſe teſtatur *tom.* 2. *Oper. p.* 489. Morbis quoque cutaneis, achoribus, tineis, ſerpiginibus, tumoribus, ulceribus & abſceſſibus opitulantur, ut toto videmus die. In aſthmate ſeni aliquot attulerunt auxilium. In pruritu, diro illo malo, ſeptuagenaria aliquantulum per Landeccenſes ſublevata eſt. Hæc allata ſunt eo fine, ut intelligeremus, quam conſona vero ſint illa Savanorolæ: *Medicus bonus & prudens oculos mentis omni ſtudio apponere debet, antequam infirmo conſulat de tranſitu ad balnea;* nam nullus paulo peritior Medicus eſt, qui non rarò ab acidulis & thermis æque languentes rediiſſe viderit, quales abierunt, quamvis induſtriæ ſuæ nihil reliquum in curâ feciſſent, nam ſolatium illud per hyſterergiam ſæpè numero evanidum eſt, & à ſubſequente letho ſugillatur, ut noſtra faciamus illa Clar. Collegæ noſtri Roſini Lentilii *in Miſcellan. Medico-Practic. p.* 475. Et ſanè nullus aquarum medicatarum uſus eſſe poteſt, niſi quando conſtat, morbum vel per vias urinarias (copioſi enim tales fontes urinam movent) vel per ejectionem ſordium (quas vehementer & ferè ſine torminibus exturbant, ubi thermopoſia invaluit) ſuperari poſſe. Et hæc tantò magis fidem merentur, quanto eſt certius, quod morborum, quorum medela ex aquis illis petitur, cauſa ferè ſit crapula & alimentum ſupervacaneum, & vix deviaremus à tramite veritatis, ſi noſtra faceremus in Sileſiâ Clariſſ. Liſteri *ex exercit. alter. deſcript. Thermar. ac Fontium medicatorum Angliæ* ſequentia: *Univerſus victus nimirum & vita etiam optimorum virorum minimè ex naturæ legibus ſobria & parca eſt, neque quoad ciborum quidem genera rectè inſtituta, ut quæ nonniſi ex fructibus naturaliter ſumi debuerint: ab ipſis, inquam, incunabulis guloſitatem docemur, atque reliqua ferè vitâ noſtrâ palato & voluptatibus indulgemus, atque hæc valetudinis noſtræ præcipua calamitas eſt.* H. J. *loco citat. p.* 147. *&c.* Paralyſin linguæ D. Preuſſius & D. Helwich, hic in Presbytero, ille in aliâ perſonâ, Deo annuente, intra bidui ſpatium ille, hic verò intra ſeptimanæ inter-vallum curarunt.

Ophthalmia.

Dum ad Septembrem progredimur, primâ ſtatim fronte occurrit Ophthalmia, de quâ quidem jam ſupra obiter mentionem fecimus, nunc verò frequentia requirit, ut iterum breviter de ea agamus; Collega Noſter D. *Oehmb*, eam toties expertus, quid in proprio corpore obſervarit, paucis ediſſeremus. Ophthalmia ipſi habitualis eſt, per intervalla rediens, iterumque recedens, nunc in hoc, nunc in illo oculo, antea quidem dex-

tro

tro frequentius, nunc ſiniſtro. Hoc anno per integrum Auguſtum & Septembrem, maximè ipſum cum aliis afflixit, febre ſtipata inflammatoria, quotidie ſub veſperam recurrente. Præter ruborem, dolorem & tumorem oculi, tanta ſimul lippitudo, & copioſior lymphæ effluxus è narium ſiniſtro oculo affecto vicino effundebatur, ita, ut per metaſtaſin quaſi omnè ſerum, per vias has effluere videretur, quod alibi nempè in inteſtinis & renibus adeò deficiebat, ut æque ac in hydrope, ubi propter eandem ſeri ῥοπὴν, & alvus & urinæ excretio parca eſt, utraque harum excretionum ad ſtuporem uſque retardaretur. Alio tempore oculi ejus inflammati collyria cujuſcunque generis perferre poterant, tàm calida, quàm frigida *&c.* Hoc anno nullum planè perferebant, maximè frigida, & quibus myſti pulveres, ſola humida ſine pulvere, v. g. ex decocto cort. granator. c. croci orientalis paucâ quantitate calidè applicata, unice tolerare poterat, ex quibus etiam levamen ſenſit. Ex internis, cùm ab aliquot jam annis, omnia remedia vinoſa v. g. eſſentiæ c. ſpiritibus ardentibus factæ item ſalia volatilia propter orgaſmum ſanguinis, quem excitant, ipſi nocuiſſent, eorum nullo uſus eſt, quocunque etiam nomine remedii ſpecifici aut depuratorii ſuperbiret, nec reliqua etiam ſicca, quæ quodammodo maſſam ſanguineam calefacere, ut Diaphoretica, aut fundere, ut Cinnabarina, poſſunt, adhibuit, exceptis ſolis lapillis cancrinis, qui interdum ſine damno capiebantur. Cortex Chinæ, quo in aliis Febrium generibus cum ſucceſſu multiplici in corpore ſuo uſus fuerat, in febre fugandâ quidem virtute ſua non deſtituebatur, aſt cum inflammationis augmento, quod plus unâ vice expertus, ita ut, ſi febrim per aliquot dies mitigare vellet, Electuario Chinato uteretur; ſi ruborem & ardorem compeſcere, ab eodem deſiſteret. Inter univerſalia neque purgantia, neque decocta lignorum aliquid illi conferebant, imò malum exaſperabant, ita, ut per integrum paroxyſmi tempus, omni ferè remedio, tàm interno, quàm externo, carere cogeretur, ſolâ diæta tenuiori immo ſimpliciſſimâ contentus. Ex externis veſicantia tamen experiri placebat, circa quorum applicandi locum, curioſum quid, ſuo damno, obſervavit. Applicabat eadem circa aurem ſiniſtram in loco, oculo affecto, ſecundùm Autorum & Collegarum, qui ipſum viſitabant, conſenſum, imò præſcriptum, vicino, ex quâ re duplex damnum percipiebat.

1. Quamprimum cantharides, quod intra quinque horas factum fuerat, virtutem ſuam exeruiſſent, ſaporem in ore ſentire ſibi videbatur Xibetho analogum, qui, quamdiu veſicatoria eodem in loco relinquebantur, perdurabat, & cuivis alimentorum & potulentorum generi ſeſe miſcebat, ut nauſeam exinde caperet.

2. Dolor in dies, imo horas ſingulas, veſicis humorem plorantibus, exacerbabatur & lippitudo adeo augebatur, ut ſingulis momentis oculus aquam ſtillaret. Quo duplici incommodo permotus, veſicantia poſt triduum, ex eodem loco, in remotiorem, & quidem pedem ſiniſtrum tranſferebat, ex quo duplex iterum enaſcebatur obſervatio.

1. Quod intra Nycthimeri ſpatium veſica, emplaſtro etiam fortiſſimo, vix excitari potuerit, propter ſerum ad ſuperiora verſum.

2. Quod, quam primum veſicæ in pede ſtillare incipiebant, quod parcius tamen contingebat propter eundem ſeri defectum, in momento quaſi dolor oculi remitteret.

Plures experti, ut ante innuimus, eundem eo tempore affectum. Vidimus enim ſatis multos, quorum oculi tum lachrymis ſtillabant, in abdito latente adhuc cauſâ, cur humores hâc tempeſtate, ex ſanguine in glandulis ad fauces ſitis, evacuentur, alia verò, tum in aliis corporis partibus, tùm in glandulis ad oculos, ſeu ut clarius loquamur, ignoratur hodieque, quid ſit, quod ſanguinem commoveat, ut modò hâc modò aliâ viâ, humores ſeroſo-lymphatici exturbentur. Parcite verò Carteſii manes, quòd ſuperfluam illam humiditatem non ex vaporibus condenſari credamus, ſed natales ejus in glandulis quæramus, ſc. lachrymali, innominatá, iiſque quæ in palpebris reperiuntur. Pridem enim felix acutiſſimi Stenonis dextra detexit, quomodo humor per ductus ex lachrymali quidem per pauciores, per plures vero ex innominata ad oculos derivetur, & jamdudum Celeberr. Meibomius *in Epiſt. ad Langelot.* accuratè deſcripſit novos ductus glanduloſos in utraque palpebrâ plures ſæpè triginta, qui ſub Limbo cartilagineo palpebrarum verſus bulbum oculi ſiti, oſtiola ſua in ipsâ extremitate limbi habent: hoc vero indubitatum præbet argumentum, quod per hos ductûs, qui, ut diximus, verſus oculum hiant, ad ſuperficiem oculi humor fluat. Sed præter humiditatem illam affluentem, quæ ſubinde ſatis acris eſt, ipſaſque genas exulcerat & excoriat, in tunicâ adnata cernitur rubor, vaſa arterioſa & venoſa in conſpectum prodeunt, quod vix fit, ubi membrana inflammatione correpta non eſt. Quin aliquando ſerpit labes ad reliquas oculi tunicas, uveam & corneam, ipſaſque palpebras, & æſtus ad humores in bulbo latitantes propagari videtur. Ruborem & ardorem comitatur dolor. Præterea ægris oculus connivet, & lucem ferre nequit, pupilla etiam aliquando anguſtatur, palpebræ coaleſcunt. Quibuſdam hâc oculorum inflammatione laborantibus V. S. profuit, (confer. Hildan. *Cent.* 4. *obſ.* 14. & Galen. *l.* 13. *Method. medend. c. ult.*) alii, ne minimam quidem utilitatem ex ea cœperunt. Hoc & Dolæus perſpectum habuit, imo auſus eſt ſcribere: *V. S. meo judicio, hic magis obeſt, quam prodeſt, qui ſanguis non eſt in culpâ nec ille eſt evaſatus*, quæ quidem ratio ſatis jejuna eſt, ut enunciatio ipſa minimè vera, nam quòd obfuerit V. S. nemo noſtrum unquam vidit. Purgantia ferè omnibus aliquod auxilium attulerunt; quod olim Duretus in Coac. prædiction. optimè notavit, & nuper adhuc Doctiſſ. Pechlinus in dialogo de potu thee ita ſcribens: *In oculorum inflammationibus, cum fruſtra diu laboratum topicis & collyriis, uno ſæpè purgante totum morbum profligari.* Ac Spigelius *Anatom. l.* 7. *c.* 2. notavit, cœcos etiam à copioſo alvi profluvio, derepentè exorto, viſum, & quidem ſubito, recepiſſe.

Diapho-

Diaphoretica, ut omnium inflammationum remedia ſunt genuina, ita quoque in hoc affectu apprimè juvant, quemadmodum præclarè Dolæus in *Encycloped. Chirurg. p.* 168. confer Horſtium *l.* 7. *obſ.* 25. Et hic quidem decocta Lignorum & Chinæ & ſarſaparill. vulgo promiſcuè laudantur, quamvis in plethoricis magis obſint, quam proſint, idemque de his dicendum, quod de decocto fœnu Græci (quantum ad uſum externum) ſcripſit Septalius *l.* 6. *animadv. n.* 79. ſc. nimis eſſe calida. Et quod Simon Pauli *Quadripartit. Botanic. claſſ.* 3. de vino Euphraſiato, ut vocat, habet, circumſpectè agendum, ne promiſcuè utamur. Nonnulli in pertinaciori ophthalmiâ ad ſalivationem confugiunt, quod in Nobili Fœminâ ante aliquot annos fecit D. Tralles: Verum in tantam ex hâc curâ oculi inflammationem mulier illa incidit, ut cœcitatis periculum ægerrimè potuerit declinare. Juvenem ex contagio venereo ophthalmiâ laborantem ſalivatione mercurialibus excitatâ occæcatum, meminit D. Pauli. Topica, quæ fronti & temporibus ſub formâ emplaſtrorum aut cataplaſmatum ex adſtringentibus v. g. myrtill. balauſt., thure, maſtiche, ſucco acaciæ *&c.* à Chirurgis affluxûs ſiſtendi causâ apponuntur, vix approbare poſſumus, eò quod hæc adſtringentia remoram injiciant humoribus in minimis vaſis in orbem redeuntibus, cùm ad fluxiones prohibendas nihil melius ſit, quàm liberum in minimis vaſis procurare humorum motum. Conſuetudinem illam vulgi & muliercularum, omnibus Collyriis vitriolum album admiſcentium, jam pridem caſtigavit Celeberr. Wedelius *de Medicament. compoſit. extempor. p.* 208. Tutia, prout vulgo paratur, jam olim ſuſpecta fuit Montano *Conſult.* 142. Et ſanè omnis dies docet, quod, niſi in tenuiſſimum pulverem convertantur tutia, ceruſſa, æs uſtum, in oculorum affectibus vehementer noceant. Confer. Hildan. *cent.* 5. *obſ.*28. Et nemo paulò magis in praxi verſatus diffitebitur, quod etiam ex laudatiſſimis præſidiis inſigne damnum in ægros redundet, niſi cum prudentiâ adhibeantur. Sacra anchora in inflammationibus oculorum eſt Setaceum. Non tamen vanus eſt Plempius, ſcribens, quod in ſiccioribus magnopere læſionem adaugeat.

Cæterum cùm ſit ſatis clarum, medicamenta, quæ oculis imponuntur, non tam diu inhærere, donec vires ſuas exerant, optandum omninò, ut tandem vaſcula illa vitrea inſtar cucurbitularum oculi orbitæ reſpondentia ab Hieronym. Fabrit. ab Aquapendente (*f*) excogitata, in uſum trahantur; nam liquore repleta oculo commodè admoveri poterunt, iis etiam cum fructu Silvatic. Capivaccium alioſque eſſe uſos novimus. Paulo eſt obſcurius, quid judicandum de remedio illo ophthalmiæ, quod quondam aliquis Bartholino, ut *Cent.* 4. *obſ.* 80. teſtatur, communicavit. Hoc verò vult,

(*f*) *De Chirurgic. Operation. cap. de ſuffuſione p. m.* 22. conf. etiam Sculteti *armament. Tab.* 8. *fig. X.*

vult, ut lobulus auris lateris affecti perforetur, perque foramen factum trajiciatur turunda longiuſcula ex inverſo & convoluto cortice radicis laureolæ, tàm diù relinquenda, donec auris & vicinæ partes intumeſcant, ubi demùm turunda leviter commovenda, ut aquæ copia collecta effluere queat, hâc exhauſta ſpoſpondit fore, ut auris detumeſceret, & ophthalmia ſedaretur. Conf. River. *Cent.* 4. *obſerv.* 100. Cl. Schneiderus *lib. ult. de Catarr.*, quæſtionem illam ventilat, an Febris ophthalmiam ſolvere poſſit, cum Hippocrates ipſe doceat, *quod febris ſuperveniens ſit ſolutio lippienti*; Neganti nos teſtimonium perhibemus, quamvis omninò probabilè ſit, motu febrili poſſe humorem in oculis hærentem, per metaſtaſin ad alia membra, ad pleuram, jecur, pedes *&c.* protrudi. Ophthalmiam chronicam, cæteris omnibus fruſtraneis, abraſione capillorum capitis, ſanatam vidit D. Preuſſius, ſuccedente tamen tuſſi, quæ ab ipſo laxantibus ſublata fuit. Idem quotidianam algidam in ſeniculâ, cum Paralyſi pedum ſub paroxyſmo conjunctam, notavit; Et in aliquâ etiam dolores arthriticos cum paralyſi alterutrius lateris conjunctos, qui, ſalivatione ex propinato mercur. d. cum ſtimulo purganti fortuito ſuccedente, plene fuerunt debellati.

Diarrhææ. Febres continuæ.

Diarrhææ ſatis erant frequentes, neque tamen, ut ſolerter obſervavit D. Graſſius, niſi ad medium menſis durabant, ac locum deinceps cedebant redeuntibus febribus continuis cum doloribus capitis, nuchæ, faucium, orificii ventriculi, laſſitudine ulceroſâ, *&c.* quæ bezoardicis fixis & temperatis optimè curabantur. D. Helwich non meminit, in ullo menſe plures ſe audiviſſe fœminas conquerentes de perturbatione menſium, ac quidem in hoc ipſo Septembri. Tot enim occurrebant, quibus gravitas circa regionem uteri, laſſitudo, moleſtia circa præcordia, & nauſeabunda adverſitas, anguſtia in motu verſus loca acclivia, & aſcenſu ſcalarum, palpitationes cordis, ſpaſmi artuum, hemicrania, nephritis, hæmoptyſis, aliaque ſymptomata erant moleſta, quæque non immeritò ſibi metuerent ab aſthmate, ſcirrhis viſcerum, hydrope, epilepſia, paralyſi, phthiſi, contracturis *&c.* Cauſa verò tam frequentis ſuppreſſionis unicè quærenda erat in ingurgitatione ciborum frigidorum & viſcidorum, fructuum horræorum omnis generis, lactucæ, olerum, lacticiniorum, panis calidi, carnis ſuillæ, aliorumque, puta placentarum mellitarum, *&c.* Ubi quidem res ipſa loquebatur, emetica iis, in quibus malum nondum egerat radices, danda eſſe, quorum etiam ſalutarem effectum non paucæ expertæ fuerunt. Illis verò, quæ jam per aliquod tempus ſuppreſſione menſium laboraverant, lenioribus purgantibus ac incidentibus & aperientibus ſubveniendum erat. In pituitoſis cum fructu adhibita fuère ea, quæ pollent facultate reſolvendi mucum, v. g. rad. galang., ari, dyptamn. caryophyllat, bryon., helen., helleb. nigr. herb. agrimon., meliſſ., puleg., roriſmar., crocus *&c.* flor. calendul., cheir., *&c.* ſed ſanguineæ præſentius ſenſere levamen ex uſu rad. cichor., rub. tinct., taraxac., fl. cent. min., *&c.* Gummi ammoniacum palmam his omnibus faceret dubiam, niſi

Perturbatio Menſium.

nisi delicatularum gustum offenderet, aut fortè placeat, resinosas ejus partes spiritu extrahere & in forma guttarum exhibere. Nihil quoque impedit, quo minus postmodum martialia exhibeantur, quod etiam non raro factum. Stimulantibus non nisi circa Lunæ phases, præmissâ depletione sanguinis in exiguâ dosi, repetitis vicibus, (secus ac imperiti empirici faciunt) naturam officii sui admonuimus. Cum enim Wierus, Marchetti, aliique notarint, non raro copiosum circa uterum stagnasse sanguinem, quæ ex emmenagogis illis myrrhatis, sabinâ ac cumprimis oleo ejus sperari potest utilitas? Nulla, imò præsens potius noxa metuenda est; nam, per repentinum & præcipitem illum sanguinis appulsum, infarciuntur pori, ac major sanguinis stasis oritur, & obstructio redditur pertinacior. Quod quidem in juvenculis, quibus tardius menses erumpunt, sole clarius est, nam tantum abest, ut pellentibus natura ad reddendum tributum menstruum invitetur, ut potius ad alia molimina impellatur, & non raro convulsivi affectus, passiones suffocativæ ac hæmoptyses consequantur, sicuti aliquot exempla infelicis ejusmodi curæ Nobis cognita sunt. Quandocunque vero circumstantiæ usum emmenagogorum eminentium exigunt, practici erit providere, ne alvus sit adstricta, nam nisi hoc fit, sanguis congeritur ad caput, & hinc occasio datur dolori gravativo, distensivo, vellicanti, ac inflationi exteriorum partium, tinnitui aurium, frigori circa verticem capitis, *&c.* quæ pathemata mulieribus hypochondriacis, & propter suppressionem mensium hystericis, admodùm sunt familiaria, tùm aliàs, tùm quando alvo obstructâ pellentibus profluvium menstruum reluctanti naturæ extorquere Medici gestiunt. Nec minùs benè multis tùm temporis menses prorsûs cessabant quamvis satis inordinatè; Cum ejusmodi verò planè miserè per totam vitam agitur, nisi in peritum inciderint Medicum. Nam nisi is admodùm sollicitè caverit, cholericæ quidem in asthma siccum, tussim siccam, hæmoptysin, phthisin, *&c.* facillimè prolabuntur; Phlegmatico-sanguineæ autem tumores pedum œdematosos incurrunt; Sanguineas verò lerna malorum excipit; Nam alias epilepsia torquet, aliæ doloribus hypochondriaco-hystericis, vomitibus, cardialgiis nauseabundis, per reliquum vitæ tempus obnoxiæ degunt; quibusdam per intervalla vox intercipitur, facies sæpè turget, cervix quasi onere aliquo incumbenti deprimitur, auditus hebescit, nonnullæ cum Rheumatismis conflictantur, alias iterum malè mulctat paralysis, ut de anginâ, erysipelate, nephritide *&c.* jam non dicamus. Et quamvis diætam exactissimam servent, vitæ sedentariæ valedicant, placidè corpus moveant, sanguinem vel per V. S. vel per scarificationes depleant, nondum charybdim prætervectæ sunt, nisi motum sanguinis providè moderetur Medicus & spumanti ac exundanti sanguini debito tempore repagula objicere norit.

Nec nulli erant, quos tùm vexabat dysenteria, quâ de occasione fluxûs eo tempore grassantis, breve scriptum elucubravit Collega noster D.

 Chris-

Christian Helwich, in quo Phænomena notavit & præter alia curam annexuit. Cùm verò cum nostris observatis concordet, cum tractatum in suas distributum Sectiones cum veniâ Lectorum subjiciemus.

SECTIO I.

§. 1.

DYsenteriæ omnium maximè sub finem æstatis & autumno grassantur, præprimis si *hyems australis & pluviosa*, *h. e.* Interprete Celeberrimo Tozziô clemens & placida, *ver autem siccum & aquilonium* fuerit; Ejus enim generis tempestates, difficultates intestinorum parere, innuit Hippocrat. lib. de *Aere*, *Aquis* & *Locis*, ut & *Sect.* 3. *Aphoris.* 12. & hoc tanto magis, si æstas fuerit calida. Idem tamen Hippocrat. etiam auctor est dysenteriam post frigidam & humidam aëris constitutionem oriri *lib.* 1.*Epidemic.*

§. 2. Interdum fluxus hic dysentericus sporadicè affligit, interdum verò epidemicè stragem edit in omnis generis homines sævitiam suam exerens.

§. 3. Otiosis, gulæ & ventri perlitantibus, ab eo majus periculum imminet; horum enim corpus pravis, glutinosis ex prava digestione scaturientibus humoribus infarctum est In quem etiam suô modô referas phlegmaticos. Cæteroquin miris animi perturbationibus obnoxii ejus generis homines esse solent.

§. 4. Cholericæ etiam sanguineæ constitutionis qui sunt, facile dysenteriam incurrunt & ægrè ab illô malo liberantur. Exempla hujus rei passim obvia sunt. Juvabit hîc legere doctiss. Forest. *lib.* 22. *observ.* 35. & in *histor. ægrotor.* Lindan. XXII. Ejus temperamenti etiam fuit Comes ille, cujus dysenteria describitur *in* Fortis *Centur.* 2. *consultat. & Resp. C.* 96. *p.* 243. Nam ait, *eum fuisse temperamenti totius & jecoris calidi & sicci, gracilis habitûs, ad iram pronum, delitiis deditum &c.* Melancholici rariùs dysenteria excruciantur. Hinc Joh. de Lamoniere in luculenta illa descriptione *fluxus dysenterici* qui Lugd. Gall. 1625. populariter grassabatur, testis est, se non *vidisse melancholicum dysenteriâ correptum.*

§. 5. Utplurimùm etiam dysenteria viris magis est funesta quam Fœminis: ita, quod miteris, ipsæ etiam gravidæ frequenter per partum subsequum citra ullam fœtus noxam hâc intestinorum difficultate exsolvuntur. Ita Bartholinus vidit gravidas, ne ultimis quidem mensibus dysenteria extinctas; & doctiss. Sennertus *lib.* 3. *Practic. part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 7. *p.* 621. narrat, duas Nobiles fœminas dysenteriâ correptas & alteram quidem partui vicinam à dysenteriâ incolumi fœtu liberatam, alteram à pariendi tempore adhuc longius remotam abortiisse quidem ac fœtum mortuum edidisse, ipsam tamen matrem fuisse servatam.

§. 6. Pueri etiam & Senes ægerrimè dysenteriam ferunt ac raro evadunt. Meliôr, si quid meæ hâc in re experientiæ credere possum, hîc

sors

ſors eſt lactentium, qua in ſententia me confirmat de Lamoniere. Raygerus verò ait, ſe obſervâſſe multos infantes dyſenteriâ interemptos eſſe.

§. 7. Præ cæteris ad malum hoc diſpoſiti ſunt, qui in morbo venereo quondam mercurio ſupplicarunt & ab Hydrargyroſi opem tulerunt. In eàdem navi ſunt phthiſici aut occultâ viſcerum labe affecti & gravibus ac contagioſis quondam morbis defuncti. Uberioris experientiæ confirmatione eget, quod à Lamoniere traditur de contagio à cognatis non ad alios adſtantes & famulantes, ſed ad cognatos ſolùm propagato; ſingularis etiam hic eſt obſervatio Cl. Waldſchmidt *An.* 2. *Ephemer. German. D.* 2. *obſerv.* 213. de dyſenteria conſolidatum ulcus pedum excipiente.

§. 8. Præcedit autem dyſenteriam ferè ſemper diarrhæa, interdum autem tumor aliquis ſive diſtenſio abdominis.

§. 9. Frequentiſſime cum horrore & rigore, modo graviori, modo autem remiſſiori invadit. Videas partes poroſas conſtringi, vaſa in peripheriâ corporis diſparere, & extrema ſenſu frigoris affici recurrenteque æſtu perfundi.

§. 10. Tormina mox invaleſcunt & moleſtiſſimè affligunt; Audiuntur querelæ de intolerabili inteſtinorum cruciatu eorundemque depreſſione ac viſcerum omnium deſcenſu, ut accurate notavit Sydenham *in Op. p.* 22. quibus intimum illum lancinationis ſive puncturæ ſenſum cum tenſoriis atque preſſoriis doloribus, quibus umbilicus retrahitur, expreſſit. Conf. *Miſcell. Nat. Curioſ.* 1673. *obſerv.* 11. Hinc non immeritò torminum nomine dyſenteria Celſo venit. Dolor autem ille non unum eundemque locum ſemper occupat; nam interdum maximè furit circa umbilicum & hypogaſtrium; interdum autem circa hypochondrium utrumque, ilia ac inguina, ac ille quidem ſævior, hic mitior eſt, hunc breviori intervallo ſequuntur dejectiones, iſtum aliquantò tardiùs excretio excipit.

§. 11. Peſſimis ægri rebus interdùm dolores prorſus abſunt, ut bis mihi obſervare licuit, & præterea Bartholinus, Rhodius, Wedelius aliique teſtantur, niſi forte cum Lindenio exiſtimes, implicare contradictionem, dyſenteriam eſſe & ſine dolore eſſe; quamvis vel ipſe Hippocrat. 2. *Epidem. ſect.* 6. §. 50. mentionem faciat dyſenteriæ ἄνευ ὀδύνης.

§. 12. Sequuntur dejectiones. Primo pinguia prodeunt excrementa, utplurimùm mordaci acredine locis per quæ tranſeunt, infeſta, modo flava, modo viridia, modo albicantia, rariùs nigra, ſæpè etiam varia, ſemper tamen magis minusve mucoſa, quæ in altitudinem ſtupendam ab imô ad ſummum cohærentem ſubinde tolli queunt; Deinde ſordes illæ, cujuscunque fuerint notæ, ſanguine parcius largiusve perfuſæ ſunt. In ambiguo enim eſt, an dejectiones illas torminoſas cruoris expertes, quales & Williſius & Joh. Lamoniere memorant, fas ſit ſub ambitu dyſenteriæ complecti, præſertim cum aliam etiam ipsômet Williſiô teſte, curam quam dyſenteria requirant. Hollerius excrementa iſta ferè ſemper ſpumoſa, de quibus conſulendus Roderic. à Caſtro, eſſe notavit. Memini his

oculis vidisse excreta per fermentationem in magnitudinem satis amplam cum admiratione circumstantium sese extendentia & teterrimum fœtorem exhalantia. Conf. Chesneau *observ. lib.* 3. *p.* 311. Si ulteriùs serpat malum, excrementis sanguineo-mucosis pelliculæ & fibræ permiscentur, ac, si nondum ferocia morbi compescatur, sed altiùs malum penetret, saniosa & putrida materia prodit.

§. 13. Visi etiam mihi sunt, qui sanguinem purum non infausto exitu in largiori quantitate excernerent. Nec defuerunt, qui sanguinem sine excrementis funderent & intra breve tempus morerentur, cujus rei notabile exemplum de ancillâ suâ intra triginta horarum spatium plus centies sanguinem nullis fæcibus admistum rejicienti narrat Lossius *lib.* 3. *observ. Medic. p.* 206. *& seq.* Conf. etiam laudatus antea Chesn. *p.* 306. Ejusmodi excretionem, sinceram, appellant, quâ de inter alios agit Roderic à Castro *in var. Exercit. pag.* 14.

§. 14. Dejectiones interdum adeò frequentes, ut vix miseri sellam foricariam deserere possint, interdum tamen induciæ ad aliquot horas conceduntur. Utut verò sæpissimè urgeantur dysenterici ad alvum reddendam, non tamen id, quod excernitur, adeò magnæ est quantitatis, quin sæpissimè inanis tantum est dejiciendi appetentia ac anus perpetuâ punctione, pruritu tensivoque dolore molestatur. Cum tenesmô non raro conjuncta est procidentia ani, vid. Holler. *lib.* 1. *de morb. intern. c.* 43. & *annotationes in illud.* Clariss. Sydenham in eâ est opinione, (*g*) quod morbo in longum protracto intestina ordine quæque suo deorsum versus afficiantur donec in rectum intestinum malum omne detrudatur & in tenesmum ac ani procidentiam desinat, quæ tamen viri hujus observatio experientiæ per omnia hactenus non respondit. Ex dictis proclive est sanguinolentum cum torminibus profluvium id est dysenteriam discernere & ab hæmorrhoidibus & hepathico veterum fluxu, in quo dejectiones carnium recentium loturæ similes deprehenduntur.

§. 15. Utplurimùm dysenterici simul febricitant, & dum interiora ardent, exteriora corporis frigent, id quod per torporem frigidum Aurelianus significare voluit. Facilè verò illa habitus musculosi refrigeratio ab aurâ provocatur & intenditur, subinde tamen æstus intercurrit, ac attenta docet observatio, quòd horrida quædam refrigeratio sedes præcedat, æstus vero sequatur. Appetitus præterea dejectus est & affligit sitis inexorabilis. Lingua viscida albicanti mucilagine obducta est, non raró etiam atro infecta succo squalet. Vigiliæ pertinacissimæ vires atterunt. Gravis quoque præcordiorum anxietas cum exacerbatione circa vesperam premit. Urina modò impensè rubet, modò turbida est, modò cruda, observante illustri nostro Schröckio.

§. 16. Multis symptomatibus dysenteria ordinariô quasi stipata est. Nam initio

(*g*) conf. *Castigation. Nostra Grabnerian. p.* 62.

initio frequenter conjuncta est cum vomitu. Ejus rei notabile exemplum affertur ab Hildan. *lib. de Dysenter. c. 6.* in Puero, qui ab initio morbi usque ad extremum vitæ diem omnia, quæ assumebat, cum multa putridissima materia & vermibus ultra duos de viginti evomuit. Quin imò & sanguinis vomitum observavimus, eumque non lethalem; & curâ Celeberr. Wedelii evasit aliquis qui aliquoties sanguinem per os excreverat *Decur. 1. Ephemerid. A. 2. observ.* 44. Quâ in re etiam testem se sistit Thomas Bartholinus.

§. 17. Comitantur dysenteriam nonnunquam singultus & convulsiones, quæ triste fere præbent prognosticon. Conf. *Ephemer. Decur. 2. A. 6. observation.* 82. Ejusdem commatis etiam sunt crebræ animi defectiones; evasere tamen nonnulli. Ita singultum incipientem memini me quoque feliciter pulvere præcipitanti adjuncto olei cujusdam aromatici momento sustulisse. Inter rariora autem numerandum exemplum, quod habet Hercules Saxonia *lib. 3. cap. 23. de Dysenter. & tenesmo p. m.* 260. ita scribens: *Quendam ex atrâ bile curatum vidi. Incipiebat à flavâ bile & post abibat in atram cum singultu & vomitu.* Pusionem dysenteria laborantem supervenientibus convulsionibus liberatum refert Cl. Paullin. *in Append. A. 7. Dec. 2. p. m.* 133.

§. 18. Urinæ fluxus solet esse impeditior, quod ante tot secula observavit Aurelianus, ejusque exemplum occurrit *in exercitat.* Pœonis & Pythagoræ *p.* 64.

§. 19. Non rarò dysentericis etiam exanthemata erumpunt, morbilli, inquam, (vide *observat. Decur. 2. Eph. A. 6. p.* 174.) variolæ, (conf. *Dec. 2. Ephemerid. A. 8. p.* 103.) ac petechiæ. Et licet aliquando dysenterico-petechialis febris curetur, ut legere licet *Dec. 2. Ephemerid. Germ. A. 9. p. m.* 185. & ipsemet in adolescente observavi, eventus tamen utplurimùm solet esse tristior, quâ de re videsis *Dec. 2. Ann. X. observ. 15. p. m.* 35.

§. 20. Interiora oris frequenter aphthis obsidentur, videas enim non rarò repentinam phlogosin linguæ quasi erysipelaceam cum suppuratione momentanea aut sub uvulâ excoriationem & stigmata sanguinem transudantia; Et hæc rarissimè bonæ spei sunt. Quod etiam dicendum de prunellâ sive fissuris in crassiori linguæ parte cum æstu inflammatorio diuturniori & summâ faucium ariditate. Memorabile hac de re exemplum extat in Gabelchoweri *Cent. 1. curat.* 50.

§. 21. Nonnunquam etiam dysenteriis sese adjungunt dolores acerrimi circa regionem cordis, oppressiones pectoris, interceptiones anhelitûs, adeò ut ægris nonnullis à suffocatione metus sit; Accedit & in faucibus lentæ pituitæ copia per aliquot dies recurrens, ut gargarismorum opem frequentem non secus requirant ac febres malignæ in fauces humorem noxium effundentes, observante Cl. Olaó Borrichió.

§. 22 Mors præ toribus esse suevit, cum labia livent, genæ præter naturam rubent, oculi concavi sunt, nasus aquilinus cernitur ac extrema

ma frigent. Omnibonus Ferrarius *de cur. infant. fol.* 226. addit aliud instantis mortis indicium, quod non memini me obſervaſſe, dùm ita ſcribit: *Qui habet dyſenteriam & apparet poſt ejus aurem ſiniſtram veluti res nigra ſimilis orobo cum vehementi ſiti, moritur in decimo & non tardat nec evadit.*

§. 23. Et hæc & forte alia plura in viventibus obſervare licet. Videamus etiam, quænam in corporibus anatomico cultro ſubjectis ſeſe ſenſibus offerant. In genere certum eſt, quòd canalis inteſtinorum vitiatus deprehendatur. Vitium autem hoc non eſt unius modi. De inflammatione eorum res certa, & tametſi non adeò copioſa proſtent exempla, (ex hac fortaſſis ratione, quod mors raro ſequatur, quamdiu malum intra inflammationis terminos coercetur,) ſunt tamen aliqua. Joh. de Lamoniere *p.* 4. *de fluxu dyſenter.* teſtis eſt, quòd, cum cadaver dyſenterici alicujus curioſius inſpiceret, inter alia inſignem inflammationem pylori & tenuium inteſtinorum invenerit. Cum Platerus dyſenterici pueri corpuſculum, in quo craſſa inteſtina tumebant, aperiret, eadem liventia, ac ſi inflammata fuiſſent, deprehendit, jam autem loca inflammata, quæ in viventibus rubra ſunt, poſt mortem livere ſolent; vid. Plater. *lib.* 3. *obſerv. p.* 857.

§. 24. Sæpius inteſtina inveniuntur ſphacelata. Ita iſtius dyſenterici, cujus modo ex de Lamoniere meminimus, inteſtinum rectum erat ſphacelatum. Et Fabritio Hildano *lib. de gangr. c.* 4. teſte, dyſenterici ſexagenarii inteſtina undique gangrænoſa fuere reperta. Conf. etiam Barbette *lib.* 4. *Prax. c.* 5. Gangræna autem omninò convincit præceſſiſſe inflammationem.

§. 25. Aliquando ulceribus & apoſtematibus obſeſſa ſunt inteſtina. Clariſſ. Coberum hic teſtem laudo, qui, cum plura cadavera aperuiſſet, inteſtina paſſim pugnum excedentibus apoſtematibus & ulceribus perenni ſerie ſcaturientibus ebulliiſſe vidit. *Decur.* 2. *obſerv.* 10. *p. m.* 110. Hinc dejectiones ſanioſæ, ut audiendus minime ſit Holterhoff in diſcurſu de *erroribus Medicorum*, in quo non paucos ipſe commiſit, *c.* 4. *p.* 33. ſi hoc vult, in dyſenteriâ nunquam eſſe ulcus inteſtinorum.

§. 26. Ulterius inteſtina modo excoriari, modo ad ſummam tenuitatem reſiccari, modo in locis aliquibus perforari; interdum etiam coaleſcere fidem faciunt obſervationes congeſtæ à Boneto *lib.* 3. *Anatom. Practic. Sect. XI.* quæ per otium evolvi à quovis poterunt.

§. 27. Ex iis etiam diſci poterit, ventriculum, hepar, meſenterium, epiploon, ſubinde graviſſimè in dyſenteria affici & tumoribus, ulceribus, gangrænâ, ſphacelo, &c. defœdari.

SEC-

SETIO II.

§. 1.

MUlta ſunt, quæ dyſentericum fluxum interdum ſine morâ, aliquando verò poſt aliquod temporis intervallum excitant. Et hujus generis ſunt initio venena quævis, & cumprimis arſenicalia. Quæ hic Mercurius poſſit, ii norint, qui ſalivationem vel per inunctionem Mercurialem, vel ipſum Mercurium dulc. internè datum provocarunt. Toto die etiam videmus à purgantibus draſticis, in enormi, ut fieri ſolet à Barbitonſoribus & agyrtis, aliisque Medicaſtris, doſi exhibitis, dyſentericum fluxum provocari. Conf. Foreſtus *lib.* 22. *obſerv.* 37. *Scholio.* Tulpius *Obſerv. l.* 4. *obſerv.* 26. ut & Stalpart. *p.* 131. De dyſenteriâ ab aſperitate annuli excitata legatur Zacutus *l.* 2. *Pr. Mirab. Hiſt.* 84. Rex Poloniarum Michaël extinctus ejusmodi ſanguinis profluvio eſt, & non pauci cauſam ejus in adamantino pulvere, ab inimicâ manu ipſi obtruſo, recubuiſſe ſuſpicati ſunt. Certè circumfertur vulgò adhuc ſubtilis hic ingenii luſus de morte ejus:

Si pretioſa mors eſt ſanctorum,
Verè Michaël *Rex Poloniæ*
Sanctos inter primarios numerandus eſt.
Mors enim ipſius fuit pretioſiſſima.
Quis non pretioſam mortem exiſtimet,
Quæ adamantibus comparata eſt?

§. 2. De Lumbricis nota res eſt, eosque in flagranti delicto aliquando deprehendit Drelincourt, hominem 40 annorum, qui totos dies quindenos perdius & pernox abdomen manibus comprimens ſellæ inſederat foricariæ, poſt mortem ſecans, nàm univerſi coli decurſus in ſecretioribus cryptis atque cellulis vermium latibula paſſim prodidit. Alii hûc & illûc palantes graſſabantur. Alios verò anguineo flexu contortos, implicatos conglomeratosque vidit. Conf. etiam Brand. *Obſerv. in Act. Haffn. Tom.* 5. *obſ.* 31. Uſus aceti in plumbeo vaſe aſſervati, ut & aquæ in plumbeis canalibus diutiùs aſſervatæ in dyſenteriam præcipitavit. Vid. Bonnet. *p.* 618. *lib.* 4. *Medic. collat. Septentrion.*

§. 3. Inter cibos dulcia, nimis ſalita, fumo indurata, male audiunt. Aretæus accuſat cæpas, allium, carnes vetuſtas, ſ. quæ diù ſervatæ ſunt, ut explicat Mercurialis *in prælection. pathol. p.* 326. Ab horariis, auſteris, tota caſtra impleri dyſenteriis novimus. Uvæ rubigine aliisque ſordibus inquinatæ, nocentiſſimæ ſunt. Et de uvis ſimpliciter idem illud teſtatur Conringius *in Exercit.*, ad Billich. *Anatom. fermentation.* §. 9. Pepones aliquibus Imperatoribus, Friderico Tertio inquam, & Alberto II. fuiſſe funeſtas, eosque ex uſu iſtorum torminibus excruciatos animam expiraſſe,

rasse, refert Cuspinianus. De dysenteriâ post polyporum esum, evolvere, si placet, licebit Amat. *Cent.* 6. *Cur.* 73. Ab aliis ova barbi piscis accusari recordor. Ex esu brassicæ capitatæ, noxio rore infectæ, dysenteriam ortam legimus *Ephem. Curios. Dec. I. Ann.* 3 *observ.* 88.

§. 4. Ex potulentis hûc pertinet algida, præprimis si alio fuerit imbuta sapore. Sane Drelincourtius vidit Parisiis dysenteriam ortam ex aquâ Sequanæ haustâ juxtà navigia linteis sapone tergendis dicata. In eo etiam censu sunt mustum, cerevisia fœculenta, vel ex aquis putridis parata. Theophilus Imperator Constantinop. ex frequenti aquæ frigidissimæ, cujusmodi nivalis est, potu in dysenteriam prolapsus est. Imo Constantinopoli quotannis Turcæ plurimi æstivo tempore alvi fluxu divexati decedunt, quod non nisi ex immodico potu nive & glacie refrigerato illis accidere Medici asserunt, ex fide Mercatoris alicujus apud Marcell. Donat. *lib.* 4. *de Histor. Medic. Mirab.* 325. Avenzoar de seipso recitat historiam, quòd in itinere comederit herbam, quam non nominat, ex quâ factus dysentericus. Vinum Rhenanum liberalius haustum, *Ephem. Dec. II. Ann.* 11. *observ.* 168. dysenteriam induxisse legitur.

§. 5. Sæpè verò etiam illi dysenteria corripiuntur, qui ab his omnibus abstinuerunt, eo præsertim tempore, cùm malum est epidemicum. Accusatur hîc contagium ab excrementis, supellectile, quâ dysentericus est usus, accubitu, effluviis ex ægri corpore per poros aut halitum in adstantes derivatis, Helidæus Paduanus observ. testis est per fistulam clysmaticam, quam adhibuerat torminosus, dysenteriam in corpus sani esse transfusam; Lac dysentericæ infecisse infantes, apparet *ex Ephem. D.* 2. *ann.* 6. *obs.* 195.

§. 6. Ut verò rectius constet, quomodo illa Phænomena ex his similibusque oriantur causis, tribus verbis præsupposita quædam ex Anatomicis & Physiologicis hic commemorare fas sit. Inter quæ primum sit.

1. *Intestina in fluxu dysenterico laborare*, excretio enim per alvum læsa jure optimo ad intestina, tanquam ad πρῶτον πάχον reducitur, quia ipsorum est ἐνέργεια fæculenta excrementa ex corpore ejicere.

2. Ea ipsâ constare, juxta sententiam ubivis fere receptam (1.) ex *tunicâ exteriori* communi pinguedine passim obductâ, (2) *media carnosiori*, quæ instructa est duplici fibrarum ordine, longitudinali seu recto, qui tunicam illam exteriorem membranaceam vulgò dictam tangit, & ad contractionem intestinorum in longum à natura constitutus est, & annulari, qui longitudinali superimpositus, ad coarctationem intestinorum in latum factus est. (3.) *Nerveâ, crassâ*, & densâ vasorum sanguiferorum plexibus & ramificationibus refertâ ac rugosâ. (4.) *Villosâ* quam nonnulli crustam intestinorum, alii περίςωμα, alii aliis nominibus appellant, Willis glandulosam nominat, quod parte convexâ, quæ Nerveæ jungitur, magnâ glandularum copiâ consita sit; sicuti & alii, cum Clar. van Horne, velamentum bombycinum nuncupant, quod parte oppositâ videatur contexta ex fibrillis bombycini

bycini panni filamenta referentibus. Ab hac originem juxta Ruyſchium *Epiſt. XI.* ducunt valvulæ conniventes, rugæ nempe ſeu juga per inteſtina jejuna diſtributa.

3. Tertium inter præſuppoſita eſt, *reſpectu totius paucas eſſe arterias ad inteſtina deſinentes*, quæ ſunt verba Malpighii *in Operib. poſthum. p.* 251. imò ſi Borelli ſententia *part.* 2. præclari operis de motu animali *propoſ.* 146. *p. m.* 221. & *ſeqq.* vera eſt, vix 25 pars totius maſſæ ſanguineæ, tempore, quo una circulatio ſanguinis per cor abſolvitur, à vena portæ redit.

4. Quartum ſit hoc, quod *venæ portæ ramificationes occurrunt ad inteſtinorum volumina*, meſaraicæ dictæ, & aliæ verſus extimam tunicam inoſculantur arteriis, ut revehendo inſerviant ſanguini, aliæ immerguntur intimæ tunicæ, & in inteſtina hiant, uti id præprimis Clariſſ. Hartmanni experimenta oſtendunt, in quo conſentit Ruyſch., ſi D. Hartmann per intimam tunicam intelligat nerveam, per hanc enim in majori copiâ vaſa ſanguiflua diſperguntur.

5. Glandulas tenuium eſſe *miliares & efformare plexus varios*, modo orbicularis, modo ovalis, modo anguloſæ figuræ, *craſſiorum vero glandulas eſſe grandiores* & ad lentis figuram accedere, & longius à ſe invicem diſtare, quarum deſcriptionem diſtinctè exhibet Doctiſſ. Peyerus in exercitat. Anatom. Medicâ hujus argumenti; & harum originem Ruyſchius à tunicâ nervea, aut potius vaſis ſanguifluis petit eaſque ſpurias nominat.

6. Bilem *per ductum Cholodochum in inteſtinum duodenum effundi*, & *ſuccum pancraticum per ductum* Hoffmanno-Wirſungianum, in eandem derivari fiſtulam. Nec prætermittendum, quod ordinariò ferè inſertioni pori biliarii ſeu cholodochi orificium ductûs pancreatici non longè à pyloro jungatur.

7. Adeſſe & *Nervos*, juxta communiorem opinionem à ſexto pari, qui juxta Williſium *de nervor. deſcription. & uſu cap.* 25. intercoſtalis nervorum paris ſoboles ſunt.

8. Motum *periſtalticum ſ. circumpreſſorium* fieri, dum circulares ſeu annulares fibræ ex ordine contractæ inteſtinorum cavitatem conſtringunt, & longitudinales breviores factæ, partem unam inteſtini ad alteram propiùs adducunt, quem vermicularem motum fæcum propulſio ſequitur. Ordinariè ejuſmodi motus ventriculi & inteſtinorum placidus eſt, & cibi ingeſti hâc ſuavi tractatione, per quam diſtenſus canalis coarctatur, promoventur. Qui plura de his deſiderat, evolvat Sylvii *dictata ad Barthol. inſtitut. anatom. c.* X. & *XI.* Williſ. *in Pharmaceut. rational. Sect.* 1. *c.* 2. Gliſſon. *Tract. de Ventric. & inteſtin. c. XI. & cap.* 15. *de facultate periſtalticâ.* Hornium *Microcoſm.* § 21. & Hoffmann *diſſertat. Anatomico-Phyſiolog.* Hieronym. Fabric. *in Operibus Anatomico-Phyſiolog. p.* 138.

9. Febrim excitari, quotiescunque in parte quadam vel fluidâ, qualis sanguis, lympha & serum, vel solidis, aliquid præsto est, quod vel corruptionem infert, vel eandem minatur, cujuscunque etiam generis sit, seu salini, seu ex numero pinguedinum & mucaginum; Hoc enim, quodnamcunque demùm fuerit, ut secernatur, & organis debitis per motum humorum localem colatorium excernatur, febris accenditur, id est, pulsus fit frequentior & fortior, ac ita non modo sæpius breviori tempore, sed & fortiori transpressione agitatur sanguis, quam de febribus sententiam mihi omnino firmiter persuaserunt varia D. Stahlii Celeb. Professoris Hallensis scripta.

SECTIO III.

§. I.

Jam dispiciamus, quomodo memoratæ causæ ad effectus eos producendos concurrant. Regnat ubique ferè civitate quasi donata sententia, quod enumeratæ causæ pleræque efficaciam suam exerant irritando, vellicando, stimulando intestina atque eo ipso tormina excitent & fluxum dysentericum. In hâc sanè sententia est Paracelsus cum sequacibus, sal resolutum accusantibus; in hâc Helmontius, ut apparet ex libr. *de potestate medicamentorum*; in hâc Bertraud. *Tr. de acid. & alkali*, *c. 6.* & plures alii. Ac non vanum causæ hujus patrocinium potissimum in purgantibus vehementioribus fortassis aliquis quærat; nam ipsa esse acria sensu deprehendimus, plurima enim in pila trita inque aërem abeuntia naribus sternutamenta, oculisque lacrymas excutiunt. Hellebori pulvis membranæ pituitosæ percitis poris hærentem tenacemque blennam in rivulum dissolvit. Elaterium quoque & euphorbium aliqui in errhinis commendant. Rhabarbaro nonnulli frequentem provocant salivam, & aloën eodem fine commendat Brassavolus. Huic assertioni probandæ doctiss. Pechlinus *caput* 13. impendit *in Exercit. de purgant.* Ita ergò hi seriem causarum connectunt: Ratione temperamenti multi adsunt humores acres, biliosi, salsi, mordaces, pituitosi (nam homines temperamenti cholerici & phlegmatici potissimum dysenteriâ corripi diximus) ac præterea per pravam victûs rationem assumptis iis, de quibus antea locuti sumus, cumulantur humores, ac proinde non possunt non intestina rodi, ac hinc dysentericæ dejectiones provocari. Quæ quousque admittenda sint, ex sequentibus, opinor, elucescet.

§. 2. Non negamus, quod in dysenteria, ab ingluvie & incauto horræorum fructuum esu ortâ, adsint in intestinis cholericorum & phlegmaticorum humores, acres, austeri, acidi, urentes, &c. quibus generandis apta nata sunt edulia à nobis antea designata, eo, quem Sectione præcedente, explicavimus modo. Nec negamus, quod ejus generis humores molestiam eamque sic satis insignem intestinis afferre queant; at vero

rò quòd irritatio tanta inde oriatur, quæ intolerabili propemodum dolore misere mactet patientes, id verò est, quod credere non possumus, his moti rationibus. Nam

(1.) Diximus intestina obducta esse muco quodam, qui id præstat officii tunicæ nerveæ, quod cuticula cuti veræ, i. e. nuditatem ejus amicit, ac eandem uniformiter oblinit. Nam judice Ruyschio *epist. XI. mucus utilis est tunicæ villosæ, ne lædatur ab acribus assumptis.* Hoc verò operimentum, qui vel semel attentius aspexerit, fatebitur omninò, non satis comprehendi posse, quomodo humores, quascunque etiam cum recentioribus philosophis iis figuras tribueris, nerveam intestinorum tunicam, quam περίςωμα illud munit, vellicare ac potenter adeò irritare possint. Sed ponamus, villosam tunicam non prohibere, quo minus humores illi mordaces in tunicam nerveam irruant, dicimus nerveam tunicam sensu adeò exquisito non pollere, adeoque fieri non posse, ut irritationem hanc ineffabilis dolor consequatur. Quod vero sensus nerveæ hujus tunicæ adeò acutus non sit, alia viscera nervis densissimè intertexta, hepar, inquam lien etiam enormiter læsa evidenter probant; nam quantacunque eorum noxa fuerit, dolor certè adeò penetrans non observatur. Ac multò minus de tunicâ illâ ex fibris constanti aliter judicandum, postquam Clariss. Wepferus detexit, *Fibras ventriculi, intestinorum &c. nihil aliud esse, quam nervos, vel saltem ad horum naturam accedere* in Zodiaco Medic. Gall. *ann.* 4. *observ.* 2. At verò admiratione dignum, nec tamen à verò abludit, quòd in Salzmanni *observ. Anatom. Amstelod. edit. p.* 59. *& seqq.* legimus de *interiore ventriculi* tunica omnino corrosâ, *ita ut quasi in lacerâ veste frusta plurima dependerent nigricantia, & ventriculo ita putrido, ut levissimo negotio disrumperetur*, & tamen æger ille de tanto dolore ventriculi non fuerat conquestus, sed solummodò *de imbecillitate totius corporis & dolore hypochondrii sinistri cum dejecta appetentiâ & siti continuâ*, ut refert Salzmannus *ibid. p.* 58. Et cumprimis notabile etiam est exemplum in *Observ. doctiss.* Dodonæi *c.* 27. de cerevisiæ coctore, qui *non modo ulcere ventriculi laboravit, & omnia viscera corruptissima habuit*, & gangrænâ in pede exortâ extinctus fuit, is ante mortem respondit, se nullâ corporis parte dolere, neque unquam doluisse. Nec sensit dolorem, cui *ab usu magisterii perlarum ventriculus erosus*, teste Cratone, & cui id contigit ab usu spiritus vitrioli. Nec adeò magnum sensit dolorem ille, de quo *Ephem. Dec. I. ann.* 11. *observ.* 299. Merclin. refert, quod in demortui ventriculo foramen repertum.

(2.) Id etiam perpendi cupimus, quod *acria* multa, e. g. piper, sinapi, salia herbarum fixa, per incinerationem facta, *amara* etiam e. g. absiythium, cent. min., fumaria, myrrha, aloë, *Acida* quoque, ut poma citria, aurantia, limonia, berberes, tamarindi, imo *ipsum acetum*, it. spiritus salis, sulphur., vitrioli, *&c.* Similiter & *austera*, fructûs cynosbati,

bati, vitriol. ♂. &c. tandem & *urentia*, ut ſpiritus illi ardentes, toto die ſumantur, ex quibus non niſi materia acris, auſtera, ſalſa, acida, &c. oriri poteſt in inteſtinis, & tamen illi, qui his delectantur, nullum in inteſtinis ſentiunt irritationis, vellicationis, roſionis, uſtionis, &c. ſenſum, aut certè non tantum, quantum quidem dyſenterici perpetiuntur. Accedit

(3.) Quòd poſt uſum horræorum fructuum, ingurgitationem muſti, &c. non finitâ coctione, ut fieri neceſſe erat, ſi ex chymo, irritante inteſtina, dyſenteria oriretur, de doloribus illis dyſentericis conquærantur ægri, ſed ſæpè poſt plures demum ab uſu eorum dies cruciatibus illis torqueantur.

§. 3. Obvia ergò in inteſtinis ſive *intus genita*, ut humores, quos bilioſos vulgò vocamus & acidos, ſive *ex seminio ſpecifico exorta*, ut vermes, ſive *ex forinſecus hauſtis orta*, e. g. ex comeſtis melonibus, prunis, piris, pomis, &c. aliiſque nocivis cibis, objecta quævis ſeu liquida, ſeu pulverulenta liquamini alicui *immerſa heterogenea*, utique rodunt quidem ac particularum ſuarum acumine aliquam moleſtiam afferunt inteſtinis, non tamen, ut dixi, irritando, ac ſpiculis ſuis inteſtina vellicando, tormina dyſenterica excitant. Unde ergò illa oriuntur? Hoc ut eruamus, notandum, quod hæc in cavò inteſtinorum contenta, de quibus jam dictum eſt, ita ſint comparata, ut maſſæ ſanguineæ commixta, maximos in eâ tumultus faciant, imò ſanguinem ad fermentationem, (nam timiditas Sydenhamii ab uſu vocabuli hujus nos deterrentis merito reprehenſa eſt à Clariſſ. Schelhamero de *curand. febb. method. p.* 41.) putredinoſam diſponant. Id præcipuè cernere licet in fructibus horræis, præcipuis dyſenteriæ autoribus. Hi, quemadmodum facillimè extra corpus in putredinoſam fermentationem fatiſcunt, etiam in ipſo corpore facilè vitium ſubeunt, id quod in dyſenteria fieri nemo negat. Scilicet, ut reliqui cibi, ita fructus horarii in maſſam pultaceam abeunt, quæ perinde, ut alii cibi, conſtet ex parte aqueâ ſubtili, oleosâ & mucilaginosâ referente naturam ipſorum fructuum. Nimirum vel abundat in cremore illo pinguedo ſeu ſulphur illud volatile, quod oleoſum & vim balſamicam appellare Wedelius ſuevit, & magno impetu ad putredinem ruit, vel prævalet mucago illa terreſtris, quæ ſalinæ proſapiæ eſt, nec ab oleosâ, à calore corporis adjutâ, reſolvi & conteri poteſt, & tum lentoris & viſciditatis mater fit, quæque, cum ei crudior affunditur potus, in ſpirituoſum quoddam ſulphureum abit. Hujus itaque liquaminis & cremoris aut maſſæ fermenteſcentes partes ſanguini permixtæ, eundem è mixtione ſuâ diſturbare, partes ejus divellere omninò moliuntur, id quod apud recentiores in confeſſo eſt. Ac ipſa res non uſque adeò intellectu difficilis eſt. Nam muſtaceæ illæ particulæ motu inteſtino putrefactionis extenuantur in conſiſtentiam halituoſam, ac eo ipſo redduntur diſpoſitæ ad perreptandos colatoriorum atque ſecretoriorum viſcerum meatus atque poros, ac corrumpunt

hoc

hoc ſuo motu materiam obviam, quæ apta eſt, ſeu partes ſanguinis in ſuæ figuræ ſimilitudinem tranſmutare ſatagunt, atque ita ſemet multiplicant non ſine præcipiti ſanguinis deſtructione. Principium ergo movens, ad hoſtem hunc in inteſtinis hærentem, vitæ filum facili negotio abrupturum, ſi ex peninſula inteſtinorum in ſanguinis oceanum ruat, ex corpore exterminandum nihil non molitur.

(1.) Enim fit copioſior humoris congeſtio ad inteſtina, eum namque in finem partes poroſæ & vaſa externi habitûs contrahuntur, ut ſanguis è poris & vaſis ad interiora propellatur. Manifeſtum verò ſatis eſt, humoris hanc congeſtionem ad interiora fieri ad materiam in inteſtinorum cavitate ſtabulantem diluendam & emolliendam, ut diluta & emollita tantò facilius è corpore ſecernatur. Hanc talem congeſtionem non poteſt non frigus aliquod conſequi, ut vel circumſtantiæ vomitûs accuratiùs perſpectæ edocebunt.

Deinde (2.) ipſa inteſtina irrequiete moventur. Fibræ iſtæ annulares tunicæ carnoſæ arctiùs, ac ordinariò fieri ſolet, conſtringuntur, longitudinales etiam abbreviantur, ut materia aliena cruſtæ impacta avellatur & ejiciatur. Nec dubitandum, quin ipſum etiam Meſenterium, quod in ſingulis palmis duodecim circiter inteſtinorum palmos, calculum ponente Williſio, complectitur, variè contrahatur, imò, ſi laudatum modo Autorem ſequimur, *Fibræ motrices rectà à centro ad circumferentiam tendentes, prim contrahuntur*, & deinde in his aut illis inteſtinorum partibus pares contractiones cient: quod dum fit, ut fieri res ipſa docet, neceſſario irrequietum hunc & impetuoſum fibrarum in meſenterio ac inteſtinis motum ac mutuam colliſionem, & ramuſculorum meſaraicorum ab inſigniori congeſtione ſanguinis diſtenſionem, graviſſima ventris tormina non poſſunt non comitari, ut cuivis exactè trutinanti facile patet. Rectè itaque Celeberr. Ettmüller *in Colleg. Practic. p. m.* 144. nobiſcum infert, *acerrimum dolorem, qui dyſentericos torquet, non promiſcuè ex corroſione ſed fere maximâ ex parte ex ſpaſmodica inteſtinorum convulſione, qua inteſtina irritata ſpaſmo quodam correpta ſe convellunt, aut motu quaſi vermiculari torquent*, oriri.

§. 4. Dum verò inteſtina ita contrahuntur & miſerè torquentur, ſequuntur excretiones, &

1. Quidem mucilaginoſæ albicantes. Cùm verò ſubinde enormis quantitas muci hujus albicantis exeat, non immeritò quæritur, unde ſit? Pituitam eam, quæ ordinario nuditatem nerveæ tunicæ inveſtit, partem aliquam dejectionum conſtituere, ſolam autem non ſufficere, in propatulo eſt. Nec hic Helmontium fuimus ſecuti, qui ait, talem mucum *deſtillare ex inteſtinis læſis*, & nihil aliud eſſe, quam *nutrimentum inteſtinorum proximum ſed læſum.* Quis enim, ut alia taceam, credat, tàm copioſo indigere inteſtina nutrimento, ut hoc ſolum, tam frequentibus per diem dejectionibus, materiam præbere poſſit. In eandem difficultatem incidunt, qui chylum eſſe contendunt, ut Rolfinc. *Conſ. p.* 665. aliique plures.

res. Glandulas solas compressas hunc eructare humorem, si dixeris, eâdem difficultate premeris. Ex unico ductu pancreatico itidem tam insignis quantitas stillare vix poterit, licet aliàs certum, quòd multa fæx serosa, ex ductu pancreatico, propter arteriarum ad pancreas delatarum copiam & magnitudinem, in intestinum despumet, & hoc ligatura in vivo animali facilè evincet. Ulteriùs aliquando vivo cani sub excrementorum in intestina delapsu, tusus venter fuit, intestinorumque tenuium partes hinc inde vinculo interceptæ sunt, atque hic consuto ventre relictus sibi canis docuit Cl. Pechlinum, quantum ex glanduloso texto liquoris, intra tempus non adeò longum, in intestina erumpat. Tumor enim ingens interceptas partes occupare cœpit, & ad apertionem serosa illuvies latè stillavit, manifesto signo, hoc liquidum, quod inter duo vincula eruperat, intestinalis tunicæ fuisse sudorem. Glandulæ intestinales insignem quoque, ut ante innuimus, quantitatem eructant serosæ materiæ, quæ similis est illi, ex pancreatico ductu fluenti, ut probat experimentum Cl. Wepferi in cane, cui *data opera ab eo fuerat abscissus canalis pancreaticus*, per totum bimestre, post hanc operationem, superstite, factum in Zodiaco Medico Gallico *ann.* 4. *obs.* 2. *pag. m.* 4. Cl. Ruyschius addit, magnam partem laticis aquosi per poros, quibus intestina scatent, diversæ capacitatis fluere *in Epist. Anatom. XI.* Si itaque hæc omnia conjunxerimus, quis non videt, quod partem aliquam mucilaginis constituat crusta illa intestinorum oblinens parietes, partem succus pancreaticus & lympha glandularum, ut & fæculenta materia in intestinis hærens. Nec dubium, ex vasis sanguiferis in intestina hiantibus excidere aliquid, quod ejusdem cum crustâ villosâ prosapiæ sit, prout doctè, licet non ad genium seculi, explicat Glissonius de facultate secretrice, præprimis id fit, quando in massâ sanguinea peregrinum aliquod oberrat, ac sanè notatu dignum, ab usu colocynthidis colluviem quandam albicantem & glutinosam effundi, quod, quomodo fieri possit, datâ occasione docebitur. Facile vero captu est, quod sub motu intestinorum impetuoso & spasmodico concussæ glandulæ, ductus pancreaticus, ipsa etiam arteriarum oscula humorem hunc albicantem copiosius stillent, imò quandam crustæ, sub his intestinorum laboribus, abradi partem, ac quicquid in intestinis hæret, simul excludi à vero non abludit.

2. Frequenter etiam cernuntur excretiones flavescentes, quas biliosas vocant. Nec adeò arduum est, biliosi magmatis, quod sæpè etiam ut notum est, à dysentericis ejicitur, fontes recludere, postquam felix Malpighii solertia ostendit, etiam *ligato cystico ductu*, ex quo solo bilem in intestina depluere antea creditum fuit, frequentem ex hepatico transire ductu in intestinum. Quâ in re non minor eluxit industria Teckopii, qui bilem hepaticam, folliculo benè constricto, ad tres quatuorvè uncias, brevi temporis intervallo, lagenulâ excepit. Quo ipso satis edocemur, quantum ex utroque ductu, in duodenum, intra breve tempus præprimis in mor-

morboſo ſtatu effluere poſſit. Aretæi ſententiam, quod bilis etiam in ventriculô ac inteſtinis generari poſſit, in *Ephemerid. noſtris* tuetur Cl. Hartmann. Sed an etiam virides, nigras dejectiones bili adſcribemus? In hanc aliquis induci poſſet ſententiam ex eo fundamento, quod in anate & plurimis avibus, veſicaria bilis viridis ſæpè, hepatica, nigra & plumbea inveniatur. Sanè poſtquam ex foro Medico aduſtio illa bilis flavæ, per quam in porraceam & æruginoſam abeat, proſcripta fuit, communi quaſi ſuffragio excepta ſententia eſt, quod à ſucco pancreatico, vel lympha acidiori mixta cum bile porraceus & Iſatodes color exſurgat. Et de acido quodam, ad hanc mixtionem concurrente, vel ex eo aliquis ſuſpicari poſſet, quod ab infantibus, in quibus acidum, cui Harris tanquam fundamento omne morborum infantilium genus ſuperſtruit, ejuſmodi dejectiones prodeant, quæ ſæpiſſimè acidum ſpirant, & in pelvi æneâ efferveſcentiam excitant. Favet huic ſententiæ omni ex parte hoc, quod fructus horarii, dyſenteriæ fontes, facile in ventriculo aceſcant, & ejuſmodi dejectiones gignant, obſervante etiam Bontio *de Medicin. Indor. lib* 3. *c.* 6. Apodicticum fermè hujus rei argumentum ſuggerit Cl. Grafius de Succo Pancreatico, qui, cum in vivi canis inteſtino duodeno humorem ex atro vireſcentem inveniſſet, unà cum ſucco pancreatico, ſalſo, acido & limpido, cupiditate incenſus reſciendi, quænam æruginoſi hujus coloris vera cauſa eſſet, cum in veſiculâ bilem coloris ordinarii offendiſſet, oportune ſpirit. vitriol. ei immiſcuit, quo ipſo colorem ex atro vireſcentem produxit. Sed id prætereà etiam notandum, quod in malè affectis corporibus, in veſicâ fel deprehenſum, colorem rub. ceraſorum aterrimorum repræſentans.

§. 5. Quoniam verò ſedes etiam ſanguinolentæ comparent, ſcrutabimur, quo pacto ſanguine tingantur. Atque hic communiter vaſorum in inteſtina hiantium eroſio ſeu diabroſis ab acri & mordaci ſupponitur, i. e. capillarium Venæ portæ vaſorum, quæ intimæ tunicæ telam contexunt dilaceratio ab humore inteſtinorum parietibus infixo fieri creditur. Neque perfractè negavero, ita aliquando rem habere. Multò tamen magis vero ſimile eſt, quod excuſſo per vehementem & impetuoſum fibrarum motum muco oſcula vaſorum intimæ tunicæ, in maximâ utique copiâ, ut diximus immerſa, ſanguinem hunc plorent. Eam rem apertè confirmat anatome mulieris cujuſdam, quæ à ſumpto pharmaco, in enormem ſanguinis vomitum inciderat, & Parcis inexorabilibus ex hâc vitâ diſceſſerat, à Clariſſ. Wartono celebrata. Is, cùm in cavitate ventriculi non nihil ſanguinis reſtaret, dorſo cultri, ut penitus rem inſpiceret, interiorem tunicam deterſit, quo facto, innumera ſanguinis punctula in ſuperficie deterſa, ſenſim comparuère, ipſa quoque tunica cruenta viſa fuit, nec tamen ullum, vel ruptæ, vel exeſæ venæ veſtigium præſto fuit. Id, quin ſimili modo in dyſentericorum inteſtinis fiat, ambigendum minimè eſt Si dixeris, in enormi ſubinde quantitate ſanguinem etiam nullis

lis fæcibus mistum effluere, eum verò osculis illis nullo modo excidere posse; Respondebo cum Glissonio, hæc puncta numerosa æquivalere eruptioni sanguinis, sive è vase rupto, sive exeso. Confirmor in hâc sententiâ vel inde, quod in febribus malignis, ubi de torminibus ventris ægri quæruli non erant, aliquando viderim per multos dies ex intestinis in largâ quantitate, sanguinem rejectum; nullis hæmorrhoidum vel externarum vel internarum signis, quem difficile est, ex alio, quam hoc fonte, osculis, inquam, illis, derivare. Deinde cogitandum & hoc, quòd vascula illa per transitum muci, (nam eum ex parte hinc fluere dixi) dilatentur, ac ita dilatati, accedente isto irrequieto motu, omninò copiosius sanguinem fundant. Ruyschius *epist. XI.* etiam ex glandulis, quæ meris vasorum protractionibus constent, effusionem sanguinis fieri statuit.

§. 6. Hæ dejectiones, quas breviter hactenùs descripsimus, per motum intestinorum spasmodicum diriguntur, utique ad excludendum id, quod in intestinis est peregrinum & quod sanguini infusum, huic latici enormem esset allaturum noxam. Motus enim spasmodici ad exclusionem ejus, quod corpori molestum est, ordinariò concurrunt. Id cernere licet in vomitu, ubi illæ anxiæ ventriculi torsiones, ad excutiendam saburram tendunt. Dolores illi partum antecedentes, quid sunt, nisi spasmodicæ uteri contractiones, ad excludendum fœtum, directæ? Manifestò quoque in negotio hæmorrhagiarum hoc ipsum experimur, spasticæ enim contractiones, tractiones, pressiones, rigores, modò in his, modò in illis partibus, pro diversitate hæmorrhagiarum, circumspectis Practicis non possunt esse ignotæ, his verò ipsis principium movens sanguinis expressionem molitur, id quod in sequiori sexu multò manifestius in impedito mensium fluxu apparet. Acutissimi illi dolores calculi, spasmodici sunt renum, ureterum motus, quibus calculus ex corpore propellitur. Cùm ergò intestina & intestinis connexæ partes in dysenteriâ spasmodicè moveantur, sanè & heic oportet eundem subesse finem & exclusionem fermentescibilis ac putridæ istius materiæ in intestinis hærentis, ne sanguini mixta, turbas cieat, intendi admodum probabile est. Ac id tantò magis fit verisimile, quia, ut abstersio, & ablutio intestinorum sit major, tot humores concurrunt, & ne sanguini quidem ipsi, propter conservationem totius, parcitur. Quod ipsum dum agens in corpore nostro, quanto potest conatu, exequitur, effugere sæpè non potest, quin instrumenta motûs, scilicet intestina, ita violentè torta, damnum incurrant, ac sibi invicem impetuosè crebro allisa, partes quasdam deterant, quod pelliculæ & fibræ fæcibus permixtæ satis testantur. Conf. Rolfinc. *in Consil. Med. l. 7. consil.* 1. *p.* 663. Et hæ pelliculæ ac fibræ utique sunt Hippocratis ramenta *sect.* 7. §. 67. Imò malum eousque aliquando invalescit, ut carunculæ exeant, *sect.* 4. §. 26. de quibus consulendus Martian. *ad sect.* 4. *Aphor.* 76. *p. m.* 453.

§. 7. Li-

§. 7. Licet verò enixè rerum suarum satagat Movens corporis nostri, fine suo tamen subinde excidit, quod fit, dùm fermentescibilis illa hactenùs in intestinorum voluminibus conclusa materia in sanguinem penetrat. Huic immixta, ut, sine dubio, subtilissima est, & forte instar halitûs, latici huic sese insinuat, quia præcipitis efficaciæ putredinosæ est, sanguinem in mixtione suâ turbat, ut jam superiùs diximus, novum Præsidi operationum omnium in corpore nostro, laborem creat ac necessitatem affert excitandi febrim, ut hæc noxia materia è corpore emoveatur. Cùm verò illa fuerit ingressa per intestina, per illa ipsa natura iterùm expulsionem tentat, adeoque febri hâc fluxus dysentericus augetur. Neque tamen facilè hâc viâ, propter miasmatis ejiciendi subtilitatem, voto damnatur. Imò, si dicendum, quod res est, in novas molestias incurrit. Nam dùm ad arcendum hostem, in intestinis latentem, vel in massâ sanguineâ oberrantem, concurrente motu tonico, ab acutissimo Stahlio ingeniosè detecto & explicato, sanguis ad intestina congeritur; facilè in angustissimis illis vasculis ac tenuissimis poris intestinorum pars quædam sanguinis in motu suo intercipitur, partim quia major adest sanguinis copia in illis angustiis, quam proportio pulsuum sequentium iterum in motum concitare potest, partim, quia fibræ continuo isto motu debilitatæ laticem in vasorum cavitate contentum excutere nequeunt. Stasin hanc sanguinis sequitur inflammatio, cujus certum indicium præbet sensus iste satis acutus lancinationis & puncturæ, quæ cum pulsûs subsultu exactè convenit. Ratio verò manifestè persuadet, quod hujus inflammationis sedes præcipuè quærenda sit, non ut vulgò putatur, in intima intestinorum tunicâ, sed potius in extimâ. Circumspectè enim factæ tincturarum injectiones docent, quod arteriæ densissimè, non in intimâ, ut vult Blancardus, sed in extima tunicâ, ramificentur, in his verò arctissimis tubulis, sanguis facilè in motu suo, ut modò dictum est, impeditur, atque ita inflammationi materia præbetur. Cui sententiæ etiam hoc patrocinatur, quod post mortem non semper pus in cavitate deprehensum, sed sæpe inter tunicas ipsas visum fuerit, manifesto argumento, quod in extimâ tunica cœperit inflammatio. Accedit & hoc, quod capillaria venæ portæ vasa, intimam tunicam perreptantia, sanguinem in intestina evomant, præprimis sub spastico intestinorum motu, adeoque sanguinis stasi proximæ ad inflammationem viæ locus non sit. Quo ipso tamen minimè excludo ab inflammatione medias intestinorum partes, quas rami venæ portæ pervagantur, cùm & in his sanguinis circulatio sufflaminari queat.

§. 8. Præsente inflammatione novus labor succedit, & alio ex fundamento uberius sanguis ad locum affectum dirigitur, nimirùm, ut frequentiori & celeriori sanguinis appulsu, grumi illi subsistentes, resolvantur, & perpetuo attritu discutiantur, quod ad summum intra 7 obtinetur dies. Si huic negotio aliunde obstacula ponantur, transprimitur quidem sanguis ad distensionem usque partis & sensum ardoris, ut hoc calore putredo inhibeatur, & ex-

 oriens

oriens tenuis & acris corruptela, quæ sese facilè diffundere suevit, abstergatur, sed tùm relinquuntur nihilominus crassiores & terrestres partes, quæ in pus abeunt. Atque sic satis apparet, quod inter tres exulcerationis vulgo allegatas causas, primaria, imo juxta Walæum frequentissima, ac, nisi nos omnia fallunt, unica causa sit inflammatio, ac proinde minime facimus cum illis, qui in enodandis ulcerum causis vel acidos vel salsos vel lixivos humores allegant; imò & ab iis dissentimus, qui acres & corrosivos succos ulcerum causas esse prætendunt, quia, ejusmodi humoribus non suppositis, manifestè declarari potest, quomodo in sanguine poris partium infixo, tenerrimæ sulphureæ portiones, intestino motu à crassioribus avulsæ, impetuoseque comotæ, crassiores attenuent & penetrantiores reddant, tandemque auferantur; ex sulphurearum autem istarum absentia caloris remissio ac in album conversio ac consistentia densior consequatur. Nec verò ulla causa erat Holterhoffio, cur ejusmodi exulcerationem cum Helmontio, cujus sputum lingit, in intestinis locum non habere assereret, quod dogma meritò explosit Rolfinc. & quod de difficultate curæ obvertit Holterh. exempla multa refellunt, tùm præprimis illud, quod recitatur in Zodiacô Gallic. *A.* 1. *Mense Majo observ.* 2. Deploratus est status, cum dolor quidem non adeo intensus & lancinationes rariores sunt, ac grumulus, sanguinis loco impactus, in putredinem degenerat, quod fieri solet in majoribus inflammationibus, ubi sanguis affluens suo attritu & vibratili transpulsu cruoris subsistentis partes in motum ciere, aut putredinosas partes abradere non potest, sed potius suo accessu inflammationem & corruptionem auget. Subtiles enim & acres partes putrescentes sese citò multiplicant cum sphacelosâ partis corruptione.

§. 9. Febrim, quæ cum dysenteriâ est conjuncta, comitantur ordinaria febrium symptomata. Appetitus dejectus est. Nec enim consultum providæ naturæ visum, cùm jam farrago putredinosæ materiæ in primis viis præstò est, eam novis accessionibus locupletare. Sitis, tùm ex crebris sedibus oritur, tum expirationem illam fervidam perfrequentem necessariò sequitur. Somnus sensu caloris atque torminosis ac spasmodicis doloribus interrumpitur. Succus ille, quo os & lingua unà cum faucibus obsidetur, ejusdem cum mucilaginosâ materiâ, originis & conditionis videtur esse, nisi quod lymphæ majori ex parte originem debeat. Aphthæ, quæ instar flosculorum candidorum, summis faucibus, & linguæ lateribus adhærent, sæpè etiam palati linguæque superficiem occupant, imò & totum aliquando œsophagum, ita, ut non facile vel fluidi quicquam præterlabi sinant, oriuntur ex humore, per capillaria in glandulosam oris, œsophagi &c. tunicam exposito. Halituum concursum ad earum generationem, non ex toto negaverim, quâ de re evolvi potest observatio Pechlini *LXXI. lib.* 1. *observ. Medic. Physic. p.* 190. Efflorescentias istas sinistri esse ominis, facilè patet, quia extremum conatum naturæ videntur significare, per emunctoria quævis particulas illas fermentescibiles expellere satagentis, quod tamen votum suum, ob subtilitatem particularum, lympham spissiorem, & tot evacuationibus ferè exhaustam, quæ tamen vehiculum expellendi miasmatis esse debebat, non consequitur. Depauperatæ & spissæ lym-

lymphæ indicium etiam est, ficcitas & æstus linguæ, præ quibus fæpè fiffuris hiat, ardorque ille, de quo queruntur miferi, præprimis postquam acida aut acria forpferunt, ut rectè obfervavit Screta *de Morb. Castrens. p.* 154.

§. 10. Vomitus fanguineus, qui interdum in dyfenteriâ contingit, non est ejufdem naturæ cum vomitu cruento Hypochondriacis non infrequenti, quo fanguis vel arterias fplenicas, ut vult Hyghmorus, & docet exemplum apud Valverdam *l.6.c.5.p.* 267. vel per propagines venæ portæ imprimis autem per vas breve in p. n. ftatu, ut autumat Riverius, & luculento exemplo docet Wedelius, in ventriculum effufus, deinde motu periftaltico naturali inverfo, cum impetu exturbatus per os; fed fanguis, qui à torminofis ejicitur per vomitum, ex vafis fanguiferis ventriculi excidit, eo ritu, quo declaratum est ex Gliffonio in fuperioribus. Et omninò credibile est, præfto effe in ventriculo materiam acrem, acefcentem (ut compertum est, fructus horræos in ipsâ concoctione facilè acorem contrahere) & putredinofam, ad quam ejiciendam ventriculus fpafmodice contrahitur, fequente deinde vomitu fanguinis. Cujus rei fignum est, quòd aliquo tempore, antequam dyfenteriæ fe prodant, vel etiam fufpicio eorum apud Medicos exoriatur, ejufmodi homines cholera laborare judicentur. Vidimus verò vomitus tales in iis, quos vis temperamenti ad actiones præcipites & motus pro avertendis noxis promptos inclinat, cujus commatis præcipuè cholerici funt. (*h*) Ructus ipfi præcedunt vomitum, & ficut Hippocrat. *l.* 2. *fect.* 2. Epidemior. *ructum acidum in lienteriâ* bonum effe judicat; ita fortaffis nec in dyfenteriâ damnandus est. Vergunt enim humores ad contrariam ei partem, ad quam fymptomaticè fluunt, ad eam verò alias ducere jubet Hippocrates. Ejus enim l. c. etiam hoc est; *Diffimilia operari, fi vergant furfum elevata, infernè folvere & contraria.* Sic idem Demænetam lientericum helleborò, medicamento furfum purgante, curavit, & *fect.* 4. §. 12. hoc ipfum nos in *fananda lienteriâ* facere cupit, excepta hyeme, ubi vomitum in hoc morbo excitare juxta ipfum non licet. (*i*) Emefi etiam, quod mireris, utitur non tantum in *fluxu ventris diuturno, fed & in cholera,* 5. Epid. quia fortè in eâ majus est, quod infra dejicitur, quàm quod evomitur.

§. 11. Cum vomitu utplurimum conjuncta est cardialgia, quæ, fi rem rectè æftimes, peculiari in motu ventriculi, præprimis vero orificii ejus fuperioris confiftit. Senfus indicat, fieri tenfionem quandam fluctuantem & tremulam, quam aliquantò tardius contractio confequitur. Licet verò falfum fit, quod in parte nerveâ & tendinosâ diaphragmatis deprehendatur foramen, quod vulgò appellant finiftrum & majus pro tranfitu œfophagi, cum duobus nervis, ventriculum petentibus; negari tamen nequit, quod in parte carneâ, feu ad mentem Stenonis, quem ubique Bartholinus in fcripto de diaphragmatis ftructurâ novâ fequitur, in fuperiore inferioris mufculi diaphragmatis, parte, infertionis locus reapfe compareat, teftante Bartholino *p.* 19. Quando itaque orificium ventriculi fuperius fpafmo corripitur, feptum tranfverfum in confortium trahitur, & refpiratio turbatur, centro diaphragmatis nerveo itidem fpafmodice

 affe-

(*h*) Conf. Caftigat. Noftræ Græbner. p. 65. (*i*) Ibid. p. 66.

affecto. Et hinc ſingultus, cujus non cauſa ſed potiùs effectus eſt flatus, unde ructus, ſingultui ſuperveniens, eum ad breve tempus tollit. Motus illi compreſſorii & conſtrictorii, quibus fibræ fibris arctius junguntur, & rigidâ tenſione afficiuntur, quos vulgo ſpaſmodicos appellamus, una cùm ſingultu in declinatione omninò ſuſpecti ſunt. Nam ſi rem rectè trutines, omninò dicendum, quod indicium præbeant, vel materiæ peccantis in primis viis adhuc hærentis, quam motu illo (qui in ſingultu evidens eſt) excutere natura ſatagit, vel jam in ſanguine oberrantis, & eandem in corruptionem præcipitem rapientis. Cùm ergo ordinarii motus ad illam ex corpore exterminandam non ſufficiant, hi violenti ſuſcipiuntur, ut nimirùm ita compreſſæ fibræ vaſa inter illas fibras interjecta arctiùs ſtringant & compreſſi canales humorem contentum ejiciant. Hac enim viâ agens quanquam ut plurimùm vane ſe conſecuturum credit, ut, humoribus copioſiùs ad primas vias directis, peccans materia ex iis eluatur, vel ex ſanguine eliminetur. Niſi fortè dicendum, ſanguinem ſero, per tot dejectiones, exhauſto, eſſe ſpiſſiorem, ac hinc in motu impeditum, atqúe adeo propter hanc cauſam fibras fibris validè illidi, ut attenuetur ſanguis & in motum cieatur, quia ſolo ſanguinis motu vel miaſma ex hoc exturbari, vel quicquid hæret vitioſi, vel ipſo vel humoribus ex eô ſcaturientibus, abſtergi poteſt, & in genere abſque motu ſanguinis vita conſervari nequit. Siniſtri verò eventus hi conatus ſunt, vel quia jam corruptio putredinoſa in ſanguine nimis invaluit, vel, ut innui, ejuſmodi materia hunc effectum in ſanguine editura, in primis viis hæret, & vires jam ante fractæ ſunt.

§. 12. Teneſmi non una cauſa. Eſt, cur hìc accuſare liceat fæces tranſeuntes, quas, per nos licet, acidas, auſteras, tartareas, & ſi hæc nondum vocabula ſufficiunt, humores helleborinos, eſulinos, colocynthiacos, voces. Cur enim non planè excludamus excrementa prætereuntia, ſuppoſitoriorum recordatio facit. Perpendenti tamen mihi, quod hæmorrhoides non ritè ſuccedentes, laboreſque pro calculo excludendo, teneſmus ſæpè comitetur, cauſam non æque in inteſtinorum cavitate quærendam eſſe, fit veriſimillimum. Apertum enim eſt, quod teneſmus hæmorrhoidalis & nephriticus à ſpaſmodico, ille vaſorum hæmorrhoidalium, hic verò viarum, per quas calculus tranſire debet, motu, omninò dependeat. Et unde ſpaſmum gravidarum derivabis, niſi ab externâ inteſtini, à diſtento uteró, compreſſione & fortè à ſpaſmodicè affecto utero, unde etiam abortus, *ſect.* 7. *Aphor.* Credibile itaque planè eſt, quod in dyſenteriâ à ſpaſmodico inteſtini recti motu crebra illa deſidendi cupiditas oriatur. Ac admiratione planè digna naturæ vigilantia, quæ pro excutiendo, quod peregrinum eſt, in dyſenteriâ totum canalem, qui ſub primarum viarum nomine communiter venit, ſpaſmodicè concutit. Dum hoc in labore occupatur, vicinæ partes in conſortium trahuntur. Et hinc ſanè ſtranguria, quæ dyſentericos aliquando infeſtat. Nec enim ulla nos cogit neceſſitas ad ſal, neſcio quod, acerrimum & ſimile cantharidum acredini confugere, aut ſpiritum nervorumque conſenſum hic allegare, nam affecto inteſtino, facilè patet, veſicam urinariam inde quoque affligi propter

vici-

viciniam & fibras ad cervicem ejus protensus, ut rectè Cl. Peyerus *Exercit.* 13. *p.* 66. notat. Et hæc de potiorum dysenteriæ symptomatum causis breviter dicta sunt, alibi, si Deus voluerit, hoc negotium fusiùs prosecuturi.

CURA DYSENTERIÆ.

§. I.

IN curâ primò omnium respiciendum ad materiam in cavitate intestinorum contentam, eademque corrigenda, diluenda sive abstergenda est, atque blandè educenda. In eô nobis ipsum corporis movens præit. Hoc enim copiosè eô, quò dictum antea est, modô, humores congerit ad intestina, non alio sanè fine, quam, ut materiam in iis hærentem diluat, emolliat, fluxilem reddat, motum quoque peristalticum intestinorum idem energeticum principium auget, ut tandem ex corpore ejiciat. Cùm verò illa materia sit acris, austera, acida, urens &c. manifestum omnino est, hic in usum vocanda esse absorbentia, inter quæ omnium maximè hôc in casu, utilitate suâ, sese approbarunt corallia, terra sigillata nostras, crystallus montana præparata, cui non immeritò quondam Crato plurimum tribuit in torminosis infantum dejectionibus, conchæ & lap. 69. præpar. quæ quomodo operationes suas exserant, hujus loci non est docere, cum id abundè executi fuerint Ettmül. Wedelius, & obiter in *genuina curandi febres methodo* Schelhammer. *p.* 153. quamvis à prioribus dissentire videatur. Rem hic convenienter expresserimus, fassi cum Wedeliô, humores hujusmodi præcipitantibus edulcari, *in Amœnit. Mater. Medic. p.* 69. Temperandi intentione ab ultimâ usque antiquitate decoctum hordei spissius est commendatum. Trallianus, si febris absit, etiam lactis caprini vel bubuli recens emulcti aut cocti usum non absque ratione suadet, quod saccharo edulcoratum aut post absorbentia, aut cum absorbentibus propinare licet. Ubi quidem opportune incidit, quod Boœtius *hist. lap. & gemm. Alabastrum candidum pulverisatum* ad scrup. j. cum lactè datum vehementer laudat *lib.* 2. *c.* 27. Alii juscula vitulina lacti substituunt. Frequenter accommodatis & illis à Wepfero ordinatis ferè æmulis sum usus gelatinis. Ad eundem collineant scopum, qui oleum amygdal. dulc. aut lini, apud plebejos extollunt. His mucidis, roscidis ac, ut ita dicam, pinguibus particulas acres & mordaces materiæ in intestinis defixas involvi ac irretiri in propatulô est.

§. 2. Diximus materiam hanc etiam in intestinis stabulantem blandè educendam. Unde patet, abesse debere Vomitoria, quæ cum magnâ violentiâ ordinariò operationem suam exerunt. Nec immerito retractionem materiæ ad superiora intestina ac ventriculum tanquam noxium aliquod inde metuit Sennertus. Accedit, quod eô ipsô naturæ motus pervertatur, id quod rarò sine discrimine tentatur. (k) Circumspectæ & providæ curæ Practici est, despicere, an, cum materia ad superiora vergit, nausea ac amarities in ore ad-

 sint,

(k) Conf. Castig. Græbner. nostræ p. 66.

ſint, quibus præſentibus alias vomitorium indicari ſcimus, ex 1. *Aphor*.21. Hippocratis. Tunc vero ad vomitorium accedendum, imitanduſque Mercatus eſt, qui *peccante pituita ſalsâ*, ut amat loqui, ab Emeticô non abhorret. Qui purgantia in dyſenteria damnant, nec illis materiam ex inteſtinis eliminandam eſſe contendunt, inter quos nomen ſuum etiam profitetur Schelham. *in lib. de natur. p.* 306. in quorum præterea numero ſunt Maſſar., Augerius Ferrerius, ſi,ut expreſſe Capivacius & Fuchſius, de fortioribus id intelligant, omnino noſtrum aſſenſum merentur. Nam & ob violentiam agendi ſuſpecta ſunt, & ob tumultus, quos in ſanguine cient, majoremque affluxum materiæ & alias cauſas alibi commemorandas. Aliter autem de lenioribus, quibus ſine magno tumultu materia ad exitum diſponitur & ſolicitatur, ſentiendum; hæc intrepide ſanè ſtatim in initiò fluxûs dyſenterici, cùm vires conſtant, & magnus materiæ cumulus in inteſtinis latet, nec tamen tantùm evacuatur, quantum expediret, exhiberi poterunt, e. g. tamarindi, myrobalani, rhabarbarum, quorum ultimo ſemper ego quidem uſus ſum, nec exaſperationem illam, quam Frigimelica, Rondeletius, Andrighet, aliique hic accuſant, obſervare potui. Exhibui verò tritum citra toſtionem in ſubſtantia, utut delicatioribus moles minimè grata, nec ſapor ad palatum eſſet. Neque enim prorſus rejicula eſt Dureti obſervatio, qui toſtum *acrimoniam acquirere*, ait. Celeberrimus Boylæus rhabarb. cum grano uno Laud. opiat. exhibere ſolitus fuit. De Tamarindis experientiam meam interponere nequeo, an veritas pro *ſententia Amati* militet, qui irritantem in illis aciditatem damnat, an *Mercurialis*, cui eô nomine minimè ſuſpecti ſint, quamvis, ſi optio detur, in hujus ſententiam ire mallem.

§. 3. Clyſteribus etiam omninò locus in eductione materiæ blandâ minimè negandus, eâ tamen lege, ut cautelæ expertiſſimorum practicorum ſemper oculis obverſentur. Frequens experientia, quæ docuit majores noſtros ſolide eruditos & ad Phænomena in praxi occurrentia attentiſſimos, non eſſe *prævaricandum in clyſteribus*, & quæ Prævotii eſt obſervatio, *affluenti materia acri, non nimis eſſe detergendum*; eadem fida magiſtra docuit, exeſſe debere *pulveres*, & juxta Mindererum *olea*, *propter acredinem*, quamvis Duretus oleum amygdalorum dulc. præſcribat, à quo nec Hollerius diſſentit, docuit quoque, *iis non indendum eſſe adipem hircinum*, quem *igneæ naturæ eſſe* vult Mercurialis. Levis, ſed non omninò inutilis eſt illa Prævotii obſervatio, *alvò poſita mox injiciendum eſſe clyſterem*, ne affluente materiâ enema confeſtim egeratur. Nobis materiam enematum conſtituerunt hordeum ex cortic. ſurfur. tritic., flores ſambuci, verbaſc. vitell. ovorum, ſacchar. *&c.* Pauperioribus ſuffecit clyſter ex furfure in cerevifia coctus, ad imitationem conſilii Facultatis Medicæ Haffnienſis.

§. 4. Ulterius reſpiciendum eſt ad affluxum materiæ verſus inteſtina. Hic omninò videtur eſſe cohibendus, adeoque indicari adſtringentia, ſit veriſimile. Et certè in ipſô effluxu circa cavum inteſtinorum, ope adſtringentium impediuntur humores. Ut verò appareat, quid ſtatuendum ſit, cum

omni

omnis experientia clamet, quod præpostera adſtrictio, ſcaturigo ſit anxietatum præcordialium, non raro in lypothymiam deſinentium, periculoſiſſimarum metaſtaſεων, obſtructionis viſcerum nobiliorum, motuum convulſivorum, meminiſſe par eſt eorum, quæ *Sect.* 2. indicavimus, fieri nimirum *congeſtionem ſanguinis ad inteſtina, & facilè inflammationes inteſtinorum ex hac congeſtione oriri.* Nam cum in inſigni quantitate ſanguis per arterias advehatur, facile fit, ut initiò quidem in exiguâ quantitate ſtagnet, ex allapſu verò continuò augeatur, atque ita pori inteſtinorum infarciantur, tumeant, ac intensò calore afficiantur, id eſt, inflammentur, quod in quavis perfectâ dyſenteriâ contingere certiſſimum eſt. In adminiſtratione ergo adſtringentium patet, omnino ea eſſe eligenda, *quæ & inflammationem diſcutere & illum ſanguinis impulſum alio avertere* & æqualem laticis ſanguinei diſtributionem promovere poſſunt. In hoc cenſu ſunt radix tormentillæ, biſtortæ, corallia, bolus armen., terra ſigill. ex compoſitis ſpec. confect. de hyacynth. ex parte etiam pulvis pannon. rub. &c. Eô etiam nomine laudem merentur cydonia, ac in frigidioribus nux moſchata. Nimium, more ſuo, Agricola tribuit dulcedini aluminis ut & croco martis, in quo conſentientem habet Finckium, quibus quidem ex experientia teſtimonium ferre nequeo. (*l*) Viri quidem docti, imprimis celeberrimus Rivinus & Dolæus, obſervantes non illaudabilem ſacchari Saturni in externis inflammationibus uſum, quem repreſſione ſanguinis ſtagnantis ope blandæ alicujus adſtrictionis & abſorbendo exerit, vires ejus in dyſentericis inteſtinorum inflammationibus periclitati ſunt. Me imitantem eventus deſtituit, & crebriores poſt uſum ejus ſedes ſecutæ cum graviſſimis torminibus. Conſideranti deinceps attentius & conferenti exiguam quantitatem, quæ interne porrigi poteſt, facile patuit, vix ex paucorum granorum uſu emolumentum ſperari poſſe. An majori acceſſu ſuccus agreſtæ dari poſſit, equidem ignoro, eumque aliorum experientiæ commendo: ego hæſitationem meam diſſimulare non poſſum, quantumcunque eum evehat Deodatus. Idem ſentio de uva querna, cujus encomiaſtes Encelius *lib.* 3. *cap.* 3. §. 109. At non vana ſunt, quæ in laudem ſmaragdi ſcribit Grems *p.* 204. & Joann. Hartmann. Si verò inconſulto ſtatim ab initio, ut ſubinde fit, adſtringentia alia admoveantur ægris, non tantùm, quæ brevi ante memoravimus, & Rudius metuit, fruſtra adhibitis etiam diureticis, quæ pro avertendâ ex adſtringentibus noxâ à Scholzio laudantur, emergunt damna, ſed funeſta etiam ſuccedit Gangræna. Norunt experti Chirurgi, quantum in externis inflammationibus damni afferant adſtringentia & quàm præcipiti gradu gangrænam accerſant. Sed & illa à nobis laudata convenienti modo adminiſtranda ſunt. Tilemannus non fruſtra monet, *adſtringentia ante cibum eſſe danda.* Et cum experientia edocti ſciamus, quantum aëris admiſſio ſinè dubio propter frigus, tonum partium deſtruens, noceat, noſtra illa ſaltem in *calidis vehiculis* obtulimus ac *à frigidioris potus ingurgitatione* noſtros ægros arcuimus. Clyſteres adſtringentes nunquam, præcipuè ubi inflammatorum inteſtinorum ſigna, ac recti præſertim,

(*l*) Conf. Caſtigation. Noſtræ Græbnerian. p. 67.

tim, aderant, adhibere placuit, tum quia, ut aſtringentia, prout brevi antè monitum eſt, tùm ut humida, emollitione ſuâ tonum relaxantia & calorem neceſſarium extinguentia, gangrænam mirâ velocitate inferunt. Cæterùm in inflammatione hâc inteſtinorum non deprehendi ſpecialem alicujus & quaſi ſpecificam efficaciam, ſicut alias in inflammatione pleuræ & membranæ pulmonum ſemen cardui mariæ, in hepatis inflammatione cichoreum &c. laudabilem vim, etiam noſtrâ experientiâ, exſerunt. Auſus tamen ego ſum abſorbentibus, leniter adſtringentibus ac diſcutientibus pulveribus, grana pauca camphoræ addere, mira camphoræ efficaciâ, in inflammationibus externis inductus. Licet enim camphorata interna etiam in febribus malignis parciſſimè adhibeam, cum tamen hic appulſum camphoræ ad inflammatas partes facilè perpenderem, libido tentandi animum inceſſit & eventus auſis ex votô reſpondit. A camphora ſinè dubiô etiam Rabezoard. D. M. & Wedel. vim illam in dyſenteria paſſim deprædicatam à multis & noſtris etiam in curis ſucceſſu nobilitatam, majori ex parte mutuantur. Præterea ſciens, quo cum ſucceſſu chærefolium ſanguinem congrumatum diſcutiat, juſcula ex eô parata commendavi & deprehendi, eadem laude ſuâ minimè eſſe defraudanda.

§. 5. Ad orgaſmum ſanguinis univerſalem compeſcendum, ac impetum naturæ, ſanguinem ad inteſtina cum motione febrili propellentis, retundendum, utique temperata ex fixiorum numero antifebrilia & diaphoretica, atque anodyna commendantur. Et certè quantum ad poſteriora, theriacæ Andromachi laus ex hoc capite maximè diffuſa eſt, compertumque ejus uſu plures ex tetrô morbo convaluiſſe. In epidemicâ Helmſtadienſi dyſenteria tantum non miracula patravit, teſtibus ex ore Conringii, Schelhammero & Lentiliô. Theriaca cœleſtis Hanovienſium præcipuum ingrediens utique fuit pilularum antidyſentericarum D. Waldſchmidii cum multo ſtrepitu paſſim in uſum vocatarum. Diaſcordio Fracaſtorii, licet compoſitio non ſit ad palatum ſeculi, ex diaphoreticis, adſtringentibus & anodynis conſtans, ea perfeci, quæ ſine labe verecundiæ à me narrari nequeunt. Pilulæ Wepfero in colica uſitatæ ex theriacâ cœleſti ſucco papaver. errat. & extractô croci multiplici uſu nobis probatæ ſunt. Species maſſæ pilularum de Cynogloſſâ expectationem noſtram fortè ob ſemen hyoſciami non fefellerunt. Panacea Solaris Wildeganſiana non contemnendum *pro ſcopô anodynô ſatis blandô*, medicamentum eſt. Helmontius ſulphuribus metallicis talem effectum tribuit additque *univerſam morborum cohortem iis auſcultare*, ſed genus humanum, quod mireris, dignum poſſeſſione hujus medicamenti non judicavit, imò ne definivit quidem, an quodlibet ſulphur eâ virtute emineat, & omnes morbos debellet, aut an potiùs hoc huic, alterum alii morborum generi oppoſitum ſit. Aliorum judicium ſit, an Starckei Angli adeò decantata medicina ſit ex illorum numerô, de quibus ex vero Verulamius: *Spes hominum inflant, deinde deſtituunt.* Prædictis ego, præprimis maſſ. pil. de cynogloſſ. theriac. andromachi & cœleſti uſus ſum, & luculente deprehendi, inanem eſſe timorem Capivaccii aliorumque ab opiatis abhorrentium & neſcio quas noxas metuentium, cùm Rivini

Rivini obſervationes & locuples Wedelii experientia, Horſtius, ac innumeri alii omninò aliud teſtentur. Veriſſima ſunt illa Sydenhamii *ex pag.* 229. *Nec vel minimum incommodi à tam frequenti medicamenti narcotici repetitione mihi adhuc videre contigit, quantamlibet noxam indè ſecuturam comminiſcantur inexperti, licet plures noverim, qui in morbo contumaciori idem ad ſeptimanas aliquot continuando quotidiè uſurparunt*; uſus, inquam, ſum anodynis, quamvis ſemper, memor moniti Prevotiani, parcè dederim, & quidem antequam ſigna exulceratorum inteſtinorum ſeſe proderent. Nam in ulceratione inteſtinorum dubito, an uſus opiatorum conveniat? Nec enim fides hôc in paſſu deroganda inſigni viro Thomæ Minadoo, qui ex opiatorum uſu in defunctis *vulnera magis putrida & ſordidiora* deprehendit, ut Thonerus *lib.* 3. *obſ. X.* auctor eſt. conf. Hoffmann. *de uſu & abuſu medicament. chymic. p.* 30.

§. 6. Præterea ad ipſa etiam inteſtina, quæ ſpasmodicè commoveri diximus, reſpiciendum in cura eſt; *motus* verò inteſtinorum *nimius*, ut & *conjuncta non raro flatulentia* indicat carminativa. Excedentis hujus motus reſpectu eſſentiam carminativam Wedelii aut Doct. Michael in doſi exigua cum aliis medicamentis maritavimus. Sed numquid & effluxus ſanguinis peculiariter aliquid indicat? Certè V.S. non pauci eô ipsô ſignificari contendunt: Et hi omninò dyſentericos ut vulneratos conſiderant, in quibus ad cohibendum ſanguinis effluxum pertuſionem venæ eò usque neceſſariam eſſe, quamvis in eô humani aliquid eum pati credam, Schelhammerus de feb. ſtatuit, ut ſalvâ conſcientiâ eam omitti poſſe neget. Enim verò, ſi quis perpendat, quô conſiliô natura ad inteſtina uberiorem ſanguinis motum dirigat, quaque neceſſitate mechanicâ ſanguis ex orificiis vaſorum excidat, næ! iſte cunctanter admodum ad profuſionem cruoris deſcendet. Sanè prudens Syndenhamii monitum in commotionibus ſanguinis febrilibus quoad uſum V.S. etiam in dyſenteria locum habet & hoc tantò magis, quod *ſanguis hic non tam ad excretionem heterogeneæ materiæ in maſsâ oberrantis, ſed ad excluſionem ejus, quæ in inteſtinorum volumine hæret*, ad quam major orgasmus neceſſariò quaſi requiri videtur, fervidè & rapidè moveatur. Iſti autem ſanguinis motui per V.S. frænum injicere, eſſet naturam in opere ſuo turbare. Deindè utplurimum exigua ſanguinis quantitas à dyſentericis profunditur, ut è paucis illis guttis, quæ ſedes eorum mucoſas tingunt, magnum metuere periculum, non niſi timidi ſit & inexperti. Quis enim ignorat, ſæpè ad multas libras ſanguinem citra notabile damnum effundi. Sanè Foreſtus *lib.* 13. *obſervat.* 14. locuples teſtis eſt de effuſis duodecim; de octodecim Matth. de Grad. *comment. ad cap.* 35. *ad Almanſ.* Marcellus Donatus de viginti quatuor, & Amatus Luſitanus, quod penè fidem excedit, de quadraginta libris ſine noxâ evacuatis, Teſtimonium deponunt; ubi ſæpenumero per totum dyſenteriæ decurſum fortè non tres aut quatuor libræ ſanguinis excernuntur. Proinde non absque causâ Rondeletius: *Nonnulli*, inquit, *ſanguinis miſſionem imperant, ſed ſine judiciò & utilitate & cum magnâ ægrotantium moleſtiâ &c.* Cæterum, quæ pro V.S. diſputantur à Proſperô Alpinô *lib.* 2. *de Med. Ægyptior. c.* 7. diſſolvere non

esset arduum, si disputatoriam arenam ingredi esset propositum, & non sufficeret adstruere propriam sententiam. Si tamen aliquibus V. S. Sydenhamiô aliisque placet, iis omninò cautelæ commendantur, quas Alpin. *p. m.* 25. adducit; vult is sanguinem evacuari debere in dysenteriâ, *viribus, ætate, ac aliis consentientibus, & circa initia, revulsionis gratiâ*, præsertim *ubi magna affuerit humorum copia*, aut *impetus sanguinis valdè urgeat*, aut *dolor vehemens observetur &c.* cum quo in plerisque concordant Andrighet, Prævotius, Benedict. Sylvat. ac alii magnô numerô, quæ omnia clarius explicantur à Lamoniere *p.* 117. Ignorare verò me fateor, cur Duretus sanguinem non ex *venâ extremæ manûs*, sed ex *basilicâ* educendum esse præcipiat.

§. 7. Quod si inflammatio intestinorum abeat in ulcus, cujus curatio abstergentia, mundificantia, exsiccantia, consolidantia requirit. Inter detergentia & mundificantia ore assumenda prolixè commendatur lac, serum lactis, sacharum rosat., cui parum licet tribuat Trincavell. & Sylvius, non tamen planè rejiculum est, mel rosat., juscula hordeacea dilutissima cum sacharô rosatô, & vitellis ovorum, decoctum agrimoniæ, & à nonnullis etiam laudatur succus apii. Et quidni liceret in usum vocare, quæ inter abstergentes herbas cumprimis extolluntur, veronicam, scabiosam, hyssopum, hederam terrestrem, marrubium, origanum, ex quibus & decoctiones & syrupi ac conservæ conficiunt. Confugiunt hîc quoque nonnulli ad acidulas varias, sed quo cum successu, mihi, nonnisi ex lectione, compertum non est. Non tanti sunt, quæ contra mel, saccharum, conservas & syrupos à Sennertô, Amatô Lusitano aliisque disputantur, ut eorum usum meritò suspectum reddere possint. Tametsi verò passim sulphur, flores ejus naturales & artificiales & ex sulphure parata sub formâ balsamorum, tincturarum, laudentur ob virtutem detergendi, ea tamen in usum in dysenteria nunquam vocavi. Cum crassa intestina ulceribus fœdantur, suus etiam clysteribus detergentibus locus. Parari enemata talia possunt ex furfur. cicer. rubr. hord. integro. Deinde, in decoctis dissolvitur aliqua mellis, & sacchari rubri quantitas. Terebinthinam etiam in vitellô ovorum solutam addere licet. Nonnulli cupiunt, ut parum urinæ addatur, non malè; nam magis deterget, sed hoc habet incommodi, quod partibus dolentibus minùs amicum ejusmodi enema futurum sit. Ad fortiora abstergentia ut aliquis descendat, non facilè auctor fuero, quia est periculum, ne his adhibitis vasa aperiantur & sanguinis fluxus proritetur. Inter siccantia & glutinantia ac consolidantia eminet bolus armena, sanguis draconis *&c.* In frigidioribus non vulgari cum successu balsam. antiphthisicum Cl. Meibom. eâ intentione datum memini. Doct. Tralles expertus Practicus, gluten, quo Scriniarii utuntur, eô nomine maximè laudabat. Ad consolidationem plurimum aliàs facere creduntur decocta vulneraria, parata ex herbis, inter quas eæ seligendæ sunt, quæ magis detergunt, e. g. sanicula, consolida major & minor, plantago, hedera terrest. Aristolochia rotunda *&c.* Pertinent huc etiam essentiæ traumat. Wedelii aliorumque. Non tamen diu eorum usui insistendum crediderim, quin potius cogitandum, *reunitionem solutæ unitatis non posse*

posse ullis medicamentis præstari, *sed potius esse opus naturæ rebus suis semper invigilantis*, imò nec detergentibus & mundificantibus adeò egent illi, quibus in frequenti usu sunt tincturæ, essentiæ, sicuti observatum à me est, nam spiritus vini menstruum eorum omnibus mundificantibus & detergentibus palmam facit dubiam.

§. 8. Non vacat corradere illa, quæ communiter tanquam specifica laudantur. Si quis successum eorum experiri velit, evolvat Helmontium, Heurnium, Frideric. Hoffmann. aliosque, in quibus multa hujus farinæ recitantur. Quædam à me tentata, irritò plerumque conatu, sive quod nec in principiò nec in statu (ubi vulgò ita dicta specifica præsentiorem virtutem exerunt, cum cæteroquin ab optimis etiam in incrementò nihil læti exspectari possit) eadem dandi offerretur occasio, sive quod vana hominum credulitas, ut ferè fit, iis unicè pretium aliquod statuerit. Famosum hoc tempore antidysentericum Ipacuanha est, quoniam verò parum hactenus ex Galliâ, in quam magna ejus copia illata est, ad nostras oras deportatum fuit, futile fuerit ejusdem hic attexere præconium, stolidum verò propemodum de substitutione alterius, cum modus operandi prioris istius adhuc latere videatur, cogitare. Fama etiam increbuit, ut jam ante verbo indicatum, de felici cura dysenteriæ per pilulas quasdam Cl. Waldschmidii, quarum descriptionem orbi erudito non communicavit, non obscurè tamen innuit, nisi fallor *in Disp. de theriac. cælest.* huic illas virtutem suam ferre acceptam. Fortassis non multum differunt ab illis, quas casu 32. describit; componuntur hæ verò ex extractò tormentillæ, theriac. cœlesti & Laudano opiatò, & in hac opinione tantò magis confirmor, quòd videam easdem pilulas à Waldschmidii intimo Cl. Dolæo laudari *in Encyclopadia p.* 495. Tintinnabulum illud Medicorum Burrhus *in Epistola ad Bartholinum* jactat in dysentericis, nullum esse præsentius remedium *aqua rosar. in quâ aurum aliquoties fuerit extinctum*, sed fides sit penes ventosum auctorem. Nec multum censeo esse tribuendum linteo in sanguine leporis per canum morsus occisi tincto & siccato ac in vino carptim exhibito, quò dysenteriam curari prodidit Helmontius Pater.

§. 9. Luxuriant quoque auctores in efferendis externorum ac topicorum viribus. Borellus pro arcanò venditat *argentinæ folium plantis pedum admotum*. Brunnerus describit Emplastrum *in consil.* 50. quod ipse vocat efficacissimum, ex *radice tormentill.* & *micâ panis coctis in vinò vel acetò &c.* Omentum arietinum vel vervecinum præsens ad tormina dysentericorum auxilium est, ex Doctrina Lælii à Fonte *Consil.* 77 Plura ejus farinæ cumulant Hoffmann. Zimara, Varignana ac alii. Eximiam spiritus vini camphorati utilitatem hic reticere nequeo ac ex verò laudari videbunt, qui experimentum capere volent. Lintea eò imbuta abdominique singulis duabus horis imposita, acerbissimos cruciatus egregiè mitigaverunt. Cæterum celare nequeo experimentum à me factum. Vocabar ad dysentericos duos in eâdem domô commorantes, quorum alter conclamatus, alter verò ante paucos solùm dies in dysenteriam inciderat. Opportunè recordabar remedii, quod

M 2 Franc.

Franc. Oswald. Gremsius *lib. 2. c. 1. § 5. n. 74. arboris integr. & ruinos.* laudat, ad comprimendum fluxum hæmorrhoidalem exundantem; & cum analogia obvia sit, institi, ut *sudor morituri linteolo affricatus*, id enim est pharmacum hæmorrhoidale Gremsianum, orificio intestini applicaretur. Respondit eventus ac fluxus remisit. Utut verò hic effectus fuerit secutus, non ausim tamen spondere, eundem semper ope hujus topici obtineri posse, præsertim cum in hôc casu non hoc unum remedium fuerit adhibitum, sed alia interna diligenter in usum vocata. Ea sanè mihi sedet mens, quod commendationes medicamentorum effusæ, quæ tamen credulos miserè ludificant, non aliunde oriantur, quam, quòd adhibitis plurimis remediis ultimo, præprimis si tum demum æger fateatur se sentire levamen, præpostere effectus transscribantur. An idem acciderit viris Cl. Michaeli & Langio eximias virtutes, in sanandâ dysenteria, Colcothar. adscribentibus, si nimirum super illud dysenterici alvum exonerent, penes doctiores ac expertos sit arbitrium. Sed satis de dysenteriâ, jam ad nostra redeamus.

Constitutio aëris Octobris, Novembris & Decembris.

(m) Initia Mensis Octobris æstivâ amœnitate nobis adblandiebantur, & à Novilunio ad primum Cynthiæ quadrantem nos demulcebat sudum, quod reliquis hujus mensis diebus, ventis, nebulis ac pluviis sæpè obscurabatur, donec (liceat nobis cum Claudiano loqui) Luna denuò nasceretur Mense Novembri, ubi iterum benigniori aëris temperie exhilarabamur, sed ad breve tempus, nam primus Lunæ aspectus, ad plenilunium usque rigido frigore horrescebat, quod quidem iterum minuebatur, ac insigniter remittebat, sed, ut tantò major vaporum copia ex terrâ humidâ ascenderet, ac crassiores inde nascerentur nebulæ, sæpè propter admixtas exhalationes sulphureas, tetrum spirantes odorem, ac nubes à ventis hùc illùc agitatæ, donec in pluviam fatiscerent. Nam, ut pulchrè Joh. Cleric. *l. 3. physic. c. 2. p. 240. Pluviarum matres esse nubes satis constat, cum non pluat, nisi nubes in cælo conspectæ sint.* Sed hoc obiter. Sub exordium Decembris, tempestas varia ac inconstans erat; circa medium Mensis, & anno in finem vergente intensius frigus dominabatur.

In Octobri, præter febres tertianas cum insigni dolore nuchæ conjunctas, & continuas, quas comitabatur cephalalgia contumacissima, cardialgia & vomitus tussisque ferina, quâ, notante D. Grassio & Pauli, lumbrici ejiciebantur, etiam quartanæ occurrebant. Horis pomeridianis homines melancholici temperamenti ac segnioris naturæ, qui jam ætatis provectioris erant, adoriebantur, aut etiam febres malè curatas, aut diarrhæas ab empyricis suppressas, sequebantur in cujusvis temperamenti & ætatis hominibus, ne infantibus quidem & pueris exceptis. Rigebant plerique, non pauci etiam horrore concutiebantur, simillimo propemodum ei, quem percipiunt, qui in intentissimo frigore versantur. Æstus utplurimum mitis per aliquot horas durabat, non sine notabili languore, & artuum dolore, & hypochondrii sinistri tensione & gravitate. Aliqui ad somnum propendebant in paroxysmo, citra incommodum ullum, ac illi, qui eum arcere gestiebant, vix vertigi-

Febris quartana.

(m) conf. Castig. nostræ Græbner. p. 68.

vertiginem & dolorem capitis effugere poterant. Primos paroxyſmos rarò ſudores ſequebantur. Pulſus, ferè in omnibus, debilis erat, & alvus adſtrictior. Etſi verò, juxta Hippocratem, morbus ſit ſecuriſſimus, tamen utplurimum diuturnitate moleſtus eſt. Vero non reſpondit commune illud effatum, quòd quartana annua fiat, quæ jam per ſex ſeptemve menſes afflixit, ut nec veterum illa aſſertio, quæ vult, unum hominem quartana per vitam bis non corripi. Nos certè, poſt Wierum, exempla ſiſtere poſſumus eorum, qui ter quaterve quartanâ laborârunt. Falluntur etiam illi, qui fiducia recepti itidem canonis: Inſtanti Solſtitio vel æquinoctio, finiri quartanam, blandâ ſuos ægros in confinio ejus temporis conſtitutos ſpe lactant. In curâ V. S. non adhibuimus, nec in principio, nec in progreſſu morbi, etſi nobis minime eſſet ignotum, quod Riolanus habet de quartana per V. S. in ſalvateria inſtitutam ſuperata. Suſpecta quoque ſunt hæc Edmundi de Meará in examine Diatribes Thom. Williſ. *de Febb. p.* 105. verba: *In diuturnarum vero intermittentium progreſſu, ſecus, quàm dicit Williſius, poſtquam ſanguinis maſſa tot paroxyſmorum conflagrationibus & inquinamentis incanduit & computruit, nihil ſanguinis miſſione ſalutarius, ut cuilibet experiri promtum eſt, & ego tum in multis, tùm præſertim in Filio primogenito Illuſtris Arundelii &c. expertus ſum, quem ſanguine bis detracto à quartana liberavi, quæ biennii ferè ſpatio Clar. Medicorum operam, eluſerat.* At parum abeſt, quin hic Mearam cum Lowero in vindicatione Diatrib. Williſii (*p.* 117.) ita compellemus: *Quis credet diuturnam quartanam unico phlebotomiæ remedio curatam fuiſſe. Id quod nemo, præter Te, unquam Medicus ſe præſtitiſſe ſcripſit, aut, opinor, credidit. Verùm hoc tibi & Patienti fortunâ meliori quàm praxi contigit, ut morbus aliam ob cauſam, cœli fortè, aut anni mutationem ultro deſierit, nec ſanguine intempeſtivè detracto juvenis febrem hydrope aut cachexiâ mutaverit: Certo enim certius eſt, hujuſmodi affectus, & non raro mortem ipſam, febricitantium phlebotomiæ nimis ſeræ frequenter ſuccedere.* Hactenus ille. Vomitoria in robuſtioribus adhibita, ad evacuandos pituitoſos ac bilioſos humores, acidasque cruditates, in ventriculo contentas, aliis leniſſimè evacuantia, diebus à paroxyſmo liberis, data. Admodum conveniunt pilulæ ex g. ✱c. querc., g. galban., extr. cent. min., rhabarb. myrrh. ſelect. & aloë. Egregio cum fructu datum eſt infuſum ex rad. gentian., cichor., herb. card. bened., cent. min., abſinth., capill. vener., fol. trifol. fibrin., ſumm. fumar., abſinth., fl. cent. min., fibr. helleb. nigr., rhabarb. agaric. trochiſc., & ſale tartari. Et ſanè, quod aperientibus & ſuaviter evacuantibus non obtinetur, vix ac ne vix aliis viis conſequimur. Laudantur ab aliis diaphoretica ut remedia, quæ & circulum lymphæ & ſanguinis redintegrent, vigorem conſervent, miaſma fermentificum febrile per poros cutis diſſipent, inſuper ſimul abſorbendi ac præcipitandi vim habeant; at verò hoc extra dubium eſt, quòd ſub paroxyſmum cum regimine exhibita, vertigines & dolores capitis inducant, ne febrim ullo modo tollant. Adſtringentia etiam ab initio non temerè damnamus, multo rerum uſu edocti, quod icterus niger, hydrops, aſthma, febris lenta &c. hic viâ facillime ſubſequantur.

Ita potius in usu dictorum aperientium & evacuantium ad tempus aliquod perstitimus, aut, si delicatiores fastidirent amaros potus, elixir antiquartium Wedelii ex extr. card. bened., absinth., plantag., cent. min., rut.scord.aa.c. spir. sambuc. &c. paratum, dedimus interpolatis, pro circumstantiarum ratione, etiam salibus volatilibus & præprimis ✶ moniacalibus. Deinde verò impetu febris quodammodo fracto, corticem Peruvian. ad quem malo consilio statim ab initio nonnulli confugiunt, porreximus, & hoc pacto febrim plerumque subjugavimus. Ast satis frequenter contingit, ut febri jam sublata circa consuetum paroxysmi tempus, ægri languidiores sint, ac propendeant in somnum & sæpè etiam rigeant,quo in casu martialia, e.g. pulv.cachect.Q., tinct. mart.Zwelf.cydoniat. Wedel. ipsa etiam limatura mart. alkoholisata &c. prosunt. Nec opiata hic prorsus exclusimus. Specifica illa vulgô celebrata e. g. fel ranar. exsicc., quod, nisi fallimur, etiam laudat Cornarus, cor leporis in tres æquales partes divisum, & in vino albo datum, quod ipse Crato noster celebrat, aliaque ejus farinæ omnino vanis, superstitiosis, ac anilibus medicamentis, de quibus legenda Celeb. Rivini *censura Medicam. officin. cap.* 5. annumerari debent. Radix asari in quadratis ac agrestibus corporibus usum aliquando habere potest, sed quo jure à Strobelbergero, tanquam summum specificum extollatur, in propatulo est, cum operatio ejus lippis ac tonsoribus nota sit. Externè sinistro hypochondrio resolventia & aperientia, e. g. empl. de g. ✶c., de cicut., carminat. Sylv. &c. nonnunquam applicavimus. (*n*) In diætâ, vino ægros ditiores non interdiximus, sed moderatè hausto, memores exempli illius, quod in Barclaji *Argenide l.* 3. recitatur, nec experientiæ suffragio destituitur Kergerus noster, qui tanquam præsens remedium & arcanum in quartana vinum commendat. Conf. Guarinon *Cons.* 1. Cautè tamen hic mercandum, nam & noxæ exempla præstò sunt. Ita quidem in quartanâ duplici, malvaticum bibens, febri ardentissima oppressus periit, alius quoque Rhenanum in copia ingurgitans mortuus est, apud Forest. *l.* 5. *in observationis nonæ scholio.* Ideo nunquam fuerimus autores, ut copioso vino quisquam vomitum excitare conetur ad profligandam quartanam, ne fortè, qui periculum amat, in periculo pereat, & cum saburrâ humorum animam ipsam evomat.

Legimus Sylvium, Batavorum Æsculapium habuisse aliquando in votis, ut plerosque morbos in seipso experiri posset, dummodo exinde sanâ mente reconvalesceret, ut de hominum affectionibus in proximi commodum constantius judicare, morbosque certius depellere posset. At verò tantam miseriam quidem nobis non optamus, unde cum Wilhelmo ten Rhyne,qui hæc refert de Sylvio, in descript. Febris Cardiacæ à semetipso passæ, ostentationem quandam hic subfuisse suspicamur. (*o*) Illud tamen nostrum est desiderium, ut docti Medici, morbos, quos ipsi patiuntur, accuratè describant. Colluctatus est Collega noster D. Samuel Grassius eo tempore cum lumbagine scorbuticâ, quidnam verò in eâ observaverit, præmissâ descriptione temperamenti sui ac

(*n*) conf. Castigat. nostræ Græbnerian. p. 70. (*o*) ibid. p. 69. 70.

ac generis vitæ, hisce differit verbis: Nactus fum à Deo, Naturæ Authore, temperamentum fanguineo-cholericum, à Parentibus verò meis, à primis incunabulis, indulgentius habitus, nec feverioribus diætæ legibus adftrictus vixi unquam. Admodum puer, infelici fato, lapfus in cellam, unde aliqua tertiæ & quartæ vertebræ lumbaris luxatio, fine omni corporis vitio & deformitate obtigit. Ex ephebis egreffus, cùm probè fcirem illud Socratis, in Theæteto, *habitum corporum ab otio & quiete deftrui, ab exercitationibus vero & motibus confervari*, & præclarum five Hippocratis, five Polybii fcitum, *Hominem, qui comedit, minimè fanum vivere poffe, nifi laboret*, ad gymnaftica exercitia, animum horis fubcifivis, applicui, ac *ἱππασίαν*, quam Galenus *l. 2. de tuend. valet. c. 2.* inter reliqua gymnaftica exercitia minimè infimum locum obtinere ait, præfertim, cum amor fapientiæ ad exteras avocaret gentes, amavi. Medicinæ facris initiatus, totâ vitâ obfervavi illud Celfi: *Sanus homo, qui & benè valet, & fuæ fpontis eft, nullis obligare fe legibus debet, prodeft nullum cibi genus fugere, quo populus utatur, interdum in convictu effe, interdum ab eô fe retrahere: modo plus jufto, modo non amplius affumere: bis die potius, quam femel cibum capere, & femper quam plurimum, dummodo hunc concoquat.* Semper quoque, hauftu vini delectatus, gnarus, quod vino alantur vires, fanguis & calor hominum, ftomachusque recreetur, appetentia ciborum invitetur, ac utilitatem vini æquari vix non Deorum potentiæ poffe, ut Afclepiades pronunciavit, tefte Plinio *lib. 22. c. 1.* ac præterea à praxi refpirans, & hodiè adhuc, candidos candidus compello ex Athenæo: O! amici, Dii vinum fecêre beati, ut curas animi pellat mortalibus acres. Ebrietatem tamen femper deteftatus fum. Concubitum, juxta aureum illud Celfi, neque nimis concupivi, neque nimis pertimui. Rarus excitavit modò corpus, frequens (dum adhuc bulliret fanguis) ita fuit, ut corpus non folveret. Fluctibus iræ fedandis, non femper fui par, non tamen arduum mihi, illos componere motûs. Ita vivens, anno ætatis 30. dolorem gravativum in regione lumbari fentire cœpi, qui cùm prodromus ultimi paroxyfmi fuerit, ejus indolem, breviter, defcribam: Incurvato, & paululum inclinato, ad dextrum imprimis, latus, corpore, gravativus, circa regionem hepatis, & diaphragmatis, dolor obfervabatur, cum interceptione fpiritus & retractione tefticuli dextri, ut diutius in hoc corporis pofitu perfiftere, vel pro lubitu corpus erigere, minimè ex voto, nifi poft intervallum, potuerim. Artûs, veluti in medio confracti, &, ut paucis multa complectar, ulcerosâ laffitudine, quafi contufi erant.

Pronum & fupinum decubitum æquè tolerabam interdiu, & noctu, evigilans tamen, languebam. Novilunium plerumque infeftum erat, adeò, ut aliquando, furente gravativo illo dolore, ftupor pedum invaderet, & in plateâ ferè confidere neceffum habuerim. (p) Secus ac Simon. Paulli uxor, quæ fuper ponte verfatili & fublicio pergens glacie obducto & lubrico, lapfa eft, pofteaque in hemicyclo plicatili federe folita, cum furgeret, de dolore lumborum conquefta eft, ut teftatur Simon Paulli *in digreff. de febb. malign.* §. 53. *p.* 81. Interea

(p.) conf. Caftigation. Noftræ Græbnerian. p. 70.

terea tamen appetitus ſemper viguit, ac nunquam non ὀρθοςάδιος fui, niſi quod 26.anno ætatis febre tertianâ ſcorbutica decubuerim, & coryzâ frequentiſſimè moleſtatus fuerim, quam tamen, ſi diutius urgeret, poſt 3 vel 4 dies, hauſtu generoſioris vini diſcuſſi. Somnus item & placidus, &, ſi labores conceſſerint, longus, fovit corpus, quod facile ad ſudores fuit. Alvus quotidie reſpondit, urina quoque copioſior, ob largiorem potum, fluxit citrini & rubelli coloris, cui aliquando ſabulum commiſcebatur ſcorbuticum.

Mentis commotiones, (quibus in principio enormiter, in progreſſu languidè indulgeo,) præprimis ira & rancor, malo fomitem præbuerunt.

Humidum aëris pondus, & variationes turbidas, moleſtiſſimas obſervavi. Sudum verò & frigus intenſum, dolores iſtos nimium quantum demulſit. Si quando tamen ventriculus laboraret, ei ſuccurri eſſentiâ abſinth. c. in vino generoſo ſumpta, quandoque emetico eundem evacuavi. Renes & vaſa meſaraica, liquore tartari tartariſati deoppilavi. Et ſic ſatis commode vixi, usque ad anni 1699 Menſem Octobris, quô manè ante ſeptimam horam, cum ſurrecturus, forte fortunâ vacillante pede, in lectum pronus præcipitarer; Nam tùm diſtortâ paululùm cervice, ſubitò tantum cerebri motum expertus ſum, ac ſi, aperta ſuturâ ſagittali, cerebrum pyramidaliter inſurgeret, ſimul eodem momento, per longitudinem ad occiput devolveretur. Adeoque in proprio corpore invictum adverſus Highmori ſententiam, qui cerebro omnem motum adimit, mihi oblatum eſt argumentum. Et quamvis hinc cum Fernelio, Bauhino, Riolano, Mercato, Sennerto, Plempio, aliisque concludere nolim, quod cerebri ſubſtantia jugi conſtantique agitatione, cordis more moveatur; intimè tamen ſenſi in memet ipſo, quod ex ſe & ſuâ ſponte motum arteriarum ſequeretur, id quod in capitis vulneribus, in quibus cerebri ſubſtantia, ſuperioribus oſſibus ac meningibus cæſim ablatis, conſpicua evadit, etiam ad oculum patet. Conſideranti rem hanc exactius, occurrit, per lapſum, vaſa ſanguifera quodammodo fuiſſe compreſſa, cum autem ex calculo Malpigh. de cerebr. *p.* 118. ſi cum corpore univerſo fiat comparatio, dimidia, aut ſaltim tertia pars ſanguinis, ad caput feratur, atque hic refluxus per lapſum eſſet inhibitus, vehementior exarſit motus, qui etiam impedimenta removit. Hic motus, cum ad ſpinæ principium progrederetur, brachium ſiniſtrum tremere incipiebat, hinc quaſi fracti artûs languebant, funiculusque ſpinæ dorſi contractus, extenſionem ipſius & artuum negabat, ut ſedere ac incedere nequirem, (*ſicuti ille apud Gabelchöverum cent.* 2. *Curat.* 78, *qui ſubito corripiebatur tanto dolore lumborum, ut nec erectus ſtare, nec decumbere poſſet. Aliorum vero judicium eſto, an hinc cum Salmutho colligi poſſit, quod in ejusmodi caſu, materia aliqua vel in venam cavam, vel in arteriam magnam protruſa ſit, Cent.* 2. *obſerv.* 77. *p.*96. *& Clariſſ. Lindanus in ſelect. Med. Exercit.*6. *videri poſſet huic conſentire, cum & ipſe à tenſione arteriæ per lumbos deſcendentis originem doloris petat* §. 72. *p.* 178. *Certè jam multis temporibus recepta ſententia eſt, materiam à capite ad partes inferiores deferri per venas arteriasque, mediante ſanguinis circulatione, ſed & longe antiquioribus ſeculis obtinuit opinio,*

opinio, humorem collectum, inter cranium & meningem, per spinalis medullæ foramen, inter membranas medullam involventes, ossaque spinæ, & velamina nervorum derivari posse, tum ad alias partes, tùm ad lumbos, ita, ut substantiam medullæ & nervorum non subeat; alterutro modo lapsa sit, ex superioribus ad lumbarem regionem, materia necesse est. Non ignoro quidem, quondam etiam in acroateriis Medicis traditum fuisse, quod per suturas, inter cranium & pericranium, itidem materia quædam exoneretur, & sub cute, in partes inferiores, cervicem, scapulas, maxillas, &c. propellatur, ac tandem alicubi in articulationibus obhærescat, sed parum probabilitatis hoc dogma habet) sequebatur horror & frigus intensissimum, cum repetitis vomitibus, & dolore, circa os sacrum, maximè gravativo, quem sudor profusissimus ad primam usque pomeridianam comitabatur. Videbantur enumerata symptomata remittere, lumbago tamen urgebat continuò, corpusque erigi vetabat. Appetitus planè prostratus erat, somnus tamen languentes artus recreabat. Cumque alternis diebus, symptomata hæc, & intendi & remitti observarem, febrilem motum subesse auguratus sum. Hinc, sumpto emetico, ventriculum à sarcinâ liberavi, & cephalicis stomachicisque, intermixtis antiscorbuticis, morbum debellaturus (non omissis extrinsecis nervinis) parum tamen profeci. Urinæ permanebant rufæ, claræ & insigniter tinctæ, appetitus aderat nullus, pulsus erat frequens, & paululùm durus, caput tamen liberum & serenum erat. Hinc, cum cæteris, in largâ quantitate devoravi Electuarium Chinatum, ubi intra septimanæ spatium, urinæ præcipitatæ magnam copiam lateritii magmatis fundebant, originis tartareæ testem, quamvis alias minimè insolens sit, lumborum afflictionem tolli urinâ tenui crudaque affatim emissâ, cujus rei exemplum extat in Tulpio *l.* 4. *observ. c.* 28. *p.* 338. *& seqq.* Remittebant tendinum tensiones, lumbaginis dolor gravativus evanescebat, appetitus cum viribus redibat, & Deo laus! sanitas pristina sequebatur, eoque felicior, quod nullus alius succederet morbus, quemadmodum legere est *in Miscellan.* Smetii *l. X.* lumbalem ejusmodi dolorem, accedente totius abdominis subitaneò tumore velut tympanitidis (vid. *p.* 543.) evanuisse. Quod verò maximè me molestabat symptoma, erat obstructio pertinax alvi, quam pilulis laxativis solvere tenebar, cumque jam scybala exitum quærerent, sphincterque ani se laxare vellet, in contrarium idem à dolore illo lumbari retrahebatur, tanto quidem furore, ut in aëra exilire cogerer. Hisce tormentis per dimidiam sæpè horam excruciabar, donec inter mille dolores & sudores, inflexo corpore, mox ad dextrum, mox ad sinistrum latus, fæcibus exitum procurarem. Non verò est absque omni periculo intensior ille nisus, in reddendis recrementis, nec sanè Doctiss. Marsil. Ficinus, frustra apoplexiam vel epilepsiam hinc metuit, in opere de sanitat. studios. & nisi fallor, exempla probant, quod facilè ex tali conatu venæ & arteriæ in plexu choroide rumpi queant.

Huic de lumbagine historiæ jungere nobis liceat, peculiare ἀποςά-σεως κατ' ἐκρ[illegible]ιν genus, quod aliquoties in corpore suo expertus est D. Maximilianus Preus, itidem Collega noster. Accipe autem lector ex calamo ejus historiam:

Naturâ ita ferente, Cholerico-Melancholicus, ut vocant, proclivis ſubinde ſum, ad congeſtiones ſeu tumores criticos ſubaxillares, inſtat furunculorum, aut bubonum quandoque benigniorum, inflammatos & ſuppuratos tandem, idque occaſione utplurimùm Motûs & incaleſcentiæ ſanguinis ac ſpirituum notabilioris, ſeu ex ira hoc fiat, vel balneo, ſeu ex vini tantillo exceſſu, aut aëris mutatione vitioque epidemico, vel miaſmate aliquo morboſo, inter tot Ægros, Noſocomii potiſſimum curæ inſpectionique meæ commiſſos, forte ſuſcepto, & poſtquam reliquos corporis Mæandros, una cum ſanguinis maſsâ liberè impuneque pervaſit in carne muſculosâ glandulisque ſubaxillaribus circa flexuram & ſummitatem intimiorem brachii ſitis (ex frictione lotricis, quantum recordor, violentiore aliquando cum panno aſperiore, ſub balnei uſu læſis, hincque magis fortè atonis, tortuoſis, compreſſis & anguſtioribus factis) hærente ac nidulante, ibique, prægreſſis aut junctis utplurimùm ſymptomatis febrilibus, pruritum initio intolerabilem, poſtque fricationem hinc vix evitandam, exigua mox tubercula duriuſcula, aliquo modo acuminata, profunde ſatis interdum ſita, ad ovi tamen columbini magnitudinem ſucceſſivè excreſcentia, modò unum, modò plura, excitante, cum dolore ardente, ruboreque & ſiccitate primum ingenti, usque dum per humectantia, tepida, emollientia & maturantia, tùm emplaſtra ſcil. diachyli, meliloti & ſpermat. ranarum, tùm maſſam è farinâ, melle & pauxillo cepæ albæ ſub cineribus aſſatæ, tùm cataplaſmata deſuper ex ſpeciebus emollientibus in lacte coctis, tandem molleſcant, rumpantur, & pus ſanguinemque interdum quoque ſpiſſum aliquandiu fundant, donec unguento digeſtivo communi cum tantillo balſami Peruviani, ceu mundicativo, mediante turunda immiſſò, emplaſtroque nigro Teleſii aut diapalma, iterum conſolidentur.

Qualia tubercula imprimis tum Frauſtadii olim, cum ad Phyſici munus ſuſcipiendum Vratislaviâ eò proficiſcerer locumque ſic mutarem, cum morboſa aliquo modo epidemicaque t. t. aeris ibidem qualitate, Martio Anni 1682, & Auguſto 1683, ſub utroque brachio; tùm Vratislaviæ iterum deinde Anni 1691 menſe eodem, & Anni 1699 epidemicâ conſtitutione Januario Majoque, ſub alâ tantùm dextra ſalubri eventu expertus ſum. Simile tamen quiddam Anno inde proximè præterito potiſſimum, 1698 ſcilicet, Junio Menſe ſingulari ex causâ occaſioneque pariter mihi contigit. Poſtquam nempe 14 Junii ſub veſperam ex balneo, tantillo vini & irâ nonnihil incalueram, nihil tamen morbi inde ſentiens, ſed benè valens, 15to ejusdem circa prandii tempus, iturus ad convivium quoddam illuſtre, ad præveniendum vini noxam, accipio pulveris lapidis cancrorum ſcrup. ij. præter propter in aqua florum tiliæ, ex quo, antequam dimidius hinc effluxerat horæ quadrans, corripior ſenſu efferveſcentiæ & roſionis moleſtæ in ſtomacho cum nauſeâ, ſudore ſyncoptico, horripilationeque & æſtu febrili alternis, ita ut convivið intereſſe haud licuerit, ſed lectum petere, tincturæque bezoardicæ temperatioris guttas aliquas in vehiculo prædicto haurire neceſſum habuerim. Haud diu exhinc cùm decubuerim, egregius emanat ſudor, cum aucto inde ardore & pruritu inſigni

(qua-

(qualem & ſub initium hujus paroxyſmi jam aliquo modo ſenſeram) nec non exanthematibus eryſipelaceo-ſcarlatinis per univerſam corporis peripheriam, brevi tamen iterum exareſcentibus, & tumore exiguo, inſtar parvi bubonis aut furunculi potius, ſub axilla dextrâ, qui ad ceraſi magnitudinem ſucceſſivè auctus, maturatus, & exulceratus tandem fuit, per remedia ſuperius intimata, cum euphoria & omnimoda ſubitaque ſatis judicatione ac convaleſcentia, poſtquam pauca inſuper bezoardica fixa & balſamica myrrhata internè acceperam. Credo autem à balneo, irá, paucoque vino, motum jam, naturali aliquo modo intenſiorem, ſanguini pridiè impreſſum, poſtero die, occaſione lapidum cancrorum, cum acido ventriculi manifeſtiore viſcidioreque intenſius efferveſcentium, ſicque ſtomachi nervos ac ſpiritus irritantium, magis auctum, hincque efferveſcentiam febrilem ſeparatoriam heterogeneitatum in ſanguine latentium, per peripheriam cutis & vaſa glandulasque ſubaxillares, excitatam, earumque ſecretione facta, brevi iterum ſedatam fuiſſe.

Ferax quoque erat autumnus febrium lentarum & hecticarum, quæ ſuccedebant partim *quartanis, malè curatis, & utplurimum conjunctum habentibus gravativum dextri hypochondrii dolorem, tuſſim ſiccam, ſubinde & aſthma, colorem corporis luridum aut lividum & flaveſcentem*, partim *hæmorrhagiis*, per aſtringentia interna & frigida externa, *cohibitis*, partim, *ulceribus renum & meſenterii*, porrò *& motibus corporis æſtuoſis*, poſt ingurgitatum frigidum potum, unde & coagulationes ſanguinis & ſcyrrhi viſcerum, præprimis hepatis, non adeò rarò originem trahere videntur. Peculiariter huc quoque chronica illa febris pertinet, quæ ſequitur ſcyrrhos & tubercula pulmonum; neque prætermittenda, quæ gonorrhæam copioſam excipiebat. Vidimus etiam, qui propter ulcera antiqua & pallida in locis externis ſenſibilioribus contabuere. Licet verò vel ex his judicare, an cauſam hecticæ Malpighius *ep.* 1. *de pulmon.* acu tetigerit, ſcribens: *Hecticam à nimia fermentatione ſanguinis oriri, quando nimirum ſanguis juſto acrior, partes, ob fermentum ſuum quaſi ſolvit, & fundit, ut foras partium per poros cutis innumerabiles evolent*; imò manifeſtiſſimè potius patet, focum ejusmodi febrium eſſe vel lentas nobiliorum viſcerum obſtructiones, vel eorum exulcerationes, arroſiones, vel ſuccorum corporis nimiam evacuationem, quam in rem juvabit legere, quæ habet phthiſiologiæ Cl. Morton. *l.* 1. *c.* 3. 4. 6. 7. & 9. (q) Ita vero cum hecticis comparatum eſt, ut ſenſim emacientur, & partes ſolidæ, i. e. fibroſæ, adipoſæ, carnoſæ pedetentim reſolvantur & diffluentur. Et hinc febri huic nomen ἀπὸ τῆς ἕξεως, ſeu ab habitu, quia in habitu corporis fixa hæret, atque partes ſolidæ ab ea tentantur & marceſcunt. Præterea ſemper plus juſto calent, ſitiunt, imprimis tamen acriore calore, poſt cibum ſumptum, aduruntur, facile quoque in ſudorem ſolvuntur, præprimis nocturno tempore, eumque fœtidum, ut vel hinc facilè ſit hecticam ab atrophia diſcernere. Appetitus ſolet eſſe proſtratus. Sæpenumero adeſt quoque tuſſis rauca, & præterea ſaliva viſcida & glutinoſa. In febri illa, quæ tubercula pulmonum conſequitur,

Febres lentæ & hecticæ.

N 2

(q) Conf. Caſtig. noſtræ Græbn. p. 71. 72.

ſequitur, præter calorem vehementiorem, incrementum tabis, ſeu conſumptionis carnis muſculoſæ notabile, ac flacceſcentem ariditatem tuſſis frequentis & importunæ, ſentitur in pectore pondus gravans, cui anhelitus ſeu difficilis frequens & moleſta reſpiratio adjungi ſolet, ut optimè notavit ante laudatus Morton. *l.* 2. *c.*9. *p.m.*69. quanquam noſtrum aſſenſum in deſcriptione tuberculorum vix ei, per omnia, præbere queamus, dùm vult tubercula illa eſſe tumores glanduloſos, à liquoris glutinoſitate vel pori ſeu ductus glanduloſi obſtructione ortum ſuum ducentes, dum vult ſtagnantem liquorem, in formam gypſeam, ſteatomatoſam vel melleam, à naturali partis calore ſenſim concoqui & propria tamen cyſtide ſemper contineri; cum tribus ſeſe potuiſſet expedire verbis, dicendo, tubercula illa eſſe expanſionem membranarum per materiam ſeroſo-pituitoſam, & glutinoſam. Multas alii Practici in therapeia hecticæ ſibi formant indicationes, nos verò eò collineavimus, ut, quod planè arduum eſt, cauſam, per reſolventia, mundificantia, & balſamica, tolleremus, & excedentem corporis calorem debitè temperaremus, exturbatis acribus recrementis per abſorbentia, lenia diaphoretica, & diuretica imprimis nitroſa, quæ tamen non uſu continuo, ſed tum potiſſimum, cum os ſiccum eſt, adhibenda, ac profectò illa multis paraſangis famoſum Poterii antihecticum poſt ſe relinquunt, tandemque dedimus operam, ut corpora vix oſſibus hærentia reſtauraremus emulſionibus ex amygdalis & pineis circa noctem, aliiſque analepticis. Vitavimus tamen ineptas illas aquas, ror. majal., pulmon. vitul., ex ſanguine ſuillo, cochleis, ranis *&c.* quâ Cardanus multos ſe curaſſe jactat. *(r)* Electuarium de paſſulis mire deprædicat Riverius, ſed ſine causâ. Ex Electuario reſumptivo pauci vires recipiunt; Nec titivillitio emerimus ſyrupum de teſtudinibus, aliaque hujus furfuris incondita medicamenta. Conf. Ludovic. *Pharmac. p.* 46. *p.* 333. *p.* 547. Sudores nocturni non adeo noxii ſunt, ut vulgò creditur, nec ad eos inhibendos uſi ſumus tinctura vitriol. mart. ſaturnina, quæ ſequenti modo commode paratur:

℞. Vitriol. mart. crud. abſque pulveriſatione Unc. j.
huic affunde aceti ſuper minium infuſi Unc. iij.
totidemque ſpiritus vini uncias, unde emergit intra paucos dies tinctura ſummè rubicunda. Hac, inquam, aliiſque adſtringentibus in hac non facilè ſumus uſi, (imo ex eodem capite non per omnia ſatisfecit decoctum Zwelfer. antiphthiſicum *in Pharmacop. Reg. p.* 60. ab eo deſcriptum) ſed potius, quando ſudores illos animus erat refrænare, elegimus pulveres ex ſpec. de hyacinth., corall., nitro, qui & in diarrhœâ egregie expectationi ac votis ſatisfecerunt. Inter externa remedia, balnea crebra tepidiora, quibus blanda partium externarum relaxatio fit & congeſtio ad internas impeditur, non minimam locabant operam. Litus quoque & inunctiones dorſi cum oleis roſarum, nymphææ & pinguedinibus humana aliiſque, cum unguentis, reſumptivo, roſato *&c.* non contemnendi uſus fuerunt. Ad venæ ſectionis mentionem, in gracilibus ejusmodi corporibus & circumſtantes & ægri trepidant,

(r) conf. Caſtig. Græbner. noſtræ p. 71.

pidant, imò & Medici ipsi; nihilominus nonnulli nostrum eam in primo hecticæ gradu celebrarunt, probè scientes, quod in ejusmodi corporibus, non rarò major sanguinis copia reperiatur, quàm in obesis & turgidis, quod ante Nos in œconomia sua rectè notavit Doctiss. Charleton.

Inclaruit quoque cura hecticæ per lac, in quam justo severius Ludovici animadvertit, & non veremur hic cum Celeb. Meibomio *in dissert. de phthisis curatione per lac ex* §. 27. asseverare; quod *collato morbo, cum suo remedio, lacte, facilè pateat, esse id in ea præstantissimum omnibusque intentionibus satisfacere, accedente deinde Medicorum omnis ævi lactis usum in hoc morbo laudantium experientia.* Conf. Ephem. Nat. Cur. *Ann. I. observ.* 19. Diemerbrock. *Obs. Med.* 30. Act. Erud. Lips. *anno* 85. *p.* 84. in quà alicujus Gallici Tractatus de lactis usu compendium exhibetur. Imo ipse Clariss. Ludovici *p.* 514. *in pharmac.* fatetur: *se restituisse sub circumspecta lactis adhibitione, juvenes è venere, vel vinorum ingurgitatione nimia marcentes & tussientes.* Quo ipso cum Wepfero *in epistola ad Verzascham*, tacitè agnoscat, necesse est, *divini aliquid in lacte latere.* Id tamen iterum extra dubitationis aleam positum est, quod, quando pulmones duri, scirrhosi ac tuberculis referti sunt, lac juvare non possit; cujus rei exemplum DD. Preussius & Helwich in viro cholericæ constitutionis, post pertinacissimam alvi obstructionem à Medicastro & Veterinario quodam drastico medicamento solutam in abscessum in regione thoracis incidenti ac post illud consolidatum contabescente oblatum fuit. Nam postquam is variis remediis, & imprimis etiam decoctis lignorum, cum majori damno, quam emolumento usus esset, ac nihil aliud restaret, ad lac, tanquam asylum confugit, cum audivisset ex Martiano, *antiquitus lac fuisse sacram anchoram, & omnium remediorum caput*, & ut tanto liberius huic curæ vacare posset, auram Vratislaviensem cum rurali amœniori, & turbas urbis cum quiete Tusculani alicujus mutavit, juxta præscriptum D. Helwich, lacte victurus & ita robustiores vires acquisiturus; at verò sine ullo fructu illud bibit, propter malè affectos pulmones, quod ex gravi & anhela etiam in levioris corporis motu, eo quod dura pulmonis apostemata dilatationem impedirent, respiratione cognoscere licebat, atque ita brevi post fato concessit.

Sporadice etiam in Octobri adhuc grassabantur febres Petechiales, sicuti puerum quendam, hoc Mense, ea affectum, una cum catarrho suffocativo, partim bezoardicis, partim laxantibus per epicrasin, & cataplasmatibus pectoralibus emollientibus ac resolventibus D. Preussius restituit. Magnam mensium perturbationem in solutis æque ac conjugatis, imò & gravidis hoc tempore offendit D. Pauli. Et his quidem, cùm immoderate fluerent, efficaciter per V. S. occurrit. Visæ etiam sunt mulieres molam excrevisse, & supersunt adhuc nonnullæ, quæ fermè singulis annis molam Mola quandam seu massam informem carneam sine ossibus excludunt, postquam inutile pondus cum magna molestia sæpè diu gestarunt. Optandum omnino, ut certiora essent molæ signa, quibus non solùm ab hydrope uterino, flatibus,

 scirrho

ſcirrho uteri, ſed & à fœtu vero diſcernere eam liceret. Jam verò utplurimùm, quæ molam geſtant, omnia ſigna prægnantis mulieris præ ſe ferunt, menſtrua retinentur, mammæ intumeſcunt, urget cibi faſtidium, nec infrequenter, ut illa apud Bauhinum, vomitibus primis menſibus divexantur, venter indies magis ac magis grandeſcit, ac os uteri clauditur, cui ſigno imprægnationis tantum tribuit Panarolus *Pentec.* 3. *obſ* 20. *p.* 78. ut ſigna reliqua omnia incerta, fallacia, & vana principio geſtationis dicat. Et quam fallax malorum indicium, à duritie tumoris, ab immobilitate ejus, quod in utero hæret, ac pondere & puncturis, quas Crato in abdomine ſemper, præſente mola, ſentiri ait, petatur, norunt Practici exercitati, & cum potiſſimùm inter hæc molæ ſigna ſit ἀκινησία, quis ignorat exempla molarum itidem ſeſe moventium, annotata tùm ab aliis, tùm à Salmutho? Et quid, ſi uterus ſpasmodicè concutiatur, cum mola premitur, quod aliquando fieri, ipſe tactus manifeſtat, annon facilè talis motus ſpasmodicus etiam ſagacibus fœminis imponet, ut utero ſe embryonem geſtare credant? Et cùm uterus una cum Tubis Fallopianis gaudeat ſuis fibris motricibus, ac præterea cum aliis viſceribus, ope nervorum ac membranarum, cohæreat, captu non eſt difficile, quam promptè & in conſenſum motus rapi, aut alias partes rapere queat, & certitudinem omnem molæ immobilitati ejus innixam, confundere valeat. Circumferuntur etiam alia ſigna molæ, quibus tamen iterùm tutò acquieſcere minimè licet. Verum eſt, quod molam geſtantes, aliquando difficulter trahant ſpiritum, quòd ex die in diem deterius habeant, in coitu, dolore, ſubinde etiam lipothymia infeſtentur, corpus marceſcat; at verò, qui ex contabeſcentia corporis illa, lipothymiis, averſatione coitùs, difficultate reſpirationis *&c.* ſtatim infert præſentiam molæ, næ! is graviſſimè decipitur. In caſu itaque tantoperè dubio, Medicum quàm maximè circumſpectum eſſe, æquum eſt. At in iis, quæ jam antea ſæpius ejusmodi rudia indigeſtaque corpora excluſère, quales ubique locorum ſatis frequentes ſunt, ſecurius proceditur. Nempe tutò dantur, quæ menſes cient, & ſecundinas fœtumque mortuum pellunt, rectè purgantia etiam fortiora ingeruntur, & medicamenta ex ſabina, myrrha, croco, caſtor. borrace *&c.* uſurpantur, omiſſis vanis illis, teſtibus, inquam, equorum, quos commendat Rolfincius, & fellibus animalium; & parùm ſanè abeſt, quin in cenſum hunc etiam hepar anguillæ Helmontio tantopere laudatum, referamus. Infuſis uterinis ſua etiam conſtat laus, ut & ſternutatoriis. Externè balnea & inſeſſus ex emollientibus & pellentibus adhibentur *&c.* Iis, quæ magis depuduere etiam peſſus, modò non nimis ſint acres, & vaginam excorient, admoventur. Nos ferè ita progreſſi ſumus: Cùm aliquid ſanguinis ex mulieribus ſtillaſſet, quod utplurimùm fit non ſine deliquiis & anxietatibus, portionem illam ſanguinis inſpeximus, & affuſâ tepidâ examinavimus, ut tantò rectius cognoſceremus, an fibroſæ aut laciniosæ partes excretæ eſſent; His ita cognitis, ulteriùs perpendimus, an aliqui conatus excernendi ſarcinam uteri ſenſibus ſeſe objicerent, & ſi vel inquietudo, vel aliæ circumſtantiæ de eo conatu nos redderent certiores. Primò omnium corroborantibus uſi ſumus, aqu. cinamom.,

mom., meliss. c., balsam., embryon., dominar. mynf., tinct. corallor., confect. alkerm. incompl. &c. hisque non sufficientibus, progressi sumus ad pellentia, pulverem Augustan. borrac. venet., trochisc. de Myrrh., specif. cephal. D. M. quæ debitè remiscuimus, ac majorem iis vim à volatilibus salibus & ol. destill. cinamom., caryophyll., sabin. *&c.* fœnerati sumus, ac in aqu. artemis. puleg., origan. montan. *&c.* ejusmodi pulveres exhibuimus. Externæ partes inunctæ ol. scorpion., lil. alb., amygd. d., cheiri &c. aquam etiam calidam sellæ supponi jussimus, ac si neque hæc operæ facerent pretium, præter sternutatoria etiam aliquando infusa ex uterinis & purgantibus propinavimus. Chirurgiæ auxilium rarius à nostris imploratur, atque hinc apud nos ferè ignota ratio extrahendi coagulum istud tùm per pedem Gryphii à Paræo *l.* 23.*c.*35. quàm forcipem dentatum ab Hildano *Cent.*2. *obs.* 52. commendatum. Et sanè, ut optimè Primerosius, *temerè chirurgià non est utendum, nam nisi mola ab utero & ligamentis laxata & divulsa fuerit, ac ad os uteri declinet, per instrumenta illa chirurgica facile noxa utero inferri, isque lacerari, ac distorqueri potest.* Edita mola, ut vulneratas tractavimus. Semper tamen in memori fuit pectore aurea illa Ballonii regula *ex lib.* I. *Epidemior.* & *Ephemerid. p. m.* 57. *cum falsum germen excussum est, ne quiescas, donec pro comperto habeas, num aliud restet.* Ibidemque providè monitum est, ne in hoc metu obstetrices adstringentibus utantur. Et licet uterus onere suo, per rejectionem ingentium grumorum, semel liberatus sit, frequenter tamen, post menses, novus labor, ad deonerandum uterum, redit. Non soli sanè Platero oblatum exemplum Nobilis fœminæ, singulis anni quadrantibus, molam enitentis, sed & hodie frequenter aliis Practicis, atque hinc meminimus, quæsitum ex nobis, quomodo mola præcaveri possit? Provide in hac re nos gessimus & multa fecimus nostra ex consilio doctissimo Lentilii *lib.* 2. *Miscellan. Med. Practic. Tripartit. p.* 530. neque tamen nobismet ipsis satisfecimus, quia veræ molarum origines nondum ita evolutæ sunt, ut nulla supersit de iis dubitandi occasio. Magna cum probabilitate asseritur, quod generatio molæ eadem fermè, quæ polypi, quod *ex stagnante sanguine serosum diffluat, aut abeat cum parte magis fluida ipsius sanguinis, fibrosum vero restitet cum mucoso, novis accessionibus, novi accrescant lobi, calor vero superficiei inducat tunicas.* At totum hoc non exhaurit. Nos, cum in Republica literaria liberæ debeant esse voces, læsi, aut sauciati uteri fructus, carneas illas excrescentias, hoc est, molas, tam diu credemus, quoad rectiora fuerimus edocti ab aliis. Inter omnes enim hujus negotii circumstantias, illa est cumprimis notabilis, quod fœcundæ sint uteri molarum matres, quæ vel abortivère, (ferè enim plus negotii abortus, quam maturus partus exhibet) vel laborioso partu defunctæ sunt, vel in sævas obstetricum imperitarum manus inciderunt. Virginum molæ sunt aut nugacium figmenta, aut sane massa sanguinea in aqua utplurimum dissolubilis, nisi fibris sanguinis robustioribus conglutinentur, ac de ejus generis molis Horstius, Lindanus, Hœserus aliique ex Medicis, qui molas à virginibus edi posse concedunt, loqui potissimum videntur, quæ tamen & ipsæ

ipsæ ruptorum inflammati & exulcerati uteri, vasorum quorundam, venerearumque phantasiarum partus sunt, adeò, ut in prophylaxi nihil agatur, nisi ad læsum uterum oculi convertantur.

Occasione molarum, antequam ad Novembrim progrediamur, verbo monemus, quod in metu abortûs earum, quæ jam antea fœtum immaturum excluserunt, præprimis cum conceptio mox post abortum facta est, non tàm cogitandum sit, quòd alias ordinariò Medici faciunt, quomodo impendens abortus inhiberi queat, sed severiori ac exacta trutina expendendum, an inhiberi debeat. Atque hinc à vehementioribus adstringentibus seriò dehortamur, cum non desint exempla, ubi per adstringentia ejusmodi miseræ ad molæ gestationem perpetuam quasi damnatæ sunt.

In Novembri D. Preussius in puella quadam prolapsum intestini recti notabilem in Orphanotrophio curavit. Prominebat illud ad 5 digitos transversos per duas septimanas, tandemque sponte tunica interior sphacelata decessit, & reliqua intestini substantia iterum in naturalem situm reducta est, egregiam opem præstante linimento ex mucilag. semin. frigid., lythargyrio, oleoque amygd. d. parato, atque hoc pacto puella integræ sanitati restituta est.

Hydrops Ascites.

Aliquot Ascitici etiam nostram flagitarunt opem, ac requirit gravitas morbi etiam alio tempore stragem edentis, ut ejus historiam aliquanto diligentius enarremus. Nostri, antequam evidentiora hydropis signa præsto sunt, gravitate quadam & angustia, circa præcordia, ac tensione in hypochondriis afficiuntur. (s) Deinde difficultas respirationis in motu corporis & ascensu scalarum iis graviter molesta est. Quando verò circa mediam noctem, chylus, finita concoctione, cum sanguine miscetur, non tantum dolore, cardialgiæ analogo, torquentur, sed & tam ægrè spiritum trahunt, ut prope à suffocationis periculo absint; Et cum hoc fit, in procinctu tumor est, & singulis quasi diebus abdomen sensim intumescit ac distenditur, ac ante notabilem ventris tumorem, impulso abdomine aut corpore, in alterutrum latus provoluto, murmur & humoris fluctuationem interdum percipiunt. Quibus tandem succedit sæpè stupendus abdominis tumor, & tùm omninò notæ, quibus Ascites dignoscitur, sunt visu, tactu & auditu facillimæ, ut loquitur Aretæus *lib. 2. de morb. diuturn. cap.* 1. (t) Tumor verò non unius generis est, interdum in uno tantum latere cernitur, interdum in utroque, & quidem ita, ut venter quasi in duas partes divisus videatur, aut quasi duos sacculos appensos habeat, interdùm verò æqualiter distenditur ab hypochondriis ad pubem usque costarumque fines & extremitates extrorsum pelluntur. Hic verò tumor, quando Ascitici recti sunt, versus inferiora magis vergit, quando verò decumbunt in latere, aqua volvitur ad latus illud, in quo cubant, cùm verò supini dormiunt, summus ventris vertex collabitur. Præter hanc abdominis distensionem, morbo protracto, etiam œdematosus in dorso tumor exsurgit. Non solus autem venter, sed & pedes & scrotum intumescunt, licet aliquando à naturali constitutione non recedant.

Interdùm

(s) conf. Castigat. Nostræ Græbner. p. 72. (t) ibid. p. 74.

Interdum verò intumeſcentia pedum præcedit, illorumque, ut accuratè Platerus, infimam ſedem eminentiorem, deinde eam, quæ in ambitu malleolorum exiſtit, primum replet, inde ſenſim ad genu uſque & ulterius extenditur, maximè in humiliori femorum ſede ampliuſque excreſcit interdiu ſedente, aut eunte, ægro, decreſcit verò nonnihil eo recumbente noctu, impreſſumque in hoc tumore aliquandiu remanet veſtigium, qui, ubi admodum diſtentus eſt, ſplendere & pellucidus non nihil eſſe videtur. Poſtmodum aqua in ſcrotum ex abdomine per proceſsûs peritonæi quoque delabitur, illud ſæpe ad magnitudinem ſtupendam diſtendit, imò vidimus totum colem tortuoſum & tranſlucidum, naturalem craſſitiem longè excedentem, aquâ ex vicinis inguinis partibus ſeſe inter cutem & carnem penis inſinuante. Superiores partes interea exareſcunt, ac veluti liqueſcunt, ut ſola cutis, tendines, membranæ & ligamenta vix oſſibus hæreant, niſi quod aliquando facies aliquo modo intumeſcat. Celeberr. Wedelius *in Exercit. Semiotico - Pathologic. p.* 138. *facies*, inquit, *ut in cachexiâ ſe habet, ictericum quid ſæpè præ ſe ferens.* Aretæus vultui pallorem ineſſe docet. Aëtius autem tribuit hydropicis colorem ex viridi albicantem. D. Graſſius & Helwich, hydropicam intenſe rubicundam tractarunt. Præterea adeſt in corpore laſſitudo & torpor, non rarò etiam dolor, ab initio quidem in imo ventre, & coxis, in morbi progreſſu vero circa laterum inanitates & ſpinæ muſculos, imò non rarò ad jugulum & mammas uſque ſe diffundit. Nonnullis pruritus eſt moleſtiſſimus, aliis ſcabies infeſta eſt, nonnulli eryſipelate infeſtantur. Aliis maculæ in cruribus & fere mortem denunciant, ut compertum eſt D. Graſſio & Pauli. Pedes tumidi plerumque frigent & albent. Ex iis aliquando transſudat aqua ſalſa cum intertrigine non ſine diſcrimine gangrænæ. Tales ſcaturigines aquæ etiam alibi in corpore cernuntur. Uberior verò quantitas ex umbilico dehiſcente effundi ſolet. Nec infrequenter hæmorrhagiâ aſcitici vexantur. Accedit ad cumulum malorum etiam continua & lenta febris, ſub veſperam potiſſimum, manifeſtius ſe prodens, quæ ſatis vehemens eſt, cùm hydrops morbos acutos ac viſcerum inflammationes ſequitur. Pulſus ordinario eſt parvus, mollis & ſubdurus, cum aliquâ tenſione. Præter hæc etiam alia ſymptomata hunc morbum ſtipant, nimirum ſitis intenſa, quam licet bibendo ſedent, ſtatim tamen denuo affligit, & ſi hic ſuis hydropici obſequantur deſideriis, tumor abdominis magis magiſque excreſcit. Nam verè Horatius cecinit, quod creſcat indulgens ſibi dirus hydrops. Licet verò multum bibatur, urina tamen plerumque per pauca mejitur, & ea modo tenuis eſt & aquoſa, modo craſſa, lixivioſa & rubicunda. Difficulter quoque ſudant Hydropici. Et licet Smetius ſudorem hydropicis ſupervenientem bonum eſſe dicat, fuit tamen, ubi potius cum Avicenna eum laborioſam diceres ægritudinem. Alvus aliquando ſeſe rectè habet, interdum verò ſegnior eſt, quod ex Hippocratis aliorumque doctrina læſi hepatis indicium exiſtit. Adeſt etiam nimium alvi profluvium, & inter initia, quando ſine cruditate eſt, ſpem recuperandæ ſanitatis facit, ſub finem verò & cum viſcera læſa ſunt, mortem brevi ſecuturam præ-

 ſagit.

ſagit. Scybala alvi magis ferè cineritia ſunt. Sub primum hydropis ingreſſum ſi vomitus ſuperveniat, quod aliquando fit, is utilis eſſe ſolet, ac memorabile hujus rei paradigma legere eſt in Marcelli Donati *Hiſtor. mirab. lib.* 4. *c.* 21. ſed grave periculum ex vomitibus, cum vires dejectæ ſunt, & tanto magis, ſi illi ſanguinei ſunt, quales vidit Ballonius, inſtat. Ex præcipuis ſymptomatibus inter tria illa à Sydenhamio allegata, eſt dyſpnœa, & ſanè verum eſt, quod ferè ſemper hydropem comitetur. D. Pauli & Helwich curæ ſuæ commiſſam habuerunt fœminam nobilem, quæ poſt puerperium incidit in aſcitem & ex eo defuncta eſt, abdomine in magnitudinem ſtupendam propter incredibilem aquæ quantitatem poſt mortem eductam, diſtento; hæc tamen nullum incommodum circa reſpirationem, etiam ultimis vitæ diebus paſſa fuit. Appetitus, quod penè exciderat, plerumque deficit, imò hydropici nonnulli ad ciborum mentionem nauſea tentantur, ſimul ac verò aliquid cibi modici ſaltem, & non flatulenti aſſumſerunt, inflantur & ructus ac diſtenſiones patiuntur, magnâque præcordiorum anxietate premuntur, cujus rei luculentum exemplum à Schenckio *l.* 3. *obſerv. Med.* recitatur. Ulterius aut tuſſis ſicca & rauca affligit, aut inane tuſſiendi deſiderium excruciat. Sociantur etiam vertigo, convulſiones, epilepſia, & in junioribus etiam major capitis magnitudo; ut de palpitatione cordis, podagrâ, ictero, non raro cum tumore aſcitico complicatis, nihil dicamus. Quidam ſomnolenti admodum ſunt, nonnulli vero vigiliis moleſtiſſimis enervantur. Plerumque experientiæ reſpondent Prognoſtica illa Hippocrat. *ex lib.* 2. *prædiction.* quæ Celſus *lib.* 2. *c.* 8. latine ita effert: *Aqua inter cutem minimè terribilis eſt, quæ nullo antecedente morbo cœpit, deinde quæ longo morbo ſupervenit. Utique ſi firma viſcera ſunt, ſi ſpiritus facilis, ſi nullus dolor, ſi ſine calore corpus eſt, æqualiterque in extremis partibus macrum eſt, ſi venter mollis, ſi nulla tuſſis, nulla ſitis, ſi lingua, ne per ſomnium quidem, inareſcit, ſi cibi cupiditas eſt, ſi venter medicamentis movetur, ſi per ſe excernit mollia & figurata, ſi extenuatur, ſi urina, & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur, ſi corpus ſine laſſitudine eſt, morbum facilè ſuſtinet. Siquidem in quo hæc omnia ſunt, is ex toto tutus eſt, in quo plura ex his inſunt, is in bonâ ſpe eſt.* Hactenus Ille. Aqua, quæ in abdomine diſſecto poſt mortem reperitur, non unius generis eſt, ſed ut cum Meibomio loquamur, aliquando obſervatur planè liquida, aqueo tantum colore, ſine ſapore; Interdum mucilaginoſi quid habet, & igni admota, in gelatinam abit. Sæpius autem ad flavum nonnihil inclinat, urinæ naturali ſimilis vel lixivio, non colore tantum ſed etiam ſapore, quandoque viridis conſpecta fuit, & ſpumavit quoque. Interdum verò materia adeſt, in ſtupenda quantitate melli liquidiori aut ſyrupo dilutiori ſimilis. Ubi quidem obſcurum minimè eſt, quod hæc aquoſa colluvies ſit vel è ſeri laudabilis ſeu humoris lymphatici, aut etiam ipſius chyli, vel ſeri excrementitii proſapiâ. Prioris cenſûs eſt illa mucilaginoſa & gelatinoſa, poſterioris autem generis lixivioſa iſta *&c.* Non tantùm autem gelatinoſa illa textura de ſcaturigine vel origine iſtius teſtatur, ſed hoc quàm maximè, quod corporis reliquæ partes contabeſcant,

ſcant, hæc enim contabeſcentia evidens præbet documentum, partes illas emarceſcentes ſubſtantiâ alibili privari, eamque alibi in cavitate quâdam deponi, & hoc modo tabeſcentibus ſubtrahi. Nec eſt dubitandum, quin hydrops ſubito ob enormem in diætâ commiſſum errorem cum extravaſatione chyli conjunctus ſit, nam hoc dulcedo & ſuavitas materiæ ſtagnantis extra controverſiam ponunt. Quòd verò & ſerum excrementitium, motu ejus turbato, hydropem producat, loquuntur exempla apud Plater. *l.* 3. *c.* 3. Holler. *l.* 1. *de morb. intern. c.* 39. Dodonæum *obſerv.* 34. In hydropico Harlemenſi poſt mortem diſſecto deprehenſus eſt ren ſiniſter totus in putrilaginem abiiſſe, dexter ureter calculo obſtructus, atque adeò urinam in abdomen ſeſe effudiſſe, teſte Clariſſ. Borrichio *Cent.* 4. *epiſt. Med. ep.* 17. *p.* 76. Quod inſenſibilis tranſpiratio quoque cohibita ad hydropem diſponat, evincit exemplum apud Blankardum *Cent.*1.*obſ.*19. Magis in hâc ſententiâ confirmabitur, qui perpenderit, nobiliorum in hydrope viſcerum atonias, obſtructiones, corrugationes, indurationes ſcirroſas, exulcerationes, fiſſuras aliaſque corruptelas, quibus motus lymphæ ad profuſionem hydropicam uſque impeditur; qui conſideraverit vaſorum laxitatem, rupturas *&c.* & ab altera parte excretoriorum, præprimis autem viarum urinariarum læſiones & vitia. Pleni ſunt Practicorum libri de morboſis viſcerum conſtitutionibus, ex quibus multa, ſingulari diligentia, congeſſit quondam Celeberr. Conring. *in diſp. de hydrope Aſcite à* §. 35. *uſque ad* 39. diligentiſſimus Theophil. Bonetus *in Sepulchreto l.* 3. *ſect.* 21. *à p.*1033. aliique pro lubitu conſulendi. Hæremus verò adhuc dubii, quaſnam ſatis frequentis apud nos hydropis cauſas procatarcticas nominare fas ſit. Aliquid confert aër craſſior, & crudioribus particulis gravis, dum poros occludit, liberam tranſpirationem impedit, & ſerum in corpore auget. Magis adhuc ad hydropem diſponunt cibi flatulenti & crudi, quibus non pauci delectantur. Fructus horræi malè audiunt apud Ægidium Euth. *in agoniſm. de hydrop. p.* 38. Allii eſum etiam noxium eſſe, credit Tulpius *lib.* 2. *obſ. c.* 35. Omnium verò maximè, niſi prorſus fallimur, abuſus generoſi vini (vid. Ariſtot. *l.* 3. *problem.* 5.) & cumprimis ſpiritus ex eo, ac frugibus parati, qui ſi aromatibus acuentur, aqua vitæ, cùm rectius aquæ mortis dicerentur, jejuno ventriculo, intemperanter hauſtæ, in Aſcitem præcipitant. Hæc fundi noſtri calamitas eſt, hinc illæ lachrymæ. Atque utriuſque ferè ſexûs delitiæ ſunt, & privatim apud mulieres, variâ arte certatim confici ſolent, ut cum Liſtero *Exercit. Med. de Hydrop. p.* 3. loquamur. Nimirum internas ventriculi fibras ſive villos, ſpiritus hi exedunt, ipſumque viſcus inflammant, unde chylus crudus & lentus conficitur. Hoc modo rem habere, oſtendit uſus ſpiritus vini Chirurgicus, quando ad luxuriantem in vulneribus carnem depaſcendam ab artificibus adhibetur. Sæpè ſanè attoniti ſtupuimus, quomodo in tantâ hi ſpiritus quantitate ingurgitentur, cùm illo tempore, quo ex libris Arabum apud Mutinenſes, modus eorum ex vino corrupto conficiendi, ad medicamenta ejus miniſterio paranda, innotuiſſet, vix ultra guttam biberetur. Non diu verò intra hos terminos hominum intemperantia ſeſe continuit, fomitem

mitem ſubminiſtrante avaritiâ. *Erat ſcilicet aliquando per totam Italiam copioſiſſimus vini proventus, ut Mutinenſium vinorum, quæ Venetis vendi ſolebant, cum debiliora cæteris eſſent, nec emptores invenirent, bona pars corrumperetur. Hinc Mutinenſes aquam vitæ ex iis deſtillabant, quibus vina, nondum corrupta, ſed quæ vendi non poterant, miſcuerant; atque ut majori copiâ conficerent, bis ſtillatam, non ſine lucro vendiderunt. Veneti, cum intelligerent, metallorum foſſores in Germaniâ potu tali indigere, qui vigorem & calorem corporis conſervaret, venalem illis potum mittentes, magnum inde quæſtum confecerunt. Mutinenſes poſteà majori copia, cum vino abundarent, aquam vitæ ſtillarunt, cum bonorum vinorum pretium ex eo creſcere viderent*, ut narrat Alexand. Taſſonus, *Penſieri diverſi, l.* 10. *c.* 26. & ex eo Celeberr. Morhofius *in epiſt. ad Clar. Langelottum de Metall. tranſmutat. ſect.* 11. Dum vero paſſim in circulis & familiaribus colloquiis ingentes pateræ circumferuntur, quotuſquiſque eſt, qui cum Calliſthene reſpondeat: *Nolo bibere, ut Æſculapio indigeam?* Aquas paluſtres & ſtabiles Hippocrates de aer. aqu. & loc. itidem culpat. Nec minus etiam ſuum confert ſymbolum hoc, quod noſtri ſatis ſint incurioſi & negligentes circa excernenda & retinenda, atque non adeo raro fiat, ut excernenda è corpore diu ſatis retineantur, & retinenda in magna quantitate excernantur. D. Pauli & Helwich nuper habuerunt exemplum diſpoſitionis hæreditariæ ad Aſcitem in fœminâ, adeo nati paternorum malorum ſunt hæredes, atque ſic patrum in natos veniunt cum ſemine morbi! Præterea cum apud nos ſit tanta Medicaſtrorum multitudo, quanta Romæ muſcarum, cùm maximè calet, diſſimulare minimè poſſumus, nos in eâ eſſe opinione, quod per præpoſteram febrium, dyſenteriæ, diarrhææ, cœliacæ affectionis curam ab illis, qui, illotis manibus, ſacra Medicinæ tractant, non pauci in hydropem conjiciantur. Nam inde ſanè eſt, quod æquè frequenter apud nos & fœminæ & viri ſecus ac apud Anglos fit, teſte Sydenhamio in libro de hydrope, laborent, & nulla fere ætas ſit, quæ non huic malo obnoxia vivat. Illud tamen multiplici experientia confirmatum eſt, quod facilius in hunc affectum ruant, qui calidioris & ſiccioris ſunt conſtitutionis. Ipſe Medicorum Princeps Hippocrates in Coacis, non obſcure inſinuat, *bilioſis accidere hydropes*, id quod & Fernelius paſſim in conſiliis, & omnium diligentiſſime Guarinonius notavit.

In curatione primo ad continentem tumoris aſcitici cauſam, aquam in cavitate abdominis, p. n. contentam, reſpeximus, eamque evacuare ſumus conati, deinde in illo occupati fuimus, ut cauſam, ob quam aquea hæc colluvies in abdomine collecta eſt, & unde adhuc in cavum depluit, tolleremus. Et tantò diligentius enitendum eſt, ut aqua illa educatur, quia non tantum magnæ moleſtiæ ab illâ ægris inferuntur, vis medicamentorum infringitur, viſcerum tonus deſtruitur, ſed & quia jam corruptelam paſſa eſt, nec ulla apparet ratio, quâ iterum in vaſa reduci queat; accedit vero & hoc, quod ipſa natura nobis hàc in eductione præeat ſæpè in largam diarrhæam, umbiicum ruptum, veſiculas excitatas in pede, ſerum è corpore effundens, ac ægrum liberans. Quem

in

in finem in principio morbi, dum ægri adhuc essent εὔσπλαγχνοι, paracenthesin aliquando rarius tamen instituimus. Censemus autem abdomen esse aperiendum acu subtili, tereti, cannulam exilem subintranti, vel solâ cannula ex argento aut chalybe ad latera perforatâ, & acumen ex chalybe cannulæ ferruminatum habente, quibus pungitur abdomen & aqua educitur, quod inventum Thouvenotio debetur. Ad illam enim visceribus læsis & viribus morbi diuturnitate attritis, intestinisque corruptis, sese accingere, propemodum est gladium jugolo admovere, nam & gangræna in parte eâ, in qua sectio facta est, consequi solet, notante Ballonio 2. *epidemic. p.* 203. & Thom. Fieno *Chirurg. tract.*6.*cap.*2. & licet hæc non sequatur, paulò post tamen fere vitâ excedunt. Non nescii sumus, quod scarificationes, vesicatoria, setacea, scroti perforatio & ustio, aliquando usum præstent, & scarificationem Collegæ nostro D. Acolucho feliciter cessisse in molitore, probè recordamur; tutius tamen fere, ne gangræna aut sphacelus excitetur, hæc omnia omittuntur. In morbo confirmato ob respirationis difficultatem, nulli etiam fuerimus Auctores, ut emetica, cum Sydenhamio Ascitcis ad educendam serosam colluviem, promiscuè propinet, quàm difficillimè enim vomunt, quia forte musculi abdominis nimis tensi, cooperari labori debite non possunt. Aliquando tamen vomitionibus magna aquæ quantitas effusa est, & ægri convaluère, ut ille apud Forest. *lib.*19.*obs.*32. ac Listerus à Magisterio veneris, succo ebuli, & elaterio, vomitum notavit cum euphoria in ægris 6.7.8.9.10.13. 14. Tentari rectiùs ergò poterit eductio stagnantis aquæ per diuretica, resolventia, aperientia, diaphoretica & discutientia. Equidem tenue satis est auxilium, quod posteriora, tùm interna e. g. decoctum lignorum, tùm externa, ut balneum Laconicum, præstant: Et facilè fieri potest, ut calidiora ejusmodi medicamenta, majores viscerum obstructiones inducant, quod incommodum etiam Platero cognitum fuit. Interim, quia ipsos poros quodammodo aperiunt, locum aliquando invenerunt, præprimis minus calida, & sine regimine data, nisi quis malit frictionibus eadem intentione uti. Experientia docuit, quod ex usu diureticorum interdum abdomen detumuerit; sic mulierem hydropicam per urinæ fluxum sanari vidit Rondeletius *c.* 36. *Method. curand. morb. lib.* 2. Ex pulvere bufonum, ab uxore sibi dato, maritus, magnam aquæ copiam per vias urinarias exoneravit, & liberatus est, teste Sollenandr. *sect.*5.*cons.*15.§. 19. & Wiero *l.* 3. *de præstigiis dæmon. c.* 35. Nos itaque sine anxio examine, quomodo ex abdominis cavitate per vesicam exterminari possit, diuretica reliquis medicamentis interpolavimus. Ex his elegimus potissimùm lixivia ex salibus alkalisatis vegetabilium, ac in hoc imitati Mynsicht & Welschium sumus. Tartari crudi efficaciam laudat D. *Oelhmb.* Succus petroselini itidem prodest. In salviâ agresti, seu montana specificam illam vim à Mayerne laudatam deprehendere minimè potuimus, eam tamen nihilominus cum aliis, linariâ, daucô, genistâ, bacc. juniper. cynosbat. *&c.* vino infudimus. Nitrosa omnium fermè sunt optima, quod simul etiam sitim sedent; maximè in illâ hydropis specie, quæ febrim conjunctam habet; nam tum calidiora illa grave

 affe-

afferunt damnum. Est etiam, ubi tuto millepedes, lumbricos terrestres, & ipsas cantharides sub debitâ circumspectione, adhibeas. Ingenue confitetur Bartholinus *cent.4. epist.* 14. quod variis salibus, lixiviis, decoctis, aquis, pulveribus, hydropicorum aquas per vias urinæ aliquoties tentaverit educere, sed non nisi semel in juvenculâ successerit.

Summa præcipuè spes est in hydragogis, & certum est, quòd raro admodum sine his hydropici restituantur. Inter initia lenibus, crebrius repetitis, quibus mercurium d., non sine causâ, à Mayerne laudatum, admiscuimus, agimus, deinde ad fortiora descendimus. Nobis ex his in usu sunt resina gialap., G. Gotte s. de Peru ad gr. IIX. c. ol. destill. caryophyll. & mucilag. tragac. in form. pilul. D. Grassius & Helwich ad 14. gr. hydropicæ dederunt sine ullo ferè effectu. Nec elaterium tantum præstat apud nos, quantum ei Listerus ac alii tribuunt, persrequenter illud adhibuimus nullo ferè cum fructu. Aliquantò est efficacius Euphorbium c. cortice frangulæ, extractis balsamicis in dosi moderatissima exhibitum. Iridis succus, quo vulgus nostrum utitur, fauces adurit. Luna hydragoga, in cujus laudem & Angelus Sala, & Illustris Boyle *de utilit. Philosoph. experiment.* & Willisius, multa scribunt, non implet semper spem tantis elogiis de se concitatam. At vero minimè hæc drastica conveniunt malè constitutis internis visceribus, nam, cum præsentissimo damno exhibentur iis, qui vel phthisi laborant, vel aliâ viscerum labe, aut morbo propemodùm consumpti sunt. Hominibus tenuioris texturæ ac fœminis etiam, utplurimùm nocent. Et sanè, si candidè verum fateri volumus, non possumus non subscribere fere ex toto Clar. Volckammero Nostro, qui *Decad. I. am. 9. in Schol. p.* 65. hâc censurâ hydragoga perstringit, quod sint *tantæ violentiæ, quæ sanum è statu suo, in morbum, vel ipsam mortem deturbare valeant, & venenis potius quàm salutaribus pharmacis annumeranda sint.* Eò fere magis miramur, quod drastica ejusmodi sub nomine arcanorum, ab hominibus extra pomœria nostræ artis constitutis, impunè & arroganter, sub spe certissimi ac infallibilis successûs, miseris obtrudantur. Rariora robustioris naturæ exempla, quibus è voto successit talis temeritas, confirmatos reddit hos empyricos & agyrtas, qui ægrotantium animas mercari didicerunt, ut optimè iterùm Volckammerus Noster *loc. cit.* In eo vero tonsoriam stupiditatem, & anicularum fatuitatem superant suffeni illi blaterones, quod curam omnem hydropis, solâ evacuatione, per ejusmodi drastica absolvi contendant. O pecora æternùm à nostris sacris arcenda! an his vasorum lacteorum lymphaticorumque rupturam consolidabitis? an viscerum obstructiones, scirrhos, putrilaginem, purgantibus emendabitis? Unde fando audivistis, quòd catharticis seri extravasationes avertantur, & lympha extra vasa stagnans ad canales suos reducatur? An ergo viscera aquæ immersa, & ad soliditatem coriaceam semicocta, vel pure & tabo diffluentia, nihil nisi purgantia vehementiora, ut in statum naturalem reducantur, requirunt? Tantus est horum hominum & stupor, & quæ hujus germana est, arrogantia, ac bruta temeritas, ut non monitis salubribus, quæ alto contemnunt supercilio, ad frugem

gem reduci possint, sed mulctis, carceribus, à perdendis hominibus mature avocari mereantur. Infamia patrant latrocinia, quoties hi suis vehementissimis purgantibus, mulieres ex mensium suppressione, hydropicas, quas deobstruentibus à sarcina hâc liberare nobis mos est, tractant, quoties ab alio morbo, vix leviter, respirantes, suis secretis (nugis nugacissimis) torquent, cum iis cordati Medici digestivis & aperientibus subvenire possent.

Nos ergo scientes, quod sublatâ etiam aquâ, non tamen Ascites statim curatus sit, nam flebili experientia scimus, quod intra nycthemeron aut paucos dies, perpetuâ scaturigine ad cavitatem abdominis serum confluat, quod laboriosè intra multos inde evacuatum, hinc ad causam, ob quam serum collectum fuit, & propterea stomacho, cujus tonus omnino conservandus, diebus à purgatione vacuis, succurrimus; reliquis etiam visceribus mederi conati sumus aperientibus & appropriatis, ac vel inflammationi, vel scirrho viscerum debitis remediis. Imò non raro ab alterantibus cachecticis subinde & martialibus curam auspicati sumus. Mercurialia his quoque sociavimus, nec enim vanum est, quod alicubi tradit D. Michaël, quendam hydropicum mercurio d. & bezoard. martiali sanatum esse. Interposuimus antiscorbutica & antihypochondriaca, quæ subtili acrimoniâ viscera extergunt, ac in usu etiam nobis fuit Wedelii mistura antihydropica. Tandem fecimus accessum ad purgantia, modo leniora, modò paulò fortiora. Diureticis usi sumus, cum urinæ essent aquosiores, nam tùm prorsùs salia lixiviosa eximii usûs sunt. Interpolavimus roborantia, & alia attenuantia, ac viscositatem resolventia, ex rad. ari, helen., bardan., petasitid., irid. flor. herb. capill. vener., absinth., cent. min., ac carminativ., diaphoretica ex rob. ebuli, sambuc. ac bez. martial. itidem aliquando data. Externa & topica non neglecta fuere. Nec tamen magnus est hydropicorum numerus, qui sollicita nostra curâ fuerunt à nobis liberati, & singulari Dei benignitati potius in his quoque, qui evasêre, auxilium & sublevationem tribuimus, quam medicamentorum viribus, cum Valeriolâ *l.* 1. *obs.* 2. narrante, quomodo ascitica uxor, congruis à se præsidiis, restituta. Quod nec Aretæum fugit *lib.* 2. *de caus.* & *sign. diuturn. morbor.*, ita scribentem: *Ab hydrope perpauci liberantur, idque felicitate quâdam & DEorum potiùs, quàm artis auxilio*, manebitque in ævum omne inconcussum illud Hippocrat. *de intern. affect. t.* 27. *Morbus gravis est hydrops & pauci hunc effugiunt.* Et hoc Græci omnes fatentur, qui ipsorum candor non debuisset à Cardano *ad prognostic.* 1. *lib.* 2. *Hippocrat.* suggillari.

Sed quid de V. S. in hydrope sentiendum? Eam prorsus rejicit Ægidius Euth. *in agon. de hydrope*, sed frivolis prorsus ex rationibus, dum *p.* 116. ita argumentatur: *V. S. rejicio* ἀφόβως, *quoniam homo I. ad Corinth.* 3. *v.* 16. 17. *templum Dei est, spiritusque Dei habitat in eo: si quis autem templum Dei violaverit, disperget illum Deus &c.* Eam contra necessariam existimat Prosper Martianus *in Comment. de rat. vict. acutor. p.* 327. *Si spirandi adsit difficultas, tempus æstivum sit, ætas ægrotantis vigeat, & virium robur.* Et ut dubium, quod facile alicui circa difficultatem respirationis occurrere poterat, diluat,

diluat, ita pergit: *Spirandi difficultas in hydrope duplici de causâ contingere potest, vel propter copiam aquæ, ventrem inferiorem replentis, quæ diaphragma comprimendo, ejus liberum motum impediat, vel ob tumorem hypochondriorum eôdem modo septum transversum comprimentem. In primo casu, nullo modo convenit V. S.; in altero autem ex mente ejus locum habet.* Doctiss. Sponius *in aphorismis novis p. m.* 367. docet, *quod in praxi occurrat species hydropis, quæ largo potu, sero lactis, sanguinis missione feliciter tollatur, contra vero solitis alias artibus exacerbetur.* Provocat & ad experientiam propriam, dum porrò ita loquitur: *Vidimus hydropem viginti curatum V. S., qui ab exhibitis hydragogis & diureticis cujusvis generis, magis ac magis intumuerat.* In numero horum, qui V. S. in hydrope commendant, est etiam Leonardus Botallus *in lib. de Curat. per sangu. mission. cap.* 15. Nam ex ejus sententia, primus ac præcipuus scopus, imminentis hydropis vitandi aut inchoantis, seu jam concepti curandi est penes ea auxilia, quæ inutilem sanguinis multitudinem imminuunt; conf. *p.* 214. *& seqq. in operib.* & ante hos omnes in hac opinione fuit Hippocrates & Galenus, hujus hæc sunt *in cap.* 5. adversus Erasistrat. *d. V. S. c.* 5. *sæpè spasmum, hydropemque sanguinis evacuatione sum medicatus.* Ast verò in nostris locis, ubi hydrops ferè semper est soboles depauperati sanguinis, diminuti caloris, corruptelæ viscerum, ac ruptionis vasorum lymphaticorum, V. S. cum summo periculo ægrotantium celebratur, ac apud illas fœminas, quæ ex suppressione mensium, aut viros, qui impedito fluxu hæmorrhoidum in ascitem labuntur, non nisi inter initia cum successu vena pertunditur.

Eodem mense variolæ infantibus erant infestæ. Eas comitabantur aphthæ ac tussis pertinacissima. Adultos febres continuæ cum levi rigore, æstu mitiori, dolore capitis & pleuræ, lumborum & artuum infestabant, sub finem verò notante D. Grassio in remittentes mutabantur, ac diarrhæis quasi criticis, non tamen sine omnibus torminibus, finiebantur. Fœminis solitò frequentius hæmorrhagiæ uteri erant molestæ. Longè autem communissima erant apostemata ac ulcera. Ac sæpè sanè quasi manu palpavimus, quod in activioribus natura materiam p. n. è massa sanguinea ad ignobiliores partes protruserit, & excitato ibidem tumore, quem ἀπόστασιν Hippocrates passim vocat, id quod visceribus noxam certò allaturum fuerat, cum corrosione partis, quam collectio ejusmodi occupat, è corpore proscripserit. Non tantùm autem hoc tempore callosa, varicosa, & sinuosa, ac cum carie ossium conjuncta, aut quæ circa articulos erant, aut partes glandulosas, membranosas obsidebant, ulcera, Chirurgis crucem figebant, sed & alia benigniora in iis etiam corporibus, quæ cacochymicis humoribus non adeo turgebant, aut ex cachexia languebant, difficulter curabantur. Nam & symptomata, singulis autumnis, plura eaque graviora, curam alio tempore facilem, plerumque reddunt difficiliorem.

At verò ordo requirit, ut tandem etiam ad Decembrem festinemus. In eo à nobis spectati in hypochondriacis ac minime raro in mulieribus hysteri-
cis,

eis, tumores circa latus ſiniſtrum. Non paucos miſeros vidimus, in quibus ejusmodi tumores molles & fungoſi, ferè univerſam ſiniſtri abdominis partem obſidentes deprehendebantur. Fere autem ſub coſtis nothis incipiunt, & quando ſupini jacent ægri, lineam albam aut tranſcendunt, aut proximè attingunt, & vacuum ſpatium inter coſtas & ſpinam ilii implent. Hic, ut errandi occaſionem vitaremus, ſoli viſui arbitrium non commiſimus, is enim imponit, ac inſpicientes in eam inducit ſententiam, quod peritonæum inter & integumenta tumoris ſedes ſit, ſed manum poſt inteſtina clyſteribus elota, jejuno ventriculo, admovimus. Tactu interprete non obſcure conſtabit, quod tumefactus lien ſupra meſenterium, inteſtina, ventriculi partem, ac in mulieribus ſupra uterum emineat, ut in illa puellâ apud Fortem *Cent.* 3. *c.* 47. Initio ferè adſunt citra notabilem actionum læſionem ac moleſtiam, & loco moveri poſſe videntur; deinde gravativo & obtuſo dolore ſunt moleſti, ac ſomnum in latere dextro prohibent, poſtea uberrima ſudoris profuſio ſub ſomno illos comitatur. Senſim hæc ingraveſcunt ſymptomata, & his jungitur crebra narium hæmorrhagia, in aliis etiam oris fœtor, in quibusdam ſuperveniunt pedum ulcera. Non citò verò evaneſcunt hi tumores, ſed ſatis diu durant, & nec clyſteribus carminativis, aliisque facilè diſſipantur. Urina modo eſt ſubtenuis, modò craſſa & ſubruffa. Ex hæmorrhoidum internarum fluxu detumeſcunt, & quidem ſalubriter, vomitibus cruentis etiam minuuntur, at verò utplurimùm illos funeſtus excipit eventus. Inter rariſſima ſanè exempla Thomæ Bartholini Frater referendus, cui non ſemel per vomitum largiſſimum cruenti ſeri lien magnus ſubſedit, teſte Thomâ *Cent.* 4. *epiſt. p. m.* 54. Alii largis evacuationibus ejusdem ſeri, & per alvum & urinam ſuccedentibus, convaleſcunt, quod de uxore ſua l. c. refert Bartholinus. Priſtinam incolumitatem, teſte Valetio, religioſus, lienis tumore preſſus, recuperavit, urinis nigricantibus, atramento ſimillimis, per 5 vel 6 dies erumpentibus. Icterus & quartana ſunt ἐκ τῶν ἐπιγινομένων. Ex his patet, quodnam ejusmodi tumorum ſubjectum ſit, lienne an inteſtina? Nimirum quia inteſtina tenuia & craſſa, ac ex his colon præcipuè, eâ parte, quâ ex ampliori cavitate arctiùs nonnihil conſtringitur, ſimulque angulari figurâ ad renem ſiniſtrum deflectit, in hypochondrio ſiniſtro deliteſcunt; in eam aliqui lapſi ſunt opinionem, quod ſcybala in colo, itemque mucilagines acidæ ſtagnantes, aut flatus coërciti hos tumores forment, cujus ſententiæ eſt Clariſſ. Ettmüllerus in diſp. *de dolore hypochondr.*, at verò omnes tumoris circumſtantiæ facilè perſuadent, quod in liene ejus ſedes ſit. Nam qui viſcidiorem ſanguinem eſſe, & craſſiorem ejusmodi hominum, qui tumoribus hiſce corripiuntur, perpendit, qui oculos convertit ad ipſum lienem, ac ingentem cellularum, ſinuum, quin & venoſi ductûs amplitudinem, quæ arteriarum molem & capacitatem longè ſuperat, attentè conſiderat; qui exactè trutinat, quomodo ſanguis ab anguſtis arteriarum tubulis in cavitates illas impetu adactus in iis neceſſario aliquas moras agat; qui tandem non fugitive ſeriem fibrarum in tunicis lienis luſtrat, ac motum conſtrictorium & relaxatorium

Tumores Lienis.

 iſtius

iſtius viſceris cognitum habet; is certè ſine ullo negotio intelligit, quomodo latex ſanguineus lentus & ſpiſſeſcens cavernulas infarcire, illas diſtendere ac diſtorquere, nimiâ morâ fibras relaxare, affluenti novo locum præbere, ac ejus generis tumores formare poſſit. Immerge, ſi placet, aquæ lienem, ac videbis, quomodo ſecundum omnes dimenſiones, inſtar ſpongiæ, aquâ imbutæ, dilatetur, nec ampliùs erunt incredibiles illæ anatomicæ hiſtoriæ, quæ narrant, lienem conſuetam magnitudinem aliquando exceſſiſſe, ut decem & ſeptem librarum pondus æquaret. Patrocinantur huic ſententiæ etiam juvantia, quæ ſunt antiſcorbutica pleraque & reſolventia, e. g. rad. bryon., pimpinell., bardan., vincetoxic., dyptamn. alb., fibr. helleb. nigr., petaſitid., herb. agerat., cherefol., ſcolopendr., epithym., bugloſſ. eaque omnia, quæ vulgò ſplenetica audiunt. Theè antiſcorbuticum & ſpleneticum ac melancholicum à Borrich *de uſu plantar. indigenar. in Medic. p.* 82. & 83. ordinata, egregium præſtant effectum, ſi ſatis diu in uſu perſtiteris. Quod etiam dicendum de gummi reſinis, ammoniaco, galbano, myrrha aliisque. His ſi ſuccenturientur, quæ diſtenſionem & flacciditatem fibrarum reſpiciunt, ex quô cenſu primaria ſunt ipſa martialia, & ſalia vol. urinoſa, tantò optatior eventus erit ſperandus. Inter externa, emplaſtrum de cicuta, magni facit Bartholinus, ejusque uſum continuatum ſuadet. Nos, inquit, quoque *in emplaſtro ſplenetico diſpenſator. Haffnienſ.* reliquis cicutam, nicotianam & ebulum adjecimus. Meretur quoque laudem ceratum d. g. ✱co Foreſt.

Hepatis tumores.

Hepatis quoque tumores frequentiores ſunt, quàm vulgò à Practicis creditur, quod certè mirandum non eſt. Quam facilè enim obſtructionibus obnoxium fiat hepar, eſt vel ex eo colligere, quod ſanguis omnis, à tribus magnis arteriis, cœliacâ, meſentericâ ſuperiori & inferiori ad ventriculum, inteſtina, lienem, pancreas, & meſenterium protruſus, mediante venâ portæ, reducatur in hepar, & per iſtud transcoletur in venam cavam. Heic verò cogitandum, quomodo vel minimo negotio 1. quidem ipſa Hepatis ſubſtantia, frigore, rebus adſtringentibus, à compreſſione, contuſione, ligaturis &c. ita coarctari poſſit, ut ſanguis è finibus capillarium venæ portæ in ultimâ venæ cavæ capillamenta per ipſius hepatis acinos & glanduloſos poros filtrari nequeat. 2. Ipſe ſanguis tartareus, viſcidus ac pituitoſus, hoc glutine parietibus quibusdam adhæreſcere & ſtagnare poſſit. Ut jam non commemoremus, quomodo plenitudo hujus infarctûs cauſa eſſe queat. Cujus rei exemplum nuper in aliquo cœlibe victu aromatico & diætâ vinoſâ in magnatum conviviis, ſingulis fermè diebus uſo, omiſſis corporis exercitiis & omnibus ſanguinis depletionibus D. P. & H. viderunt, ac ortum ex hoc tumorem prægrandem manibus palparunt. Nec excidere nobis debet, quòd & bilioſi humoris culpâ, ſi is minus expeditè in pori biliarii oſcula pertranſeat, ejusmodi obſtructio hepatis oriri poſſit. Quo in caſu color æruginoſus & quaſi ictericus faciem deformat. Enimverò obſtructiones hæ aliæque ſimiles non poſſunt non parere tumores hepatis. Interdum totum hepatis parenchyma, ut cum veteribus loquamur, ſpongiæ inſtar æqualiter

intumeſcit

intumescit, & hoc tumore affectum hepar in immensam molem excrescit, ferè autem semper conjunctum habet (præter respirationis difficultatem, ac oris siccitatem, coloris mutationem &c.) tumorem pedum, præprimis dextri, œdematosum, nec ambigendum, quin inflatio illa hepatis sit causa tumoris pedum. Nam, cum nuper ejusmodi tumor in paupere quodam, à balneatore proprio ausu, apertus esset, magnaque contentæ in eo materiæ putrilaginosæ copia evacuata foret, tumor pedis dextri notabiliter remisit, sine ægri gaudio diuturno, quippe qui post breve tempus exspiravit. Id quod semper fit, cùm tumores hi in abscessum desinunt. Ex re & vero Raym. Joh. Fortis *cent.* 3. *conf.* 58. agens de jecoris obstructione & tumore, *affectus*, inquit, *gravis, nec sanationis facilis, nec magnam ex ordinariâ methodo in ægros utilitatem redundasse novimus.* Succi depurati cichorei, eupatorii, capill. vener., agrimoniæ, cuscutæ, sonchi, absinthii, aliquid præstant, nec prorsus contemptui habenda decocta ex hepaticis parata, in meliorem etiam spem animos ægrorum & medentium erigunt martialia, at verò curam omnem non absolvunt, quod nec expectandum à marrubio albo, quod mirifice extollit Forestus. Inter vana autem referendum hepar lupi, quod tanquam specificum tonicum ad hepatis affectus commendari suevit.

Multis apud nos, præprimis viris hypochondriacis & debilitate stomachi laborantibus, ac fœminis mensium inordinatione fatigatis ac flatuosis, illis in decrescente ætate, post haustum vini largiorem, excessum in venereis, his autem post terrorem, cibos flatulentos, iram, refrigerationem, cor veluti concussum intremit & palpitat. In palpitatione hâc mucro cordis, tempore constrictionis (nam fallitur Valesc. de Taranta, *in philon. p. m.* 339. signum hujus morbi ponens motum cordis dilatativum) attollitur versus costas, easque ferit, & tantopere quidem, ut minimè raro sonus concussionis istius ab adstantibus percipi queat. Arteriæ quoque toto corpore pulsant, maximeque distenduntur, ac ex illis eæ potissimum, quæ supra jugulum sunt. Si malum mitius sit, vires non adeo prosternuntur, abest etiam animi deliquium, in graviori verò hæc cum aurium tinnitu conjunguntur. Recurrit sæpè affectus ille & per paroxysmos impetit. Non autem necessario omnes hi, ante senectutem, morte præveniuntur, imò toto die occurrunt, qui terminum 50 annorum a Galeno positum, excedunt, aut vel 60 vel 70 annum attingunt. Aliquando præcipiti syncope extinguuntur, nam palpitatio in eam frequenter mutatur. Sæpè παλμὸν præcurrit sensus auræ cujusdam ex hypochondriis vel ventriculo ad cor ascendentis, ructus, borborygmi, & alia flatuum indicia, ex quibus Horstius *decad.* 5. *problem.* 3. infert, plerumque flatus in hoc malo reperiri; quod sicuti negandum minimè est, ita etiam concedendum, quòd hujus mali causæ multæ aliæ esse possint. Nuper subitaneâ morte extinctus, hoc malo per biennium laborans, in cujus corpore post mortem secto, palpitationis causa nulla potuit reperiri, quam inusitata cordis magnitudo. (x) Polypi quoque hujus depravati motus cordis authores

Palpitatio cordis.

(x) conf. Castig. nostræ Græbner. p. 75.

authores esse solent, quamvis non semper, præsenti fibrosa quasi textura necessario adsit palpitatio, ut memorabile ostendit exemplum, quod habet D. Grassius in *Ephem. Nostr. Dec. III. an.* 5. & 6. *obs.* 181. *p.* 423. Magnâ etiam verisimilitudine gaudet Willisii sententia, quæ vult, palpitationis cordis causam proximam subinde esse obstructionem & infarctum vasorum arteriosorum, arteriæ, inquam, pulmonalis & aortæ, quæ à segnitie & crassitie sanguinis &c. dependeat. Imò universaliter, quoties heterogeneum in corpore hæret, dum principium movens ad illud expellendum insurgit, rarò, qui tamen sæpe irriti sunt, conatus expellendi & proscribendi alienum istud è corpore sine palpitatione cordis animadvertitur, quod non solum in variis excrescentiis abundantiori copia aquæ in pericardio, sed & in motu calculi & lumbricorum, molarum &c. ad oculum patet. In paroxysmo prosunt absorbentia, e. g. pulvis absorb. Wedel. spec. de hyacinth., cord. temperat., pulvis analept. Minderreri cum ♄. d. & cinnabari debitè mixta. Præsentiore ope se commendant volatilia tùm oleosa, tùm spirituosa, ac in sanguineis & calidioribus etiam acida, e. g. spir. vitriol. volat., perlæ in aceto solutæ &c. Analepticis verò potissimum insistendum. Externè camphorata, crocata &c. dorso & pectori applicata officium faciunt. V. S. in plethoricis robustis vino ac diætâ aromatica abusis, diutiùs durante paroxysmo, locum habet. Augenius credit, quòd applicatione hirudinum ad venas hemorrhoidales magna ægris utilitas præstetur. Si vires desint, ex consilio Hercul. Saxoniæ ad cucurbitulas veniendum. Extra paroxysmum, carminativa, antihysterica, splenetica, nephritica, anthelmintica, emmenagoga &c. juxta præscriptum & leges artis danda sunt, atque his remediis diutius immorari oportet, ut rectè suadet Epiphan. Ferdinand. *histor.* 22. & in diætâ, oleracea, lacticinia, decubitus supinus &c. vitari debent. Reperias autem non paucas mulieres, quibus palpitationes, post cibum sumptum, in toto corpore sentiuntur, cujus generis una multarum prolium mater, jam vidua, curis aliisque malis confecta, D. Pauli & Helwich hodieque sub manibus est. Ab Hippocrate vocantur ægri tales παλμώδεις δι' ὅλου, de quibus alibi ex professo.

Febris catarrhalis.

Phlegmatici & phlegmatico-melancholici inter 20 & 30 ætatis annum catarrho correpti, quotiescunque prioribus 5 diebus ex bronchiis rejectio non ritè procedebat, in febrim incidebant catarrhalem, seu continuam periodicam quotidianam veterum, quam Fernelius, sub titulo *lentæ febris* describere videtur. Typus ejus sequens erat: Post quartam pomeridianam, horrore & frigore levi tentantur fermè per horam unam, succedit calor non quidem vehemens & intensus, sed tantum acris, & aliquo modo mordax, & fermè per noctem durat. Lingua non est aspera, sed albo & lento humore imbuta, non urget magnoperè sitis. Pulsus est frequens, non adeò magnus. Urinæ excernuntur satis tinctæ, ac colorem Aurantiorum æmulantur, & hoc peculiare habent, quod post brevem moram parietibus vitri inducant cutem ex albo rubentem. Lassitudo artuum gravis est. Torquet & anorexia ac agrypnia cum cephalalgiâ gravativâ, aurium susurro, ut & tussi, quæ tamen nec patientes, nec Medicum terrere debent.

Ali-

Aliquid monſtri alunt pleuritides & deliria, periculum autem maximum denunciant anginæ & aphthæ, ſi quando, quod fieri ſolet, cum febri hâc complicantur. Inter initia ſudor rarior, frequentiores ſunt dejectiones alvi, quæ ſub initium febris impetum minuunt, ſub ſtatum verò, ſi non directe proſunt, periculo tamen vacant, nec tamen laxantia multùm proſunt. Exantlato paroxyſmo, bene ſunt ægri diſpoſiti, niſi quod langueant. Atque hæc fabula ferè per 14 dies agitur. (y) Metuere majus malum Medicus debet, ſi febris illa ſingulis diebus non redeat. Doctiſſ. Ettmüllerus *p.* 240. *in febri catarrhali epidemicâ Lipſienſi* teſtis eſt, 1. utiliſſimam fuiſſe mixturam ex aqu. ſambuc., cardui bened., ſpir. c. c., ſal. vol. ſuccin., & ſyrup. fl. papav. rhæad., & hanc unâ alterave vice repetitam profligaſſe febrim catarrhalem epidemicam. 2. Profuiſſe & pulverem ex ſuccin. ppt., ſpecific. cephalico, bezoard. ſolar. & duobus granis laudani opiati. Noſtræ expectationi, votisque ægrorum magis ſatisfecere medicamenta, quæ pollent facultate reſolvendi mucum & ſalia diuretica commodo tempore exhibita. Experientia etiam nos docuit, quod tumentibus circa 12 & 14 diem, tonſillis, per alexipharmaca æſtus intendatur, ac pulveribus nitroſis & cinnabarinis cura felicius expediatur. Quamvis verò ad ſudores ægros non compulerimus, non tamen ex re viſum, eosdem impedire. Non fuimus adeò rigoroſi in diætâ, ut hauſtulum vini poſt paroxyſmum negaremus.

Cæterùm aliæ febres e. g. continuæ periodicæ, ex parte malignæ, per obauditionem & parotides, & tumores glandularum colli, circa laryngem, exulceratos judicabantur, notante D. Preuſſio.

Paſſiones Nephriticæ.

Nephriticas paſſiones, ſtrangurias, dyſurias & urinæ ſuppreſſiones D. Graſſius cum aliis Collegis tractavit. Dùm verò hic nephriticas paſſiones nominavimus, non loquimur cum vulgo, quod, teſte Galeno, cùm quis urinam cum difficultate reddit, vel etiam omninò reddere non poteſt, quando lumbos dolet, & mejit arenoſa, nephriticum dicit, (z) nec cum Doctiſſ. Caſpar. Hoffmanno 3. *inſtitut. cap.* 23. per nephritidem renum imbecillitatem intelligimus, ſed inflammationem renum, quam non ſolum dolor & ardor ſatis vehemens comitatur, ſed & juxta Authorem definitionum medicarum dyſuria, fibroſæ excretiones arenoſæ cum ſanguine aliquo. Quod ultimum tamen, neſcio, annon magis exulcerationem quandam renum aut veſicæ indigitet, juxta *aphoriſm.* 75. *ſect.* 4. *Si quis ſanguinem aut pus mingat, renum aut veſicæ exulcerationem ſignificat.* Vidimus quidem interdum ſanguinem & pus urinæ ita mixta, ut nec ſanguis, nec pus, progreſſu temporis à ſe invicem ſepararentur, ſed tantùm urina, aut purulenta aut ſanguinolenta appareret, & rurſus in aliis mictu cruento laborantibus, animadvertimus, quòd licet ſanguis aut pus, cùm urinâ ſimul exeat, non longè à mictione in parte inferiori matulæ ſanguis purus, aut etiam merum pus conſpiciatur, in ſuperiori autem parte urina proprio colore cernatur; nihilominus utrum-

(y) conf. Caſtig. Græbner. noſtræ p. 76. (z) ibid. p. 77.

utrumque hoc urinæ genus, solutionem continui, aut in renibus, aut vesicâ notat indubiè. Quicquid sit, in progressu mali omnino nephritici sanguinem mingunt. Fibrosæ autem illæ excretiones sunt parvæ carunculæ velut pili, seu corpuscula quæcunque, quæ carnis propriè dictæ aut membranarum portiunculas æmulantur, aut rectiùs fibræ sanguinis tenuissimæ, quæ longitudine suâ pilos repræsentant. Illi autem, qui nephritide tùm temporis vexabantur, ferè erant sanguinei, & ut antea hæmorrhagiis assueti, ita ad hæmorrhoidales excretiones molimina sentiebant. Inflammationem vero hanc renum & mictum sanguinis ordinario lithogenesis sequitur. Dùm verò Anatomicæ inspectiones ostendunt, quod calculosorum renes ulceribus diffluant, hinc inde cuniculis excaventur, valdè probabile fit, quod rupto vase aliquo sanguifero ac fluente urina acri, ulcusculum excitetur, ac sanici spissior portio sensim in coagulum concrescat, quod pedetentim, vel sponte abruptum, vel spasmo renis tonico detrusum calculum exhibeat. Tantò autem magis hæc sunt verisimilia, quòd in renibus exulceratis talis tophacea & calculosa materia sæpè reperiatur, & post aliquot calculorum partus mucidum ac glutinosum magma, quod ab exulceratis renibus originem habet, cum urina emittatur. Tormenta illa calculosorum satis nota, quæ tamen ludus & jocus quasi sunt, si absit urinæ suppressio, at hæc præsens, diros illos cruciatus vehementer adauget. Contingere autem videtur hæc urinæ suppressio.

1. Quando glutinosa & tophacea illa materia in utriusque renis pelvi hærens, ita obstruit orificium ureteris, ut delabi in illum nulla urina possit, & tùm adest dolor fixus & gravans circa regionem renum, difficilis spinæ flexio, dolor cum vomitu.

2. Decumbente calculo in ureteres, ac glutinosâ ejusmodi materiâ iis inhærente, urina iterum ad vesicam descendere nequit, ac tùm acuto dolore, inquietudine, anxietate, deliriô *&c.* non raró infestantur. Stupent etiam crura propter musculi psoas compressionem.

3. Calculo vesicæ orificio sese insinuante, ac tùm adest in pectine tensio, gravitas, tumor & dolor,

Non ignoramus, quod etiam aliunde, nempe à vermibus, grumis sanguinis, diuturnâ urinæ retentione, ac nimiâ hinc factâ vesicæ distensione, excrescentiis variis, tumoribus, paralysi *&c.* urinæ suppressiones inducantur, sed hæc à præsenti negotio aliena sunt. Nisi quòd

4. Verbo monendum sit, fieri, ut calculo in urethrâ hærente, urina supprimatur, in quibus duobus ultimis casibus catheter officium optime facit. Non dubitandum tamen est, quin sæpissimè spasmodicæ viarum urinariarum contractiones, fluxui urinæ remoram injiciant. In diris illis calculi cruciatibus libertatem alvi clysteribus, ex consuetis vegetabilibus, præprimis autem herbâ veronicâ paratis, procuravimus. Iis, qui enemata aversantur D. H. etiam minorativum, secutus Septalium, aliquoties non sine optimo successu dedit. Spasmodicis doloribus occurrimus temperantibus, & ardorem urinæ tùm mucilaginosis emulsivis, tùm absorbentibus & nitrosis, lenivimus. In multo apud

apud nos est usu decoctum Foresti, de quo Celeberr. Collega Noster Pechlinus *in Observ. Physico-Medic. l. 1. p. 37.* scribit, quòd omnibus numeris absolutum sit, quòd nihil convenientius huic morbo excogitari possit, sibi in plurimis usus ejus felicissime cesserit; & ut juniores Practici, qui vanè arcanis inhiant, quantum huic tribuere debeant, ritè perspiciant, non possumus, quin verba doctissimi Viri, quibus docet, quod omnibus indicationibus ex æquo satisfaciat, hûc transcribamus, sunt verò hæc sequentia: *Reperies ibi primò aquam, cæteræ virtutis vehiculum, quæ etiam mucosum pelvis involucrum diluvio solvat, materiamque præbeat seri. Reperies mucilaginosa malvæ, altheæque dulce caricarum, sebesten, & glyzyrrhyzæ delinimentum, hordeum, denique & ciceres, quæ cum nitrosa constent & abstergente facultate, secretionem seri adjuvant. Quibus si deinde juscula adjungas vitulina, acido citri, oleo amygd. d., mannâ tabulatâ & syrupo de althæâ Fernel., parte etiam vini Mosellani delibuta, jam haberi puto, quod omnibus Chymicorum arcanis, ipsi imprimis Aroph & Samech Paracelsi fastum facere possit.* Hæc ille. Pulverem famigeratissimi Nostri quondam Præsidis Volckammeri quidam nostrûm cum successu dederunt, ob insignem, demulcendi spasmos, virtutem. In graviori malo etiam anodyna, sed non nisi alvo liberâ dedimus, & quidem in dosi refractâ. Spiritus nephritici ardentes, balsama, sulphura, therebinthinata, parcius à nobis adhibentur. Calculus formatus duo alia videtur indicare

1. quidem comminutionem,

2. comminuti aut integri etiam promotionem & exclusionem ex corpore. Magna est de lithontripticis declamatio in scholis, at verò magnæ illæ pollicitationes ferè in fumum abeunt, cùm ad praxin venitur. Specificum illud Bernitzii, lap. 69, sem. dauci, sanguis hirci, pulv. milleped., spirit. persicariæ essentificat., cantharidum, post curiosam experientiam, diu elogiis illis exciderunt, nec cochlearum aceto destillato tritarum & maceratarum spiritus, diu famam sustinuit. Idem dicendum de lapide Judaico, lyncis, gryllis, vesica leporis &c. & quis dabit vel unicum, quod non expectantium vota frequentissimè eluserit. Cardanus *in lib. de variet. rer.* refert, suâ ætate virum per Longobardos oberrasse, qui paucis diebus, quodam poculo passim securè, certò citoque sanaret, quotquot calculum in vesisâ (quod magis mirandum) habebant, aitque Cardanus, se non dubitare, hunc virum in inferis esse, quod moriens artem suam mortalibus inviderit. And. Libavius *in Syntagm. arcan. chymic. lib. 2. c. 29. Sunt*, inquit, *Autores, qui lapidem vesicæ in mucum, resolvi posse scribant, idque testentur se feliciter procurasse non vanâ persuasione, sed opere ipso, id quod non legimus audivimusque tantum ab aliis narratum, sed & nos Dei benignitate assecuti sumus.* Hæc ille. O! quàm vellemus miserti essent eorum, quos sine sensu intimi doloris intueri nemo potest. At non majorem his aliisque tribuimus fidem, quàm lithontriptico D. Brocardi, de quo in Zodiaco Gallico plura legi poterunt. Aut tonsorio illi, sc. sanguini vulpis calido vesicæ injecto, *in Itinerario* Du. Monconysii *p.* 20.

Hoc

Hoc tamen verum, quod ex usu virgæ aureæ Gesneri, (quam Arnoldus Villanovanus, Joh. Prævotius aliique laudant, & in usu multiplici est D. Jænischio,) & hederæ terrestris levamen percipiant, & in majori quantitate sedimentum limosum in urinâ conspiciatur. Eâdem facultate gaudet liquor nephriticus D. Graffii. Quantum ad alterum, nulli fuerimus Auctores, ut pellentia ægris, e.g. petroselin. fraga, bacc. alkekeng. juniper., balsam. sulph. terebinthin. ol. destill. succin. &c. in paroxysmo dentur. Nam cùm pelli calculus sine spasmodicâ constrictione renis & ureterum nequeat, hæc autem spasmodica constrictio dolores acutissimos ac inflammatorios augeat, omninò tutiùs iisdem abstinemus. Inter remedia prophylactica, quæ prolixè recenset Gualter. Charleton *in Diatrib. de caus. sign., & sanatione lithiaseos sect. 2. c. 3. à pag.* 147. ubi non pauca tanquam antigorgonica credulè nimis extollit, nullum est, quod missionibus sanguinis vernalibus & autumnalibus, aut conservato vel revocato fluxu hæmorrhoidum, jure merito, præferri possit aut debeat.

Podagra. Nec minus podagrici dolores illo tempore satis erant communes. Ejus historiam Georg. Bagliv. *de praxi Medicâ ad priscam observ. ration., revocanda l.* 2. *cap.* 6. *p.* 183. doctè tradit, aphorismis quibusdam comprehensam, hanc ab ipso mutuabimur, & nostris observationibus augebimus. *Podagra*, inquit, *dolorosus articulorum morbus, illos præ cæteris invadit senes, qui, postquàm meliores vitæ annos mollius, ac delicatius transegerunt, otio, crapulis, veneri, vino aliisque spirituosis liquoribus, uberius indulserint, ingravescente jam ætate ab exercitiis desuescunt, & vitam omninò otiosam degunt.* Hæc ille. Certum est, podagram esse dolorosum morbum, sed, cùm varia dolorum genera sint, minimè fuerat tacendum, dolores podagricos esse spasmodicos, qui non quidem totum tendinem, aut membranaceas vel ligamentosas partes totas, sed fibras quasdam, modò has, modò illas, occupant, cum sensu tractionis, vellicationis, vibrationis, pulsationis, &c. Neque negari potest, quòd pelliculæ, ossa articulorum pedis propriè dicti cum tibiâ &c. cingentes, tortorem hunc frequenter patiantur, & verò ipsa experientia toties totiesque docuit nos, quòd minimè raro velamentum ossium tibiæ, fibulæ etiam in intermediis partibus extra articulationem, furibundum percipiant cruciatum, qui æque meretur nomen podagræ, ac alter ille, in articulationibus, membranulam delicatissimi sensûs afficiens. Causam verò receptæ communiter sententiæ, quod in solis articulationibus, sedes hujus mali quærenda sit, putamus esse obviam in podagricis doloribus, motûs difficultatem, quam non nisi ab affectâ membranulâ, articulos accingente, male deduxerunt. Nam, quod alii dicunt, articulos ideò affectui huic magis expositos, quia propter motum continuum humores, quos Tartareos ipsis vocare lubet, per loca consueta exitum non invenientes, in cavitatem suam, aut ex debilitate nativâ, aut acquisita recipiant, id non satisfaciet consideranti, partes per motum non reddi aptas ad recipiendum, sed potiùs expellendum humores, unde vel vulgò notum, collectos aut stagnantes in partibus

bus per quietem humores, per motum ſolere diſcuti. Deinde miramur Baglivium, præcipuæ circumſtantiæ in deſcriptione ſenum (quamvis apud nos ferè ordinario homines ætatis conſiſtentis podagricos inſultus patiantur) eſſe oblitum, nempe illos fuiſſe in juventute hæmorrhagiis obnoxios, aut evacuationibus artificialibus ſanguinis aſſuetos, & illas ſuppreſſas, has autem neglectas ab iis eſſe. Quod verò res ita ſeſe habeat, ſatis experientia quotidiana confirmat. Præfatus aliqua de juvenibus, interdum in podagram labentibus, revertitur ad ſenes, ac notat, *quòd habeant crana grandiuſcula, habitum corporis utplurimùm pleniorem, humidum & laxum, ſalacem & robuſtam corporis conſtitutionem.* Nobis utique etiam attenta obſervatio fecit manifeſtum, quod podagrici ſint habitus carnoſi, venis exiguis præditi & inter initia floridiori colore ſpectabiles; ſed quòd humidi & laxi temperamenti, i. e. uno verbo, phlegmatici ſint, nobis non æque conſtat. *Circa æquinoctia & ſolſtitia generalem paroxyſmum ordinario renovat. Errata in victu, animi pathemata & cauſæ vehementes latentem paroxyſmum excitant, qui, ſicuti derepentè fit, & absque præviis ſignis, illum manifeſtantibus, ita brevi deſinit, & præſertim cauſis prædictis omnino ſublatis.* Verbo, quæcunque commotionem in maſſa ſanguineâ excitant, eadem ad paroxyſmos podagricos renovandos ſunt aptiſſima. *Aliquot ante paroxyſmum generalem, ſeptimanis aut diebus, ſenſim corripitur æger apepſiâ, ventriculi cruditate, gravitate corporis, & intumeſcentia ejusdem quaſi ventoſâ, quæ omnia quotidiè ſenſimque augentur, donec tandem erumpat paroxyſmus.* Imo longè ante paroxyſmum ſentiuntur tenſivi dolores inter ſcapulas, circa nucham & ſpinam dorſi, circa lumbos, os ſacrum, coxas, donec ſenſim tandem in partibus inferioribus ſedem figant. Paroxyſmus autem ita procedere ſolet: Paucis diebus, ante illius inſultum, torpor quidam & veluti flatuum deſcenſus, per femorum carnes cum affectione quaſi ſpasmodicâ præcedunt. Imò nonnunquam etiam pectoris anguſtia, & aſthma humidum. Pridiè paroxyſmum appetitus voracior eſt, ſed præternaturaliter, licet ſanus lecto ſe commiſerit patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore, pollicem pedis utplurimùm, quandoque vero calcaneum, ſuram, aut talum occupante, paulò poſt rigor, horror, & aliqualis veluti febricitatio, ſuperveniunt, quæ omnia ſenſim remittunt, dolor vero gradatim creſcit, donec ad ſummam vehementiam, circa ſolis exortum pervenerit, & oſſicula tarſi ac metatarſi variè occupaverit, cùm ſenſu veluti canis rodentis, aliquando preſſuræ, & coarctationis, quandoque verò veluti dilacerationis ligamentorum. Dolor ille, quem patiens primo expergefactus ſentit, refert eum, qui talium oſſium luxationem ſequitur, cum ſenſu quaſi aquæ frigidæ, dolenti loco affuſæ. Hæc Baglivius ex Sydenhamii *Tract. de podagr. p. m.* 547. *& ſeq.* qui, cùm ſit in omnium manibus, pro lubitu conſuli poterit, utpote qui graphicè, tanquam exercitatus, in podagricorum caſtris, miles, ejus phænomena deſcribit. Circa ſecundam & tertiam matutinam podagrici obdormiunt, at verò ſomnus frequentibus pavoribus eſt irrequietus. Cum dolore conjungitur motus voluntarii læſio. Nam ſæpè inſtar

trunci

trunci ſunt immobiles. Comitatur podagram etiam rubor & tumor, quamvis aliquando reperias podagricos, in quibus nullum tumoris veſtigium cernitur, & hi atrocioribus dolorum facibus uruntur. Sitis, præcordiorum anxietas, jectigatio, ciborum nauſea, flatulentiæ, dolores lumbares, ſunt quaſi ordinaria podagricorum ſymptomata. His aliisque malis ſæpè per aliquot ſeptimanas miſeri torquentur. Quando autem dolores decreſcunt, in oculos incipit incurrere ſpasmodica muſculorum compreſſio & ſtrictura, ac ſicuti antea de dolore, ita modo de tenſione, ſtupore & rigore conqueruntur. Urina podagricorum, prioribus ſeptimanis, rubicundior eſt, & ſedimentum rubrum ac veluti arenoſum deponit. Tumor, qui circa finem erumpit, ac tardius diſcutitur, ſpem facit, fore, ut ægri per longius intervallum,à cruciatibus podagricis vivant immunes. Neque tamen hinc ſtatim erit inferendum, *criticè materiam tumoris, per glandulas mucilaginoſas muſculorum copioſè fuiſſe ſeparatam & inter interſtitia delatam, & non poſſe non diſtendere & elevare partes illas, quibus incumbit*, quæ ſententia eſt Clar. Haveri *in Osteolog. nov. p.* 278. Nam longè probabilior hujus tumoris cauſa alibi à nobis allegabitur. Neque nobis placent, quæ de tumore in arthritide differit Wilhelm. ten Rhyne *in diſſert. de arthritide à p.* 59. A quibus non abeunt ea, quæ occurrunt in libello, qui inſcribitur: *Das genau unterſuchte und auſerfundene* Podagra. Reliqua, & præſertim irregularis podagræ, ſymptomata proſequi, jam non vacat, illud tamen ſicco pede præterire non placet, quòd obſervante D. H., in pedibus podagricorum propter ſpasmodicam cutis ſtricturam, vel prorsùs non ſentiatur ſudor, vel cutis flaccida quidem madeat, muſculi verò ſubſtrati nihilominus ſpasmo ſunt conſtricti.

Dùm ad curam convertimur, propemodum cum Podagrico apud Lucianum *in Trago-podagr. p. m.* 807. *Tom.* 2. exclamamus; *Incomprehenſum ô! mentibus mortalium malum irritis Te, ut mitigamus fotibus omnes.* Sanè veriſſima ſunt, quæ ipſa de ſe podagra jactat *in eodem dialogo p.* 813. *quòd ſit inſuperabilis Regina morborum, quam nec ipſe Pæon, omnium cæleſtium Medicus, Deorum vincere pharmacis poteſt, nec Phæbi doctus filius Æſculapius. Equidem ex quo mortalium fuit genus, omnes ejus vires retundere geſtiunt, omnemque turbant pharmacorum induſtriam, ſed vere podagra illos omnes jubet plorare, atque ſic tentantibus ſe occurrere iracundior ſolet, ſed in ſe excogitantibus nihil mitem ac benignam præſtat ſe*; Nam in tanta, neſcio quæ arcana jactantium turbâ nunquam deſunt, qui iterum cum podagra apud Lucianum abſoluto dolorum exercitio, baculi opem implorant:

O! qui labori, bacule, fers opem meo,
Sortite partem tertii pedis, gradum
Fulci, trementem dirige, & nobis iter
Leviaque, ut imitar ſolo, veſtigia.

In

In paroxyſmo exhibuimus horis matutinis lenia diapnoica, eaque cum nervinis debitè miſcuimus. Continuo ſudorem non urſimus, eò, quòd nimis exhauriatur ſerum, & in junioribus facile viſcerum nobiliorum inflammationes, ex abuſu ſudoriferorum, conſequantur. Pomeridiano tempore, aperientibus inſtitimus, ac ſub noctem pulveres nitroſos ac cinnabarinos exhibuimus, ſubinde etiam gratis emulſionibus atque temperantibus aliis uſi. Sæpè fit in hâc morum labe, ut podagrici Venereis miaſmatibus ſimul ſint inquinati, & tùm antiarthriticis, ſanguinem purificantia etiam mercurialia, rectè admiſcentur. Si verò diatheſi ſcorbuticâ laborent, aut ex cachexiâ tabeſcant, quod itidem ſubinde contingit, antiſcorbutica & anticachectica rectè iis præſcribuntur; Tartarea pro ſcopo diuretico, non prorſus ſunt inefficacia. Et apud nos quidem arcanum tartari D. Sennert., toto die adhibetur. Anodyna, non more Sydenhamiano, quem eâ de cauſâ ſugillat Liſterus, ſed poſt V.S. corpuſque repurgatum, alvo non obſtructâ, nec omiſſis humectantibus, in doſi non magnâ, cum aliis, ſub noctem, imperavimus. Pilulæ Wildeg. à noſtris hic etiam, citra Medici præſcriptum, uſurpantur. Opiata niſi his cautelis adhibeantur, facilè tumores œdematoſos, nodos ac tophos, vertiginem, paralyſin *&c.* inducunt.

Rarius Podagricis noſtris Emetica, niſi forte ab inconvenienti diætâ paroxyſmum irritarunt, præſcribuntur. Scimus magnis ſumptibus ad nos advectum arcanum Heinſii, ſed ſopitos hoc ipſo dolores, poſt breve tempus, cum majori acerbitate recruduiſſe. Arcanum Cnophelii, ſive, niſi nos omnia fallunt, phlegma vitrioli, pridem omni laude caruit, quamvis ſubacida ſanguineis non fruſtrà dentur.

Periclitati ſumus etiam varia externa. Ab externo balſam. ſulphur. ſuccinat. uſu, non vidimus illa, quæ refert Sylvius *l.* 1. *prax. c.* 30. Neque apud nos emplaſtro illo, quod in Actis Hafnienſibus *Volumin.* 3. *obſ.* 9. *p.*14. *& ſeqq.* deſcribitur, ita ægros noſtros reſtituere potuimus, ut altero ſtatim die choreas ducere poſſent, imò dolorum incrementa ab ejus uſu obſervavimus. Sub quibuſcunque nominibus proſtent topica illa venalia, apud nos fidem decoxerunt, neque nos movent ſplendida illa epitheta, dum divina, miraculoſa *&c.* à vanis gerronibus illis vocantur. Omnia pinguia & oleoſa meritò nobis ſemper fuère ſuſpecta. Ex his aliiſque ut & conglutinantibus applicatis, facilè nodi in ſanguineo-cholericis excitantur. Quod etiam dicendum de uſu emplaſtr. de ſpermate ranarum, quo egeni promiſcuè utuntur. Ex uſu repellentium non tantum tormina, cardialgiam, ſed & vomitus obſervavimus. Inter omnia emplaſtra hic palmam reportat illud, quod deſcribit Barbette *l.* 1. *c.* 4. *p. m.* 42. illud ſine dubio à Digbæo mutuatus. Camphorata verò ritè adhibita omnibus præferri merentur. Et hæc de morbis, qui in Decembri ſunt graſſati, dicta ſunto.

Nihil amplius reſtat, quàm, ut aliquid de temperamento Vratiſlavienſium, aut Sileſiorum in genere, addamus, & modum vivendi in Sileſiâ receptum, breviter perſtringamus.

Silesiorum temperamentum inter sanguineum & melancholicum ambigere, scripsit Curæus. (*a*) Nam id exploratum est, non adeò frequentes esse, qui sint exquisitè sanguinei vel melancholici, multò minus in majori copiâ deprehendas, quos verè liceat appellare cholericos & phlegmaticos. Planè verò nullos esse Silesios in censu vel sanguineorum vel cholericorum, vel phlegmaticorum vel melancholicorum, nec nos profitemur, nec affirmat Curæus. Ne verò temerarium alicui videatur vel nostrum vel Curæi assertum, accuratiora temperamentorum criteria hic paucis commemorare fas sit. Petuntur illa, partim ab ipso sanguine, partim vasorum, per quæ sanguis ad partes corporis musculosas derivatur, capacitate, partim amplitudine interstitiorum inter fibras, (nam etsi fibrillæ immediatè sint junctæ, non tamen continuæ sed contiguæ sunt, ut pulchrè annotavit Ingeniosissimus Philosophus & Medicus Nicolaus Steno *in Specimine Myologiæ p. m.* 12 & 13. & sic satis apta hæc connexio earum ad transmissionem humoris ejusdemque concussionem; quæ opinio illa à Clar. Blancardo propalatâ in tract. de Circulat. sangu. per tubulos, cujus fundamentum est, fibras esse tubulos cavos, quales sunt fistulæ arundineæ, multò nobis est verisimilior) ac denique ex aspectu externi habitus corporis. Scil. sanguineus appellatur 1. cui sanguis moderatè fluidus, 2. pori laxi ac partes distentæ, 3. vasa sanguifera teneriora & angustiora, ut Cl. Mœbium hic humani aliquid passum esse videas, qui *in epitome Institution. p. m.* 284. latas venas inter signa temperamenti sanguinei refert, 4. Corporis habitus turgidulus.

In Cholericis verò cernimus sanguinem 1. itidem floridum, 2. vasa capaciora, 3. poros strictiores, 4. cum corpore gracili & macilento. Mœbius iis faciem cum virore pallidam tribuit, quamvis color non ingratus eos sæpè commendet. Cum quibus quantum ad vasa & poros melancholici conveniunt; nisi quod hi spissioribus ac cholerici gaudeant fibris, & pori eorum sint arctiores adhuc, sed sanguis ipsorum spissior & crassior est, & corpus macilentum, strigosum & aridum, facies pallida & subfusca.

Phlegmaticorum verò 1. sanguis vappidus & mucidus est, lentorem & visciditatem obtinet, 2. vasa exilia existunt, & 3. angusti pori, turgentibus fibris, quæ videntur in his esse cylindruli similes virgultis arborum plenis substantiâ seu medullâ quadam, aut funi madefacto, quibus rebus fibras, post elixationem, in genere comparat Celeb. Joh. Alphons. Borellus, 4. Corpus album, molle, glabrum.

Ipsa verò experientia loquitur, Silesios rectè numerari inter sanguineo-melancholicos, hoc temperamento, ut in juventute ad illos, in senectute verò ad hos propiùs accedant, non negato, quod aliqui, qui cum his in comparationem venire non possunt, alterius sint temperamenti, sed verò juxta Prudentii illud:

in paucis jam deficiente caterva
Nec persona sita est Patriæ, nec curia constat.

Jucun-

(*a*) conf. Castig. Græbner. nostræ p. 77. 78. 79.

Jucundum non rarò præbuit ſpectaculum ſanguis Noſtrorum venâ eductus, (b) aquâ calidâ, more Malpighiano, aliquoties lotus, oculis microſcopio armatis, offerens deturbatis rubicundis partibus, texturam vehementer fibroſam, & rete ex nerveis, viſcoſis, craſſis, (quales in cholericorum & phlegmaticorum ſanguine fruſtrà quæſiveris) fibris pulchre contextam.

Confirmant vero etiam hanc de temperamentis ſententiam, mores Sileſiorum, quos alicubi Clar. Henelius veraci calamo deſcribit.

Cùm verò ita comparatum ſit de temperamento Sileſiorum, jam liquet, ad quos præcipuè morbos inclinent, nimirum ad plethoram, & eos, qui plethoram preſſo ſequi pede ſolent, ſc. 1. dolores varii generis, gravativos, inquam, æſtuantes, lancinantes, preſſorios, 2. hæmorrhagiam, circa diverſa, pro ætatum diverſitate, loca, 3. ulcerationes, 4. ſpasmos, 5. ſtaſes, 6. convulſiones, 7. pathemata hypochondriaca, inflationes, indurationes lienis, hepatis, atrophias *&c.* his enim morbis premi, qui ejus, quod diximus, ſunt temperamenti, experientia docet. (c).

Ulterius diſpiciendum erat, qualem in Sileſia trahamus aërem, nam is non ſolùm ad vitam & ſanitatem conſervandam, ſed & ad morbos invehendos, plurimùm facit: Hinc adeò commendata Medicis notitia conſtitutionis aëris ab ipſo Hippocrate, *in libris Epidemicis*, *Prognoſticis*, *libro de aere*, *aqua & locis*, ut Proſpero Marciano Senex Noſter nimium tribuiſſe viſus ſit aëri, quandoquidem ei primariò intelligentiam adſcribat *in libr. de morbo ſacro*, antiquo errore, quo aër divinitatis particeps credebatur. Sed hoc penſum abſolvimus in antecedentibus, ſi tamen in genere aliquid de eo dicendum, talis communiter eſſe ſolet. Satis maturè, in ipſo Novembri, plus minus regnat apud nos frigus, aſperiùs verò ſævit in Decembri, Januario & Februario; quibus jacet aggeribus niveis informis & alto terra gelu latè. Nec tamen eo, quod ſentiunt in Moſcoviâ, in quâ, narrante Oleario, in itinerario Perſico, terra in medio foro, ingentem in hiatum intenſiſſimo frigore diſtracta. Mitior aliquantum aura eſt in Martio & Aprili, Majo autem omnia rident & eſt formoſiſſimus annus. Junio, Julio, Auguſto æſtus nos infeſtat, non tamen continuus, & utplurimum ſatis tolerabilis, reliquis vero menſibus, humorum & frigoris varia ſentimus incrementa, cum non raro aër ſingulis momentis variet, quâ de re, non ineleganter, diſputat Ferrandus Imperatus *lib.* 8. *Hiſtor. Nat. c.* 6. *&* 7.

Aëris conſtitutionem perſtrinximus, (d) meritò itaque Ventorum, qui ex Plinii ſententiâ, aëris motus ſunt, mentionem facimus, præcipuè cum hi aërem variè mutent. Eſt verò Sileſia, ut benè Doctiſſimus Schwenckfeld *in Geographicâ Sileſiæ delineatione* præmiſſa catalogo ſtirpium & foſſilium, expoſita ventis præcipuè aquilonaribus & occidentalibus. Nam ad Auſtrum cingitur montibus Bohemis, ab ortu jugis Carpathi. Aquilones verò liberè ex Poloniâ

(b) conf. Caſtigation. noſtræ Græbnerian. p. 82.
(c) *Ibid.* p. 83.
(d) *Ibid.* p. 84.

in eam incurrunt, & ex Marchiâ & Lusatiâ occidentales; ac hi quidem plerumque moderatè frigidi & humidi, ac pro diversis anni partibus, vel pluviarum vel nivis feraces; Septentrionales verò ſicci & frigidi, ut meritò etiam aquilo, quod apud Naſonem *l. 6. metamorph.* de ſe dicit, in Sileſia etiam prædicet, triſtia nubila pello; Secus quam iis, qui meridiem & orientem habitant, quibus pluvius eſt, teſte Theophraſto *l. de ventis.* Auſter, ſiquando Sileſiis flat, calidus & humidus eſt, & cùm corpora noſtra gravet, majoriſque reddat ponderis, ut olim Ariſtoteles, Hippocrates & Galenus docuère, non immeritò etiam nos Horatium imitati, eum dixerimus plumbeum. Qui ab oriente Sileſiam perflant, ſerenitatis nuncii ſunt. Et licèt magna inconſtantia volvantur venti, non tamen vana etiam apud nos deprehendimus, quæ de ventis periodicis ac ſtatis Varenius, de motu eorum annuo Iſaacus Voſſius *in lib. de motu marium & ventorum c.* 23. ac Dn. Mariotte de Circulatione eorum, diſſerunt; nam compertum habemus, (*e*) quod occidentalem ſequatur ſeptentrionalis, hunc excipiat orientalis aliquanto obſcurius, ita ut poſt auſtrum vices redeant ad occidentalem, quamvis etiam aliquando inter ſe confligant, & ut Poëta ait: *Una Eurusque Nothusque ruant creberque procellis Africus.* Cùm Boreæ vis nobis incumbit, regnant catarrhales affectus, coryza, tumores uvulæ, tonſillarum, glandularumque ſublingualium pathemata, ophthalmia, tuſſis, reſpirandi difficultas. Experientiâ edocti ſumus, lienoſos etiam & calculoſos pejus habere, præprimis verò hyſtericas; notavimus etiam facillimè tum obſtructiones menſium & lochiorum contingere. Urinæ difficultas, quæ itidem impetuoſiùs nos, urgente hoc vento, affligit, etiam ab hac externa cauſa, ex parte, oritur. Phthiſici, & malè ſana corpora peſſimè habent. Complexus hæc Hippocrates ſolitâ brevitate 3. §. 5. Auſter appetitum imminuit, ventriculo nauſeam affert, & caput replet. Nec facilè alio tempore homines deprehendas moroſiores in Sileſia, quam dominante Auſtro; Libertus Fromondus *in Meteorol. l.* 4. *c.* 8. *art.* 2. notanter hoc exprimit, ita ſcribens: *in inſulis Flandricis quæ vulgo Azores, Auſtro ſpirante, homines manifeſtè moroſiſſimos ambulare, pueros triſtes, & lugubres deſidere domi, nec ſolennes eorum luſus & cætus apparere in plateis, qui Borea reſtante, ſtatim ad alacritatem redeunt &c.* Præterea Auſter auditum hebetat, caliginem viſus obducit, corpori tarditatem & languorem conciliat, & ventres humectat, ut Hippocr. *l. c. aphor.* 17. quæ ſic ſatis accuratè etiam hic experientiæ reſpondent, etſi apud nos non ſiccus, quod Hippocrates memoriæ prodidit, ſed humidus exiſtat. Auſtrinis quoque flatibus facilè recrudeſcunt motus epileptici, nec abſque cauſa Lemnius *l.* 2. *c.* 2. *de occultis Natur.* multitudinem epilepticorum in Belgio Auſtris tribuit. Proſper Martianus *p.* 351. queritur, quod, qui in aphoriſmum ſententiam retulit ex *lib. de humor. v.* 148. omiſerit ulcera glabra, maximè oris, pudendorum & aliarum partium, non abſque utilis doctrinæ jactura.

Ægritudi-

(*e*) conf. Caſtigat. noſtræ Græbner. p. 86.

Ægritudines, ad quas anni tempora nos diſponunt, variæ ſunt, & multiplicis generis. Vere, quod Hippocrates reſpectu ad alias anni partes, & feliciorem morborum decurſum, ſaluberrimum vocat, oriuntur lippitudines, puſtulæ, profuſio ſanguinis, (varia pro ætatum differentiâ, in pueris enim & adoleſcentibus per nares, in juvenibus ex pectore, in viris per hæmorrhoides ſanguis expellitur, veroque conſonum eſt Braſſavolæ illud, ſanguinis menſtrui profluvia tum copiosè fieri, ut medicam manum requirant) abſceſſus corporis, morbus comitialis, angina. Hi quoque morbi, qui in articulis nervisque modò urgent, modò quieſcunt, tùm maximè & inchoantur, & repetunt, quæ ſunt Romani Hippocratis, Celſi inquam, verba *l. 2. c. 1. p. m.* 43. Et hinc chorus podagricorum apud Lucianum in Trago-podagr.: *At nos Tibi, Podagra, primo veris tempore, myſtæ tui ſacrificamus ejulatus miſerabiles.* Quibus morbis non immeritò febres annumeres, utpote quæ vernali tempore potiſſimùm graſſantur, ſanguinisque depurationem moliuntur. (*f*) Æſtivo tempore adeò frequenter morbi non ſunt, nec in Sileſia locum habet iſtud Ariſtotelicum problema, quare per æſtatem magis adverſa valetudine laboretur, quod expedire ſatagit *Sect. 1. problem.* 25. Et qui ſunt, eos ingurgitationi horræorum fructuum & primariò poſt æſtum diuturnum, refrigerationi nocturnæ, tranſcribere decet. Sicuti Menſe Auguſto, dyſenteriam frequenti fæcum alvi dejectione cum materiâ ſæpè cruenta, ſæpè purulenta, ſatis moleſtam edidiſſe ſtragem compertum eſt. (*g*) Nullum verò tempus anni, morborum feracius eſt, quàm autumnale. Rara ea felicitas, ut non febres varii generis, præprimis quartanæ graſſentur, querelæ audiantur de dolore hypochondrii ſiniſtri, qui non rarò ad claviculas usque protenditur, pleuritidemque mentitur; Sæpè etiam ſuras ac tibias infeſtat. Tabidis quoque non favet, ut habet Hippocrates *l. 6. Epidemic. Sect. 7. v.* 73. nec podagricis & arthriticis. Verum quoque, quod habet Ballonius *l. 2. Epidem. & Ephemerid. p. m.* 180. omnia ulcera eſſe δυσεπουλωτικὰ in autumnali conſtitutione. Ex tripode profecta ſanè illa Noſtri Senis *l. 1. Epidem. Autumno acutiſſimi morbi, & maximè lethales. Univerſum ſimile ipſis veſperi exacerbari &c.* quæ accurato commentario illuſtrat Valleſius *p.* 88. & 89.

Morbi maligni paſſim quoque graſſari ſolent circa Septembris initia, febres ecthymaticæ, variolæ & morbilli ingrediuntur, ac per Januarium, Februarium ſæviunt, ſub cujus finem puncticulares plerumque caput efferunt non rarò, quibus non pauci fato ſuo occumbunt.

Sed de his omnibus, ex antecedentibus, judicium formari poterit. Verum memores promiſſi noſtri, non poſſumus, quin etiam aliqua de recepto apud nos vivendi modo commemoremus.

Victum autem Sileſiorum nemo magis vivis coloribus depinxit, quàm celeberrimus quondam Vratislav. Syndicus, Nicolaus Henelius, in *manuſcripto opere*, cui *Sileſiographiæ Renovatæ* nomen, cujus autographum in locupleti ad

(*f*) conf. Caſtigat. noſtræ Græbnerian. p. 87. (*g*) *Ibid.*

ad S. Matthiam, bibliothecâ, tanquam thesaurus aliquis custoditur, exemplar vero manu Reverendissimi Domini Prælati, Michaelis Fibiger, descriptum, & luculentis notis & additamentis, pro amore, quo in patriam & studia fertur, ab eo exornatum, nostris patuit, ex Ejusdem Per-Illustris Dn. Magistri indulgentiâ, usibus. Hinc bonâ cum Lectorum veniâ ex *cap.* 7. aliqua mutuabimur, ex quibus etiam Nobilissimi Operis præstantia æstimari poterit. Verba Henelii ita habent:

Victus in Silesia mundior & elegantior, quin etiam parabilior, quàm inter pleraque alias gentes. Plebs urbana & agrestis, pane vulgari, cum ex hordeo, tum ex secali, pecudum domesticarum carne, lacticiniis, anseribus, gallinis, ovis, piscibus quà recentibus, quà salitis & infumatis, halecibus sive haringis præsertim, passeribus sive platessis & asellis, leguminibusque, oleribus & pultibus victitat.

De carnis sufficientia Oppidanis prospicere tenentur laniones: qui ob id animalia, puta boves, vaccas, vitulos, oves, verveces, agnos, hædos, sues, porcos, non solum ex hac nostrâ, sed & vicinis provinciis, Poloniâ maximè & Hungariâ, procurant, mactatorumque in lanienâ carnes, ut in macellis suis quotidie, ita diebus Sabbathi, in foro publico venales exponunt. Sarcopolia appellare liceat, in queis præcipua, Vratislaviense, Schweidnicense &c. sed quibus tamen parum concedit Oppaviense; Extraneis quoque annonam carnis adjuvare, omnis generis mactata inferre, & venalia exponere licitum est. Qui boni Patresfamilias esse, nec cuncta, à macellariis, præstinare volunt, emunt quot annis, pro familiæ & facultatum modo, unum & alterum bovem, tum & oves aliquot & porcos, quibus mactatis & sale conditis, ac fumo induratis, penaria sua instruentes, magnam anni partem inde victitant. Urbanis ditioribus, Nobilibus ampliora prædia possidentibus, Primoribus atque Magnatibus, ubi præsertim genio sacra parantur, victus dapsilior est, pollucibilior ac pretiosior, ut qui mensas cùm alitibus domesticis, tùm feris animalibus, volatilibus, ac piscibus lautioribus, in quibus nec ostrea, testaceorum omnium nobilissima, aut sardellæ Venetianæ desunt, variè coctis, assis, frixis, elixis, artocreis, talibusque aliis, in quibus permagnus est aromatum, sacchari & aliorum condimentorum usus, cumulatè instructas habent: Nec oleribus exquisitis ea carent, non acetariis, intritis, intinctibus suavissimi saporis, non scriblitis, & tortis, non bellariis sumptuosis, aliisque mensarum secundarum deliciis, ac cupediis quà domi natis, quà exoticis & aliunde petitis. Adeò

quicquid quæritur, optimum videtur.

Et hanc etiam Provinciam sumptuosus exterorum luxus ita contaminavit, ut non modo non subinde ad detergendam stomachi nauseam, excogitentur sapores, & exquisita gulæ irritamenta: verùm etiam in pompam, quæ spectes, non quæ gustes solum, fercula ponantur. Quasi oculis paretur cibus, exornatur. Mensa ambitionis scena quædam est, & jam divitias dapes indicant; Lauti sumus, si immensum consumimus. Ut quidem minimè mirum aut novum videri debeat, si nonnullos, quibus Attalico luxu ostentare & frequentare lautas epulas

epulas pulchrum fuit, paulo post obaudire oporteat, quod Diogenes, præteriens ædes cujusdam helluonis inscriptione notatas venalesque, dixisse fertur : Facilè divinabam, fore, ut præ immodica crapulâ domum evomeres. *Eousque certè luxus hic crevit, ut nemo æquus rei æstimator nobis vitio sit versurus, si cum Michaele Hospitalio, Galliæ Cancellario, (at quali & quanto Viro!) exclamemus :*

O ! Romanarum legum veneranda potestas
Sublata è vivis ! ô Fannia, & Oppia, leges !
Existetne àliquis concessu & munere Divûm,
Errorem hunc animis hominum qui demere possit,
Et nostri immensis moderetur sumptibus ævi ?

Priscus & promiscuus Silesiæ potus est, cujus usum etiam ante terræ inundationem, primi seculi mortalibus non incognitum fuisse, Germanos certè jaminde à primordio gentis Celticæ habuisse, una cum gente ex Asia in Europam delatum, probabiliter credidit Cluverius: de quo nimirum versus extant Leonini (ut vocant Grammatici, quales à Poetis priscis, tàm Latinis, quàm Vernaculis scribi solitos, & vix aliquando alios, ex epitaphiis & aliundè observatur) nec tamen illepidi, Monachi, manu tenentis tritici spicas :

Me piget hoc esse, cum sit potare necesse,
Vinum de messe, quod nos consuevimus esse.

Vinum, inquit, de messe. Ex sententiâ certè Diodori Siculi, fragrantiâ & efficaciâ, vino haud multò inferiorem; sivè ut Tacitus loquitur, in quandam similitudinem vini corruptum, potum nos intelligere palàm est, quem Bieram, sive Biriam, sive Beriam nuncupamus, acceptâ voce, ex sententia Viri Clariss. Gerardi Johann. Vossii à Romanis militibus, quibus illud in ore : Da bibere. *Sic enim Romani loquebantur, ut* Terent. Andr. act. 3. p. 2. *sed pro bibere etiam dixère* Biber. *Quod idcircò quidam veterum nomen ac neutrius generis, putant, uti apparet ex Charisio & Caprâ. Ex* biber *autem contractum* Bier; *ut nomen biriæ sit generale. Quod quidem etymon multo verisimilius est, quàm quod alii quasi pyriam dici volunt, quia ex pyris exprimeretur similive pomorum genere. Sunt & alia illi nomina, sed usitatiora, zythi & cerevisiæ : Illa Ægyptiacæ originis vox est: hæc sic dicta, vel quasi* Cerebibia, *quia Ceres, seu fruges, bibitur; vel quasi Cereris vinum, vel quasi Cereris vis in aqua, vel à colore cereo, vel à Gallico sive Celtico vocabulo,* Zerus, *idem significans, quod frumentum; vel denique ab alia voce Celtica,* Zehren, *quod Germanis notat incoquere, & alere, nempe quia vim habet alimoniæ. Conficitur passim in urbibus Silesiæ & pagis ex tritico hordeove, primum ad regerminationem macerato, ligulisque enatis torrefacto, indeque molis crassiusculè contrito, (quod vocant nostri* Maltz *ex Latino molitum. Mediæ ætatis scriptores, Brasium*

vocant: à quo Brasiarium, vel Bratiarium, quod horridiùs alii Braxatorium fecerunt, ipsumque adeo braxare, quod est cerevisiam coquere) ac denique aquâ cum lupuli salictarii floribus artificiosè decocto. Potus sanè, si rectè paratus, ac ritè defæcatus sit, saluberrimus optimique alimenti, ut, qui Spiritum roborat & excitat, animumque exhilarat & confirmat, non incommodat nervos, non apoplexiam, non paraplegiam, non nervorum resolutiones, non comitiales & convulsiones ac tetanos, non arthritidem denique concitat, quæ omnia potum vini comitari amant. Bonitas ejus & præstantia de spumâ colligi solet, in quam adhuc à recenti cocturâ vertitur: & adhibent quoque eandem Nostrates ad panis fermentationem. Quod & idem Plinius de Gallis pariter annotavit.

Inter triticeas, quæ diebus quibusvis per integrum annum parantur, præcipuam laudem habet cerevisia Vratislaviensis, quæ Scheps *vulgò appellatur, quanquam non omnibus, quia fortior, vini præsertim potoribus, grata.*

Hordeacea cerevisia certo & delecto tempore, hyberno nimirum, & sub veris initium coquitur, ac sine acoris vitio per integrum annum, imo plures quoque servari potest. Hujus rei causam, sunt, qui referant ad primi veris vim, atque singularem efficaciam, à quibus alienus Cardanus, lupuli salictarii seminibus, è quibus supervacaneus humor, omnis putredinis parens, absumptus sit atque exinanitus, vim eam assignat; quasi nimirum solum lupuli istius semen cocturæ immittatur valido effectu. Cur verò non cæteris mensibus eadem vis perstat, quibus etiam magis humiditas decoxit?

Commendatur præ reliquis Oppaviensis, Martiana dicta, quæ liberalius pota, verè Martios efficit: sed qua incolæ ejus Ducatûs (uti testatur Thaddeus Hagecius ab Hagen, Moraviæ quondam Medicus Celeberrimus, singulari de Cerevisia opusculo) etiam vice medicamenti utuntur, ubi se malè affectos sentiunt, & propterea Medicinæ non magnus, apud eos, usus est.

Schwidnicensem hordeaceam, Raconizensi, Zacensi, Stirnensi, in Bohemia idem Hagecius annumerat; Cerevisias quidem istas, præterquam, quod urinam & menses provocent, in facultate nutriendi, & lac suppeditandi triticeis istis anteponens, ut quæ multo celerius, unico quippe haustu facto, & pauculo somno capto, id præstent, atque ob id à nutricibus mirificè expetantur.

Tametsi verò jus coquendi Cerevisiam, in plerisque Germaniæ provinciis, urbibus tantum & oppidis competat. Nobilibus autem nonnisi pro necessitate, ac sustentatione familiæ suæ concedatur: In Silesia tamen Nobiles quoque eodem jure utuntur, cùm de illo investiti fuerint, ultra miliare præsertim ab urbe positi. Nimirum ut in Bojemia, sic in hac quoque regione concessio juris braxandi, pro regali, sive jure reservato Principis haberi cœpit, ut nemo illo uti possit, nisi, vel privilegio, ut pleræque civitates, vel investitura, vel longissima temporis præscriptione, munitus sit.

Tenuiores qui sunt, itemque agrestes, cerevisiæ defectum, vel secundariæ illius Cerevisiæ, quæ plerisque locis Tisch-Bier*, Vratislaviæ* Langweil *vocatur, ac civium quoque familiis ut maximè præbetur: Vel alterius potionis ex*

pomis,

pomis, pyrisve tusis, aqua perfusis atque expressis impendio minori conficiendæ, multis nationibus usitatæ, præsertim orientalibus; vel lactis aut seri potu, supplent. Aquæ purissimus liquor, de quo Lucanus dicebat, Satis est populis fluviusque Ceresque, *infimæ duntaxat, omniumque rerum inopi plebi, usitatus, qui antiquissimum apud omnes mortales potus genus est.*

Vino sanè olim pauci, nec nisi elegantiores utebantur, nunc optimo telluris succo nemo non abutitur, ex Hungaria præsertim, Austria & Moravia advecto. Quamvis nec Rhenensia, Rhætica, Italica, Gallica, Hispanica, Canariensia, & alia vina desint, apud Vratislavienses imprimis, quibus jam olim, privilegii loco, ab Henrico VI. Duce, concessum reperio, ut non solum esse illis, & vivere, sed bene esse, benè vivere liceat. Sine vino sane, nulla placent convivia, quasi Varronem edidicerint, ita ubique elegantibus illis & suavibus versiculis occini audias:

Vino nihil jucundius quicquam cluit.
Hoc continet coagulum convivia.
Hoc hilaritatis dulce seminarium.
Hoc ægritudinem ad medendam invenerunt.

Mellis cum lupulo aqua decocti (Medonem vulgo vocant, Plinius hydromel, & aquam mulsam) non infrequens est in Silesia potus, quod, cum ex Polonia & Lithuania importatur, tùm Ratiboriæ, Oppaviæ, & aliis quibusdam locis, coquitur.

At verò adusti, incertum, usus major sit, an abusus? eò quod multos, eo inebriatos, repentina morte & somno sepultos interiisse constat; Ad hæc multa millia modiorum siliginis & tritici, quæ ad usum panis & cerevisiæ prodessent, in hunc abusum insumantur & prodigantur, de quo ob id cohibendo sæpius, at frustra deliberatum fuit. Sublimatum idem dicitur, quia per sublimationem elicitur. Sed id non ex frumento tantùm, sed ex vino etiam ejusque fæcibus, atque adeò cerevisiæ crassamentis in fundo vasis relictis. Indeque haud modo plebeji, qui artificio illi ex professo dediti, rem non contemnendam faciunt; sed Nobiliores etiam viri, ac fœminæ præsertim, luculentos proventus percipiunt; ex quo nimirum istæ, lucro allectæ, quod sordidis hominibus suave esse consuevit ex re qualibet, animum ad vinum istud conficiendum, adjecerunt, & hanc victus quærendi rationem inferioris conditionis hominibus eripuerunt. Hoc vinum ardens venditant suis subditis, pro potu, publice propinandum. Ita autem illud plebs rusticana, vicem ferè jentaculi, pitissat, ut plerumque benè poti domum redeant.

Cæterum compotationes in Silesia frequentiores, ubi quidem (neque enim tam Patria chara est, ut manifesta negem, ut cum F. Fabri Sabotho loquar) ἀπνευστὶ, ἀμυστὶ, ἢ ἀθρόως, non Xenophontis modo minuta illa & rorantia, sed & portentosa pocula, quæ præsertim Sanitates *vocant, (nempe ut bellum, quod in se nihil aut belli aut amœni habeat) exhauriri videas, & sollicite legem*

illam Græcorum observari: Aut bibendum aut abeundum. *Idque non magis in cauponis, ad quas vulgus compotandi causa convenire solet, quàm in Procerum conviviis, in natalitiis & initiationibus liberorum, in nuptiis, in parentalibus, in aliis denique festis, conventibus & actionibus, certare poculis magnificum, vincere gloriosum imprimis putant; indeque crebræ inter vinolentos rixæ & contentiones, quæ non tam in convicia, quàm vulnera & cædes desinunt: Sed ipsæ tandem in compotationibus, ceu Bacchi auspiciis, transiguntur, hausto utrimque philotesio cratere, concordiæ firmamento.*

Habent id commune Silesii cum reliquis Germanis, in quibus jam diu notavit quoque ebrietatem Tacitus, aliisque gentibus septentrionalibus, Sarmaticis maximè ac Slavonicis, vitium; quod inde à longa antiquitate sic invaluit, tamque altas egit radices, ut extingui, ut elidi, ut extirpari vix ulla posse ratione videatur. Desinit nimirum esse remedio locus, ubi, quæ fuerant vitia, in morem atque consuetudinem, non hominis, sed gentis, non exigui temporis, sed seculorum, abiere. Attamen verò si suus cuique populo attributus est error, si vitiis nemo sine nascitur, & optimus ille, qui minimis urgetur, maneat sane hoc vitium nostris, dum graviora absint, levitas, fraus, dolus, perfidia, perjurium, blasphemia, immodica, sed inconcessa, Venus in nuptas, in virgines, in puellas, in pueros, in bruta animalia, quibus maxime urgentur improbatores nostri. Neque tamen ebrietas, quam objectant nobis, vel Germanis duntaxat, vel septentrionalibus populis, propria. Nulla in mundi parte cessare eam, verissimè jam olim dictum. In Insula Americana, quam S. Mariæ vocant, regem bene potum ingenti cornu præcinente, & tympano triumphi in modum solemniter pulsato, cubitum deductum testantur, qui viderunt. De Græcis quid dicam, unde tamen virtutes, gratiasque omnes prodiisse vetustas memorat, potandi gratia famosissimos fuisse, nemo, opinor, negaverit, qui, quid græcari, quid pergræcari olim dictum fuerit, non ignorat? Quid veteres illi Romani? Minimè paucos eorum, sed omnem civitatem, principes juxta, & plebem, potationibus crebris, adeoque continuis indulsisse, ebrios etiam servorum humeris ad ludum vel circulum symphoniacum à corona efferri solitos, unicuique libros eorum, maximè vero poetas, diligentius legenti liquet. In plebe quidem egregium exemplum memorat Ovidius Fastorum lib. 3. *Festum graphicè describens, ut non habeant, cur Germanis magis potationes exprobrent, quam Romanis, morum cultu principatum inter gentes adfectantibus. Quin non viros tantùm, sed fœminas quoque illustres vinolentiæ deditas Romæ fuisse, notavit Tacitus*, annal. lib. 12. *Ipsa hodiè polita Gallia, & prudens Belgium, apud se vitium hoc frequentari, queritantur, nec nullos ex Italis reperire licet, qui tegere melius vitium hoc quam fugere norunt. Quæ ipsa tamen, non ad excusationis ansam, ei rei prætexendam, ex qua id ferè consequuntur miseri, & heu! nimis prodigi salutis suæ, ut in corpora, quæ Spiritus S. debent esse domicilia, desæviant, ea demoliantur, fortunas, opes, facultates dilapident, dum ad restim res redeat, animas denique ipsas diabolo oppignorent: Sed eo tantum dicuntur, ut nihil heic, præ cæteris gentibus, in Germanis culpandum demonstretur.*

tur. Licet non desint, qui minus culpabiles, veniaque adeo digniores putent, ob ventriculi sc. calorem, qui quo remotius cis Austrum homines colunt, eo ma or & in ipso frigore, quod mirandum est, æstuant. Hinc igitur robustam illam sitim esse, cui sedandæ, & crebriori & largiori potu sit opus. Sed quod ipsum tamen, si maximè ita esse concedamus, immanibus illis belluationibus, ad ebrietatem & furorem usque, institutis, nullo modo patrocinatur. Etsi hoc quoque minimè dissimulandum, haud exiguum huic malo fomentum præberi à nimia Dominorum ac Magistratuum indulgentia, quibus, dici non potest, quàm fructuosa illa potandi licentia existat. Ex hac siquidem non exigua tributorum & vectigalium publicorum juxta & privatorum portio corrogatur.

Vasa Mensalia vili & promiscuæ plebi, pro antiqua simplicitate, lignea & testacea, sive figulina; qualia nimirum etiam Agathocles Rex apponi sibi jussit, ne, Patre figulo natus, prioris suæ fortunæ unquam esset immemor. Qui supra plebem, stannea quoque usurpant. Sed quibus honestiores non contenti, argenteis insuper utuntur, iisque inauratis, & vario opere cælatis. Adeò, in hac quoque parte, prodiga rerum luxuries passim se exercet, ac stultitiam patiuntur nummi; nisi quod tamen in vasis & lanceis, argenteis, præter usum & decentiam, thesaurus inest, quia nimirum & durant, & in subitos casus statim prodesse possunt. Hactenus Henelius.

Nihil jam superest, quàm ut tribus indicemus verbis, quotnam morbis à nobis hactenus descriptis in designatâ aëris constitutione victu à nobis adumbrato antea usi perierint. Mense Januario mortui sunt 78. Februarius abstulit 92. Martius absorpsit 146. Aprili 138. numeravimus funera. Mense Majo 124. homines interempti sunt. Juniò extulimus 91. Julius delevit 87. In Augusto tumulavimus 106. Septembri vero sepelivimus 112. In Octobri vitam hanc cum meliori commutarunt 87. Novembri occubuerunt 71. In Decembri autem decesserunt 67. Atque adeò hoc anno finem vivendi fecerunt 1199., in quem tamen censum non veniunt illi, qui in suburbiis aut templis à Magistratus Vratislaviensis inspectione exemptis requiescunt.

Ad pag. 133.

Gravior tortor est calculus vesicæ, cujus & diagnosis & cura valdè ardua est. Multa in Consilio quodam Germanico Collega noster D. Christian Helwich de utroque hoc capite disputavit. Nos pauca tantùm ex isto hûc transferemus. Cum autem, vesicæ calculus *magnitudine*, *figura*, *situ*, ac fortassis etiam *substantia* multum variet, facilè apparet, cur tam diversis symptomatibus exerceantur, qui calculo vesicæ laborant. Fernelius *lib. 6. de part. symptomat. & morb. cap.* 13. *p. m* 317. Inter propria calculi vesicæ signa primo loco ponit *vagam quandam & oberrantem circa pubem & perinæum titillationem, dum exiguus & levis etiamnum est.* In Wilielm. Laurembergio, prout ipse testatur, *in dissert. epistol. de curat. calc vesic. p. 8. non aliam*, primo tempore, *attulit molestiam, quam quod urinæ fluxum, quando ad vesicæ ostium,*

cum lotio effluente delatus esset, nonnunquam impediret. Cum grandior calculus subest, ingens *gravitatis sensus percipitur*, qui valde *tendit ac premit pubis regionem.* Aurelianus *lib.* 5. *tardar.passion. c.* 4. *p* 225.ait, sequi *dolorem secundum pectinem atque veretri radicem & ilia & clunes & magis initio ac fine urinæ reddendæ*, quæ non rarò, etiam prorsus ad aliquod tempus supprimitur, aut certè difficulter redditur, unde videas, alios membrum contrectare, extendere; fœminas quoque manus pudendis admovere, eademque crebrò scabere, ac alia indecora agere, ut urinam provocent, & dolores crebrò redeuntes mitigent. Certum enim est, quod mictio *crebrescat*, adeò, ut tandem *assiduè mejendum sit, vixque possit urina cohiberi*, prout optimè iterum Fernelius notavit. Nihilominus ut primum cœpit *perrumpere*, quam mox *tota incipitur, obviam nimirum impulso calculo, ac ita intercisa incidit mictio.* Ac *tùm dolor alias universi pudendi ductum, alias glandem solam affligit, usque acerrimus sub emictionis finem*, verbis Fernelii, cum *calculus urinæ cursu incitatus quasi proditurus sphincterem violentius comprimit.* Aurelianus vim doloris hujus exprimit per *fervorem incendiosum*; quia verò graphicè omnia describit, verba ejus hic legi omnino merentur: *Sequitur*, inquit, *fervor incendiosus, item pulsus & extantia partis in passione constitutæ cum jugi ac frequenti urinæ reddendæ desiderio, & repentina cessatio, ac rursum egestio fit cum dolore intolerabili per singulos mictus, ut extenti ægrotantes etiam ventum per podicem reddant, ac ad deponendam alvum solicitentur.*. Quem mejendi conatum & desidendi cupiditatem à calculi magnitudine è perinæo rectum intestinum & vesicæ cervicem exstimulante rectè cum Fernelio deducunt Auctores. Urina, quam reddunt calculosi nostri, si Fernelium, Lommium,aliosque audis, *alba* ac *crassa* est, & cum grandior calculus jam diu in vesica detentus est, *sedimentum ejus purulentum* existit, aut *narium muco persimile.* Auctor. libr. 4. de morb. inter Opera Hippocrat. ait: *urinam paulatim fluere, velut in urinæ stillicidio, & esse cruentam, vesica nimirum à lapide exulcerata*, juxta aphor. 79. sect. 4. *Quibus in urinis arenosa subsistunt, his vesica laborat calculo.* At verò ex his omnibus signis certo præsentia calculi in vesica colligi nequit. Ab excretis arenulis quam minus rectè deducatur lithiasis, tota die in hypochondriacis & scorbuticis experiri licet. Cardanus *in Hippocr. aphor. p.* 459. *Mihi*, inquit, *ab annis hinc triginta rufæ prodeunt & nunc etiam albæ & quotidie & copiose atque omnino citra omnem calculi suspicionem, tam renum quam etiam vesicæ. Quin etiam, quod longè majus est, jam toto decennio exacto tantum albæ arenæ adhæret parietibus, adeoque concretæ, ut intra* 15 *dies, si non abluatur, tota lapidescat intus* &c. Cætera autem signa calculi vesicæ, quæ recensuimus, etiam in gonorrhæa observantur. Hospes sit in praxi & tyro, qui ignoret, quantum patiantur ardorem in regione radicis penis sub emissione urinæ, qui gonorrhæa virulenta infecti sunt. Nec minus atrox est is, quem in glande perpetiuntur. Adhæc in inveterata gonorrhæa vix matulam ex manibus deponere possunt, stimulaturque per consensum etiam alvus. Ægrè quoque vel exercitatissimus Medicus turbidam calculo-

calculoſorum urinam ſedimento non unius generis refertam, diſcreverit à *mucida & tenaciſſima illa materiâ, flava, viridescente ac fœtida*, quæ in gonorrhæa cernitur, quando in præputio abeſt *tumor, ardor, rubor, excoriatio, fiſſuræ purulentum plorantes ichorem.* Quando enim hæc adſunt, meritò ſuſpicioni de gonorrhæa virulenta locus datur, quod etiam dicendum, quando *ſcrotum ardente & pruriginosâ eroſione fœdatur, in tumorem attollitur, in rugas abit, aſperitate cruſtosâ inſtar corticis alicujus digitos offendit, aut indureſcit.* Confirmant etiam in probabili gonorrhææ conjecturâ, *ulcera illa parva* in virgæ genitalis reliquâ parte, ſi *excorientur, molleſcant, ſuppuraſcant, colliqueſcant, particulamque cutis, quam obſident, erodant & abſcedere faciant.* Sed ſi hæc omnia, ut ſubinde fit, in iis, quos gonorrhææ labes inquinavit, non deprehendantur, iisdem premuntur ſymptomatibus, ut jam diximus, quibus vexantur calculoſi, inde etiam fieri ſolet, ut illi obtentu calculi turpitudinem venerei morbi velare nitantur, quod crebrius fit, quàm credant inexperti. Hoc cum non lateret Viros doctos, in clinicâ praxi exercitatos, aliis modis præſentiam calculi in veſicâ explorare conati ſunt. Galenus *in lib. introductorio c.* 13. juſſit digitum per rectum *inteſtinum in ſedem immittere*, hac cautelâ, ut *index immiſſus reflectatur in priorem veſicæ partem*, ratus, calculum hac via tangi poſſe. Enimvero monente iterum Fernelio nonnunquam *ſummæ veſicæ adhæret, & ex iſta quaſi propendet nullumque calculi indicium manifeſte exhibet.* Recte etiam monet Hildanus *de lithotom. veſicæ:* iis in partibus duros *tumores* atque *ſcirrhos* nonnunquam generari ac calculum mentiri, & ſymptomata ſimilia inducere.

Alii magis illi explorationi fidunt, quæ per catheterem ſuſcipitur. Sed vero quis ſibi hoc tribuet, *ut rem tangibilem ſenſu auditus rectè certeque dijudicare poſſit, dum colluſionem quandam ferrei inſtrumenti lapidem contangentis ſentit. Impedimentum inſtrumenti veſicae collum introire nequeuntis ſine lapide à multis aliis cauſis provenire poſſe, qui neget, neminem futurum arbitramur. Adde, quod, cum per additionem augeantur in veſica lapides, utplurimùm fieri poſſe, ut nova facta additio, adhuc non indurata, nullam cum ferreo inſtrumento admittat colliſionem.* (quod tanto majori gauderet probabilitate, ſi experientia comprobaretur aſſertum Beverovicii in *exercit. de calcul.*: calculos, quamdiu in veſica ſunt, molliores exteriori præſertim ſuperficie eſſe) *Cæterum nec illud hoc loco diſſimulandum eſt, ſæpè non tangi calculum ab explorante, quia vel in altiori veſicæ parte contineatur ille, vel in tumore craſſo & viſcoſo ſit immerſus & involutus*, ut præclare diſputat Johann. Baptiſta Silvaticus *Controv.* 32. pag. 157. ſeqq. Conf. Ballonium paradigm. 61. & lib. 2. epid. pag. 247. Ex quibus omnibus conſtat, hoc quidem in affectu cognoſcendo unicè Medico relinqui *prudentem* στοχασμὸν, innixum *accurata præteritorum ac præſentium ſymptomatum cognitione*, ut & *juvantium & nocentium accurata exploratione.* Cardanus ſuggerit conſilium, quod in re dubia, & perplexa ſequi non abs re fuerit, his verbis *in citat. Hippocrat. aphoriſm. p.* 467.

Cùm

Cùm volueris scire certius, an aliquis calculo vesicæ laboret, jube eum equitare, saltare, exerceri vehementius, exhibe lapidem comminuentia, inde subsidentia in urina inspice, in qua si tribus aut quatuor diebus pulvis appareat, lapis est durus, si lapidum frusta & quasi arenæ, non autem arena tophus est, si nihil horum appareat, lapis procul dubio non est. Quanti verò æstimari voluerit consilium suum Cardanus, ex verbis illis, quæ annectit, colligas: *Atque hæc sunt, quæ duobus millibus annorum latuerunt expositores. Cave tamen, ne exercendo magnum ardorem urinæ, aut, ut dicunt, uriginem intolerabilem efficias. Improbi enim & ignari medici maledicendi ansam, postquam bene facere non didicerunt, undique arripiunt.* Ætatem etiam considerasse juvabit. Nam etsi procul absumus ab eorum opinione, qui *calculum vesicæ puerorum & decrepitorum senum* esse morbum cupiunt, (cùm experientia affatim edoceat, senes quoque calculum pati renum, nec infantes à malo hoc esse immunes, quem metuere prudentis Medici est, quando infantes absque signis dentitionis & coaguli lactis crebrò vomunt) nihilominus negari nequit, quòd majori ex parte, senes & pueri vesicæ calculo torqueantur. Et sanè de his posterioribus notum est, quòd obnoxii sint *morbis lymphæ & glandularum.* Quando autem lympha coagulum patitur & stasin, non solum tumores glandularum oriuntur, sed & calculus vesicæ; Modum declarare annititur *Auctor. lib. 4. de morb.* qui consuli potest. Cur verò senes calculo vesicæ affligantur præ adolescentibus juvenibus ac viris, explicare conatur Cardanus jam ante laudatus, præcipuèque accusat *latiores in renibus meatus materiæ crassitiem ac visciditatem*, & *calorem sicciorem.* *Cruditas* autem *ventriculi* ac ἀπεψία utrique ætati familiaris primum ex ejus mente, inter causas antecedentes occupant locum.

Calculus vesicæ remotionem sui omninò indicat. Removetur autem vel *operatione Chirurgicâ*, quem lithotomiam vocamus, de cujus *administrandæ modo* consulendi sunt tum alii, tùm Hildanus in peculiari libro, Franciscus Tolet. *in tractatu Gallico de la litotomie, ou de l'extraction de la pierre hors de la vessie*, Joh. Mori in observ. *sur la maniere de tailler dans les deux sexes pour l'extraction de la pierre pratiquée par Frere Jacques.* Cornelius Solingen *p.* 289. ut & *in der* Niew *lichtende Fackel der* Chirurgie of hedendangze *Heelkunst* Cornelius van de Voorde, Hieronymus Fabric. ab Aquapend. Scultetus *&c.* vel *medicamentis.* Uterque verò modus pluribus obseptus est difficultatibus.

Et prior quidem ante non multos annos etiam Celeb. Medico Olao Borrichio fuit fatalis. Is enim cum ferro se submisisset, *magnitudo & durities calculi, qui neque per incisuram extrahi, neque instrumento, absque præsentissimo vitæ periculo diffringi potuit*, optatum elusit successum, & tandem molestiæ, insomnes noctes, indomabiles dolores, in mortem terminata sunt, ut refertur *in historia vitæ* Posterior autem itidem plerumque spem miserorum frustratur. Medicamenta enim, si aliquod operæ pretium facere deberent, calculum vesicæ comminuere oporteret; at verò de hac virtute medicamentorum

lithon-

lithontriptica, ut jam ante monitum, non immeritò dubitatur, quâ si vel maximè pollerent, cogitandum tamen, quanta sit *ab ore ad vesicam distantia*, quam cùm considerat Fontanus *lib.* 3. *cap.* 3. externa velut efficaciora præfert internis. Fiat, per nos licet, periculum, an *aqua persicariæ*, aliquem calculo vesicæ liberare queat, qua Gerardum Boot horis matutinis exhibita aliquem vesicæ calculo laborantem pristinæ restituisse sanitati refert Robertus Boyle *de utilitat. Philos. Experim. p.* 2. *s.* 3. Subeat examen *crystallus* magno labore *in liquorem solutus*, & videbitur frustra jactari à Turriano, vesicæ calculum comminutum hujus ope & fractum fuisse. Deprædicet spiritum ☐æ Schrœderus, ∽. *è calculo vesicæ elicitum Hœferus*, ∽. ♁. *Sylvius*, alii alios, & spiritus & essentias & tincturas; ægros parum levaminis hinc sentire certum est. Heic potius pollicem premimus Rondeletio, qui *lib.* 3. *c.* 44. medicamenta *& frequenter & ampla mensurâ sumi* debere contendit; ut & Heurnio *Method. prax. lib.* 2. *c.* 13. omnia medicamenta calidiora seriò dissuadenti. Non prorsus autem rejiciendum censemus antidotum Lauremberg. *ex epistol. cit. p.* 20. quæ ita habet:

℞. Asellor. ppt. ℥ij.
Sangu. hirc.
Spong. rof. sylvestr.
Sem. volar. purpur. aa. ℥j.
Spec. lithontript. ʒij.

Hujus antidoti acceptæ sunt ʒij, *decocti diuretici* ℥x. ∽. *juniper.* ʒij, *ex mixtis factum est pharmacum, quod assumsit mane horâ utplurimum quintâ.* Effectum, quem exeruit, his verbis describit: *ubi secundâ vice hausissem, post horas plus minus quatuor, sub pubis osse ad regionem ostii vesicæ, magnos cæpi sentire dolores, paulo post parum urinæ profluebat, & cum eâ Lamella exigua, instar squamæ piscis, ampla, subrubra, quæ licet aliquam visciditatem habere videretur, ad tactum tamen in sabulum resolvebatur, ita ut manifesto appareret, tunicam vel crustam esse à majore calculo solutam; & tandem hujus usu continuo à calculo vesicæ liberatus fui.* Hæc ibidem & alia plura. Si quis tamen hoc medicamento uti vellet, ei cum Mercuriali *lib.* 3. *prax. c.* 33. essemus Auctores, ut corpus *universum inediâ & purgatione ante ejus usum præparet*, ne uberior affluxus viscosorum humorum istius usu ad vesicam concitetur. Scimus cum utilitate adhibitam *solam herniariam c. betonica in jusculo coctam, ut & lap.* 69. ʒij. *cum jusculo limonum*, quod medicamentum laudat Poterius *observ. & curat. Cent.* 3. *c.* 72. & 73. Nec audemus rejicere *oxymel cum anagallid. & parietar. aquâ remixtum, quod*, ait Guarinonius, *mirifice fecisse vidi.* Injectiones Rolfincius planè magni non æstimat, Zechius inanes judicat, admittit Cardanus cum aliis. Frustra solutionem calculi ab iis speres. Pansa quondam, narrante Clarissimo Sachsio nostro in *Gammarologiâ per* syringam injecit, *solutionem oc.* 69. *in* ∽. ☐*æ factam, eamque eximie solvere calculum*

ait Sachſius; ſed nos imitantes eum nullum vidimus effectum aliquâ laude dignum. Hoc quidem certum eſt, quòd, quando *oſtium veſicæ ab illiſo calculo ſaucium eſt, & urina cum dolore profluit, mitigatio ſequatur injectis per ſiphonem demulcentibus*, e. g. *lacte*, *oleo amygd.* d., ut & *emulſionibus* ſeminum. Quantum ex his omnibus colligere licet, melius fuerit, *cavere generationem calculi*, quam *comminutionem generati ullo remediorum genere tentare.* Prohibent autem, ſi Cardanum audimus, lapidis generationem ſex ſequentia: *fomentum minimè poteſtate calidum, expreſſio diligens ſedimenti, dum mingitur, quæ fit ſubſultum mingendo, uſuſque olei, abſtinere à caſeo, tum his, quæ ex lacte fiunt, tùm à terreis ac ſalſis, tum à cruditate cavere.*

HISTORIA
MORBORUM,
QUI
ANNO MDCC.
VRATISLAVIÆ
GRASSATI SUNT,
ADORNATA A
LEOPOLDIN. ACADEM. NATUR.
Curiof. Collegis VRATISLAVIENSIBUS.

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

HIstoriam morborum, superiori à nobis anno editam, doctissimis & in arte faciendâ exercitatissimis Viris non displicuisse, ex epistolis ad nos scriptis læti intelleximus, Ab iis quoque nobis calcar additum est ad pertexendum hoc pensum, cui tanto promptiori, inter concatenatos clinicæ labores, animo, manus admovemus, quo magis nobis perspecta est eorum in judicando dexteritas, ac de publico bene merendi studium. Aliquod in Medicinam ex ejusmodi labore redundare posse emolumentum, Ipsi contendunt: quam laudem etiamsi nobis minus arrogemus, lubenter tamen fatemur, morborum historiam exactè descriptam, plurimum ad artis nostræ incrementum facere. Graviter Ludovicus VIVES lib. 5. de tradend. disciplin., artes ne constare quidem possunt, si historiam sustuleris. HIPPOCRATES, GALENUS & alii Medici, quàm sæpe historicos agunt, dum experimenta narrant. Ipsa adeò Medicina ex historia collecta est, sicut PLINIUS ex M. VARRONE perhibet. Quot morborum genera, quomodo, & ubi orta, aucta, compressa, sedata, memoria vetus prodit; sine quorum notitia, manca est Medicina, & potissima sui parte orba, quam ex tot undique experi-

mentis necesse est colligi, ceu aquas pluvias, stillatim. Illi autem, qui morborum historiam fastidiunt, ac alto contemnunt supercilio, quod facient sine nostra indignatione, Φιλομαθειαν suam addicant, & industriam impendant in hypothesibus curiosis novis cudendis, poris solidarum partium & viscerum exilissimis describendis, firmas quoque glabras, flexiles, obtusas, terraqueas, salino-æthereas, ramosas, retorridas &c. particulas lynceis oculis in humoribus visas, in tabulis adumbrent; & sero olim discet Posteritas, quantum opis hæc lecto affixis afferant. Et nos in his olim studium non leve posuimus, quod sine dolore memorare vix possumus; nunc annis & judicio maturiores scimus, quod sint apinæ tricæque & si quid vilius illis, quas ne titivillitio quidem emptitaremus. Per nos etiam licebit, ut porro commentariis inutilibus Auctores quosdam onerent & turgidiores reddant, aut, si iste summus Sapientiæ gradus est, in aliorum scriptis refutandis versentur tanquam novi athletæ & promachi, ac de amplo brabeô, nempe fumo sapientiæ, iis gratulabimur, certi cum Celeberr. WEDELIO, secundum sapientiæ gradum esse, non occupari in commentando, vel refutando. *Nihilominus tamen, si quisquam aliquid adversus nos parturierit, triumphum non paret; nondum abjecimus clypeum, nec eundem abjecturi sumus. Vale!*

I. N. J.

IN Januario anni post millesimum, à salutifero Virginis partu, septingentesimi, frigus Vratislaviæ usque ad Lunam πανσέληνον satis erat remissum, quod nec nerveas fibras spasmodicè corrugare, nec glandularum subcutanearum meatus constringere, aut poros cutis coarctare aptum; reliquis vero ejusdem mensis diebus, usque ad interlunium, nebulæ corporibus infestæ, aërque humidus, & seri copiam accumulare, hujusque inter glandulas laxiores stagnationi, ansam præbere, tonumque partium relaxare, ac enervare potis erat. In Februario, jam grato solis jubare illustrabamur, jam verò pluviis & nivibus expositi torporem corporis ægrè declinare poteramus; frigus verò per aliquot dierum intervalla quodammodo adurebat nos, cùm Luna totâ nocte luceret. Usque ad medium ferè Martii perpetuæ frigidi & tepidi aëris vicissitudines notabantur, quas ad finem Mensis usque turbida ventis ac pluviis molesta tempestas excipiebat.

Præter morbos superiori anno enumeratos, variolæ grassabantur, & quidem multò frequentius distinctæ, quàm confluentes. Primis Variolæ.
ab invasione diebus, seu tempore ebullitionis, nunquam non febris acuta aderat. Nec meminimus nos, quod variolæ quibusdam sine febre proruperint, tametsi sedulò attenderemus, an gemina illis, quæ Forestus *lib. 6. Observ.* 49. *&* 50. aut Rhodius *Cent.* 1. *Observ.* 24. ex ore Prævotii recitant, nisi fortassis Viri pariter doctissimi & expertissimi in observationibus suis, humano more, hallucinati, exempla Vratislaviæ deprehendere liceret. Continua quidem illa febris erat, in his tamen vehementior, in aliis remissior, ejusque exacerbationis satis incertæ, nisi quod tertio die recurrentes aliquibus tertianæ febris suspicionem moverent. Præcedebant ferè febrim hanc lassitudo & gravitas corporis, pandiculationes & oscitationes, dorsi lumborumque dolores, qui in sexu muliebri, si adultioribus mulieribus credimus, parturientium dolori non dissimiles, pulsus ad spinam dorsi & sensus pruritûs ac punctionis in cute, sed horror & rigor, præsertim recurrens, rariùs paulò, quem tamen in Angliâ satis frequenter variolis laboraturos invadere ex Sydenhamio intelligimus. Frequenter etiam vomitus à primo morbi insultu fatigabant, iique interdum immanes, aut si hi abessent, præcordiales anxietates gravissimæ cum inani vomendi conatu conjunctæ ægris negotium facessebant. Alvi fluxus rariores

riores

riores obſervati, & hæc evacuatio non adeò é re ægrorum eſt, fortè quòd motum materiæ à centro corporis ad peripheriam ejus protrudendæ impediat, & retrocedere ad interiora cogat: Itaque alia apud nos eſt hujus fluxûs ratio, quàm in Belgio, ibi enim, ſi credimus Auctori Tentaminis Medici *de Variolis p.* 39. *Pueri multi in principio, augmento, & ſtatu morbi fluxu alvi laborantes ſine noxâ advertuntur.* In pluribus alvus, ſine damno ad aliquot dies erat adſtricta, in pauciſſimis etiam urina ſuppreſſa; vix viſi, qui ſæpè ſe ad reddendam urinam urgeri conquererentur. Urina varia erat, quorundam flammea & intensè rubra, nonnullorum turbida & opaca, qualis jumentorum eſſe ſolet, quæ poſt eruptionem variolarum interdum clarior reddebatur, interdum verò per aliquot dies à protruſione adhuc turbida excernebatur; aliorum autem pallida, unus alterve cruentam micturiebat urinam. Nares etiam frequenter ſanguinem ſtillabant & poſſemus hic mutuari verba Stubs in reſponſ. Thomſoni: Multos cognovimus, qui ſuâpte naturâ hæmorrhagias paſſi ſunt iiſque ad 18 vel 20 diem*, magno cum commodo. Propenſio in ſudorem non tantùm in adultioribus ingens erat, ut Sydenham obſervavit, ſed etiam in tenerioribus. Nonnulli, præprimis qui erant temperamenti phlegmatici, dormituriebant, alii de turbulentis conquerebantur inſomniis, ac ſæpè expaveſcebant, ac altos ſubinde in illis tollebant clamores. Capitis dolores jam gravativi, jam punctorii, cum temporum pulſationibus erant moleſti. Facies tumebat, atque maxillæ rubebant. Oculos prurientes rubentes ac ſplendentes, quin imò aquâ ſuffuſos quotidie intueri licebat. Lacrymæ quoque injuſſæ aliquando manabant. Palpebræ ac nares dolore pruriginoſo vexabantur. Præterea anhelitus difficultas, vox rauca, tuſſis ſicca, cordis palpitationes, & tandem etiam deliquia non rarò obſervabantur. In aliquibus habitu corporis denſiori præditis etiam ſaliva in majori quantitate rejiciebatur. Et hinc quadantenus confirmare licet ſententiam Liſteri, qui arbitratur, cauſam ejus ſalivationis latere in oſtiolis cutis obſtructis. Pars magna ægrorum corpus variè jactitabat, ipſique infantes in cunis hinc inde ſeſe volutabant. In genere muſculoſo varias ſubinde motitationes, quas nec tumorem nec convulſionem, aut rigorem dici poſſe arbitramur, notavimus, in eâque ſumus opinione, illas quaſi ſubſultus momentaneos muſculorum prorsùs eſſe ſimiles iis, quos Doctiſſimus Simon Pauli Medicus Danicus Celeberrimus *in digreſſion. de febb. malignis p.* 34. nominat non incommodè ἵππον δέρματος, in quo partes aliquas blandè leniterque vellicari perſentiſcunt ægri ceu motacilla avis caudam motitare, aut mus ſub panno ad parietes tricliniorum expanſo, ſeu ludere, ſeu errare liberè hinc inde obſervatur. Hunc etiam ſanis accidere Clariſſimus Vir autumat, quod ob aëris ſubitas mutationes, cœlo jam pluvio, mox ſereno aut ſudo exiſtente, calido, frigido, temperato, tempeſtuoſo &c. venæ & arteriolæ muſculorum, imò ipſius cutis, ſimulque ſanguis in iis contentus, means, remeans, inſtar Euripi, ita offendantur, ut ἀθρόως, ac, ut par erat, ac naturaliter convenit illi, circulari aut diſtribui nequeat. Hæc utut ingenioſa ſatis

tis ſunt, malumus tamen ejus cauſam potius in ſubitam tenſionem, ſive tonum ac relaxationem vel remiſſionem fibrarum muſculorum, quàm vaſa ſanguifera conjicere, ac undulantem in iis ſanguinem, cùm ejuſmodi alterationes toni etiam alibi ſatis exiſtant manifeſti. Enimverò Nos in Stadio Noſtro pergamus. Minimè etiam raró teneriores invadunt motus convulſivi, iique vel particulares e. g. in labiis, oculis &c. vel magis univerſales, hoc eſt, in partibus pluribus. Et ſanè ex epilepticis motibus, quibus infantes, dentitione peracta, corripiuntur, non vane, cum Sydenhamio, variolas in procinctu eſſe iterum iterumque prædiximus. Præterea in ſatis multis etiam deliria obſervavimus. Ordinariò poſt valetudinem, die quarto prorumpebant. Vidimus tamen, in quibus vel tardius, vel citius prodirent. Notum autem ſatis eſt in praxi occupatis, quòd, ut accuratè Sydenham deſcribit, in eruptione ſubrubræ primò puſtulæ tenuiſſimarum acicularum puncta æquantes, ſparſim ſe prodant per faciem, collum, pectus & corpus univerſum; quanquam partes illæ, in quibus primò apparent, minimè certæ ſint; ubi inter initia quidem exactè definire vix licet, ſintne variolæ futuræ an morbilli. Ne tamen pulicum morsûs haberemus pro variolis, memores fuimus, quod, ut optime Haſenrefferus *in Noſodochio lib.* I. *c.* 5. *p.* 44. advertit, *in pulicum morſibus, in medio tanquam punctum quoddam morsûs veſtigium inſit, & hoc compreſſione non deliteſcat.* Nonnunquam genæ totæ rubro colore ſuffuſæ, & una quaſi lata macula conſpiciebatur, nihilominus tamen poſteà diſtinctæ puſtulæ oriebantur. Senſim efflorescentes illæ maculæ ſubeunte humore agebantur in altum & evadebant faſtigiatæ ac diſtinctæ, quæ multò erant tutiores, ſi in baſi eſſent rubræ, ſupra autem albæ, eminentes & molles, quàm illæ, quæ in latum exporrigebantur. Et ſanè depreſſæ & malè figuratæ, ut & duriores, quæ inſtar verrucarum ſeſe habebant, nunquam fuere ſine periculo. Quo paucioribus corpus erat conſperſum, eo magis res in vado erat. Mali ominis erant, quamquam non adeò frequentes, lividæ, violaceæ, certi verò lethi prænunciæ, quæ maculâ nigrâ in medio deformabantur; id quod in Angliâ etiam compertum; ut videre eſt in Mortono *in pyretolog. p. m.* 39. In quibuſdam cacochymicis corporibus notavimus in interſtitiis variolarum petechias, aliaſque maculas, nonnunquam etiam veſiculas aqueas, atque inde ut plurimùm funeſti eventûs præſagium cœpimus. Ejus verò generis variolæ, quæ de malignitate non poſſunt non eſſe ſuſpectæ, hoc tempore in paucis, ut diximus, ſpectabantur. Paulò ante narratum eſt, quòd ſymptomata cum eruptione variolarum utplurimum conquieverint, non defuere tamen, qui febri, difficultate ſpirandi, anxietate, cruciatibus inſignibus circa lumbos, etiam poſt eruptionem, vexarentur. Atque hi non erant extra periculum conſtituti, evaſere nihilominus plerique, modò abeſſent inexpugnabiles vigiliæ, phrenitis, crebra deliquia, palpitationes cordis, motus convulſivi, urina nigra, vel hæmorrhagiæ enormes, alvi profluvium, hæc ſiquidem atrocia ſymptomata mortem denunciabant. In aliquibus admiſſo frigore, alioque incommodo regimine, retrocedebant, iterumque occulebantur, non ſine ſummo diſcrimine vitæ. Et profectò de hâc actum eſt,

ut ex pallore, frigore extremorum algido, & anxietatibus immanibus, & denique rebus per momenta in pejus ruentibus, colligere licet, nisi iterum expellantur. Cæterum etiam apud nos circa octavum, à primo insultu, diem, in facie intervalla pustularum priùs alba rubere incipiebant, in tumorem attolli, & dolore tensivo affici extendebantur palpebræ, & ut vesica inflata, haud raro, oculos claudebant, quæ & in Angliâ ita fieri discimus ex Sydenhamio. Proximæ à facie intumescebant, manus digitique distendebantur. Calamitosum esse, si pustulæ satis commodè elevatæ, vel suâ sponte, vel externâ aliquâ de causâ subitò concidant, iterum iterumque experti sumus. Constat verò satis, quòd in statu inflammatoriæ suppurationis nova febris accendatur. Variolæ debitè elevatæ ac maturæ, pus fundebant satis coctum. Sensim sanies illa exsiccabatur, relictâ in mediô, post corrugationem, fossulâ, ac ultimò variolæ exarescebant, & decidebant, quod, ut optimè notat Clariss. Wedelius, circa diem decimum quartum contingit, postquàm utplurimum à die XI. decrementum fuere sortitæ. Nihil autem attinet hîc commemorare, quòd post hoc tempus occurrerint vestigia variolarum rubicunda, transparente per cutim attritam sanguine, & sæpius varii generis cicatrices remanserint, cum hæc non temerè quenquam lateant. Hoc neutiquam silentio prætereundum, quòd variolis exsiccatis, majores tumores & abscessus subinde in artubus observaverimus, & licet tùm variolæ vel malignæ, vel epidemicæ non grassarentur, testari tamen possumus, ejusmodi abscessus plorasse subinde pus acerrimum, venas, nisi in tempore occurreretur, exedisse, consumpsisse carnes ac ipsa vitiasse ossa, & membris omne robur ademisse. Qualia duo miseranda imprimis exempla viderunt DD. Samuel Grass & Maximilianus Preus, ille in mercatoris filiolo tenerrimo 18 septimanarum, hic in pannificis filiâ unius anni ætatis, ex tumore & abscessu sinuoso circa flexuram cubiti dextri sub variolis confluentibus enato, ossa simul ibidem carie afficiente, & septima post eruptionem variolarum septimanâ filiolum, octavâ verò filiolam jugulante. Pariter quoque sub variolarum cursu in pueris quibusdam conspexerunt glandis cuticulam à lympha acriore & fervidiore in vesicas ingentes pellucidas magnitudine castanearum elevatam, cum insigni simul rubore inflammatorio circa frænum, distorsioneque enormi totius colis, quemadmodum in asciticis quoque fieri solet, cataplasmate tamen ex speciebus emollientibus & discutientibus feliciter curatam.

Varias sensuum læsiones, à variolis etiam ritè tractatis, e. g. vitia oculorum, depravationes organorum auditûs & olfactûs &c. aliquoties notavimus, ut de noxis gravioribus pectoris ac artuum, paralysi &c. jam non dicamus.

Cùm verò, ut optimè Mayerne *in appendice ad praxim Medic. p. 596. & seqq.* duo sint maximè periculosa tempora, initium eruptionis, alterum à IX. die ad XI. quando maturescunt, ad utrumque in curâ respeximus sollicitè.

In primo quidem consideravimus gradum effervescentiæ febrilis, præ oculis habentes pulsum, calorem, sudorem &c. Piaculum nobis fuit, si motus & agitatio jam satis magna in sanguine deprehenderetur, ebullitionem in infantum,

fantum, puerorum juvenumque corporibus calidioribus remediis augere, unde etiam apud nos exularunt tinctura bezoard. ♁.eboris, C.C. pulveres bezoard. myrrhat. c. salib. volat. misti *&c.* Religioni etiam nobis duximus intempestiva calefactione, coopertura lectorum, plumis distentorum, ac pannorum, igni, in sanguine, oleum affundere, alienissimi præterea ab obtrudendis jusculis, quæ vocant consummata, aut aromatibus, ut ferè mos est, conditis, imò in vehementiori istâ sanguinis despumatione, victum refrigerantem, moderatissimè calidum aërem (cavendo nihilominus præcipites refrigerationes) commendavimus. Novimus præivisse hîc nobis ipsos Arabes, qui seculo ferè duodecimo, primi hunc morbum descripserunt, ejusque curandi methodum ad nos transmiserunt; imò fortè primitùs eundem etiam experti sunt, ejusque seminia & contagia ad alias gentes propagarunt juxta Sidobr. *de variolis c.* 1. *&* 8. *p.* 6. 7. 82. 86. Nam & hi, ut constat ex Avicennâ, variolis correptos cibari voluerunt jujubis, dactylis, lentibus, cucurbitis, tamarindis, succo prunorum, quibus quidam in Angliâ juscula alia, alterata acidis, e. g. acetosâ, berberibus, omphaceo uvarum, limonibus *&c.* haut incommodè adjungunt. Nos quidem in enormiori æstu, & hæmorrhagicis sanguinis exundationibus, tùm subacidis aliis, tum succo citri, aut syrupo acetositatis citri diligenter usi sumus, tum ne quidem à nitrosis abstinuimus.

Venæ sectio ferè apud nos celebrata non fuit, quamvis minimè dubitemus, eam habere locum in initio ante eruptionem, in intensiori sanguinis ebullitione, si æger sit ætatis provectioris (quamvis Cl. Rolfincius ne tenellulam puerorum ætatem eam impedire scribat *lib. de febb. c.* 80.) adsit plethora, cum pulsu magno & vehementi, & robur virium infractum, si diætam vinosam & aromaticam sectatus, & tandem nulla malignitas appareat, modo ante eruptionem celebretur. Nam etiamsi satis gnari simus, quòd etiam post eruptionem à V. S. Mercurialis aliique non abhorreant, nos tamen periculo eam non vacare, imò lethalem esse posse, cum Vesalio credimus. Scrupulum illum de turbato per V. S. naturæ conatu atque humorum ab extimis ad intimas corporis sedes retrocessu doctè eximit Caldera *in Tribunali medico lib. de Variol. c.* 9. ac simul evincere satagit, quod nec vomitus nec ventris fluxus sanguinis missioni contraindicet. Confer etiam Bartholinum *in Cist. Medic.* Nec ambigimus etiam loco V. S. surrogari posse cucurbitulas, ac eas rectè applicari lumbis, natibus, poplitibus, id quod facere solitum Mercurialem patet ex ejus *lib.* 1. *de morb. puer. c.* 3. qui hàc in re etiam sibi consentientem habuit Riverium.

Avarissimâ manu dedimus opiata, quæ sanguini æstuanti frænum injicere aliàs non ignoramus, & ab ipso etiam diascordio ordinariò ferè abstinuimus.

Cæterùm cum Willisio, si effervescentia illa nobis justo videretur minor, lenis & blanda diaphoresis placuit & hinc cardiaca moderata aliquoties in die exhibuimus, rati nos eo ipso naturam ducem sequi, cùm diaphoretica ad circumferentiam propellant, minimè aliàs inquirentes, an, quod Willisio placet,

natura toto tempore eruptionis unam & continuam crisin moliatur. Elegimus verò hîc ea, quæ simul figunt & præcipitant, qualia sunt mater perlar., corall. ppt., ♁. d., C. C., lap. bez. oriental. & occidental. Interdum emulsiones ex sem. nap., aquileg., citr., c. ▽. card. b. scabios., scord. &c. factas & debitè edulcoratas, ut tenellorum gustui adblandiremur, propinavimus. Ægris phlegmatici temperamenti etiam calidiora, in quorum numero sunt tincturæ bezoard. variorum, essentiæ myrrhæ, scord. &c. pro re natâ exhibuimus; ut vel hinc videas, nos non approbare eorum sententiam, qui solis refrigerantibus, vel solis præcipitantibus incumbunt, posthabitâ expulsione. Purgantibus in hoc morbo apud nos locus nullus, imò propemodum hîc subscribimus laudato antea Mercato, Rudio, Minadoo, aliisque, qui eorum usum non satis tutum arbitrantur. Nec temere imitandum hîc Sylvii censemus exemplum, qui purgantibus & vomitoriis in principio variolarum sæpius est usus. Imò ne Enematibus quidem naturâ in expulsione occupatâ, alvum irritavimus, quâ in re nobis adstipulantem habemus Frid. Hoffmannum Seniorem. Interim prorsus non negamus, in certis constitutionibus aeris aliquando lenientia tutò posse dari, id quod probat Ballonius *lib.* I. *Epidem.* & *Ephemerid. p.* 37. Et in præservatione quoque à variolis non sunt usus contemnendi cathartica.

Non possumus non hîc ὡς ἐν παρόδῳ monere, nimis audacem nobis videri assertionem Cl. Dolæi, qui, cum multa scripsisset in liquoris antivariolosi, quem cum Waldschmidio invenisse aliunde nobis constat, laudem, quam ei minimè detractum imus, tandem in hæc verba prorumpit, *in Encyclopædiâ medicâ & dogmaticâ lib.* 4. *p.* 130: *Tot liquoris nostri antivariolosi videmus effectus, ut spondere audeamus, neminem imposterum variolis mori posse, modò hoc utatur medicamento & calorem lecti primis fugiat diebus.* Innotuit quibusdam ex nobis descriptio ejus liquoris, tantam autem virtutem in eo deprehendere minimè potuimus. Profectò non injurii sunt in manes Doctissimi Dolæi, qui nimium hoc encomium adscribunt cœco in inventa propria amori; adeoque in hoc remedio insigne prostat exemplum, quòd non tantum parentes filios, licet non optimæ indolis, & poetæ sua carmina, sed & medici deperеant sua medicamenta.

Ultimò alterantibus selectioribus & confortantibus sitim profligare & seri defectum supplere, ejusque acrimoniam retundere conati sumus. In ejusmodi medicamentorum censu sunt tùm ante jam laudatæ emulsiones, decocta scorzoneræ c. C. C. decoct. citr. papaveracea, hordeacea cum seminibus fœniculi, lentibus excorticatis, ficubus, dactylis &c.

Appetente exulcerationis tempore, & pustulis non debitè sese attollentibus, pulveres bezoardici, tantillo myrrhæ & croci grano uno alterove remixti suppetias tulere exoptatas. Variolas planè maturas & pure acriori turgentes rarius quidem fecimus aperiri, nihilominus quidam Nostrûm meminit se pauperioribus non sine successu fuisse Auctorem, ut exanthemata ejusmodi in magnum ulcus concreta vel acu aperirent, vel etiam forficibus capita resecarent.

catent. Dum variolæ exarefcerent, pulveribus, quorum mentionem fecimus, addimus lap. 69., de quorum virtute balſamicâ minimè aliàs ambigi folet. Symptomatibus magis fonticis remedia Practicis celebrioribus uſitata oppoſuimus. Inter iſta frequentiora ſunt 1. vomitus diuturniores & graviores, quos bezoardicis compeſcuimus. 2. Hæmorrhagiæ narium nimiæ, in quibus ſiſtendis internè nitroſa, externè autem camphora c. aceto aliquid laude dignum præſtitit. 3. Convulſiones cum anxietatibus, tremoribus, pavoribus in ſomno, quibus in circumſtantiis opitulabantur, quæ ſanguinis diſtributionem æquabilem promovebant, quibus prælucent temperata alexipharmaca, non neglectis cinnabarinis. 4. Faucium, laryngis &c. pathemata, æſtus inflammatorii, quorum mitigatio à notis mucilaginibus, gargariſmatibus & lacte ipſo non vanè expectabatur. 5. Mictio cruenta, cui tollendæ lenientia, emulſiva & diluentia &c. inſerviunt. 6. Diarrhææ & dyſenteriæ, utut rariores, à quibus bezoardica & anodyna in doſi refractâ ægri noſtri liberabantur. 7. Tumores emplaſtro de meliloto, aliiſque emollientibus & ſuppurantibus auſcultabant.

Alia mitiora hic loci recenſere non vacat, nec immorari placet commemorandis iis, quibus macularum veſtigia abolere licet, in quibus recitandis diligenter verſatur D. Mayerne. Nihil certius verò tutiusve obſervavit D. Graſſius ſapone Neapolitano balſamico, ſi partes affectæ bis in die hoc illinantur & poſt quadrantis horæ ſpatium aquâ ſimplici abluantur. Coronidis loco tribus monemus verbis, nos, tametſi ſatis multos tractaverimus varialoſos, hactenus minimè deprehendere potuiſſe, quod variolæ ſint animatæ, ac innumerorum minutiſſimorumque, vel atomorum ad inſtar inſenſibilium, vermiculorum pullago, quod Clariſſ. Langius defendit: Id extra controverſiam eſt, quòd aliquando variolis laborantes infeſtentur vermibus, & hi ſub cruſtis iterum fuerint deprehenſi, id quod & nos vidimus, & ante nos præter Zacutum, Joëlem, Sennertus, Borellus, Crato aliique; Conf. Bartholin. *Cent.* 2. *Epiſt.* 85. *Cent.* 5. *hiſtor.*20. Rhodius *Cent.*3. *Obſerv.*64. Ephemerid. Noſtr. *Dec.* I. *ann.* 3. *Obſerv.* 28. At verò hinc neutiquam colligere licet, quod ipſa variolarum ratio & eſſentia ſita ſit in hâc vermium pullulagine, quippe quam etiam cum multis aliis complicari morbis notum eſt, ut in Compendio cernere licet *in Cynographiâ curioſâ Sect.* 4. *c.* 8. celeberrimi Collegæ noſtri Paulini. Vidimus aliquando variolas non pure ſed flatu turgentes, ex quibus tamen inferendum minimè eſt, variolas inter morbos & tumores flatulentos numerari. Diximus de variolis, quæ ſatis fuere hoc anno benignæ, multò autem frequentius, hoc, quo ſcribimus, & cum majori clade fuere graſſatæ. Præprimis autem confluentes ſtragem aliquam dederunt. Et ab hâc clade domus Collegæ noſtri D. Helwich non fuit immunis. Confluentes enim variolæ trimulam optimæ indolis filiam, parentum & domeſticorum amorem & delicium, Mariam Theodoram d. 9. Mart. more eryſipelatis corripiebant & ſequentibus diebus in facie ſibi invicem implicitæ vultum inſtar veſiculæ rubræ contegebant. Diceres puellam hanc oculis Sydenhamii fuiſſe objectam, cum hiſtoriam variolarum

larum confluentium adornaret: ita prorsus vivis coloribus ejus morbum descripsit. Maturè satis intumescebat vultus, palpebræ extendebantur, & ut vesica inflata oculos claudebant, & nimis citò, octavo scilicet morbi die, tumor recedebat, ita ut die sequenti oculorum ministerio iterum uti posset. Die morbi 10. facies planè flaccida erat, ac interstitia inter pustulas albescebant. Die morbi undecimo, hoc est d. 19. Mart. prægressâ turbulentâ admodùm nocte, bis leniter convulsa, post preces, quibus animulam suam Creatori commendabat, placidè obdormivit, nimis acre sui desiderium in parentum animis relinquens.

Spasmodici affectus. Varias morborum spasmodicorum species tractavimus eodem tempore, ac convulsionum genus non unum vidimus. In spasmo cynico compertum nobis, topica non tantum in principio nervorum, sed & bono cum successu musculis in latere opposito applicari. Tria illa capitis atque cervicis spasmorum genera aliquantò apud nos sunt rariora. Inter motus convulsivos, inter quos epilepsia primum tenet locum, satis communis apud nos erat in fœminis hystericis ac spleneticis ille gradus, quo sine ullis partium externarum spasmis, omnium sensuum ac motus exercitio privabantur & concidebant ægræ ejusmodi fœminæ. Vulgus nostrum ait, *sie sind in Ohnmacht verfallen*; quanquam aliquando etiam Viri eundem affectum incurrant. Apud fœminas vulgò audit epilepsia uterina, & curabatur methodo à practicis præscripta. E contrario novimus, interdum corpus variis motibus concussum sensusque maximam partem fuisse integros, ita ut omnium, quæ circumstantes egerant, recordarentur finito paroxysmo, cujus commatis historias recitant Bartholin. *cent.* 2. *hist.* 9. ut & Doctiss. Neukranzius *de purpurâ c.* 33. cujus rei vidit duo isthoc tempore exempla D. Helwich, alterum in conjuge fabri murarii, sæpius in uno die ita concidenti, & ultra horas aliquando sine sermonis usu jacente, hæc enim cum à servâ duriusculè habita, in paroxysmo colaphis percussa esset, rediens ad se graviter de injuriâ istâ & ignominia cum ministrâ expostulavit, eandemque verberibus probè depexam ex servitio dimisit: Alterum in virgine plethoricâ antehàc vegetâ & robustâ, à cujus latere cùm mors aliam virginem ejusdem lecti sociam improvisò abstulisset, eoque tempore Nostra tributum menstruum persolveret, in hanc miseriam, singulis mensibus instanti muliebri profluvio redeuntem, lapsa est, ita tamen, ut omnium dictorum factorumve, post superatum insultum, vivat memor. Acta, ad subigendum hunc affectum, varia, sed omnia hactenus frustra. Singulare quoque Exemplum talis spasmodici affectus visum fuit D. Pauli in Matronâ Nobili, quæ miris modis eo agitata, integro & intellectus & omnium sensuum & loquelæ usu, tandem convaluit, optimumque per vesicatoria artubus applicata, nacta est auxilium.

Colica. Colici doloris nomen Civitati nostræ non est incognitum, sicuti quondam Romæ tempore Principatûs Tiberii, quo id malum in illam irrepsit teste Plinio *lib.* 26. *H. N. c.* 1. Sæpissimè enim sævis illis doloribus homines apud nos torquentur, quos cruciatus diros non pauci arcessunt sibi, dùm

dùm corpus diſtendunt pinguibus, omnis generis leguminibus, flatulentiſque aliis, crudis ac dyſpeptis, dùm cereviſiâ aut frigidâ vel acidâ vel recenti ſtomachum replent, aut neſcio, quæ non alia deglutiunt, quæ idem præſtant, quod aureus nummus ingeſtus, quâ de re Borellus *Cent.* 4. *Obſ.* 25. & Bartholinus *Cent.* 3. *ep.* 69. evolvi poterunt, vel abdomen contra frigus non debitè muniunt. Notum ſatis eſt, quòd dolor ventrem infimum occupet, & licet ſæpiſſimè circa umbilicum ſæviat, nihilominùs non rarò vel ſiniſtram, vel dextram abdominis partem affligit, unde ab ignaris, vel lien vel hepar affectum creditur, quin etiam circa dorſum, juxta renes, dolor ille verſatur, & ſicuti utplurimum vagus & inſtabilis eſt, ita ſupra infraque umbilicum oberrat, & ſub ipſo cordis ſcrobiculo ſæpè ſeſe exerit, dextra tamen magis parte, atque hac ratione aliorum morborum, ipſius etiam pleuritidis larvam induit, cujus rei cauſa in anfractuoſo coli ſitu quæri debet. Nam hoc, ut notum eſt, relicto inteſtino recto, ad ſiniſtrum inguen divertit, ac ad ſiniſtrum renem adſcendit.

Non unius autem generis eſt dolor, ſed modò *terebrans* ac rodens, ubi ferè pituita acida ejus cauſa eſt, ſubinde etiam in infantibus bilis porracea & æruginoſa, modò *gravativus*, quem fovet pituita ſimplex, modò *diſtenſivus & gravativus*, qui vel fæcibus induratis, ubi pali infixi ſenſus, vel flatibus *&c.* ſua debet incunabula, hi enim, ſi non liberè per ſuperiora & inferiora erumpant, ſed conſtrictis tunicarum inteſtinalium fibris, aut iiſdem nervis nimium tenſis (quod crebro experiuntur iræ, triſtitiæ, mœrori dediti, aut ſuſpicionibus nimium indulgentes) incarcerentur, aut humoribus craſſis, viſcidis *&c.* obvolvantur, aut propter herniam inteſtinalem, vel illapſum ſuperioris partis inteſtini in cavitatem inferioris, aut propter tumorem canalis cavitatem aliquo modo coarctantem, detineantur, exquiſitiſſimorum tormentorum colicorum auctores ſunt, & tantam inteſtini coli aliquando efficiunt tenſionem, ut velut infantis brachium ſubeſſe videatur in fœminis. Sic colicos ejuſmodi dolores atrociſſimos ac pertinaciſſimos obſervavit in generoſo quodam Equite, enterocele ſcrotali laborante, cum obſtructione alvi & vomitibus bilioſis ac ſtercoreis tandem, D. Preus, qui nec hernia repoſita, nec aliis remediis cedebant, cucurbitulâ tamen, quam ventoſam vocant, cum flamma regioni epigaſtricæ applicatâ, ex voto tandem ſublati ſunt. Quotieſcunque autem flatus turbas cient, magno cum murmure fremunt, & borborygmi aures adſtantium obtundunt, qui futuram humidi dejectionem aliquando notant.

Sed tormentum immaniſſimi doloris colici ſolet eſſe majus, ſi alvus ſit adſtricta, quod communiter fit, & ſanè unicuique conſtat, quod ea ſæpiſſimè ita fit impedita, ut ne flatum quidem emittere poſſit, & ſi vel ſponte, vel clyſteribus ſollicitata ſuo fungatur munere, excrementa ſicca, vel more ovilli aut caprilli ſtercoris in globulos intorta deponat, non ſine levamine, nam vel ructu, flatuve prorumpente, dolor ille ſolet imminui. E contrario aliquando alvus concitata eſt, & in quantitate ſatis magnâ ejiciuntur excrementa. Non rarò etiam urget nauſea & vomitus ac, in graviori malo, ſingultus & cardialgia. Cumprimis verò affligit anxietas cordis cum reſpiratione frequenti, conjuncta

cum

cum pavoribus, contractione crurum, torpore frigido, mentis hebetudine ac lipothymia. Pulsus celer est, ac, verbo Aureliani, parvus ac densus. Urina magis utplurimùm tincta ac spumosa, imò viis urinariis, in consensum doloris, tractis, ea nonnunquam supprimi solet. Ægri etiam siti satis magnâ premuntur, & ut de gravitate capitis, aliisque symptomatibus interdum supervenientibus, epilepticis, inquam, motibus, syncope &c. jam nihil dicamus, non infrequenter dolores colicos excipit icterus, obstructo à viscidis humoribus ac flatu, poro cholodocho; Hinc verò fit, ut bilis, quæ in intestina penetrare nequit, regrediatur in sanguinem, & cum eo totum corpus perambulet, ac illud citrino tingat colore. Vidimus dolorem colicum imprudenter emeticis tractatum, transiisse in hydropem.

Vocati ad ægros, dolore coli excarnificatos, ac de obstructâ alvo informati, eò laboravimus, ut eandem redderemus fluxilem, nec tamen unicum semper in enematibus præsidium quæsivimus, ac multoties experti, quasi ex tripode profectum illud Doctiss. Rolfincii effatum, *καταπιρικὸν unum, cum judicio adhibitum, in dolore colico unâ resolvi elavâ, quod vix decem attingunt clysteres.* Nec à verô abludit illud Riverii, observatum esse, quòd, cùm æger quidam triginta clysteres, sine fructu, accepisset, alius Medicus mannæ unciam unam semis in oleo amygd. d. unc. duab. exhibuerit in pingui gallinæ jusculo, & ægrum dolore liberarit.

Quapropter non rarò curam auspicati sumus 1. à lubricantibus, pinguibus & oleosis, e. g. mannâ in aquis carminantibus solutâ, oleo amygdal. d. 2. Lenioribus purgantibus c. nitrosis & tartareis &c. prudenter mixtis.

Quâ occasione etiam virtutem ♁ii d. extollere minimè veremur. Eminere enim in illo virtutem eximiam carminantem, usuris erit manifestum. Novimus, quod à quibusdam purgantia c. opiatis in ejusmodi doloribus præscribantur, nostram tamen spem nullatenus adimplevere, tametsi, ex præscripto Theoreticorum, aliquando nos fortiora purgantia c. anodynis, debita quantitate ordinasse, recordemur, imò potiùs majores subinde tumultus, citra scopum purgandi, ex istiusmodi pharmacis observavimus. Ubique itaque evacuantibus locus, optimo cum successu dedimus potiunculas ex ▽.laxat.vienn., syrup. Regio, domestico, rosarum solutivo, & sale essentiali tartar., spec. diatartar., pulv. gialap. &c. Habere autem lenientia locum, Practicis abunde constat, si dolor non hæreat fixus in fine coli intestini, sed aut in principio ejus, aut etiam in tenuibus. Nam licet dolori huic à parte affectâ colici nomen inditum sit, non tamen putandum, quòd alia intestina prorsus nunquam tortorem hunc patiantur, sed propterea huic cruciatui nomen colici tributum, quia colon illum frequentius patitur, eò, quòd utraque extremitate sit medio suo corpore angustius, unde hâc parte facile excrementis & flatibus repletur.

Itaque meminimus, nos lenitivo sopivisse colicam flatulentam, in quâ strepitus puri, resonantes & clari per intestina prorumpebant, cum nec enematibus, nec carminantibus compesci antea potuisset, eò, quòd in superiori intestini coli parte, ut ex strepitu illo colligere licebat, excrementa admodum dura continerentur.

tur. Quo in casu laxantia in formâ potiuncularum præscripta, reliquis anteponenda esse censemus, quod & fecimus, quando flatus quasi stridorem referebant, quippe qui exiguam humiditatem excrementis inesse notat. Nec est contra Medici authoritatem etiam ad hæc sordidiora attendere, quamvis διαφθορίαν τῆς διανοίας proderet, qui ad lectum ægri coram mulierculis aliisque circumstantibus, de hisce dissereret. Per nos licet, sedes doloris etiam examinetur, modò memori sit in pectore, quod intestinorum positio mutetur nobis jacentibus, à nobis stantibus, quâ de re consuli meretur Nicol. Chesnau *lib.* 3. *Obs. c.* 4. *p. m.* 256.

Ubi enematibus locus, ea etiam, adhibita fuere, atque plus vice simplici observavimus in sanguineorum præsertim hypochondriacorum hystericarumque doloribus colicis, clysteres ex carminantibus calidioribus, sem. cal. bacc. laur., terebinthina magis obesse, quàm prodesse, ac his anteire enemata ex emollientibus, inter quæ decocta capitum vervecum aut pedum vituli, non postremam merentur laudem; Nam illa augendo tensionem fibrarum, simul etiam augent dolorem, quem hæc minuunt & demulcent, quod etiam præstat clyster ex lacte cum malvâ, quo sæpiùs utitur Celeberr. Wedelius; omnibus verò palmam præripiunt olea expressa, loco clysterum infusa.

Topica ac externa prosunt, tùm potissimum, quando ab incauta refrigeratione malum oritur, aut aliunde nata obstructio transpirationem insensibilem prohibet ac retenta effluvia in flatus obfirmat, quo in casu discutientia temperata & humida actu calida, laudatissimi usus sunt, quemadmodum calidiora in sanguineis & vino deditis, dolores intendunt; id quod etiam contingit, quando sanguis stagnat, ac transitus ejus ex venis in arterias est impeditior, vel etiam, quando orificia venarum mesaraicarum sunt obstructa, ut &, si lympha per organa secretoria, prout leges œconomiæ animalis exigunt, separanda est lenta ac viscida, in his, inquam, casibus omnibus, calidiora externa minus recte adhibentur, ac temperatoria humida calidè applicata magis expectationi respondent.

Interna, habito ad causam doloris respectu applicavimus.

In dolore à pituitâ acidâ profuerunt non tantùm salia volat., prudenter adhibita, e. g. sal. c. c. vol., succin. *&c.* sed ea omnia, quæ in cruditate acidâ aliàs à Practicis laudantur, cujus generis sunt nota absorbentia, mater perlar., corall., cryttall. montana ac cinnabarina. Sic novimus, multoties & referente D. Pauli, Illustri imprimis Personæ colicis doloribus ex accumulata intra primas vias pituitâ acidâ tentatæ, & opiatis ab imprudenti quodam Medico exhibitis, in Iliacum morbum conjectæ, salia volatilia intra clysmata optimè profuisse.

In molestiis à pituitâ simplici, danda opera est, ut saburra ex corpore exigatur.

De cætero attendendum, an subjecta sint frigidiora, an calidiora; Istis optimè conducunt *tùm aromatica acria*, item essent. zedoar., galang., calam. aromat., acori *&c.* imò ipsum balsamum Peruvianum: *tùm amara* e. g. es-

ſentia abſinth., cent. minor. Majori autem æſtu flagrantibus ea ferunt opem, quæ in acida cruditate convenire jamjam indicavimus. Optimè etiam ſe gerunt *ſalſa*, ut liquor terr. fol. tartar., tartar. vitriol. arcan. 2pl., cremor & cryſtalli tartar. *&c.*

Intenti etiam fuimus flatibus diſcutiendis, nihilominus decantatiſſimis illis carminantibus ▽.carmin., ▽. vit. Matth., phyſogon., eſſent. carmin. D. M. & Wed. ol. carm. M. ol. cort. aur., cumin., aneth., piperis *&c.* ſpir. menthæ eſſentific. juniper., cort. citr. *&c.* circumſpectè uſi fuimus, cùm promiſcuus & empiricus horum abuſus, ut experientia docet, gravem inferat noxam, quam non facilè obſervare licet ex nitroſis & nervinis, ac ex hauſtu vini generoſioris. Galanga & zedoaria eximii uſus ſunt in doloribus colicis, partum inſequentibus, ſi virtus earum adjuvetur ſacculis paregoricis ex fl. chamom. R., ſem. carv., bacc. laur. *&*c. In aliis atrocioribus doloribus cum ſucceſſu licet abdomen fovere decocto hyoſcyami ad exemplum Drawizii.

Colica biliosa.

In *Colicâ*, quam *bilioſam* vocant, præter ſymptomata jam enumerata, adeſt æſtus maximus (habitus verò corporis externus horripilationibus eſt obnoxius) qualis in ardentibus febribus eſſe conſuevit, moleſta eſt oris ſiccitas, graves ſunt vigiliæ, dejectus eſt prorſus appetitus, rubor faciei ſatis intenſus in oculos incurrit, qui accedente ictero in flavum abit, ſingultus excruciat, anxietas præcordialis, conatus vomendi, ac non rarò ipſe vomitus torquet, alvus in fluorem concitata eſt. Huic non raro per certa temporis intervalla in orbem redeunti moleſtiæ obnoxii ſunt homines cholerici & ſanguineo-cholerici diætam calidiorem ſectantes, quando vel brevi ante prandium & cœnam, vel poſt cibum ſumptum, iracundiâ effervеſcunt, & nihilominùs frigidiorem aut fæculentum potum ingurgitant, vel dulcia fermenteſcibilia, in quantitate notabiliori, ingerunt. Facilè enim apparet, quòd per impetuoſam illam bilis ſinceræ in duodenum dejectionem, præſentibus cibis fermenteſcibilibus ex ſubacidâ ciborum, & tenui ac ſulphureâ bilis ſubſtantiâ, naſcatur cauſtica quædam acrimonia, quæ exquiſitiſſimo arroſionis ſenſu inteſtinum duodenum ipſumque ventriculum afficit, &, ſi vomitu rejiciatur, fauces non rarò excoriat, ac dentes ſtupefacit, aut per alvum exturbata, inteſtino recto, eroſione & ſenſu ardoris ac pruritûs infeſta eſt.

In curâ, tametſi alterantia, & inteſtinorum dolorem mitigantia, minimè ſint aſpernenda, & aliquando etiam ipſæ Emulſiones ex ſem. cucum., cucurb., melon., papav. alb., non omiſſis reliquis, ut & ſerum lactis tamarindinatum, juvent, nihilominus acrem bilem potius abſtergendam & blande evacuandam judicamus. In ingenti dolore, oleum ex amygd. d. ſelectis recens, & ſine igne expreſſum mannæ in jure pulli diſſolutæ rectè admiſcetur. Ac tentaturi non negabunt verè quondam ſcripſiſſe Thomam Mermannum, nihil præſtantius inveniri diluto rhabarbari cum mannâ. Si enormiores vomitus uſum horum non admittunt, clyſteres ex lacte vaccino, oleo violaceo, additâ electuarii lenitivi Florentini aliquâ portione, adhibentur.

Porrò

Porrò cautissimè etiam processimus, quando suspicabamur, tendinem coli, quo tunica nervea & crustosa, in certis rugis & valvulis, detinetur, vel arrosum, vel inflammatum esse, quod in diuturnioribus doloribus fieri admodum est probabile. Opposuimus verò huic malo eadem, quæ dysenteriæ incipienti aliàs opponuntur, nisi quòd dolorifica hæc affectio commodiùs per clystere tractetur.

Præter modò descriptam colicam reperitur etiam alia, quæ dicitur *Convulsiva*, in hâc abdomen modò cùm umbilico retrahitur, modò distenditur, sive venter inæqualiter contrahitur & latera apparent obliqua, & musculi recti recta introrsùm incurvati, ut optime Tulpius *l.* 3. *obs. c.* 22. *p.* 227. ventriculus ac intestina sursùm contrahuntur, ureteres & vesica urinaria, quin in abdomine contenta viscera omnia convelli videntur, nec ab hâc libera sunt vasa genitalia, quòd involuntaria seminis excretio & retractio testiculorum probat. Confer. Hœchstetter. *Dec.* 5. *Cas.* 1. & Heurn. *in lib. de morb. cap. c.* 25. Imò thorax quoque in consortium trahitur; sicuti colligere licet ex respiratione sublimi & anhelosâ ac difficili. Nec his limitibus coercetur mali violentia, nam, ut vere Willisius *in parte pathologicâ de anim. brutor. c.* 15. in capite vertiginosi affectus frequenter hujus morbi insultus aut præcedunt, aut sequuntur; observavimus etiam, nonnihil mentem in paroxysmo aberrasse. Cujus generis colica scorbuticis, venereis, & pertinaciori à febri non rite liberatis est familiaris, ac ingravescens dolores in membris exterioribus accersit, ac demùm in paralysin terminatur. Ejus rei exemplum in Sacerdote Ordinis Carmelitarum hoc anno D.D. Samuel Grassius & Helwich viderunt. Quinquagenarius is circiter erat temperamenti melancholici & habitûs siccioris, vino Austriaco adsuetus, ac præterea à multis annis herniosus, sæpiùs ab exordio virilis ætatis, etiam ante herniam, spasmodicis abdominis afflictionibus obnoxius. Summè ei adstricta erat alvus, quæ etiam acrioribus enematibus sollicitata, non facilè contenta sua deponebat. Indies malum hoc incrementa, non sine diris cruciatibus, capiebat. Cùm itaque iliacum malum metueret, retentis per multos dies fæcibus, nominatos ante doctores ad monasterium sex milliaribus Vratislaviâ distans invitavit, tùm munere Provincialis fungens; ac hi quidem divinâ opitulante gratiâ debitis remediis alvum obstructam promptè reserarunt, at brevi iterum rediit cum doloribus his spasmodicis malum, quod in paralysin alterutrius brachii desiit, quam cùm nulla arte humanâ, miraculis Christi inductus, sanari posse crederet, fatis, post aliquot septimanas, ut audivimus, concessit. Aliis verò determinandum committimus, quomodo & per quas vias doloribus intestinorum paresis succedat; nec definimus, an metastasis materiæ spasmos excitantis fiat per vasa sanguifera, an per nervos, quamvis istud nobis magis videatur verisimile. Et sanè in hâc collectione, si colicus dolor (de quo modo est sermo) est nervorum affectus, atque nervi tum abdominis, tùm intestinorum crassorum aliqui, tùm pedum & manuum surculi sint, ex eâdem stirpe, spinæ scilicet medullâ, proguati, materia peccans, nimirùm humor tenuis, ichorosus, vaporosus &c.

Colica convulsiva.

ab inteſtinorum & abdominis dolentibus membranis, nerviſque, in nervoſas tùm pedum, tùm manuum partes propellitur, in hâc, inquam, ratiocinatione multa deſideramus, de quibus forte alibi.

Cæteroquin ſatis eſt notum, quòd ex proſapiâ colicæ convulſivæ ſit tùm nephritica, tùm hyſterica, tum etiam, quam ſubinde infantes patiuntur, cujus poſtremæ facilè convulſiones epilepticæ ſolent eſſe pediſſequæ. Verè autem profiteri poſſumus cum Wepfero quondam noſtro ex *Dec.* 1. *Ann.* 2. *obſ.* 39. *p.* 71. *unicè nos angit, quâ ratione conſtrictio hæc ſpecifico aliquo antepileptico mature ſolvi poſſit.* Id certum eſt, quod purgantia dolores exaſperent, nec à V. S. ſperandum aliquod auxilium, licet eam Chiffletius commendet. Inſtitimus itaque antiſpaſmodicis internis & externis, ac inter hæc quidem emplaſtro de galbano, unguento antiſpaſmodico Mynſ., laudes debitas detrahere minimè poſſumus, ſed tamen fatendum eſt, quòd major horum ſit efficacia in eâ, quæ ſine præcedaneâ corporis diſpoſitione à ſolâ cauſâ evidente, aut conſenſu cum membro vicino oritur, quàm in habituali, atque à certo, ut ferè fit, ac altas radices agente corporis vitio, dependenti.

Præterea graviſſimi ac admodùm diuturni dolores ſunt, qui vel peritonæum, vel membranas, quæ abdominis ventriſque partibus obtenduntur, afficiunt, quos, neſcio quo errore, indocti appellant colicos: imitati forſitan quoſdam ex Gallis, qui ejuſmodi dolorem, vel colicam notham, ut Fernelius, vel Pictonicam aut Pictavienſem, ut Riolanus, à cruciatûs quadam ſimilitudine & vehementiâ ac frequentiâ in Pictaviâ nuncupant. Non tantùm verò ibi, nec clyſteribus, neque medicamentis, neque fomentis, nec aliis remediis, quibus colici dolores declinantur, ſolent placari: ſed & apud Vratislavienſes, ubi frequentiores ſunt, quàm inexperti credant, admodum rebelles ſunt, ac fere tympanitidem præcurrunt. Et fortaſſis non hallucinabimur, *ſi ex ſect.* 4. *aphoriſmum undecimum* de iſto dolore explicaverimus: *quibus tormina & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui nec purgantibus, nec aliter ſolvitur, in hydropem ſiccum firmatur*, hoc enim ita fieri, aliquoties ſumus experti. Quomodo huic occurrendum malo, edoceri cupimus ab aliis, nos enim omnia tentantes, hactenus ferè ſucceſſus deſtituit. Aliquantulum auxilium ægri conſecuti ſunt ex uſu nervinorum, carminantium & correctioni humorum dicatorum ac anodynorum, ut & applicatione diſcutientium topicorum. Sicuti verò alias minimè raro dolor colicus genuinus tranſit in abſceſſum, ita ſanè ſpurius ille in apoſtema aliquando degenerat.

Hæc dum revolvimus, occurrunt cruciatus illi inteſtini recti, qui hæmorrhoides cæcas earundemque exulcerationem aliquando anteire conſueverunt. Qui, ut rectius intelligantur, meminiſſe omninò oportet, quòd vaſa hæmorrhoidalia in texturam inteſtini recti intexta, multò capaciora ſint, quàm rami ad reliqua inteſtina diſtributi, ac quod profundius intra corpus longitudinem inteſtini recti ambiant & perreptent vaſa interna hæmorrhoidalia, à venâ portæ ortum ducentia; in his itaque ſanguis congeſtus & ſtagnans venaſque diſtendens, multorum dolorum cauſa eſſe ſuevit, qui, utut nitroſis & cinna-

cinnabarinis quodammodo mitigantur, ita omnimodè vix cessant, nisi stagnanti sanguini exitus paretur.

In febb. petechialibus hoc tempore à nobis observabantur subinde inflammationes in natibus, aliisque partibus musculosis, quæ interdum in gangrænam degenerabant. Hanc sanè prædicere facilè potuimus, quando circa statum nec resolvebatur inflammatio, nec suppurabatur, & dolor pulsans satis gravis subitò imminuebatur, horrores & rigores cum animi deliquiis superveniebant. Hâc in sententiâ magis nos confirmabat color cutis initio quidem intensè rubens, mox verò deinde livescens aut nigrescens. Nec amplius de imminenti aut quasi præsenti gangrænâ dubitandum, quando in conspectum prodeunt pustulæ flavæ sero turgidæ.

Gangræna scorbutica.

Tractavimus etiam gangrænas, aliunde ortas. Non infrequens ea est, quæ scorbuto prima debet incunabula. Hæc ferè semper per maculas fuscas, quæ degenerant in escharam siccam, cum membri torpore, sese prodere solet, & vix ullam admittit medelam. Et ut illas taceamus, quæ à violentiis externis, contusionibus, inquam, vulneribus, lacerationibus, compressionibus, combustionibus *&c.* oriuntur, non possumus non meminisse illius, egenos sæpè mutilantis, quæ à partium refrigeratione oriri solet. Hæc tum imminere suevit, quando derepentè acutus dolor pungens & urens partem invadit, ruber, micans in lividum colorem abit, & postea torpor, cum summo frigore observatur. Semper hujus periculosior eventus est, quam illius, quæ à causis calidis originem ducit. Cæterùm in omni gangrænâ consummatâ, à quacunque demùm causâ orta fuerit, dedimus operam, ut putredinem inchoatam inhiberemus, ne ulteriùs serperet, & in sphacelum degeneraret. Adhibuimus eam in rem laudatas scarificationes, & incisiones, easque pro gangrænæ ratione varias, modò majores, modò minores, jam profundas, jam verò magis superficiarias. Scarificatas partes jussimus elui iis, quæ ad manus promptius esse poterant. Et sanè perindè est, an muriâ, lixivio chirurgorum, decocto calcis vivæ, spiritu vini simplici, aut cum sale armoniaco acuato, aut spirit. vini camphorato, theriacali, tinctura myrrhæ lotio instituatur. In usu autem nostris chirurgis est unguentum Ægyptiacum, quod modò memoratis admiscent. Factâ hâc mundatione, varia apud Nos imponi solent. Alii Chirurgi præeligunt Mercurium præcipitat., vel solum, vel cum alumine, myrrhâ, aloë *&c.* mixtum, alii balsamum sulphur. extollunt. Plerisque butyrum ♁ii satisfacit. Hæc verò calida aut tepida applicantur, eousque dùm circa partem gangrænâ affectam, circulus vel linea rubicunda, naturam in secretione occupatam indicans, appareat, & ulcus incalescat. Si diutius in horum usu perseveraveris, acribus hisce facilè novam gangrænæ occasionem suppeditabis. Quamvis enim minimè admistionem aliquorum acrium damnemus, potiorem tamen tùm locum tribuimus digestivis & abstergentibus. Optimè verò rem gerunt illi chirurgi, qui his aliisque medicamentis superimponunt cataplasmata ac fomenta calida ex rad. angelic. Herb. scord. absinth.,

Gangræna à frigore inducta.

menth., fl. lavendul., rorifmar., ftæchad., cent. min., bacc. juniper., farin. lupinorum *&c.* hac tamen cautelâ, ut fub principium modeſtè repellentia, in progreſſu verò refolventia eligantur. Quid fomentum cereviſiæ fingulare præſtet, nondum experti fumus, de eo agit Barthol. *cent.* 5. *Hiſtor.* 41. Rectè verò ii etiam agunt chirurgi, qui partem fanam non negligunt, ne fortè gangræna ulterius ferpat. Apud nos adhibentur varia, præprimis autem emplaſtrum, quod Hildanus *de Gangrænâ & ſphacelo c.* 13. defcribit. Nec immeritò Barbette laudat defenſivum rubrum & ceratum Vigonis. Alii unicè extollunt unguentum Würtzii. Nullum autem auxilium humanum, præter feparationem membri, quod necrofi affectum, fupereſt. Gangrænam verò in ſphacelum degeneraſſe fcire licet, ſi pars colore nigra appareat, tactu autem marmore frigidior fentiatur, nulloque polleat fenfu. Ubi tamen admonitio Ambrofii Paræi *l.* 9. *c. VI. p.* 374. memori tenenda mente eſt. Porrò in ſphacelo abeſt motus voluntarius, quamvis quædam ejus reliquiæ interdum appareant, tùm nimirum, quando altera muſculi extremitas incorrupta adhuc eſt, & ſuâ contractione tendinem ſibi continuum, quamvis emortuum, attrahit. Præterea magna adeſt partium mollities, nec pars digito compreſſa refurgit, imò cutis digitis facillimè avellitur. Tandem in ſphacelo fætor magnus & acris exhalat, ut præfentes ei ferendo minime pares ſint.

Odontalgia. Erat etiam hiſce diebus odontalgia non paucis moleſta, quemadmodum etiam aliis anni temporibus eſſe folet, quando aër frigidus, humidus & pluvioſus exiſtit. Diuturna etiam nobis experientia conſtat, quòd præter cibos flatulentos, quibus non pauci delectantur, & crapula, & hinc ortæ cruditates, fomnus immodicus, illud malum foveant. Notorium eſt, quod auſtera & acida hæmodiam gignant, quàm maximè. Præterea faccharum & quævis dulcia dentes offendunt, ut rectè obſervavit Foreſtus. In fequiori quoque fexu curæ, ſollicitudines, & mœrores itidem iſtud malum provocant. Eùm in cenſum referri etiam debent incautæ pedum refrigerationes. Agmen verò omninò ducunt inter evidentes odontalgiæ cauſas, ſuppreſſiones conſuetarum evacuationum, non tàm earum, quod multi credunt, quæ per nares & os contingunt, quàmvis & hæ ſymbolam ſuam conferant, fed præprimis depletionis fanguinis, quæ per hæmorrhoides & uterum ſtatis temporibus ſuſcipitur. Huc pertinet intermiſſio ſcarificationis & V. S. quæ longo jam tempore erat conſueta. Ambigimus, an uſus balneorum, tàm humidorum, quàm ſiccorum accuſari mereatur tanquam cauſa odontalgiæ. Nec pollicem hic premimus Doctiſſimo Cratoni Noſtro, qui flatulentum ſpiritum, principem fermè doloris dentium autorem *Conſil.* 75. apud Scholtzium eſſe putat. Nullo modo autem dubitandum, quin odontalgia à vermibus ſæpè excitetur. Conf. Salmuth. *cent.* 3. *obſerv.* 32. Præterea neminem temerè latet, quod & ſuppuratio circa radicem dentis, dolorem inducat. Et lippis ac tonſoribus eſt notum, quod, cùm dentes ſæpè putreant, ac fruſtatim excidant, corroſio eorundem ſit cauſa doloris. In pertinaci & nulli remedio victas ſubmittenti manus odontalgiâ, præſentibus ſymptomatis atrocioribus

Viri

Viri quidam Doctiſſimi veneficium habent ſuſpectum. Vidimus id factum à plebejis, tùm in dolore, qui circa radicem dentis hæret, tùm in eo, qui maxillam ſimul affligit, aut obſcuriori alio dentis vitio oritur. Nec præterire poſſumus, quod ſæpè advertimus fallax remiſſuri doloris indicium fuiſſe petitum à vulgo ex tumore gingivarum & potiſſimum genarum, odontalgiæ ſupervenienti, quin potius cum tumore hoc malum auctum fuiſſe, ac cum ſummâ ægrorum moleſtiâ oris diductionem inde impeditam vidimus. Pro cauſarum varietate, varia dolori huic oppoſuimus remedia, de quibus anno præcedente aliquid dictum fuit. Varia Autorum experimenta tentavimus, nec tamen ullum deprehendimus, quod omnibus ſatisfaceret. Non malè magnifecit decoctum perſicariæ Paracelſus, decoct. fol. lappæ cum aceto addito ſale Foreſtus verè, teſte experientia, deprædicat. Nec fides iis abroganda, qui in laudem decocti verbenæ in vino, agrimoniæ, L. Guajaci, rad. chelidon. major., ſalviæ &c. varia ſcribunt. Hæc enim aliquibus aliquod auxilium tuliſſe etiam Nos recordamur, non neglectis tamen paregoricis, quæ alias λυτυπόνια vocantur, cujus generis ſunt radices althææ & lil. albor., fol. malv. & bismalv., fl. chamæmel. & meliloti, ſummit. aneth., ſem. malv., lini & fænugræci &c. quæ decoqui poſſunt in lacte tùm ad os colluendum, tùm ad fomenta extrinſecus applicanda: Hæc enim anteferimus oleis & unguentis, quæ illiniri ſueverunt. Narcoticis aliquantò rariùs uſi ſumus, memores conſilii Doctiſſ. Fieni *Phyſograph. c.* 14. & ſi ſumma nos ad eorum uſum compelleret neceſſitas, non quidem antiqua illa faſtidivimus, qualia ſunt Sotirella parva Auguſtanor., laud. opiat., Philon. R., pilul. de cynogloſsâ, theriaca recens &c. ſed tamen magis ferè placuit maſſula ex g. tacamahac., laud. opiat. & oleo quodam. Meminimus radicem hyoſcyami in aceto elixam, aliquando ab Empiricis cum ſucceſſu applicatam. Præſtat etiam aliquid decoctum nicotianæ c. fl. chamæmeli. Verum de his aliiſque conſuli poſſunt Strobelbergerus de dentium podagrâ, & Sebizius in Manual. Medico practico. Verum eſt illud Ballonii, dolores ſubinde recrudeſcere, ſi dens vitiatus remaneat, nec tamen facile, hâc in parte cum Eraſiſtrato facientes, evulſionem dentis, quæ hîc ſatis eſt familiaris, ſuademus. Ex dente evulſo diuturnam ſalivationem, & hinc natam contabeſcentiam obſervavit D. Helwich; conf. Highmor. *in diſquiſit. Anatom. l.* 3. *p.* 2. *c.* 1. Nota ſunt funeſtarum hæmorrhagiarum inde orta exempla, non abſimilia iis, quæ Cardanus *l. de cauſ., ſignis, ac loc. morbor. p.* 3. *cap.* 60. & Highmorus *Anacephalæoſ. circul. ſanguin.*, ac alii recitant. Minimè rarò fit, ut maxillæ pars ſimul avellatur, quâ de re jam olim queſti ſunt expertiſſimi Viri, Foreſtus, Hollerius, Bartholinus *cent.* 5. *hiſtor.* 54. ut de inflammatione, febri &c. jam nihil dicamus. Quando dandum aliquid fuit precibus ægrorum, cavimus tamen, ne dens evelleretur eo tempore, quo caput doleret, aut gingiva tumeret, aut atrox ſentiretur dolor, monuimuſque chirurgos, ne violenter & affatim uno ictu dentem extraherent, & cautè ſeſe gererent, quod Riverius prudenter jam ante nos inculcavit. Quâ cautione in repellentibus adhibendis opus ſit, præcipue, ſi, ut mos fert barbitonſorum,

maxillis

maxillis applicentur, providè monuit noster Sennertus & accommodatè ad rem exemplum ex Valesco de Taranta recitat de Medico, dolore dentium molarium afflicto cum inflatione maxillæ & post appositum oleum rosaceum c. aceto, in anginam lethalem incidente.

Antequam vero hanc materiam deseramus, non possumus non cum Carolo Pisone *de colluv. seros. l.2. c.3.* esse junioribus Practicis autores, ut phlegmaticis, quicunque de odontalgiâ conqueruntur, suadeant, ut neglectis remediis, quibus vulgò os colluitur, primo quoque tempore hydragogum sumant, hoc pacto enim levari posse atrociores dolores certo experientur. Cum verò arteriolæ à carotidibus in auriculas procedant, & inter has major quædam antitragum & anthelicem perreptet, superioremque maxillam conscendens singulis dentibus sanguinem suppeditet, in propatulo est, quid in sedendâ odontalgiâ ab acriori sero & ferviodiori sanguine dependente præstare queat artificiosa apertio propaginis hujus arteriæ in anthelice, hâc sane mirabiliter sedatam fuisse odontalgiam, notatur à Bauhino, ac refert Riolanus, se Parisiis Virum vidisse, qui per illam curationem magnum faceret quæstum, qualem etiam in Geldriâ se vidisse narrat. Clar. Diemerbrock *Anatom. lib. 5. cap. 13.* cui hanc observationem debemus. Unicè dolendum, quòd hic chirurgorum dexteritati minimè confidere liceat.

Et hæc dicta sunt de morbis, qui tribus prioribus mensibus apud nos grassati sunt.

Constitutio aëris ver. nalis.) In Aprili terra blando tepebat calore, quæ aliquando etiam calidis fovebatur pluviis, de cæterò ferè semper grato solis jubare illustrabatur.

In Majo major aëris inconstantia erat, vidimus post nubila Phœbum, ac post Phœbum fulgur & nonnunquam tonitrua audivimus.

Ineunte Junio calore solis temperato refocillabamur, quo etiam in procedente mense, non tamen absque intermixtis pluviis recreabamur, circa finem verò turbidam experti sumus tempestatem, ac frequentes imbres.

Sub initium hujus trimestris, febres petechiales quadantenùs remittebant, ac in quotidianas, tertianas, ac aliquando etiam, utut paulò rarius, quartanas degenerabant.

Erysipelas. Passim verò tum temporis Nostri erysipelate infestabantur, præprimis sanguinei & sanguineo-cholerici, rariùs sanguineo-phlegmatici, & tantò magis, si consuetæ sanguinis evacuationes ad tempus suppressæ, aut patientes terroribus, aliisque animi pathematibus concussi fuissent. Notorium est, quòd sæpius etiam erysipelate corripiantur, qui antehac vulnerati, aut aliam externam violentiam perpessi fuerunt. Præcedit fere horripilatio, sequitur vero calor præternaturalis totius æquabilis & ferè vaporosus, cùm aliqua tamen acredine & morsicatione conjunctus, ac cætera adsunt, quæ alias in inflammationibus observantur, rubedo, inquam, dolor, febris, aliqua partis intumescentia. Aliæ tamen hîc occurrunt differentiæ. Nam non tantùm in phlegmone major intumescentia, quam erysipelate, sed &

& in hoc calor eſt ex rubro flaveſcens, qui tamen, ubi digito urgetur, diſparet, maculam albicantem relinquit, iterum ubi laxaveris, rubeſcit, quod non fit in inflammatione, niſi fortius premas. Præterea in hac eſt dolor pulſatorius ac diſtendens, ſed eryſipelas nulla cum pulſatione aut tenſione eſt conjunctum. Ἐπιφλόγισμα ex una parte in aliam migrat, quod inflammationi familiare non eſt. Confer. Overkamps *Chirurg. p. m.* 122. Tandem febris in eryſipelate primaria eſt, quæ in inflammatione ſymptomatica exiſtit. Cæterùm tametſi Noſter Kergerus *lib. de fermentat. p.* 251. accuſet in eryſipelate fermentationem ſanguinis ad aciditatem vergentem, & in aliquam partem impactam, ſecutus hac in re Helmontium *lib. de febb. c.* 9. §. 18. Nobis tamen, ſalvâ aliorum ſententiâ, eryſipelas, ſeu diffuſio tenuiorum & inflammabilium ſanguinis partium per membranas & cutem, orta videtur, non aliundè, quam ex fruſtrà tentato naturæ ſanguinem excernendi conatu, cujus rei ſignum eſt, quòd partes illæ, ex quibus ſanguis aliquando uberius effluxit, eryſipelate afficiantur, ſtatis ferè temporibus illis redeuntibus, quibus olim per hæmorrhagiam ſanguis fuit depletus. Unde nullam quidem conſtitutionem organicam pororum læſam agnoſcimus, quæ hujus τ' ἱμοςάσιως origo ſit, multo minùs verò Archeum partium debilitatum cauſabimur, nec admodum veriſimile videtur, quod arteriæ plus afferant ſanguinis, quàm ex toroſis muſculis revehere queant venæ, niſi addas, partes muſculoſas ipſasque venas ſtringi atque hinc non adeò expeditè ſuccedere refluxum per venas. Hanc noſtram ſententiam circumſtantiæ in hæmorrhagiis occurrentes confirmant, & quotidiana iſta experientia, qua edocemur, ſæpe oboriri eryſipelas in illis corporis partibus, ex quibus ante annos fortè plures ſanguis aut per ſcarificationem, aut V. S. fuit eductus, nullis prorſùs occurrentibus veſtigiis vel Archei debilitati, vel etiam læſionis pororum *&c.* Eryſipelas ex ſua quidem natura mortis periculum non minatur, nihilominus circa caput effloreſcens, non ex voto ſemper decurrit. *Malum etiam eſt* juxta Hippocrat. *aphor.* 25. *ſect.* 6. *eryſipelas ab exterioribus ad interiora converti.*

Cura ejus, ut experientia nobis conſtat multiplici, ſine V. S. & ſine purgatione, quam requirit Sennertus Noſter cum aliis, abſolvi poteſt ſolis diaphoreticis. Vulgus noſtrum Rob. ſambuci, & ocul. 69. aut C. C. utitur cum ſucceſſu. Loquimur autem hic de eryſipelate ab interna ſanguinis commotione orto, nam ſi à cauſa externa originem trahat, V. S. tanquam remedium revulſorium à nobis adhibetur. Quantum ad topica, remediis repellentibus ſolis nunquam uſi ſumus, hæc enim facilè gangrænam inducere ſcimus. Abſtinuimus etiam à pinguibus, e. g. lacte ☉eo ſeu mixtura ex oleo ſambucino & lixivio, unguento de ♄no, ſed diſcutientibus inſtitimus. Pulvis eryſipelatodes M. uſitatiſſimus fuit, aut extemporaneus ex farina hordei, fabarum, creta, glyzyrrhyza, myrrha, ceruſsâ, cum quibus paria facit pulvis à D. Ludovici deſcriptus, ut lithargyrium tritum inter duas petias externè eryſipelati impoſitum tepidè ex commendatione Clariſſ. Viri Bartholini *Cent. 6. hiſt.* 724. ut & Cratonis & Angeli Salæ. Unguentum de liquiritia Auguſtanorum non adhibuimus,

hibuimus, nec facilè linteum crocatum M., aut linteum leporino cruore tinctum, de quo Helmontius consulatur *Imag. ferment*. §. 17. vel spiritum vini camphoratum, aut epithema Lossii *lib.* 1. *obs.* 25. ex decocto florum sambuci cum vino, sapone Veneto ac theriaca, vel cataplasma Overkampii in usum vocavimus. Non contemnimus humida, nec metu quodam anili absterriti ab applicatione humidorum nobis temperavimus, non ignorantes, quàm severa, quamvis forte non merita, virgula censoria eapropter veteres à Dolæo *in Encycloped. Chirurg. rational. l.* 5. *c.* 6. castigentur, sed quod apud nos ægroti humidorum applicationem nullo modo ferant. Quamvis & in topicis applicandis summa cautio esse debeat, ne quid nimis fiat, quod ex parte rectè inculcavit Overkamp. Si ritè tractetur, per insensibilem transpirationem erysipelas evanescit, & accidente pruritu, cuticula quasi in squamas fatiscit, ac color naturalis redit. At verò, si ab imperita manu tractetur, non sine periculo suppuratur Hippocrat. *sect.* 7. §. 6. erysipelas, quod exulceratum, sacer ignis appellari suevit. Et tùm vel summa tantùm cutis afficitur in eaque crustulæ furfuraceæ oriuntur, vel tota patitur, ac saniem purulentam reddit, ac hic chirurgi nostri ferè empl. diasulph. Ruland., unguent. alb. camphor., diapompho l. uti solent, non omissis internis evacuantibus lenioribus ac diaphoreticis. Sed cura ferè difficilior est, si partes glandulosæ ejusmodi exulcerationem sustineant. Ita meminimus erysipelas capitis in Illustri Persona, triginta annorum, constitutionis cholericæ, non uno errore in diæta, vino, ▽. physogon. commisso, hincque inflammationem ad canthum oculi majorem ortam, quæ ægilops vocatur. Hæc rupta est, ac in fistulam abiit, quæ ferè biennii curam exegit. Nihil autem attinet hic commemorare vana molimina chirurgi, nam dici non potest, cum epiphora, ut ferè fit, sequeretur, & præterea etiam ipsum ulcus perennem suppeditaret affluxum, & tenuem humiditatem exudaret, quibus machinis fronti applicatis impetuosum illum humorum affluxum avertere sategerit ignarus, & quod longè pejus, præ arrogantia non cupiens discere, quod non in fronte, sed lachrymali innominata ac in ipsis palpebrarum glandulis humor separetur, & per ductus à Clariss. Viris Stenone & Meibomio detectos, qui ad oculorum superficiem hiant, fluat. Diu durante affectu non mirum, quòd os cribriforme quadantenus læsum. Cum deinde pertinacis hujus mali cura prudenter institueretur, & interna à Medico, externa ab alio Chirurgo, juxta Medici directionem adhiberentur, melioris sanitatis spes affulgere cœpit. Egregiè inter chirurgica remedia debitis temporibus data, profuerunt ▽. vulneraria Ulmensium Balsamus vulnerarius Hantkii, ut & Prævotii, nec non sequens: R. decoct. rad. Aristoloch. long., fol. veronic., nicotian., betonic., c. s. q. ▽. mellis, & inspissetur ad formam balsami, cujus unciis duabus semis deinde additur elix. propr. Parac. sine acido, balsam. Peruvian. a. a. drachma una semis. Adhibitus etiam citra ullam noxam fuit balsamus Arsenici, cujus descriptionem suppeditat Carolus Musitanus *in Chirurg. lib.* 1. *c.* 5. *p.* 22. & *seqq.* Cæterum cùm sæpè recurrat erysipelas, non raro ægri à Medicis exigunt, ut debitis remediis præcaveatur. In

potione

potione ab Hildeshemio *lib.* 5. *ſpicileg. p.* 471. commendata (ex ∇. roſar. mithridat. pulv. bacc. laur., & rad. ariſtoloch. Od.) ante novilunium hauſta, virtutem prophylacticam deprehendere non potuimus. Nec placentulæ ex herbis abſinth., taraxac., & chamædr. per menſem Maji aſſumptæ aliquid eximii præſtant. Quod etiam dicendum de lacte cum floribus ſambuci decocto, & ſingulis decreſcentibus lunis ter vel quater manè hauſto. Multi ſpem omnem, citra tamen ſucceſſum in acidulis collocant. De urina propria cum melle epota, non poſſumus, quin adſcribamus verba Bartholini *Cent.* 6. *hiſtor.* 72. *p.* 327. *Probatiſſimum*, inquit, *vulgi remedium unum chartæ huic aſſuam, quod nunquam fallere experientia inter noſtros docuit, urinam propriam melle ſubactam, ſummo mane continuis tribus diebus aſſumunt, & exinde tutos ſe ab eryſipelate per vitam ſciunt. Mel ſane humores calidos temperat & expurgat, urina vero vehiculi loco adhibita ſale ſuo abſtergit bilem.* H. I. Folia raphani ruſticani externè applicata extollit non immeritò Hartmannus. Nos in debitis ſanguinis evacuationibus ritè ſuſceptis, & catharticis juſto datis potiſſimum cauſæ momentum reponimus.

Purpura alba ſolito frequentius hisce diebus infantes, pueros ac fœminas & præprimis puerperas cholerico-ſanguineas &c. corripiebat. Ultimas quidem omni tempore poſt lochia ſuppreſſa invadere ſuevit, at verò ſi hæc cauſa abſit, nec iracundia gravior, ac illa quidem fere ſuppreſſa præceſſerit, aliis anni partibus non æque multis infeſta eſt. Typus morbi ſequens eſt: Initio quidem medioeri corripiuntur horripilatione, quam excipit æſtus non adeò vehemens. Magis moleſta eſt anguſtia præcordiorum, quàm dolor capitis, qui non acutus, ſed ferè turbulentus exiſtit. Adeſt etiam faucium dolor & ardor. Somnus propemodum omnis ceſſat, & paucæ ſunt, quæ ſub initium morbi, per unam alteramvè noctem ſomno non interrupto fruantur. Alvus plerumque officio non ſatisfacit, vidimus quasdam tamen, quæ aliquoties manè dejecerunt. Pulſus celer eſt, & quaſi oppreſſus. Urina cruda ineunte morbo ſub exitum ſatis copioſum deponit ſedimentum. Appropinquante die quarto, quanquam interdum etiam citius illud fiat, in artubus, collo, pectore, elevantur & extuberant pori cutis cum rubore, inſtar cutis anſerinæ, ac ſenſim oriuntur numeroſiſſimæ puſtulæ magnitudinis exiguæ, pellucentes, aquea quadam humiditate gravidæ, quæ in ſiccioribus ſatis maturè ferè intra 24 horas exſiccantur; in humidioribus & junioribus aliquantò diutiùs eroſa cute, aliquid humoris ſtillant, non ſine aliquo corporis pruritu & ardore, qui ab initio vix obſervabatur. Unde facilè patet, quomodo hic affectus à petechiis differat. Nam in purpura miliari hac multo copioſius maculæ, quæ materiam purulentæ analogam continent, erumpunt, quam in maligna illa febri, quam *petechialem* nuncupant, & præterea etiam materia macularum petechialium multum tenuitate ſuperat contentum in puſtulis purpuræ. Accedit & hoc, quod diſparentibus maculis miliaribus illis, miteſcat febris, quæ utplurimùm omni vacat periculo, quod non fit evaneſcentibus petechiis, quibus adjuncta febris ſatis multos in mortem præcipitat. Nec neceſſe

Purpura alba.

cesse est, hic explicare, quomodo Purpura Miliaris differat à scabie & erysipelate, cum discrimen ex utriusque hujus historia abunde illucescat.

Nostri otii quoque non est, hic prolixè enucleare, in quibusnam miliaris Nostra abeat à morbillis, phlyctænis, epinyctidibus, sive sudaminibus &c. Hoc enim labore, cum summa laude Nobiliss. Melchiorem Sebizium Nostrum, esse defunctum, *in doctissimis de variolis & morbillis dispp.* ut ostenderet inter varia exanthemata differentiam, recordamur, hoc sanè nomine merito etiam laudatus à Celeberrimo Fehrio Nostro. Breviter cum famigeratissimo Wedelio dicimus: *Concipe tibi partes urtica percussas & purpuram bene noveris.* Cura non adeò operosa est, præprimis si, ut ferè semper fit, maligna non sit purpura. Ordinariò quidem optimè conveniunt nitrosa & salina aliquoties per diem exhibita, præmissis mane diaphoreticis & bezoardicis fixioribus (nam volatilia utplurimùm φλογωσιν intendunt) aut etiam decoctis ex saponariis e. g. fumaria, sambuco cum sero lactis caprini paratis. Si verò morbus hic miliaris à lochiorum retentione exoriatur, & spes adhuc supersit hæc concitari posse, danda sunt ea, quæ lochiorum fluxum promovent, quod faciunt myrrhata, cum debita circumspectione post V. S. in plethoricis, repetitis dosibus exhibita.

Rosalia. Sed neque præterire possumus aliud morbi genus à nobis observatum & à paucis Germanis, nisi fallimur, auctoribus descriptum, quod in pueris, ut & adultioribus quibusdam notavimus. Invadit illud eo propemodum modo, quo exanthemata cum febri satis vehemente, capitis dolore vertiginoso, tussi &c. & maculæ dilutè rubentes & flammeæ, rosarum instar, igneæ naturæ eo ferè ritu, quò morbilli tertio quartove die prodeunt, sed longè uberius sese diffundunt, nam cum morbus ad ἀκμὴν pervenit, corpus quasi ignitum apparet. Vidimus sane habitum corporis universum magno rubore perfusum, crederes illud totum ab erysipelate obsessum, circa diem septimum circiter rubor sensim evanescit, ac calor remittit, maculæ instar petechiarum hinc inde sese oculis intuentium ingerunt, ac epidermis in multis locis squammatim abscedit. Per totum morbi cursum vehementer affligit sitis, adsunt vigiliæ, adurit calor vehemens, alvus adstricta est, appetitus prorsus dejectus languet, excernitur urina flammea ac rutilans, pulsus observatur celer ac durus, mens utplurimum deliriis distracta stupet, præ siccitate cutis aspera est. Et sanè hæc cutis asperitas diagnosticum est, quo à rubeolis, in statu ferè milii granum superantibus, dignoscitur hic affectus. Hæmorrhagia nonnullos, alios autem diarrhæa hoc ab affectu liberavit. Ferè autem contingit metastasis quædam materiæ ad articulos extremorum, qui dolore vehementi torquentur. Sed neque his terminis continetur mali hujus ferocia, nam sæpe pedes non tantum ad talos & suras, sed & ad genua usque intumescunt, & si hypochondria tenduntur, ac respirationis difficultas invalescit, brevi post abdomen totum in tumorem attollitur, atque hinc vel hydrope moriuntur, vel ægerrimè sanè cum pristina sanitate in gratiam redeunt. Hic noster affectus, de quo hactenus diximus, videtur idem esse cum eo, quem

Itali

Itali ſcriptores roſaliam dicunt. Proximè ſane accedit ad deſcriptionem ejus, quam affert Ingraſſias *Tom. I. p.* 194. & Proſper Martianus *in Epidem. lib.* 2. *ſect.* 3. *p.* 308. *& ſeqq.* niſi quod non, ut vult Martianus *pag. ſeqq.* die quinto, ſed ferè ſeptimo aſperitudines cum febri deleri ſentiant, & apud Nos periculo minimè careat morbus ille, cum de roſalia ſcribat Proſper Noſter, docere experientiam, nullum ferè ex roſalia interire, niſi miraculo quodam & ob errata maxima, quæ aut ægri committant, aut medici, potiſſimum verò ſanguinem mittentes, cùm remedium hoc *totis viribus ſit huic morbo contrarium.* Curam adhibuimus eandem in hoc malo, quam in morbillis & rubeolis & variolis ſervavimus, niſi quod diluentia & temperantia, præprimis verò nitroſa largiori obtulerimus manu. Inter alexipharmaca non diſplicet pulvis bezoard. confortans Celeberr. Bauſchii, Primi noſtri Præſidis, optimè de Academia Noſtra meriti, quem ejus Succeſſor Fehrius *in anchora ſacra* recitat *p.* 91. quique *p.* 90. aſſeverat, anno ſuperioris ſeculi 52. Svinfurti maculas has primùm fuiſſe conſpectas, didicimus autem ex annalibus quibusdam manuſcriptis, Vratislaviæ jam anno 1628 viſas eſſe, & quosdam ex iis, ſub cura Clariſſ. Doringii obiiſſe, alios verò iterum convaluiſſe. Sed jam progrediamur ad alia.

Tanquam ſingulare aliquod recitat Sennertus, Mulierem quandam Aneurisma nucis juglandis magnitudine in cubiti flexura ultra 30. annos geſtaſſe, & certè communiter gangræna ac mors metuitur, ſi paulò majus ſit & circumjacentes partes in tumorem magnum attollantur. Et ſanè non vanum hunc eſſe metum, facile intellectu eſt, obvium enim eſt, quod levi de cauſa ſanguis ex arteria rupta aut vulnerata ad partes intercutaneas & interſtitia muſculorum profuſus & collectus putreſcere poſſit, ſi aliqua in motu progreſſivo ei remora & obſtaculum ponatur. Nihilominus DD. Preus & Helwich noverunt cœlibem quandam, quæ ex violentiori motu brachii ad modum juvencula aneurisma, duas in pugnum contractas manus æquans, ultra 50 annos habuit, & nuper admodum, non ex gangræna, ſed febri maligna obiit ſenex annos, niſi fallimur, 74. nata. Tumor ſemper fuit mollis ac laxus, nec per tot annos ullam contraxit duritiem. Pulſus quoque deprehendebatur in eo pulſui arteriarum reſpondens; quamvis propterea minimè fidem abrogandam cenſeamus Paræo, qui in aneurismate majore nullum pulſum obſervavit *lib.* 6 *c.* 33. eò fortè, quod nimia ſanguinis profuſio arteriæ pulſum obtunderet. Moleſtiam ſæpè ſenſit Noſtra ac ardorem cum inflammatione vicinarum partium, ut & pruritum, adeò, ut fonticulum, qui neſcio cujus ſuaſu non procul ab illo tumore excitatus fuerat, ampliùs ferre non poſſet. Non ſilentio poſſumus prætermittere puerulum, qui adhuc à partu rubens, ſugillatione & exulceratione palpebrarum diuturna correptus, ab hac liberari non potuit, niſi per inflammationem abdominis ſupervenientem, ſed verò cùm & ab hac immunem parentes optarent, contra hanc remediis pugnandum erat, ſed eo eventu iterum id factum, ut in locum inflammationis hujus iterum priſtinus affectus ſuccederet, exulceratio ſcilicet palpebrarum, quæ non niſi admodum tarde variis topicis, ac internis laxantibus, temperantibus adhibitis

Aneurisma.

cessit. Eodem tempore gravissimis torminibus, de quibus testabantur continuus ejulatus, jectigatio corporis, pavores &c. afficiebatur puerulus eusarci & sanguinei corporis habitus. Varia ad mitigandum hunc dolorem acta, sed praestantissimum ejus pharmacum erat superveniens vomitus pituitoso - biliosus & unica sedes, qua dejiciebatur copiose sanguis instar loturae carnis, sicuti fieri suevit in fluxu hepatico, in quo observatur liquida dejectio cum humore interfluente eoque diluto ac sanguinolento; sed ea tamen etiam hic cernitur differentia, quod dejectio illa in Nostro non sine magno cruciatu contingeret, quod in fluxu hepatico non fit, vix enim nisi sensus aliquis pressionis in abdomine percipitur.

Fluor uterinus. Satis etiam communis apud nos erat fluor, qui à Graecis ῥοῦς γυναικεῖος fluor muliebris, aut ῥοῦς τῆς ὑστέρας &c. fluxus uterinus vocatur. Nonnullis menstrui albi nomine venit, non quod menstruum sit revera, sed quod menstrui in modum per uterum fieri soleat, quamvis Ballonio *lib. de Virgin. ac Mulier. morbis p.* 110. à ratione alienum videatur, menstruum album confundere cum eo affectu, qui a Graecis ῥοῦς γυναικεῖος dicitur. Nos cum Latinis vocabimus *florem album*, tametsi satis gnari simus, quod non omnis sit colore albus. Hic affectus familiaris est foeminis cujuslibet ultra pubertatem annis, frequentius tamen evenit paulò provectioribus aetate, rarissimè autem eo corripiuntur admodum puellae, nec à nobis visae hactenus hic locorum, quae vel 6 vel 8 aetatis anno fuerint hoc malo obsessae, cujus generis virgunculas Fernelio, Hoechstettero, Joh. Matthiae Nestero aliisque cognitas fuisse novimus. Necesse autem est, illas fuisse vel cachecticas, vel admodum infirmas & debiles. Nam ubi natura tam praepropere & maturè agit, seque ipsam quasi anticipare videtur, utplurimùm futurae valetudini & robori multum decedit. Affectus hic citra difficultatem omnem ex aegrarum relatu dignoscitur, ac illis exitus materiae mucidae inconsuetus non potest non esse manifestus. Ferè autem ista *vel* est *limpidior* & *albuginea* nec genitalia laedens, nisi sub labore corporis & attritu genitalium, & licet vel jugiter fluat, vel maxime tempore mensium appropinquante, aut sanè post cessantes menses, non tamen magnam noxam inde sentiunt aegrae, praeter molestiam; vel *discolor flavescens*, *virescens*, *saniosa*, acris & mordax, quae vaginam excoriat, adurit, tumefacit ac inflammat, & huic subinde gravis odor adest. Hic fluxus malignus ac venereus cum aliis gravibus symptomatibus ferè conjunctus est. Nam utplurimùm adesse solent vitiosus corporis color, nausea, & fastidium ciborum, spirandi difficultas, virium dejectio, oculorum tumor & inflatio, moeror & tristitia, interdum etiam lipothymia, lumborum gravitas, intumescentia pedum & quae non alia ? de quibus Riverius, Primirosius & Zacutus Lusitanus *l. 9. prax. Histor. c. XI. p. m.* 187. consulendi. Benignus etiam est ferè fluxus, quo gravidae ante impraegnationem ab eo immunes, vel per vices, vel per totum gravidationis tempus premuntur. Distat verò hic fluxus noster à gonorrhaeâ: Nam 1. fluor iisdem, quibus menstruum, ductibus ejicitur; cernimus enim menstruum fluorem variis esse obnoxium mutationibus

tationibus & initio minus floridum, ac in cacochymicis & cachecticis postea pallidum sæpè prodire. Qua de re tanto minùs hodiè dubitandum videtur, postquam vasa lymphatica uteri ab Olao Rudbeckio, Thoma Bartholino, Wepfero *histor. & observ. apoplect.* 13. *p.* 338. Warthono, Regnero de Graaf *&c* aliisque detecta sint, & ex Stenone, Malpighio satis notum, nullum reperi vas lymphaticum, quod non oriatur à glandula, vel in glandulam aliquam inseratur, ita, ut neque de præsentia glandularum in utero amplius ambigere liceat, præprimis, quia glandulas conglomeratas cum suis vasis excretoriis in utero muliebri Bartholinus vidit, quas in vacca descripsit *in libr. de diaphragm. p.* 107. *& seqq.* confer. Acta Hafn. *Volum.* 4. *obs.* 20. Ex utero, inquam, posse fluorem album prodire, glandulæ & vasa lymphatica probabile reddunt, quòd verò etiam ita fiat, dissecta post obitum corpora fœminarum, quæ in vita laborarant fluore albo, abunde loquuntur, utpote quæ varia glandularum & vasorum lymphaticorum in utero vitia oculis & manibus profectorum obtulerunt. Vid Bonet. *Anatom.Pract.lib.*3. *p.* 1354. & Pinæus *lib.* I. *de not Virgin Problem* 3. Atque hinc non malè ex fluore albo, quo gravidæ laborant, Charleton *de Oeconom. Animal.p.*201. rectè contra Harvæum concludit, minimè uterum in gravidis ita clausum esse, ut ne aër guidem eum ingredi valeat, cùm materiæ illi submucidæ in gravidis pateat exitus ex utero. Itaque in fluore albo pars affecta est uterus. Gonorrhææ autem sedes est, ut cadaveris cujusdam hoc vitio infecti dissectio Graaf palam fecit, corpus glandulosum, seu substantia illa membranosa & glandulosa, meatum urinarium circumdans, ac in vaginam uteri certis canaliculis & ductibus hians, quæ in mulieribus glandularum prostatarum munere fungitur. Hoc ut deprehendatur, minimè necesse est, ut genitalia inspiciat Medicus, an forte partes circa exitum meatus urinarii mucosa quadam materia sint obsessæ, an vero tota vagina squalleat ejus generis humore, quod quidem vult Graaf, nam datur aliud indicium satis luculentum, quo hæc symptomata à se invicem discerni possunt. Nimirum ut Mauriceau *de Morb. Gravid. & Puerper.cap.*7. docet, gonorrhϾ humor etiam tempore menstrui fluxus elabitur, hoc autem vix contingit in fluore albo, qui tum ferè supprimitur. Accedit & hoc, quod fluor albus quantitate superet humorem illum seminalem & in illo dolor lumborum & ossis sacri, in gonorrhæa autem cruciatus ulcerosus in pudendis sit molestus. Multò manifestius adhuc est discrimen inter fluxum Nostrum & pus ex ulceribus uteri, quod vel crassius & magis album est, vel si saniosum sit, cum cruore & dolore profunditur.

Mali hujus non ita facilis est cura, quippe in qua & viscerum chyli secretioni, & seri depurationi inservientium, & lymphæ ratio habenda. Ac sanè lympha excrementitiis crudis humoribus non tantùm videtur inquinata, sed & modo nimis crassa glutinosa & mucosa, conf. *vol.* 3. *obs.* 33. Actor. Hafniens., modo nimis tenuis & ichorosa *&c.* ut jam de motu ejus læso nihil dicamus. Eò autem collimavimus, ut abundantiam seri & excrementitii & viscosi ex corpore eliminaremus, materiæ fluxum hunc constituentis proventum impediremus, & uterum corroboraremus.

Cu-

Curæ initium ferè ab univerſalibus fecimus. Præprimis nobis placuere noduli, ex ſtomachicis, uterinis aliisque appropriatis ac purgantibus, & non poſſumus non illis ſubſcribere Practicis, qui experientia edocti aſſeverant, nullum Medicamentum prodeſſe in hoc fluxu, niſi corpus probè fuerit expurgatum. Adeoque toto cœlo aberrant, qui curam ab adſtringentibus auſpicantur, atque ita rivulos, non obſtructo fonte, occludunt; quo ipſo & gangrænæ uteri ac tumoribus, variisque metaſtaſibus, cum periculo ſummo conjunctis &c. occaſio ſuppeditatur. Vomitoriis niſi ſponte ad vomitum inclinarent ægræ, ac evidens in ventriculo vitium hæreret, rariùs ſumus uſi, etiamſi prolixè & à Riverio & Montano ſint commendata. Nec abhorruimus à diureticis, memores illius Swalviani axiomatis: *uterus albo fluore fœtens diureſi mirificè mundificatur.* Eo autem ferè ſcopo dedimus ſuccinata, ut & terebinthinata, nec laude ſua defraudanda ſunt decocta pituitam & ſerum per urinas evacuantia, quæ Sylvio in crebriori uſu fuerunt. Nec abs re decoctum dauci cum radice filipendulæ commendat Simon Pauli. Diureticis palmam longè præripiunt diaphoretica, quæ maximè laudat Felix Platerus *Tom.* 3. *l.* 2. *c.* 7. ac hic præ reliquis iterum elegimus ſuccinum, ut & ♄ d. ♂le, utpote quod non ſolùm diſcutit, ſed & ſimul roborat. Propter diaphoreſin etiam famam videntur adepta lignorum decocta, quæ empiricorum aſylum & ſacra anchora ſunt in omnibus ferè morbis chronicis. Non diſplicet formula, quam habet le Mort in pharmacia ſua rationibus & experimentis inſtructa.

Salivatio generoſum illud remedium eſt, quo etiam inveterati fluxus debellari poſſunt.

Cæterùm V. S. vix celebravimus, etiamſi eam vehementer laudet Sylvius, quia ferè medicam opem implorant Noſtrates, viribus jam dejectis, & tabe corporis imminente, aut præſente cachexia, hydropis matre. Ex fonte chirurgico magis nobis placent fonticuli & ſetacea, & utinam poſterius hoc remedium Noſtris perſuadere poſſemus, citiùs ſanè & faciliùs à ſpurco hoc fluxu Noſtræ liberarentur; nec enim nobis excidit, quod refert Hildanus *Curat.* 41. *Centur.* 1. ſe nimirum mulierem quandam diuturno fluxu muliebri laborantem, & hinc infœcundam & ſterilem ex voto curaſſe. Cùm verò Noſtræ exorari ſeſe non patiantur, ut in hoc remedium conſentiant, exemplo Galeni frictiones commendavimus; Is enim, præter medicamenta, has cum linteis primùm mollioribus, mox aſperis quotidie inſtituit, in curando fluxu uterino uxoris Boëthi, ut ipſe refert *lib.* 1. *de præcognit. ad poſthumum c.* 8. eo ſucceſſu, ut eam intra tredecim dies curaret, & 400 aureos, ſoſtri loco, reportaret, ut hæc prolixius refert Rolfinc. *Method cognoſc. & curand. dolor. lib.* 1. *ſect.* 1. *c.* 5. Cæterum adhibuimus ea ferè, quæ in aliis fluxibus uterinis cum ſucceſſu à Practicis præſcribuntur. Inter vegetabilia non ſunt rejicula, ſed eximiæ virtutis, meliſſa, mentha à Dodonæo laudata, ac præprimis roſmarinus. Hinc Lindanus: *Fluoris albi,* inquit, *cura eſt per decoctum roriſmarini cum vino in diplomate, ſed diutiùs uſurpent, & quidem mane bonum hauſtum & ſuperſudare debent, & rurſus in prandio & cœna ſumant.* Huic decocto

coĉto viribus ſi non major, certè par eſt eſſentia rorismarin. compoſita aliquibus Noſtrûm uſitata; Ex nominato roremarino & rad. galang., caryophyll. zedoar., florib. cheiri, galeopſid., betonic. bacc. lauri, juniper. coſti, nuc. moſchat., L. aloes &c. confici poſſunt noduli jam ante à nobis laudati. Crato, non abſque fundamento, laudat pulverem ex gran. kerm. nuc. moſchat. toſt., thure albiſſ. &c. à Nobis tamen ferè tantum adhibentur pulveres ex ſuccino, unicornu foſſ., ebore, oſſ. ſep. corall., matr. perlar., bolo Armen. oſteocoll. &c. quibus pro re natâ tantillum olei alicujus ♌lati, ad imitationem Wedelii additur. In formâ guttarum eſſent. ad flux. alb. ſuccin. D. M. elix. uterin. variorum, tinĉtur. corallor., terr. catech. ipſam etiam tincturam bezoard. porreximus. Electuarium D. Sydenham debito tempore datum, itidem profuit. Id quod dicendum etiam de ♂alibus. Et ſanè noſtrâ ſuffragante experientiâ, merito inter rara experimenta & ſæpè feliciter probata refert Bartholinus cremorem lactucæ, prius maceratæ in aqua extinctionis chalybis, addito pulvere eboris. Aliorum paſſim deprædicatorum virtutes ſatis ſunt exiguæ. Omnibus autem hactenus enumeratis, jure optimo præferuntur pilulæ D. Becheri, de quibus Ipſe *in Pſychoſophiâ p.* 241. ſcribit: (*) *Es iſt nicht wohl zu beſchreiben, wie gut dieſe Pillen den Weibern, der Gebæhr-Mutter, und ihren Zuſtænden bekommen, denn ſie reinigen die Mutter vom Wind, Waſſer und Schleim, ſie befœrdern die verhaltene Zeit, und die zu ſtarck gehende ſtillen ſie, ſie dienen zur Fruchtbarkeit, hingegen, ſo was unnatürliches oder todtes in der Mutter wære, das treiben ſie hinweg.* Atque hinc Celeberr. Stahlius, cautus, ſi quis alius in deprædicandis Medicamentis, *in Diſp. doctiſſ. de Menſ. muliebr. fluxu*, §. 45. ait: *Pilulas polychreſtas Becherianas in omnibus uterinis affectibus ultra omnem expectationem & laudem poſitas eſſe, nec ullâ hactenus nota compoſitione exæquari.* Præterea nec externa neglèximus. Ex iis uſitatiora apud nos ſunt, unguent. comitiſſ., ceratum de galbano, maſſ. ex tacamahac., g. carann. &c. Nullam adeò inſignem efficaciam deprehendere potuimus in linimento Raymund. Joh. Fortis, quod conficitur ex bol. armen. lot. unc. ſem. terr. ſamiæ, ſangu. dracon., maſtich. aa. drachm. 2. nuc. cupreſſ. drach. 3. & ceræ parum. Suffitum ex Salviâ mirum in modum omne profluvium ſiſtere, narratum eſt Lælio à Fonte, ſed citra fundamentum. Jactantiam ciniflonibus uſitatam redolet hoc Turneiſeri: Oleum ex rad. dauc. cretic. ♌l. & poſt balneum vulvæ illitum, menſes albos miraculosè curat. Nam nec balneum, utpote quod fluxiones augere aptum natum eſt, convenit, quamvis Platerus *in Obſervat.* ejus uſum ſerio commendet. Nota nobis eſt egregiæ ſpectatæque formæ mulier, quæ, cùm nihil intentatum reliquiſſet, ut à fluore albo, quo per multos annos laboraret, liberaretur, tandem virtutem balnei aluminoſi experiri ſtatuit, unde ſuppreſſus quidem fluxus eſt, ſed infauſtè admodum. Succeſſit enim ulcus circa orificium uteri moleſtiſſimum, quod ægerrimè admiſit medelam, hac verò, poſt longi temporis patientiam obtentâ, ſecutæ

 ſunt

(*) Incredibile dictu quam ſalutares iſtæ pilulæ ſint in affectibus uterinis: uterum enim ventis, lymphâ, mucô, ſqualentem mundificant; fluxum menſium impeditum promovent, nimis copioſum cohibent; fertilitati inſerviunt; ſi quid præternaturale aut mortuum utero geſtetur, id depellunt.

ſunt hæmorrhoides (cum ſummis torminibus conjunctæ, non ſine ſuſpicione exulcerationis inteſtini recti) quæ circa ſingulas lunæ phaſes, cum ſedibus frequentibus, non ſine exquiſitiſſimis doloribus totius abdominis turbas dant maximas, ac ægram in tabem conjiciunt, ex quibus malis hactenus nulla arte potuit eluctari. Nec adeò magna ſpes ponenda in peſſariis, in cervicem uteri immiſſis, cujuscunque etiam fuerint generis, quæ tamen etiam fœminæ, niſi perfrictæ frontis, non admittunt. Quantamcunque verò adhibueris diligentiam in medendo, ſæpè tamen adeò contumax & rebellis eſt affectus iſte, ut omnem eludat curam. Atque hinc verè ſcripſit Rodericus à Caſtro, in vetulis ad capulum usque affligere & commori, ut adeò nimis ſit anguſtum menſtruum ſpatium, quo curam circumſcribit Riverius.

Fluxus hæmorrhoidalis.

Jam addemus, quæ de fluxu hæmorrhoidali à nobis annotata fuerunt. Ex cauſis externis cujusvis temperamenti homines in virili ætate in illum incidere poſſunt: ſed circa horum concurſum ferè ii demum fluxum experiuntur, qui per aliquot annos pathematibus quibusdam in hypochondriis fuere obnoxii. Nam hi deinde interdum per aliquot dies; dùm alvum deponunt, unâ cum excrementis aut minimùm inter conatus ejiciendi fæces, ſine ullo abdominis dolore, absque vitio œconomiæ & nutritionis, ſanguinem ex venis, quæ in anum explicantur, intercedente motu inteſtini recti expreſſorio, profundunt. Hoc ubi ſemel factum eſt, fluxus iſte redit ſtatis propemodum temporibus, nimirum aut tardius e. g. circa æquinoctia, aut citiùs, ſingulis ſcilicet menſibus, circa Dæ mutationes ſolenniores in paucis quibusdam per aliquot annorum decurſum; citra intervalla ulla durat. Ubi autem fluxus ille impeditior eſt, nec ex voto ſuccedit, corpus languet, appetitus imminuitur, ſentiuntur tormina in inteſtinis, præprimis autem gravitas circa os ſacrum, ac nonnunquam ſtupor in pedibus. Tum verò natura excretionem molitur, quando ægri aſthmate hypochondriaco tentantur, inflationem ventriculi, ructus ac borborygmos perpetiuntur, ac dolores tenſivos ſenſibiles admodùm per totam ſacri oſſis longitudinem percipiunt. Omnium autem certiſſimi prodromi hujus fluxus ſunt pruriginoſi ardores in orificio inteſtini recti & ſenſus noduli alicujus incluſi in unâ alteravè inteſtini parte. Et nihil certius his Kozachii: *Nunquam ſanguis ex venis hæmorrhoidalibus proſilit ſubitò & inſperatò, ſed primsquam erumpat, quid futurum ſit, variis indiciis præſignat, quæ noſſe Medicum decet.* Diximus paulò ante, ſanguinem per venas ſedales evacuari, & id fit utplurimùm; nihilominùs in duobus notavit D. Helwich exiviſſe materiam inſtar ſpermatis ranarum, quod & obſervatum eſt à Greiſelio *Ann.* 1. *Ephem. German. obſ.* 75. nec dubium eſt, quin ejusmodi mucus ex hæmorrhoidibus fluat, cum & Doctiſſ. Sorbait, *Med. Pract. tr. c.* 68. viderit, ex hæmorrhoidibus externis per ſanguiſugas duas ferè menſuras materiæ cujusdam inſtar ſpermatis ranarum manaſſe. Hæ autem ſubalbidæ ſordes ſero, quod ex tumentibus hæmorrhoidibus ſponte apertis, ad plures libras tàm acre & corroſivum, ut partes madefactas corroſerit, effluxiſſe, teſtatur Meibomius, incunabula debent. Serum enim quàm variis modis inſpiſſari in materiam albam & viſcoſam, albumini ovi non abſimilem,

queat

queat, discere licet ex Barbato, Willisio, Brunone & Malpighio. At verò interdum nullus humor evacuatur ex hæmorrhoidibus, sed illæ tantùm tument & duræ sunt, ac vehementem in ano dolorem, maximè ubi dura alvi excrementa exprimuntur, movent. Tumentes ejusmodi hæmorrhoides vulgò cœcas nominant, alii cum Platero etiam clausas, quas, ut à mariscis, tuberculis illis carnosis oblongis, à thymis sive eminentiis illis asperis ac subrubris, sanguinem, dùm auferuntur, in magnâ quantitate profundentibus, à ficu, carne nimirum circa sedis foramen superfluâ, rhagadibus, fissuris, sive ulcusculis ani oblongis, & tandem à cristis & condylomatibus ritè distinguas, juvat historiam dolentium istarum hæmorrhoidum breviter annectere.

Produnt hæ sese communiter primò quidem pruritu & morsu propè exitum intestini recti, ac spasmodicis quibusdam intestini illius motibus. His deinde succedit perceptio molis alicujus, sive nuclei inclusi, id quod maxime fit, cùm alvus deponitur. Huic moleculæ complicatur dolor primò tensivus, & perpetua vellicatione punctoriâ quasi ægrum afficiens, sed multò magis sub ipsâ dejectione deinde acerbissimus, qui, si inflammatio aliquanto major sit, ad vesicam, testes, uterum & inguina usque dolor propagatur. Eæ, quæ sub sensum cadunt, non tantùm ratione magnitudinis & molis, sed & ratione figuræ differunt, quæ occasionem quondam dedit Alexandro Veronensi, ut ineptè satis cœcas has hæmorrhoides in uvales, molares, verrucales & vesicales distingueret. Nec color illarum semper idem, interdum ex atro rubescunt, aliquando autem albescunt. Porrò modo sunt molliores & flaccidiores, modò turgidiores ac duriores, prout vasa hæmorrhoidalia plus minusque distenta sunt, nam cœcæ hæmorrhoides nihil aliud sunt, quàm varices seu intumescentia venarum hæmorrhoidalium tortuosa ac anfractuosa. Et sane venas esse subjectum protuberantiarum ejusmodi, edocemur ex pulsus absentiâ & ipso colore eorum, qui ex rubro lividus est. Nec attinet hic repetere, quòd duplicis generis sint hæmorrhoides, nimirum externæ, quæ extremitatem intestini recti afficiunt, & visui patent, ac internæ, quæ profundiorem, sive altiorem intestini situm occupant, & oculorum aciem subterfugiunt, nisi extra podicem, inter nisum excernendi fæces urgeantur, quo in casu repositio earum non usque adeò facilis esse solet. In hoc conveniunt externæ ac internæ, quòd vel iterum dissipentur & dolores remittant, vel suppurentur, non sine immani dolore, ac in fistulam abeant, eamque initio quidem exiguam ac sine artis adminiculo coalescentem, interdum satis magnam, quæ tardè quidem invalescit, sed eò profundiùs serpit.

In curâ hoc modo nos gessimus: Consuetas moderate fluentes in ætate virili, præsente plethorâ, præsertim omissis (olim familiaribus) sanguinis depletionibus supervenientes, minimè suppressimus, qui pessimus nonnullorum mos est, nescio quam inde cachexiam pueriliter metuentium, sed potius conservavimus, gnari, quòd eo ipso multi averruncentur morbi. Imo cessantem hunc fluxum in iis, qui eo sanguinis profluvio olim non sunt facti imbecilliores, helleboratis ac myrrhatis aliisque justo tempore datis, cum emolumento ægrorum revocare conati sumus. Nam nisi hoc fiat, subiti gravissimi-

que morbi plerumque verò aut hydrops, aut tabes, imò & apoplexiæ &c. incidere solent, ut jam de ulceribus, scabie, vitiligine aliisque vitiis nihil dicamus. Si verò Fluor ille nimius esset, & vires ægrorum attereret, vividus faciei color periret, gravitas sentiretur in coxis, & in cruribus magna imbecillitas, partim ebullitionem in sanguine nimiam compescuimus, partim fluxui huic frænum injicere studuimus adstringentibus, quæ simul vigorem naturæ augere possunt. Nam valida adstringentia ægros in hydropem, asthma, hæmoptyses, cardialgias singultuosas, anxietates præcordiales, membrorum torporem & gravitatem, maniam &c. conjiciunt. Hinc Hippocrates *l. 6. aphor.* 12. rectè præcipit, *ut in diuturno hæmorrhoidum fluxu una fluere sinatur*, quâ de re legi merentur, quæ habet Clariss. Fromannus *de hæmorrhoidib. parte posterior. problem.* 5. *p.* 251. *& seqq.*

In cæcarum hæmorrhoidum curâ ad sanguinis congestionem inhibendam, aut moderandam, usi sumus V.S., deinde tentavimus discussionem per sacculos, fotus, clysteres ex verbasco, parietaria, malvâ, scrophularia, flor. sambuc. chamomill. semin. lini, fabariâ, una cum adstringentibus paratos & calidè admotos. Quem in finem decantata etiam passim unguenta de linariâ, verbenâ, ac illo, quod ex recenti scrophularia & telephio conquassatis cum butyro in cellam repositis ac super igne deliquatis conficitur, aliaque ejus generis adhibuimus.

Interne quoque dedimus chelidonium minus, crassulam majorem, scrophulariam, millefolium, & ♂alia in exigua dosi, eâ potissimum intentione, ut vias roboraremus & stases prohiberemus. Ubi autem discussio obtineri non poterat, aliquoties tumores hi aperiendi fuerunt, tametsi ab apertione abhorreant non tantùm ambo Lusitani, Grembsius, Hoffmannus, sed & Sennertus, Crato, Rolfincius aliique, & hic potius sequi maluimus Severinum, Riverium ac Drawitium. Nam istarum apertionem ex aloëticis, myrrhatis, colocynthiacis aliisque internis exspectare, & incertitudo eventus ac periculum majoris noxæ, ac ipse insanus patientium dolor vetant. Et sanè ex istâ apertione ope lanceolæ perpetratâ, nec hæmorrhagias nimias nec fistulas consecutas meminimus. Ac sanè cum Alexandro Massaria ferro magis, quam hirudinibus, quas etiam eundem affectum præstare posse credimus, negotium perpetrandum esse opinamur. Apertæ, ut ulcus aliquod tractari debere videntur. Atque hinc absorbentia, diluentia, emulsiones (proscriptâ diætâ vinosâ & aromatica ac flatulentis aliisque noxiis) ægris nostris ordinavimus. Cæterum hactenus experiri datum non fuit, an, si hæmorrhoides tuberosâ radice chondrillæ tangantur, etiam exarescant, si chondrilla siccetur, & corrumpantur, quando radix corrumpitur, quod olim præsenti Thomæ Bartholino testatus est Petrus Castellus, ut testatur Ille in epistolâ præmissa libello Herm. Grube de transplantatione morborum. Durantes & Ulysses Aldrovandus magni fecerunt hæmorrhoidalem herbam, quæ est species Polygoni Italiæ non ignota. De hâc ita Rolfinc. *in Epit. lib.* 3. *c.* 21. *Ea* (*sc.*) *herbâ tactæ hæmorrhoides melius habent, si per diem circa femur gestetur, & mox in fu-*

mante

mante camino suspendatur, ut herba ita & hæmorrhoidales corrugentur omnisque evanescit dolor. H. I. Quod an succedat, nobis hactenus non innotuit. In scrophulariâ, quæ propter virtutem eandem celebrari solet, efficaciam hanc deprehendere minimè potuit D. Helwich, cum ante aliquot annos Episcopus Warmiensis in Prussiâ ab eâ in dolore maximo sibi opem polliceretur. Et sanè ut obiter hoc addamus, nondum adeò liquidum est, quid de curâ per transplantationem statuendum sit. Rigidum nimis esse videtur, cum Conringio eandem prorsùs reprobare, quamvis magnâ cum asseveratione scribat: *nec transplatationem quicquam valere in morbis, quos sibi relicta, ægrotantium natura non solet sanare, nisi accesserit constans quædam & temerè concepta persuasio, comperimus.* Longiùs adhuc processit Velschius, qui transplantationes istas ludibria vocat ex arte medicâ releganda. Sed neque intra hos terminos sese continuit Kircherus, qui curationem ejusmodi rogo mulctandam dictatoria severitate edicit. Quid enim tanta pœna dignum committitur, quando naturalia adhibentur remedia, nulla concurrente superstitione, aut verbis, aut characteribus, aut gestibus, quanquam non semper manca mortalium mens rationem assequatur, ut pulchre Bartholinus *cent. 3. hist. 66.* Vicissim fatendum etiam est, quòd in morbis raró cura hæc ex voto succedat. Scimus tentatum esse experimentum in *epilepsiâ*, quod Sachsius Noster commemorat *in Gammaralog. p.* 876. in *Podagrâ*, quod communicat Timæus *l.* 5. *epist. Med.* 8. in *Ictero*, quod proponit Hoffmannus *lib. de Method. medend. p.* 327. in *aridurâ*, quod hîc omnibus notum, sed absque ullo successu. In mictu cruento nimis patiens cruorem recenter emissum cum pulvere sympathetico miscuit & diligenter hæc inter se mista agitavit ac in loco non adeò calido sivit exarescere nullo cum levamine. Meminimus quoque, aliquem periculum fecisse, an verrucæ tolli possent eo modo, quô ab iis liberatus est Verulamius ab Angli Oratoris uxore, quæ accepit particulam lardi pelle non exutam ejusque pinguedine illevit omnes verrucas & inter eas, quæ penè ei fuerat coæva, ac deinde clavo affixam lardi particulam ad postem fenestræ cubiculi sui, quod meridiem spectabat, soli exposuit putrefaciendam eo cum successu, ut omnes verrucæ intra septem menses planè evanescerent, sicuti testatur Ipse *in Sylv. Sylvar. cent.* 10. *histor.* 997. At hunc effectum ex illo remedio neutiquam consecutus est Silesius, quem ex eo reportavit Anglus. D. Preus tamen suasu beati nunc D. Ettmülleri, Præceptoris olim sui, etiam post cineres venerandi, Lipsiæ anno 1673 clavum quendam in volâ pedis sui medietate pomi Borsdorffiani in duas partes dissecti, eo usque fricuit, ut interna pomi superficies inde aliquo modo incalesceret, & mumiâ verrucæ hujus vitali ac spirituali impraegnaretur, hincque medietate illâ sub acervum fimi conjectâ, ut putredine ibidem consumeretur, spatio 6 præter propter septimanarum, nullo insuper remedio in auxilium vocato, à clavo successive emarcescente, ac evanescente penitus liberatus fuit.

Qui isto tempore in ætate puerili fuerant immunes ab exanthematibus, sub finem veris, Achoribus & Tineâ infestabantur. Passim consuleba- Achores & Tinea.

 mur

mur à parentibus, quando capita prolium deformabantur ulceribus madidis seu exiguis istis tuberculis, in cute excitatis, sub quibus humor acris & erodens continetur, qui non tantum ad scalpendum incitat, sed & cutem tenuissimis foraminibus post pruritum perforat & erodit, ex quibus erumpit, ac copiosam ac spissam crustam efformat. Magis anxios adhuc parentes habet Tinea. In hâc capilli partim defluunt, partim ita arroduntur, ut emineant aliqua & ea quidem satis exiguâ parte ex cute & veluti stipulas exhibeant, ut videas non adeò accuratam esse Tineæ descriptionem, quam suppeditat Dolæus, scribens: *Tineam esse scabiem cutis cum squamis & crustis, pilorumque evulsione &c.* Et sanè pars illa capitis, quam tinea desœdat, non tam crusta est obtecta, sed vehementer rubescit, ac mediocriter turget, tenerrimaque nitet cute, quam si vel suspensis digitis scalpant, facile erodunt & abradunt, subsequente ichore subcruento, ac copiosè abscedentibus furfuraceis squamis. Ficosam nominant tineam, in quâ stigmata sanguinea, sive, ut aliis placet, vivæ rubræque carnis quædam grana apparent ficuum interioribus granis haut absimilia, quæ ægerrimè consolidationem admittunt, & texturam debitæ crassitiei induunt. Hujus loci non est, scrupulosius inquirere, an affectus hic pendeat à vermiculis, quos se per accurata microscopia detexisse aliqui gloriantur, ab illis sanè vermiculis, ex minutissimis, ut ajunt, ovulis prognatis & pilos corrodentibus nomen affectui inditum esse autumant. Nobis hic sufficit annotasse, quòd internè nostrâ experientia ea optimè conducant, quæ alias in scabie prosunt, & à nobis anno præterito breviter fuere indicata. Externa administrant ferè apud nos barbitonsores & vetulæ, ac illa remedia omnium efficacissima sunt, quæ à Joele in cura Achorum commendantur, tametsi formulæ sint minus concinnæ. Nicotianam non sine fundamento laudant, at camphoratorum usus hic noxius. Tantum sanè exinde ægri percipiunt dolorem, ac si carbones vivi capitibus impositi essent. Cæterùm meminimus ex voto successisse curam ad mentem D. Sorbait *Tract.* 4. *Med. Pract. c.* 19. ritè institutam. Compertum quoque nobis est, citra ullam efficaciam in linimentis adhiberi solere ranas virentes, tineas fluviatiles, serpentes ac viperas, quorum usum in Medicina introduxit & hodie adhuc alit superstitiosa inscitia. Quando ulcerosa hæc eruptio non succedit, & humores maligni circa caput stagnant, non raro glandulæ exiguæ magnitudinis in magnum attolluntur tumorem, qui cum maximâ ægrorum molestia non detumescit, nisi puri exitus paretur. Imo hinc minimè raro aures inflantur & vehementer pruriunt, unà cum cute auri vicinâ, quæ si leniter abradatur, per longum tempus ex illa liquor lymphalis ac serosus extillat, durante molesto pruritu ac inflatione.

Constitutio aëris æstiva.

In Julio terra per totum mensis cursum benigno ☉lis calore animabatur, ac simul calidis fovebatur pluviis, subinde tamen etiam tonitrua audiebantur. Per Augustum eædem gratæ inter phœbum & nubila vices durabant. Nec alia aëris in Septembri constitutio, nisi quod frigidior aura post benignum ☉lis calorem allaberetur corpori ac aliquam ei afferret molestiam.

Hoc

Hoc tempore grassabantur Febres continuæ intermittentes cum doloribus hypochondrii dextri, pleuritides spuriæ, in infantilibus corporibus excretio miliaris notabatur. Multos choleræ, diarrhææ ac dysenteriæ fatigabant, ac eô à nobis modô curabantur, quem in historia morborum nuper adumbravimus. Febribus quotidianis jungebantur dolores capitis enormes ac spasmodicæ pectoris constrictiones notante D. Grassio. Multi catarrhis obnoxii degebant ac pertinacissimis tussibus concutiebantur. Colluctati etiam sumus cum difficili malo, quod quidem nobis hic familiare non est, sed tantò frequentius grassatur in vicinâ Silesiæ Poloniâ, unde ad nos non ita rarò Magnates nostris usuri consiliis excurrunt. Plicæ illi nomen inditum à signo diagnostico, eò quòd pilos complicet & conglutinet. Ea ergò, quæ nobis de hoc gravi & sontico morbo innotuêre, hic breviter perstringere liceat. Corripiuntur hoc malo omnis ætatis homines & nec pueri ac puellæ ab eo immunes sunt. Nec sexus alteruter aliquâ prærogativâ fruitur. Nam falsum esse comperimus, quod vulgò proditur, plures fœminas, quam viros laborare plicâ, inter mulieres tamen eæ citiùs infestantur, quibus menstrua non ritè fluunt, imò, quod mireris, nec temperamenta quicquam peculiare habent, nam & sanguinei & cholerici, phlegmatici & melancholici hic æque suos patiuntur manes. Id tamen observatum est, eos, qui Gallica lue laborarunt, ac qui ab ejusmodi infectis prognati fuerunt, faciliùs in plicæ incidere vitium. In hoc etiam magis propendent, qui tineam & capitis porriginem repercutientibus medicamentis represserunt. Constat etiam ex propria Polonorum confessione, quod tametsi generosa gens minime ad severas diætæ leges sese adstringi patiatur, ii tamen, quos Plica deinde deformat, enormius initio excesserint & in nimiâ ciborum, sale, aromatibus *&c.* conditorum ingurgitatione & in crebris compotationibus, quibus ingentes cyathi cerevisiæ fæculentæ, vini Hungarici, mulsi cum lupulo decocti, & stygiarum aquarum, quas *crematum* vocant, evacuantur.

Plica Polonica.

Obscura labis nostræ initia sunt. Imminentis Plicæ suspicionem concipiunt, quando ægri semper aliquid sibi deesse conqueruntur, neque tamen, quid patiantur, exprimere norunt, ac de cætero sat meticulosi sunt; Augetur metus, si appetitus eorum, licet aliàs languidior sit, præfractæ in hoc illudve cibi ac potus genus feratur, cætera etsi sapidiora esculenta & potulenta aversetur, ac color faciei, qui ante vividus erat, in plumbeum pallidumve mutetur, tùm verò de ingratissimi hospitis adventu nemo dubitat, quando corpus aut inopinatò præter morem convulsionibus concutitur, aut spasmis torquetur, aut artus cum juncturis acerbissimo exercentur dolore, & tinnitus aurium percipitur, aut tormina ventris crebrò infestant, ossa tibiæ & fibulæ, humeri & femoris nonnihil incurvantur, articuli nunc introrsum, nunc extrorsum inclinantur, tota spina intorquetur partim scilicet antrorsum, partim extrorsum, aut etiam partim dextrorsum, partim sinistrorsum. Imò ex pleuritidè spuriâ, paralysi, præprimis recurrente, cœcitate & obauditione non temere Plica apud Polonos prædicitur. Imo horrores & rigores statis etiam temporibus repetentes cum subsequo calore, nullis antifebrilibus medicamentis expugnabiles, ferè

pro-

prodromi ſunt plicæ. In procinctu verò eſt plica, quando prædicti morbi præceſſerunt, & furfures ac pediculi in capite generantur, fœtor etiam cum ſpurcitie exoritur, tùm enim unus & alter cirrus cum vicinis ſibi crinibus in ſe implicatur & denſus in conſpectum prodit. His à ſyncipite, aliis ab occipite propendens, aliis totum caput involvit, ac villoſi ac congeniti pili ſpeciem refert. Quod cum fit, corpus à malis, quibus antea preſſum fuit, ferè liberatur. Et ſane multos videas cum crinibus in cirros convolutis rectè valere. Compertum quidem nobis eſt, quod plicæ, quanquam non adeò frequenter, ſpontè decidant, conſtanter tamen Poloni aſſerunt, præciſionem & reſectionem complicatorum iſtorum capillorum neutiquam vacare periculo. Hinc tot circumferuntur hiſtoriæ de cœcitate, artuum dolore, ac infinitis ferè malis poſt præciſionem hanc ſubſecutis. Dùm hæc ſcribuntur, D. Graſſio, Pauli & Helwich oblata nobilis Polona, cui à Sacerdote, abſente marito, abſciſſa fuerat Plica, Illa initio quidem non ſenſit notabile incommodum, poſtea autem ſtrumam incurrit cum aneuriſmate ſupra coſtas ſpurias lateris ſiniſtri. Nec fabula eſt, quod plicæ diſſectæ ſanguinem fundant aliquando, id enim ita fieri quibusdam Noſtrum à Polonis magnâ cum aſſeveratione eſt confirmatum. Epiſcopus Poſnanienſis narravit D. Connor, quod ipſemet abſcindens plicam, obſervarit *eine düfftige und flüchtige* materie, *in groſſem Uberfluss durch die Gange ſeiner Haare gehend, welche die Locken gekrümmet, und zuſammen gezogen, &c. in Beſchreibung des Kænigreichs Pohlens* Connors *part.* 2. *p.*794. Sed ſine ſtupore legi non poteſt, quod meminimus nobis relatum, poſt abſciſſos plicæ funiculos in capite, alios exortos in pube, ſimiles iis, quos deſcribit *obſerv.* 221. *Ann.* 3. *Dec.* 1. *Ephem. Noſtrar.* Hainius. Longa docuit Polonos experientia, ingruente morbo, & ſignis quibusdam jam ſeſe manifeſtante, inſtitutam V. S. prorsùs eſſe noxiam, nec minus damnum afferre cathartica, unde jam olim Academiæ Zamoſchenſis Rector in epiſtola ad Facultatem Medicam Patavinam de purgatione ex vero ita ſcribit: *Purgationibus uſitatis, ſi plicæ medearis, agreſcit & exſuperat magis, quod noxios humores nequeat ſuperare purgatio, ſed commotos per totum corpus diſpergat: tanto enim dolore omnium deinceps membrorum hâc affecti peſte ardent, ut ad cruciatus acerbitatem nihil poſſit eſſe acrius.* H. I. Vulgus itaque nihil hìc aliud agit, ut ipſi Magnates nos ſæpius informarunt, quàm ut plicam in capitis capillis procurent. Eum in finem inſtituunt lotiones cum decoctis ex brancâ urſinâ, ſive acantho Germanico, rad. lupuli, muſco terreſtre. Quidam oleum & vinum miſcent & ſæpius caput abluunt. Et ſanè non prorsùs à ſcopo aberrant, dùm ita poros capitis ejuſmodi externis blandè aperiunt, nam quia natura materiam peccantem in corpore ad capillos propellere molitur, eam in conatu hoc, per ejuſmodi emollientia calida juvant, &, ut enixius id faciat, invitant, prudentius adhuc facturi, ſi, quod nonnulli medici ſuadent, blandis diaphoreticis morbificam materiam ad ambitum corporis propellerent. Lautioris fortunæ Nobiles Medicos advocant, quorum quidam decoctis Lignorum & ☿alibus medica-

(*) Materiam tenuem & olentem, in tubulis capillorum, cirros incurvantem & contrahentem. *Connor. in Deſcr. Regni Pol.*

medicamentis utuntur, alii volatilibus, alii absorbentibus morbum oppugnant non magno cum successu. Prorsùs alii inter medicos à medicamentis dehortantur & ferè unicè in leniendis & mitigandis atrocioribus symptomatibus occupantur.

Quidam in curanda Plica tanquam specifico utuntur Musco terrestri serpenti, cujus decoquendi rationem & modum adhibendi describit Bernizius *Ann.* I. *Dec.* I. *Obs.* 52. *Miscellan. nostr.* Et sanè propter opem, quam multis in hoc morbo attulisse creditur, plicariam vocant Poloni. Ex his autem facilè perspicitur, quam falsum sit assertum illius Plico-Masstichis, qui plicam voluntarium morbum esse, quem nullus habeat, nisi qui non velit cavere, pronunciat. Et sanè nullo modo concipi potest, quomodo crines, ex negligentiâ pectendi, in cirros ex mente Nostri ita convoluti, hominem tam sævis mactare doloribus, horrendis convulsionibus torquere, & membra in functionibus suis impedire queant? Nec exhauriunt negotium, quæ de ductibus pluribus & hederæ in modum extensis atque hinc conjunctis ex glandulis subcutaneis miliaribus oriundis, copiosiori & densiori pilorum progerminationi ansam suppeditantibus, non adeò pridem proponi cœperunt, etiamsi lympham glandularum istarum viscidissimam supponas. Quemadmodum neque satis est in genere allegare hic humorum viscciditatem; nam hæc & alia ejus generis etiam in aliarum terrarum incolis, qui ne fando quidem aliquid de Plicâ audiverunt, inveniuntur. Scimus etiam, aliquos credere, morbum hunc veneficio inductum Polonis. Sanè Schenckius vocat Plicam tricas incuborum. Et ante seculum hic Vratislaviæ novimus à veneficâ quadam puerperæ, ex lochiorum, propter terrorem, retentione in peripneumoniam & phthisin incidenti, per fascinum ita intricatos capillos, ut nullo posteà modo extricari possent, donec vitam cum morte commutaret, eò, quod anus opem auxiliumque suum ægræ offerens, à puerperâ fuisset domo exclusa, teste Nostro Rumbaumio apud Schenkium *lib.* 7. *obs.* Profectò multi inter Polonos, etiam non superstitiosi, impietatem Roxolanicarum mulierum hîc suspectam habent. Enim verò quàmvis rariores, etiam alibi Plicâ laborantes, visos esse, loquuntur observationes: Morbus enim hic in Helvetiâ, Brisgojâ, Alsatiâ, & Belgii parte ad Rhenum, ac in Hungariâ cognitus; ast non tàm frequens; in Hungariâ interdùm animalia morbo hoc infestari, præsertim equos, testatur Sennertus *lib.* 5. *Prax. med. Part.* 3. *sect.* 2. *cap.* 9. *&c.* quæ sunt verba D. Helwichii *in Observ. Physico Medic. posthumis* ab Illustri Præside Nostro L. Schrœckio *editis p.* 114. *& seqq.* In Bavariâ etiam idem Helwichius cognovit Vice-Præfectum, qui cirrum densum, longum, à cervice ad lumbos usque pendulum & mirè implicatum & inviscatum gessit, ut *l. c. p.* 137. legere licet. Et tamen in his terris non quæras:

Quidquid habet Circe, quidquid Medea veneni,
Quidquid & herbarum Thessala terra dedit.

occupat. Præterea hi ægri patiuntur vertiginem, alvum habent modò fluidam nimis, modò nimis adstrictam. Non raró in his febb. anomalis æstuantem calorem sequuntur horripilationes. Pulsus feré magnus est, interdum aliquo modo inæqualis & parvus, urina, quantum meminimus, feré crassa est, & statim, postquam reddita est, conturbatur, ac deponit corpora rotunda, instar arenularum & superior substantia nihilominus crassa manet, & quasi pinguedo quædam vitri parietibus adhæret. Vix post sumpta cathartica, ut alias fieri solet, clarescit, sed turbida manet. Prudenter facit Medicus, si excretionem macularum scorbuticarum promoveat, aut materiam earum subigat & corrigat, id enim satis docet experientia, quòd factâ excretione, aut etiam correctione materiæ, interdum etiam ejusdem depositione ad extremas partes, omnes illi motus conquiescant. Id certum est, quòd antifebrilia sola hic non conducant.

Vicissim eodem tempore excruciabantur aliqui dolore artuum, statis horis, singulis diebus per aliquot septimanas redeuntibus, sine ullo febris signo. Acta varia & topica omnis generis sine patientium levamine in quácunque formá fuere applicata. Tandem cum antifebrilium imprimis autem corticis Peruviani efficaciam experiri animus esset, inventum remedium est, quo dein diri illi dolores, qui sudoriferis, purgantibus, diureticis exasperati fuerant, ex voto placari potuerunt. Quamvis nec hæc remedia sub initium morbi æque prosint. Hoc tempore D. Helwich opem & consilium imploravit cerdo ferè sexagenarius, temperamenti melancholici, is sæpè hypochondriacis passionibus obnoxius hactenus fuerat, ante annum etiam fluxum hæmorrhoidalem satis copiosum aliquoties erat expertus, nec non varia incommoda à flatibus perpessus; modò verò conquerebatur de dolore pectoris & dorsi ac laterum præprimis sinistri & post sumptum cibum, de pondere, quod in visceribus sese percipere ajebat. Sub vesperam etiam febricula aderat cum dolore capitis leviori & obscuratione aliquâ visus. Vix per biduum huic curæ vacaverat D. Helwich, ubi clanculum obrepsit alius, & brevi suis arcanis omne sese sublaturarum esse malum liberaliter promisit. Sed ecce, post paucorum dierum intervalla, per vomitum rejicere cœpit humores atros subcruentos, saporis acidi, dentes stupefacientes. Vocatus denuò D. Helwich, cum vomitus hi aliquoties in die redeuntes & copiosæ dejectiones per quatriduum jam durassent. Iste cùm advenisset, senem admodum languidum deprehendit, manus ejus erant frigidæ, infesta ei cardialgia ac ipsa lipothymia, ac propterea conjugem maturè admonuit, actum esse de vitâ mariti. Et profectò exactissimè conformis experientiæ est Hippocraticus ille aphorismus: *dejectiones omnes nigræ, qualis sanguis niger, sponte prodeuntes cum & sine febri, pessimæ*; ut & alter ille Ejusdem Senis: *Morbis quibusvis incipientibus, si bilis atra vel sursum, vel deorsum prodierit, lethale.* Sponte prodierat atra materia in nostro, (tametsi id uxori ægrè persuaderi potuerit, utpote quæ causam hujus melancholici, ut cum veteribus loquamur, vomitus, in medicamenta nimis calida ab altero illo propinata conjiciebat) adeoque prognosticon hoc tantò

tutiùs in ætate senili, attritis jam viribus, formari poterat; quod & eventus comprobavit. Nam etiamsi blanda diaphoretica, antispasmodica, leniter adstringentia, balsamica &c. ordinarentur, nihilominus vomitus hi per aliquot dies secuti sunt, quos tandem mors excepit. Quia verò satis probabile est, materiam hanc nigerrimam existere sanguinem fæculentum & corruptum propter stagnationem diuturnam, non possumus adhuc assequi, ubi tam enormis quantitas, quæ ejiciebatur, hæserit. Ter enim quaterve per diem ad duas hebdomades, nisi nos memoria fallit, integras patinas replebat. In ramificationibus venæ Portæ, (quæ de vasis brevis violentâ apertione produntur, aliàs nobis constant) sanguinem hunc stagnasse omninò quidem verisimile est, sed quia rejecti quantitas, mensuram ejus excedit, qui in his vasis continetur, addendum videtur, quòd sanguis per arteriam cœliacam & mesentericam immissus dudum stagnanti admistus itidem fuerit corruptus & colorem atrum sive in intestinis, sive in ventriculo, ob nimiam acidi copiam induerit, & tàm per superius, quàm inferius guttur rejectus.

Icterus niger.

Occasione hujus morbi devolvimur ad Icterum nigrum, à nobis itidem tractatum. Is, ut notum est, à colore nigro, quo corpus inficitur, nomen trahit. Nam in hoc morbo coloris flos perit, isque pro vivido obscurus primùm, deinde sublividus & subniger, nullâ evidenti occasione apparet. Album oculorum etiam ejusmodi colore nigro suffunditur. Sputum isto morbo correptorum itidem vel nigricat, vel intensè flavescit; dejectio atque urina modò pro naturâ se habent, modò subnigra sunt. In sinistro hypochondrio gravitas inest, & non raro etiam tumor subdurus. Aliqui hoc morbo correpti avidè cibum ingerunt, sed appetitus ille minus est constans, in aliis verò initio statim languet, os perpetuo siccum est, affligit sitis, & tamen potum antea sibi consuetum ferè fastidiunt. Languor corporis ac perpetua inquietudo fatigat hos ægros, sed tamen abest membrorum gravitas, quæ in ictero flavo à nobis observata est, nisi ubi tumor pedum œdematosus est, quod tamen rarius fit. Tametsi verò minùs ingravescat corpus, mens tamen eorum imaginibus perturbatur, quæ metus & mœstitiæ plenæ sunt, ut optimè observavit Fernelius. Hinc taciturni, morosi, ac omnibus graves sunt. Sensim calor hecticus corporis vires dejicit, & compertum nobis, quòd hectici & tabidi, postquàm prorsus exaruerunt, intereant. Et hoc fato præcipuè premuntur homines ætate provectiores, nam etiamsi in omnibus admodùm sit rebelle malum, in senibus tamen ferè omnem medicamentorum efficaciam eludit. Quod tantò minus mirandum, quia fere aliis fonticis succedit morbis, præprimis autem febb. quartanis male curatis, aut alii notabiliori viscerum, hepatis, inquam, & lienis labi. Nam etsi minimè hìc faciamus cum veteribus, qui arquati nigri causam constituunt melancholicum humorem in omne corpus cum sanguine effusum, eò quod vel in sanguine atque jecore nimium exuperet, neque totus per lienem expurgetur, vel quod lien atræ bilis, ut loquuntur, copiâ infarctus, alium excipere nequeat, vel copiâ turgens illius portionem refundat in venas &c. etsi, inquam, hanc pathologiam minimè pro-

probemus, docent tamen omnes anatomicæ cadaverum poſt hunc morbum inſpectiones, quòd viſcera hæc prædicta fuerint vel obſtructa, obſtipata, vel alio notabili vitio laboraverint.

Et hùc ſanè oculos in curâ convertimus, quod niſi fiat, oleum & opera perditur. Nullus hìc locus V. S., nullus purgantibus, ſed detergentibus, attenuantibus, deoppilantibus & deobſtruentibus agendum. Quod ubi aliquousque factum, ad lenia purgantia progredi licet. Imò tùm etiam locum inveniunt diuretica. Balnea vix adhibenda, quia morbus hic periculum hydropis minatur, niſi debellato ferè morbo, ubi ad ſqualorem cutis diſcutiendum, fœdique coloris reliquias delendas imperari poterunt. Non placet tamen inunctio corporis, quam poſt balneum relaxante & diſcutienti litu ex oleo anethino, aut chamæmelino inſtituendam eſſe aliqui ſuadent. Multò minùs in uſum trahenda errhina ex ſucco cyclaminis, nigellæ, betæ, anagallidis, quæ abſurdè ad bilem per nares derivandam ex uſu eſſe, non nemo ſcribit. Cibi euchymi & eupepti, extenuantes & aperientes optimè conducunt.

Probè recordamur, quòd & viri quidam & mulieres fervido cœlo de tormentis pruritus fuerint conqueſti. Occurrerunt nobis, quibus pruritus totius corporis usque ad lipothymiam fuit moleſtus. Quædam gravidæ cum aliquibus exanthematibus tortorem hunc per multas ſeptimanas ſuſtinuerunt. Rurſus aliis doloroſa illa titillatio in certis tantùm partibus negotium faciebat. Inter crebriores eſt pruritus ani, interdùm tàm ferus, ut anum ſcalpant usque ad ſanguinis profluvium. Nec adeò rara eſt prurigo pudendorum, tàm internorum, quàm externorum, in ſexu ſequiori, quæ ita malè miſeras ſæpè mulctat fœminas, ut præ diritate doloris, quô ſe vertant, ferè ignorent. In inguine adultorum & ♀i aſſuetorum, aut pollutionibus nocturnis obnoxiorum, maximoperè hìc affectus ferocit. Et cui non notum eſt, quod & palpebræ oculorum, aures, & aliæ partes ſæpè pruriant? Cum verò pruritus ſit affectus omnibus temperamentis & omni ætati ac ſexui (quamvis inter illa ſiccum & calidius aliquantò frequentius eô infeſtetur in ætate ſenili, unde jam olim ab Hippocrate pruritus inter ſenum morbos relatus eſt) familiaris, æquum eſt, ut quomodo illud malum tetrum abigere tentaverimus, brevibus ediſſeramus. Pruritus.

Et certè arduum eſt, hic aliquod operæ pretium præſtare, quod ſanè aliunde non oritur, quàm ex eo, quòd ferè ignoremus, quidnam illud ſit, quod cutem & membranas, ſeu potiùs papillas miliares earum fibras per cutim diſperſas hoc moleſto ſenſu afficiat? Scimus hìc accuſari acrimoniam humorum, ſeu principium ſalinum in lymphâ & ſanguine vulgò cauſam hujus morbi conſtitui. At verò nobis illa humorum acredo minimè cauſa συνεχὴς, ut cum Græcis loquamur, pruritus eſſe videtur. Nam ſi lympha & ſanguis ejusmodi ſalinis recrementis abundans cauſa eſt pruritus, cur non tenerrime partes internæ, quos hi humores acres jugi circulatione permeant, etiam non pruriunt. Hoc verò non fit in hoc affectu. Quotusque Medicorum audivit ægros conqueri de pruritu pulmonum, hepatis &c. Sanè inter rariſſimos

morbos est ζυσμὶς in pulmonibus, cujus meminit Hippocrates *lib. de loci in homine*. Et quæ hic nonnulli de stasi seri in glandulis subcutaneis argutantur, prorsus sunt levia. Nam certè sæpissimè in oculos incurrunt diffusissimæ seri stagnationes, tumores glandularum ex subsistenti acri lymphâ, quas tamen pruritus non comitatur. Rursùs invenias homines acerrimis humoribus plenos, qui de nullo pruritu conqueruntur. Nuper admodum curavit D. Helwich virginem quandam ætate provectiorem, cujus saliva in acredine vix aquæ forti cedebat, nam non tantùm linguam ægræ mordebat, & sauciabat, sed & in reliquas partes, casu illapsa, easdem erodebat; neque ullæ tamen de pruritu corporis audiebantur querelæ. Atque hinc etiam fit, ut vulgaribus remediis incassum hic affectus oppugnetur. Novimus data esse purgantia ad eliminandam hanc acrem sabburram, scimus sudorifera ad halitus salsos, acres, ichorosos in ambitu corporis hærentes dissipandos fuisse adhibita; recordamur diuretica ad amurcam serosam salsam per vias urinarias evacuandam fuisse præscripta, & tamen tantum abest, ut ex istis omnibus ulla in ægros redundarit utilitas, ut potiùs malum ex usu horum indies invaluerit. Eodem prorsus successu topica discutientia & poros laxantia fuere imperata, unguenta item & emplastra varia, eo eventu, ut ægros & medicamentorum & vitæ ipsius tædium cœperit; Quosdam meminimus dixisse, se, cum lectum ingredi debeant, toto cohorrescere corpore, & ex animo optare, ut maturâ morte ab infandis miseriis liberentur. Incidimus itaque in has cogitationes, pruritum non tam excitari ab humoribus acribus, quam à vermium morsu, præprimis cùm notum sit, eos rostellis suis in particularibus corporis locis persæpè pruritum provocare. Ita neminem opinamur ignorare, ab ascaridibus in recto intestino provocari dolorificam illam pruritus voluptatem. Porrò ex omnium consensu inguinalis pruritus oritur à pediculis, vermibusque in piloso illo horto hospitantibus, quas plattulas vocat Forestus. Nec omni videtur destitui fundamento Clariss. Pechlini nostri opinio, quæ vult, pruriginem naturalium in sequiori sexu, prægnanti utero, ortum habere ex eo, quòd injecti seminis virilis particulæ in interioribus vaginæ rugosisque processibus morâ putredinem aliquam, ut semen est vivax & volatilis succus, concipiant. Et nonne in morbo pilari non tantùm infantes contabescunt, insomnes redduntur & inquieti, sed & insignem pruritum patiuntur à crinonibus seu comedonibus, quos *Miteßer* vulgò vocant? Et unde in pustulis serosis sub cuticulâ manuum imprimis & pedum pruritus, nisi à sironibus seu cironibus, de quibus legantur observationes *anno* 82. *in Actis Eruditor.* quæ hodiè adhuc in Germaniæ Nostræ gloriam à Celeberrimis Viris summâ diligentiâ & accuratione singulis mensibus Lipsiæ eduntur, *ut & Epistola* Hauptmanni *ad P. Kircherum.* Et cùm filius rusticæ in Pomeraniâ post theriacam in aquâ card. ben. sumptam in universâ cute intolerabilem sentiret pruritum, ex frictione à matre institutâ auctum; hæc à filio rogata, ut accuratius inspiceret corpus, undiquaque minutissimos vermiculos è poris cutis partim egressos, partim egredientes deprehendit, teste Doctissimo Collegâ Nostro Dn. D. Paulini *in cynographiâ*

graphiâ curiof. p. 187. Et profectò hanc fententiam maximè roborat hoc, quòd remedia anthelmintica cæteris, de quibus ante dictum eft, remediis virtute & efficacia in hoc affectu anteeant. De illis autem jam anno præcedenti egimus. Narrat quidem Bonetus, quòd mulier, quæ viva fuerit de pruritu vago conquefta; poft mortem in vulvâ habuerit tumorem lividum & atrum; item quòd Mercator jugi & perenni pruritu in cole vexatus, foverit fordidum carcinoma circa meatum, qui à veficâ urinariâ in inteftinum rectum defcendit *in Anatom. Pract. lib.* 4. *fect. XI. Obf.*4. & 5., at verò quis eft, qui ignoret, dari abfceffus, tumores & exulcerationes verminofas, de quibus Severinus, Hildanus, Paræus, Tulpius, Foreftus, Platerus, & Noftræ Ephemerides confuli poffunt. Quapropter relictis ante commemoratis topicis amara in vino decocta multoties D. H. cum fucceffu applicuit, aliquando etiam pulveres pruri-entibus locis infpergi mandavit. Unguentum quoque diapompholygos cum aliis mixtum non rejiculum deprehendit. Hic obiter velut in diverticulo commemorare liceat, hoc tempore Vratislaviæ quæfitum effe, an, cùm poft contractas nuptias neonupta tanquam atreta & imperforata, aut etiam tanquam velata, adeoque ad admittendum membrum virile inepta accufatur, infpectio & exploratio hæc obftetricibus, an Medicis committenda fit? Nobis falvo aliorum judicio, pofterius placuit, ac in hunc fenfum refpondimus: olim quidem obftetrices magnum in addifcendâ medicinâ, ut fexui pudibundo & ægrè ob verecundiam fuas moleftias viris detegenti in affectibus muliebribus fuccurrere poffent, pofuiffe laborem; ita Agnodicen Viri habitu, tonfis capillis fefe Herophilo erudiendam tradidiffe, ac artem exactè didiciffe, ut Higinus tradit, Ocyroën Chironis filiam dediffe operam huic arti, utpote quæ juxta Ovidium:

Artes contenta paternas
Edidiciffe fuit.

Filiarum Æfculapii Hygiææ & Panaceæ tanquam medicinæ gnararum, mentionem feciffe Hippocratem in jure jurando, & Ariftophanem in Pluto, medicam quoque fuiffe Afpafiam Plutonis & Periclis Magiftram, Phaneroten, Socratis matrem egregiè in Medicinâ verfatam fuiffe obftetricem, ut liquet ex Laertio *in vitâ Socratis*, & Valerio Maximo *lib.* 3. *c.* 4. atque propter hanc peritiam artis olim iis rectè creditam fuiffe in ejufmodi negotiis renunciationem. Tales autem obftetrices minimè reperiri noftrâ ætate, præprimis in Silefiâ, in quâ rudes quædam mulierculæ, rerum Anatomicarum & Medicarum ignariffimæ, hanc faciunt artem; ac de noftris veriffimè dici poffe illud, quod habetur in Jure Canonico: *Sæpè fallitur oculus & manus obftetricum.* Et tantò effe clariùs, quod imperitis obftetricum oculis & manibus infpectio permitti nequeat, fi finis ejus confideretur, neque enim nudè id quæri, an occurrat in genitalibus aliquod vitium, fed an illud ita comparatum fit, ut nullam admittat curationem, nifi cum gravi vitæ periculo conjunctam, ejus autem rei dijudi-

dijudicationem quàm longissimè superare captum fatuarum muliercularum. Et quis, quæso, ab eis expectet, si membrana quædam ante uteri os obtendatur, an nervea sit, an carnea, an, si incideretur, magna sit metuenda hæmorrhagia, inflammatio, gangræna, convulsio, aut, si vagina secundum suos parietes coaluerit, an exigua sit, an magna, an a primâ nativitate, an morbo inducta ista cohæsio & coalescentia? ut jam nihil dicamus de ulceribus scirrhosis &c. Vid. *Fidel. Relat. lib.* 3. *c.* 6. Absque horum & multorum aliorum præsupposita notitiâ ad causæ decisionem non posse ritè descendi. Ad uberiorem ejus causæ dilucidationem addebantur tùm alia, tùm præcipuè sequentia ex Thomà Sanchez *de Matrimon. Sacrament. Tom.* 2. *lib.* 7. *Disp.*113. *conclus.*12. *pag.*390. *Quamvis regulariter ad mulierem inspiciendam eligendæ sint matronæ honestatis gratiâ, ut constat ex c.* proposuisti *&c. & ex c. penult. de* probatione, *& ex c.* Fraternitatis, *& cap. fin. de* frigid., *at ubi agitur de qualitate altiorem peritiam ad judicandum desideranti, quàm quæ in fœminis reperitur, ne probationum facultas pereat, aut matrimonium validum dissolvatur, vel irritum approbetur, Medici periti adhibendi sint, quò fœminam inspiciant, quòd hujus rei gravitas ac necessitas præponderet naturali honestati, sicut à Medicis inspicitur, ubi necessitas urget morbi.* Et probatur ex cap. ex liter. de frigid. ibi: *Si vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit adjuvari.* Et cap. fraternit. v. per hæc autem eo tit. ibi: *nisi per incisionem, aut alio simili modo violentia inferatur.* Nam uterque textus supponit in his eventibus, fœminam à medicis inspiciendam, utpote qui nec id judicare, nec decidere possunt absque conspectu. Et ita docent Franc. Aretin. *Cons.* 142. *dub.* 4. *n.* 15. *vers.: venio nunc ad quartum:* referens id effectum fuisse cum Dorotheâ Filia Ludovici Marchionis Mantuæ. Decius *cap. proposuisti. N.* 3. *notab.* 2. *de probat:* & dicens esse verissimum & observatum cum Filia Ducis Parmensis *&c.* Quæ, quamvis prolixiora, adscribere voluimus, tùm quod nostrum assertum egregiè confirment, tùm quod notitia accuratior ejus rei apud nos utilitate sua minime destituatur. Non vacat alia, quæ ex Zachia & aliis gravibus Autoribus allata fuere, hic recitare, sed potius è diverticulo redimus in viam.

Sternutatio. Cœlo sereno & calenti frequentissimæ erant sternutationes, & jungebantur hæ etiam morbis tum grassantibus. Diligenter attendimus etiam ad illas, gnari, quod veteres sternutamentum sacrum ac divinum habuerint, sicuti id rectè colligitur ex problem. Aristot. *sect.* 34. *problem.* 7. & fortassis ex *lib.* 3. Xenophont. *de expedit. Cyri.* Idcirco & sternutantes jam antiquo more salutantur. Ac hoc fecimus eo majori studio, quia aliqua excretio, ad quam Practici utroque semper oculo in morbis respiciunt, motu sternutationis perficitur, & quidem non sine admirabili naturæ artificio, quod ex comparatione tussis cum sternutatione elucescit tantò clarius. Nam etsi tussis cum sternutatione conveniat in subitanea aëris explosione, quæ fit opera diaphragmatis & pulmonum, in tussi tamen aër non modo à diaphragmate & pulmonibus inflatis exploditur, verum etiam in summum guttur, gurgulionem,

gulionem, & extremum palatum arte quadam incurvatum quasi in fornicem impingitur; in sternutatione autem ejusmodi impactio in has partes non fit, sed clauso ferè ore spiritus ex pulmonibus erumpens, in illos membranæ pituitariæ anfractus, ubi vasa excretoria in notabili quantitate præsto sunt, impingitur, ut vel hinc videas in tussi pulmones, tracheam, summum guttur, extremumque palatum ab humore lento & viscido liberari, per sternutationem vero in aliis partibus ejus generis materiam excuti. Regnavit olim sententia, pituitosos humores, qui motu sternutationis excutiuntur, intra calvariam congeri & per Ethmoidei ossis poros & ostium in palato, ex pituitaria glandula expurgari, cujus sententiæ fuit ipse Martinus Schoockius *in prima, libri de sternutatione, editione*: at verò postquam Schneideri felix industria ostendit, vias has haud esse aptas ad ejiciendos hos humores, eo, quod interior dicti ossis paries à dura matre cerebri exacte tegatur, ipsa verò foramina, quæ in calvariis exsiccatis cernuntur, ex amussi occludantur, ostium item illud, quod ex pituitaria glandula serum viscidum ad palatum ducere credebatur, & omnia baseos calvariæ foramina ab eadem matre exactissime investiantur, ut nullus humor ex iis exstillare possit, rectius, quicquid etiam Auctor Ephemeridum Gallicar. *anno* 1665. *Mens. Januar. p. m.* 7. moliatur in contrarium, placet Vieussens opinio, quæ vult, in pituitaria membrana satis diligenter ab eo descripta & duodecim aquosis capitis emissariis, quæ ossibus sphænoideo, ethmoideo, frontali & maxillari insculpta sunt, liquorem illum viscidum contineri, qui, dum sternuimus, effluere solet. Quondam Clar. Vir Caspar Hoffmannus vovit, cum sternutatio opus sit mirabile, cujus modum nemo Philosophorum & Medicorum antiquorum explicarit, ut ante vitæ suæ finem id fieret: *de causa*, inquit, *epilepsiæ novimus fuisse votum Magni Cratonis, utinam ante vitæ suæ exitum aliquis ostendat de modo, quo sternutamentum fit, idem planè vovemus.* Non improbamus quidem hoc discendi desiderium, magis tamen optamus, ut propediem certatim à doctis ostendatur, in quibus morbis sternutatio vel ut causa, vel ut signum prosit, vel obsit. Oppido falsa est opinio illa, qua sternutamentum omne salutare putant ei, qui sternuit, qua in opinione sive superstitione vulgus Galliæ est; nam, ut Salmasius *in epistol. ad Beverovicium* testatur, Galli, cum aliquem ægrotum sternutare audiunt, Medicum suum ab eo dimitti ajunt. Dextra, ut cum Catullo loquamur, (juxta experientiam Nostram) sternunt approbatione

1. Catarrhalibus obnoxii affectibus sub finem catarrhorum.
2. Ophthalmia correpti, quando collyria acria oculis ipsorum admoventur.
3. Odontalgia cruciati.
4. Cardialgia & singultu fatigati, unde noti versus:

   Tollere singultum sternutamenta, Platonis
   Conviva est nobis testis Aristophanes.
5. Mulieres hystericæ in suffocatione uterina.
6. Etiam Menstruum pensum persolventes, cum alias justo parcior est fluxus.
7. Secundinarum remoram patientes.

His, & aliis pluribus, ut hoc tempore, & alias ſæpè experti ſumus, merito acclamaveris illud priſcum ζώσεις. Cum formidine quadam ſiniſtri eventus adhibueris illud Gentilium chriſtiano ſenſu de Deo vero intellectum ζεῦ σῶσον, cum ægri ſternunt,

1. Senes vertigine correpti, nam ferè frequentia illa ſternutamenta apoplexiam præſagiunt, ut aliquoties obſervatum.
2. Epileptici.
3. Cephalalgia laborantes.
4. Ii, quibus magna adeſt in ſomnum propenſio.
5. Hydropici.
6. Pleuritide & aliis inflammatoriis affectibus viſcerum medii & infimi ventris exæſtuantes.
7. Urinæ fluxum, aut nullum aut impeditum ſentientes.
8. Hæmorrhagia narium correpti.
9. Hernioſi &c. &c.

Nondum experti ſumus, an aliquid veri ſubſit his Plinii verbis: *Oſcitatio in enixu lethalis eſt, ſicuti ſternuiſſe à coitu abortivum.* Dubium etiam eſt, quod tamen proditur, an calculi renum, in ureteribus hærentes, ſternutando poſſint expelli, quia illi muſculos lumbares contingunt. Prorſus autem futile eſt aſſertum, flavedinem ſcilicet cutis ictero in facie contractam, ſternutando diſcuti. Nec audemus definire, quid in febribus mali moris ex ſternutatione divinandum ſit. Probè edocti ex hiſtoriis novimus in ejus generis febribus ægros illos, quibus ſternutationes frequentes acciderunt, mortuos eſſe, ut patet ex Thucidide, Suffrido, Presbytero, Cardano, Carolo Sigonio & aliis. In malignis illis febribus, cum quibus Nos colluctati ſumus, alii ſternuentes mortui, alii iterum cum ſanitate in gratiam redierunt. Atque ita ab uberiori experientiæ luce, harum tenebrarum diſcuſſio præſtolanda erit, quemadmodum eo fine hæc hactenus allata fuere, ut pateret, quouſque aliorum obſervationes noſtræ experientiæ ſint conformes, & alios ad plura obſervanda excitaremus. Hoc admodum peculiare in Sene capulari (qui jam annum ætatis 83. agit) obſervavit D. Helwich & in ſexagenario D. Pauli, quod ſternutamentum, quotieſcunque vino incaleſcit (uti illud minime raro à prima juventute fit) Senem admoneat depontanum & alium ſatis prata bibiſſe, & finem compotationi faciendum illico, niſi crapulam gravi dolore capitis, vertigine, &c. die poſtero caſtigari velit, à quibus tamen moleſtiis eſt immunis, ſi, quamprimum ſternuerit, ab ulteriori hauſtu ſibi temperet. Cæterum requiritur etiam Medici conſilium in ſternutatione frequentiori, ſeu ex cauſis internis, ſeu inepto ptarmicorum hodie nimis frequenti abuſu excitata ſit, nam hac via quosdam ſenſum olfactus, quosdam etiam ſimul ſenſum viſus amiſiſſe, conſtat ex Hildano. Præprimis etiam ſternutamenta inania periculum minantur, quemadmodum conſtat ex Cardano & Salmuth. In ſternutatione nimia optimè hydragoga & evacuantia ex gialappa porriguntur. Suus etiam ſudorificis hic conſtat honos; à maſticatoriis, quæ commendat D. Blanckardus, merito abſti-

abſtinemus, ne, dum his membrana pituitaria irritatur, ſimul ſternutamentum excitetur, quia membrana nares inveſtiens non ſecus ac illa matris duræ propago eſt, cum tamen evidens ſit, ſternutationem oriri ab irritatione tunicæ illius. Oleum amygdal. d., & butyrum non ſalitum non prodeſt, niſi quando externa irritantia naribus intruſa fuerunt, quo in caſu etiam lac, ut & aqua calida abluendo juvant & demulcendo. Laudani opiati efficaciam idem laudat Blanckardus, quo jure, nemo, niſi expertus, novit. Jonſtonus Noſter *in Idea Univerſ. Medic. Practic. l. 4. c. 3.* in fine: *Venulæ*, inquit, *in majori oculorum angulo naribus proximo fortius compreſſæ crebram ſternutationem ſtatim ſedant*, quia nimirum puncta lachrymalia in lymbo palpebrarum breves dimittunt canales in nares deſinentes, ut advertit Steno, canales vero illi conſtricti acris lymphæ deſcenſum impediunt. Nam longius petitum eſt, quod habent problemata ſub Ariſtotelis nomine à nobis in præcedentibus citata, quod calor fricatione concitatus diſcutiat calorem ſeri in naribus, aut, quod alii volunt, compreſſio ſenſum obtundat. Eximie verò præ cæteris juvant frictiones & ligaturæ extremorum, ut & V. S., nec non ſpiritus retentio.

Nullo non tempore mortalibus gravis eſt Hectica, imprimis autem tempore Autumnali. Compertum ſatis eſt, quod & juniores, ſanguinis evacuationibus aut conſumptionibus debitis aut conſuetis perperam intermiſſis ſeu oppreſſis, imò & poſt febres inflammatorias, corripiat, ut optime obſervavit Cl. Stahlius *in problemat. practic. de febb.* & ſenioribus inſidietur poſt febb. quartanas male curatas, & hoc etiam experientia docet, quod quamvis ætatem in hanc miſeriam potus frigidus, poſt æſtuoſum corporis motum avide ingurgitatus, conjicere ſoleat. Nec cauſa proxima hecticæ adeo nos latet. Conveniunt enim facile omnes in eo, quod tabificæ iſtiusmodi febres ortum ſuum trahant ab obſtructione lenta, ulceratione, eroſione, ac abſceſſionibus partium internarum. Nec enim adeo ineptum eſt, quod docet Screta *de febb. caſtrenſ. malign. p. m.* 60. ſcilicet *hecticas febres eſſe manifeſta ſigna internorum ſeu latentium viſcerum abſceſſuum*, modo vox abſceſſus in latiori ſignificatione pro vitio, organicam viſceris ſtructuram aliquo modo lædente, accipiatur, quamvis nullam hic inſectandi veteres rationem Screta habeat, prout optime oſtendit Celeb. Schelhammer *in genuina febres curandi method. part. 3. p.* 117. aliquanto tamen durius, quam par erat, in Scretam invectus. Ulterius ſigna quoque hecticæ neminem temere fugiunt. Ex chronica enim ejus duratione & lentè ſatis procedente (magis enim invaleſcit, & citius extenuatur corpus, ſi fortè febris hæc exacerbetur, aut evacuationes ſymptomaticæ ſubſequantur) tabe, vel à vulgo cognoſcitur. Sed verè ſcire, cujusnam viſceris labes febrim hanc excitet, utut Medici non parum interſit, ut poſtea intelligemus, arduum eſt, nec diagnoſtica ſigna ad hodiernum usque diem à quoquam ſufficienter enarrata. Quodcunque demum læſum fuerit viſcus, adeſt calor, & is quidem patienti non adeo moleſtus, niſi exacerbetur, quod ſumpto cibo & circa veſperam contingere ſolet, ubi tamen in volis Hectica.

manuum potiſſimum ſeſe manifeſtat: adeſt perpetuò os ſiccius, & vel glutinoſa, vel, quod rarius fit, ſpumoſa ſaliva imbutum, &, ut creſcit potionis novæ potius quam conſuetæ deſiderium, ita ſummum urget cibi faſtidium, nam, ut notum eſt, dum ſummopere corpus languet, etiam appetitus ferè nullus, vel languidiſſimus, aut admodum nauſeabundus adeſt, aut ſi quando excitatior ſit, fere in dyſpeptos ac frigidos cibos fertur, unde niſi faſtidium ſatis cito capiat, ut ante ſatietatem deſiſtat, æger ferè tantum pejus habet; adeſt etiam ſomnus turbulentus, interruptus, & ob perpetuos ſudores, ſqualidus, ac laborem faciens, interdum verò premit vertiginoſa capitis debilitas, qualem experiuntur temulenti; hæc, inquam, & alia ſymptomata contabeſcentes fatigant, in quocunque tandem viſcere fomes tabificæ febris lateat; niſi quod, ubi nobiliora ſunt affecta viſcera, e. g. hepar, pulmones, longe atrocior ſit hectica, quàm ubi renes læſi eandem fovent. Quomodo vero hectica, v. g. pneumonica, ſive ea, quæ ſequitur læſos pulmones, diſtingui poſſit ab hepatica, ſplenetica, nephritica, ſeu quæ læſum hepar, ſplenem *&c.* excipit, ex his ſignis non cognoſcitur. Præclarè de ægris & Medicis mereretur, ſi quis accuratè hoc exequeretur, eundo per nobiliores hecticæ ſpecies. Obſervata à nobis breviter perſtringemus, omiſſa ea, quæ diffuſas, profundas, ac plurimum materiæ ſtillantes, ulcerationes externas conſequi ſolet; De qua legatur Morton. *Tr. de phthiſi l.* 1. *c.* 5. In pulmonari hectica adeſt tuſſis vehemens & valida, qua ſputum ſatis multum ac illud etiam ſæpè ſordidum, ſtriis etiam ſanguineis notatum & purulentum, nec non materia tophacea redditur, quam epulis ſumptis vomitio excipit, nam videas ejusmodi hecticos eousque concuti, dum cibus vomitu rejiciatur. Rauca quoque voce, clangoſa & exili, hectici illi ſunt præditi. Perpetuo in febre hac notare licet reſpirationem frequentem, aliquatenus moleſtam, difficilem, anheloſam, non tam à motu, e. g. levi deambulatione, ſed etiam à quibusvis aëris alterationibus. Porrò ægri hac tabifica febri affecti de pectoris gravitate, &, quæ ab infarctu pulmonum pendet, oppreſſione aliqua conqueruntur, & quoniam lobus pulmonum affectus præponderat, hinc fit, ut ægri in unum latus decumbentes, impetuoſiori vexentur tuſſi, quam ſi in altero cubent, quoniam dum in latere affecto jacent, glandulæ ſeroſa colluvie ſecreta turgidæ comprimuntur, ab his vero compreſſis, continua ſeri exſpuitio in bronchia pulmonum cum continua titillatione *&c.* ſequitur. Aliquando fixus genarum rubor adeſt. Quando ad extrema ventum eſt, prominent ſcapulæ, pulſus fit durus, defluunt capilli, ungues incurvantur, corpus prurigine afficitur, mens errare incipit. Ad pleraque hæc rectius intelligenda, Mortonum *in Tract. de phthiſi l.* 1. *c.* 3. conſulere juvabit. Multa hic cumulare exempla, eorum eſt, qui otio ſuo abutuntur, in praxi enim toto die occurrunt. Ac ne nauſeam creemus, in cæteris quidem hecticæ ſpeciebus in recenſendis exemplis occupabimur.

Hectica pulmonaris.

Hectica diaphragmatis.

Non dubium eſt, quin diaphragmatis inflammationes, vel in ſcirrhum, vel tumores & abſceſſus abire ac hecticæ cauſam præbere poſſint, ſed, quibus eam modis

modis cognoſcere liceat,id non usque adeo eſt obvium. Non à nobis adhuc tractata eſt,quantum ſcimus,ſed, impetuoſam eſſe eique adjunctam inſignem reſpirandi difficultatem cum tenſione præcordiorum ſpaſmodica, nulli dubitamus.

Hecticam ex læſo hepate, ut indagaremus, varia egimus, & quæſivimus, an in latere dextro ſenſerit contabeſcens, antequam hecticam incideret, dolorem gravativum, qui ad jugulum usque pertigerit, & collum contraxerit, an exiguam tuſſim cùm urina ſatis rubicunda, colore totius citrino, aut plumbeo? aut nunquid expertus fuerit ſingultum? an vomitu cum anorexia & ſiti ſatis magna preſſus? An aliquam tumoris ſpeciem obſervarit? An reſpiratio fuerit ſuſpirioſa, aut ſuſpirio luctuoſo ſimilis? Conf. Bartoletti *method. in diſpnæam lib.* 4. *c.* 23. Hæc enim & alia cum præceſſerunt, probabile, licet non apodicticum, de hepatis inflammatione præbent argumentum. Quia vero hepatitis facile in abſceſſus hepatis vergit, operæ pretium eſſe duximus, ſolicitè ſciſcitari, an purulenta materia, vel per urinam, vel per alvum evacuata fuerit? & cujus illa coloris? an fuſca & eo conjuncta cum fœtore, quem alias amurca olei olivarum ſpargit? Saniem hepatis ad rubedinem vergere quidem aſſerit Avicenna, ſed experientia non invicte probat, quibus in caſibus etiam reſpiratio ſolet eſſe longè magis difficilis. Præprimis autem utile admodum eſt noſſe, an febri quartana patiens laborarit, & quomodo ab hac fuerit curatus? an æſtuanti corpore frigidam affatim hauſerit? Hoc enim cum fit, ſanguis coagulatur, hepar conſtringitur, & facilè oriuntur ſcirrhi. His, inquam, aliisque ſolicitè diſcuſſis ſymptomata ritè ſunt perpendenda, quæ, quantum nobis conſtat, in hectica, à labe hepatis oriunda, ſunt ſequentia: Ferè aliquam ſentiunt gravitatem in dextro hypochondrio, aſthmati obnoxii ſunt ſicco, colorem habent lividum ac flaveſcentem, (quaſi icterus cum hoc malo foret complicatus) alii vero ſub primum inſultum morbi crebra tentantur phlogoſi ac facies ipſorum rubet, præcipuè poſt potum, etiamſi is ſpirituoſus non ſit, cum tempore vero incipit palleſcere, niſi, quod pallor ille maculis floridis poſt cibum ſit diſtinctus. Urina, quæ mingitur pauca, colorem aurantiorum æmulatur, conſiſtentia autem ejus craſſa eſt, ac ſedimentum multum, illudque ſubmucidum, grave & ſpiſſum, ac roſei coloris exiſtit. Dejectiones jam nimium duræ, jam liquidæ cito diffluentes & conſiſtentiæ inæqualis, jam verò ſpumoſæ. In appetitu eſt aliqua varietas, modo nimis languet, modo autem fertur in cibum quendam incongruum &c. Quanquam vero ita res ſeſe habeat, non tamen putandum, quod ſemper, quando hepar male affectum, febris ſequatur tabifica. In autumno anni præterlapſi, Matrona, diuturna inappetentia, magna ſiti, dolore gravativo in hypochondrio afflicta, poſt aliquot ab ▽. bened. Rul. à Medico exhibita dies, inopinato moritur,quod D. Helwich. ultimo morbi die vocatus fore prædixerat. Anatomicæ inſpectioni cadaver patuit. Ventriculus aqua quaſi elotus videbatur, inteſtina flatu turgebant, viſcera reliqua ſine labe & ſine putrilaginoſa labe, in hepatis vero parte ima ſpectabatur corruptio, ac hepar præ ſiccitate friabile erat, & nihilominus nullo modo contabuerat.

Hectica hepatica.

Hectica splenetica.

Hectica ex splenis vitio orta, nunquam hominem invadit, nisi præcesserint seqq. 1. *Tumor in sinistro hypochondrio* versus anteriora protuberans, & hominem quasi in medium cingens, quem, credimus, expertus leno ille apud Plautum, qui ita de se: *Nunc jam quasi zona liene cinctus ambulo, geminos in ventre habere videor filios, nihil metuo, nisi medius disrumpar miser.* 2. *Palpitatio lienis* interdum satis vehemens, ut ab adstantibus audiri queat. Vid. Tulp. *l.* 2. *c.* 28. 3. Febris conjuncta cum fervore in sinistro hypochondrio, cibi fastidio, siti. 4. Dyspnœa, & oppido fallitur Craan, dum autumat, non tam spirandi difficultatem adesse, quam respirationis metum, ob ingravescentem ex respiratione dolorem, cùm in ejusmodi casibus nemini ignota sit aliqua diaphragmatis compressio. 5. Decubitus in dextrum latus molestior. 6. Durities sub costis sinistri lateris oblonga, ex acutiore principio in latus quasi & arcuatum ventrem turgescens. Hæc, inquam, aliaque ejus generis symptomata febrim tabificam spleneticam anteeunt; hectica autem lento satis pede procedit, & cum hac ferè conjuncti sunt maximi sudores, color faciei & totius corporis luridus & sublividus, pedis sinistri intumescentia dura ac tensa, fusca & nigricans conjuncta cum dolore urente, vibratili, contusorio, appetitus utplurimum non dejectus quidem, sed tamen interdum absque evidenti causa fastidiosus, oris siccitas, & tamen non usque adeo magna bibendi cupiditas, cum nauseabunda hujus illiusve potus generis aversatione, urina sublivida in virorem vergens, & interdum dilute nigricans, alvus utplurimum adstricta, interdum aliquo modo concitatior. Ipsi verò contabescentes torpidi sunt, taciturni, morosi, & profundis cogitationibus defixi, anxii & mœsti, oculis suis concavis adstantibus formidinem aliquam incutientes.

Hectica Pancreatica.

Cum in Pancreate origo hecticæ hæret, quid fiat, vel ex solo Tulpio *l.* 4. *observ. Med. c.* 32. colligere est. Prudenter Vir Ille à pancreate supra infraque ut turgido & extuberante, sic intus sordido pure ac viscida pituita impendio nimis infarcto juvenilis corporis emarcescentiam, summas præcordiorum anxietates &c. deducit.

Hectica Nephritica.

Hecticam Nephriticam præcedit 1. Nephritis, i. e. inflammatio renum, si propriè vocem accipias, nam nephritidem inter inflammationes recenset Hippocrates *lib.* 1. *de morb. text.* 3. Nephritis vero cognoscitur, ut notum est, ex dolore in lumbis præcipuè tamen in sinistro, acuto, ardente, lancinante &c. (Unde & Auctor *Definition. Medicar.* ait, quod nephritis sit inflammatio renum cum dolore vehementi &c.) ex motu illo febrili vago, horripilatione & æstu, dysuria, urina pauca modo tenuiori, modo autem crassiori, fibrosa & veluti filamentis mucidis interspersa &c. 2. Sæpe etiam uberior calculi proventus aut tantum excretio sabuli calculosi, quod statim cum urina erumpit, & ad ima matulæ præcipitatur. Febrim verò nephriticam comitantur & ab aliis hecticæ speciebus distinguunt copiosa muci excretio, striæ sanguineæ vel muco vel urinæ intermixtæ, exacerbationes vehementiores post iracundiam, motum corporis violentiorem, recur-

recurrentes, contabescentia lentiori pede, quam in aliis hecticæ speciebus progrediens.

Hectica Omentalis.

Omentum quoque hecticam fovere potest. Exemplum ejus occurrit in Warthonio in virgine cachectica. Illa per tres menses ante obitum diarrhæa lenta per vices recurrente unaque frequenti materiæ porraceæ vomitu laboravit, pulsus erat languidus, urina pauca & incensa, abdomen circa regionem umbilicalem duriusculum, & subtumidum apparebat (quæ symptomata DD. Grassius & Helwich etiam in septenne puero Illustris prosapiæ, omento plane destituto, notarunt) decubitum in latus dextrum molestè ferebat, paulò post tussicula, spirandi difficultate, febricula cum linguæ ariditate infestabatur, ac tandem macie confecta fatis cessit *cap.* 12. *Adenograph.*; alias, sicuti tumores omenti nulla arte à tumoribus mesenterii distingui valent asserente Riverio, ita nec hectica ex omento discerni potest ab ea, quæ ex affecto mesenterio oritur.

Hectica Mesaraica.

In Hectica tamen à Mesenterii vitiis oriunda, quæ teneriori ætati magis familiaris est, quam virili aut senili, febris ipsa est satis languida atque graviorum symptomatum exors, nec functiones ægri quotidianas interpellat, abest ferè sitis, sed anorexia premit tanto gravior, adest etiam tensionis ac gravitatis sensus subter ventriculum, imo advertitur quoque aliquando contactu durities, (ita Fernelio oblata est ingens contactu durities à ventriculi fundo in utrumque hypochondrium diffusa *in Consil.* 67. & rursus *lib.* 2. *pathol. c.* 7. testatur, usque adeò durum à se esse deprehensum tumorem, ut penitioribus subter umbilicum partibus vel os, vel calculus concrevisse putaretur: Ab Heurnio totum mesenterium quasi saxeum est inventum *Commentar. 6. aphorism. Hippocr.* 7. Ejus generis tumores duros à Coitero, Hollerio, Cornelio Gemma, Paræo, Fabric. Hildano, aliisque sunt observati.) Nonnunquam ejusmodi tumores non sentiuntur, quod fit, cùm abdomen turgidum, ac sensim nimis protuberat. Alvi successus inconstans est, jam nimis lubrica existit, egestionesque chylosis non absimiles cernuntur, jam verò dura & adstricta est. Rupto abscessu, pus vel sincerum, aut fæcibus permixtum, albi vel citrini coloris, citra dolorem enormem excluditur. Est tamen ubi abscessus isti multorum gravissimorum symptomatum, vomitus, nauseæ, cruentarum alvi dejectionum, lypothymiarum, vigiliarum, sitis clamosæ *&c.* causæ sunt, ut constat ex Donato *lib.* 4. *c.* 7. *histor. Med. Mirab.* & Benivenio *de abdit. c.* 33.

Hectica stomachica & intestinalis.

Nec dubium est, quin in febrim hecticam homines ex scirrhis & apostematibus ventriculi ac intestinorum incidant. Ita meminit D. Helwich, ante novem annos aliquem sensim Regiomonti extenuatum & summè languidum, ad mentionem cibi potusve præ fastidio cohorruisse, & febri hectica contabuisse, in defuncto autem ad finem orificii sinistri ventriculi inventus est abscessus per totam partem gibbam ad fundum usque in orbem exporrectus *&c.* ut ex Novis Litterar. *Ann.* 1701. *Mens. Jul. p.* 197. cognovimus.

Galenus

Galenus *lib. de different. febb. c.* 9. testis est, se vidisse, in coli inflammatione diuturna tabidam febrim secutam fuisse. Idem etiam de vesicæ affectibus perhibet. Ex ulceribus prostatarum diuturnis in gonorrhæa maligna quid fiat, alibi est indicatum. Sed difficiliora sunt signa diagnostica. Quando in crassioribus intestinis labes est, semper adest aliqua, in deponenda alvo, difficultas. Meminimus Nobilem fœminam hæmorrhoidariam, post ulcus uteri, asseverasse, sentire se, quasi per angustum aliquem canalem aliquid ejiceretur, summis doloribus, quoties alvus esset exoneranda, fæces verò, quæ non sine dolorificis illis sedibus exibant, erant mucosæ subcinerii coloris. Extenuabatur indies sensim cum calore circa noctem increbescente, atque hinc minime dubitamus, eam hectica intestinali laborare. Habet autem accuratior notitia visceris, quod hecticæ oleum præbet, tum alias utilitates, tùm præcipuè hanc, quòd evitetur incongrua antiphthisicorum in hypochondriaca hectica administratio. Nam cùm antiphthitica pleraque sint traumatica, & adstringendi virtute gaudeant, non possunt non augere malum illius tabificæ febris, cujus origo ab obstructione viscerum in imo ventre dependet. Et sanè verissimum est illud vulgatum: *Traumaticorum noxius abusus Epitaphium hecticorum.* Imo inde à sagacibus Medicis disci potest, quibus viis & motibus Natura viscerum quorumlibet corruptelas avertere laboret.

In omnibus hisce tabificis morbis, ut & in febribus acutis subinde frequentem & largum urinæ fluxum, qui diabeti quodammodo affinis, notavit aliquoties D. Helwich, ac operæ censet pretium tribus commemorare verbis, quibusnam ille evenerit, quo potissimum tempore, quidnam indicarit &c. Quantum autem recordatur, plerique eorum, qui hoc symptomate fatigati hactenus sunt, constitutionis phlegmaticæ fuerunt, vix autem unus & alter cholerici temperamenti. Ex relationibus ægrorum didicit, in hisce læsæ ciborum concoctionis etiam ante morbum indicia sese obtulisse varia; ita aliqui, priusquam in hos inciderent morbos, narrarunt, se compressivum ventriculi dolorem, Sodam etiam levi data occasione, sitim & absque Soda ardorem aliquem, quamvis non adeo ingentem in regione pectoris & ipso etiam ventriculo variis temporibus percepisse, viscera sibi calidiora visa, quæ pathemata induxerunt doctissimum Anglum, ut statueret, ingestum potum quemvis vim contrahere *diureticam à stomachi & intestinorum ardore.* Ac sanè nimis verum est, frustra nos laborare in moderando urinæ fluxu, nisi quodammodo suum ventriculo robur fuerit restitutum. Porrò retulerunt, cum antehac ad sudorem fuissent propensiores, dum commoda uterentur valetudine, eum inclinante sanitate fuisse imminutum, ac sensim largius stillasse urinam. Ulterius plerique etiam incommoda aliqua circa regionem renum, sive doloris punctorii, sive gravativi nomine veniant, se passos fuisse commemorabant, ut non absque causa conjicere liceat, etiam renes ab omni labe in iis aut non fuisse, aut etiamnum esse immunes, quamvis ex circumstantiis vix assequaris, an eorundem inflammatio accusanda, an nimia pororum laxatio, aut an aliud quoddam subsit vitium? In omnibus autem hisce ægris, qui nimiam urinæ quanti-

quantitatem profundunt, magnum in ſanguine orgaſmum ac vehementem ebullitionem deprehendas, unde etiam Willis rarum illum affectum diabetem ſanguinis potius, quam renum affectionem eſſe, ſuamque originem ſumere à maſſâ ſanguinis in ſerum fusâ, credit, ratus ſanguinis craſin per acorem ita laxari & quadantenus diſſolvi, ut particulæ aquoſæ à craſſioribus contineri nequeant, quin illæ harum amplexibus evolutæ & ſalſedine imbutæ per tubulos renum excurrant. Sylvius quoque *ſali volatili & valde acri* ut & *acido acerrimo in ſanguine & lymphâ* tribuit vim fundendi ſerum & concitandi uberiorem urinæ fluxum; ex quibus manifeſtum eſt, quod etiam hi clariſſimi duumviri quandam in ſanguine eorum, qui ſæpe & multum mingunt, fermentationem obſervaverint. Imò ante multa ſecula accuratiſſimus Aretæus colliquationem humorum cum hoc affectu conjungi, acutè ut multa alia vidit, & illam hujus eſſe cauſam luculentè docet. Liquari verò atque inſigniter evolvi in ægris, de quibus nobis ſermo eſt, glutinoſam ac balſamicam ſanguinis portionem, imò & ipſam fortaſſe pinguedinem & carnem, colligitur ex macie totius corporis, ſanguine in venis fluidiori, motu cordis & arteriarum celeriori, mordacitate & acredine, quâ digiti tangentis offenduntur, vigiliis nimiis &c. Quando autem urinam reddunt in viis urinariis in ipſo effluxu lotii acrimoniam & ardorem ſentiunt. Verum eſt, quod ſcribit Liſterus *p. m.* 28. ejuſmodi ægros habere *abdomen rugoſum, venas extantes, totumque habitum corporis gracilem, eſſe anxios ac animo dubios*, quando nimirum urinæ profluvium & ſitis jam inſigniter aucta ſunt; ſed non æquè adhuc compertum, num ante acceſſum & quando morbus *adhuc parturitur*, (quod longo tempore fieri opinatur) *os humore privetur, ſaliva albida ſit & ſpumans &c.* Ultimo etiam pedes intumeſcunt. Quod tempus concernit, obſervatum eſt, in conſtitutione aëris auſtrali humidâ æquè ac calidâ, quam aura frigidior excipit, ægrotantes illos & ſæpius & plus mingere; an verò hinc inferri queat, quod ipſe hic humidior aër in urinam abeat, in quam ſententiam Clariſſim. quondam Wittenbergenſis Medicus Schneiderus *lib.* 3. *ſect.* 1. *cap.* 7. *de catarrhis* propendet, noſtri non eſt otii diſquirere; ſed illud addimus, etiam poſt iram, ad quam valdè proni ſunt noſtri ægri, terrorem aliaſque animi paſſiones concitatiori curſu ac uberiori quantitate ferri urinam, id quod etiam contingit poſt frigidum, quem avidiſſimè appetunt, potum, ac notatum eſt, quod tum reddant urinam, quæ parum ab aſſumto potu ratione coloris & odoris differt; & Trincavellus *lib.* 13. *de ratione curandi humani corporis affectus* omnino fidem meretur ſcribens: quod nobilis *ille Venetus, frater Cardinalis quondam Piſani febri correptus, poſtquam aſſumtis quibuſcumque gelidiſſimis* uſus eſſet, vinum non ſolum & aquas, ſed & *ſyrupos non alteratos minxerit.* Conf. *Dec.* 2. *A. X. obſ.* 155. In acutis febribus circa dies criticos potiſſimum ejuſmodi uberior fluxus urinæ cernitur: in diuturnioribus verò illis cum tabe conjunctis, quando de mordaciori calore viſcerum incipiunt ægrotantes conqueri. Eſt autem ejuſmodi urinæ fluxus ſymptoma certè in morbis illis graviſſimum, & vix ullam admittens medelam, niſi in primâ herbâ viribus ad-

huc constantibus debitis remediis, quæ hic invenire difficile est, suffocetur, ita tamen, ut semper ad morbum præcedentem, debilemque ventriculum habeatur respectus. Unicus casus est, quo Medicus etiam in paulò uberiori urinarum tenuium fluxu per aliquot dies spectatorem agere tutò potest. Nimirum satis constat, quod in febribus quotidiè exacerbationem conjunctam habentibus primis statim diebus subinde reddantur urinæ crassæ ac planè perturbatæ, (in quibus grumi quasi innatant) & quidem in exiguâ satis quantitate, quas aliqui in Praxi minus exercitati pro criticis venditare solent satis imperitè, cum harum sedimentum sit & *levius & magis unitum*, *compactum ac pendens*, istarum autem *asperum*, *dissolutum magis*, *fundo matulæ inhærens*. Urinas illas crassas & paucas declinante febre excipiunt claræ ac tenuiores, quæ quò copiosiores prodiunt, eò citius febris subigitur. Et in his circumstantiis, etiamsi ubertim urina effluat, & ægri etiam ipsi male sibi ominentur, nihil quicquam sinistri Medicus metuat, multò minus sibi imponi patietur textu aliquo Hippocrat. ex *libro de judiciis*, qui in hunc sensum depravatè citari solet: si *ex crassis omnino tenues fient urinæ*, *difficilis & inconstantis sunt judicii*: Sed potius rem omnem securo animo naturæ committat. At in reliquis casibus majori circumstantia opus est. Nulla hic evacuantia locum habent, cum ægri hoc in affectu admodum debilitentur, satisque per se evacuentur. Aliqui ad adstringentia confugiunt, & modò *julepos* parant ex ▽. centinodiæ, burs. pastor. folior. querc. tormentill. bistort. ac syr. myrth. cydon. corallior. granat. ac. de agrest.: Modò *decocta* ex rad. tormentill. bistort. rosar. rub. balaust. bacc. myrth. nuc. cupress. sem. plantag. arill. granat. *&c.*: modò *Pulveres* ex coralliis, bolo armenâ, lap. hæmat. *&c.* exhibent. Enim verò certissimum est, quod adstringentia in humores ipsos exiguam exerceant energiam, quam promptissimè in partes solidas exerunt; jam verò in hoc nostro affectu vitium maximum hæret in sanguine, utpote cujus partes connubio & nexu arcto non amplius conjunguntur. Hoc cum vident alii, id sibi credunt dari negotii, ut humores contemperent, salium combinationes & sanguinis fusionem impediant *&c.* & ut destinatis suis potiantur, exhibent decocta hordei, emulsiones ex amygdalis, ex semine papav. albi melonum, cucumerum *&c.* ipsum etiam lac; Et sanè non malè, nisi amplius his debilis offenderetur ventriculus, aut si ea dentur cautelâ, ut illum lædere non possint; neque sic tamen ex toto assequaris, quod intendis. Neque ulla ex usu Martialium in ægros redundat utilitas. Opiata tantum abest ut rem afflictorum restituant, ut potius perdant & anxietates enormiter augeant. Frustra etiam ab amylo, tragacanth. restitutionem mixtionis sanguinis sibi quisquam fuerit pollicitus. Succinum aliàs egregium est medicamentum, sed quod propter vim diureticam etiam hic quodammodo est suspectum. Masticbina, nisi æstum augerent, palmam cum thure reliquis remediis facile præriperent. Restant ergò quasi unice blandiora quædam extracta & mitiores gummi-resinæ, prudenter exhibita, quæ & ventriculo prosunt, accretiones salium, fusionum autorem dissolvunt, partium in sanguine iteratum consortium promovent ac bal-

ſamicâ virtute corpori robur reſtituunt. De aquâ ſolutionis calcis vivæ & Tincturâ antimonii à Williſio commendatis teſtimonium ab experientiâ interponere non poſſumus. Externa, quæ Joh. Franciſc. le Coute *in cap.* 35. *de curatione ardoris in urina* recenſet, inefficacia ſunt.

In iis, ut hoc in tranſitu moneamus, perſonis, quæ affectibus ſpaſmodicis obnoxiæ vivunt, ac in mulieribus, quæ paſſionibus hypochondriaco-hyſtericis vexantur, copioſæ tenues urinæ quæ longè quantitatem potus ſuperant, certiſſime prænunciant, præ foribus eſſe novos inſultus aſthmatis convulſivi, epilepſiæ uterinæ, paſſionis hyſtericæ &c. In aliis autem, qui ab his affectibus immunes degunt, & nihilominus nimis copioſam urinam reddunt, ferè ſemper tutò prædicere licet, eos in hydropem præcipitatum iri, niſi maturè venienti occurrant morbo, ubi tamen plerumque ſurdis narratur fabula, ſicuti toto die experimur. Occurrit nobis aliquod rarum ſingultus exemplum, quod mereri credimus, ut illud paulò diſtinctius narremus. Nimirum tenerioris conſtitutionis puella annum ætatis 13 agens ex mœrore ob morbum matris periculoſum & ſuperveniente terrore ob imminentem ſorori lapſum in lipothymiam incidit, quæ crebrò redibat pertinaci alvi obſtructione, intenſiori æſtu, cephalalgiâ & anorexiâ ſtipata. Vocatus Medicus creberrimo uſu pulverem altero ♄no, altero ♂ali & tincturæ, quam dicebat auream, morbum profligaturus, effecit, ut lipothymiæ toties accederet ſingultus per dimidium horæ quadrantem ſæviens, quoties vel cibum vel potum aſſumeret. Cum itaque exhauſtâ ad luxuriem uſque auri ſpecioſâ Panacæâ & aucta pulverum mole indies augmenta ſumerent memorata pathemata, Medicus arcanis ſuis nimium forſan fidens, petulantiæ, in quam ſexus ſequior ætaſque juvenilis prona judicatur, adſcribere haud verebatur hanc malorum lernam juſtiſſimâ licet ægræ indignatione. Tranſactis lubrico ſub hoc ſolatio viginti, & quod excurrebat, ſeptimanis, ſingultus periodicus tandem degenerabat in continuum, nunquam niſi ſommi tempore inducias permittentem, quem præter alvi ſtipticitatem, æſtum, anorexiam & in deglutiendo ſonum (*) (*wie bey einem leeren Topffe*) paralytici œſophagi indicem, tanta ſubſequebatur virium proſtratio, ut nec artus, nec oculos movere amplius valeret miſerrima. Parentes credulitatis pertæſi & filiam verè agonizare animadvertentes conſilium auxiliumque poſtulabant à D. Klaunig, qui accedens externè pariter atque internè adhiberi curabat remedia, quæ judicabat deplorato ſtatui appropriata. Clauſæ alvo clyſmata, ſtomacho & pectori ſtomachica confortante inſimul & inprimis antiſpaſmodicâ virtute pollentia exhibebat omnis generis, internè quidem utplurimum liquida, quoniam ſciebat ægram pulveribus jam abundanter fuiſſe nutritam, externè verò applicari ſuadebat ſpiritus, fotus, emplaſtra motibus convulſivis & nervorum debilitati dicata. Tragœdiæ huic ſolus per aliquot ſeptimanas adſtabat D. Klaunig, morbo interim in eodem ſtatu permanente; quapropter ipſe autor erat atque ſuaſor, ut alius ipſi adhuc adjungeretur Medicus. Deveniebat hæc ſparta ad D. Helwich. Hi conjunctis viribus morbi ferociam aggrediebantur, uſque dum, continuato inſuper alterantium

(*) Inanis ollæ.

tium & ita dictorum specificorum usu, aliquid solatii invenirent in balneo tamdiu singultum auferente, quamdiu aquis immersa sedebat ægra. Cum de instante mensium fluxu suspicio nasceretur, venæ sectionem pariter in auxilium vocarunt, non tamen eodem exoptato successu, quo gloriatur Th. Bartholinus in *Act. Hafn. vol.*1.*obs.*73.*p.* 143. scribens: quod virginem quotannis per 14. dies continuò singultientem apertâ venâ integræ restituerit sanitati. Generosiora medicamenta propter accessum nimis tardum, cum ægram jam invenirent omnibus penitus exhaustam viribus offerre non potuerunt. Interim famosum illud ♃ epilepticum, quod blandis vomitibus cruditates in ventriculo latentes excutere solet, iteratis vicibus, in exigua tamen quantitate, exhibebant; postea verò re aliquoties in deliberationem vocatâ visum fuit commodum justam ejus medicamenti dosin repetere. Hoc facto aliquot sequebantur vomitus, quos gravissimum excipiebat animi deliquium. Tandem horâ tertiâ sequentis diei matutinâ tres singultus eæque vehementissimæ concussiones & vibrationes præter spem & opinionem singultui per 15 septimanas continuò sævienti totique insimul morbo finem imponebant exoptatissimum.

Octobris initia benigno calore grata, reliqui autem mensis hujus dies turbidiores & propter pluvias ac frigus inamœniores erant. In Novembri temperato fruebamur aëre, usque ad Plenilunium, postea autem nebulosus ac pluviosus corpora nostra ambiit. Mense ad finem vergente inconstans ingruebat frigus, utplurimum tamen satis remissum. Decembrem inter nebulas, fluctus aëris (ita Verulamius ventos argutè vocat) & pluvias, sicuti ferè apud nos semper fit, transegimus. Multi sub hac aëris constitutione tussi infestabantur. Regnabant etiam febres cum mediocri calore, doloribus hypochondriorum, dorsi, siti immodicâ, exanthematibus serosis, purpurâ, pleuritide, ictero & diarrhæâ singultuque conjunctæ, ac bezoardicis fixis & volatilibus, intermixtis anodynis, oppugnatæ fuerunt. Parcè data volatilia, & diarrhæa, quandiu pulsus constabat, aut exanthemata sese oculis ingerebant, anodynis non est sublata. In his febribus, ut aliquoties D. Grassius cum aliis collegis observavit, non continuò singultus vitæ periculum est minatus. Quàm terrificum verò singultus in malignis febb. symptoma sit, norunt Practici. Epiphanius Ferdinandus *histor.* 27. DEum testatur, singultum in febribus malignis, tanquam characterem summè exitialem, sibi semper observatum, & certè si delirium accedit, ferè de vitâ actum est. Hinc Hippocrates *in Coac.*89. inquit: *Desipientia, cum difficultate spirandi & singultu, mortem affert.* Quò in casu veteres adesse insignem & validam inflammationem hepatis sunt suspicati, quod suo relinquimus loco. Cùm verò in singultu primariò vel diaphragma vel ventriculus, & hujus ferè sinistrum orificium patiatur, licet ventriculus diaphragma, & hoc, vice versâ, illum trahat in consensum, unde divortium sententiarum enatum, dùm hi pro ventriculo, alii pro diaphragmate pugnant, ipsimet nos fatemur, in nostris patientibus magis ventriculum fuisse affectum, quia singultu imminente continuæ febres has in intermittentes, quarum focus in primis viis hæret, mutabantur. Et ferè ea Nobis sedet sen-

tentia,

tentia, quod ſingultus medicamentis in febb. acutis obtemperantes, ſedem ſuam primario in ventriculo habeant, atque hoc evidenter patet, ut fieri aliquando ſolet, ſingultus in febribus nonnunquam intemperatum Juleporum refrigerantium uſum ſequitur, & vel carminativis, vel vini potu tollitur. Quod etiam fieri credimus, cum enemata aut leniſſimæ evacuationes ſingultum compeſcunt. Id autem non raro accidit, ut ex Rhodio aliiſque Obſervatoribus intelligimus. Hinc optimè Doctiſſimus Duretus: *Permulti*, inquit, *cum ſingultiendo frangerentur, ductâ alvo per 5. dies hierâ picrâ, ſingultiendo finem fecerunt.* Et in bilioſo illo juvene (de quo Timæus *Caſ.* 5. *lib.* 3.) cauſo laboranti cum ſingultu, qui ſolo nivis potu edomitus eſt, ubi mali fomes niſi in ventriculo? Optandum ſanè eſſet, ut præſto forent ſigna, quibus pars primario laborans exactè dignoſci poſſet. Aliqua in ſingultiendo occurrit differentia, quæ nec ſcribi, nec verbis ſatis exprimi poteſt, & à nullo, niſi exercitato in praxi, aurium judicio percipitur. In febb. malignarum ſingultu, in quo diaphragma afficitur, quicquid agas, ferè fruſtra agis, ut etiam hoc anno aliquoties experti ſumus. D. Pauli præerat curæ viri ſanguinei febri malignâ correpti, qui, ubi in ſingultus incidiſſet, Collegam ſibi adſcivit D. Helwich, ambo nulli pepercerunt labori, alexipharmaca in variis formulis propinarunt, initio quidem, poſt exhibitum bolum ex conſerv. ſcord. confect. de hyacinth., theriac. andromach. & bezoard. miner. cum ſaccharo paratum, & cataplaſma contra ſingultum Mynſ., aliaque topica aplicata, ſingultus remittere videbatur, ſed mox iterum priſtinam feritatem induens, nullis bezoardicis cum carminativis remixtis, nullis externis, etiam ſelectiſſimis, nec veſicatoriis demulceri potuit, & æger poſt triduum fatis conceſſit. Eandem tragœdiam in aliis ſpectavimus. Cæterum in febb. illis, de quibus jam ſermo nobis eſt, raro purgantibus, V. S. vix unquam uſi ſumus. D. Graſſius emetico ſubinde primas vias expurgavit. Is ipſe etiam curavit hâc febri decumbentem viduam 40. annorum, cui menſes ritè fluxerant, ei non tantum vomitorium, ſed & purgans propinavit ac ſudoriferis ſudorem provocavit, cùm verò illa circa 12. nocturnam totius corporis pandiculationem, cum levi debilitate per aliquot noctes experiretur, tertium evacuans dedit, & morbi reliquias eſſent. abſinth. cum eſſent. cochlear. ſuſtulit: eo quidem effectu, ut jam ab epilepſia, cui antea fuit obnoxia, vivat immunis.

Jungebantur etiam his febb. paralyſes linguæ, & inſultus apoplectici, ſine evidenti periculo. Circa ſolſtitium hybernum iiſdem febb. etiam aſthma convulſivum ſupervenit, aliquando etiam parotides acceſſerunt.

Quartanas D. Preus emetico, ♂alibus & cortice Peruviano brevi curavit. Idem cum affectu paralytico-ſpaſmodico linguæ & lateris dextri ſæpiùs recurrente luctatus eſt. Paralyſin quoque febri ſuperveniente ſolutam vidit. In ſene quodam eâdem febri correpto, cum contumaciſſimâ narium ſiccitate, faucium ariditate, obauditione, vigiliis & inquietudine ſummâ, natura criſim moliebatur per ſputationem, & incredibili quantitate intra aliquot dies exturbabat pituitam, ſimilem liquori, quem alumen albumini ovorum conquaſſa-

quaſſato ſolutum reddit, ut obſervavit D. Helwich, qui etiam illicò recordatus, ſimile olim fatum eſſe expertum poſt pertinaciſſimas lucubrationes, neglectum capitis muniendi, & tumultuaria per ſaxa, per ignes, intempeſtis noctibus, ſtridentibus auſtris & coris, itinera, æternum eruditæ Germaniæ decus ac Polyhiſtorem incomparabilem Thomam Reineſium, ſicuti Vir ſummus ipſemet teſtatur in *epiſtol.* ad Caſp. Hoffmann. *XI. 26.* atque hinc nominatus Collega noſter nullo modo naturam turbare voluit, & ferè tantùm egit ſpectatorem, præprimis cùm quotidie vires ægri creſcere videret.

Dolores parturientium ſpurii.

Parturientes in Autumno hoc, quas nobis noſcere datum, experiebantur dolores & ſpaſmodicas vellicationes ac contorſiones in diverſis locis, ut ambigui hæreremus, an Ileum, cœcum, aut meſenterium has afflictiones pateretur, an in colo mali hujus radix eſſet? Omnes ſurſum magis, verſus umbilicum, ſtomachum ac dorſum vergebant; uno verbo, ſpuriis fatigabantur doloribus, quos ex pomorum, pyrorum & aliorum fructuum ingurgitatione ortas eſſe autumamus. Opportuno tempore vocati, ac de ſpatio geſtationis informati, ut & de conditione orificii uteri interni, & ſitu fœtus certiores redditi, dolores illos ſylveſtres ſopire ſumus annìſi. Ac in cruciatibus his placandis, ſingularem exerunt efficaciam in phlegmaticis & melancholicis eſſentia carmin. D. Mich. & Wedel., cort. aurant., galang., zedoar., caſtor., croc., ſpirit. menth., pulegii, meliſſ. ſal. *ic. aniſ., anticolicus &c. pulv. ſtomachicus D. Birckmann., ſpec. diacumin. &c. In ſanguineis ſpiritus nitr., elix. citr. cinnabarina &c. Externè ſacculi paregorici, linimenta ex oleis carminativis, lauri, anethi, carv., fœniculi, juniperi, balſam. ſtomachale, balſam. embryonis cum pane mellito impoſitus, cataplaſmata ex ſpec. decocti carminat., emplaſtr. de bacc. laur. &c. Laudantur communiter hîc & diaphoretica, ſed ex eorum uſu æſtum majorem fuiſſe accenſum recordamur. Abſtinuimus etiam ab enematibus, ne ullo modo præcoci fœtus excluſioni anſam daremus, etiamſi alias minimè ignoremus, clyſteribus flatus diſcuti ac inteſtina corroborari quàm optimè. Hoc in caſu etiam rariſſimè V. S. apud nos celebratur, tametſi in ſanguineis, ubi ſanguinis depletio neceſſaria eſt, cum maximo ægrarum levamine adhiberetur. Toto verò hic die ab imperitis obſtetricibus peccatur, quæ cum ſummo matris & fœtus damno, præſentibus crudis doloribus, ad conatus pariendi & verbis, & incongruis remediis (nam & pharmacorum diſpenſandorum licentiam ſibi vendicat muliercularum iſtarum arrogans ſimplicitas) gravidas compellunt, quo ſtolido auſu ſæpè optimus ſitus fœtus in periculoſum convertitur, & hanc temeritatem mater aut proles ſæpè morte ſuâ expiat; Interea illa, quæ fœtum roborant, minimè ſunt negligenda, & potiones analepticæ cæteris interponendæ remediis.

Urinæ ſuppreſſio in gravidis.

Noſtrum quoque conſilium expetitum fuit in urinæ ſuppreſſione cum ardore genitalium conjuncta, qua fortè ob compreſſionem ſphincteris veſicæ ex grandiori fœtus mole ultimo geſtationis tempore nonnullæ infeſtantur. Cautè hîc mercandum

cum

cum diureticis, & vix à nobis potuimus impetrare, ut propinaremus spiritum salis, tinct. nephritic. Ammelungi, malvat. juniper., tartar. vitriolat., juscula cum petroselino parata &c. ac ferè unicè externis contenti fuimus. Balneorum virtus hic eximia est. Pectini quoque & perinæo cataplasmata ex rad. alth., herb. malv., cheresol., parietar. nasturt., apii, bacc. laur., ol. scorp. optimè applicantur. Mulierculæ cæpas butyro frixas apponunt, non sine levamine. Cùm verò sermo noster inciderit in affectus gravidarum, non abs re fuerit paucis delibare, quomodo in spasmis & tenesmo earum removendis fuerimus versati. Spasmi vicinarum partui, quantum nobis quidem constat, ex compressione & extensione fibrarum ac nervorum, dùm uni lateri diutiùs incumbunt, oriuntur. Ac ita quidem fert usus communis, ut in hoc affectu juncturæ secundum nervorum ductum, essent. castor., elix. uterin. aqu. apoplectic. & epilepticis variis, articulari Mynsicht., spir. formic. vel unguento nervino illinantur; enimverò tantùm abest, ut hinc mitigatio spasmi sequatur, ut potius intendatur. Calidum lac hic omnibus reliquis fastum fecerit medicamentis. Imò ipsam ♈am calidam spirituosis omnibus, duce experientiâ, præferimus, minimè cæteroquin inficiantes, quòd pedilavia cum emollientibus & blandis nervinis remixta, optato etiam gravidas exhilarent eventu. In remediis, quæ tenesmo utero ferentium opponuntur vulgò, nihil est, quod desideremus. Apprimè satisfaciunt expectationi fotus ex fol. querc., florib. thapsi barbat., chamæmel., rosar., sem. lini, linar., furfure tritico, in lacte, vel vino, pro re natâ decoctis. Nec minùs ritè se gerit suffimentum de verbasco Mynf. in sellâ ano exceptum. Internorum hoc in casu non adeò magnus est usus, nisi ab hoc censu oleum amygdal. d., cujus spectatæ in demulcendo vires sunt, excipere velis, quod & nos non adeò nauseabundis ordinavimus. *Spasmus & tenesmus gravidarum.*

In hoc autumno frequenter observavit D. Helwich artuum tumores à scabie solis externis unguentis præposterè curatâ; hi, partim laxantibus, partim sudoriferis & ☿ialibus unicè tolluntur, externa, cujuscumque etiam generis sunt, sive adstringentia, sive discutientia, nullum effatu dignum hic præstant effectum. Ab emplastro diasulphur. grave damnum idem in ejus generis tumoribus notavit; nimirùm cum antea appetitus optimus esset, & respiratio liberrima, post hujus emplastri applicationem dejectum appetitum, & respirationem impeditam & anxietates præcordiorum natas vidit.

Notabile exemplum paralyseos linguæ habuimus, hodieque adhuc habemus in Viro generoso temperamenti sanguineo-cholerici. Is in juventute itinera plurima quovis cœlo peregit, & errores plures in victu, cibo & potu commisit. Postquam ex itineribus illis in patriam reversus esset, initio quidem per aliquot annos satis bene vixit, ferè verò jam à tribus lustris aliquam in loquendo difficultatem sensit, quæ tardè sua sumpsit incrementa, donec non nisi dentibus fortiter constrictis vocem quasi inarticulatam ederet, an in utroque latere mandibulæ fragorem inter loquendum perciperet. *Linguæ Paralysis.*

Fati-

Fatigatus à malo, varios fatigavit Medicos, donec in aliquem 7 Vratislaviâ milliaribus diſtantem incideret, qui perfectam mali curam promiſit, balneiſque ex nervinis & aliis id aſſecutus eſt, ut non tantùm jam verbum nullum, niſi fortè aliquando manè, quod tamen modò fit rariſſimè, clarè ac diſtinctè proferre poſſit, ſed & obambulandi & corporis movendi facultatem amiſerit, lingua ipſi gravis & continuò ſalivâ abundat. Initio locum affectum meritò credimus fuiſſe nervos pàris ſeptimi, ſecuta deinde plena paralyſis non nervos tantum, qui motum organis ſermonis impertiunt, ſed etiam linguam & muſculoſas vicinarum partium partes afficiens. Dentium iſta conſtrictio omninò etiam magis paralyſi, quàm motui convulſivo maxillæ inferioris muſculorum tribuenda videtur, &, ſi quid videre nobis datum eſt, muſculi maxillæ inferioris deorſum trahentes invalidiores ſunt ſurſum trahentibus & os claudentibus, atque veriſimile eſt, eos magis robore ſuo deſtitutos eſſe. Fragor, quem olim inter loquendum percepit, à mucosâ ac glutinosâ humiditate ipſam articulationis cavitatem occupante, ortus eſt ſine dubio. Nec falletur, qui hujus paralyſeos cauſam conjecerit in ſerum, quo magis, quam par eſt, nervi & fibræ muſculorum ſunt irrigati, copia autem illa ſeri fortè originem trahit à diætæ erroribus, motibus corporis cœlo vel nimis fervido, vel nimis algido, abuſu vini, catarrhis *&c.* Obſervatum etiam aliàs à nobis eſt, non magnam ex balneis nervinis nanciſci paralyticos utilitatem, ſed majorem fere præſtare effectum ſacculos ex lavend. ſalv., hyſſop., thymo, roremarin., majoran., chamædr., betonic., fl. prim. ver., lil. conv. calidè & ſiccè impoſitos, aut ſanè epithemata non adeò madida. Ad hunc virum nuper vocatus D. Helwich, is, conſiderata habituali in eo paralyticâ, non tantùm in linguâ, ſed & in artubus debilitate, quæ per tantum tempus profundè radices egit, perpenſo etiam torpore, ſomnolentiâ ac fere ſtupiditate Viri, rotunde, non eſſe in artis poteſtate, hîc auxilium aliquod tàm afflictis afferre rebus, faſſus eſt, & cùm inſtaretur, nodulum ex carminativis & nervinis jamjam memoratis admovit, ut ita alvi inſolitæ ſiccitati per 7 & 8 dies fere & ordinario duranti ſuccurreretur. In ſolatium etiam ægri, morſulos cephalicos, linimenta, mixturas cephalicas *&c.* præſcripſit, ac autor fuit, ut ceratum de galbano afflictorum muſculorum principiis & potioribus tendinoſis inſertionibus applicaretur, his ſaltim apoplexiam, quæ merito metuitur, pro virili averruncaturus. Quâ occaſione tacere non poſſumus, nullam prorsùs ſpecialem efficaciam in paralyticis obſervatam fuiſſe ex uſu olei vulpini, lumbr. terreſtr. pingued. caſtor. externo, eſſentiam quoque caſtorei cum ſpirit. lumbric. internè minùs expectationi ſatisfacere. Ubi à refrigeratione mali initium, ibi oleum ſuccini, laterinum, ſpic. carv., ſerpill. therebinth. *&c.* non contemnendi uſus ſunt. Decoctum ex lumbricis, rad., valerian., herb. betonic., ſalv., majoran., ſummitatibus roriſmarin., fl. lavend., ſem. milii ſolis, melle *&c.* debitâ quantitate & tempore, corpore evacuato, præmiſſis etiam reliquis, eſt remedium ſatis præclarum in imminentibus paralyticis debilitatibus & fatigationibus. Non tamen diſſimulamus, quod in pulvere ipſo lumbricorum virtus longè ſit præſentior, quàm in omnibus præparatis.

Creber

Creber etiam affectus erat hisce diebus inflatio ventriculi interdum satis enormis, quam ructus, difficultas deglutiendi, orificii ventriculi distensio, comitabantur. Ructibus suppressis, tendebatur regio epigastrica, & sensus distensionis ejus ad pectus, collum atque dorsum sese diffundebat, non sine magna præcordiorum anxietate, spirandi difficultate, dum ægri cubabant supini; epigastrica regio percussa sonum edebat, ac dum ab uno latere se in aliud ægri provolverent, motum flatulentiarum percipiebant. Facilis erat parata his medela in evacuantibus & carminantibus, non tamen nimium calidis, quibus pituita stomachalis facilè in flatus resolvitur. Egebat tamen hæc cura suis cautelis. Nam flatibus torquebantur etiam illi, qui flatulentis & dispeptis corpus non repleverant, sed ut hypochondriaci solent, acida cruditate abundabant, quibus purgantia non conveniunt, ut rectè jam monitum est à Sylvio. Inflatio Ventriculi.

Alii hoc Autumno corripiebantur Lienteria, ac assumptos cibos nihil alteratos statim post prandium dejiciebant. Sublevabantur hi egregiè stomachicis præprimis ex mentha & absinthio paratis, nisi, quod aliquando eveniebat, cum ictero, hydrope, febribus tertianis lentis eadem complicaretur. Quidam cibos in pulticulam resolutos non diu post prandium egerebant, uno verbo, cœliaco laborabant fluxu, atque hoc vitium iisdem, quibus Lienteria, remediis superabatur. Lienteria.

Exempla etiam Asthmatis Stomachalis nobis offerebantur, sive cruditates in flatus resolutæ diaphragma comprimerent, sive ventriculus, à contentis suis in spasmum concitatus, contiguum sibi diaphragma simul afficeret. Hujus asthmatis nulla sunt certiora signa, quam quòd ab assumptis alimentis paroxysmi recrudescant, & humoribus vitiosis vomitu rejectis sedentur ac compescantur. Imò unum alterumve datum fuit exemplum febris anhelosæ & asthmaticæ, quam describit Sylvius *lib.* 1. *prax. c.* 30. Invadebat illa cum magna abdominis distensione atque præcordiorum anxietate, quæ tamen decrescebant flatibus ἄνω ἢ κάτω, effractis repagulis, cum sonitu erumpentibus. In emeticis, ubi circumstantiæ permittunt, cura vomitorio expediri potest, quod in ejus generis affectu non sine causa Platerus, Sennertus, Riverius, Timæus aliique commendant. Asthma stomachale. Febris anhelosa.

In Viro quadragenario circiter chylosam urinam, qualem descripsit Timæus *l.* 3. *cas.* 43. vidimus, qualem non meminimus à veteribus notatam. Certè Casp. Hoffmannus, in veteri Medicina sine exemplo versatus, cum post visitationem pharmacopolii torpore corporis & animi correptus conniveret potiùs quàm dormiret, & vomitu dejecisset pituitam lentam, quæ sensum præbebat sui quasi pertranseuntis lardi *&c.* ac urinæ hujusmodi tantillum singulis penè quadrantibus mingendo reddidisset, vix habuit, quod responderet ad verba hæc uxoris: *Lac minxisti hac nocte.* Et Archiater ejus, cùm ostenderetur urina ista, dubitavit, an quicquam tale vacuasset Hoffmannus, donec his verbis rei veritatem æger adstruxisset: Urina chylosa.

xisset: *Quam vere hic jaceo, inquam, tàm vere hæc minxi.* Unde Medicus amplius admirans, abiit dubius, ut ipse testatur Hoffmannus in epistolà quâdam ad Reinesium. Cùm verò hujus urinæ natales nuspiam cum majori verisimilitudine quæri possent, quàm in ventriculo (nam dùm hoc primæ coctionis organon in operatione sua deficit, cruda & minus cocta non tantùm ad intestina, sed & sanguini mista, ad reliqua viscera, ipsosque renes confluunt, & magnâ salium vi iterum à sanguine, cum quo ad breve tempus erant confusa, præcipitantur) cura ad vitiosam digestionem emendandam convertebatur, hácque correctâ corrigebatur etiam urina. Huic non adeò absimilis est urina puerorum gulæ nimis deditorum & se cibis sapidis quibusvis infarcientium, quæ etiam reliquis anni partibus non prorsùs insolens est, & ex eodem fonte, cruditate scilicet ventriculi, oritur, quam cùm sustulisti, etiam urinam mutari videbis.

Ulcera callosa & sinuosa.

Consilium nostrum non minùs hoc tempore à Chirurgis requisitum fuit, quomodo in ulceribus sinuosis inveteratis interne ortis & oblongis, exterius verò callosis, ritè sese gerere deberent. Hæc enim ulcera tùm aliis temporibus apud nos, tùm maximè in Autumno Chirurgis crucem figunt. Et hic optandum quidem esset, ut Chirurgi nostri Italos imitarentur, & ubi res patitur, totum ductum fistulosum discinderent, at frustra iis, nec minùs ægris hæc cantilena canitur. Difficultas autem curandi fistulas cum oriatur & à superficiei callositate aut fungosa deturpatione, & à fibrarum absumptarum residuo, tandemque vasorum per ejusmodi tractus disseminatorum erosione, ac ultimo, si diutiùs ulcera duraverint, ossium carie, nec enim novum est, quod recenset Muys, quod ex ulcere fistuloso aliquot fragmenta ossium pertraxerit. Nos hos fontes malorum convenientibus obstruere remediis sategimus. Ad callosam horum ulcerum cavitatem tollendam, & fibrarum residuas partes absumendas, septica commendavimus. Ac sane hic ærugo egregium præstat effectum, modò ad ossa & tendines fistulosa corruptio non pertingat, ibi enim grave infert damnum. Ut notabili exemplo tùm edoctus D. Helwich in Viro ecclesiasticâ dignitate conspicuo, post febrem ardentem parotide correpto, hæc non debitè tractata fistulæ maxillari sub dentibus molaribus inferioris maxillæ erumpenti occasionem dederat. Postquam itaque dentem Chirurgus evulsisset, rectè credens absque evulsione hac nullam sperari posse curam, improvidè admodùm unguentum Ægyptiacum non tantùm injectionibus admiscet, sed & locum ab evulso dente vacuum eo infercit, ratus, optimè se rerum suarum sategisse, ac persuasus sordes ita detergi, spongiosam carnem absumi hoc unguento, quod aliàs quidem verum est. Sed quid hic fit? Non tantùm post applicationem hanc pura effluebat lympha in quantitate insigni, unde corpus ad maciem redigebatur, pedes intumescebant, sed & pars maxillæ abscedebat. Inter disceptationes, unde effluxus ille lymphæ ortus esset, & quænam causa, cur secessisset pars illa maxillæ, ordinario quidem Medico Chirurgum accusante, quod ☿alibus, se inscio, usus esset, Chirurgo vero id strenuè negante, æger facilè contabuisset; D. Helwich

Helwich advocatus facilè videbat, ſtillicidium illud lymphæ non aliunde ortum, quàm ex læſione glandulæ Warthonianæ & ſeceſſionem partis illius maxillæ ab incongruo unguenti Ægyptiaci uſu profectam eſſe, ac id agebat, ut modò ſpiritus vini rectificatus, modò eſſentia ſuccini debitè adhiberetur, quæ medicatio ægro tandem etiam ſalutaris extitit. Cæteris indicationibus in curâ fiſtularum, præprimis autem conſolidationi promovendæ, primario inſerviunt balſamica, externè verò etiam diſcutientia & nervina applicata proſunt, non neglectis ſuccinatis interne ad avertendum ſeroſorum humorum affluxum propinatis. Quo ſcopo etiam vulgaria lignorum decocta non inutiliter commendantur. Alii etiam multa in laudem variorum traumaticorum ſcribunt, inter quæ tamen hedera terreſtris, bellis arvenſis, ſanicula, reliquis palmam præripiunt. Novimus quendam, qui multa ab uſu ſulphuris hic ſibi pollicetur, quod quidem facilè admittimus illo in caſu, quo humores ab ulcere in corpus regreſſi turbas cient, tùm enim ſulphuratis iterùm ad ambitum corporis propelluntur, & turbæ ex retropulſis humoribus ortæ ſedantur. Si à carie oſſium conſolidationi obex ponatur, parùm ſanè ſpei in medicamentis reliquum eſt, ſed hic neceſſariò partes corruptæ ſunt abradendæ, quod ubi factum, eſſentiæ balſamicæ rectè ad integritatem oſſium conſervandam, ulterioremque corruptionem avertendam adhibentur.

Gummata Gallica.

In communi iſta morum labe, quâ major Europæ pars contaminata eſt, omni tempore oculis obſervantur nobis in praxi gummata Gallica, ſed, ut compertum eſt, maximopere circa autumnum ſæviunt, ac pravam ſementem non niſi meſſis ſæviſſimorum dolorum excipit. Conſpiciuntur, ut notum eſt, hi tumores non tantùm circa articulos partium, ſed & in media fibulâ, ac in medio cubito, ac nonnunquam ſerta ſunt, quibus capita horum procorum (an porcorum) coronantur. In partibus mollioribus poroſioribus non adeò nidulantur, quàm in membranaceis & glanduloſis. Materia horum viſcida ac lenta eſt, & quidem lymphatico-ſalivalis, ut patet ex fœtido & ſumme putredinoſo odore, qui ſufficiens mucido-pinguis ſubſtantiæ, qualis lymphaticus eſt humor, ſignum præbet. Hinc etiam fit, ut in ambitu horum ulcerum inſignis durities offendatur, quæ vel ex fiſſuris elucefcit; nam notum eſt, quòd ſero-ſalivales humores tenaciſſimi morâ & quiete reddantur. De hâc origine horum gummatum etiam teſtimonium perhibet inſignis ille pruriginoſus ardor, qui moleſtus ægris eſſe ſolet, nam hic non aliunde, quàm ab acri lymphâ eſſe poteſt, ſi enim à ſanguine eſſet ardor, eſſet inflammatorius. Non rarò cùm his oſſium corruptio combinatur. Et experientia teſtis eſt, quod Gallicis illis ſtatibus oſſa arrodantur, & nigro imbuantur colore. Ejusmodi ♀eos nodos non impetu quodam aggreſſi ſumus, quem materia lenta ac viſcida vix admittit, ſed lentè in curâ iſtorum feſtinavimus. Et primò quidem ante omnia ſanguinis depurationi ſolerter intenti fuimus, ac mundato ſanguine ad curam gummatum illorum progreſſum fecimus. Aliquando Clar. D. Sorbait imitati, applicavimus

empl. diachyl. c. gummat. & ☿io, aut de ran. Vigon. c. ☿io, aut alio modo putrefactionem tumorum horum procuravimus, ac caustico aperuimus. Mundificationem instituimus unguento basilico, cui parum ☿ii præcipitati admiscuimus. Circa partem affectam in ambitu emollientia emplastra, ☿ialia remedia, rariùs lamellam plumbeam ☿io dealbatam apposuimus; omnia tamen frustra adhibentur, quando ossa carie infecta sunt, nisi huic malo eò, quo ante dictum est, modò occurratur. Hoc tempore etiam hæmorrhoidem oris, à Medicis prætermissam, observavit D. Helwich, quam fusius descriptam in Ephemeridibus nostris proximè edendis legere licebit.

Nobilitate generis & virtutis insignis fœmina, temperamenti sanguineo-cholerici, Anno ætatis quinto & trigesimo, cæteroquin aliquot prolium mater, post abortum maximo sanguinis profluvio illi fere funestum, iterum concepit, & sub dimidio gestationis tempore œdematoso pedum tumore correpta fuit, tanto quidem, ut difficili gressu incederet. Neque tamen vasa in pedibus tumentibus, sicut alias in gravidis, valde fuere conspicua. Hæcque, licet procedente tempore magis magisque lassa redderetur, & de lumborum & femorum dolore ac gravitate, aliisque incommodis quereretur, fortiter tamen satis omnia, ut erat animo generoso, pertulit. Imminente verò partûs tempore, cùm, comitantibus Amicis, quos manè convivio exceperat, & cum Domino Marito, ad captandum liberiorem aërem extra mœnia vecta, corpore carpento leviter concusso subitò ad reddendam urinam stimularetur, humorque aquosus ante fœtum effluerct, illa necessitate coacta domum rediit, ubi languidiori dolore, perque longiora intervalla repetenti stimulo afflicta, tandem puellam, qua tenerior non visa, per Dei gratiam enititur. Post partum vomitibus fatigata gravibus puerpera D. Helwich vocari jussit, qui in circumstantias causasque inquirens, admissum frigus, & negligentiorem obstetricis in circumponenda abdomini fascia manum, accusari percipit. Præscribitur ab eo potiuncula ex ▽. pulegii, artemis. meliss. carminat. polyophel. Cinam. borrag. essent. carminat. elix. uterin. D. M. & syrup. melissophyll. ad sedandos vomitus, compescendos flatus, & promovenda Lochia. Externè illinitur ▽a Panis cum Vino Malvatico destill. & essent. Croc. ex his vomitus conquiescere cœpit; ast Lochiis segniùs fluentibus necessum videbatur tale remedium, quod & debili ventriculo succurreret, obstructionem alvi tolleret, & illorum simul fluxum augeret, hujus generis est elix. propriet. P. s. acid. c. essent. myrrh. tartaris. ex ejus usu & externa applicatione cum ▽. virtut. cordial. citr. balsam. vit. & aliis contra deliquia, omnia ex voto fluebant, nisi quod cerevisiam ex tritico coctam minùs benè ferre posset, ejusque in locum decoctum ex hordeo, rad. polypod. scorzon. &c. surrogari permitteret.

Sexto à partu die tussis nostram adoriens, mox pectoralibus, succinatis, & decocto ex rad. altheæ, liquirit. farfar. fruct. siliq. jujub. sem. anis. &c. oppugnata facilè cedebat; ingens tùm malacia erat, in ingentes imposterum naufragio infames tempestates desitura. Quippe post mensem exhibiti ordinarie

dinario Medico tumentes Pedes terrorem incutiebant, dum facilè prævideret, tumorem hunc aliquid monstri alere, nec esse ex eo genere aliàs gravidis solito, qui lochiis ritè procedentibus, ficuti in nostra factum, sensim evanescit, hic enim majus augmentum capiebat. Quid consilii? Lactatio infantis, vires partus labore exhaustæ, motuumque in corpore variæ ataxiæ, nec drasticis purgantibus, nec validioribus diureticis, nec fumosis sudoriferis hic agendum esse suadebant. Calculo probe subducto & demonstrata ablactationis necessitate, supra nominatus Medicus curam auspicabatur pilulis ex extract. angel. helen. helleb. n. gran. chermes, succis absynth. scord. card. b. gummatibus juniper. heder. arbor. &c. Quibus ad tempus adhibitis progressus est ad electuar. ex rob. juniper. sambuc. sale. absynth. genist. ♁ diaphoret. ♂tial. c. syr. d. spina cervin. adjunctis enematis ad serosam colluviem educendam. Tumidis pedibus circumpositum cataplasma ex rad. plantag. bryon. herb. calamenth. origan. salv. chelidon. major. summit. absynth. flor. chamom. melilot. balaustior. sem. levistic. baccar. juniper. laur. in vino decoctis. Inter quotidiana de ablactando infante monita, post usum multum & aperientium, anticacheticorum e. g. ♂tial. tartareor. & pepticorum, carminativorum in formis variis, sanè opportuno tempore datorum & sæpius repetitorum, providè factus fuit progressus ad evacuantia, puta, nodulos.

1. Ex rad. galang. calam. aromat. pimpinell. fol. agrimon. absynth. senn. ss. flor. persic. centaur. min. rhabarb. sem. cartham. ebul. fœnic. dauc. cret.

2. Ex rad. apii, petroselin. levistic. imperat. pimpinell. cord. median. sambuc. guajac. herb. marrubii. fol. menth. &c. addito sal. tartar. Et cum subinde corpus ad sudorem inclinaret, diaphoretica interpolata diebus ab evacuatione liberis, imò & diuretica in usum vocata, e. g. lixivia ex ciner. genist. stipit. fabar. juniper.; non omissis corroborantibus: vino nempe absynth. enulat. ut & trageis; quibus & topica varii generis diligenter adhibita, annumeranda. Et quo major ex horum remediorum usu sperari posset effectus, potus & alimenta virtutibus hydragogis gravidа præscripta fuerunt. Et hæc enarrata methodus tam proficua Nostræ videbatur, ut hac appetitum ad tempus redire, pedes detumescere, sitim & dyspnœam remittere sentiret. Ast dolenda gaudii hujus brevitas; quippe denuò crescens pedum tumor, ad femora usque protendebatur, nec non circa lumbos extravasati seri indicium præbebat leucophlegmatica inflatio, ita ut omnibus in pejus ruentibus D. Pauli in consilium simul vocatus fuerit, qui rebus optimè perpensis, & ablactandum infantem, & in prædictis medicamentorum generibus pergendum esse monuit. Nostra dictis patientissimè audiens, nullatenus tamen convalescebat: Hinc tertius arcessitus Medicus multus quidem in celebrandis hactenus adhibitis remediis, fortiora tamen suadebat purgantia. Nos conclamatum hujus statum videntes, indeque facilius tertio consentientes, post quartam validiorum ejusmodi pharmacorum dosin ægram longe pejorem magisque longè distentum abdomen observavimus. Quatriduo hinc ante mortem paracenthesi,

centhesi, cujus mentionem fecit tertius, & à Nobilissimo Marito, tanquam unico servandæ uxoris remedio, approbatæ, jam dies & hora destinabatur, sed prævenit eam hydropicæ mors, formidine operationis maturata, nam sub vesperà satis bene adhuc respirans, & cum Dn. Marito cœnans, primo diluculo exspiravit.

Subditum manè lustrationi corpus, properante cultro peritonæo pertuso, aqua, cui intestina innatârant, ex sanguinis tincturâ subflavescens, ast minime fœtida, decem congiorum circiter promanabat. Prosectione ulteriori factâ, obiter inspicientibus illæsa videbantur viscera, præter duriorem lienem, qui non videbatur justam magnitudinem adeptus. Quanquam Malpighius *in Respons. ad opposit. centenas in Triumph. Galenistar. p. m.* 238. *in oper. Posthum.* providè moneat, tùm in aliis, tùm in pulmonibus ipsis adesse posse internam rupturam pulmonum, quæ sufficiat necando homini mediâ laceratione vasorum & substantiæ pulmonum, & consequenter inflammatione ac motu impedito totius ferè sanguineæ massæ *&c.* & eam tamen agnosci non posse à Prosectoribus etiam accuratissimis in Theatris Anatomicis omnia diligentissimè & oculis microscopio armatis rimantibus; ut proinde nulla his tribus Medicis inferretur injuria ab eo, qui iis de integritate viscerum, vel vasorum in iis contentorum lymphaticorum in hoc cadavere testibus fidem derogaret. At verò, Laus Deo, benè factum, quod in hac festinante inspectione omentum benè inspectum, quod disruptum, friabile, putridum ac omni pinguedine destitutum, hincque serosæ istius colluviei intra abdomen collectæ scaturigo, consequenter causa mortis hujus est inventum. Nec prima est Nobilissima Matrona, quæ propter omenti læsionem obiit, sed propter eandem causam Virgo mortua legitur apud Theophil. Bonet. *in sepulchr. l.* 3. *Sect.* 21. *Observ.* 33. *p.* 1127. Omentum quippe duplicatum, emissis aquarum 46 mensuris, omni ex parte saniosum repertum, cæteris officinæ naturalis visceribus optime constitutis. Propter similem omenti defectum obiit alter ille, de quo Warthon. *in Adenographiæ c.*12. consulendus, nec non mulier alia hydropica, apud Barthol. *Centur.* 1. *Observat.* 2. Acuratissimus Stenonius secuit Rangiferum ex hydrope demortuum, ac unicam morbi & mortis causam lynceis manibus in omento offendit teste celeberrimo Borrich. *in Act. Med. Hafnien. An.*1673. Quin Volckammerus noster, Practicus experientissimus, veram hydropis ascitis originem omento assignare audet *in schol. observat.* 18. *&* 19. *decur.* 1. *Ephemerid. nostr. p.* 64. eamque in duobus cadaveribus Norimbergæ ad oculum ab ipso demonstratam vidit D. Pauli. Idem accuratissimus Anatomicus D. Hartmann confirmat *decad.* 2. *&* 5. *Observat.* 72. *p.* 166. *nostr. Ephemerid.* Jam verò si rupta saltim vel tenui quâdam omenti fibrâ vel subtili canaliculo guttatim aquositas in cavitatem ventris stillet & augeatur, optimè annotante *l. c.* Volckammero, quid fiet, si non tantùm margines extremi sint laciniosi, sed & reliquæ partes disruptæ; an forte non satis constat, quod epiploon vasis amplis & evidentibus conspersum sit? Mittamus, quæ ex Hippocrat. *lib. de loc. & Sect.* 7. *Aphor.* 57. afferri solent. Quis

ignorat,

ignorat, quod habeat vaſa à ramis cœliacis & meſaraicis, eaque ſatis ampla & numeroſa, conf. *Medic. Phyſiolog.* Linden. *p. m.* 59. Bartholinus *in Anatom. reform. p.* 62. Rectiſſimè Clar. Diemerbrock. *lib.* 1. *Anatom. p.* 28. hoc peculiare omentum præ reliquis membranis habere, ait, quod venis copioſis inſtar retis intertexatur. Quibus vaſis etiam glandulæ ſunt interſtratæ, obſervante Veslingio, & Warthono *in Adenographia c.* 12. Plurimas in eo veſiculas multo refertas humore vidit Boſchius & Malpighius in *Exercit. d. oment. pingued. & adipoſ. ductibus Tom.* 2. *oper. p.* 232. Quem ab alimentis ſeparari & per aliqua vaſa in omentum derivatum in cavitatem ventris deplucre rectè affirmat, atque hinc cum Hippocr. hydropis originem petit. Et in quantâ copia colluvies confluet, adeo copioſis vel omnibus vaſis ruptis & liquorem, quem vehunt, in abdominis cavum, effundentibus (ut in noſtra aſcitica factum) ſi ex uno canaliculo juxta Volckammerum, vel veſiculis quibusdam juxta Malpighium, hydropico tumore venter intumeſcit? Et in ſtatu tali quid emolumenti miſera noſtra ex celebratâ paracentheſi (cujus terribile nomen ſanè illius fata præcipitavit) capere potuiſſet? Memorem enim oportet eſſe Medicum effati Hippocratis, etiam tyronibus noti 6. *Epidem. Tom.* 7. Paracentheſin inſtituendam eſſe, quando ægri ſunt εὐσπλαγχνοι, viſcera ritè conſtituta habent, ac viribus integris gaudent, niſi forte animam cum aquis effundere cupiat. In noſtra proinde hydropica ob tantam omenti læſionem vaſorumque ruptionem ejusmodi operationi nullus erat locus, indeque teſtibus celeberrimis Medicis, ac iterata noſtra experientia veriſſimum manet: quo plus ſubtractæ, plus cumulantur aquæ; dum vulnera illa interna nullis balſamis conſolidare, nullis vinculis conſtringere licet.

Ultimò ecce Lector numerum eorum, qui mortalitatis legem impleverunt hoc anno. Nimirum ad meliorem, ut ſperamus & optamus, vitam tranſlati ſunt:

In Januario - -	102.	Julio - - -	80.
Februario - -	121.	Auguſto - - -	106.
Martio - -	178.	Septembri - -	134.
Aprili - -	163.	Octobri - -	95.
Majo - -	120.	Novembri - -	91.
Junio - -	86.	Decembri usque 24. d. - -	66.

Summa 1342.

HISTORIA
MORBORUM,
QUI
ANNO MDCCI.
VRATISLAVIÆ
GRASSATI SUNT,
ADORNATA A
LEOPOLDIN. ACADEM. NATUR.
Curios. Collegis VRATISLAVIENSIBUS.

I. N. J.

ORdo jam nos deducit ad Hiſtoriam Morborum, qui Anno ſupra milleſimum ſeptingenteſimum primo, in Sileſiæ Metropoli haud paucos fatigavere. Eâ verò, quam hactenus obſervavimus, in illis deſcribendis Methodo iterum uti non dubitamus. Exordium laboris, ſub divinis auſpiciis, à conſtitutione aëris ducimus. In Januario variæ erant ratione frigoris viciſſitudines. Modo enim aër liqueſcere & quodammodò diffluere, ac in ampliora ſpatia ſe diffundere videbatur, modo autem frigore conſtipatus in anguſtum cogebatur. Finem verò menſi imponebant nebulæ illæ inſalubritatum fomites. Februarius tùm his, tùm etiam nivibus (niſi has cum aliquo florem brumæ, lætamen, quo ſtercorantur agri, plumas, quibus foventur, & à frigore defenduntur ſegetes, eſſe velis) & variis ventorum mutationibus horridus erat, nonnunquam tamen quodammodo placidus & æquabilis aëris fluxus obſervabatur. Sub initium Martii frigidiuſcula aura ſubitò cum blandiori aëre commutabatur; nec tamen Menſis ad finem ſine nimbis, grandine, variis ventorum tumultibus decurrebat, ſic tamen, ut blandus ſolis calor, in his aëris varietatibus nonnunquam Sileſiæ incolas exhilararet.

Conſtitutio Aëris in Menſe Jan. Febr. Mart.

Menſe Januario Febres continuæ periodicæ, variis ſtipatæ ſymptomatibus, præprimis autem cardialgiâ, vomitu, ſpaſmis hypochondriacis &c. non paucis erant moleſtæ. Graſſabatur etiam pleuritis ſpuria; erant, quos eryſipelas capitis in periculum vitæ conjiciebat. Lumbago quoque iis, qui Baccho & Venere delectabantur, moleſtiam creabat. Nec minùs febb. petechiales ſatis erant frequentes, quæ etiam ad domeſticos, incautè cum ægris converſantes, præprimis, ſi hi eſſent meticuloſiores, per contagium propagabantur. Tractati fuerunt hi morbi non ſine felici ſucceſſu eâ methodo, quam in

Historia Morbor. An. 1699 & 1700 adumbravimus. In Febribus malignis & contagiosis iterum V. S. omissa fuit. Nec in his curandis calidiora alexipharmaca fuerunt adhibita. Multò minùs calidissimo regimine ad eliciendos profusos sudores usi sumus. Ex hoc capite à nonnullis, ut accepimus, reprehensi fuimus. Jure ne an injuriâ id factum, ut elucescat, liceat nobis, bonâ Lectoris veniâ, summam eorum, quæ de morbis contagiosis, à Collegâ quodam nostro, alio tempore accuratiùs disputabuntur, hic breviter sistere, & quidem eo fine, ut patefiat, non rejiciendam esse methodum, quâ in debellandis contagiosis morbis usi sumus. Exordiamur autem rem ab ovo, sed, ut diximus, summa tantum capita perstringemus. *Per Contagium*, à quo morbi contagiosi denominantur, *hoc loco intelligimus verbo Hippocratis* ἀποῤῥοίαν νοσώδη, sive *morbosum defluvium corporis ægri*, *quod in aliis corporibus similem morbum producit.* Neque enim propriè loquendo vel iste morbus, à quo alius originem trahit, vel ille, qui ab alio oritur, contagium, sed uterque tam inficiens, quàm ab inficiente propagatus, rectius à contagio dicitur contagiosus, tametsi uterque eò, quòd similes morbos procreet, non rarò contagium vocetur. Unde etiam patet, quòd à proposito nostro aliena sit illa contagionis significatio, qua quævis gravior ægritudo, quæ inter viventia stragem edit, (quam nos Germani vulgò *eine Seuche* appellamus) usitatâ loquendi consuetudine denotatur. *Contagium hoc*, de quo nobis sermo est, *corpusculum est*, (adeoque substantia quædam) *quod effluit ex corpore ægro.* Nam non esse qualitatem quandam putridam, quod Erastus quondam alicubi statuisse videtur, res ipsa loquitur, cum, accidentia ex subjecto in subjectum aliud non migrare, etiam pueris notum sit. Quoniam verò corpuscula ejusmodi vel solida, vel fluida, vel amborum, potissimum autem horum, ἀποκρίσεις esse queant, cujusnam generis ac indolis sint, id porrò indagandum erit. Hoc ut fiat, brevibus præcipui morbi, qui communi suffragio nostris in oris contagiosi sunt, erunt percurrendi, & quodnam illud medium sit, quo ægri sanos alios inficiunt, dispiciendum.

De Contagio.

Contagiosi autem morbi alii σποραδικοὶ alii verò κοινοί. Priores sunt nobis notiores posterioribus, & inter illos partim nimiâ frequentiâ, partim etiam turpitudine sua infames, lues venerea, scorbutus, scabies, tinea, ophthalmia, conf. Schenck. *l.* 2. *p.* 279. Thoner. *l.* 3. *obs.* 4. Ballon. *Epidem. l.* 1. *p.* 11. phthisis, hydrophobia, &c. Inter hos potissimum sunt ἐπιδήμιοι, e. g. febres malignæ petechiales, quæ in civitate hâc per aliquot annos populariter sunt grassatæ, ut & dysenteria. Hi morbi, quomodo inficiant, videamus.

In *hydrophobiâ* omnium maximè in oculos incurrit, quomodo per morsum canis rabidi rabies propagetur canina, id nimirum fit, dum saliva à ferociente cane in vulnus hominis demorsi instillatur. Nec minùs obscurum est, quâ ratione lues, impudicorum amorum flagellum, hodie quidem communissimè alios inficiat. Cùm enim lippis & tonsoribus constet, in moderna morum licentia vix alibi quæri oportere ejus natales quàm in συνουσίᾳ cum infectis; præterea verò etiam satis notum sit, ejus generis personas defœdari solere vel *gonorrhæâ malignâ*, i. e. effluvio sanioso tetro, putrido & fœtenti

fœtenti varii coloris ex interiori pudendi virilis parte, vel *fluore*, quem vulgò *album* vocamus, etsi sit discolor, (nam non rarò flavescit, virescit, & instar chamæleontis colorem mutat,) qui genitales mulierum partes excoriat, adurit, in tumorem attollit ac inflammat; facile intelligere licet, quomodo, dùm partes Veneri inservientes incalescunt, putriformis materia patentibus & exæstuantibus genitalibus illapsa sese diffundat, & in innoxios sæpè luis consortium derivet. Hic modus communissimus est, quo lues venerea propagatur, magis dubius, quo per impudica oscula, in partibus oris mollibus defigi inquinamenta, vel per nescio quem contactum poculorum, lectorum, vestium, *&c.* serpere creduntur. Non abnuerimus tamen, quod aliquoties nobis compertum, & lactantes à sugentibus, & hos ab illis, & per ipsum lac infectum & per contactum papillæ nutricis & tenerrimi oris lac haurientis infici.

Scorbutum ex contagio propagari, observatum est à peritissimis hujus labis scrutatoribus, Severino Eugaleno *obs.* 59. *p.* 398. Salomone Alberto *N.* 65. Disseminatur autem in alios, judice Sennerto Nostro, & per salivam, & per halitum, & per lac, *Tract. de Scorbut. c.* 5. Et profectò ita est, ut scribit Charleton *libr. de Scorb. c.* 2. *art.* 5. *Fuere, qui charissimis communicarent conjugibus morbi seminio oscula inter & amplexus, transfuso. Nec desunt nutricum ex numero, quæ cum lacte in subrumantia pupulorum ora instillarunt: quos alere susceperant, lentâ morte lactarunt. Tacitè serpit insidiosum virus ab hospite in hospitem spiritus, lecti, mensæ, poculorum communione* (id quod tamen nobis intellectu aliquantò est difficilius) *imò post mortem, quoque vivit vigetque nonnunquam dira lues, ipsis eâ extinctorum cadaveribus exhalante vespilonumque & dissecantium Chirurgorum vitalia inficienti, toxicorum ad instar, fœtore, &c.*

Seculi decimi sexti scriptores narrant, Anno 1591. in Silesiâ Stomacacen & Scelotyrben verno tempore ita fuisse grassatam, ut humi reptantium ægrorum corpora passim spectarentur; gingivis violentiâ luis erosis plurimi occumberent, hanc verò deducunt ex lacticiniorum crebro apud nos usu; ea autem tùm meritò fuisse suspecta, eò, quod verno tempore aliquoties venenatus ros, cujus virosâ sævitie detonsi arborum vertices, flores cum foliis ambesi, deciderit, ac pabula animantium infecerit, ex illorum verò pastu armentis semina morborum infusa lactis usum reddidisse formidandum & vehementer noxium.

Nam nulla apparebat causa, unde cum verisimilitudinis quâdam specie malum illud deduci posset, siquidem auster interjectu nemorosissimorum sudetum, qui Silesiam meridionali parte prorsus ambiunt, excluditur, scabræ melancholicæque nautarum dapes hic penitùs fastidiuntur; terra non stagnis, non lacunis, sed fluviis irrigatur, ut disputat Coberus *Tract. de lact. & pultibus*, aliique plures, quæ tamen alibi scorbuti fontes sunt.

Neque dubium est, quin *Scabies* contagio propagetur. Tametsi non sola conversatio cum scabioso in scabiem præcipitet, compertum tamen est, quòd sordes scabiei contagiosæ per communem lectum, vestimenta, mantilia, *&c.*

promptè excipiantur; unde ambigendum non videtur, quod illa viſcida & lenta humiditas, quæ in ſuperficie cutis ſcabioſorum obſervari ſolet, illud ipſum ſit medium, quo ſcabies alteri affricatur. Cui rei argumento etiam hoc eſt, quod ſcabies humida ſit magis contagioſa quàm ſicca.

Idem, quod de ſcabie aſſeruimus, etiam dicendum de *tineâ.* Nam & illa per ichorem illum ſubcruentum, qui, tenerrimâ cute eroſâ vel abraſâ, extillare ſolet, quomodocunque exceptum in alios transfunditur.

Paulò obſcurius eſt, quomodo *ophthalmia* poſſit inficere alios & contagio ſe extendere. Nam utut hoc negare videatur Plempius *in Ophthalmograph. l.* 5. *c.* 2. extra controverſiam tamen eſt illud Poetæ:

Dùm ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi,
Multaque corporibus tranſitione nocent.

Et ſanè non adeò intellectu arduum eſt, quomodo in inflammatione tunicæ adnatæ oculi cum rheumatiſmo humorum conjunctæ halitus elevari & halituoſa effluvia aliorum inquinare valeant oculos.

De contagio *Phthiſeos*, illam & eruditi & vulgus fovent opinionem; quod illud & ad veſtes (qua de re memorabile recitatur in Ephemeridibus noſtris exemplum de Phthiſi per uſum tegumenti manuum tempore hyberno in conjugem phthiſicè defunctæ in toro ſuccedentem propagatâ) cameras, lectulos ac tabulata univerſumque cubiculum tranſeat, ut conſtat ex Maſſar. Fracaſtorio, &c. eoque minus res habebit admirationis, ſi inter conjuges per amplexus & baſia, ut notavit Septalius, virus hoc ſerpere comperiatur; nam ſive graveolens ſputum, ſive ſudores copioſi, ſive tandem halitus hujus infectionis ſtatuatur medium, illi, qui cohabitant, tantò illud promptius excipere poſſunt, ut non abs re jam ante tot ſecula monuerit Galenus *lib.* 1. *de different. febb. c.* 2. conſuetudinem eorum, qui tabe laborant, minus eſſe tutam.

Febres malignæ virus ſuum vix alio modo in corpora ſanorum diffundunt, quàm ſub halitus aut vaporis formâ. Hinc etiam ipſum vulgus omni modo præcavet, ne ſudore ægrorum pars quædam corporis imbuatur. Imò fugit & pocula ægrorum & cochlearia &c. perſuaſum, & quidem non immeritò, quicquam ſalivæ iis adhærere & contagium ad alios hàc etiam viâ apportari poſſe. Halituoſâ formâ ſeſe in corpora inſinuare venenum, crediderunt Medici in Germaniâ, ab illo uſque tempore, quo febres hæ innotuere, quod factum poſt medium ſeculi decimi ſexti, cùm Maximilianus II, ſacratiſſimæ memoriæ Imperator, bellum contra Turcas gereret. Nam tum in caſtris ad Comorram & Jaurinum invaluerunt. & à milite exauctorato domum ad ſuos properante, per omnem Germaniam, non alia, quam diximus, ratione propagatæ fuerunt. Conf. Thuanus *lib.* 39. *ad An.* 1566.

Dyſenteriam Helidæus Paduanus teſtis eſt per fiſtulam clyſmaticam, quam adhibuerat torminoſus, in corpus ſani eſſe transfuſam. Lac dyſentericæ infeciſſe infantes, apparet ex Ephemerid. *Dec.*2.*An.*6.*obſ.*195.Et quivis ferè abhorret ab excre-

excrementis, ſupellectile, & præprimis accubitu dyſentericorum, eo, quod compertum ſit, quanta noxa ſanis immineat ex effluviis & halitu dyſentericorum.

Et hæc, quæ hactenus allata ſunt, ſatis oſtendunt, corpuſcula contagio gravida debere natales ſuos, non ſolidis partibus corporis ſed humoribus. Evidens verò eſt, non à quibusvis humoribus, ſed ſuo modo corruptis miaſmata emanare.

Jam indagandum, quinam illi ſint humores à quibus corruptis *ἀποκρίσεις* contagioſæ oriuntur. Hoc ut fiat commodius, affectiones quaſdam contagii, per ſeculorum experientiam cognitas breviter luſtrabimus & quidem in morbo omnium maximè contagioſo. Nimirùm

1. Id certum eſt, quòd corpuſcula ejuſmodi contagioſa adhærere queant veſtibus, e. g. induſiis, caligis, tibialibus, linteaminibus, lanis etiam ut & goſſypio, culcitris, funibus, pellibus, omnibuſque iis, quæ poroſa ſunt, rara, laxa & foraminulenta. Ita cùm Imperator Maximilianus Veronam obſidione premeret, & peſte duo hominum millia perirent, compertum fuit, viginti quinque milites unâ pelliceâ veſte ordine infectos ac mortuos eſſe, exuſtâ verò hâc veſte peſtem factam eſſe mitiorem. Et hæc ſanè cauſa eſt, cur à ſuſpectis locis in ſalubriora invectio ejuſmodi rerum prohibeatur.

2. Nec minus exploratum eſt, quòd, ubi à primo infecto in fomitem ſeceſſerunt, illuc diutiſſimè perdurare ſervarique incorrupta poſſint. Quâ de re præprimis memoratu digniſſima extat hiſtoria apud Trincavell. *l.* 3. *conſil.* 17. quâ edocemur, Juſtinopoli, poſt ſæviſſimam peſtem, funes, quibus mortui ad ſepulturam deferebantur, poſt capſulam quandam projectos fuiſſe atque ibi per annos viginti aut plures latuiſſe, quos, cum ſervus loco poſtea moveret, incidit in peſtilentialem febrim, contagioque illius reliqui infecti ſunt, ut 10000 homines hoc, ut ita loquamur, incendio perierint. Alexander quoque Benedictus ait, ſe audiviſſe patris ſui ætate, in urbe Venetâ, culcitram peſtilentiæ tempore ſuſpectam, in interiorem domûs partem cujuſdam Patritii ejectam, ac poſt ſeptennium requiſitam, quam cùm Materfamilias diſcuti juſſiſſet, ſervos ſubita peſte fuiſſe correptos. Et ejuſmodi hiſtoriæ alibi paſſim recitantur. *Et profectò admirationem non parvam præbent lectuli, veſtes, ligna, & id genus, quæ phthiſici tetigere, ſæpiſſimè vidimus virus illud per duos & tres annos ſervatum*, ut loquitur Fracaſtorius *lib.* 1. *de Contag. c.* 4. *p.* 106.

3. Sed præterea per ejuſmodi fomitem ac receptaculum non rarò ad longiſſimè diſſita loca corpuſcula ejuſmodi, quæ ſeminaria morborum meritò dixeris, deferuntur.

Et ſanè minimè vanus eſt Liſterus in ſcitiſſimo libello, quo Sanctorii ſtatica Medicina clarius elucidatur, cum ſcribit *μιάσματα* peſtis per 200 milliaria Londinum fuiſſe advecta. Hujus rei etiam ſatis conſpicuum eventum præterlapſo ſeculo ſenſerunt Siculi. Nam cum à piratis quibuſdam præda, quæ in Alexandriæ tractu capta erat, ab iis emeretur, haud multò poſt peſtem magno hominum rerumque impendio ſenſerunt, ut narrat Fidelis *de relation. Med. lib.* 1. *cap.* 6. Ægyptum quoque quotannis octo integros anni menſes

menſes peſtem pati è Græciæ Syriæque ac Barbariæ locis per contagium delatam, idem ex Proſper. Albino *de Medicin. Ægyptior. l.* 1. *c.* 17. refert. Plura in hanc rem exempla peti poſſunt ex libello D. Ewich *de officio fidelis & prudentis Magiſtratus tempore Peſtis*, *c. X.* Ex his aliiſque colligi poſſe videtur, quod

4. Μιάσματα ejuſmodi ſint ex cenſu viſcoſorum & glutinoſorum; nam id genus corpuſcula; cùm ſenſibilem atque notabilem ſucci portionem contineant, facilè aliis rebus adhærere & cum illis circumferri poſſunt, diutiùs verò vis eorum perſtat infracta, eò quòd abundent partibus igneis; ignis autem, ut nos quidem putamus, non globulis rotundis, ſed filamentis conſtat, quæ, ut alia, ita præprimis viſcoſi corporis partes continere apta nata ſunt. Conf. Honorat. Fabr. *Phyſic. Tract.* 2. *libr.* 4. *propoſ.* 28.

Porrò & hoc 5. ex ante dictis fluit, quòd eximiâ polleant ſubtilitate effluvia contagioſa; nam tametſi glutinoſa eſſent, non tamen per tot annorum decurſum incorrupta ſervarentur, ſi vi aëris externiſque alterationibus liberrimè paterent, unde ratio dictitat, quod propter ſubtilitatem etiam minima penetrent & in receſſibus ac foraminibus aëris promptæ incurſioni haud undique ſubjectis recondantur, in quibus deinde ad multos perdurant annos. Et ſanè niſi effluvia hæc adeò forent ſubtilia, comprehendi minimè poſſet, quomodo ab uno homine infecto integræ civitates & circumjacentia loca hoc malo afflari poſſent, quod tamen multæ teſtantur hiſtoriæ. Ita novimus Anno 1556. Patavinam civitatem ab uno Studioſo, qui Venetiis rediit peſte infectus, totam fuiſſe contaminatam. Peſtem etiam ſævam & atrocem, quæ Hamburgi An. 1566. graſſata eſt, ab unius hominis, qui Dantiſco illuc venerat, contagio originem habuiſſe, annales referunt. Bremenſis etiam Reſpublica unius polluti hominis, qui Hamburgo æger eò venerat, vitio, eodem anno pauciſſimis diebus fuit infecta, ut nullus fere vicus ab iſta lue eſſet liber. Utut verò corpuſcula hæc mole ſint prorſus exigua, ſummæ tamen 6. exiſtunt efficaciæ & agilitatis, quod præcipuè eluceſcit in febribus contagioſis. Nam *μιάσματα* illa in motu ſubtiliſſimo conſtituta eſſe, penetrare, ac ſubtiliſſimas ſanguinis particulas è mixtione ſuâ dimovere & corruptionem promovere, extra controverſiam eſt. 7. Sed nec dubitari debet de vi miaſmatum multiplicandi, nam dùm in mixtione ſuâ primas ſanguinis partes turbant, eaſdem extenuant, ſimilem, quam habent corpuſcula contagioſa, corruptionem & labem iis imprimunt, iiſque eundem, quem ipſa habent, motus gradum communicant. Humor autem, ex quo ejuſmodi corpuſcula, qualia jamjam deſcripſimus, effluere poſſunt, ſerum ſine dubio eſt, in latiori ſignificatione, quâ & lympham & ſalivalem laticem comprehendit. Hoc, quàm facilè concreſcat & in gelatinam abeat, coctio ejus in aquam calentem infuſi facilè probat, ut dubium nullum ſupereſſe queat, partes ejus viſcoſas eſſe, & vi adhærendi pollere, adeoque facilè ad maximè diſſita poſſe transferri loca. Conſtare etiam ſerum ex tenuiſſimis & ſumme ſubtilibus particulis, certum eſt, nam ex illo calente exhalat halitus, qui acri & ſalsâ mordacitate palatum & linguam ferit.

Et

Et certè ſaliva, igne incaleſcens, abit in bullas, non ſecus ac ſpiritus vini in vaſe ab aëre evacuato repoſitus ebullire ſolet: & negotium chylificationis abundè evincit, quod in ſalivâ, præter partes aqueas, etiam adſint ſubtiles & penetrantes. Si Salivæ aliquot unciæ evaporaverint, in capite ejus mortuo invenies plurimas particulas ſcintillantes, quæ ſalem in ſe continere vel hinc eluceſcit, quod ad Mercurii mortificationem ſaliva non ſit inepta. Nec minus cognita eſt vis ſalivæ in fermentando. Huc referenda eſt fermentatio potûs illius, quem ex fruge Maiz nonnulli populi parant in Inſula Mocha, quæ eſt è regione Chili Americæ Meridionalis parte; deſcribitur autem illa ab Auctore de mirabilibus locorum Auſtralium verbis ſeqq. in lib. Meibomii *de cereviſiis cap.* 17. *paragr.* 15. *Anus edentulæ Mayz ſuum gingivis comminuunt, & in aquam exſpuunt, ubi à ſalivatione fermentari incipit, & tùm in cupas infunditur & Cica nominatur. Quo anus ſunt magis vetulæ, eo potus melior habetur. Hoc ad ebrietatem ſe invitant, ſaporis autem eſt boni & acidiuſculi.* H. I. Zaſius etiam Auctor eſt, panem biſcoctum comminutum, & ſalivæ probè mixtum, fermentare maſſam farinaceam, ſi ei addatur. Hactenus ergò conſtat, in ſero reperiri eas in genere proprietates, quas in corpuſculis contagioſis tot ſeculorum experientia deprehendit, ut dubitandum minime ſit, quin effluvia vi inficiendi prædita ex ſero corrupto oriantur.

Et profecto ad oculum patet, pleroſque contagioſos morbos eſſe ſeroſos. Peſtem ipſam & febres malignas ac contagioſas eſſe ex hoc genere.

1. Probat hoc, quod ab ipsâ naturâ materia peccans in glandulofas partes congeratur; enim verò niſi foret ſalivalis proſapiæ, non ab humoribus reliquis tàm promptè ſecederet in colatoria lymphæ, nec natura à laborioſis motibus remitteret, poſtquam ad glanduloſas partes corruptela hæc depoſita fuit. Notorium enim eſt, quod furor peſtis in hoc vel illo individuo conquieſcat, ſi bubones maturè & promptè erumpant.

2. Evincit & hoc, quod largis ſubdoribus ſub initium fluentibus atrociſſimus morbus finiatur.

3. Demonſtrat & idem mors eorum, qui peſti & aliis malignis morbis ſuccumbunt. Nam certum eſt, quod miſeri pereant, quibus nulli ſudores aut bubones debito tempore erumpunt, vel, ſi hoc fiat, itetum mox retrocedunt, translatâ, ut fere fit, materiâ ad interiora ſecretiora & excretiora organa, unde vomitus, conatus vomendi irritus, diarrhææ, ſingultus, cardialgiæ, urinæ diſcolores, aphthæ, anginæ *&c.* ſupervenire ſolent. Symptomata varia in puſione ex ſalivâ vetulæ quartanâ laborantis pulmento immixtâ recitat Clariſſimus Ledelius *in Ephemerid.* Nec de lue venerea aliter ſentiendum eſſe, & in ſeri depravatione illam conſiſtere, cura mali felix per ptyaliſmum facilè ſuaſerit. In ſcorbuto magno conſenſu hodiè ut craſſior ſanguis ſtagnans circa extrema corporis, artûs, inquam, gingivas, os, *&c.* ita viſcida & acida ac ſalſa lympha accuſatur. Et ulcerationes ſub cute leniter colliquativæ in ſcorbuto de vitio ſeri non contemnendum præbent argumentum. In phthiſi quoque ſerum peccare nemo ignorat, vel hoc indicio eſt, quod

ſæpè catarrhos ſalſos excipiat. Et hinc tanto minus mirandum, quòd phthiſica, ſicuti in miſcellaneis noſtris legere eſt, ptyaliſmo ſpontaneo ſeptem dies perdurante, ſine ullâ mercurialium medicamentorum exhibitione reſtituta fuerit. Notum præterea etiam eſt, quod phthiſeos imminentis ſigna ſint, ſapor ſalſus, ſtimulus ad tuſſiendum, ſudores nocturni &c. quæ omnia nos non obſcurè de ſeri vitiis commonefaciunt. Non facilè etiam reperias, qui ſerum in ſcabie, ophthalmiâ, hydrophobia &c. non accuſet. Cum itaque contagioſi morbi ſint ſeroſi, & præterea ſerum ad ſuſcipiendas illas impreſſiones, quas in corpuſculis contagio infectis deprehendimus, maximè aptum ſit, non videtur amplius dubitandum, quin corpuſcula contagioſa ex ſero, tanquam fonte ſuo, ſcaturiant.

Accedit tandem & hoc, quod, tùm partes iſtæ, à quibus proximè contagia effluunt, tùm etiam illæ, quæ recipiunt, ſero ſint quam maximè irriguæ. Ita ore ejuſmodi exſpirari ac recipi effluvia contagioſa, certum eſt. Jam autem, ut in vulgus notum eſt, tot glandulæ, jugulares, inquam, buccarum, labiorum, maxillares, ſublinguales & palatinæ ac parotides, variis ductibus laticem ſuum in os exonerant, ac humore ſalivali illud lætè imbuunt. Nec minus manifeſtum eſt, cum ſudore per poros cutis maligna illa corpuſcula ex ægri corpore elabi, ac iterùm per poros patentes in corpus alterius irruere.

Enim verò iterum ex ſolertiſſimi Stenonis obſervationibus conſtat, cuivis poro ſuam ſubjacere glandulam, ex quâ exſurgit vaſculum excretorium ad eliminandum ſudorem, in cutem deſinens. Porrò pudenda muliebria & virilia conſtituunt illam ſentinam, ex quâ putrida miaſmata, quæ ſanos inficiunt, exhalant. Quis autem ignorat, etiam has partes lymphatico humore uberrimè irrorari? In toto certè ductu vaginæ reperiuntur multi pori ſeu meatus, non tantùm exigui illi, ſed & aliquantò majores in parte ejus inferiori circa exitum meatus urinarii, ex quibus fœminis vivacioribus in florente ætate conſtitutis, magna liquoris ſeroſi quantitas ad humectandas partes illas extillat. Idem verò etiam dicendum eſt de oculis, à quibus & ad quos derivatur ophthalmia, etenim & illi ſuis non deſtituuntur glandulis. Abſque dubio autem vana eſt ſententia Fracaſtorii, qui ophthalmiam per radios propagari credidit, quo nomine etiam jure merito fuit reprehenſus ab Hieronymo Cardano *lib.* 1. *de venen. c.* 13. *p. m.* 891.

Tàm multa ſunt, quæ perſuadent, ἀποκρίσεις illas contagioſas debere natales ſuos ſero. Evidens autem eſt ſerum illud, quod contagia ſpargit, eſſe corruptum.

An verò ita corruptum ſit, ut putridum vocari mereatur, & num exhalet ſeminia contagioſa itidem putrida, in quæſtione poſitum eſt. Affirmativam tuentur Montanus, Fracaſtorius, Mercurialis, Augenius, Eraſtus, Crato. Negativam cum multis aliis defendit Cl. Melchior Sebizius & Diemerbrock. Noſtra parum refert hæc curioſius diſcutere, cum lis tantum de nomine eſſe videatur, & in hoc conſpirent omnes, laticem illum, qui diffundit, ὑπεκκαύματα, non poſſe non eſſe corruptum, in mixtione ſuâ varie turbatum, unde

non

non incommode μίασμα hoć ab Hippocr. *lib. de natur. hominis* vocatur νοσηρὴ ἀπόκρισις; Et neſcio, an non de hac inſigni humorum depravatione ipſe pulſus teſtimonium perhibeat. Simon Pauli in doctiſſ. digreſſione de febb. malignis narrat, quod manus ſibi pulſu in maligne febricitantibus explorato, aliquoties ita prurire cœperint, ac ſi urticâ Rom. vel etiam mariná eſſent perfrictæ. Multò minus eam ingrediemur diſputationem, an illa putredo viva & animata ſit, unde non niſi viva effluere poſſunt μιάσματα. Placuit hæc ſententia admodum Kirchero, juxta quem omnis putredo inſita ſibi ad animalium generationem quædam ſeminaria habet, quæ mox externo & opportuno calore in vermium colluviem erumpunt, tantò quidem periculoſiorem, quantò ipſa putredo ex peregriná & ſpuriá quâdam degeneratione virulentior eſt. Placuit eadem quoque, ut notum eſt, Langio, & nuper quoque eandem ſententiam argumentis quibuſdam novis confirmare aggreſſus eſt Clariſſ. Paulini; ſed, ut diximus, hanc litem non facimus noſtram, nec magnam ex deciſione in clinicâ praxi nobis pollicemur utilitatem.

Arduum autem prorſus eſt, varias humoris ſeroſolymphatici depravationes accuratè explicare. Et, niſi omnia nos fallunt, vitia lymphæ, *tum in quantitate,* niſi quòd defectus ejus in longâ inediâ & atrophiâ ſatis notus ſit, *tum in qualitate* nondum exactè à quoquam detecta ſunt. Id quod etiam dicendum de ſalivâ, etiamſi inficiandum non ſit, quòd Clar. Nuckius *in Sialographiâ* non inutilem hic poſuerit laborem. Experimenta ejus ad indagandam penitiùs ſalivæ naturam facta cum variis liquoribus, variiſque ſpiritibus ipſe recenſet *l. c. p.* 44. *& ſeqq.* Nec adeò multa *in eodem tractatu* ejus vitia pandit. *Saliva*, ait *p.* 49. *à naturali conſtitutione multum quandoque deflectit, & pro inſipidâ fit ſalſa vel amara, vel dulcis, vel acida: Subinde etiam colorem deponit, & ex albo fit crocea, pro aqueâ & craſsâ viſcoſa evadit, imò & vermiculi in eâdem viſi ſunt, ut teſtatur Clar. Doleus.*

Lymphæ depravationes guſtu perceptibiles omnium maximè in ſcorbuticis ſunt manifeſtæ, quorum querelæ de ingrato Salivæ ſapore neminem latent. Obſervationem præcipuè meretur hoc, quod Saliva in morbis contagioſis ferè deprehendatur ſpumoſa. Nam rariùs & ferè extra artis uſum eſt, quòd ſemel fortè lactea, aut in calcem excreſcens fuerit viſa, quâ de re idem Nuckius *l. c.* agit. Nec ſanè apparet, quâ viâ exactè vitia laticis ſeroſo-lymphatici detegi queant. Certè laudabili ſtudio quidam Viri Celeberrimi chymica hic inſtituerunt experimenta, ſed nondum ea, quam cordati Viri optant, hinc conſecuta eſt utilitas. Et ſi quæ inde ad Medicos rediit, ferè nulla eſt alia, quam ut στοχασμὸς in eligendis remediis aliquantò ſit certior. Si enim v. g. mihi ſit cognitum, quòd ſerum hydropicorum mixtum c. ſpir. ſalis coaguletur, cum ſpir. vitriol. aut nitri inſtar gelatinæ per plures dies remaneat, è contrario verò in fluore perſeveraverit remixtum cum ſpir. ✱ci, ſi hoc, inquam, ſcio, facilè colligo, minùs tutum eſſe uſum vitrioli & nitri ac fortè aliorum acidorum in hydrope, ac his præſtare volatilia. Dubius tamen ſum, an idem interne datus ſpir. ✱ci præſtiturus ſit, & ſerum in fluore ſervaturus, quod

præſtat ſero extra corpus hydropicorum infuſus, ac nihil niſi conjectura probabilis, experientiæ lance examinanda, inde remanet. Id quod dicendum etiam de aliis, quæ a famigeratiſſimis Viris, Malpighio, Vieuſſeno, Majore, Bohnio, Ettmüllero, Rivino, aliiſque adducuntur. Neque credendum eſt, humorum vitia magis innotuiſſe ab illo tempore, à quo Chymici à productorum Chymicorum ſimilitudine humores corporis vane denominarunt, imò, abſit invidia verbo, plurimi hìc eorum naturam magis obſcurarunt, qui non tantùm nitroſos, aluminoſos, vitriolatos ſales, ſed & tot tartareos, tot Mercuriales, &c. in humoribus contineri ajunt, quorum naturam ne ipſi quidem illi Doctores aſſequuntur.

Quid Anatomia ad hoc uſque tempus ad intelligendam fluidorum conſtitutionem ejuſque varias depravationes adjumenti attulerit, itidem in aprico eſt. Meritò extollimus induſtriam Cl. à Leewenhock, aliorumque exantlatos labores, at nullius microſcopii adminiculo minimorum conſtitutivorum magnitudinem, figuram, ſitum & motum nos poſſe aſſequi, verè monuit Leonhardus Capuanus, cujus ſcepticiſmum alias minime probamus. In vitiis verò etiam obviis perpetuo ambigui hæremus, an ad claſſem cauſarum morbificarum, an verò affectuum morboſorum pertineant?

Cùm verò ita cum vitiis & deturbationibus laticis ſeroſo-lymphatico-ſalivalis comparatum ſit, & ea adhuc abyſſo naturæ immerſa majori ex parte lateant, facile patet, fruſtra eſſe eos, qui à nobis requirunt, ut μιάσματος contagioſi naturam omnem & differentiam præprimis aut modum, quo in corpore ſymptomata varia excitat, exponamus; nam liberè fatemur, oculos noſtros hìc caligare non ſecus quàm veſpertiliones ad clarum diei jubar. Nec fraudi nobis debet eſſe hic candor. Nam, qui inquinamenta illa ajunt eſſe arſenicalia, mercurialia, ♄alia, napellina, quid aliud dicunt, quam ſibi ſeminarii iſtius naturam eſſe ignotam? Et quam nihil hìc prorſus agatur, eluceſceret, ſi vanitas eorum, quæ de ſingulorum contagioſorum corpuſculorum naturâ à Doctiſſimis prodita ſunt Viris, oſtenderetur. Sed hoc nimis prolixum. Miaſmatis Venerei enodationem tentarunt multi, & inter celebriores ſeculi hujus Doctores Magnum in Medicinâ nomen Sylvius. Huic, & multis ejus ſequacibus, præprimis autem Blegny, Lemery & aliis fermentum hoc acidum eſt, medicamenta Siphyllidos malo oppoſita, & inter ea ipſe mercurius alcalinæ naturæ, quâ de re mentem ſuam Clar. Sylvius uberius in peculiari de lue venereâ libro exponit. Et licet ſpecioſè ſatis dolores, puſtulæ, ulcera, gummata & tophi ab acido deducantur, non tamen propterea illud venereum inquinamentum in acore conſiſtit. Nec enim ullo pacto repugnat rationi credere, quòd μίασμα, poſtquam corpori illapſum intercedente motu humorum, quem fermentativum multi credunt, acrimoniam illam humorum excitet. Deinde quis unquam ab acido, fortiſſimo licet, tales effectus in cor-„ pore noſtro oboriri vidit, quomodocunque etiam corpori & quibus ejus„ partibus communicetur? Quotidie enim Chirurgi partibus externis cor-„ poris etiam maximè ſenſibilibus & poroſis, aciditſimos, nec unius generis, „

ſpiritu

ſpiritus admovent, unde, niſi in parte illâ, effectus nullus, aut ſi propter affe-„ ctas fibrillas nerveas alibi in corpore quid obſervatur, nihil cum lue venerea id commune habet, ut optimè alicubi Clariſſ. Medicus & Polyhiſtor. Heinricus Meibomius, qui etiam ingenioſa alia hypotheſi huic objectat. In Febribus malignis Doctiſſimus Simon Pauli & Tilingius, de febre petechiali, miasmata credunt eſſe ſalia volatilia, naturâ temperici corporis humani inimica; ab illis, utut ſub aliquo colore, ebullitio in ſanguine, dolor capitis, deliria, deduci queant, alia tamen ſymptomata, enormem illam laſſitudinem, appetitus dejectionem, obſtructionem alvi, cardialgiam, *&c.* fruſtra hinc arceſſere fueris conatus.

Illis igitur inutilibus theoriis ſepoſitis magis è re fuerit, *primo* diſpicere, quidnam unumquodque fermentum (nam unius generis non eſſe, ex multiplici inquinamentorum illorum operatione innoteſcit) in corporis humoribus operetur, quod in Hiſtor. Morbor. Anni præcedentis factum. *Secundò*, quomodo ejus energiæ efficaciter occurri queat, quod alibi Deo dante exequemur. Cum verò occaſione febb. malignarum in hunc de contagio ſermonem inciderimus, hâc vice ſuffecerit oſtendiſſe, quod natura contagii, quatenus nobis cognita eſt, noſtrum malignas febres curandi modum luculentè ſatis comprobet. Non probatur in febb. contagioſis nobis V. S. niſi in circumſtantiis planè ſingularibus. Non, ex noſtrâ mente, locum in illis habent purgantia fortiora, nec calidiora alexipharmaca, & ubique, præter multiplicem experientiam, huic curandi methodo prælucere rationem in propatulo eſt. Hæc enim apertiſſimè dictitat, materiam, quæ ſub halitus formâ in quantitate prorsùs exili in corpus irrepſit, nec per venæ, ſcalpello aut lanceolâ apertæ, vulnera, nec per volumina inteſtinorum, quæ craſſiorum excrementorum emunctoria ſunt, ex corpore exterminari poſſe, inutilem quoque eſſe prorsùs profuſam ſeri per ſudores nimios excretionem. Moderatum adhibuimus regimen & temperatiſſima diaphoretica & bezoardica, eorumque uſum continuavimus, rati, hoc pacto auctiorem nos impetrare poſſe exhalationem & miaſmatis vaporoſi ſeſe latius diffundentis & multiplicantis excluſionem, quam non impetu quodam, ſed ſenſim tentari debere, mechanicæ, ut innuimus, circumſtantiæ contagii evicerint. Talis autem blandus mador temere expectatur, ſi remedia illa vulgò decantata, e. g. ſpirit. C. C. ſal. vol. viperar. camphora, tinct. bezoard. doſibus majoribus & frequentioribus obtrudantur ægris; nam hâc viâ medentes nihil aliud conſequuntur, quàm ut majorem in ſanguine ægrorum excitent commotionem, quæ placidæ excretioni, dum nimis propere latex ita commotus poros effugit, aut præterlabitur, repagula ponit, imò declinante æſtu, poſt exhibita ejuſmodi acria & calida, non partes halituoſæ illæ fermenteſcentes, ſubtiles, *&c.* ſed aqueæ exprimuntur, unde ſanguis redditur viſcidus, & halituoſorum μιασμάτων diſcuſſio difficilius obtinetur. Ulterius potum conceſſimus ægrotis noſtris ſufficientem, & vidimus, quòd iterum ſana firmat ratio, jugem inde excretionem facilius ægrotantibus eveniſſe, quo accedit & hoc, quòd, ſufficienti potu conceſſo, alvus liberius, optimis

febricantium rebus, ſuo fungatur officio. Rursùs tùm hoc, tùm præteritis annis, dedimus medicamenta in majori æſtu ſubacida in ſanguineis, nitroſa tùm his, tùm cholericis & melancholicis, quâ arte nimiam humorum efferveſcentiam, quæ remoram excluſioni miaſmatis ponit, ut dictum, compeſcuimus.

Intumeſcentia abdominis poſt partum.

Quam infeſtum ſit puerperis, poſt exantlatos partûs dolores, frigus, quantumque noceat neglecta arctior ventris compreſſio, tùm ſæpè alias, tùm etiam hoc tempore vidimus. Nam, præter alia incommoda hinc in puerperas redundantia, ſæpè in illam prolabuntur miſeriam, ut ventrem admodùm inflatum ac diſtentum per totum, quod reliquum eſt, vitæ ſpatium circumferre teneantur. Tympanitide illas laborare, aut uterum gerere crederes, ita abdomen eſt expanſum ac tumidum. Sed præter deformitatem vix alia adeſt corporis læſio aut dolor, eoque ipſo differt illa abdominis inflatio à pneumatoſi hyſtericâ & flatulentâ ejuſdem diſtenſione, in quâ dolores à pectine per abdomen uſque ad mediam ventris regionem excurrentes, & lumbos etiam ac dorſum fatigantes, & caput in conſenſum trahentes, ſentiuntur. Quomodò tum frigus, tùm omiſſio arctioris, poſt partum, compreſſionis, ad hunc affectum concurrat, ſanè non adeò evidens eſt. In eò ferè omnes conveniunt Anatomici & Medici, quòd uterus à partu non illicò recuperet ſtatum illum, quem antè habuerat. Aliqui etiam eò uſque progreſſi ſunt, ut affirmarent, primogenito fœtu nonimeſtri vel ſemel expanſum atque ſpiſſatum ad priſtinas anguſtias ac tenuitatem ſeſe nunquam revocare. Atque adeò intellectu facilè eſt, abdomen faſciis poſt partum comprimi, ut uterus, poſt illam à partu expanſionem, ſenſim magis magiſque ad figuram priſtinam accedat, *& hiulca vaſculorum oſcilla, hâc ipsâ contractione ſtrictiùs atque ſtrictiùs concludantur, ac omnino ſolideſcant*, ut Clariſſ. Drelincourtii verba faciamus noſtra. Quid verò dicendum de frigoris energiâ? An credemus, aëre frigido ſubtilia evibrari corpuſcula, qualia è nive aut glacie cum ſale contritâ in circumfuſam aquam illabuntur, eamque non ſolum congelant, ſed partibus ejus arrectis & rigefactis magnâ nonnunquam violentiâ in amplius extrudunt ſpatium? Sicuti de frigore poſt P. Honorat. Fabri philoſophatur Cl. du Hamel. Non abſona hæc planè eſſe, ſuſpicari quiſquam poſſet ex eo, quod orificium uteri tùm hiet & ipſe uterus exundet colluvie humorum, cui frigus violentam inducere quietem, eamque ad firmam condenſare immobilitatem aptum eſt. At perpetuus calidi ſanguinis allapſus in vivo corpore hanc opinionem facile evertit. An fortè dicendum erit, quod aëris ſubtilis in uterum ſeſe inſinuantis pondus gravitate ſuâ impediat, quo minus iterum ſeſe contrahere poſſit ad ſolitas anguſtias. Hanc ſententiam vix reprehendent aſſeclæ acutiſſimi Perraltii, qui laudatiſſimus naturalium ſcrutator effectus omnes, qui frigus in corporibus frigefactis ſequuntur, à gravitate aëris ſubtilis deducere *in tentamin. de duritie p.* 41. fategit. At neque eam hic locum habere, difficultas curæ, quæ omnis fruſtranea eſt, ſi non in primâ herbâ malo occurras, facile evicerit. Non aliud occurrit,

currit, quod majori probabilitate ſe nobis commendet, quam quod per admiſſum frigus tonus & robur membranacearum uteri partium labefactetur, quâcunque etiam agendi energiâ frigus hanc vim exſerat. Cura, ut jamjam dictum eſt, variis implicita eſt difficultatibus. Nullus hic locus eſt purgantibus, quæ tantum abeſt,ut proſint, ut potius concitatis variis turbis malum augeant. Omnia, quæ modeſtè lochiorum, vel, ſi etiam hoc tempus jam elapſum ſit, menſium promovent fluxum, aliquam præſtant utilitatem, ſi cum judicio carminativa iis jungantur, & opportuno tempore exhibeantur, non neglectis tamen topicis, ut & enematibus ac injectionibus uterinis. Aliquod notabile incommodi redundantis in puerperas ex frigore externo & poſt partum neglectâ abdominis per faſcias conſtrictione, præter multa alia, notavit exemplum D. Samuel Graſſius. Scilicet, mulier 40 annorum, multorum liberorum felix mater, dùm incautiùs frigori ſe exponit gravida,poſt partum, & expurgata lochia, ſenſit intumeſcentiam abdominis reſtitantem inſtar utriculi, indies increſcentem, quæ, cùm per aliquot ſeptimanas, nullas, vel admodum exiguas ei afferret moleſtias, ſucceſſu temporis tamen in immenſum extollebatur tumorem, cum doloribus circa regionem hepatis & umbilici enormibus, quibus jungebatur preſſio moleſtiſſima circa pubem in dextro latere, & tandem aſcites. Appetitus in principio non erat dejectus, deinde verò languebat, nonnunquam erratica febricula aderat, ſomnus cæteroquin placidus, vixque de aliquâ re, præter ſitim & dolores in abdomine conquerebatur. Succedebat poſt 18 ſeptimanas mors.

Nihil non tentatum eſt, quo ægræ ſuccurreretur, & pro recepto, proh! dolor, apud nos more, agyrtæ, Cingari, & carnifices, & fures & mulierculæ Medicaſtræ cum Medicaſtris in conſilium vocati ſunt, non ſine notabili ægræ damno & dilapidatione æris. Conceſſa tandem tamen eſt cadaveris ſectio, ubi ingens quantitas purulentæ & ſanguinolentæ materiæ cum particulis carneis in cavo abdominis reperta fuit, omentum planè corruptum erat, ipſos etiam abdominis muſculos putredo corripuerat, & necroſi diceres tactos, peritonæum per totum abdomen hydatidibus purulentis erat repletum, & in meſenterio hinc inde ſcirrhoſæ glandulæ ſeſe offerebant, teſtis dexter cum tubâ Fallopianâ ſaxeam induerat duritiem, & in fine Peritonæo accreverat, ulcuſque magnitudine nucis juglandis fovebat. Hepar prægrande, ſed ſine ullâ labe, uno lobo lienem attingebat. Ventriculus, propter tumultuarium & nimium uſum medicamentorum, flaccidus inveniebatur, pancreas planè erat corruptum, cætera viſcera nullo polluta erant vitio.

Quid verò de cauſâ malorum hujus ægræ dicemus? Eſtne probabile, quod lympha in muſculis abdominis & in aliis corporis partibus, frigore externo in motu impedita, & per ſtagnationem acrior reddita, & minuta aut ſuppreſſa tranſpiratione, & reductione per vaſa ceſſante, contraxerit tandem acredinem tantam, quæ vaſa lymphatica & partes fibroſas erodere potuerit? An verò potiùs accuſabimus inflammationes, & has credemus abiiſſe in ulcera, hæc autem & vaſa lymphatica & ſanguifera exediſſe, hanc verò vaſorum corruptionem ſecutam fuiſſe effuſionem humorum in abdomen?

Hernia Umbilicalis.

Vix quidem fieri potest, ut non Practicis quovis anni tempore, & singulis propè diebus occurrant variæ herniarum species; hâc tamen tempestate potissimùm meminimus Herniam Umbilicalem à nobis fuisse tractatam. Vulgò affectus hic noster describitur per prominentiam umbilici, & ὀμφαλὸν in infantibus potissimum affici, extra controversiam est. At in adultis res secus habet Nam prolapsus omenti & intestini fit non tàm in umbilicum, quàm in hujus loca finitima, rarius ea, quæ super illum sunt, & ad scrobiculum cordis sese extendunt, frequentius in partes ad latera umbilici positas, aut eo inferiores. Ex omphali causa esse possunt quivis motus violentus, casus, percussio, saltatio, equitatio, vomitus, tussis, *&c.* Observavimus tamen multoties, quòd graviorum onerum, per scalas statim à prandio sumpto, gestationes, huic malo præbeant occasionem. Dùm enim ingentia pondera humeris imposita per scalas deportantur, fieri non potest, quin diaphragma deprimatur versus abdomen, quod est cibis distentum, & ab ingestis turgidum, quo in casu quàm facilè Peritonæum laxari possit, in aprico est. Peritonæum rarius (non autem cum Clariss. Munnick *in Chirurg. p. m.* 170. dixerimus *impossibile esse, ut valida hæc membrana dilacerari ac rumpi possit; aut in herniosis post obitum nunquam rupturam, verùm dilatationem peritonæi semper observari*) violentiâ externâ rumpi, vel inde colligere est, quòd rarissimè, sicuti peritonæo rupto fieri necesse erat, omentum, vel intestinum in sedem umbilici statim post ejusmodi casum incidant, sed sæpè post dies aliquot & integras septimanas Omphalocele in sensum incurrat, licet exquisitæ puncturæ sensus statim ab initio in regione umbilicali adsit. Cùm tumor sese exerit, ferè ovi columbini magnitudinem æquat. Quando ab omento est, mollis existit ac indolens, nec color cutis mutatur. Post cibum sumptum tumor crescit, sed ægro supino aliquantum minuitur, quod etiam fit, si leniter comprimatur, & ad interiora digitis adigatur, ubi sine murmure residere solet. At aliter res habet, cùm ab intestinis tumor oritur, nam etiamsi evanescat quadantenus, quando comprimitur, non tamen sine murmure disparere suevit. Præterea etiam magis est inæqualis, si ipsa excidant intestina, si autem illa quoque incarcerentur, & ex compressione & strangulatione inflammentur, magna adest æstus & sitis intensissima, & facilè iliaca passio succedit, quæ meritò metuitur tanquàm instans, cum adest nausea, conatusque vomendi cum ructibus. Ab Omphalocele sine difficultate distinguuntur tumores *à flatu* sub unguibus tinnientes instar tympani, ac *lividi ab extravasato sanguine, ut & duri à carneâ mole* aut ecchymosi oriundi, qui ultimi omnem chirurgicam pariter & medicam opem eludunt. In curâ eò nostra collinearunt consilia, ut partes prominentes blandè in debitum (remotis per enemata aut levia cathartica, carminantia, cataplasmata & fotus *&c.* impedimentis, intestinorum, inquam, infarctu distensivâque à flatibus expansione *&c.*) reponerentur locum, quod faciliùs succedit resupinato ægro, ita ut caput pendulùm deorsum vergat. In hoc enim corporis positu, si blandè herniosus exspiret, diaphragmatis musculus, eique annexa versus thoracem trahuntur.

huntur. Quando ergò digitorum accedit ministerium, promptiùs, ut diximus, repositio perficitur. Enim verò eo etiam est annitendum, ut partes repositæ in loco suo retineantur. Quod ut obtineas, necessariò per aliquot septimanas corporis imperanda quies est in situ corporis supino; nam hoc pacto ea, quæ exciderant, versus dorsum vergunt, & dilatatio faciliùs claudi ac corrugari potest. Deinde ab omni retrò tempore, ad constrictionem & fibrarum divulsarum aut laxatarum unionem laudata sunt externa adstringentia & remedia glutinantia, è quorum censu sunt variorum emplastra ad herniam, præprimis autem nobile illud Barbet. *in Chirurg. p. m.* 30. Nobis non infeliciter cessit usus compositionis à Blegny excogitatæ, quam, ut ipse memorat, *p. m.* 232. *in arte herniarum curatrice*, confecit ex *duabus* partibus masticbes & succini *unâ*, gypsi & vitrioli calcinati ad albedinem, contritis & commixtis æquis partibus visci & ichthiocollæ in forti aceto dissolutorum. Infantibus meminimus cum successu applicatum emplastrum ex tritis cochleis, thure & albumine ovorum & exuviis anguillæ recentis. Nihil solidi subest Crollianæ deprædicationi de efficacia malorum in foliis quercus propendentium mense Majo collectorum in vitro soli expositorum & per se resolutorum in aquam. Nec majori utilitate tentatum fuit experimentum Digbæi, juxta quod stercus vaccinum linteo inductum & cumino aspersum calidè repetitis vicibus applicandum venit. Experiatur, qui volet, an vera sint illa Fabri verba: *Curantur herniæ succo depurato herniariæ, qui admixtus farinæ fabarum & parti applicatus per 15 dies ægro in lecto quiescente perfectissimè curat herniam.*

Nos etiam hoc promissum fefellit. Res autem ipsa loquitur, quanta hic subligaculorum & perizonarum necessitas sit & utilitas. Internè admodum commendantur vulneraria medicamenta ex consolida utrâque, tormentillâ, saniculâ, hyperico, persicariâ, vincâ pervincâ, aristolochiâ, bardanâ, &c. Solenander laudat pulverem lunariæ minoris in decocto consolidæ vel vino per aliquot tempus diligenter adhibitum. Ari radicem singulari virtute herniosis auxiliari Doctiss. Laurenbergius ait; sed nos ex experientia didicimus, nullum inde ad ægros redundasse fructum, imo potiones vulnerarias cum damno ægris propinari plus simplici via observavimus. Nam ut de aliis incommodis non dicamus, adstringunt alvum, quam liberam esse omninò ægris expedit. Nulli etiam erimus Auctores, ut ad imitationem vel Blegny ▽ artificiales cum alumine & vitriolo paratas, vel Fallopii chalybem præparatum cum sacchoro exhibeat, etiamsi vel maximè magneticum emplastrum in subsidium vocare animus sit. Dehortamur etiam ab usu famosi remedii jussu Regis Galliarum orbi communicati, sc. spiritu salis, quem Abbas per 20 dies in vino rubro dedit gradatim ascendendo à scrupulo uno usque ad enormem drachmarum duarum dosin, quam summè ægris noxiam esse, noverint ii, qui spiritum hunc absque interruptione per aliquot tempus ægrotis dederunt.

Januario hujus Anni pariter ferrarius quidam circinorum faber per multos jam annos enterocele dextri lateris laborans, quæ commodo subliga-

 culo

culo intra cancellos abdominis hactenus cohibita est, ex inæquali violentaque corporis commotione prolapsum denuò intestini in scrotum patitur, tàm diuturnum, ut decennii spatio nullis remediis, nec internis, nec externis quicquam auscultaret, quin imò cum obstructione alvi pertinacissimâ & doloribus colico-iliacis atrocissimis vomitus stercoreus quoque accederet.

Quo rerum in statu tandem vocatus D. Preuss, cùm nec clysmata blanda, nec fotus per cataplasmata emollientia & sacculos nervinos discutientes aliquid proficere, spasmosque intestinorum flatulentos maximam partem subesse sentiret, propinatâ sæpius essentiâ stomachico-carminativâ cum anodyna remixtâ, & epithemate calido à chirurgo herniæ frequenter applicato ex aq. calcis vivæ, spiritu vin. camphorat. & essentiâ carminativâ balsamico-nervinâ, DEi gratia eò rem brevi redegit, ut, spasmo prolapsi intestini rigidissimo remittente, manu peritâ chirurgi illud iterum in cavum abdominis blandè reponeretur, mediante subligaculo ibidem firmaretur, sicque æger ab interitu vindicaretur.

Quemadmodum is eodem quoque tempore œnopolam ex podagra per agyrtam retropulsâ, ut vocant, colicâ nephriticâ truculentissimâ laborantem, aliis omnibus frustraneis, ex voto sanitati restituit usu alternis diebus modo tincturæ tartari, copiosum cum urinâ sabulum educentis, modò haustuli tepidi unciarum 3 vel 4. misturæ sequentis diuretico-laxativæ:

℞. Decoct. emoll. contr. calc. Foresti.
Aperitiv. Major. an. unc. jv.
Aq. contr. calc. Conrad.
Fragor.
Cinam. bugl.
Syrup. Regii.
Byzantin. an. unc. j. M.

De catarrhis, tussibus ferinis, aliisque morbis, qui tùm grassati sunt, dicere jam non attinet, quia de iis in Histor. præcedentis anni est actum; id sufficit verbo monuisse, quòd hoc tempore opiata catarrho & rheumatissimo laborantibus minimè profuerint.

Constitutio Aëris in Mens. April. Mai. & Jun.

Mense Aprili admodum inclemens erat aëris constitutio, & miris ventorum, frigoris, grandinum, nebularum, nivium, pluviarum vicissitudinibus, etsi ad teporem nonnunquam inclinaret, ingrata. Nec in Majo veris fruebamur deliciis, sed sub turbido & nebulis obducto ac pluvio cœlo per majorem mensis partem egimus; eoque gratior erat blandus in Junio solis calor, qui tamen & ipse pluviis & tonitru subinde turbabatur, quo ipso id consecuti sumus beneficii, ut minùs æstu solis exureremur.

Febris semitertiana.

Hoc tempore omnis generis febres grassabantur. Præprimis crucem figebat nobis illa, quæ typum talem observabat. Primo die horror satis gravis homines catarrho obnoxios & crassiori victui assuetos, aërisque injuriis crebro expositos, aut ad tabem pronos invadebat, horrorem seque-

ſequebatur calor valdè inæqualis, pulſus autem ferè debilis erat; æſtus per horas modò pauciores, ſeptem, inquam, novem, modò plures v. g. 12. 14. *&c.* perſeverabat, poſt quem aliquibus ſudores effluebant, quibus manantibus, utut febris remitteret, plenè tamen non ceſſabat. Vidimus, qui poſt calorem nondùm ſopitum, eòdem die, denuò horrore & frigore concuterentur, ac illis jam dicto die vomitus erant moleſti, iis præprimis horis, quibus febris intendebatur. Die ſecundo perſeverante adhuc calore denuò eâdem propemodùm horâ, quâ primò, miſeros opprimebat, alius horror, aliudque frigus & tandem etiam calor, qui ſenſim augebatur, ſed tamen longè adhuc aberat à ferociâ ejus, qui primo die ægros exurebat, ſed neque tot horis, quàm ille continuabat. Tertio die eadem, quæ primo, ludebatur fabula; Quarta iterum ſecundo reſpondebat. Verbo, ſemper uno die febris erat gravior & quaſi compoſita ex tertianâ & quotidianâ, altero autem erat levior, typum unius quotidianæ referens. Solvebatur intra 14 aut 20 dies per diarrhæam, mutabatur etiam in tertianam duplicem, in aliquibus ſcabies ſuccedebat per totum corpus diffuſa. Cadunt etiam hæ febres adhibitâ ordinariâ methodo noſtrâ curandi, quam alibi adumbravimus. Lenia evacuantia eximiè proſunt ſecundo aut quarto die imò & aliis diebus paribus etiam repetitis vicibus exhibita. Omnia ſymptomata erunt leviora, ſi illis diebus, quibus unus tantùm affligit paroxyſmus, ſub declinationem blanda dederis alexipharmaca. Ante paroxyſmos præcipitantia cum ſalibus alkalicis & nitro rectè etiam morbo huic opponuntur. V. S. non celebravimus.

Præter has febres occurrebant etiam, quæ itidem tertio quoque die, ut priores ingraveſcebant, ſed abſque rigore & horrore ſtata obſervantes tempora. Et hoc ipſo differebant à præcedentibus, quæ exacerbationes habebant horriferas, atque ſtatas. Hæ enim etiamſi rigoribus non carerent, illi tamen ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως inordinatè & erraticè, non unà cum paroxyſmo invadebant. Non mali videbantur eſſe moris ab initio, ſed procedente morbo ferè in pejus ruebant, ac criticis præſertim diebus excandeſcebant. Aderat morſus ventriculi, aliaque ſymptomata maligna, in his lethargus, in aliis vigiliæ c. deliriis conjunctæ. Impeditus erat urinæ fluxus eo tempore, quo rigebant. Satis erant contumaces hæ febres nec nullos interimebant. In curâ nihil peculiare à nobis obſervatum, niſi quòd è re ſit ſuperato rigore ad æqualem ſanguinis diſtributionem obtinendam diaphoretica & alexipharmaca propinare. Cæteræ febres ferè omnes conjunctæ erant cum Otalgiâ, quæ certè & ægris & Medicis faceſſit negotium. Emetica, quæ in aurium dolore ab Auctore *lib. de affectibus* commendantur, hic locum non habent. Idem ſentiendum ferè de purgantibus, quæ ab Hippocrate de *locis in homine*, damnato vomitu imperantur. Nec V. S. placuit nobis, conſilium Ballonii *lib. 2. epidem. & Ephemerid. p.* 234. ſecutis. Expertiſſimus ille Practicus, *ſi*, inquit, *vena ſecatur & aliquid eſt egreſſum è vaſis & aliquid paratum eſt adhuc in partem fluere, retardamus ſuppuratum, refrigeratur & crudeſcit materia; ſic occaſio majorum*

Febris Triloph.

Otalgia.

jorum posthac dolorum datur. Si dolor in profundioribus hæreat partibus, etiam ea, quæ in aures instillantur, parùm prosunt. Nam cùm ad tympanum usque tantum pervenire queant, interioribus partibus affectis exiguum afferre solatium apta nata sunt. Prorsus autem improbamus consilium Galeni, qui opium auribus indi jubet, tametsi non usque adeo evidens sit, quòd opium, sicut credit Schneiderus, peculiariter sensui auditus sit infestum. Ex internis ea elegimus, quæ aliàs in viscerum & meningum inflammationibus præscribi consueverunt. Inter externa potissimum linimenta spirituosa, & hæc quidem camphorata & crocata elegimus, eademque sæpius applicari imperavimus. Aliquod etiam in pediluviis est subsidium, si dolor ille, quod tùm temporis vidimus, solitarie absque febri affligat. Otalgiam alias in hemiplegiam, quæ tamen & ipsa adhiditis debitis remediis cessit, esse mutatam in virgine plethoricâ meminimus.

Dolor dorsi in puerperis.

Primiparæ habitiores lautioris conditionis, imò & aliæ puerperæ partûs laboribus defunctæ, hisce diebus ferè omnes conquerebantur de dolore compressivo satis vehementi in dorso, quem nec mulierculæ suis remediis domesticis, nec Medici selectis etiam pharmacis depellere poterant. Acerbiores erant cruciatus earum, quæ jusculis consummatis, ut vocant, lapsas reparare vires gestiebant, præprimis si infantes essent debiliores, & in uberibus solicitandis negligentiores. Nihil æque his profuit quàm victus tenuior & evacuatio lactis ex mammis liberalior, evidenti certè argumento, dolorem hunc non aliundè pendere, quàm ex vasorum lacteorum, ipsiusque ductus thoracici chylosam materiam pro lactis generatione advehentium repletione ac nimiâ distensione. Quòd si itaque, quæ in dictis canalibus hæret, eo, quem intimavimus modo, evacuetur materia, & caveatur, ne vitio gulæ alimenta euchyma affatim ingurgitando, chylus nimis augeatur, non adeò difficilis fuerit medela.

Vertigo.

Præcipuè autem hoc tempore communes de vertigine querelas audiebamus. Occurrebant satis multi, quibus caput & visus objecta circumagi videbantur. Nec nulli erant, quorum oculis tenebræ, aut intra tenebras splendida quædam obversabantur, & caput in turbinis modum circumduci videbatur. *Horum auribus etiam murmur veluti delabentis cum strepitu fluminis insonabat, aut tanquam ventus flatu vela percutiens, aut tibiarum fistularumque cantus, aut veluti stridor plaustri currentis obstrepebat*, ut nostra faciamus verba Aretæi ex *lib. 1. de morb. diuturn. cap. 3.* Hoc autem malo vidimus vexari eos, qui in otio viventes liberaliùs subindè se vino invitarant, aut qui antea hæmorrhagiam narium, vel fluxum hæmorrhoidalem experti, his evacuationibus per tempus aliquod caruerant; aut qui aliàs catharsi fuerant assueti, eandemque omiserant. Mulctat etiam fumus nicotianæ suos amatores vertiginosâ capitis debilitate, ut non malè alicubi Helmontius, ab immoderato tabaci usu, initia apoplexiæ derivet. Post opiatorum usum non semel vertiginem observavimus; nec incongruè Sylvius *lib. 2. prax.* notat, homines ex assumptis nimiâ

miâ quantitate narcoticis in apoplexiam incidere. Nec minus vertiginem patiuntur ii, quos ſtupor aut paralyſeos prodromi infeſtant. Cæci etiam hîc ſuos patiuntur manes. Eſt autem vertigo hæc conjuncta non tàm cum dolore & debilitate capitis ac pulſatione arteriarum, ſed & ſubinde cum tremore, & ingenti circa os ventriculi preſſione & manifeſta ſtomachi inflatione, ac anxietate præcordiorum, quam ii potiſſimum experiuntur, qui cibis flatulentis delectantur. Videas etiam vertigini obnoxios ſubinde ſine omni cauſâ mœſtos & præter conſuetudinem antiquam ſubtriſtes, ac quarumvis propemodum, quæ contigerunt, rerum immemores. Non defuerunt, qui, quoties ipſos vexat vertigo, quamcunque in partem caput flecterent, in eam veluti cadere ſibi viderentur. Atque hic gradus vertiginis, quamvis aliquanto rarior, ſummus eſt, quando totum corpus vertiginoſi vacillat, & niſi fulcro alicui innitatur, in terram corruit. Ad hanc ſcotomaticorum claſſem etiam referendi ſunt illi, quos, neſcio quis timor, cùm ſedere cupiunt, occupat, aut quibus, quando obambulant, terra fugere videtur, ac pedibus ſeſe ſubducere. His in partibus corporis ſuperioribus nonnunquam ſudor ſponte erumpit. Vertigo omnis creſcit, quando ex alto in inferiora viſum defigunt, aut ubi velocem rapidi fluminis motum, aut gyrum rotæ circa axem vel flammam latè ſe diffundentem vertiginoſi intuentur, item ſi onus humeris geſtent, proni incedant, aut ſi ex improviſo intentos audiant clamores.

De vertigine à compreſſione cranii & cerebri ab immoderatis, ſub æſtu ſolis, exercitiis, irâ, ſomno prolixiori *&c.* non eſt, cur verba faciamus. Notum etiam ſatis eſt, quod diuturnæ vertigini, quæ focum in primis viis, hypochondriis & utero non habet, ſuccedat apoplexia, vel epilepſia, quod etiam olim notavit Hippocrates *l.* 4. *acutorum.* Cura difficilior eſt, quam credunt minùs experti. Nec adeò indicationes in promptu ſunt, eo quod cauſa ἄμεσος mali latuerit. Novimus, communiter accuſari confuſum ſpirituum animalium motum, & vulgò doceri, quod tum excitetur vertigo, quando ſpiritus non æqualiter influunt, ſed rotantur & nutant, eos autem tum in ordinato ſuo motu turbari, quando aut liquidum nervorum in vortices abit, quod vult Williſius, aut ipſi ſpiritus vapore quodam heterogeneo & maligno inquinantur, & charactere peregrino notantur, quod, juxta acroamata Sylvii, tùm potiſſimum contingit, cum bilis & ſuccus pancreaticus vitioſi efferveſcunt, juxta Hornii autem doctrinam, quando pylorus patet & ſordes ex inteſtinis attrahit. Quæ omnia captu ſatis difficilia ſunt. Nos autem cùm veriſſimum eſſe arbitremur illud Pitcarnii *in Differt. Med. p.* 106. *In omni morbo, cujus Phænomena æque poſſint oriri à motu liquidi in arteriis impedito ac à motu liquidi per nervos venaſque ſublato, ſemper putandum, potius peccari intra arterias quàm intra nervos aut venas*; jam à multis annis credimus vertiginem idiopathicam oriri à dimotione quâdam retinæ, aut nervi per diſtenſionem arteriarum oculi; quandoquidem facilè intelligi poteſt, quòd, quando vaſa ſanguinis in oculo intumeſcunt, ſive illud fiat *per copiam ſanguinis*, ſive *per copiam alicujus ex humoribus*, ſive *per calorem rarefacientem*, *adeoque vaſa*

 exten-

extendentem, *cum impetu in retinam & nervos nitantur & partes eas loco moveant*, ut optimè expoſitum à Clar. Bellin. *lib. de morb. cap. p.* 594. & motu hoc vertiginem excitent. Illuc ſanè oculos in cura convertimus.

Atque hinc primas ſanè V. S. ferè ſemper detulimus, edocti ab Hippocrate *in coacis*, quòd *tenebricoſas vertigines ſanguinis ex naribus fluxio ſolvat*, cujus oraculi ſenſum Noſter Jonſtonus *in notis p.* 280. minimè eſt aſſecutus. Nec frictiones & ligaturas neglеximus. Suus etiam relictus fuit locus pediluviis. Præmiſsá V. S. etiam non tàm ἐκκοπρωτικὰ, quàm fortiora elegimus pharmaca. Raró emetica adhibuimus in plethoricis, etiamſi adeſſent ructus & rugitus, aut ſi quando juxta 4. *Aphoriſm.* 17. id factum eſt, exemplo Langii delegimus ſal vitrioli, quod non tantum evacuat, ſed & humores fundit ac diſſolvit. Inter ſudorifera hoc in affectu tinct. bez. D. M. omnium minimè expectationi ſatisfecit. Carminativa aromatica, ſi ſolicita inſtituatur obſervatio, non parùm nocent. Idem ferè dicendum de ſpiritibus apoplecticis ex vegetabilibus cephalicis & nervinis, ut moris eſt, paratis. Nec melius ſe gerunt martialia, & inutilia magiſteria perlarum, corallorum, ac inanes fæcularum fæces. Nec aliquid peculiare præ reliquis obtinet ſpecificum Mich. ungul. alc. præp. Viſc. Colurn. ppt. ſaphir. ppt. ſmaragd. ppt. Aliquantò major virtus eſt in ſuccin. ſpec. de hyacinth. Maxima autem inter uſitatiora in cinnabari nativá, quamvis nec ab illâ miracula ſint expectanda. Nullius pretii eſt ſpiritus vitrioli cephalicus, prout vulgò paratur. Rad. doronic. ſem. coriandr. cubeb. aliquid faciunt operæ pretium. Salviæ laudes non immeritò in vertigine celebrat Paulini *in Salv.p.*74. *& ſeqq.*

Peculiare tumoris genus.

Non poſſumus etiam, quin ſingulare recenſeamus exemplum de apoſtaſi κατ' ἀπόθεσιν, ut medicinæ Parens vocat, in ſcirrhum ſanguineum degenerante cum doloribus atrocibus & aliis mali moris ſymptomatibus. Ubi in anteceſſum jure meritoque notamus, quod aliàs notum eſt ex Hippocraticâ doctrinâ, apoſtaſi ſeu abſceſſione per ſepoſitionem ſignificari materiæ morbificæ è nobilioribus partibus ad ignobiliores depulſionem, non autem plenam è corpore excuſſionem, quod, licet principium movens corporis intendat, propoſito tamen ſuo hìc fruſtratur, vel, quòd vires corporis fatiſcant, & ad ſecretionem non ſufficiant, vel materia ad motum inepta excluſioni reluctetur, vel etiam viæ minus patulæ obicem ponant. Atque hinc fit, ut non penitùs ex corpore proſcripta materia ſed ad extremas partes detruſa, ibique altius impacta, etſi mole non magnâ, tanquam fomes facilè novos morborum ac dolorum faces accendat, quod in Matronâ ferè quinquagenariâ plethoricâ, ac turgido corporis habitu prædita expertus eſt DD.Helwich & Graſſius. Hæc genere & virtute Illuſtris in ſterili matrimonio vivens, periculorum ex diætæ legibus contemptis ſecura, cibos etiam maximè noxios avidiùs ingeſſerat, quod non fieri oportuerat, quia & menſes, ſtatis quidem temporibus fluentes, ſed haud raro admodum dolorificos antehac experta & varias ejuſdem menſtrui fluxus ataxias autumno & hyeme ultimum morbum antegreſſis ſenſerat, & diros calculi labores ſæpiuſcule

ſcule jam pertulerat, quoties dyſpeptis ventriculum præter modum & omnem menſuram diſtenderat. Nec ignara etiam malorum, quæ hæmorrhoidalem fluxum ex licentiâ hâc, quam in victu ſibi indulſit, impeditum ſequi ſueverunt. Non minus etiam ſordidis apoſtematum moleſtiis aliquoties præterlapſis annis divexata, ſed tot tantisque malis nondum ſatis edocta cœca hâc indulgentia in alios ſubinde morbos ſeſe tempore præcipitavit, ac aliud grave tormentum ſibi accerſivit. Scilicet rediens ex dynaſtiâ ſuâ Vratislaviam circa veſperam, poſt cephalalgiam aliquot dierum, horrore febrili, quem æſtus ſatis intenſus, per totam noctem durans, excepit, concutitur. Æſtu iſto intepeſcente, immani dolore in digitorum manus ſiniſtræ internodiis corripitur, qui miſeram per 5 horas, niſi fallor, atrociter afflixit. Cùm ſub veſperam cruciatus abſque omni febris indicio recrudeſcerent, vocatus D. Helwich accurrit & vix compotem mentis præ dolorum atrocitate invenit, inter muliebres de ineffabili articulorum dolore ejulatus, quam ſingultiens, ut enormiter tenſivum, vibrativum ac vellicativum & lancinatorium deſcribebat, ſcrupuloſæ indagini nullus erat locus, quamvis vivendi ratio ejus, & pleraque, quæ ſcire medicorum intereſt, illum non fugerent. Dolores illos videri arthriticos affirmat, nec adſtantes abnuebant, & inter has vidua podagrico olim juncta, eandem jam ante acceſſum ejus cantilenam cecinerat. Abſque morâ etiam poſt ſeverè injunctam diætam accuratiorem, medicamenta ipſi in arthritide familiaria præſcribit, pulveres nimirum nitroſo cinnabarinos, ad aliqualem ſanguinis diſtributionem obtinendam, tincturam aliquam diaphoreticam. Etſi enim procul abſit ab opinione eorum, qui calidiſſimis in arthritide medicamentis ad proliciendum ſudorem ſanguinem exagitandum eſſe cenſent, diapnoica tamen manè exhibita amat quàm maximè. Poſtero die redeunti narratur, noctem inter cruciatus, quibus ferendis humana natura non par ſit, eſſe tranſactam, & ſimul oſtenditur manus, quam dum accuratius intuetur, in pulposâ digitorum carne maculas deprehendit lividas, ac in atrum vergentes colorem, quales cernere licet, cùm tubercula, quibus tendines, qui digitos contrahunt & extendunt, annectuntur, incautè durioribus corporibus gravius alliduntur, læſis enim his partibus, acutiſſimo ſenſu pollentibus, excitatur criſpatura, quâ ſanguinis puncta ad ambitum eorum ſubſiſtunt. Interrogata, an caſu quodam cubitum offendiſſet, negat iſtud contigiſſe, ne quidem ſe credere, quòd in ſomno irrequieta partes dolentes contudiſſet. Medicamentorum continuationem ſuadet. A topicorum uſu, præprimis conglutinantium, pinguium, oleoſorum uſu dehortatur, ac in ſpem meliorum labantem ſuffulcit animum, at verò horæ, dies ac ſeptimanæ labebantur, & tamen tantum abeſt, ut tormenta dolorum ceſſarent, ut potiùs quotidiè per horas aliquot diurnas, quod primis diebus non contigerat, & nocturnas vagis paroxyſmis repeterent, & eam indignè mulctarent. Itum fuit obviam dolori huic omni remediorum genere (nam cùm laudata ante medicamenta non mitigaſſent, alia ſubinde, ita volente ægrâ, ſubſtituebantur) evacuatum blandè corpus, vena pertuſa, cucurbitulæ applicatæ, blanda diaphoreſis, cùm eò vergeret natura,

inſti-

instituta, humores antiscorbuticis aliisque accommodatis, quantum fieri poterat, correcti, antispasmodica verò prora ac puppis erant, nec, quod tamen in ejusmodi casibus rariùs ipsi in more, opiata fuere neglecta; at ne hilum his omnibus dolores mitigabantur. Tribus elapsis septimanis, tumor in carpo exoriebatur, ex quo alii in spem erigebantur, fore, ut brevi dolores demulcerentur. Medicus verum esse ajebat, quòd, quando tumores arthritici in conspectum prodeunt, dolores mitescant, imò id etiam docuisse experientiam, diutiùs esse à paroxysmo, quibus ejusmodi tumores tardius dissolvuntur, immunes, sed tumorem hunc non videri ex genere eorum, qui arthritidi superveniunt, sed propiùs accedere ad phlegmonem, nam esse stasin inflammatoriam in amplum & quantum apparebat etiam in profundum diffusam, cum ardore & æstu conjunctam, sola duritiei absentia à phlegmone differre. Atque tùm facilè intelligebat, affectum non esse verè arthriticum, quamvis dolores arthriticorum cruciatibus simillimi essent, ac tumorem hunc magis magisque considerans, & ægræ corpus, nec non motus animi perpendens, manibus quasi palpabat, scenam hic apperiri Hippocraticarum apostaseων. Quia tamen etiam hæ periculo minimè vacant, ac tumores phlegmonodes etiam in sphacelum præcipites feruntur; commendabat cum D. Grassio externa, lenem materiæ noxiæ discussionem promoventia, & interna diapnoica ac antispasmodica præscribebant; sed, quod dolores ex eorum usu non statim sopirentur, emplastra, nescio quæ, erant imponenda, quibus id, ut eventus docuit, effectum est, ut crassiores sanguinis partes poris altiùs adigerentur, secedentibus subtilioribus partibus serosolymphaticis, grumosa sanguinis stagnantis condensatio sequeretur, uno verbo, scirrhus sanguineus, *ein harter braun-rother Buckel*, neque tamen, quod aliàs fieri solet, malacia cruciatuum obtingeret. Hic duo Medici illi gnari, quàm facilè in ulcerosas, gangrænosas aut sphacelosas corruptiones scirrhi sanguinei abeant, omnem chirurgo sollicitudinem commendabant. Is verò, ut fieri solet, utroque absente, scirrhum aperiendum esse contendit, pollicitus fore, ut, factâ levi apertione, dolor omnis conquiesceret. Fit ita. Extillant tres vel 4 guttæ ichoris, & cruciatus quasi incantamento sublati omnes per 24 horas suspenduntur. Hic nobis ægra cum consanguineis insultare, quod reluctati essemus huic tumoris incisioni, nos quidem, absque jactantiâ benè facere & malè audire, jam assueti, jubemus in vulnusculum, lanceolâ factum, instillare liquorem balsamicum vulnerarium, & precamur, ut gaudium hoc ægræ sit diuturnum. Sed vix elapsæ 24 horæ, ubi infandi iterum eam dolores corripiunt, qui incertis paroxysmis eam per tres adhuc septimanas aggressi sunt, ubi post multa antispasmodica interna, & camphoratorum usum externum, primò languidè, tandem prorsùs conticuerunt. Circa scirrhum nihil temerè movendum esse, constans nostra erat assertio, edocti, citra magnum ægrorum incommodum ejusmodi scirrhos, nisi passionibus animi, præprimis verò excandescentiâ, abusu vini, violentiori corporis motu imprudentibus refrigerationibus occasio novis punctoriis & æstuatoriis doloribus præbeatur, in corpore circumgestari. Dùm verò dolores

res remittere incipiunt, novo terrentur ſymptomate, nempè incipienti quaſi aridura, à nimia fibrarum tenſione, cujus tamen progreſſum fotibus, cataplaſmatibus, unguentis ac ſpirituoſis linimentis facilè inhibuerunt, atque ita ægram diuturnis dolorum fluctibus concuſſam, ſub auſpiciis divinæ gratiæ, in portum ſanitatis perduxerunt. Ejuſmodi effectus ſatis frequenter abſque dubio in praxi occurrunt, dum larvam dolorum arthriticorum, ſub quo ſchemate incedentes etiam oculatis imponere poſſunt, conjunctam habent, & ſub nomine dolorum articularium, podagricorum, chiragricorum aut certè rheumatiſmi, occultantur. Manifeſtum verò ſatis eſt, ſævos illos dolores excitari, dùm humor, præprimis verò ſanguis motu vegeto tenſis fibris illiditur, adeoque hos cruciatus eſſe ex claſſe ſpaſmodicorum, eos etiam credimus eſſe cauſam tumoris, & hunc ipſum, propter dolores illos formari ac colligi, non propter copiam materiæ per apoſtaſin rejectæ, quippe quæ non adeo magna eſt, ut ſenſus docet. Res etiam ipſa loquitur, quod ſepoſitâ ejuſmodi materiâ vix maturationem admittat, ac ſcirrhi exulcerationes, ſi quando eveniunt, genuini imperitiæ chirurgorum fœtus ſint.

Rectè Sydenham *in diſſert. epiſt. p.* 485. ait, paſſiones hyſtericas inter chronicos morbos omnes frequentiſſimè occurrere, eaſque, ut *p.* 486. innuit, chronicorum partem mediam eſſe. Nos quidem hoc jam non agemus, ut totam mali illius hyſtoriam Lectori ſiſtamus, quam non malè deſcripſit Paſchalius *l.* 1. *d. cur. morb. c.* 57. attamen licebit, opinor, nobis deſcribere affectum, qui ſatis frequenter corripit fœminas ſanguinei temperamenti, impedito menſium fluxu laborantes, non ad aliam morborum claſſem, ut judicamus, commodiùs referendum; is verò ſequens eſt: Mulieres quædam, cum imminet tempus, quo tributum menſtruum ſolvendum eſt, primo quidem experiuntur anxietates præcordiorum, cordis palpitationes, anxietates miras cum artuum laſſitudine & cephalalgiis, deinde poſt varios ſpaſmos hypochondriorum, & dolores tenſivos in dorſo & oſſe ſacro ac regione pubis tandem erumpunt in quantitate non magnâ menſes, iſte verò fluxus apud has paucis durat horis, apud alias diurno, aut longiori adhuc ſpatio circumſcribitur, at infra tempus debitum atque juſtò citiùs ſiſtitur. Ceſſante verò fluxu exquiſitiſſimi dolores vibrantes & lancinantes per dorſi longitudinem ad cervicem uſque diffuſi ſeſe exerunt, in abdomine autem acutiſſimi dolores flatulenti adſunt. Ex dorſo irruunt acutiſſimi iſti dolores punctorii in caput, & tempora occupant, atque hinc ſingulis momentis exacerbantur. Dùm autem caput dolore graviſſimo, diſtendente, gravativo ac punctorio torquetur, facies inflatur, malæ rubore ſuffunduntur, ac vultus mediocriter ardet. Nonnunquam dolor acerbiſſimus in certo pericranii punctulo, quod tranſverſo pollice contegi poſſet, tantùm hæret, non minus tamen eſt penetrans, quam ſi clavus ferreus in caput vi adigeretur, ut optime deſcribit Sydenham *p.* 487. & 499. unde etiam affectui nomen clavi hyſterici indidiſſe videtur. Dolorem illum aliquando etiam comitantur enormes vomitus, plerumque vero cum illo conjuncta ſunt febricula, agrypnia, laſſitudo ar-

Affectus Hyſtericus.

tuum, alvus adstricta, horror per intervalla recurrens, extremorumque frigus. Post aliquot dies inclinat morbus, & symptomata mitescunt.

Initium curæ fecimus ab enematibus, quæ bis etiam in die applicari jussimus. Paregorica & discutientia capiti applicata aliquam præstant utilitatem. Cæterum vulgaria anti-hysterica & nervina internè data, tantùm abest, ut opem afferant, ut etiam dolores intendant. Dedimus essentiam carm. Mich. Wedel. elix. uterin. utriusque, ut & Crollii, at illud tantum his laudatissimis medicamentis assecuti sumus, ut dolores augerentur, & diutiùs protraherentur, mens vacillaret, membra stuperent & alvus pertinacius obstrueretur. Multum nostra experientiâ hic præstant temperantia, salia digestiva, pulveres nitrosi & salini. Superato paroxysmo opera à nobis data, ne affectus repullularet. Hoc autem multoties obtinuimus iis remediis, quæ fluxum mensium promovent, studiosè caventes à cortice Peruviano, quem in affectibus hystericis immeritò Sydenham tantopere extollit. Quodsi sanguis viscidior & spissior impediti mensium fluxûs causa esset, aut etiam sanguinis orgasmus, curam à V. S. auspicati sumus, & deinde post usum leniter evacuantium, emmenagoga mitiora dosibus exiguis justo tempore, *&c.* exhibuimus. Cujus commendatæ methodi efficaciam singulari epilepsiæ uterinæ exemplo D. Pauli magis confirmare potuit. Erat tum temporis Nobilis cujusdam uxor, lautiori & liberiori diætæ addicta, sanguineo-melancholica, venerea, concubitum tàm ob prolis numerum, quam ingratam mariti austeritatem, fugiens. In partu filioli mortui, quem ante biennium enixa fuit, paralytica facta quoad manum sinistram & transacto puerperio lumbagine quâdam rheumatica, maximâ sæpè, quanquam per intervalla, cùm molestiâ tentari cœpit. At vero paralysi sequenti anno thermarum Hirsbergensium usu sublatâ, lumbago usque remansit. Alias menstrua ipsi hactenus in debitâ & quantitate & qualitate, ordinarioque tempore fluxerunt; attamen faciem pallor & tumor veræ cachexiæ signa occupant. Decimo Maji eam invadebat febris continua cum ingentibus spasmodicis & capitis & totius trunci doloribus, agrypniâ, magnâ ventriculi nauseâ & frequenti vomitione, atque insigni virium prostratione. Febris hæc temperatis bezoardicis, & salino-nitrosis oppugnata, ac post nonum diem dissipata, simulque dolores prædicti penitus extincti prosperam valetudinem promittebant. Verùm post duas hebdomadas spes decollabat; dum subsequentis lunaris fluxûs initio hæc ex improviso epilepsia sic dicta uterinâ corriperetur, cum perpetuis vomendi conatibus, & copiosis involuntariisque urinæ excretionibus. Dies fermè præteribat, priusquam afflicta sensum reciperet. Fluxus prædictus menstruus posthæc statim cessabat, eumque imposterum prorsùs emansurum conjectare licebat. Interea quilibet vel septimus vel nonus dies novorum semper epilepticorum insultuum, vomituum sensuumque omnium abolitionum periodus erat, quam accessuram ex limpidissimâ & albissima urinâ per sesquidiem semper prædicere licebat. Data in paroxysmo impetuosa salia volatilia, sternutatoria, dolorum capitis vertiginosorum, febrilium commotionum, mentisque majorum abalienationum causæ erant, ideoque

ideoque ægra pedetentim absque externis excitantibus ad se redibat; postque paroxysmum partim lenes clysteres, partim blanda laxantia, nervina cum carminativis offerebantur. Præservativè martialia dosibus parvis, sed repetitis ante & post mensium tempus usurpabantur, sed absque minimo effectu. Quippe omnimodam mensium emansionem spasmodici & dolorifici sensus in toto corpore comitabantur. Proinde ad nimium in sanguine commotionum impetum mitigandum, cinnabarina; ad acrimoniam verò humorum contemperandam salia tartareo-nitrosa; instante vero mensium tempore essent. myrrhæ c. spir. ✱ anis. tanto cum effectu propinabantur, ut desideratæ excretiones in debito ordine redirent; ægraque sub finem curationis accepto nodulo anticachectico optatæ sanitati restitueretur.

Præterea multorum infantum corpora hisce diebus motibus convùlsivis concutiebantur, quorum non pauci à parentibus suis per mortem avellebantur. Imitatus hic Nostrûm aliquis curam Hieronymi Cardani, qui cùm vocatus esset ad infantem convulsione acerrimâ correptum, non desinente acutâ, quâ laborabat, febre, *perfusionem, & lintea madefacta ex oleis lini & liliorum adhiberi jussit, præterea infantem molliter tractari, nutricem etiam à carnibus, lactantem ab omnibus aliis potibus ac cibis, præterquam à lacte*; *cujus moderatum usum* permisit, abstinere voluit, & *ægrum pusionem in cunis & loco calido habendum, ac perpetuo sed leviter*, donec *somnus obreperet*, *agitandum esse* edixit, eo cum effectu, ut infans intra quatriduum prorsus convalesceret, sicuti Cardanus ipse narrat *in lib. de Vit. propr. p.* 90. & seqq. Enimverò hanc medicationem hìc Vratislaviæ nullus felicior eventus exhilaravit. Plebs nostra multum fiduciæ collocat in ungulis alcis, & regnat etiam alibi in multorum animis hic error, in ipsâ etiam Norwegiâ, quem scitè redarguit Autor *der Nordischen Reise*, hoc Anno Lipsiæ editus. Iste, cum ei Nobilis offerret dono pedes alcis,& in laudes virtutum ejus antepilepticarum excurreret, subridens, respondit: Se sibi persuadere non posse, (*) *dass dieser Fusz so viel Krafft habe, indem sich das Thier, so ihn stets an sich träge, damit nicht zu curiren vermöchte*; Nobilis responsionem argutam perpendens, non tantùm advenæ sententiam probavit, sed & fassus est, multis morbo caduco detentis, frustra à se ungulas illas esse datas. Imo cum alces sæpè convulsionibus laboret, Auctor non absurdè arbitratur, (†) *dasz das von diesem Thier gegessene Fleisch solche fallende Sucht verursache*, ut legere licet *p.* 12. & 13. Et propterea tantò magis miramur; qui Clar. Charleton *in Onomast. Zoic. p.* 9. scribere potuerit, quòd ungulæ hujus animalis *epilepsiæ & hystericæ affectioni summoperè opitulentur*. — Epilepsia Infantum.

Nec minus frequenter tùm infantes infestabantur ranulâ, quam Græci Batrachion vocant, Germani *das Fröschlein*, à figura, credo, quam exhibet frequenter, tametsi illa non semper eadem sit, & nonnunquam globuli rotundi speciem referat. Tumor hic imam linguæ partem obsi- — Ranula.

Gg 2 cet,

(*) Alcem pedem aliis tam salutarem sibi ipsi minime medentem circumgestare.
(†) Quod qui ejus carne vescantur, convulsivis motibus concutiantur.

det, arteriisque venisque, quas raninas chirurgi vocant, accumbit, ut jam innuimus. Modò phlegmonis, sæpius autem œdematis mollis laxique figuram repræsentat. Si aperias, ut sanè etiam crudum aperire juvat, vel mucus albumini ovi non absimilis extillat, vel pus & sanies emanat. Sed quia persæpe timiditas parentum chirurgi manum non admittit, in subsidium vocatæ fuerunt in ranulâ œdematosa collutiones ex decocto salviæ, hyssopi, plantaginis, origani, menthæ, majoranæ, summitatum anethi, in inflammatoriâ ad suppurationem tendente ex lacte, cui pro re natâ fuerunt emollientia incocta. Sive autem sponte sive arte aperiretur humor, quod relictum fuit ulcus, eluimus decocto veronicæ, marrubii, agrimoniæ, cicerum, melle rosato, syrupo è rosis siccis, capillorum veneris, betonicæ &c. Multoties autem observavimus, quod, nisi cystis, quæ humorem continet, absumatur, tumor iterum iterumque repletâ vomicâ resurgat. Contingit tamen etiam, ut effluente pure cocto pellicula putrescat, & totum simul excernatur, quod morbum facit.

Inter omnes, qui hisce diebus ex febb. ardentibus moriebantur, vix inventi aliqui fuerunt, qui non nigritie ac scabritie linguæ infestarentur. Prunellam vocat vulgus Medicorum à temporibus Paracelsi, fortè quod herba Prunellæ optimè ipsi, ex sententiâ Theophrasti, medeatur. Cùm vero vulneribus etiam asperæ cuticulæ subnigræ, similes iis, quæ in lingua conspiciuntur, facile superveniant, hinc idem Paracelsus non absurdè Prunellam vulnerariam statuit, ut colligere est ex *Chirurg. Magn. Tract.* 1. *c.* 6 *p. m* 6. Indicat autem talis lingua inflammatorium viscerum æstum, & nihil boni portendit, ut jam olim observavit ex Hippocrate Prothus Casulanus in opusculo de *linguâ* quà *maximum est morborum acutorum signum l.* 3. *c.*12. *p.* 110. Mitigant, sed non tollunt affectum mucilagines sem. Psyllii, cydoniorum c. aqu. semper vivi factæ; ut & misturæ ex ▽. prunell. phlegmate vitrioli aut tinct. rosar. violar. Nobis præ aliis placet lapis Prunellæ in ▽. appropriata dissolutus. Nec aspernendum est remedium Wittichii ex oleo olivarum vitrioloque, si porrigatur in quantitate nucis avellanæ. Hartmannus in *Praxi Chimiatr.* agens de anginâ, laudat non immerito corium *de lardo assulatim*, ut vocat, *incisum*, *& ex eâ parte, quâ adhuc lardum est, linguæ impositum, & aliquamdiu ore detentum.* At in his ipsis remediis unicam spem ponere, omissis internis, temerarium est. Hi duobus circiter diebus ante mortem febricitantes, cùm biberent, potus iis descendebat quodammodo in præceps cum sonitu, quasi in vacuo & inani descenderet, & obaudiebatur murmur & borborygmus circum præcordia, quod phænomenon doctissimi inter veteres Medicos à siccis laryngis musculis deducere solent. Meminit ejus in Coacis ipse Hippocrates.

Prunella.

Sub illud tempus, quô fraga & ribium baccæ passim apponebantur, & avidè, ut fit, ingerebantur, alii diarrhœa corripiebantur, alii autem Cholera, præprimis, si vinum in glacie refrigeratum ingurgitarent. Cholerici non tantùm sursùm & deorsùm magno cum impetu humores biliosos egerebant, sed & ingenti siti torquebantur, & assidua corporis jectigatione fatigabantur. Mens eorum percellebatur, aderant vigiliæ & partium extimarum refrigerationes; quæ symptomata, nisi statim ab initio blanda data abs-

Cholera.

tergentia aut leviſſima evacuantia ac præcipitantia cum diaphoreticis & diſcutientibus, ipſa mors excipiebat.

Affectus oculorum.

Varii oculorum affectus in praxi etiam tùm nobis occurrebant. Nonnulli laborabant *epiphorâ* & tenuis humor, calidus & mordax lachrymarum ſpecie in oculos irruebat. Ex his aliqui in febb. intermittentes lapſi non modo moleſtiæ levamen ex febre ſupervenienti non ſenſerunt, ſed & dolorem augeri eo, quod forte acerrimum remaneat, diſſipatis humidis & aquoſis particulis, crebrò conqueſti ſunt. Alios *acres & ſalſi humores cum rubore & palpebrarum exulceratione gravi* afficiebant tædio. *Inflammationes* quoque oculorum aliæ aliis erant pertinaciores. Interdum oculi ſatis erant ſqualidi & vaſa ſupra modum extumeſcebant, & tamen totum malum remediis debitis facilè tollebatur; nonnunquam verò inflammatio multò minor erat, & tamen, quicquid etiam ageretur, fruſtra tentabatur. Erat autem hoc in caſu cum ophthalmia dolor capitis diuturnus indiſſolubili nexu conjunctus, qui ſatis oſtendit, in conſortium mali meninges & intimas cerebri partes trahi, quod etiam ſubinde in aliis fieri morbis patet ex Clar. Baglivii ſcripto de *Fibrâ motrice*. Viſus autem eorum, qui ita affecti erant, indies magis obſcurabatur, nec in minimo cœcicatis ſecuturæ periculo verſabantur. Id creberrima nos docuit experientia, alvi profluvium ſive ſponte naturâ motum, ſive pharmacis excitatum ophthalmicis eſſe admodum utile, ſicuti prius inculcavit Hippocrates *& in Coac. & 6. aphor.* 17. poſterius autem ſubinnuit *lib. de capit. vulneribus*, ſcribens, *quibusdam vulnerato capite, ophthalmias ſupervenire, quæ purgatione conquieſcant.* Nihilominus ſummâ curâ ſaluberrimum Galeni ſuadentis, ne toto *fluxionis tempore in revulſoriis acquieſcamus*, ſed & *doloris ſedandi rationem* habeamus, præceptum erit obſervandum.

Dolores Brachiorum.

Porrò ſæviebant etiam maximoperè brachiorum dolores, qui omnem remediorum applicationem eludebant. Præprimis autem admodùm rebellis cruciatus erat, qui noſtrum alicui curandus imponebatur. Scilicet, implorabat Medicam opem Vir quinquagenarius, habitu corporis athletico præditus & venationi deditus, qui in juventute & virili ætate ſtrenuè in caſtris Bacchi militaverat. Iſte, cum ante annos aliquot dolorem tenſivum in nuchâ & ſcapulis cum aliqua vertigine percepiſſet, ex Medici Viennenſis, qui apoplexiæ prodromum hunc dolorem eſſe credebat, conſilio, tum aliis uſus fuerat, tùm unguento, cui admixta erant ♌. ſucc. ſpic., ſalv. &c. Enimverò non tantum non dolor illi hinc fuit ſublatus, ſed potiùs maximoperè auctus, & ſedem circa ſcapulam in altero latere fixerat. Ab illo tempore varia alia dolori demulcendo uſurpata fuerant remedia. Præmiſſo de difficultate curæ prognôſtico, cùm in aperto eſſet, ab ægro, ut non rarò contingit, *præpropero ſanitatis deſiderio* eſſe peccatum, curæ auſpicium ſumebatur à V. S. in altero brachio. Sequebatur blanda evacuatio cathartica cum euphoriâ. Subnectebantur diapnoica & leniter diuretica, e.g. eſſent. ſuccin. c. tinct. tart. pulver. ex abſorb., nitro & cinnab. compoſiti.

positi. Ad mitigandos autem dolores nocturnos, qui semper fuerunt graviſſimi, dabantur pilulæ de ſtyrace, emulſiones &c. Aliquid de ſævitia remittebant dolores, poſtquam per aliquot dies his remediis uſus eſſet. Quia tamen malum ſubinde repullulabat, loco potus ordinarii adhibuit decoctum blandum ex radicibus & lignis, & in uſu aliorum ſelectiſſimorum remediorum perrexit. Sanguiſugæ etiam circa orificium ani fuerunt applicatæ. Nihilominus ex toto malum hoc inveteratum his aliisque remediis tolli non potuit. Topica in ultima hâc cura per priores ſeptimanas certis de cauſis fuerant omiſſa, at deinde compellente cruciatu, ſacculi ſicci ex nervinis & diſcutientibus, item in vino aliquando & lacte decocti, linimenta camphorata varia, balnea etiam &c. in uſum & ſubſidium, absque dolorum levamine, vocabantur. Æger pertæſus curæ, eo, quem optarat, eventu deſtitutæ, hactenus multos Medicos fatigavit, nec ad hodiernum usque diem quicquam ei profuerunt aliorum conſilia, nec thermæ. Jam, ut fama fert, ærumnas ſalivationis ſufferre conſtituit.

Dolor hypochondrii dextri.

Hisce etiam diebus mulieres ſanguineæ conſtitutionis, quæ paulò liberalius vinum bibunt, dolebant hypochondrium dextrum, ſpirandi aderat difficultas ſine tuſſi, quæ in horas increbeſcebat. Accedebat nonnunquam febricula, quæ dolorem, modo is eſſet mediocris, ne ad claviculam aut ilia pertingeret, ſolvebat. De hoc ipſo dolore videtur loqui Hippocrates *lib.* 6. *aphor.* 40. *quibus dolor ad hypochondrium ſine inflammatione, his febris ſuperveniens ſolutio.* Nihil æque profuit, quàm primo quovis tempore ſanguinem liberaliter ex venis in pede detrahere, id quod argumento eſt, aut hepar phlogoſi in hoc dolore corripi, aut *ſanguinem* in trunco venæ portæ viciniſque ramis ſtagnare. Difficilior eſt cura, ſi dolor hic ſit conjunctus cum tuſſicula inani, ex hac enim, ut putamus, non vanè colligi poteſt, etiam diaphragma in ſocietatem doloris rapi, id quod fit, cum gibba hepatis pars inflammatur, utpote quæ propiùs diaphragma attingit. Si paulò gravior ſit inflammatio, ne digitorum quidem pulſum ægrotantes ferre poſſunt. Jactantur plurimùm, lingua arida & ſcabra eſt ob ingens in ſanguine incendium.

De Aneuriſmate interno.

Occurrebant & tunc & hodie adhuc oculis obſervantur, qui de internis doloribus nullâ arte expugnabilibus conquerebantur, vel hodie adhuc conqueruntur. Cauſæ dolorum iſtorum in abdito latent. Nos ſæpè ſuſpicati ſumus, ejusmodi dolores ab interno quodam aneuriſmate dependere. Nam exempla ab aliis narrata ſatis edocent, quod aneuriſmata magnorum morborum cauſæ exiſtant. *Mercatori*, ut doctiſſimus Medicus Pariſienſis narrat, *dolor ſummus ad ſpinam dorſi, annum integrum laborabat.* Quod aliquando lue venerea infectus eſſet, id attribuebant veteri malo Medici. Nihil malum quievit. *Tandem ſurſum deorſum ingens ſanguinis copia excreta eſt.* Aperto cadavere, *aneuriſma* compertum eſt in *diviſione magnæ arteriæ ad ilia, qua parte ſpinæ incumberet.* Coquus quidam, ex ejusdem Medici relatione, *difficultate mejendi tenebatur,*

aliquan-

aliquando suppressio erat urinæ. Calculum in vesicâ, aut aliquid simile suspicabantur. Per quædam intervalla malum repetebat; derepente interiit, subitæ cladis causa fuit *aneurisma ruptum, valdè enim erat dilatata arteria, quæ vasis urinariis subjacebat.* Ac credibile est, dilatationem istam arteriæ, difficilis mictionis causam fuisse. De aneurismate in pectore oborto à vomitu, legatur Paræus *in Operib. p. m.* 230. ubi commemorat, quòd vestiarius ex *aneurismate arteriæ venosæ rupto* mortuus, dùm viveret, *micantium impetu arteriarum omnium pulsum, ingentemque toto corpore calorem se* percipere dixerit, ac sæpè in lipothymiam inciderit. Sanè præclarissimè de medicinâ mereretur, si quis curiosiùs indagaret, & signa latentium aneurismatum detegeret, ac cùm, judice Paræo, incurabilia sint, rationem, quâ ægri in tantis molestiis ex parte sublevari possent, solidè ostenderet, quod nuper Cl. Baglivius pollicitus est sese facturum.

Mensis Julius erat amœnissimus, nam & grato solis jubare exhilarabamur, ac tepidis aliquando pluviis terra refocillabatur. Major æstus erat in principio Augusti, & crebra audiebantur tonitrua; Eoque gratiores erant, quæ subsequebantur, pluviæ, etesiæ quoque gratè spirantes nimium temperabant fervorem. Nec minùs blanda & grata erat aëris constitutio in Septembri, nisi quod circa novilunium rigidior aer corporibus nostris esset molestus. Constitutio aëris in Mens. Jul. Aug. Sept.

Hoc tempore incidit notabile hæmorrhoidum vesicæ exemplum, quod descripturum D. Christ. Helwich, anno præcedente diximus, sed nihil vetat, quò minùs ea, quæ de hæmorrhoidibus oris & vesicæ ab eo annotata fuerunt, etiam hic legantur. De hæmorrhoidibus vesicæ & oris.

Diligenter in enodandâ hæmorrhagiarum secundùm ætates, temperamenta, sexum &c. varietate, quidam nuper versati sunt, iidem quoque fluxum *hæmorrhoidalem*, tùm eum, qui ex propaginibus *venæ portæ ac splenicæ* oritur, tùm illum, qui ex *ramis vasorum iliacorum internorum scaturit*, ingeniosè explicarunt. Et hactenus quidem tantùm non omnes, quamvis sanguinis rejectionem per os, vel ad hæmoptysin, vel vomitum cruentum reduxerunt. At verò, quàm benè id fiat, colligere licet *ex Histor. Morbor. anno* 1699. & aliis fide dignis exemplis. Neque sanè quisquam facilè crediderit, quod profluvium illud sanguinis, quod *multis per ora, stato tempore, ut Macrino Visco Prætorio, & omnibus annis Volusio Saturnino, urbis præfecto, qui nonagesimum excessit annum,* teste Plinio *lib. XI. cap.* 38. *p. m.* 814 *fiebat,* vel hæmoptysis fuerit, vel vomitus cruentus Aristoteles *l.* 2. *de part. animal.* non tantùm veritatem hujus fluxus confirmavit, sed & apposito hæmorrhoidum nomine eum insignivit, ita scribens: fiunt etiam aliquando αἱμοῤῥοΐδες ἄπονοι ἐκ τοῦ στόματος hæmorrhoides *sine labore omni ex ore, neque, ut ex arteria violenter.* Unde colligere est, quod post Aristotelis tempora, à Celso & Galeno demum vox *hæmorrhoidum ad venas sedis & uteri restricta* fuerit, quoniam illæ præ cæteris frequenter sanguinem fundunt. Nam ipse Aristoteles etiam alibi nimirum *lib.* 1. *de generat. animal.* simpliciter scribit; quod ἐν ταῖς φλεψὶν *fiant hæmorrhoides*, qui locus etiam simul indicat, quod non malè Celsus, cui

&

& Paulus adſtipulatur, ſcribat, *Ora venarum, tanquam ex capitibus ſurgentia* vocari à Græcis *hæmorrhoides*. Conf. Hieronym. Fabric. ab Aquapendente *de Chirurg. Operat. p.* 106. & Frommannum *tract. de hæmorrhoid. p.* 6. Tales oris hæmorrhoides, niſi me omnia fallunt, ipſe agnovit Hippocrates *lib.* 2. *Prædiction. Sect.* 2. *p.* 82. *edit. Foeſii*, ita ſcribens: *Quibus fauces ſanguine noctu & interdiu replentur, dum neque capitis dolor prægreſſus fuerit, neque tuſſis, neque vomitus, neque febris prehenderit, neque pectoris aut dorſi dolor tenuerit, in his nares & fauces inſpiciendæ, num quod ulcus in eo loco compareat, aut ἡ βδέλλα?* Quæ ultima vox tenebras Hippocratis verbis affundit, ac difficultate hac motus Hippocrates Latinus, Celſus, inquam, *lib.* 2. *de Medicin. cap.* 7. *p.* 60, noſtrum, qui præ manibus eſt, textum Coi latinis efferens verbis interpretationem omiſit, contentus dicere, in eo, quem Hippocrates deſcribit, caſu, ulcus reperiri. Jam notum quidem eſt, quòd illa vox alias hirudinem, quæ à ſuctu ſanguinis ſanguiſuga tempore Plinii dici cœpit, ſignificet, ut conſtat ex Theocritici *Pharmaceutica*, Heſychio *p. m.* 186. Suida *Tom. I. p.* 549. Varino Phavorin. *p.* 358. Clariſſ. Lindanus *in Select. Medic. Exercitat. XI. paragr.* 58. *p.* 381. dicit, quod Strabo *lib.* 17. *Geograph.* lampetras vocat βδέλλας. Alia quoque ejuſdem vocis ſignificatio occurrit apud Plaut. *in Curcull. Act.* 1. *Scen.* 2. *p.* 265. harum tamen neutra hujus loci. Galenus *in exegeſi vocum Hippocraticarum*, ſive ut Latinè inſcribitur, in *explanatione linguarum* inter libros Iſagogic. *p.* 143. *Mihi*, inquit, *videtur propriè dici nomen de ipſo animali, etenim affui olim, cùm hoc diceretur in eo libro, & dubitantibus multis de his, quæ fierent, ſolus ego ex ſcripto aggrediens præcognovi veritatem.* βδέλλαν *in primâ ſignificatione* accipi debere contendit, & *lib.* 4. *de loc. affect.* 5. *p. m.* 52. *claſſ.* 4. provocat ad hiſtoriam juvenis, in quo ad *narium foramen in eo meatu, ubi naſus ad oris regionem perforatus*, hirudinem latentem conſpexit; allegat etiam aliam hiſtoriam de homine ſanô Galen. qui cruorem evomuerit epotá cum aquá hirudine. Et his exemplis confidentior redditus loco ultimo fluxus ſanguinis per os, ab hirudine contingentis ſigna pandere non veretur, ita ſcribens: *Quodſi pluribus diebus aliquis cruorem & ſcreaverit, & emunxerit, idque citra capitis vel dolorem, vel gravitatem, ſive præſentem, ſive præteritam, neque plaga eo loco exiſtente, hujus & totum per nares meatum, atque eam oris partem, qua ad nares perforatur, exactè conſiderare oportet. Iſtud enim aliquando contingere poteſt hirudine huic loco adhæreſcente, quæ quidem indies augeri ſolet, quamvis enim primis diebus, quod ſit exigua, latere queat, tertio tamen quartove die haud obſcurè conſpicitur.* Hæc tantopere placuerunt Aetio, ut ſua fecerit *lib.* 8. *c.* 59. Galeni interpretationem probat etiam Foeſius & *in Comment. ad Hippocr. Prorrh.* & *in Oecon Hippocr. p.* 119. Jam non negamus, fieri aliquando poſſe, ut hirudo cum nocturno potu aut alio modo in guttur irrepat, ac ibidem ſanguinis ſugendi gratia hæreat; nam præter Avicennam *lib.* 3. *Fen.* 9. *c.* 5. illud teſtatur etiam Borellus *Cent.* 1. *obſerv.* 24. *p.* 33. & hinc jam olim ad epotam ſanguiſugam deſcripſerunt remedia Dioſcorid. *lib.* 6. Celſus *lib.* 5. Paulus *lib.* 5.

c. 37.

c. 37. Nicander aliique plures; at verò quòd h. l. Hippocrates per βδέλλαν hirudinem intellexerit, illud eſt, quod negamus, nullo modo moti auctoritate Galeni, ſed potius memores iſtius aureæ ſententiæ ipſius Galeni *l.* 2. *de comp. medicament. c.* 8. *difficile eſt, ut, qui homo ſit, non in multis peccet, quædam videlicet penitùs ignorando, quædam verò malè judicando, & quædam tandem negligentius ſcriptis tradendo.* Nam 1°. ex textu ſenis noſtri patet, quòd agatur ibidem de morbo, ad cujus diagnoſin neceſſarium ſit noſſe, utrum capitis & præcordiorum dolores, tuſſis, vomitus, febricula, &c. præceſſerint, id eſt, uno verbo de affectu, cujus cauſa eſt interna, non externa, qualis eſt hirudo, quæ aliis omnino indiciis detegi poterat. Et eſtne ullâ ratione credibile, Hippocratem prætermiſſurum fuiſſe certiora præſentis hirudinis criteria? Atque cùm hirudo dicatur βδέλλα à verbo βδέλλω, quod ſignificat exſugo, qui potuit Hippocrates oblviſci ſuctus, quem Dioſcorides *lib.* 6. memorat, in commemorandis hirudinis indiciis, ab imagine ſanè ſuctûs ipſe Cicero pulchrè *l.* 1. *Epiſt.* 13. *ad Atticum, concionalem hirudinem ærarii* commemorat. Imò propterea ab Arabe quodam Damire apud Bochard. *in hierozoico*, hirudo definitur *vermis niger aut ruber in aquâ degens, qui propendet à corpore, ut exſugat ſanguinem.* Et quid 2°. dicam de dolore, de quo teſtari poteſt & ſenſus eorum, quibus applicatæ hirudines fuerunt & vulnuſculum in parte, cui adhærebant, relictum? Et ſanè non improbabile eſt, eas dentibus eſſe inſtructas, ſi vel maximè ad limacum eas cenſum retuleris, nam etiam cochleas dentibus eſſe inſtructas, teſtatur Martinus Liſterus ex Hookii autopſiâ & Clar. Velſchius *in Hecathoſteâ ſuarum Obſervat.* 67. Nec nodi, quos hic texit Clar. Bonanni in *recreatione mentis & oculorum part.* 3. *problem.* 228. *& ſeqq.* ſunt indiſſolubiles. Villanovanus illis fiſtulam tribuit, alii docent, quod os illis trianguli inſtar hiet. Sanè Plinius *l.* 8. *c.* 10. *p. m.* 497. teſtis eſt, *quòd elephantes cruciatum maximum ſentiant, hauſtâ hirudine.* Sed nullam ejuſmodi doloris mentionem facit Hippocrates. Aut ſi vel maximè abeſſet dolor, omninò æger fruſtum quaſi carneum gutturi infixum, ut ille apud Borellum *l. antea cit.*, percepiſſet, ſed altum & de cruciatu, & pondere tali in textu Hippocratis, ſilentium. Imò ſi textus Hippocratis accuratius inſpiciatur, manifeſtum eſt, quòd in eo ſermo ſit de ejuſmodi ſymptomate, quod per plures dies & noctes durat; at fieri non poteſt, ut hirudo in alicujus faucibus per tantum temporis ſpatium hæreat, & ab eo, quem affligit, aut providis Medicis & Chirurgis adſtantibus non agnoſcatur. Certè intra horæ quadrantem, non mediocrem ſanguinis quantitatem imbibit, & facilè etiam non magna ſanguiſuga ita diſtenditur ſanguine, ut vel digiti magnitudinem adæquet; cruore verò ſatiata ſpontè decidit. Quod & Horatius indicat *de arte* in fine canens: *Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.* Hæc & alia, de quibus meretur conſuli Marſilius Cognatus *lib.* 3. *variar. obſerv. c.* 2. ſatis evincunt, quod βδέλλα in *loco Hippocrat.* non ſignificet animalculum illud reptile, ſed in tropico ſenſu capiendum ſit. Hic ut tantò magis innoteſcat, meminiſſe fas ſit, quod *ſanguiſuga ſit animal oblongum, transverſis lineis* (vid. Jon-

ſton. *lib.* 4. *de Inſect. tit.* 2. *p.* 143.) *diſtinctum*, *ore ſubrotundo ac veluti calloſo & aſpero*, &, ut benè Geſnerus, *moveatur extenſione & contractione corporis ſui ceu annulis conſtitutis*, &c., ut diu ante monuit Ariſtot. *in lib. de animal. inceſſ. c.* 9. Ἰλύσπασις vermi & hirudini convenit; ſcribens *alia* (animalia) *volubili tractu utuntur*, *ut lumbrici*, *quos inteſtina terræ appellant*, & *ſanguiſugæ*; quàmvis, ut demonſtrat Borellus *part. alterâ de motu animal. prop.* 13. corrugatio illa non ſit *cauſa*, *ſed effectus contractionis internorum muſculorum.* Si itaque hirudines cum venis ſanguiferis comparentur, manifeſtum evadit, quòd in non paucis conveniant. Ad unguem reſecare omnia, à propoſito noſtro alienum eſt, & ut analogia rudior, ratione externæ figuræ, manu quaſi palpabilis eſt, ita extenſio iſta, & contractio in utroque corpore non minus clarè patet, quandoquidem & venæ vi fibrarum (quas ſine causâ in vaſis reperiri negavit Veſalius *in Exam. obſerv. Fallop. p.* 129. & Clar. Ent. *in Apolog. pro circulat. ſanguin. p.* 42.) circularium & ſtringuntur & comprimuntur *ſucceſſivè*, *una enim pars poſt aliam comprimitur*, *ut ſanguis agitatus & conquaſſatus debitè miſceatur & confirmetur*; conf. Borell. *l. c. prop.* 33. & 34. Sed præprimis etiam conveniunt hirudo & vena ex mente Hippocratis, ratione tractionis, ſive ſuctionis ſanguinis. Nam paſſim attractionem quandam legitur tribuiſſe venis, cumprimis evidens locus occurrit *in lib. de carnib.* ita ſonans: *Venæ, quæ per ventrem & inteſtina feruntur*, *in quibus cibi & potus coacervantur*, *ubi hi incaluerint*, *id quod eſt tenuiſſimum & humidiſſimum attrahunt.*

Zwingerus in doctrinâ Hippocr. exactè verſatus *in Comment. p.* 135. ita effert mentem Hippocratis: *tenuiſſimum & humidiſſimum*, *à venis meſaraicis ex ventre & inteſtinis*, *quæ ſupra jejunum ſunt*, *ex ileo videlicet & duodeno ad hepar*, *ab hepate ad venæ cavæ propagines*, *in univerſum corpus trahitur.* Propter has aliaſque Bdellæ cum venis analogias iſtius nomen ad hanc deſignandam tranſtuliſſe videtur Hippocrates. Major adhuc eſt ſimilitudo inter βδέλλαν ſanguine diſtentam & venam varicoſam ſeu dilatatam (*einer ſchwartzen auffgelauffenen Ader*), quam etiam nomine hoc Hippocratem intellexiſſe quondam Dioſcorides commentator teſte Galeno exiſtimavit. Et ſanè nihil prorsùs impedit, quin ejuſmodi varices, ſicuti in *artubus*, circa tempora, anum, uterum teſte Paræo *lib.* 12. *c.* 20. in *hypogaſtrio*, *genis*, *palpebris & mammis* Heurnio Auctore *lib.* 6. *Commentar. Aphor. Hippocr.* oriuntur; ita etiam in ore ſubinde exſurgunt.

Ac notatu utique dignum eſt, quod Mœbius *fundament. Phyſiolog. c.*16. narrat, eas aliquando *ſub linguâ & inferioribus labiis cerni.* Minimè verò novum eſt, quod ejusmodi diſtentæ & dilatatæ venæ ſpontè aperiantur, & ſanguinem profundant, id quod in hæmorrhoidibus cæcis quoque, quæ nihil aliud ſunt, quàm criſpatæ venæ hæmorrhoidales ſanguine ſtagnante turgidæ, & in varicibus ſæpè compertum eſt. Confer. *Ephem. Dec. II. ann.* 3. *Obſ.*12. *p.* 51. & *Dec.* I. *ann.* 3. *Obſ.* 104. Sententia ergò Hippocratis, id vult, repleri aliquando fauces ſanguine vaſe quodam ſanguifero dilatato & ſponte aperto, de

quo

quo tanto minus eſt dubitandum, quantò eſt certius, ſanguinem modò ex ipſis *cutis poris* ſtillaſſe, ut Benivenius, Tulpius & alii teſtantur, modò ex *oculis lacrymarum inſtar* fluxiſſe, ut perhibet Foreſtus, (& nobis recentiſſimum ante oculos verſatur exemplum Viri ſenis literati ſedentarii, ſanguineo-melancholici, qui poſt ſubitaneum verticis dolorem tenſivum ophthalmiâ oculi dextri correptus, cum aliquot ſanguinis guttarum ſpontaneâ eruptione è cantho ejusdem oculi majore ſeu interno) modò ex ſaphænâ, modò poplitæâ in pede prorupiſſe, quod Schenkius & Ephemerides *Dec.* I. *ann.* I. *obſerv.* 96. *p.* 197. *&c.* aſſeverant. Hæmorrhagiam itidem penis ſpontaneam memorari videas in Ephemeridibus Noſtris *Dec. II. ann.* 3. Et ſanè ita prorſus eſt, ſicuti Celeb. Wepfer. *in obſervat. Anatomic. de loco affecto apoplexiæ* ſcribit: *Vaſa ſanguifera, tàm intus recondita, quàm externum habitum perreptantia, ſuâ ſponte aperiri, notius eſt, quàm ut probatione indigeat. Vivit,* ita pergit Wepferus, *nobilis quædam matrona 44. annorum, habitu corporis gracili prædita, facie roſeâ ac cætera ſana ac vegeta, huic ante 15 annos in manus ſiniſtræ pollicis extremi parte externâ macula atrorubeſcens, quam extremo minimi digiti apice ferè tegeres, aborta eſt.-- E medio hujus maculæ ſingulis annis ter quaterve ſanguis cum ſaltu aliquot cubitorum altitudine ſuâ ſponte, erumpit & quidem non parva quantitate &c.* Sic deſtillatoris novimus uxorem juvenculam ſummè plethoricam, cui venæ in pedibus varicoſæ nonnunquam ſpontè rumpuntur, & copioſum, cum euphoriâ, ſanguinem effundunt, imprimis tempore ingravidationis, & quando venæſectionis conſuetæ terminum tranſcendit, eam ultra ſtatum tempus differendo, aut prorsùs negligendo. Quòd verò intra os interdum ejuſmodi quid fiat, exempla evincunt. Apud Kerkring. *in Spicileg. Anatom. Obſerv.* 25. *p.*61. *& ſeqq.* recitatur exemplum de Viro quodam ſexagenario majori, utpote qui Kerkringium conſuluerat, an Viri aliquando menſtruis laborent? de quo non immeritò Auctor noſter ſuſpicatur, quòd quondam hæmorrhoidum periodos in ſe fuerit expertus. Is primò quidem per plures dies ejecit ſanguinem, cohibitâ autem primâ iſtâ violentiâ ſanguinis effluxus ei poſt menſem rediit, ac ſtatas vices menſtruas ſervavit, donec tandem fortè incongruâ medicatione, menſe octavo è medio tolleretur. Hoc ſputum ſanguinis ipſe Kerkringius non auſus eſt nominare hæmoptyſin, quanquam ſine dubio ex eo ſolo collegerit, Virum illum phthiſi incepiſſe laborare, quod & hodie multis eſt ſolenne, imò ipſum hæſiſſe ambiguum, unde ſanguis ille profluxerit, ſatis patet ex admonitione ad lectorem, quam huic hiſtoriæ attexuit. Et profectò non diffitemur, nos in eâ eſſe opinione, quòd noſter ſanguinis fluxus per os ſæpiùs hactenus quidem obſervatus, ſed ſub nomine hæmoptyſeos deſcriptus utplurimum fuerit. Quantus enim ſit vocis hujus abuſus, nemini ignotum, adeò ut etiam *fluxum ſanguinis ab hirudine* inſciè deglutitâ & in faucibus hærente, *l. a.* Borellus *hæmoptoidem* vocet. Illuſtre verò affectus noſtri ſub nomine hæmorrhagiæ oris periodicæ paradigma prodidit Doctiſſimus Medicus Arnoldus Bootius *in obſerv. Medic. de affectibus omiſſis c.* 7. quod ferè totum huc

Hh 2 trans-

transſcribere non pigrabimur: *Jacobus Uſſerius Archiepiſcopus Armachanus, 64. ætatis annum agens, jam à plurimis annis patitur bis terve periodicum ſanguinis profluvium ex ore, utplurimum in latere ejus ſiniſtro duntaxat; nec ibi ſemper in uno loco, ſed interdum ex linguæ latere, aliàs ex gingivis, quandoque ex alterutrius labii aut buccæ parte interiore. Antea & dum junior erat, exiliebat quandoque ſanguis tantâ vi ac copiâ ut in præſens vitæ periculum, inde conjiceretur, omnique valentiſſimorum remediorum genere tentato, ægerrimè tandem reſtringeretur. Sed permulti jam ſunt anni, ex quo citra ullum impetum, & guttatim tantum ſanguis promanat, id autem fit aſſiduo absque ullâ intermiſſione, noctu æque ac interdiu, donec periodus abſoluta ſit, quæ nunquam minus uno die naturali, plerumque duos, aliquando etiam diutius durat. Initio aliquamdiu nihil non tentatum fuit, ut ab hoc ſymptomate liberaretur, ſed poſteaquam apparuit, corpus ejus huic evacuationi penitus aſſueviſſe, deſtitit ejus ſuppreſſionem amplius moliri, monitus à me, eam cum inevitabili ipſius pernicie conjunctam fore, cum hoc profluvium in beneficium ſuum, olim converterit natura, eoque ſoleat à ſuperfluo onere ſe liberare, quoties nimium increvit ſanguis, humoresque ei permixti; quæ ratio, in quocunque, corpore pondus habitura, magis etiamnum in eo prævalet ob peculiarem ipſius conſtitutionem, quippe naturaliter multo ſanguine abundat, eoque præfervido ac bilioſo: prætereaque vix ullis exercitiis utitur, niſi concionandi ſingulis Dominicis, quod cum faciat ſingulari cum affectu & efficaciâ, corpus ejus mirum in modum inde afficitur, ita ut à ſingulis concionibus ſudore totus madeat ac diffluat; Alioqui toto anno lectioni & ſcriptioni aſſiduo vacat. Eò autem libentius huic conſilio acquievit, quia præterquam quod id ſibi abſolutè neceſſarium vidit, nec poſſe ſe jam absque exitio ſolenni hâc hæmorrhagiâ carere: nullum magnoperè inde incommodum capit, niſi quod noctibus ac per ſomnum ſanguinis, quem toto die continenter exſpuere cogitur, aliquanta portio in ventriculum ex ore defluit: quod ipſum, aliis multis periculoſum futurum, diſcrimine ferè vacat in ipſo, ſiquidem natura, finitâ hæmorrhagiâ, ſolet omne id, quod in ventriculum, interea confluxit, ſpontè expellere, eoque absque ullâ notabili corporis perturbatione, per inferiora ſe exonerare.* Duo ejusmodi exempla rejectionis periodicæ ſanguinis per os ſibi notaſſe videtur D. Helwich, alterum in fœminâ, in viro alterum. Et fœmina cholerica in conjugio fœcundo vivens quadragenariæ propior, citra ullam ſanitatis labem aut menſium ἀτεξίαν, vere & ultimo etiam æſtate, & autumno jam per aliquot annos ſine prævio capitis dolore, ſalſedine in ore, aut catarrhorum indiciis, absque febri, nullâ comitante tuſſi ad hodiernum usque diem, aliquâ reſpirationis difficultate, aut præcordiorum dolore, ſanguinem ex ore ejicit. Duobus diebus antequam ſtatus ille fluxus ſanguinis erumpat, in palato titillationem poſt uvulam percipit, noctu autem utplurimùm ſanguis ſeſe in linguam infert non floridus, non ſpumoſus, qualis in hæmoptyſi eſſe ſolet, neque grumoſus, neque talis, qualis ex venis hæmorrhoidalibus ſtillare ſuevit, cum ſcreatu non magno, interdum ſimplici ſputatione per quatriduum circiter ex intervallo

drachmas

drachmas duas ſanguinis reddit, deinde verò iterum ſponte ceſſat. Vir 30. ætatis annum agit, & eſt ſanguineo-melancholicus, quem anxiâ formidine ſecuturæ phthiſeos medentes replevêre, is in itinere Italico generoſioris vini abuſu 27 circiter ætatis anno hæmorrhoides provocavit, cùm verò Medici magnas eidem ex fluxu tam maturo ominarentur miſerias, nihil non egit, ut hæmorrhoides ſuppримeret. Damnatus eſt voti. Poſtmodùm verò Nodo, ut quidam veterum vocant, & dolore circa os ſacrum gravativo ſæpius preſſus, ſpaſmis vagis & anxietatibus imò & lipothymiis, ut ferè ſolent eſſe repentinæ translationes cum his moleſtiis conjunctæ, exagitatus eſt. Deinceps inopinatò poſt uvulam dolore lancinatorio & ardore afficitur, qui tamen brevi tranſiit. Hinc prout timidus eſt, neſcio, quæ ſibi imminere mala ratus, tantùm non exanimatus, cùm die quodam ſanguinem ex ore, ſine tuſſi, cephalalgiâ &c. ferri videret ac continuaret per biduum ſanguinis iſte fluxus. Ad hunc compeſcendum variis irrito conatu adſtringentibus uſus eſt, nam quintâ jam vice circa illas Lunæ phaſes, quibus antehac fluxum hæmorrhoidalem eſt expertus, ſanguinem per os nuper adhuc ante duos menſes per 24 horas in magnâ quantitate reddidit. Noſtro conſilio iis jam utitur medicamentis, quibus hæmorrhoides pelli norunt practici, ut naturam ad priſtinam excretionem hæmorrhoidalem vocet, & æger opinionem hæmoptyſeos exuat, incertum quo exitu. Fugit ſollicitè motus corporis nimios, clamores, ſaltus, aromata, piperata, vini ingurgitationes, cibos ſalſos, acidos, acres, &c. Sed pathemata animi regere debitè non poteſt, atque hinc incongruos motus in corpore excitat, eoque ipſo intentioni noſtræ obicem ponit. Senſus ille titillationis in priori & lancinatorius in poſteriori omninò indicant tenſionem quandam pororum & vaſorum, & hæc præſupponit congeſtionem ſanguinis, ut congeſtionem ipſam in aliis hæmorrhagiis fere preſſiones ſpasmodicæ variæ præcedunt. Et ſi locus, undè ſanguis effluit, viſui pateret, omninò etiam turgeſcentia vaſis in oculos incurreret. Et licet hæ, de quibus ſermo eſt, perſonæ in mediocri tantùm quantitate ſanguinem rejecerint, non eſt tamen dubitandum, fieri poſſe, ut, ſi iracundia hæmorrhagiæ ſeſe comitem jungeret, vel alio modo natura & principium agens exacerbaretur, aut nimium turgeſceret ſanguis, in enormi quantitate hinc profluere queat. Statæ autem iſtæ vices fluxus hujus facilè falſi convincunt iſtam opinionem, quæ ejuſmodi ſanguinis fluxus aut fortuitæ ſtaſi, aut obſtructioni, aut maſſæ ſanguineæ exæſtuationi aliisque circumſtantiis accidentalibus, quæ ad majorem quidem eruptionem aliquod momentum poſſunt fortaſſis conferre, transſcribunt, & acceptum ferunt; contra eam, quæ deſtinatum hic naturæ conſilium, ac intentionem minuendi pletoram hujus hæmorrhagiæ cauſam eſſe ſuſpicatur, invictè roborat. D. *Oehmb* ejusdem excretionis ſanguineæ exemplum notabile in quodam ſanguineo, qui modo organa muſica animat, ſe vidiſſe recordatur. Ille itidem absque ullâ tuſſi, aut concomitanti dolore ſanguinem expuit; ſed, quod itidem obſervatu digniſſimum eſt, gargarismate ex adſtringentibus parato, fluxus ille quidem cohibitus, enimverò large ſanguis per vias urinarias effluxit;

fluxit; cùm verò & huic frænum injiceretur, secuta febris cum exanthematibus scorbuticis, quâ itidem dexteritate & vigilantiâ Collegæ nostri liberatus est. Nisi nos omnia fallunt, fluor ille sanguinis, de quo hactenus locuti sumus, ab Aureliano *lib.* 2. *Chron. c.* 11. (*p.* 55. *edit. Basil.* 1529.) his verbis describitur: *Is, qui ex supernis faucium sanguis fluit, primo parvus intelligitur ferri, aut, si plurimus, non spumosus. Prætereà cum quodam excreatu despuitur, ipsæ quoque partes, sumpto cibo vel potu, aut gargarismate mordicantis materiæ dolore pulsantur, & inspicientibus nobis expressâ linguâ visu locorum probatur asperitas. Plerumque etiam, ut Erasistratus ait, tubercula, quæ Græci condylomata vocant, visibus occurrunt, quæ sunt similia hæmorrhoidis, ex quibus sanguis fertur.*

Excretioni sanguinis per vias urinarias, quæ sub nomine mictûs cruenti ferè nota est, varii à Medicis fontes tribuuntur. Non attinet prolixe commemorare, quod subinde in renibus causa lateat. Ita sexagenarius quidam ex vehementi saltatione in hunc affectum incidit, & licet huic malo occurreretur per V. S. & ∇. ferratas, nihil tamen effectum est. Imò post sesquiannum sanguinis plus minus per aliquot septimanas urinæ stillicidio, tumore ingenti & duro in abdomine contra renem dextrum, summo ardore in imo abdomine è regione renis ejusdem, venis abdominis externis ejusdem lateris varicosis & præter modum tumidis, habitu corporis leucophlegmatico, siti, vigiliis, coxendicum stupore & crurum imbecillitate, affectus vixit; ac licet quodammodò ex periculoso affectu respiraret, brevi tamen iterum in eundem incidit & post aliquot dies ex urinæ suppressione interiit. Hic æger cultro anatomico subjectus est, ac in cadavere deprehensus fuit ren dexter immensæ magnitudinis cancrosus ad 50. uncias pendens, atque in hoc plurimi exigui calculi apud Celeberr. Listerum *in dissert. medicinal. de calcul. hum. p.* 22. *& seqq.* Nec minus per urinæ ductum ex ureteribus sanguis prodire potest, uti comprobat exemplum apud Steeghium *lib.* 8. *Pract. c.* 41. Ulteriùs quoque dubitari nequit, quin ex vesica sanguis erumpat, quod testantur Aetius *tetr.* 3. *Serm.* 3. *c.* 3. Paulus *lib.* 3. *c.* 45. aliique plures. Atque hinc consentienti suffragio approbatus est Hippocraticus aphorismus 75. *ex Sect.* 4. *Si quis sanguinem aut pus mejat, renum aut vesicæ exulceratio significatur.* Quod iisdem ferè verbis *lib.* 2. *c.* 7. Celsus expressit.

Meminimus in testibus aliquando observatos varices, neque rarum est, alterutrum laxiùs propendere, & unum altero esse turgidiorem; ac propterea prorsus non est incredibile, dilatatas venas hasce aliquando dehiscere & sanguinem eructare, eumque per urethram prodire. Quòd & ex ipsa aliquando urethrâ sanguis effluat, jam ante multa secula annotavit Aurelianus *lib.* 5. *Chron. p.* 152. Nec, quâ erant in indagandis abstrusioribus ἀκρίβεια antiquiores, intactum reliquere, fieri aliquando posse, ut à suppressione hæmorrhoidum mictus sanguinis oriatur, prout liquido constat ex Nicolo *Serm.* 5. *Tract.* 10. *c.* 19. Savonarolâ *Pr. tr.* 6. *c.* 19. *rub.* 19. Alexandr. Benedicto *lib.* 24. *c.* 22. aliisque. Atque hinc iterum Aurelianus *l. c.* testis est, *solere sicuti in podice,*

vel

vel fœminarum sinu, aut matricis collo, etiam in vesicâ hæmorrhoides generari. Sed subinde maximæ difficultates in diagnosi partis affectæ sese produnt (conf. Celeb. Welschius *decad. X. consſ. X. in Curat. propr.*) atque hinc omnino signa in enumerato habere necesse est. In renibus causam quærendam ait Aretæus *lib. 2. Chronic. c. 3. quando sanguis multus collectim effluit,* cui signo Aurelianus dolorem in clunibus h. e. in lumbis *l. c.* adjungit. Priùs illud Hippocrat. his effert verbis: *qui inopinanter sanguinem mejunt, iis è renibus venulam ruptam esse significat;* quibus verbis innuitur, renes esse læsos, quando sanguis mingitur confertim, uno impetu, largissimè, sine causâ externâ, derepentè, absque ullo prægresso symptomate. Vesicam affectam arguunt 1°. lancinatio quædam perquam molesta circa vesicæ collum cum ardore. Id enim vesicæ læsæ signum Celsus *lib. 2. c. 7.* pronunciat, *si circa pubem interiores partes doleant.* 2°. Stillicidium urinæ, hujusque gravis odor, juxta *sect. 4. aphor.* 80. Breviter τὰ περὶ τὴν κύστιν laborant, *si quis sanguinem aut grumos mejat, aut urinam guttatim emittat, dolore sese ad hypogastrium, seu pectinem & perinæum, intestinum rectum & prostatas extendente.* Et quoniam profluvium ejusmodi sanguinis calculum, qui asperitate sua, & acutie vasa lacerat, præsupponit, necesse est, ut concurrant τεκμήρια illa, quæ calculum renum & vesicæ patefaciunt. Collum vesicæ locus affectus est, quoties dolor circa veretri initium sævit. Læsam autem urethram esse, constabit ex eo, quando sanguis paucus sine intermissione per notabile tempus manat doloreque urethra uritur.

Varices testium sanguinem plorare, dilatatæ venæ, oculis sese objicientes, & cæterorum signorum absentia manifestant.

Hæmorrhoides autem vesicæ sanguinem profundere ait Aurelianus *p. 153. cum non coacervata primo sit effusio, sed augmentis quibusdam promota, interjectis defectionibus:* quando *retento sanguine dolor pubetenus vexat, ac inguina & clunes,* i. e. ilia, ac forte etiam testes, *tenduntur, effluente autem iterum sanguine symptomata hæc omnia cessant.* Quæ signa pathognomonica tantò erunt certiora, si fluxus hæmorrhoidum consuetus antea fuerit suppressus, lapilli nunquam antea excreti, nec ulla ruptorum vasorum indicia præsto fuerint, & tandem, si ejusmodi fluxus periodos statas servaverit. Tùm enim certiùs concludi poterit, ejusmodi exclusionem sanguinis per urethram referendam esse ad hæmorrhagias, quas natura suo bono, non ruptis, sed hiantibus tantùm vasis instituit. Nec videtur statim de hæmorrhoidibus vesicæ cogitatio abjicienda, si in majori copiâ sanguis erumpat, quàm è venis ani uno cursu excerni solet. Nam etsi ordinariò non confertim ex hæmorrhoidibus vesicæ & ani exeat, quod rectè notavit Aurelianus, fieri tamen potest, ut magno aliquando cum impetu erumpat. Fœminis menstrua plerumque sensim stillatim fluunt, at quidnam in certis casibus fiat, fluxus mensium nimius, ipsis tyronibus notus, edocet. Atque hinc rectè Hercules Saxonia *l. 3. Pract. c. 40.* refellit argumentantes à copioso sanguine excreto ad renes affectos, allato exemplo de Nobili Patavino, cui per 5 annos, ex intervallo, sanguis

guis multus ſponte & ſubitò ex apertis colli veſicæ venis vacuatus fuit. Multoties hunc affectum videtur tractaſſe Doctiſſimus Caſp. Hoffmann. nam *lib.* 3. *Inſtitut. c.* 97. docet, *mictum ſanguinis accidere iis, quibus copia peccat ſanguis, iisque ſingulis menſibus hàc exire, ut videantur fœminarum naturam induiſſe.* Luculentum ejuſmodi hæmorrhoidis veſicæ exemplum ſub titulo mictûs ſanguinis copioſi, ſine detrimento ſanitatis proponit Neſterus *in Miſcell. Nat. Cur. Dec. I. ann.* 8. *Obſerv.* 23. *p.* 42. Quid nuper nobis in praxi compertum fuerit, breviter recenſebimus. Vir ſeptuagenario proximus, temperamenti ſanguineo cholerici, cum venis turgidis & latis vitæ ſedentariæ deditus, victuique craſſiori à teneris aſſuetus, eumque ſemper etiam in lautiſſimâ ſorte ſectatus, à multis abhinc annis, fluxum hæmorrhoidalem ſemel iterumque expertus, ac, cum hæmorrhoides ſubſtitiſſent, in Podagram nullo atrociori dolore moleſtam lapſus, ac hoc quoque emanente, dyſenterico fluxu, per aliquot hebdomadas, atrociter afflictus, tandem ante biennium ſanguinem per urinæ ductum excluſit merum & craſſum in notabili ſatis quantitate, absque omni dolore, gravitate ac tenſione circa regionem renum, ureterum, veſicæ, ulloque alio calculi indicio, aut viſceris alicujus labe, ac deinde per dies aliquot urinam, aquæ, qua caro recens lota fuit, non abſimilem reddidit. Ante annum iterum aliquoties, ſtatis periodis, ſanguis eadem viâ effluxit. Hoc anno ſeculi 18 primo tempore vernali inſigni copia & ϛωρη̃ ſanguis iterum per menſes ſeptem certis intervallis prodiit. Circa Julium vocati fuere Medici, à quibus renes magnam exulcerationem minitari, ut fieri ſolet, in perplexo ſtatu initio creditum fuit; adhibita varia (quanquam non ſatis conſtanter) absque ullo levamine. Succus urticæ, & decoctum equiſeti, conſilio noſtro ſumpta, egregiè ſe geſſerunt, etiam tùm, cum mictus eſſet copioſiſſimus, & integras matulas mero, ſine urinarum aquâ, & craſſo ſanguine impleret. At nimis citò ab uſu ſalutarium horum medicamentorum, quæ ſola certe, nihil quicquam proficientibus venæ ſectionibus (quarum una ſine Medicorum præſcitu in pede celebrata auſu certè temerario) hirudinibus etiam fruſtra venis hæmorrhoidalibus debito tempore applicatis, exundantem ſanguinis maſſam intra venarum canales coercere viſa ſunt, ſuo conſilio deſtitit. Cùm fluxus ille ceſſaret fere per menſis ſpatium, nonnunquam vehementer anguſtabatur, eò quod grumi in veſica reſtitarent, his verò poſt topicorum uſum, non ſine dolore in pube & virgæ radice, ac dyſuriâ, ut & teneſmo exeuntibus, facile ſeſe recolligebat. At verò quia iterum cum impetu maximo prorumpebat, metus erat, ne in illo etiam ſententia Aretæi 2. *Chronic. c.* 4. *ſanguinis effluvium tametſi non admodum citò enecet, tempore tamen procedente infinitos jugulavit,* locum tandem inveniret, tametſi alias oraculi loco habendum illud Hippocratis: *Sanguinem mingere raró quidem & ſine febri ac dolore nihil mali ſignificat, ſed laſſitudinum ſolutio fit.* Sanè pes ægri noſtri ſiniſter tumore magno diſtendebatur, collapſis inſigniter viribus, & parum nuper, cum Barbitonſoris conſilio, (qui ne Æſculapio quidem ipſo minor ſibi eſſe videtur) fonticulum in tumido pede excitari curaret, à gangrænæ periculo abfuit. Accedebat

cedebat & hoc, quòd & in adhibendis medicamentis, non tam medicorum ſuaſui, quàm ſuo obtemperaret ingenio. Id in noſtro erat peculiare, quòd teſtium alteruter eſſet notabiliter major, & laxius dependeret. Tandem eodem anno, ſuppreſſione urinæ & gangræna veſicæ, poſtquam acidulas frigidas ingurgitaſſet, mortuus eſt.

In ſimili materia alia duo exempla D. Pauli proponit: Alterum in Puellâ decennali; alterum in viduâ nobili quinquagenariâ. Illi circa plenilunium jam ab aliquot annis ſuperius oris labium intumeſcit, moxque inſecuta ex hujus fiſſurâ tanquam arteriâ inciſâ ſanguis exſilire videtur; cujus effluxus antea prohibitus periodicam ophthalmiam attulit. In vidua jam à duodecim annis natura lunare tributum per hæmoptyſin cum prævia dyſpnæa, tenſione hypochondriorum ſpasmodicâ, leviſſimâque tuſſi in magnâ ſæpè quantitate perſolvit, taliquе excretione finitâ hæc optimâ valetudine fruitur.

Hæ ſimilesque hiſtoriæ abundè demonſtrare videntur communionem hæmorrhoidum cum venis veſicæ, & collo veſicæ implantari venas majuſculas, quæ largiùs ſanguinem fundere poſſunt. Certè minimè paradoxon eſt ex venâ hæmorrhoidali externa ramulum aliquem in collum veſicæ excurrere & eidem immergi. Qualem pariter ramum hæmorrhoidalem externum in illo affectu ſatis raro ad medium & ſummitatem oſſis ſacri tumoremque ſingularem, ſanguineo - varicoſum quaſi, in eo natum & connatum, aſcendiſſe, quem D. Preuſs hisce annis in recens natis quibusdam infantibus notavit, non ineptè ſuſpicatur, quin & ſequentibus demonſtrare conatur. Naſcebatur ſcil. Anno 1697. Novembri G. J. Piſtori filiolus, 1701. Octobri G. K. pileorum formatori puella, & 1703, quo hæc ſcribimus, Auguſto H. C. S. militi urbano gnatus, cum tumore in medio oſſis ſacri circa baſin latiore & fimbriâ quaſi craſsâ cutis veræ cuticulæque albæ latitudine digiti cincto, ad magnitudinem pugni, in hoc minoris, in alio majoris p. m. aſſurgente, de cætero molli, flaccido lividoque, transparente per cutem tumorisque tunicam valdè attenuatam ſanguine quaſi fluido & venoſo, qualis etiam per hæmorrhoides externas tumentes cum & absque fæcibus dein prodibat, effluxuque ſuo tumorem prædictum notabiliter diminuebat; manifeſto ſanè indicio mutuæ cohæſionis aut communicationis hæmorrhoidum cum intumeſcentiâ hâc circa medium oſſis ſacri, quæ & ipſa nil aliud eſſe videbatur, quàm tumor ſanguineo-varicoſo-ulceroſus, ad abſceſſus ſanguineos ſeu ſanguifluos M. A. Severini *p. m.* 170. 171. 172. & 179. *de recondita abſceſſuum naturâ*, à ſuper-vomitu venarum æque ex venoſis, quam parili ratione aliàs ex arterioſis vaſibus oriundos, non incongruè referendus, natus forte ex compreſſione vel obſtructione, hincque ſtagnatione & corruptione ſucceſſivâ ſanguinis venoſi craſſiuſculi intra valvulas rami cujusdam hæmorrhoidalis externi, interſtitium valvuloſum illius venæ accumulatione ſuâ majori in majus ſpatium ſenſim diſtendentis, tandemque hinc inde perforantis, quemadmodum cùm hydatidibus in ampliſſimos ſacculos lymphaticos ſimili modo extenſis fieri, in Ephemerid. noſtr. *Dec.* 2. *ann.* 7. *Ob.* 141. *p.* 278. fuſius deduximus, & ex Dolæi *Encycl. Chir. p. m.* 1248. 1249. *ac* 1251. pluribus addiſci poteſt.

In Pistoris enim suprà dicti filiolo 1697. d. 9. Novembr. nato cum Paralysi trunci corporis inferioris, pedumque, tumore isto in summitate ossis sacri brevi putrescente hincque aperto ichor cruentus fœtidissimus effluxit, carie ossis subtus apparente, convulsionibusque tandem accedentibus, quibus etiam 18. Novembr. puer ille iterum extinctus est.

In pileorum formatoris puella 10. Octobr. in lucem edita, paralytica quoque quoad femora & pedes, licet consilio D. Oehmbii meoque, præter interna præcipitantia & confortantia, topica quoque nervina & putredini resistentia indefesso chirurgi labore applicarentur, corrupta successivè tunica tumoris, 16. ejusdem Mensis sub auroram is sponte ruptus est, profluente sanguine ichorode putridissimo, vesperi dein accedentibus convulsionibus, perseverantibus usque ad diluculum sequentis diei, finemque vitæ tunc imponentibus. Inspecto accuratius post obitum abscessu, tunica disrupta, in qua ichor fuerat contentus, apparuit alba crassaque, uti venarum tunicæ solent, & in summitate in funiculum seu ductum quasi quendam venosum corrugata iterum coierat, per quem etiam mediante stylo usque ad interstitia musculorum ibidem & os sacrum descendere poteramus, in cujus quoque medio notabatur foramen magnitudine pisi minoris cariosum cum fœtore summè putrido; nullibi tamen hic ulla penetratione usque in cavitatem intestini recti se exhibente, ut sanguinem itaque, qui & hic per anum simul prodierat, solis hæmorrhoidibus externis elapsum pateat. Militis urbani gnatum quod concernit, præterquam quod tibiis in crucis formam sibi invicem impositis, & anteriora ac interiora versus ad femora sursum flexis, pedibusque extremis introrsum seu ad latus internum contortis, ac una cum femoribus motu spontaneo prorsus destitutis, satis monstrosus 17 Aug. nasceretur, similem insuper, ac supra descriptus, tumorem in medio ossis sacri monstrabat, instar marsupii vel sacculi longitudine latitudineque palmi ferè propendentem, qui altero mox die vestigia putrefactionis & sphaceli maculis latioribus tùm pallidis, tùm lividis viridibusque tum etiam atris quibusdam ac fœtentibus, hinc inde ostendebat usque ad fimbriam baseos superius intimatam, nunc valdè rubentem & inflammatam; hinc exiguo vulnusculo in apice tumoris per lanceolam primitus inflicto, emanabant ichoris cruenti fluidique unc. ij. fermè, quo subsistente, ne pars sincera traheretur, tunica undique putrida, valde attenuata & transparens (post resectionem & corrugationem verò satis deinde crassa) usque ad fimbriam modò nominatam successivè amputabatur absque ejulatu notabili, columellæ verò ejus aliquot lymphatico-arterioso-venosæ à basi ossis sacri ad summitatem illius tumoris tunicæque usque protensæ, & huic firmiter connatæ, ligatura prope fundum majorum earundem cum filo duplici injecta, ne hæmorrhagia fortè nimia accideret, spatio aliquo supra vinculum dissecabantur, cavitate abscessus hujus stupa (*Corpey* vocant) expleta, melle rosato cum essentia myrrhæ remixto imbuta, emplastroque defensivo desuper imposito. In cavo verò ulceris hocce apparebant etiam hinc inde tubercula livida varicosa, disparentia deinde, cùm sanguis per hæmorrhoides & intestini recti extremitatem

tem flammea rubedine tinctam reliquis diebus prodiret, ſerum autem paucum ichoroſum per abſceſſus prædicti ſinus hinc inde prorumperet.

Suctu tandem ex paralyſi maxillarum quoque deficiente, (quam vocant *das Glæſen fallen*) poſtquàm ſucceſſivè emarcuerat, vigeſimoque nono Auguſti ſine ullis convulſionibus tempore matutino placidè obierat infans, viſcera omnia ſana (circa finem autem oſſis ſacri foveam ingentem) & vaſorum prædictorum, venoſorum imprimis in medio & radice abſceſſus excavati, continuationem ſatis amplam, ſupra os ſacrum & tandem inferius *per ejus foramen* quoddam laterale, nervo deſtinatum, deſcendentem usque ad inteſtini recti extremitatem, deprehendimus, ita ut nihil aliud viderentur, quàm propago quædam magna venæ hæmorrhoidalis externæ, quemadmodum D. Helwich exenterationi præſens una mecum diſtinctè intuitus eſt. Cauſa, quorum hactenus mentio facta, tumorum non fuit eadem. Piſtoris enim & pileorum formatoris uxores nil aliud noverant, quod anſam peſſimo huic & ſemper ferè funeſti in oſſe ſacro ominis phœnomeno ſuppeditare potuerat, præterquam quod illa brachium aqua ferventiſſima combuſtum hincque veſicas ingentes in illo mox elevatas & exulceratas ancillæ; hæc autem tumorem lividum mariti (*eine blaue Beule*) ex contuſione in tibia contractum, dum prægnans eſſet, abhorruerat manuque propria tractaverat, hinc verò, more gravidis ſolenni nec adeo ſemper laudando, f. v. natibus mox applicata, ut illic, non autem in locis conſpectui magis expoſitis, fœtus nævo hoc, ſicubi horror & imaginatio fortè nociva, notaretur.

Militis denique uxor pedes fœtus monſtroſos terrori quidem à conſimilibus in mendico quodam viſis, tumorem verò prædictum ſupra os ſacrum gravi cuidam tempore pentecoſtes ſub uteri geſtatione lapſui in poſteriora & percuſſioni cum fruſto ligni ingente procul dubio debebat; quibus non ſolùm ex colliſione fœtus ſumma vertebra oſſis prænominati aliqua, foveam ſuperius intimatam conſtituens, introrſum magis acta, & ſpinalis ibidem medulla una cum nervis inferioribus, hinc neceſſario paralyticis, in maximas coacta anguſtias, ſed ex tanta contorſione partium illic mollium nova etiam vaſorum, aliquomodo ſic laceratorum, divaricatio, ramificatio, & extenſio tandem morboſa facilè fieri potuit.

Parallela aliquomodò hisce exempla ſi cui volupe fuerit legere, adeat D. D. Burgii olim, Graſſiique noſtri, nec non aliorum quorundam obſervationes recenſitas in Ephemer. noſtr. imprimis *Dec.2.Ann.5. obſ. 69. pag.* 157. *&* *Ann.* 6. *Obſ.*58.*pag.*141.142.143.uti & *D.* 1. *A.* 3. *O.*57.*pag.*177. *D.*2.*A.*2.*O.*158. *pag.* 363. *&c.* & *A.* 5. *O.* 108. *p.* 431. *&c.* H. I.

Scenam hoc tempore ingrediebantur dejectiones dyſentericæ, de quibus nihil novi à nobis obſervatum fuit, quàm quod in corporibus cacochymis, tùm etiam quando ſymptomata remittunt, & ſcybala minus ſunt cruenta, nec ſedes adeò terminoſæ, ſed ad legem naturæ accedentes, nec non ſomnus recurrit, & denuo alimenta appetuntur, adeoque in portu ægri ſunt, ex improviſo ſequatur diarrhæa, quæ corpus variis Diarrhæa poſt dyſenteriam.

 humori-

humoribus repletum depleat, & ab eluvie repurget. Nihil ſiniſtri portendit illa diarrhæa, ſed, etiamſi vires aliquo modo dejiciat, firmiorem impoſterum ſanitatem pollicetur. Ita morbi congeneres facile in ſe invicem commutantur. Notum enim ſatis eſt, quod ſæpe *alvi profluvium* verbo Hippocr. *ſect.* 7. *aphor.* 76. excipiat dyſenteria, & hanc, ut aphoriſmo ſeq. innuit, iterum lienteria, vel, ut hoc anno non raro viſum eſt, diarrhæa.

Poſt propulſas ejus temporibus febres in diverſis hinc inde corporis partibus, præſertim autem in volis manuum & plantis pedum (confer. Haffenrefferi *Noſodoch. p.* 156.) reconvaleſcentibus epidermis diſcedebat, & quaſi per ſquamas abradebatur, quam cuticulæ abſceſſionem in febribus jam olim etiam annotarunt Salmuthus *Obſerv. Anatom. Cent.* 1. *obſ.* 98. *p.* 59. Lotichius *l.* 1. *c.* 7. *obſ.* 36. *p. m.* 90. Platerus & alii, eamque malignitatis conſtituunt notam, quæ tamen in noſtris febribus non obſervabatur.

Porrigo. Alias iisdem diebus multi ex egenis cacochymi deformabantur porrigine. Affectus hic cutaneus eſt, &, ut conſtat, potiſſimum derma capitis, paulò rariùs reliqui corporis, in tenues & furfuraceas ſquamulas citra exulcerationem faceſſit. Et ſi quando poſterius contingit, videas veriſſimum eſſe, quod Celſus habet *l.* 6. *c.* 2. *inter pilos ſquamulas illas ſurgere, & interdum madere, multo ſæpius autem eſſe ſiccas.* Cauſa ejus rei videtur eſſe, quod verbo Foeſii plurimi maximique pili naſcantur, qua corporis parte cuticula rariſſima eſt. Notus etiam eſt nobis, cui ſingulis annis in Julio & Auguſto totâ ſede ima inter clunes diviſâ à podice ad perinæum usque primò rubedo & pruritus excitatur, & tandem ſquamæ ſuccedunt furfuraceæ, & metus eſt, ne, quod alicui, teſte Platero *l.* 2. *obſ. p.* 519. evenit, malum ſerpat, & ſcrotum ac penem occupet, quod poſt morbum aliis contigiſſe conſtat. Pars illa, quæ in ſquamulas abit, eſt cuticula ſeu pellicula illa tenuis, quæ cuti cohæret, ac ab externis injuriis defendit. Conf. Williſ. *de Medicam. operat. ſect.* 3. *c.* 5. Cæterum quænam ſit mali cauſa facilè patebit, ſi ad ea reſpexerimus, quæ cuticulam à ſubjecta cute ſeparant. Præſtant hoc admotus ignis, aqua fervens, phænigmi &c. hoc autem ipſo ſatis edocemur, cauſam porriginis eſſe vel ſordes acres & calidas cuticulæ à parte exteriori accreſcentes vel ejus generis recrementa ex arteriis ad glandulas cutis & ex his per lymphæ ductus ſive vaſa excretoria ad cuticulam rejecta eamque partibus ſuis pungentibus & activis in ſquamulas reſolventia. Nec ſanè mirandum à fæculentiis talibus cuticulam pati ejusmodi decolorationem, cùm admodum probabile ſit, illam non tam ex fibris certâ lege contextam eſſe, quàm ex materia viſcoſa à ſubjectis partibus exhalante, & per compreſſionem corporum incumbentium, ne diffluere poſſit, coercita oriri. Id quod manifeſtè ſatis probat promptiſſima cuticulæ regeneratio: Nam illa ablata ferè eodem modo reſtituitur, quam pellicula in pulte, & decoctis viſcoſis, eam enim, ſi materia calenti detraxeris, alia ejusdem rationis ſubſequitur. Si autem cuticula ex viſcoſis, tenacioribus generatur, cur non ex recrementis, acrioribus, ferventioribus ac tenuioribus & facile diffluentibus deſtrui poſſet? Tametſi autem longe melius ſit, ejusmodi

acribus

acribus excrementis cuticulam, quàm interiora viſcera in diſcrimen venire, negandum tamen non eſt, porriginem, quæ cutem fœdat, haud fallax eſſe ſignum, quod corpus cacochymorum humorum colluvie redundet, unde Aëtius non malè à depravatis humoribus pityriaſeos originem petit, cum quo etiam conſentiunt Trallianus, Paulus & alii veteres. Nec immeritò lividi ac fœtentes furfures à Gilberto lepræ aliorumque ſonticorum malorum nuncii eſſe creduntur. Cura mali hujus in eo conſiſtit, ut præparato corpore blanda catharſis inſtituatur, & cum ipſa natura ad corporis ambitum ſordes extruſerit, & ulteriorem excluſionem per poros moliatur, blandis diaphoreticis provide adjuvetur, ut & acres illæ partes per diureſin ex corpore eliminentur, tandemque & topica circumſpectè adhibeantur. Nihil autem medicamentis proficitur, niſi in victu cibi durioris digeſtionis, fumo indurati, muriâ conditi, ſalſi, flatulenti *&c.* vitentur. Id, cùm per inopiam egenis non liceat, non magnam ex remediis percipiunt utilitatem. Inter topica primum locum obtinent abstergentia non tàm ea, quæ veteres adhibuerunt & à Foreſto recitantur *l.* 8. *in obſervationis* 12*mæ Scholio*, ſed quæ ipſe *in Scholio ſeq.* 13. obſervat, & Sebizius *in Specul. Med. Pract. p.* 239. *& ſeq.* commendat. Inter illa cumprimis placent ex herbis obrotonum, chelidonium majus, betonica, ſaponaria, quibus addere licet lapathum acutum juxta Dioſcoridem *lib.* 2. *c.* 140. etiam ſcabros ungues curans, ſcolopendrium ſeu phyllytin Dioſcorid. calaminthamque ex ejuſdem Dioſcoridis elogio *l.* 3. *c.* 43. nigras cicatrices dealbat & ſugillata emendat, ac ex mente neotericorum inter cosmeticas plantas non eſt poſtrema. Ex radicibus elegimus rad. gentianæ, ari, & ſigilli Salomonis; ex ſeminibus, fœnu Græci & ſtaphidis agriæ, ex leguminibus farinam fabarum, ex fructibus amygdalas amaras. His, ſi cum eodem Sebitio addideris flores cent. min. ex gumm. myrrham, ex ſuccis aloën, & ex frugibus hordeum, jam ſufficienter à præſidiis omnibus fueris inſtructus, niſi fortè aliquod oleum e. g. laurinum, rutaceum ſuperpondii loco adjicere volueris. Poſſunt autem à nobis jamjam enumerata ſimplicia decoqui vel in vino, vel in aquâ, nec enim vel neceſſitas requirit, vel utilitas ulla ſuadet, ut muria & lixiviis, niſi ægri fortè ſint ex ima plebis fæce, parentur. Unguenta & emplaſtra minùs probamus. Cùm ſolum caput furfuribus obſidetur, illud, ut optimè laudatus Sebitius monet, *primò radendum, deinde cùm linteo aſperiori fricandum, tùm topica uſurpanda & maximè capitis lotiones.*

In hac ipſa æſtate paſſim etiam audiebantur querelæ de doloribus artuum & infimi ventris. Crurum dolor potiſſimum multis infeſtus erat. Hunc alii tenſivum, alii obtuſum, alii mordicantem, alii autem pungentem & erodentem in profundo circa os experiebantur, qui in motu corporis graviter efferebatur. Alii dolorem hunc ita deſcribebant, ut dicerent, malleolis ſibi quaſi crura contundi. Nec minùs brachia graviſſimis torquebantur doloribus, qui non ſecus ac à lue venerea oriundi nocturno tempore ingraveſcebant. Alii per intervalla luctabantur cum doloribus & lancinationibus inteſtinorum intolerabilibus, qui ex- **Dolores artuum & infimi ventris.**

hibitis carminantibus & anticolicis remediis magis intendebantur. His autem aliisque variarum partium cruciatibus obnoxii illi erant, qui cibis crassis, salitis, pane non benè à furfuribus purgato, cerevisia crassa, turbida & fœculenta, aut vino nondum satis defæcato, vel nescio quibus mangoniis corrupto utebantur. Hic unicè antiscorbutica cum radicibus chinæ, sarsaparillæ, & lignis exoticis decocta aliquo modo ægris erant solatio, quibus ipsis etiam remediis sublevabantur ii, quos de languore, etiam nullo præsente morbo, lassitudine totius corporis cum aliqua oris siccitate conquestos esse meminimus.

Empyema Pectoris. Hoc tempore in Illustri Matronâ notabile empyematis exemplum fuit observatum. Illa in inferiori Germania, scorbuti sede, nata & educata, initio felici matrimonio, aliquos annos in vicina Silesiæ Marchia egerat, tandemque domicilium fortunarumque sedem, Vratislaviam cum generoso Marito, esse voluerat. Incolumi sanitate usa fuerat, à scorbuto molestias si excipias & mensium (absque noxa tamen notabili) per multos annos, suppressionem, ac hinc forte resultans ulcus pedis rheumaticum; sed hoc anno publicæ vacans devotioni, altera post Festum Trinitatis septimana, febrili insultu gravissimo opprimitur, qui cum summa respirationis difficultate & acutissimis puncturis in regione pectoris conjunctus erat. Aperta fuit vena, exhibita varia medicamenta, & res eousque perducta est, ut ægra videretur esse in vado. Sed ex improviso acerbis correpta doloribus, in magnum suffocationis periculum incidit, quod ei etiam fuisset funestum, nisi inter tussiendum ex profundo thoracis purulentam materiam ad libras duas rejecisset. Hoc defuncta discrimine inter miras vicissitudines, præcordiorum anxietates, lipothymiam, frigus extremorum *&c.* vixit, hoc momento morti, propter suffocationis metum, proxima, illo autem iterum quasi ad portum delata. Deinceps dubiam & nunquam non nutantem sanitatem lacte caprillo sustentavit, donec ex febri hectica plane contabesceret & placidè tandem expiraret. Quemadmodum autem in hac ægrota purulenta materia per os rejecta fuit: Ita aliquoties compertum est, pus in pectore collectum per alvum fuisse vacuatum. Scimus hoc in dubium à nonnullis vocari, eo quod ignoratur adhuc via, qua id fiat. At à temporibus Hippocratis illud à præstantissimis Medicis fuit observatum; tot autem seculorum experientiam in dubium vocare, non nisi stolidi & arrogantis hominis est. Nondum ad hunc usque diem clare explicatum est, quo pacto per asperam arteriam pus evacuetur, quod in cavitatem thoracis (*nam in pleuritide suppurata antequam rumpatur apostema, ac sese in thoracem exoneret, non improbabile est*, ut loquitur Celeb. Rivinus, *redire per venæ azygos ramificationes materiam illam in pulmones, atque tum supervenienti tussi vehementiori excuti per asperæ arteriæ canales*) effusum est, eò quòd vasa non in cavum thoracis, sed in poros musculorum intercostalium hient; (nam utut admodum sit ingeniosa Rivini sententia, statuentis, pulmones *in superficie perforatos instar spongiæ absorbere saniem, eamque ad arteriam asperam ablegare ad exspuendum, accedente inter tussiendum, valido diaphragmatis motu versus superiora cum impetu materiam*

riam purulentam excutiente, non tamen ita comparata eſt, ut non juſtis ex cauſis in dubium vocari queat) neque tamen invenies medicum, qui ambigat, pus in thorace fluctuans per pulmones cum tuſſi ſubinde excerni. Scilicet ut pulchre Jacobus Sponius, Vir longè doctiſſimus, *in aphorismis novis p.* 334. agens de pure in pectore collecto, per alvum exeunte, ſcribit: *Vias medicis invias reperit* αὐτοδίδακτος *natura.*

Tenesmus infantum.

Multi intenſiore ætate conſtituti, circa dies caniculares, etiamſi nulla dyſenteria aut diarrhæa eſſent correpti, aſſidua deſidendi cupiditate cum torminibus quibusdam conjuncta vexabantur. Cùm judicaremus ab humore acri & tenaci affectum oriri, in ſubſidium vocavimus clyſteres anodynos & humectantes ex decocto malv. ſem. lin. frig. maj., ficuum c. ſacchar., vitell. ovi, & ſevo hircino, deinde verò iis exhibuimus evacuantia lenia, ex ▽. laxat. vienn., ſyrup. Regio, de cichor. c. rhab. ol. amygd. d. rhabarb. &c. nec non ea, quæ humori acri demulcendo inſerviunt. Cùm hæc non adeò evidentem præſtarent utilitatem, exemplo veterum confugimus ad balneum, à quo dolores ſolent ſopiri, acri materia per cutis ſpiracula è corpore proſcripta. Enimvero neque hac via datum eſt optatam contingere metam. Inde ab aſcaridibus malum foveri autumantes, anthelminthica cum majori ſucceſſu enematibus admiſcuimus, eademque etiam in convenientibus formulis per os exhibuimus.

Ephialtes.

Nonnulli, præprimis autem obeſioris corporis, & phlegmaticæ conſtitutionis, otio languentes, & cibum ac potum in nimia copia ingurgitantes, ac, ut fit, fructibus horræis corpus diſtendentes, experiebantur ſomnum perturbatum, non pauci etiam incubum vel ephialten. Notum eſt in hoc affectu reſpirationem impediri, ut dormientes metu ſuffocationis angantur, intercludi vocem, ut non niſi obſcure ſibillare queant, hebetari ſenſus, & ita affici, ac ſi moles quædam ponderoſa thoraci incumberet. Multi de cauſis hujus ſuppreſſionis nocturnæ ſolliciti, multa commenti ſunt, quæ commemorare jam non vacat. Nos potiſſimum ab incommodo corporis ſitu, qualis ſupinus eſt, ad alterutrum latus inclinans, phænomena illa excitari credimus. Scilicet extra controverſiam eſt, quod diaphragma, cum majori ex parte, ut optimè Steno, & qui hic Stenonis vitulo aravit Caſp. Bartholinus *in lib. de Structura diaphragmatis*, ex muſculis, quorum functio eſt motus localis, ſit compoſitum, reſpirationis motui inſerviat; nec minus indubitatum eſt, idem diaphragma in inſpiratione cum contentis abdominis in homine tendere deorſum, in expiratione, ut optimè Diemerbrock, ſurſum cum impetu tendi, & pulmones verſus thoracis anteriora cedentes inſequi. Uterque hic diaphragmatis motus non ſit impeditus neceſſe eſt, quando absque impedimento ſpiritum ducere, aut clarum ac diſtinctum formare ſermonem animus eſt. Enimvero in illo, quem innuimus, corporis ſitu, expiratio & motus verſus ſuperiora non eſt liber, quod facile patet perpendenti, muſculum diaphragmatis inferiorem ſeu craſſiorem ſuis extremitatibus tendinoſis in vertebras lumborum, earundemque proceſſus transverſos

versos terminari eo modo, quo adumbravit Bartholinus *de diaphr. p.* 25. & delineavit *in tab.* 2. ut & Clar. Verheyen *in Anatom. p.* 235. & isto, quem diximus, situ supino nimis extendi, ac hinc diaphragma sursum non posse propelli. Quod cùm non fiat, diaphragma non contrahit pectus, pectus autem non contractum non premit inclusum aërem, nec aër pulmonum superficiem, atque hinc à vesiculis in tracheæ ramulos non debitè depellitur, ac aër eliminatur. Inde autem & respirationis difficultas & vocis interceptio & sensus incumbentis ponderis oritur, quâ de re alibi distinctius. Credibile autem est, pondus illud à distento per ingluviem ventriculo, cujus superius orificium fibris suis motricibus circularibus & inflexis diaphragma premit, augeri; quod etiam fit, dùm motus chyli, cujus receptaculum tendines illi constringunt & constringendo promovent, interpellatur. Elucescit vero hinc, an, quod vulgò creditur, ægri falsò sibi imaginentur, quod thoraci pondus incumbat. Cognita autem vera incubi theoria, non est necesse, de therapeia sollicite esse anxium, nisi quatenus repletio quodammodo, tanquam situs supini occasionalis causa & ponderis augmentum, evacuationem requirit. De reliquo omnes illi morbi æstivales, qui in superiorum annorum historia enumerati sunt, etiam hoc trimestri fuere à Nobis tractati.

An diebus canicularibus adhibenda sint medicamenta.

Quando Syrius ardet, multi præfractè usum medicamentorum apud nos respuunt. Doctis interdum in ore sunt illa Hippocratis, *libro de medicament. purgant.*: *Tempore æstatis à canis ortu per dies* 50 *vitare oportet & non dare medicamentum*; nec non notus Ejusdem aphorismus: *sub cane & ante canem difficiles sunt medicationes.* Sed hæc in Græcia locum habere potuerint, quamvis incertum, an difficultatem medicationum ex peculiari astrorum vi atque influxu, an ex solo hujus temporis æstu immodico, pendere crediderit divinus senex. Apud nos sanè vires Syrii aut nullæ sunt, aut obscuræ, nec semper æstu exurimur tanto, qui corpus exsuccum reddere queat. Deinde de solis purgantibus loquitur medicinæ pater, quibus & ipsi libenter abstinemus, gnari, humores ad habitum corporis per sudorem fluentes, non tutò ad interiora duci, nisi necessitas exigat & ægritudo purgationem indicans incidat; si id enim fiat, nulli dubitamus exhibere cathartica, edocti, potissimam indicationem agendorum in morbis, non à temporibus, sed causis morbificis sumi oportere. Nam nisi id fiat, pereundum erit ægris, antequam tot dies (nimirum juxta Hippocratem 50, juxta Keplerum 35 vel 40, juxta Manginum 30, & quod minimum est spatium, juxta Argolum 26 à die 23 Julii ad diem 18 Augusti) præterlabantur. Confer. Doring. *de Medicin. & Medicis p. m* 252. 253.

Constitutio aëris in mense Octobr. Novembr. Decembr.

Initia Mensis Octobris blando calore grata sed plerique sequentium dierum, ventis, pluviis & variis aëris mutationibus horridi erant. In Novembri modo pluviæ decidebant, modò nives. Et utut aura subinde esset satis temperata, nonnunquam corpora frigore rigebant; hoc autem in Decembri erat intensius, præprimis circa plenilunium, at paulò post & intercurrentes nebulæ & pluviæ solisque jubar violentiam frigoris mitigabant.

Inter

Inter varios hujus temporis morbos, non rarò occurebat gonorrhæa virulenta, quæ ut omni tempore Veneris amasios mulctat, autumno tamen, qui exulcerationibus omnibus minus favet, inclementius sævit. Suas hâc de re meditationes D. Helwich fusius alibi edisseret, hic tamen etiam aliquem hujus affectus considerationi locum dabimus.

Fundamenti vero loco hic substernimus, gonorrhæam contrahi ex συνουσία cum infectâ sive ejusmodi muliere, cujus vagina uteri ulceribus serpentibus, sæpe etiam profundis cum multo saniei profluvio, nonnunquam tamen etiam solis pustulis fœdata est. Diximus gonorrhæam contrahi ex cohabitatione, quando tùm membrum virile à sanguine arterioso continuò affluente & corpora fungosa ac spongiosa turgefaciente (eò quòd tonica musculorum mediorum contractione venæ circa os pubis comprimantur, ac compressione hâc sanguinis refluxus impediatur) tensum & erectum; tùm propter hanc sanguinis stagnationem, & motum incalescit, patente nihilominus, urethra, ac hiantibus viis seminalibus. Quòd verò impurus pollutusque concubitus gonorrhææ seminarium sit, ei rei argumento vel hoc est, quòd durante adhuc vetitæ Veneris palæstrâ, intra urethram sensu lancinationis, qui gonorrhææ prodromus est, libidinosi afficiantur, ac ab illo temporis, quo congressum celebrarunt, puncto haud rarò acrimoniam, quæ reddita urinâ etiam urethræ ductum adurit, & dolorem in erigendo pene, quasi is fune substringeretur, percipiant, qui tamen post tres septimanas sensim evanescere solet. Blasius etiam observavit gravitatem ad radicem penis cum quâdam intumescentiâ. Cæterum pervulgatæ res est notitiæ, quod post aliquot, quatuor, septem, sæpè etiam plures à congressu dies, prout mulier magis minusvè fuerit inquinata, & vir ad suscipiendum μίασμα aptus, materia subcitrina ac viridis putriformis, non rarò sanguine permixta, per colem elabi incipiat ac fluxus ille noctu & interdiu ad menses & annos continuet. Interposito spatio virus illud ex pene exiens, majorem putredinem ac acredinem acquirit, nisi idoneis occurratur medicamentis, unde urethræ excoriatio imò & totius corporis tabes ac marcescentia præcipuè circa lumbos, sequitur. Memorabilis præterea est dolor testiculorum spasmodicus, qui ab initio mali sese exerit, & macula parva rubra parùm protuberans, glandis partem occupans, tandemque in ulcus degenerans, quæ in oculos incurrit. Si minus utili consilio fluxus ille præmaturè supprimatur, dolores in lumbis & hypogastrio oriuntur, proximè ad illorum dolorum genium accedentes, qui à suppressis mensibus circa istas partes excitantur. Compertum nobis etiam, quòd non rarò, præprimis vegetos & succiplenos, febrilis horror & æstus sub noctem occupet, quod meminimus ante eruptionem fluxûs ordinariò contigisse.

Hujus mali subjectum sunt glandulæ illæ collo vesicæ adjacentes, quæ magnitudinem juglandis nucis ferè æquant. Has Vesalius glandosum vocat corpus, parastatas Columbus, assistens glandosum Fallopius, corpus spongiosum variis glandibus infarctum de Graaf. *Per harum medium*, verbis nominati Grafii, *transeunt vasorum deferentium & vesicularum seminalium com-*

mnes ductus, qui ad ejus ingressum coarctari attenuarique incipiunt, donec tandem subtilissimis duobus ductibus simul copulatis in urethram separatim terminentur. Patent præterea hæ etiam glandulæ in urethram poris quibusdam sive exiguis foraminibus, quorum numerus non adeò exactè constat, cùm Rolfincius 4. de Graaf ultra 10. in cadaveribus invenerit. Nec prætereundus meatus ille exilis à Clar. Majore detectus; quorum ductuum (hactenus memoratorum) orificia exiguis carunculis obturantur. Illam quoque observationem adhuc ab anatomicis mutuabimur, quòd membrana firmissima, quâ undique glandulæ illæ obvolvuntur, multas fibras carneas à vesicâ urinariâ provenientes obtineat, & vasa sanguifera planè *insignia per externam corporis superficiem* excurrentia, atque hinc inde subintrantia, præter nervos accipiat. Hoc, quod hactenus rudi minervâ delineavimus corpus, subjectum gonorrhææ esse anatome docet; nec hic audiendus Carolus Musitanus, qui saniosum hunc fluxum à solo urethræ nutrimento perverso derivat. Warthono contradicenti opponimus Wirsungum, qui in tribus cadaveribus gonorrhæâ extinctis in prostatis vestigia ulcerum advertit, & Bartholinum, qui in omnibus ex gonorrhæâ mortuis vel ulcera, vel callum, ulceris præteriti signum, reperit, Riolanum, Blanckardum, qui ulcusculum in parastatis ejus, qui gonorrhæâ laboraverat, inventum esse testatur; ita tamen hæc adstruimus, ut non illibenter malum invalescens etiam ad alias serpere partes largiamur, præprimis vesiculas seminales, sed quod veræ gonorrhææ sedes sint, illud nec à Jungken, nec à Dolæo demonstratum est.

Num verò glandulæ duæ minores phaseoli parvi magnitudinem non excedentes, quas ad quartam circiter pollicis partem sub prostatis utrimque ad urethram paulò supra spongiosum corporis bulbum sitas nuper admodùm Cowperus *in Philos. Actis Anglican. Mens. Novembr. Ann.* 1699. *N.* 258. orbi manifestavit, etiam malo sedem præbeant, (nam dùm Auctor Clar. illas unicum esse focum hujus affectus vult propter coarctationem membranæ interioris urethræ à vicino sphinctere, in eo aliquid humani illum passum esse certissimi sumus:) tempori, quod antiquitas sapientissimum prædicabat, dijudicandum, meritò relinquimus. Eo certè ratio vehementer inclinat, si verum, quòd, dùm penis erigitur, aliqua liquoris quantitas in urethram ab iis affundatur, favet etiam situs, nec ulla prægnans, quæ contrarium suadeat, apparet ratio. Quo verò modo ex mente nostrâ gonorrhæa in prostatis oriatur, quod maximè præsentis σκέψεως argumentum est, jam edisseremus brevibus. Initio nobis certum est, quod in impuro congressu cum infectâ, peni patratori ex uteri vaginâ tempore coitûs multum incalescenti halitus aliquis communicetur, atque ille per ductus patulos, ex quibus semen elabitur, ac per poros paulo ante descriptos, ex quibus liquor prostatarum extillat, apertos, ad corpus glandosum diffundatur. Halitum hunc esse salivalis naturæ persuademur tùm, quòd natalem in glandulosis partibus agnoscat locum, tùm, quòd prompte in colatoria lymphæ secedat. Quæ autem salivalis prosapiæ sunt, fermentescunt facilè, ut obvium exemplum est in salivâ, nam juxta Zasii experientiam

rientiam panis biscoctus & salivâ probè mixtus massæ farinaceæ additus, hanc fermentat, & jam in vulgus innotuit, quomodo apud Indos aliqua frumenti grana ab edentulâ anu comminuta & decocto injecta huic fermentationem concilient. Fermentescentes verò halitus facilè corruptelam diffundunt, ut ex antecedentibus liquido patet. Res ipsa loquitur, quòd halitus ejusmodi exiguæ molis promptè cum humoribus confundatur ac propter exiguam quantitatem non facilè per colatoria ordinaria secernatur. Talis verò halitus (quamvis mora aliquot dierum, ut diximus supra, post coitum intercedat) commixtus cum humore in parastatarum glandulis contento, iis labem suam promptè affricat, eos in motum concitat ac in agitationem ciet. Nihil autem in universo corpore occurrit, quo principium movens hunc virulentum halitum corrigere, ac in naturalem statum reducere posset; relictum ergo hoc solum est, ut iterum è corpore ejiciatur, & quidem viâ illâ, quâ ingressus, quippe quæ omnium brevissima est. Ad hoc præstandum copiosiori opus est humorum affluxu, ut halitus iis implicatus, & corrupti per eum humores abluantur & abstergantur; Ut vero copiosius humores affundi queant, motu tonico vasa ad vicinas partes tendentia constringuntur, eo fine, ut humores regurgitent ad vasa, quæ ad parastatas feruntur. Ecce verò, quod remedium ex naturæ intentione esse debebat, facilè in damnum vertitur; nam dùm sanguis copiosius affunditur, inflammatio excitatur ejus generis, quæ in glande cernitur eorum, qui infecti sunt; partes enim aliquæ sanguinis in extremitate vasculorum stagnant, & ipsæ glandulæ adeo porosis & robustis fibris instructæ non sunt, ut stagnantem sanguinem in motum ciere valeant, sanguis autem ille extra motum relictus, præcipiti cursu ad dissolutionem mixtionis suæ devolvitur. Nimirum tenerrimæ sulphureæ ipsius portiones intestino motu à crassioribus divulsæ violente in omnes partes feruntur, & crassiores tandem etiam commovent, easque reddunt penetrantiores, ac in magnam cum ipsis acrimoniam fatiscunt, quæ acredo noxam suam in ipsas fibras propagat, undè fieri vix aliter potest, quàm ut vasa sanguifera iis immersa arrodantur, & sanguineæ guttæ ex eorum orificiis excidant. Deinde sensim calore remittente, etiam aliqua coloris mutatio exsurgit. Hi sunt & inflammationis & puris veri fontes, ut nos arbitramur. Non imus inficias, satis magnam halitui illi venereo inesse acrimoniam, ab eâ tamen inflammationis originem arcessere prohibemur hâc ratione, quod ne glans quidem, cui purulentia illa in coitu affricatur, statim post petulcum congressum, sed interpositis demum aliquot diebus inflammetur, non aliâ sanè ratione, quam ipsi parastatæ, cùm ea, quæ acrimoniâ vellicante inflammant, sine morâ affectum hunc exerant; inflammationem illam comitatur febricula symptomatica. His ita declaratis dicimus: materiam illam, quæ in gonorrhæa effluit, 1. esse purulentam, à plurimo sanguine ad prostatas affluente, & eô, quo delineavimus modo, in ichorem puri similem mutato; nam sanè nisi hoc esset, nullo modo comprehendi posset, quomodo ad tot annos tantum puris effundi queat, citra detrimentum ægrorum, qui, si modò acrimoniam corrigant,

rigant, durante etiam illo fluxu ad omnia rite sunt dispositi. Ex hâc sanguineá corruptione putrilago illa nares feriens deducenda est. 2. Ajimus huic materiæ purulentæ admisceri lymphatico-serosam subsalsam, præprimis arrosis vasis lymphaticis, & hanc potissimum esse causam, cur corruptio adeò latè diffundi nequeat, hác enim salsedine partes sulphureæ, quæ putredinem aliàs latè diffundunt, absterguntur, imò humore hoc irretitæ, tanquam vehiculo è corpore deportantur. Et à variâ lymphæ, quam sæpe acidam esse nemo ignorat, conditione pendere videtur diversitas coloris materiæ, quæ in gonorrhæá excernitur. 3. Addi his etiam debere liquorem illum, qui ex parastatis effluit in coitu, quivis etiam nobis non monentibus intelligit. 4. Eum in censum humor ille quodammodo viscosus è glandulis Cowperi stillans referendus est. Sane ex evacuatione ejusmodi humoris in urethra existentis ardorem illum quondam non malè deduxit D. Donipertius. 5. Addimus his etiam semen ipsum non tantùm, quòd Vesalius, cum dissecaret corpus glandosum hominis, qui involuntario seminis fluxu correptus fuerat, illud semine completum conspexerit, sed quòd motus spasmodicus testiculorum, qui in his ordinariò observatur, quemque sub nomine rotationis Sydenhamius delineavit, id nobis omninò persuadeat, qui scimus in convulsione & epilepsiâ non infrequenter ejici semen, quàmvis fortè potissima spasmodicæ istius testiculorum constrictionis causa sit intentio prohibendi, ne halitus ille noxius gyrum vasculorum, ex quibus testiculi conglomerati sunt, ingrediatur. Quòd enim id fieri soleat in metu corruptionis partium nobiliorum, quales etiam, ex Borelli judicio, testes sunt, docet strictura in facie, collo, brachiis & scapulis, imò nodi plexus glandulosi occurrentes in fœminis, quæ cancro mammarum laborant, cujus sanè constrictionis beneficio, quasi limites serpenti corruptioni ad notabile tempus ponuntur. Et sanè nisi semen ex testiculis ad vesicas seminales & parastatas in gonorrhæá affectis fluat, qui fit, ut ex repentinâ & intempestivâ gonorrhææ suppressione à vehementioribus adstringentibus inductá, tumor (ex quo malè Warthonus aliique sedem gonorrhææ etiam testiculos esse colligit,) testiculorum sequatur? Sanè propterea intumescunt, quia seminis fluxus intempestivè restrictus est. Nec abs re Lowerus illam spinæ debilitatem, quæ in gonorrhæa laborantibus cernitur, inde deducit, quòd in progressu mali arteriæ spermaticæ succum sanguinis nutritium nimia & plus solitá copiá in testes deponant, qui in semen mutatus, justò majori quantitate per vasa deferentia ad vesiculas seminales fluit & inde dispensatur. Apparet hinc luculentè admodum naturæ sollicitudo, quæ ut miasma venereum ex corpore ejiciat sanguinem, lympham, semen congerit, ac hisce abstersionem & extrusionem molitur, ne fortè, quòd subinde fit, in toto latice serosolymphatico fermentativa corruptio invalescat. Et ut hic principii moventis providentiam agnoscas, tanto id agit studio, ut etiam vicinis partibus debitum subtrahat alimentum, à subtractione enim alimenti vicinis partibus debiti circa lumbos emarcescentia illa omninò deducenda est. Et quantâ non admiratione dignum, quod foramina, per quæ humores nominati in urethram

exeunt

exeunt, ordinariò in ſtatu ſanitatis extra concubitum carunculis obturata, in gonorrhæâ ſervet noctu diuque aperta, ne fortè ingratus hoſpes fugam capturus, portam inveniat clauſam; ſi verò malo medentium conſilio viæ hæ conſtringantur, alibi exitum quærit, cujus notabile exemplum reperitur apud Hildanum, quo fluxum hunc ad perinæum fuiſſe directum narrat. Cùm verò ex tot humoribus conſtet materia, quæ in gonorrhæa excernitur, præprimis etiam purulenta & ſanioſa, mirum non eſt, acrimoniâ inſigni pollere, unde tandem eroſio urethræ pendet. Et ſanè humor ille in gonorrhæa effluens, chemico igni ſubjectus, quod à quodam factum recordamur, ſal volatile præbet adeò corroſivum, ut vix aquis ſtygiis in vi cauſticâ cedat, & hinc mirum planè non eſt, penem quaſi fune ſubſtringi, ſeu convelli potius, ut iſthac contractione acerrimam illam materiam excutiat. Incurvationem illam penis ab inflammatione ligamentorum & muſculorum penis derivant nonnulli, non recordati, quod etiam ante inflammationem apicis glandis dolorificâ penis tentigine ægri crucientur. Urinæ fluxus impeditior aliquando eſt, propter affectas carneas membranæ paraſtatarum fibras, quæ originem à veſicâ urinariâ trahunt, illis ergò afflictis, neceſſe eſt & hanc in conſortium paſſionis trahi, ac in munere ſuo turbari.

Curam hujus mali, præprimis inveterati, ſatis arduam eſſe apparet, tùm propter continuò erumpentem humiditatem, tùm propter abſumtionem membranaceæ glandularum harum tunicæ, quæ ægerrimè conſolidationem admittit. Ipſa tamen ratio dictitat, quod ſi ſtatim percepto, lancinationis, ab impurâ cohabitatione ſenſû, medela petatur, non commodiùs quàm per diapnoen excluſionem miaſmatis tentemus, quæ diapnoica etiam locum habent jam præſente paraſtatarum inflammatione; cujus quidem præſentiam ex urinæ ardore, & dolore penis in erectione non vane colligere licet. Hoc in ſtatu draſticis miſeros fatigare purgantibus non rationalis medici eſt, ſed barbitonſorum ac fatuorum empiricorum. Si verò, ut ſemper ferè fit, ad medici opem ab ægro, quem fluxus moleſtat, confugiatur, inconſultum prorſus eſt, vel exſiccantibus, quo nomine decoctum radicis ſtaticæ, quæ caryophilli genus eſt, laudatum legimus; quem curandi ſcopum teſte Velſchio, Veslingius commendavit, vel purgantibus ad mentem Sydenhami, ſtatim ab initio curam aggredi, id enim eſſet non ſequi & adjuvare naturam, ſed eandem impedire; ſupra enim diximus, quòd principium movens humores diverſos, quorum quoſdam aliis quaſi partibus ſubtrahit, ad abſtergendum & eliminandum virulentum miaſma ad proſtatas congerat. Optimum ergò & præſentiſſimum hic conſilium fuerit in initio fluxûs, diluentia, quæ lenem vim diureticam obtinent & abſtergentia propinare, non omiſſis diaphoreticis. His per aliquod tempus ad excludendum miaſma exhibitis, ad purgantia, pro affluxu lymphæ ad paraſtatas impediendo tranſire licet. Totus deinde curæ cardo vertitur in ulceris paraſtatarum mundificatione, ulteriori corruptionis inhibitione, noxii affluxus revulſione & demùm conſolidatione. Et hìc quidem nullam, noſtrâ experientiâ, ab internis cuidam ſpondere opem poſſumus, multò maxi-

mam verò à liquore balsamico antivenereo, per urethram injecto, qui per poros & ductus ad affectum locum illibatam virtutem diffundit, ac curam intra breve tempus absolvit. Destituet eventus omnes, qui cum Sylvio sperant opem à remediis spirituosis volatilibus, à salibus lixiviosis fixis, oleosis & pinguibus, aut cum aliis, à cantharidum infuso &c.

Febres erraticæ.

Porrò inter communiores morbos erant febres, quæ nec statum tempus servabant, nec eodem modo semper invadebant, sed modò diebus singulis, diversis tamen horis, modò alternis, homines opprimebant, jam diurno, jam nocturno tempore ingravescebant, hoc die cum horrore notabili aut rigore, alio autem sine sensu frigoris paroxysmus ingruebat, hodiè immanis cardialgia molesta erat, cras ventris tormina affligebant, jam hoc symptoma, jam aliud miseros magis fatigabat.

In curâ obsecuti sumus saluberrimo Hippocratis consilio *lib. de ratione victus in acutis: Inconstantes & erraticos morbos curare non expedit, priusquam constiterint*, seu certum typum & periodum observaverint, quod circa 7. diem, hoc anno, evenire solebat. Nam tùm vel in tertianas vel in continuas degenerabant, & methodo convenienti curabantur.

Quartana febris.

Quartanæ quoque autumnalium, ut præteriti, ita & hujus anni morborum numerum augebant, ut solent morbi, qui focum in splene & vasis venæ portæ habent, quos hodie vel tartareos, vel melancholicos ab acido oriundos nominare moris est. Cessit plebejis quibusdam in cura quartanæ febris illa non malè, quantùm recordamur, temeritas, quâ febricitantes subito terrore graviter percellunt, si vel sedes, ut fit, vel deinceps sudores copiosi, aut alia quædam evacuatio largior succederet. Nec methodus illa, quæ has per anodyna, præmissis lenibus evacuantibus febres tollit, inutilis aut inefficax deprehensa est, sed circumspectum requirit Medicum.

Stillicidia urinæ.

Præterea urinæ stillicidia, vel ab humorum ad renes per arterias delatorum acrimoniâ, aut, (quod vero similius nobis est) à renum ulcere oriundâ exasperabantur.

Trichiasis.

Notavimus eâdem tempestate in quibusdam Trichiasin, seu capillos unà cum urinâ excretos, quos à renibus, cum crassâ urinâ excerni docet schola Hippocratica, secuta *l.* 4. *aphorismum* 76, & textum *ex lib. de naturâ humanâ propè finem.* Ejus autem generis excrementa, seu, ut impropriè loquitur Celsus, carunculæ exiguæ, quasi capilli, crassos indicant in corpore humores. Hi autem ipsi capillorum figuram induunt, non in venis, sicut credidit Galenus *l. 6. de locis affect. c.* 3. nec in renum pelvi, sed in illis tubulis exilibus, aut, ut ita dicam, fibrillis urinariis, per quas serum transcolatur, quarum figura, si Bellino, Borello aliisque credimus, ad filamenta illa producenda est aptissima. Ejusmodi autem urinam mingunt arthritici, ut *l. a.* advertit Hippocrates, & qui cibis duris & viscosis delectantur. Incidentia & purgantia leniora in hoc casu ad prævertendam renum noxam optimè conferunt.

Tabidi

Tabidi etiam pejus habebant, ſicuti autumnali tempore plerumque contingit, quòd perpetuis aëris viciſſitudinibus ſanguis diverſimodè afficiatur, & ulcera pulmonum in deterius vergant. Et quid mirum humanum corpus eo tempore deteriori eſſe loco, quo pleraque viventia, plantæ, inquam & arbores multæ amiſſis frondibus, quaſi ſucco nutritio deſtitutæ, exareſcunt? Tabes.

Graſſabantur etiam iterum Iſchiadici dolores, qui perioſtium & membranas, quæ locum affectum ambiunt, & innumeris nervulis refertæ ſunt, exquiſitiſſimo dolore torquebant. Sed non facilè fuit reperire, qui ex coxendicum dolore in paralyſin ac tabem cruris inciderent. Dolores Iſchiadici.

Multi, qui cœlo pluvio ſub dio laboraverant, aut etiam in aquis, ac paludoſis locis manuum opera exercuerant, difficili reſpiratione & orthopnæâ ſine ronchis vexabantur. His non tam expectorantia, quam evacuantia diuretica & ſudorifera conducebant. Orthopnæa.

Magnus etiam inter egenos epilepticorum numerus erat, & inter hos aliqui in tantum, vi morbi, prolabebantur ſtuporem, ut eos obbruteſcere crederes. Quoſdam ex his melancholia exagitabat. Epilepſia.

Inter morbos illius temporis etiam recenſeri debet Paſſio Iliaca, quæ aliquos horrendo modo afflixit. Tametſi verò Sydenhamius *p. 89. & ſeqq* ſatis accuratè ſymptomata enarraverit, nobis tamen aliquod ſpicilegium reliquit, quemadmodum & nos aliis medicinam facturis, forte etiam ipſam meſſem. Quaſi complexus omnium ſymptomatum notatus in aliquâ cælibe provectioris ætatis, herniâ umbilicali ab aliquo tempore laboranti. Illa poſt conſanguinei obitum nocturno pavore concuſſa, mane inclementiori tempeſtate levibus induta veſtimentis ſub fornice in pavimento lapideo horam exigit. Corripitur dolore colico penetrantiſſimo, perfert, quia vehementer averſum à medicamentis gerit animum, augentur cruciatus in immenſum, tandem accerſitur Medicus. Is enema injiciendum eſſe monet, reluctatur ægra, elabuntur aliquot horæ, tandem ægrè conſentit. Injicitur ſatis acre enema, at alvus tam arcta erat, ut ne flatui quidem, multò minùs ullis excrementis pateret locus. Adeò verum eſt illud Hippocratis de affection. *cum volvulus corripuerit, venter durus redditur, nihilque infra demittit*; alvus quidem erat diſtenta flatibus, qui ad podicem uſque, *ut verbis Aretæi lib. 2. de cauſ. & ſign. morborum acutor. utamur*, perſtrepebant, ſed, ut diximus, ibi exitus intercludebatur. Imponebantur ſacculi ex emollientibus parati, denuò clyſmata adhibebantur, ſed irritus erat labor omnis. Singulis horis ſæva augebantur tormina, quæ per integrum abdomen ſeſe extendebant, præprimis tamen ſupra umbilicum erant planè intolerabiles. In hypochondriis quidem offerebat ſeſe tumor aliquis, ſed major circa regionem umbilici ſpectabatur, ipſe umbilicus in tumorem attollebatur, & tangenti inteſtinum, ad modum chordæ, unde affectum veteres etiam chordapſum appellarunt, convolutum apparebat. Tumor autem hic tactui non cedebat, ſed duritiem ſatis inſignem præ ſe ferebat. Paſſio Iliaca.

Hoc

Hoc in statu ferè per biduum erat constituta. Post hoc tempus per aliquot horas inanibus fatigabatur ructibus, & immani cardialgia cruciabatur. Tanta autem aderat cibi nausea & tædium, ut ne odorem quidem esculentorum ferre posset. Tandem superveniebant vomitus, quo primo humores viscidi & glutinosi, deinde bilis æruginosa in admirabili quantitate rejiciebantur; postremò peristaltico intestinorum motu mutato etiam fæces per os egerebantur. Omnia assumpta protinus, excepta limpidâ, quæ sola retinebatur, sine morâ etiam reddebantur. Tentata fuit variis modis repositio intestini prolapsi, adhibita fomenta ex decoct. malv., verbasci, melilot. violar., linimenta ex unguentis & oleis *&c.* Balneum autem vomitus manifestissimè augere visum est. Itaque in eâ sumus sententiâ, quòd, quando Hippocrates ipsemet *lib.* 6. *Epidem. sect.* 5. loquens de promovendâ evacuatione, mentionem facit balnei (ut sc. citiùs evacuatio procedat) non nisi de catharsi per vomitum agat. Nam, ut optimè Prosper Martianus *in commentario ad hunc locum*, scribit: *Balneum humores sursum elevat evehitque ad partes superiores, quod partium superiorum turgescentia ex balneo attestatur, & quantum supernas evacuationes facilitat, tantùm inferiores impedit & difficiliores reddit.* Nisi forte censeamus purgans ante ingressum balnei dandum. Nam ita in pistore quodam, qui ex nucibus avellanis avidè comestis, in pertinacissimam alvi obstructionem inciderat, balneum conduxisse recordamur. Cæterum nostræ agræ nihil quicquam proderant purgantia. Initium factum ab haustulo, quem nisi fallimur, commendat *in casu* 30. Cl. Waldschmidt & sic habet:

℞. ol. amygd. d. unc. j. mann. liquid. unc. jj. semis, vini Malvat. unc. j. Enimverò ex usu hujus vomitûs fuere aucti, quos nec anodyna, nec alia medicamenta sistere potuerunt. Deinde progressus factus est ad purgantia δραστικώτερα, quibus in forma pilulari etiam ex consilio Dolæi aliorumque adjecta fuerunt opiata, sed sine effectu, tandem exhibito medicamento cinnabarino, postquam jam 5 dies duraverat vomitus stercoreus, secuta est alvi apertio. Etiamsi verò deinde alvus suo iterùm fungeretur officio, nihilominus vomitus non conquievere, quasi volvulus degenerasset in choleram. Nihil hic theriacalia, anodyna, tam interna, quàm externa proderant. Pugnatum fuit cum morbo iterum generosissimis remediis per aliquot dies sine magno fructu, donec & hujus symptomatis truculentia pulvisculo ex spec. confect. de hyacinth., pulv. absorb. Wedel. & grano uno vel altero nitri ac anodyni debellaretur. At ne sic triumphum canere licebat. Mox succedebat febris cum singultibus, intentissimâ siti, vigiliis, præcordiorum anxietatibus conjuncta, ut de inflammatione intestini nullum superesset dubium, quam & prægrandis hypochondriorum ardor confirmabat. Deprehendimus etiam verissima esse illa Dureti *comment. in Coac. prænotion.* verba: *In ileo cerebrum quando adducitur in sympathiam stomachi, graviter in vomitione ex singultu vexati, non solum dementiæ, sed etiam convulsionis consecutio adfertur*; nam & deliriorum perpetua aderant vestigia & inexplicabilis anxietas ac in diversis partibus spasmi. Redibat impotentia continendi ea, quæ ederat & biberat, & extimarum partium frigus.

frigus. Urinæ mingebantur paucæ ac tenues, tandemque cruciatui per mensem duranti mors colophonem imponebat. Meritò autem de hac nostrâ adhibueris illa senis nostri *l.* 3. *Epidem.* verba : *servari non potuit, nec potis fuit quicquam opis adferri, proindeque tali sorte interiit.* Abhinc aliquot annis phosphoro artificiali, more Boyleano parato, magna in deobstruenda alvo in volvulo adscribebatur virtus, & sanitas illustrissimi cujusdam Comitis huic tribuebatur, sed collega noster quidam curæ cum aliis præfectus, re omni diligenter expensâ, gloriam servati ægri vino medicato, quod Dolæus *in Encyclopæd. Medic. p.* 511. virgini ordinavit, deberi hodienum adhuc credit. Plebeji usum globorum plumbeorum æstimant, rati, quà in re & medicos quosdam sibi habent consentientes, quòd intestina in hoc morbo convolvantur, & gravibus ejusmodi corporibus, qualia globi plumbei sunt, convoluta debitè explicentur. Si enim vel maximè intestina implicarentur, quod tamen qui fieri queat, vix apparet, nisi vel rupta, vel à mesenterio fuerint soluta, difficulter tamen concipi potest, à pondere globuli alicujus præstari posse, quod motu intestinorum & stercoris propulsione, quam natura molitur, in actum deduci nequit, hydrargirum absque scrupulo dari potest. Placet verò modus exhibendi Welschianus *in Curat. propr. Dec.* 7. *Cur.* 5. *p.* 405. ℞. merc. crud. per alut. purgat. unc. iij. ol. amygd. d. unc. j. semis, pulv. sacchar. cand. alb. drach. j. bis tervè ægris hæc dosis tutò datur.

Choleræ quoque tribus verbis meminisse integrum sit. Ex voto successit in eâ curanda methodus à Sydenhamio usurpata. Is, ut notum est, pullum gallinaceum in tribus aquæ mensuris elixat, & aliquot decocti hujus admodùm diluti cyathos ægro exhibet, imo & enemata ex eodem decocto admistis syrupis portulacæ & nymphcæ admiscet eo fine, ut ventriculus quantitate hujus liquoris quasi subvertatur & volumina intestinorum ope clysterum elutrientur & hoc ipso acrimonia humorum ad debitam revocetur temperiem; hoc facto ad narcotica descendit. Verùm hoc non ita festinanter censemus esse faciendum; nam meminimus, nondum sufficienter absoluto eluvionis penso narcotica fuisse exhibita, & hinc ægrum oculis captum, donec retusa anodynorum vi evacuationes iterum succederent. Præferimus autem hoc in morbo reliquis omnibus theriacam Andromachi in ▽. carm. quadam simplici, sed calidâ dissolutam & per intervalla exhibitam. Verùm non ulla est necessitas, ut eluens hoc jusculum unicè paretur ex pullo gallinaceo, cùm æquè benè illud, quod ex carne vitulina constit, canalem alimentorum eluat, nec segnius sit, imò utrique, nisi fallimur, præferendum hordeaceum, quod veteribus Practicis fuit usitatum. Cholera.

Plenus periculi & terroris affectus est catarrhus suffocativus, qui sæpè intra 12 horas, aut diem naturalem, hominem jugulat, raro autem ultra diem tertium extenditur. Adoritur autem hic ipse magnus & præceps catarrhus, ut à Mercuriali vocatur, homines succulentiores & humoribus refertos. Hi ex improviso hoc malo obruuntur. Nimirum citra ullam apparentem causam, in magnam respirationis difficultatem incidunt. Catarrhus suffocativus.

 Adest

Adest dolor pectoris gravativus & stertor, (nam ebullitio spumescens respiratione, atque ejiciendi aliquis conatus ferè semper irritus, qui tussi in principio sese prodit, ab adstantibus observatur) graviter læditur vox & oratio, ac in magno suffocationis discrimine versantur. Pulsus ab initio celer est, deinde autem rarus & debilis. Præcipuè autem illa subitanea virium totius corporis exsolutio admiratione digna est.

Nam utut sensus & motus supersit, secus ac fit in apoplexiâ & in catalepsi, in quâ ut stipites & trunci decumbunt, nec respiratio cesset, quod in syncope contingit, vires tamen omnes fatiscunt, ac extreme debiles sunt à primo invasionis principio.

In hoc affectu motum thoracis admodùm torpere, ipse sensus docet. Nec dubitandum, quin & motus pulmonum sit depravatus & eo ipso etiam sanguinis per pulmones propulsio impediatur. An autem affectus hic ab obstructione cavernularum ac vesicularum & pororum pulmonalium oriatur, sub Judice lis est; Nam si hujus sententiæ Patronos de causis hujus obstructionis differentes audias, crassitiem & viscidatatem, ut & acorem sanguinis & præcipuè lymphæ accusari percipies. Et sanè negari nequit, quòd spiritus acidus, nitri, salis, vel vitrioli ad drachmas tres aquâ dilutus, per syringam in jugularem, aliamque venam injectus, sanguinem coagulet; coagulatus autem sanguis similia phænomena exhibeat, imprimis autem spirandi difficultatem, quæ in catarrho suffocativo cernitur, testibus Viris Celeberrimis Fracassato, Bohnio, Ettmüllero aliisque. At verò cùm visciditas, crassities & acor multorum hominum, quos catarrhus suffocativus non obruit, humores inquinent, & in istorum humoribus, quos hic catarrhus suffocat, multo prius, quam illa strangulatoria suffocatio istos perimat, ut plurimum reperiantur, de aliâ causâ (quâ positâ sequatur catarrhus suffocativus) omninò non immeritò sumus solliciti. Nisi autem nos omnia fallunt, si ponamus pulmones flaccescere, membranas eorum & vesiculas enervari, nec tonicâ virtute ac robore ad laticem sanguinis propellendum concurrere, conceptu admodùm facilè erit, quomodo admisso sanguine ac lymphatico humore confertim irruente, nec vegete propulso, & respirationis difficultas, anxietas, stertor, interceptio sermonis *&c.* viriumque debilitas consequatur. Nihil ergò impedit, quò minus paralyticam pulmonum, ac forte etiam musculorum thoracis debilitatem tanquam catarrhi suffocativi causam proximam accusemus. Hinc autem dispalescit, quòd, nisi cæteræ circumstantiæ repugnent, curam sicuti in paralysi à V.S. exordiri fas sit, præmisso tamen, revulsionis gratia, enemate acriori, cujus formulas Hoffm. in *M. M. c. X.* exhibet. Sanè probè adhuc recordamur, vix dùm celebratâ V. S. respirationem multò fuisse faciliorem quàm ante pertusam venam. Cucurbitæ scarificatæ segniorem edunt affectum, licet Harvæus illas vehementer alicubi laudet. Nec cum multis ex recentioribus, insuper habendæ extremorum frictiones & ligaturæ. Suus etiam locus meritò vesicatoriis relinquitur. Cæterum ex internis ea potissimum commendari merentur, quæ virtute & efficaciâ tonum corroborandi & humo-

humores resolvendi pollent, ac simul recessus ac anfractus corporis omnes vegetè penetrant. His verò dotibus, præ reliquis medicamentis, ornantur salia volatilia urinosa cum tincturâ salis tartari acriuscula, ut decet, remixta; & repetitis vicibus, dosi non magnâ, præprimis si æger sit plethoricus, exhibita. Laudant aliqui vehementer sperma ceti cum cerevisiâ calidâ vel aquâ hyssopi datum, alii extollunt gummi ammoniacum in aquis pectoralibus solutum, at in vehementiori malo expectationi non satisfaciunt, cùm vi tantùm resolvendi congrumatum & coagulatum sanguinem polleant, nullo autem modo tonum roborent. Quodsi febris, ut fit, quando non ita promptè catarrhus suffocativus cedit, superveniat, quæ utplurimùm vaga & inconstans est, à volatilibus illis urinosis maturè desistendum, & in locum horum surroganda sunt lenia alexipharmaca, absorbentia ac diaphoretica, nec non diuretica, atque abstersiva, interpolatis ad refocillandas vires, analepticis.

Quid verò de vomitoriis in curâ hujus affectus dicturi sumus? Profectò, nisi gravissimi in diætâ errores præcesserint, & manifestissima repletionis ventriculi indicia præstò fuerint, nemini fuerimus Auctores, ut Jonstono, Hartmanno, Hœfero, aliisque, qui eadem tanquam Deum ex machinâ afflictis rebus opem unicè allaturum venerantur, vacivas præbeat aures, nisi in præsentissimum suffocationis discrimen ægrum conjicere & loco sostri & famæ divitem convitiorum messem sperare maluerit.

Colluctati etiam sumus cum Anasarcâ, quam aliqui non malè vocant Oedema universale. Excipiebat autem hic affectus vel febres malè curatas, vel scabiem retropulsam, vel denique hæmorrhagias vel nimias, vel prorsus suppressas. Hic morbus vel subitò invalescit, vel lentè & tardis gradibus procedit. Nimirùm corpus sensim in tumorem assurgit maximè in facie, pedibus ac manibus. Ac pedes quidem cum asciticorum œdematibus ratione tumoris ac splendoris magnam habent convenientiam. Initio autem subtumidus ille corporis habitus ferè pallidus est ac pituitosus, quem leucophlegmatiam vocant, tumque oriri ajunt à pituitâ, gelatinam, verbo Sylvii, imitanti. Cedit iste tumor tactui, ac mollis est, & foveam à compressione relinquit, ac indubitatus est *humoris aquosi extravasati & intra musculorum interstitia, & carnium, cutis, glandularum, & membranarum poros aggesti*, ut loquitur Willisius, affectus. Atque hinc optimè Celeberr. Wedelius ait, *Anasarcam limitare aquositatem ad certum locum*, & propriè esse *aquam intercutem*. Leucophlegmatia tandem abit in anasarcam, in quâ tumidum corpus plus justo nitet ac splendet, nec tam diu, quàm in leucophlegmatia fit, impressorum digitorum vestigia servat. In hoc statu æger admodùm est debilis. Conjungitur ferè ordinariò lenta febris. Pulsus parvus, creber & inæqualis est, urinæ autem crudæ & tenues. Anasarca illa, quæ febres malè curatas excipit, medicamentis febrim ipsam profligantibus optimè curatur, ea vero, quæ scabiei male curatæ soboles est, requirit medicamenta scabiei expulsioni antiquitus dicata. Cùm à nimio sanguinis fluxu malum originem trahit, balsamica & analeptica utramque faciunt paginam, contra in anasar-

Anasarca.

nafarcâ, quæ à fuppreffione ordinarii fluxus fanguinis excitatur, aperitiva & emmenagoga cum judicio data optimè fefe gerunt. Cæteroquin, utut hæc hydropis fpecies facilior fit & nonnunquam diarrhæâ fponte fuperveniente tollatur, ardua tamen fic fatis ejus cura eft, fcopus, ad quem etiam collimare decet, primarius eft, ut aqua intercus quoquo modo abfumatur & evacuetur, ac provideatur, ne nova generetur. Fit autem evacuatio illa per purgantia, diuretica & fudorifera. Ultima reliquis merito præferuntur, fi abfque magnâ fanguinis commotione fudor elici queat. Et hìc fanè balneorum laconicorum eximius ufus eft, prout jubentur parari à Sebizio *in Manual. pag.* 1262. Non contemnenda de cætero in corporibus robuftioribus formula fequens eft.

℞. Rad. enul., afar., aa. unc. s.
Herb. falv., eupator., cichor., veron., cufcut. aa. m. j.
gran. paradyf. drachm. Is.
mac. drach. j.
Sem. Cartham., anif., petrofelin. aa. drach. iij.
Rhabarb. Alex. drachm. ij.
Coqu. in vin. menf. iij.
Colat. R. lib. iij. adde
Syrup. Byzantin. unc. iij. M. F. Potio.

Ne nova autem denuo generetur aqua, providebitur exhibitis ftomachicis & anticachecticis.

Coronidis loco addimus, determinatum fuiffe à quodam ex Noftris, eum non cenferi poffe impotentem, qui utroque tefticulo inftructus eft, & membro, longitudine pollicem, craffitie verò digitum annularem æquante, fi illud erigere, fœminam inire, ac clauftra virginalis fepti referare queat, ac tandem femen emittere, præprimis, fi cum arctâ aliquâ matrimonium inierit, quâ quidem in confultatione Collega Nofter fecutus eft judicium Præftantiffimorum Medicorum, tùm aliorum, tum Fortunati Fidelis *l.* 3. *de Relation. Medic. cap.* 2. Zachiæ *lib.* 3. *quæft. Medico-legalium Tit.* I *quæft.* 7. Sinibald. *in geneanthropæiâ*, *&c.*

Dùm finiremus hanc hiftoriam, obvenit exemplum aliquod molæ paulò rarius D. H., cujus defcriptionem addere non abs re fuerit. Vocabatur is ad mulierem dura egeftate preffam. Illa tribus, antequam confideretur, feptimanis molem aliquam & farcinam fatis gravem in uteri vaginâ fenferat. Imperita obftetrix, cujus opem imploraverat, non difcuffis circumftantiis, ad excludendi conatus, quos pellentibus improvide datis medicafter aliquis alebat, ftrenuè folicitans, manus, ut hoc muliercularum genus eft molefte officiofum, admoverat & corpus vaginæ cavitatem occupans vi protrahere tentarat. Irritum autem hoc officii genus, ficuti eventus comprobavit, quamvis ifta violentiâ eo res fortaffis perducta videri queat, ut maffa ex finu pudoris ad tres circiter digitos propenderet. Narrantur illi hæc, advolat cum duobus aliis Do-

Doctoribus, ad quos fama insolentis casus pervenerat, ac quæ relata erant, vera esse deprehendit, massa illa pendula ex parte sphacelo jam erat corrupta, ac cadaveroso, quem spirabat, odore, naribus admodùm infesta. Re tamen, quoad fieri poterat, diligenter exploratâ, chirurgo emortuæ partis separatio demandatur, ne putredo altiùs serpens vicinas partes corripiat & inquinet. Dùm ille tergiversatur & in perficiundo opere difficultates, ut fieri amat, ubi spes lucri veternum non excutit, varias obvertit ac tricas movet de utero in consortium mali tracto (cum tamen, si Nicolaum Fontan. *in analectis p. 62.* audias, ille integer, si sphacelatus sit, abscindi queat:) diris cruciatibus confecta diem obit. Apertò cadavere apparuit uterus undiquaque distentus. Magnam cucurbitam & profunditate densitateque & amplitudine referebat. Longitudo ejus ferè cubitalis aut sesquipes erat, latitudo autem circa fundum & spissitudo, ut ex filò circumjecto patuit, sex palmos excedebat, pondere autem novem libras, quarum in vitâ civili usus est, pendebat. In uteri hujus cavitate massa carnea concreverat, quâ intimæ illius membranæ, quam aliqui nervosam appellant, pertinaciter adhærebat, imò ut verba, quibus Olaus Borrichius in Sarcocele describenda in Act. Hafn. *Vol. 1. observ.* 97. utitur, mutuemur, *non tàm annata quàm innata videbatur*, ita *totam hanc membranam ejusque vasa omnia materiæ novæ accessu* nec minus cavitatem cervicis oblongam ejusque partem inferiorem, quæ propriè osculum internum dicitur, exacte infarciebat. Postquam his angustiis caro illa egressa esset, iterum sese in majorem amplitudinem diffundebat & cavum vaginæ exactè, citra hujus dilatationem, replebat, plane ut consultò ad hujus figuram structa caro credi posset. Massa illa informis, quæ in uteri cavitate deprehendebatur, cum ipso utero, ut dixi, magno adhæsu & pertinaci conjuncta erat; hæc autem, quæ in vagina erat, caro, cum ipsa vagina in similem naturam non coiverat, nec eidem accreverat, id quod obstetrici imposuisse videtur, ut de educendâ manuum ministerio massa consilium caperet & manibus admotis exclusionem moliretur. Hæc autem laxior cum vagina hujus carnea molis conjunctio causa fuit, quod fluxus urinæ non fuerit interceptus, sed lotium guttatim extillare potuerit. Anceps autem D. H. hæret, an hujus sarcomatis pars propendere eo cœperit, quod aberrans natura non feriaretur ab augendâ mole per appositionem à fluido interno (ad hujusmodi productorum classem, de quâ Steno *de solido intra solid. p. m.* 37. aliqua monet, molæ saltem quoad incrementum referendæ sunt:) donec in eam extenderetur magnitudinem, ut cancellis vaginæ coërceri non potuerit; An quod ab violentâ rudique obstetricis manu massa illa immodestiùs esset tractata? Nihil certi quidem ex ægra hâc de re explorare licuit. Cùm transversum mola hæc dissecaretur, in meditullio ejus cavitas (tanquam rude uteri vestigium,) quam Lamswerde etiam in tumore scirrhoso, qui vices uteri explebat, conspexit, ut ipse testatur *in histor. molar. p.* 14. apparebat. Ceterum tota mola massæ carneæ fibrosis gyris distinctæ similis reperiebatur. Adeò dura non erat, atque hinc subit mirari, quòd Plinius *lib. 7. Nat. Hist. c.* 15. secutus, ut vero simile est,

Ariſtot. *lib.* 4. *de generat. anim. c.* 7. & *lib.* 10. *de hiſtor. anim. c.* 7. in definitione molæ addiderit, *eam ferri ictum & aciem reſpuere.* Color illius magis ad rubrum vergebat, odor erat cadaveroſus, tota verò moles hæc informis carni & denſitate & humiditate non erat abſimilis. Ab accuratiori examine D. Oehmb & Helwich intolerabilis fœtor avocavit. Mulier, quæ ſarcinam hanc geſtavit, ab ultimi puerperii, quò ante 10. annos defuncta erat, tempore, ſemper cauſariâ fuit valetudine. Ante luſtrum alii juncta marito fuit, dum autem ei menſes ſiſtuntur, abdomen intumeſcit, mammæ ſororiantur, cibi urget faſtidium & ventriculus ſubinde ad vomitum laceſſitur, utero ſeſe gerere credit. Poſt aliquot verò hebdomades hæmorrhagiâ uterinâ, quæ per quatuor annorum intervallum frequentiſſimis periodis recurrit, correpta eſt, ac indies ſanitas ejus deteriori cœpit eſſe loco, quod ex facie diſcolori, dejecto ciborum appetitu, œdematosô pedum tumore, ventris duritie, anhelitus difficultate *&c.* facilè intelligi potuit. Crebræ eæque flebiles de graviſſimis & acutiſſimis in abdomine puncturis querelæ ejus auditæ fuerunt, ut videas vel ex hôc exemplô, puncturas non male à Cl. Cratone peculiare molarum ſignum conſtitui. Plumbeo etiam pondere in imô ventre ſeſe vehementer fatigari, ac uterum ſuum ad excutiendum fœtum mendoſum irritari, aliis mulierculis ſæpiſſimè faſſa eſt.

Non rarò præterlapſis his annis Vratislaviæ contigiſſe meminimus, ut mulierculæ ægrotantibus gravidis adſtantes & medicos alios & noſmetipſos etiam in non adeò periculoſis prægnantium morbis, monuerint, perpendendum eſſe, annon è re ſit maturè moliri fœtus excluſionem, ut mater ſalvetur; nam hâc in re non exiguam ſanitatis ſpem illæ collocant. Loquacioribus in ore eſt ab arboribus & ramis, jam olim à Theodoro Priſciano uſurpata ſimilitudo, quam procaciter urgent ad tædium uſque, ut fœminæ vehementer cupiunt, quæ cupiunt, ingeminantes: arborem conſervandam eſſe, quicquid etiam agatur de ramis, & quicquid etiam de fructu fiat. Tuentur etiam opinionem hanc ſuam auctoritatibus & exemplis Medicorum, quos hâc in re, non adeò difficiles fuiſſe cauſantur. Et certum eſt, quòd frivolis etiam de cauſis abortum veteres non nulli Medici cenſuerint provocari poſſe. Avicenna *in lib.* 3. *fen.* 12. *c.* 12. licitam cenſet procurationem abortus, *ſi ſit mulier tenera, & partus laboribus ſuſtinendis impar judicetur*; quaſi non ſatis conſtaret, multas in tenerrimâ ætate peperiſſe, ſicuti patet ex Plinio *l.* 7. *c.* 2. Arrianô *rer. Indic. c.* 174. Sigiſm. ab Herberſtein *p* 104. Aug. Busbequio *in epiſt.* 3. *de Legat. Turc.* ac itinerariis multis. Aetius *Tetrabibl. & ſerm.* 4. *c.* 16 fœtus corruptionem non obſcurè ſuadet, quando *uterus fœtæ parvus eſt, aut collum uteri anguſtum, aut intra ſe condyloma habet*; Cùm tamen à nullo hactenus medico fuerint parvi uteri ulla, quantum ſcimus, obſervata indicia aut ſigna. Alii pharmaca φθόρια concedunt, *ſi veſica debilis* ſit, & *ex incumbente utero pleno ejus metuatur ruptura*, cùm iterum ex nullis tecmeriis veſicæ debilitas colligi poſſit. Multò ſecurius negotium expulſionis aggrediuntur nonnulli, quando fœtum debilem eſſe ac moriturum augurantur, quaſi non ſæpè Deus ſoſpitet,

tet, quos Medici morti addicunt; & non quotidiè experiamur, vera esse illa Averrois verba: *Sanantur interdum ægritudines, quibus nec Medicus, nec natura videbantur ad curam sufficere.* Nostro tempore & potissimùm apud nos agitatur quæstio hæc de expellendo fœtu, cùm gravida morbo acuto corripitur. Ventilarunt illam præcipuè Theologi morales, ac non uno modo eam definiverunt. Passim recepta est sententia Thomæ Sanchez Cordubensis Theologi è Soc. Jes. *l.* 9. *de S. matrim. Sacram. disput.* 20. ubi contendit, *licere prægnanti Medicinis uti, & Medico eas applicare etiam cum abortus periculo, quoties mater periclitatur, & eæ ad salutem necessariæ sunt, modò non directè ad fœtus occisionem tendant, in unico* autem casu *lethaliter peccare contra charitatem & prægnantem medicamenta assumentem, & medicum applicantem, ubi spes probabilissima à peritis Medicis concipitur, fore, ut matre ab iis medicamentis abstinente cum vitæ tamen propriæ periculo fœtus in lucem prodeat,* ut *baptizari possit; ea autem assumente pereat fœtus baptismate minimè recepto, quod ordo charitatis adstringat unumquemque & præferendam vitam spiritualem proximi propriæ corporeæ.* Placuit illa decisio etiam Paulo Zacchiæ *in quæst. Med. legal. lib.* 6. *tit.* 1. *quæst.* 7 *N.* 16. *p. m.* 503. Argumenta, quibus utitur ad confirmandam sententiam suam Sanchez, sunt communia, *quod actiones humanæ bonitatem & malitiam habeant ex eo, quod per se est in operantis intentione, non autem ex effectu per accidens subsecuto; quod per accidens ac præter intentionem occidere nulla sit culpa,* ut, quando in bello justo comburitur civitas tormentis aut igne admoto, in quâ multi sunt innocentes, ut infantes &c. *quia invadente fera mater fugere potest, etiam cum abortùs periculo &c.* Hanc sententiam arbitrantur aliqui esse securiorem, cùm fœtus nondum est animatus, & verbo medico κρῦσις sequitur, præprimis cùm juxta illud (quod tamen ex Christianis vix admiserit quispiam) vulgatum: *Non est homicida, qui abortum procurat, antequam anima corpori sit infusa.* Conf. Franc. Torreblanca in *Epitome delictorum lib* 2. *c.* 43. *p.* 311. sed nihilominus meritò dixeris, illam sententiam esse securissimam omnium, quæ negat ullo modo, aut ad ullum finem, etiam ad servandam matrem, licere fœtum expellere, quam ex medicis defendunt Mercurialis *lib.* 2. *de mulier. morb. c.* 2. Silvaticus *in controv. Medic Controv.* 82 Codronch. *l.* 1. *c.* 22. Rodericus à Castro, Joan. Henricus Meibomius & alii. Fortassis autem etiam imposterum alii nostri ordinis eandem nobiscum sequentur opinionem, ubi rem paulò accuratius perpenderint & ex medicis principiis dijudicare cœperint. Nobis quæstio illa, *an in febri acutâ gravidæ medicamentis liceat fœtum pellere, ut mater in vitâ conservetur,* alias quæstiones consideratu dignissimas vel præsupponere, vel involvere videtur. Inter quas 1. est, an *dentur revera medicamenta, quæ infallibiliter fœtum abigere possint?* Nam si talia Medico fortassis ad manum non sunt, temerè ad ejusmodi finem alia remedia gravidis obtrudi prudentia medica dictaverit. 2. Si autem aliqua ἀμβλωθικὰ, quamvis non in rigore ita dicta reperiantur medicamenta, secunda exsurgit quæstio, *cujusnam generis illa sint, & quomodo*

modo operentur? Nam si fortassis nimiùm calida fuerint, aut operationis nimis vehementis, sine dubio religioni sibi duxerit Medicus æstuantibus illa infundere visceribus, & ignem addere igni, ac vires dejectas magis magisque supprimere. 3. Quæritur, *quanto temporis spatio abortum procurare queant?* si enim aliquot dies usui horum medicamentorum impendendi fuerint, Medicus conscientiæ suæ rationem habens, meritò angetur & trepidabit, quòd per tempus notabile præcidatur sibi occasio exhibendi remedia febri acutæ opposita, dùm pellentium usui sibi inhærendum censet. Quarta verò quæstio est, an *abortus fortassis insequens occasio possit esse, aut causa ullo modo, ut febris acuta & citiùs & tutiùs & jucundius postea tollatur*, sin illud secus habet, imprudentia & impietas summa est, abortum procreare, ex quo nulla ad ægrum redundat utilitas, imò evidens fortè damnum. De his itaque quæstionibus tria nobis addere verba ex indulgentiâ lectoris integrum esto. Quantum itaque ad primam quæstionem attinet, ea apud plerosque est extra controversiam, imò fortassis de illâ dubitare velle, hodiè censeretur fere piaculum. Nam & civiles & Ecclesiasticæ leges illam tanquam certam præsupponunt, ac gravissimas exhibentibus & sumentibus ejusmodi pharmaca pœnas irrogant. Nota sunt Ulpiani illa verba: *Mulierem, si visceribus suis vim intulisse constiterit, quo partum abigeret, à Præside Provinciæ in exilium exigendam.* Paulus adhuc graviori subjicit pœnæ, *& summo supplicio affici debere* sanxit, *si mulier, aut homo eò perierit.* Augusti verò Imperatores, Valentianus, Valens & Gratianus *piaculum infantis necandi aggressos supplicio capitali puniendos censuerunt.* Nec minùs canones Ecclesiastici severè hoc facinus prohibent, & iisdem pœnis Ecclesiasticis afficiuntur, quibus olim homicidæ afficiebantur. Synodus Constantinopolit. sexta *can.* 93. exprefse decernit, *tàm eas, quæ propinant, quam quæ assumunt abortiva, homicidarum pœnis subjiciendas.* Sixtus V. *in bullâ, quam anno* 1588. *promulgavit,* decernit, ejusmodi homines puniendos ut homicidas, *qui deliberatum homicidium reipsà perpetrarunt.* Nec minùs alii ex S. Patribus hâc de re in eundem sensum loquuntur. Nota sunt illa S. Augustini: *Nulla mulier potationes ad abortum accipiat, nec conceptos aut natos occidat &c.* Admodum significanter Tertullianus *lib. adverf. gentes* scribit: *Etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissolvere non licet: homicidii festinatio est, prohibere nasci, nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet.* Ex Philosophis quoque Aristoteles in eâdem fuisse sententiâ videtur, quod medicamenta inveniantur, abortum pro lubitu cientia, id quod colligitur ex illaudabili ejus consilio *l.* 7. *Politic.* ubi suadet, ut, *si conjugibus plures liberi, quam legibus definitum est, nascantur, priusquam vita & sensus inferatur, abortus fœtui inferatur.* Poetæ etiam eâ de re ut satis certâ loquuntur. Apud Juvenalem *Satyr.* 6. fœminæ divites & luxuriæ deditæ reprehenduntur:

Quod

Quod jacet aurato vix ulla puerpera lecto,
Tantum artes hujus, tantum medicamina prosunt,
Quæ steriles facit, atque homines in ventre necandos
Conducit.

Denique ipse Medicorum Parens, Hippocrates, in jure jurando vult Medicum quemque in hæc verba jurare: *Nec mulieri pessum ad fœtus corruptionem subjiciam*, h. e. si credimus Scribonio Largo *epist. ad Jul. Callistum*, medicamentum, *quo conceptum excutitur.* At verò, ne quicquam dissimulemus, hic locus quidem frustra adducitur. Nam omninò hîc Hippocrati sermo est de suppositorio, quod intra sinum pudoris recipitur, quod ab aliis ἐγκολπισμὸς vocatur. Nonnulli etiam πριαπίσκον vocant; ab Aureliano *lib.* 4. *chronic. c.* 7. βαλανὸς nuncupatur. Et vix dubium est, quin pessus Hippocratis sit *hebes ille uncus* Tertulliani *in lib. de anim. c.* 25. quo *totum pecus* (veteres, quicquid non erat homo, pecus vocabant) *attrahitur violento puerperio;* aut inter tela Ovidii *l.* 2. *amor. Eleg.* 14. numerari queat. Hûc sanè respexisse Poëta credi potest, dum ita tales fœminas alloquitur:

Vestra quid effoditis subjectis viscera telis?

Reliquorum à nobis adductorum testimoniorum auctoritati nihil quicquam detrahetur, si dixerimus, verum quidem esse, quòd interdùm usum medicamentorum fœtus immaturi abigendi gratiâ exhibitorum sequatur abortus, ac tàm exhibentes, quàm accipientes ejusmodi remedia ex meritò severissimis coërceantur pœnis & civilibus & ecclesiasticis, ac nihilominus intrepidè affirmaverimus cum Mich. Boudewin *ventilabr. Medico-theolog. p. I. quæst.* 26. *non posse assignari in universâ medicinâ medicamentum tale, ad quod necessariò & infallibiliter sequatur abortus.* Cujus afferti veritas evidentius elucescit, si medicamenta, quæ pro ciendo abortu dari consueverunt, breviter percurrerimus. In hunc censum referuntur ex universalibus primo *purgantia drastica*, 2. *Vomitoria*, & ex subsidiis chirurgicis 3. *V. S.* in pede administrata. Ex stimulantibus ac pellentibus huc inter salina pertinet borrax Veneta, quæ salis uterini nomen adepta est, 4 ea autem crocus, myrrha, succinum, ejusque oleum, ut & oleum destill. junip. sabinæ &c. nec non specificum Helmontianum hepar anguillæ c. felle exsiccatum &c. Quòd purgantia etiam vehementissima gravidis propinata fœtum non excutiant, etiamsi sæpissimè reiterentur, omnis dies docet. Ante aliquot annos gravida coqua, ex errore diagnoseos, à chirurgo credebatur hydropica. Incredibile dictu est, quot non fuerint exhibita vehementissima purgantia, nec tamen ullus inde secutus abortus, sed justo tempore, proles mascula, valdè debilis, in lucem hanc prodit. Hujus commatis historias plures recensere, neque enim rarò ejusmodi errata contingunt, jam non vacat. In Ephemeridibus Ger-

manorum ex Martiano annotavimus, quòd ab emeticis non ſit metuendus gravidis abortus, ſicut multoties fuimus experti. Et quis ignorat, quantis vomitibus gravidæ tribus aut quatuor menſibus prioribus (citra tamen abortum) ad ſtuporem uſque adſtantium fatigentur. Non tantùm ex Thom. Bartholini *obſerv. in Ephem. Germ. Decur. I. ann. I. obſerv.* 52. ſed & propriâ experientia novimus, ope ☿ii ſalivationem, quæ & cum vomitibus & ſedibus non rarò ſub initium conjuncta eſt, in gravidis, citra fœtus damnum fuiſſe excitatam. Venæ ſectionem quod attinet, non diffitemur inter Hippocrat. *aphoriſm. ſect.* 5. legi & *ſeqq. qui in ordine eſt* 31. *Mulier uterum ferens abortit ſectâ venâ, eoque magis, ſi fœtus ſit grandior*; at verò illum in Europâ non confirmat experientia. In Galliâ Riverius ſepties, niſi fallimur, phlebotomiam celebravit in gravidâ, quæ tamen nequaquam abortiit. Labores concatenati non permittunt, ut adductis Auctorum teſtimoniis demonſtremus, quod in Belgio, Germaniâ, Italiâ, Hiſpaniâ, jam non rarò, ad præcavendum abortum, ex ſuaſu Celeberrimorum Medicorum ſecetur vena, tantùm abeſt, ut hodie in illis locis credatur per V. S. abortum poſſe procurari. Salaces mulieres ac impudicas puellas tumente utero nequicquam ad ſaphænæ ſectionem confugere, etiam tonſoribus noſtris conſtat. Foreſtus quoque *l.* 29. *obſ.* 24. refert: *Fœminæ cuidam octavo gravitatis menſe varices propè talum ultro fuiſſe exeſos, & plus quam tres ſanguinis libras emiſiſſe*, & nihilominus tamen feliciter peperiſſe. Mulier quoque illa apud Zacutum Luſitanum *l.* 2. *prax. admir. obſ.* 114. præter aſſumpta valida purgantia, exactiſſimam inediam, viribus invalidis ad ſaphænæ phlebotomiam decies & ter celebratam, ac hirudines in ſede ter applicatas ſe convertit, ſed nunquam voti ſui compos evadere potuit, imò geminos nono menſe obeſos edidit in lucem. Imò, quod fidem penè omnem excedit, narrat Stalpartius *Cent. I. p. m.* 275. *ſeqq.* mulieri uno eodemque fœtu gravidæ quadragies ac novies venam fuiſſe ſciſſam, eamque ſub noni menſis finem vivis intereſſe deſiiſſe, nullâ oris uteri interni apertione factâ. Nec majus præſidium proſtitutæ pudicitiæ fœminæ in pellentibus inveniunt. Narratur *in Ephemerid. Dec. II. ann.* 3. *obſ.* 106. mulierem quandam per integras tres ſeptimanas, ſingulis diebus, mane centum guttas ∴ deſtillati juniperi adhibuiſſe, & tamen poſtea filiam fuiſſe enixam. Novimus aliquas oleum ſabinæ in largâ quantitate hauſiſſe, ac citra ullam noxam deinceps peperiſſe; & profectò, ſi quis paulò curioſiùs inquirat, creberrima experientiâ convincetur, ac confeſſione meretricularum, quàm fruſtraneo conatu pellentibus famæ ſuæ, cujus diſpendium ex læſa pudicitiâ jure metuebant, conſulere voluerint. Subit adhuc memoria eorum, quæ alicubi tentavit pharmaceutices ſtudioſus, cùm ei copiam corporis ſui feciſſet honeſti civis filia, eaque poſtea uterum gerere cœpiſſet; ſi brevibus rem, multis ambagibus perplexam, eloqui licet, omnia egerat, quò fœtus immaturus è domicilio uteri excuteretur, ſed infelici hoc eventu, ut malè ſibi conſcius ſtatione ſuâ ſemetipſum citius moveret, quam fœtum, qui juſto demùm

mùm tempore ergaſtulum uteri materni perrupit. De difficultate hàc abortum provocandi fuſius diſſerit Vir Clariſſ. Dn. D. J. P. Albrecht *in Ephem. Dec. II. ann.* 8. *obſerv.* 165. *p.* 384. & *ſeqq.* cujus integra obſervatio legi meretur. Porrò facile etiam declarari poterit quæſtio ſecunda, cujuſnam ſcilicet *ſint generis* remedia illa, quæ interdum, quanquàm fortaſſis paulò rarius, propter effectum verè ἀγώγημα dixeris. Purgantia draſtica, cujus ſint indolis, cuivis notum eſt. Habent autem hoc cum reliquis pellentibus commune, quòd magnum orgaſmum ac ebullitionem in humoribus concitent, & reſolvendo pariter, ac fundendo agant, quicquid agunt; ut videas, quàm inconſultum ſit, æſtuantibus præ febrili ardore viſceribus ad uſum horum remediorum deſcendere. Imò, ſi rem rectè perpendas, nec mitiora quidem nervina ac balſamica ex plantis nervinis, cephalicis & uterinis in morbis acutis conveniunt. In febribus acutis cum majori ſanguinis calore & fortiore ejuſdem transpulſione ordinariè ferè conjuncta eſt partium muſculoſarum & membranoſarum tenſio, undè fit, ut vultus etiam in obeſioribus & vivacioribus ferè ſint contracti & macilenti, palleant, aut inæquali rubore tingantur. Et niſi fallimur, etiam ille exquiſitior ſenſus, qui in febricitantibus animadvertitur, non aliunde niſi à majori partium ſtricturâ & tenſione ac arctatis pro copioſiori ſecretione poris dependet. Jam verò nervina etiam mitiora inſigniter æſtum augent & ſtricturam partium poroſarum intendunt, quod niſi facerent, non capi poſſet, quomodo partes membranoſas uteri, & glandoſas papillares ad effundendum ſanguinem ſtimulare valerent. Ac propterea etiam hoc reſpectu malè ejuſmodi remedia febricitantibus gravidis applicantur. Tandem, quicquid etiam hæc remedia agant, ac quomodocunque operentur, tardè ſatis & vix intra ſeptimanarum aliquot, imò & menſium tempus ſperatum edunt effectum. Toto hoc experimur die in menſium ſuppreſſione, in quâ, etſi mulierculæ & barbitonſores, rudiſque empiricorum cohors, ſæpè pellentibus miſeras per ſeptimanas & menſes afflictim fatigent, voto tamen ſuo non damnantur, nec guttam ſanguinis, validis hiſce remediis ex utero elicere queunt. Enim verò notum eſt, quam brevi periodo febres acutæ finiantur, quamque hic præceps ſit occaſio, quam prudentis eſt non é manibus dimittere, eoque minus Medicus ad remedia à præſenti morbo alieniſſima, vix per aliquot ſeptimanas effectum aliquem editura deſcendet, nam curas tam longas ſpes vitæ brevis periclitantis gravidæ inchoare vetat. Tandem abortus nec occaſio, nec cauſa eſt ullo modo, ut deinceps febris, eo fortè ſecuto, rectius per medicamenta tractari poſſit, ut patet conſideranti aliquas notabiliores abortus circumſtantias. Non jam dicetur aliquid de doloribus, quos irritatus uterus & fibris transverſis agentibus in ſe contractus excitat immenſos, quibus tamen nihilominus vires gravidæ febri aliquot dierum jam antea fractæ magis & magis dejiciuntur; ſed tangemus tantùm 1. violentam placentæ ab utero ſeparationem, quâ uterus valdè excoriatur, & ingens, ut ita loqui liceat, ulcus internum excitatur, cujus deterſioni & mundificationi

deinceps invigilandum eſt, ne graviſſima ægræ mala accerſantur. 2. Vehementiſſimum illum ſanguinis fluxum, qui abortum ferè ſemper comitatur, ob placentam ab utero quaſi dilaceratam, aut ad minimum ægerrimè ab eo ſeparatam, quà vires ſummoperè proſternuntur, quo reſpectu partus legitimus abortu ſemper tolerabilior eſt; nam illo appropinquante placenta facillimè ab utero ſeparatur, ſicut Harveus alicubi, niſi fallimur, obſervavit. 3. Lipothymias, ad quas abortientes præ parientibus valdè ſunt pronæ, ſicco pede præterire non poſſumus, quæ, quantum periculi in acutis portendant, nemo in praxi exercitatus ignorare poteſt. Hæc itaque quoniam cum abortu connexa ſunt, mente captus ſit, neceſſe eſt, qui credit, excluſionem hanc doloroſiſſimam fœtus præbere poſſe occaſionem rectius occurrendi debitis remediis febri acutæ. Imò neceſſitas imponitur medico poſt abortum, ut debitum ac ſufficientem lochiorum fluxum per medicamenta apta, quantum in ſe eſt, conſervet, ne vel ſanguinis grumi, vel aliud quid præternaturale poſt partum in cavitate uteri remaneat, & ſæva inducantur ſymptomata, ac præcipuè, ut ulcus uteri liberiori lochiorum fluxu detergatur & mundificetur. Quomodocunque res conſideretur, undique eluceſcit, quòd per medicamenta abortum procurantia, mater non tàm ſervetur, quam in manifeſtum vitæ periculum præcipitetur. Res vulgò innotuit ac Poëtis. Ita enim Ovidius *l. 2. amor. Eleg.* 14.

Dùm labefactat onus gravidi temeraria ventris,
In dubio Vitæ laſſa Coronna jacet.

& iterum:

Sæpè ſuos utero, quæ necat, ipſa perit.
Ipſa perit ferturque rogo reſoluta capillos;
Et meruit, clamant, qui modo cunque vident.

Hâc viâ periit Teſinii uxor apud Hippocr. *l.* 5. & 7. *epidem. cùm ultro pharmacum corruptorium hauſiſſet.* Et rectè judicat Suetonius *in Domitiano c.* 22. quòd Domitianus fuerit cauſa mortis filiæ fratris, dum coëgit eam, *ut conceptum abigeret.* Sit tamen, qui ex voto ſibi ſucceſſiſſe abortus provocationem fœtuque exturbato matrem à morbo vindicatam glorietur, id rectum *ex errore erit judicandum*, inquit *Roder. à Caſtro de morb. mul. l.* 3. *c.* 21. *in ſchol. quod imitari non licet, nec prudentiæ Medici tribuendum eſt, ſed mulierum robori, quod erratum medicantis valuit ſufferre*, ut pulcherrimè Henr. Meibomius. Tandem & hoc conſiderandum eſt, quòd non omnes gravidæ morbo acuto correptæ pereant. Notus nobis eſt Hippocrat. *aphor.* 30. *ſect.* 5. *Mulierem uterum gerentem ab aliquo morbo acuto corripi, lethale eſt;* ſed & hoc effatum non ſemper, ſed utplurimum tantùm

exiſtit

existit verum, & pro robore *naturæ in gravidis variat etiam periculum, à morbis acutis vel ægræ, vel fœtui metuendum*, ut rectè ad hunc aphorismum notat Wedelius. Nam quædam gravidæ etiam acutas malignas febres feliciter superant, ut vidua D. Lachmund, quæ post hujus obitum *gravida superstes febre malignâ atrociter infestata, ac nihilominus à truculentissimo morbo feliciter liberata, post aliquot septimanas, sine multis difficultatibus peperit filiam optime constitutam*, ut narratur *in Ephemer. nostr. Dec. II. ann.* 8. *p.* 386. Si autem non omnes pereunt necessario, cur abortum per se periculosum, pro salvandâ matre, concitare vellemus? Et ne quis lætetur, cum prægnantem in morbo acuto abortire videt, scire eum cupimus, eum abortum nihil læti ominari, sed judicem esse summæ debilitatis ac instantis mortis. Et propterea fortassis non malè Schelhammerus *in Ephemer. l. c. p.* 395. statuit, *in acutis, non vi morbi, multò minus medicamenti cujusdam drastici mulieres abortire sed fracto naturæ robore, & quòd illata vi, omnes corporis partes ac viscera fibris suis laxentur, ipse etiam embryo debilitetur, ut sustinere se non possit, sed concidat languens & in utero collabatur &c.* Concludimus ergò cum Sylvatico *in controvers. p.* 362. *Undiquaque detestandum esse flagitium hujusmodi, abortusque procurandi sententiam execrandam esse, utpote quæ liberos prius vitâ privare contendit, quàm illi propriam lucem à natura accipere potuerunt &c.* His aliisque rationibus motus Collega noster D. Helwich hactenus nunquam ullo remediorum genere fœtus exclusionem in acuto gravidarum morbo moliri voluit, & cum eò re perpensa censemus, rectè quemvis medicum facturum, si omissis abigendi fœtus curis prudenter & cordatè methodo febribus acutis convenienti ejusmodi gravidas tractaverit.

Nihil jam amplius restat, quàm ut pro more nostro catalogum in Civitate Vratislaviensi per singulos anni 1701. menses defunctorum breviter subnectamus. Nimirum sarcinam corporis mortalis deposuerunt,

In Januario - -	86.	Julio - -	63.
Februario - -	100.	Augusto - -	114.
Martio - -	76.	Septembri - -	120.
Aprili - -	86.	Octobri - -	115.
Majo - -	81.	Novembri - -	103.
Junio - -	70.	Decembri usque ad 24. d. - -	82.
		Summa	1096.

HISTO-

HISTORIA
MORBORUM,
QUI
ANNO MDCCII.
VRATISLAVIÆ
GRASSATI SUNT,
A
COLLEG. ACADEM. LEOPOLD.
NAT. CURIOSOR. VRATISLAVIENS.
IN LUCEM EDITA.

BENEVOLO LECTORI
SALUTEM.

Ecce post longum satis mirum & diuturnum silentium Historiæ nostræ morborum Vratislaviensium continuationem, annum scilicet quartum. *Miraberis, nos non eadem, qua cœperamus, sedulitate perrexisse. Initia, inquies, fervebant; nam inter tres annos non tantum* tria historiæ morborum *volumina, sed &* prodromus examinis animadversionum Gr. in historiam morborum Vratislaviensium, *& ipsum quoque* examen & castigationes earundem animadversionum *publicam aspexerunt lucem; medium tepebat, præter curatam enim ad votum & desiderium multorum* novam Historiæ nostræ editionem observationibus *quibusdam & appendice*, tractatu *nimirum* de experientia *auctam, non nisi* observationes practicæ de Hydrope pectoris *anno currentis seculi sexto fuerunt editæ; Friguerunt hactenus, fatemur, ultima: Sed, absit jactantia verbo! non deferbuit noster in artem nobilissimam affectus & studium. Crevêre interea nostri labores, ac illius Collegæ, qui onus scribendi in se suscepit. Unus enim fuit, qui more in Collegiis ubique terrarum recepto & manum operi & calamum admovit, ac observationes nostras partim viva voce, partim scripto ipsi communicatas, nominibus nostris ubique additis, historiæ*

N n *contex-*

contextui, qui post elaborationem ab omnibus nobis relectus est, magna fide inseruit. Is est, ut Eruditis passim constat ex Novis literariis Germanicis An. 1706. Mense Novemb. p. 362. *ac* Nouvelles de la Republique des Lettres, Mois de Mars An. 1707. artic. 6. p. 345. &c. *noster ab anno præterlapsi seculi nonagesimo sexto, quo relicta Prussia, Patria sua, hic Vratislaviæ sedem fixit, & in Academia Leopoldina Imperiali & multis de ægrorum salute consultationibus, adeoque rerum nostrarum apprime gnarus Collega* D. Christianus de Helwich. *Illum & clinici & alii literarii labores hactenus occupaverunt. Luctus etiam, cui per mortem filiæ sibi unicæ charæ* Catharinæ Dorotheæ *immersus fuit, animum ejus ita perculit & afflixit, ut per multos menses mente tranquilla his studiis vacare non posset. Cùm verò undique a doctissimis viris & exercitatissimis Practicis ad opusculi continuationem sollicitaremur, prædictus Collega noster horulas illas, quas a clinicis laboribus ac continuis interpellationibus utcunque vacuas habuit, huic labori impendit. Prioribus vestigiis & in hoc anno institimus. Fuit, est, & erit nobis Medicina, Jani instar bifrons, altera facie veterum monumenta, altera autem moderna inventa respiciens. Placuit nobis semper indefessum antiquorum observandi studium in Semeiotica, Diagnosi & Prognosi, neutiquam tamen vetustatis amore ita excæcati fuimus, ut obliquo recentiorum experimenta, inventa & merita oculo aspiceremus. Credidimus semper, Medici-Philosophi esse, nectere nova antiquis & boni Practici, in succum & sanguinem vertere utraque. Propterea per illa lustra, quibus clinicæ Praxi insudavimus, antiquorum observata venerabundi magni fecimus, modernorum tamen placita neutiquam sumus detestati, laudata quoque chymicorum medicamenta non flocci pendimus, omnia vero experientiæ propriæ ac judicii lance ponderavimus, ac, quæ dubia sunt, ulteriori disquisitione reservavimus. Hujus propositi & consilii tenaces nudam saltem Dianam, id est, praxin clinicam fausto & infausto eventu porro sistimus. Quemadmodum verò non sine modesto rubore experti sumus, hos nostros conatus viris bonis & in arte facienda exercitatis hactenus non displicuisse; ita eundem nobis favorem pollicemur, observationesque nostras publicæ luci exponimus,* DEUM *ex animo precati, ut aliqua ex lectione earundem, Lector erudite, utilitas ad Te & ægros redundet! Vale!*

J. J.

J. J.

Constitutio aëris per tres menses priores.

Filum Historiæ nostræ nos ducit ad seculi decimi octavi annum secundum. Per hujus Januarium variis aëris mutationibus Vratislaviæ obnoxii viximus. Initia quidem mensis frigore aspera erant minimè diuturno, maxima verò ejus pars inter nebularum, ventorum, nivium, imo & pluviarum vicissitudines effluxit. Ineunte Februario cœlum nubibus & pluviis turbidum. Elapsis aliquibus diebus serenus nobis illuxit Sol, ita ut die mensis septimo Veris delitias pergustaremus. Amœnitas illa semel iterumque pluviâ & nebulis parum interrupta, nihilominus ferè ultra mensis medium duravit. Reliqui dies ferè omnes, excepto 23 & 24, vel propter nebulas, vel propter ventos, vel propter nives, vel tandem propter pluvias minimè grati fuère. Sub initium Martii omnia gelu rigebant, sed altero mox die terra nive cooperiebatur, quæ brevi liquescebat. Tertius pluviis, nive, ventis horrebat. Et ut brevibus dicamus, toto ferè mense aëris inconstantia erat, modò ningebat, modò pluebat, modò venti spirabant. Decimus nonus & pauci alii e. g. 21, 23 per intervalla erant sereni.

Affectus Rheumatici.

Frequentissimi hoc tempore occurrebant affectus Rheumatici vel nullâ, aut certè non admodum notabili febri utplurimùm stipati. Quidam ex ægris sub initium horrore & rigore concutiebantur, frigus hoc calor non adeò vehemens excipiebat, ac post aliquot horas sponte iterum remittebat. Tantum non omnes dolorem, quem Scholæ tensivum vocant, circa dextram cervicis partem percipiebant. Is impedimento iis erat, quò minùs ad oppositum latus caput liberè moverent. Brevi post malum diffundebatur in scapulas, & humeros, ubi tantas subindè agebat radices,

ut ægris per menſes multos negotium faceſſeret. Innotuit nobis hoc tempore aliquis, qui jam Wolaviæ agit, cui, quicquid etiam tentaret, (tentavit autem multa) per annos integros inſigni cum tædio hæc moleſtia devoranda fuit. Quæ tantò major erat, quod, ſicuti etiam aliis uſu venire ſolebat, ſub mali principio per intervalla acutis, lancinatoriis ac vibrativis doloribus mulctaretur, à quibus nec dorſum uſque ad lumbos immune reſtabat. Noſtrum etiam conſilium imploravit Æger, cujus pectus à claviculâ ad cartilaginem enſiformem & ad coſtas ſpurias infirmas atroci cruciatu obſidebatur. Sub manibus fuère, quorum hypochondria dolore non vacabant. In paucis admodum femora & tibias laboraſſe meminimus, & ut differentiam inter arthritidem & dolores rheumaticos videas, hi non circa articulos, ſed loca intermedia carnoſa hærebant, ſecus ac in arthriticis fieri ſolet. Cujuſcunque verò generis cruciatus fuerint, ſive ex claſſe tenſivorum, ſive lancinatoriorum, aut etiam tantum gravativorum cenſu exiſterent, ferè circa noctem ingraveſcebant; circa horas matutinas minuebantur. Aliqui ex iis de ſiti conquerebantur, cuncti autem cibos faſtidiebant; unus & alter etiam ad vomitum pronus. Rauci erant, in quibus malum circa pectus ſedem fixerat. Præmiſsâ Venæ ſectione, cui tempeſtivè adminiſtratæ meritò plurimùm in hoc affectu tribuimus, diaphoreſis blanda matutinis horis inſtituta ægris ſolabatur. At cum ſudoriferis calidiſſimis maſſa humorum exagitatur, quod Vratislaviæ non tantum plebi, ſed & cordatioribus ferè ſolemne eſt, dolores quam maximè intenduntur. Aliqui inconſultò & non ſine damno illicò ad ſacram Medicaſtrorum anchoram, Decocta, inquam lignorum convolant. Quando autem dolor circa lumbos, partes vertebris adjacentes dextras pariter ac ſiniſtras occupat, tum abſque omni hæſitatione de Calculi renum præſentiâ decernitur. Peſſimè res antinephriticis, quæ plurimum obeſſe circumſpecta docet experientia, geritur, dolendumque eſt, quod etiam à Medicis, ac his non infimæ claſſis, totó die hæc incautis obtrudantur. In externis mirè luxuriant hic locorum, à quibus tamen præſtaret vel planè abſtinere, vel ſi ægrorum precibus aliquid dandum fuerit, Spiritus Vini, in quo ſapo Venetus cum camphorâ quomodocunque ſolutus, uſus vel ſolus ferè ſuffecerit, nec tamen rejecerimus miſturam Celeberr. Lentilii, quâ dolores fuiſſe mitigatos ſatis enormes recordamur. Ea ſequens eſt:

℞. Ciner. clavell. ℥iij pulveriſ. affunde
▽ ſl paralyſ.
carvi.
fœnicul. aa. ℔j
ſolve & ſolutioni injice
⊖ ♓ci depurati & in pulverem comminuti. ℥jß.
ſolve vitro probe clauſo, ſolutionem filtra & in vitro probe munito ſerva, nodulo inſuper ſuſpenſo in liquore ex
Caſtor. opt. ʒj.
Theriac. Venet. ʒij.

Hâc

Hâc partes dolentes (cute prius pannis mastiche & succino fumigatis ad rubedinem perfrictâ) illini jubet, opemque non sine ratione præsentiorem, quam ex litibus aliis expectat.

Passim grassabantur etiam Variolæ majori ex parte benignæ, & non adeò multis funestæ, confluentes si excipias, ut subinnuimus in Historiâ Morbor. An. 1700, ubi historiam Variolarum dedimus, modumque curandi plenè narravimus. Adjicienda tamen censemus paucula illa, quæ hoc anno observata, & sequentium annorum experientia roborata fuère. Promiscuus Decocti lentium cum liquiritiâ, semine fœniculi, &c. usus fraudi est iis, quorum victus crassior ac viscidior est, aptusque ad lentos humores in corpore accumulandos. In iis variolarum eruptionem nisi impedit, certè retardat. His blandiores Essentiæ ex radicibus alexipharmacis quam optimè conveniunt in aquis cordialibus exhibitæ, & vellemus sanè, ut Sydenhamus unicè abusum notasset, non penitus autem verum Cardiacorum usum proscripsisset & damnasset. Rursus hoc anno observatum fuit, quod humani quippiam idem Vir Clarissimus fuerit passus, dum asseverat, neminem *perire ex Variolis, quòd non eruperint*, multos verò mori, quòd *cum eruperint præmaturè nimis detumescant.* Obversatur adhuc memoriæ infans vicini cujusdam Sutoris, qui gravissimis convulsionibus concussus variolis leviter apparentibus exspiravit. Memini etiam puellam quandam, fratre variolis laborante, tertio morbi die præsentibus omnibus variolarum indiciis inopinatò extinctam fuisse, sive apoplexia, quod parentes credebant, sive quod ad verum propius accedit, syncope eam abstulerit. Potissimùm verò nonnullis hoc anno Diarrhœæ, quando exarescere variolæ cœperunt, exitiosæ fuerunt. Nobis solicitè in causam Diarrhœæ hujus inquirentibus patuit, potum tenuem avidè ingurgitatum non immeritò in suspicionem culpæ venire. Affatim bibisse omnes facilè comperies, qui eo tempore in Diarrhœam incidunt. Neque tamen inevitabile periculum, modò maturè obviam eatur. Theriaca in adultis spem non fallet, in pueris Essentia theriacalis vel spiritus etiam theriacalis cum spir. Nitri mistus in vino exhibitus exspectationi satisfacit. Nondum hactenus à me impetrare potui, ut Thom. Mayeri methodum imitarer, laudanumque opiatum in Variolis, vel in Diarrhœâ, vel in aliis symptomatibus exhiberem. Febris illa, quæ suppurationem individuo nexu comitatur, si ultra 14 aut 17 diem extendatur, utique periculosa existit, & quosdam hoc anno in mortem præcipitavit. Quodsi quodammodo 13 die aut post eundem intermittentis typum induat, ut ferè semper fieri solet, licet intermissio brevi etiam duret, cortex Peruvianus singulis duabus horis tempore hoc intermissionis in justâ quantitate oblatus, egregium est remedium, quod in manu multorum Empiricorum alias idem est ac gladius in manu furiosorum: & vel hoc solo nomine laudandus eximiè Morton, qui vel primus, vel certè inter primos hanc medendi rationem indice digito nobis demonstravit, majorem utique meriturus laudem, si non in aliis occasionibus hoc

Variolæ.

fuiſſet abuſus medicamento, alioſque ſuo exemplo in errores ægris noxios induxiſſet. Certum eſt, quod in Confluentibus, ſi & hoc addere licet, abſque ptyaliſmo ægri adultiores in ſummo verſentur periculo; certum tamen & hoc eſt, quod hâc ſalivatione Variolæ in quantitate non minuantur; quod utique argumento eſt, materiam, quæ hâc ſalivatione ex corpore eliminatur, non eſſe eandem, quæ diſtinctas Variolas in majorem elevat altitudinem, ac rurſus depreſſionem, quæ in Confluentibus cernitur, non ab exitu ſalivalis ac ſeroſi humoris pendere, ſed ab ampliori & latiori harum per ſuperficiem cutis expanſione.

Apoplexia.

Nunquam quidem non Apoplexia aliquos è medio tollit Vratislaviæ, & de incolis hujus Civitatis hóc in paſſu eadem fere dici poſſent, quæ de Amſtelodamenſibus & Delfenſibus ſuis habet expertiſſimus Foreſtus lib. 10. Obſerv. 70, maximè tempore brumali illos opprimit, (epidemicam enim Apoplexiam nunquam hîc locorum apparuiſſe crediderimus, cujus generis eam fuiſſe, quæ An. 1694 & 1695 in Italiâ regnavit, cenſet Baglivius) tantoque eſt frequentior, quantò aëris intemperies eſt notabilior. Non unam hâc tempeſtate, tum in hâc Metropoli, tum paſſim per Sileſiam omnem ea edidit ſtragem, ut non abs re futurum cenſeamus, ſi paulò plenius graviſſimi hujus morbi hiſtoriam fuerimus perſecuti. Familiarior ille eſt apud nos hominibus in virili ac ſenili ætate conſtitutis, ac locum hic habet etiam Aphoriſmus Hippocratis 57 ex ſect. 6: *Siderationes maximè fiunt ætate à 40. anno uſque ad 60*, modò in aliquâ latitudine, prout ſubſtratæ materiæ indoles requirit, & non in rigido, & ad vocum apices nimis adſtricto ſenſu capiatur, quanquam ſatis cautè locutus ſit Hippocrates, addens, Siderationes *maximè* fieri eâ ætate, quam deſignavit. Paulò rarius infantes, pueros, adoleſcentes, juvenes adoritur, tum hic, tum alibi ferè ubivis. Exempla Apoplexiæ in omnibus his ætatibus à Nobis viſa ſunt, ſed ut jam dixi, minus frequenter. Juſtus Cortnummius *de morbo attonito c.* 19 *p.* 74 refert, unicum ſe vidiſſe exemplum per vitam in infante. Hoc anno quò hæc ſcribimus, non tantum illuſtris puſio, ſed & frater cum ſorore in infantili ætate apoplectici interière. Amatus Luſitanus *Cent.* 3. *Curat.* 22. memoratu dignum judicavit, quod infans ex *ictu bombardæ morbum incurrerit attonitum*, quem mox Paralyſis & mors ſecuta ſit. Idem, quem antea laudavimus Cortnummius *lib. cit. c.* 30. *p.* 131. auctor eſt, quod puella Variolis correpta, cui carnifex ad febrem continuam debellandam ante Solis exortum potiunculam ſupra gladium ſuum exhibuerat, ab enſe ita fuerit perterrita, ut in morbum attonitum illicò concideret. Conf. *Decur. Ann.* 4. *obſerv.* 39. *Dn. D. Dobrzensky, ut & Medicinæ Collatit. Boneti P.* 1. *p.* 166. *c.* 13. De Juvene apoplectico extat exemplum apud Tulpium *lib.* 1. *obſervat. c.* 7. Præterlapſo anno puellam circa 14. ætatis annum horâ ſeptimâ è lecto ſurgentem, cum vix tria protuliſſet verba, ſubitò apoplexia abſtulit. Major pars eorum, quos apoplexia apud nos invadit, eſt temperamenti

ſan-

ſanguinei aut ſanguineo-cholerici. Ejus temperamenti erat Reverendiſſ. Dn. Prælatus Heinrichov. qui in autumno præterlapſi anni 1701. Menſe Novembri, poſtquam cœlo pluvio ingreſſus eſſet iter, & vehementius incanduiſſet, inſultu apoplectico obrutus, & efficaciſſimis remediis adjuvante divino Numine ita me medicinam faciente reſtitutus, ut ſanus ſoſpesque Vratislaviâ Heinrichoviam redierit. Cum hoc ipſo anno denuò ferali morbo correptus eſſet, rurſus quidem medicamentis meis convaluit, at brevi poſt tertium acceſſum expertus fatis conceſſit. Ejus temperamenti etiam erat Reverendiſſimus Dn. Suffraganeus, gente Italus, familiâ Brunetti, quem fortiſſima apoplexia poſt paucarum horarum intervallum extinxit. Ac hiſce diebus, dum hæc ſcribo, idem fatum expertus eſt Vir longiori vita ob candorem & cultiſſimos mores digniſſimus Dn. Kretſchmerus, Mercator florentiſſimus. Si quis alius, is certè ſanguineæ complexionis erat. Neque tamen ab apoplecticis inſultibus planè liberi ſunt alterius temperamenti homines, ut multoties hic locorum nobis obſervare licuit. Id quod & alibi contingit. Ita primus apoplecticorum à clariſſ. Wepfero deſcriptorum *habitu corporis gracili, capillis flavis & criſpis præditus erat, ingenio pollens ac ad iram paulo pronior*, quartum quoque idem Wepferus ait *vergentem fuiſſe temperie totius ad calidam & ſiccam, coloris fuſci, habitu corporis utcunque carnoſo & ad iram vehementiorem.* Celeberrimus Anatomicus Marcellus Malpighius, qui anno 1694 ex apoplexia mortuus, temperamenti erat *ad ſiccum vergentis, mediocri corporis habitu, & mediocri pariter ſtaturâ præditus*, referente Baglivio *in diſſert.* 3. *de obſervationibus Anatom. p. m.* 115. Apud Foreſtum Juvenis nobilis, *naturâ melancholicus* ſub noctem in apoplexiam ſatis fortem incidit. Non vacat operoſius inquirere, verumne ſit, quod Foreſtus *in Schol. obſerv.* 78. *lib. citati* notavit, *apoplexiam rarius ab humore melancholico*, ut ipſe loquitur, *oriri*, cujus quidem aſſertioni è diametro adverſatur Cardan. *Commentar. ad* 55. *Aphoriſ. lib. 6. Hippocrat.* & omnium maximè Franciſc. Boyle *in tract. de apoplexia.* Illud quoque meâ multiplici experientiâ fuit confirmatum, quod collo ſint breviori & toroſo, qui apoplexiam incurrunt, quod de ſene apoplectico expreſſè notandum cenſuit Williſius *de anim. brut. part.* 2. *p.* 143. Cujuſcunque verò fuerint temperamenti, qui vel hoc anno, vel etiam ſecutis temporibus apoplexiam incurrerunt, in eo ferè omnes convenerunt, quod vel in potu, vel in cibo, vel utroque exceſſerint, id quod etiam alii ſcriptores de ſuis apoplecticis diligenter obſervarunt. Monachus apoplecticus apud Foreſtum *crapulæ* fuerat *deditus & copiosè craßam cereviſiam ingurgitarat.* Delphius quoque quiſpiam, teſte eodem, *bibax* erat ac victu inordinato utebatur. De primo quoque ſuo apoplectico Cl. Wepferus expreſſè ſcribit poculis eum indulſiſſe, de quarto verò fuſco illo, cujus mentionem jam fecimus, prælaudatus Wepferus *p.* 15. *in obſervat. Anatom.* ait, *multum ipſi uſum cum Baccho fuiſſe, & non raro ſicca labore pectora fervido maduiſſe mero.* Tales etiam in auctario

ctario recenset idem. Doctissimus Vir Carolus Piso *de prætervisis hactenus morbis affectibusque à serosâ colluvie oriundis sect. 2. part. 2. cap. 5.* civem & sartorem Pontanum *lautiori fuisse victui assuetum* affirmat, ut *ferè urbanorum artificum genus omne genio passim indulget, tribuitque abdomini in saginando, quicquid lucelli aut manuum industria, aut corporis labor parit affertque.* Expertissimus Hollerius *lib. 1. de morbis internis p. 27.* pictorem & figulum utrumque vinosum apoplecticum factum fuisse narrat. Nec possumus, quin adscribamus verba Heinrici ab Heers *ex observ. 18*, quibus homini, quem novum ex veteri monacho Medicum scitè appellat, Mercatori ex synusiâ lasso venæ sectionem suadenti respondet: *Nostrates ingluvie commessationibusque ferè apoplexiam incurrunt.* Quæ profecto, ut & ea Celeberr. Ettmulleri *in Op. p. m.* 447. apud nos sunt longè verissima. Notorius vini abusus multos & quidem ætatis consistentis optimique aliàs habitûs his annis in apoplexiam præcipitavit. His omnibus jungere licet vitam desidem & otiosam. Non facilè recordor quenquam apoplexiam incurrisse, ubi non vel manibus fuerit palpabile, inter assumpta & motum corporisque exercitia nullam fuisse servatam proportionem, sed illa modum excessisse, hæc verò defecisse. Eum autem in finem hæc adducenda esse credidimus, ut clarissimè elucesceret, veram ab apoplexiâ præservationem non æquè à medicamentis, quam à vitæ sobrietate & debitis corporis motibus pendere. Ferè exciderat, sæpius à me fuisse observatum, gravidas medio circiter gestationis tempore levi ac brevi iterum evanescente apoplexia, quæ nulla gravia incommoda secum trahit, fuisse tactas. Ingratum verò sui adventum multoties quibusdam prodromis designare solet apoplexia. Inter primaria indicia ferè semper vertigo est, non tam matutina quam promeridiana, imò & nocturna, quæ multò est deterior, quando cum scotomiâ conjungitur. Multis etiam apud nos familiares sunt torpores & stupiditates præter morem contingentes (de quibus tanquam futuræ siderationis signis jam mentionem *in Coacis prænot.* Hippocrates injecit) antequam apoplexiâ opprimantur. Suspectus etiam meritò est incubus, si paulò frequentius eo vexentur, quibus vertigo molesta est. Mali etiam ominis sunt insueti totius corporis tremores, inprimis verò labiorum & dentium stridores in somno, extremorumque perfrigerationes. Subita linguæ impotentia, eaque sæpius recurrens, ferè non fallax metuendæ apoplexiæ τεκμήριον existit, jam tum ab Hippocrat. *in Coacis prænotion.* memorata, quo etiam à nonnullis refertur *aphorism.* 40. *ex sect.* 7. Aristoteles, aut quicunque autor est *Problematum sect. XI. probl.* 54. *ipsam linguæ hæsitantiam partis esse apoplexiam* quandam judicat. Unde etiam tum multis aliis, tum hoc anno prælaudato ante Abbati Heinrichoviensi ex insolitâ linguæ titubatione timendam ipsi apoplexiam subindicavi. Præter linguæ hæsitantiam nihil sinistri præsensit correptus apoplexiâ aliquis Hebrææ linguæ Professor apud Cortnummium *p.* 199. *Conf. Harderum in apiar. p.* 123. Non jam dicemus de oculorum corruscationibus, sed solummodò

ſummodò memorabimus hoc minimè rarò contingere, ut quidam aliquot ante inſultum apoplecticum annis, vel de deficiente auditu, vel quod adhuc ſæpius fit, de viſu imminuto maximoperè conquerantur, quibus addere licet ex Aureliano frequentem indigeſtionem, vultûs plenitudinem ac mœſtitiam, difficilem excretionem ac tandem vehementem meningis ſaltum in pueris *lib.* 3. *de morb. acut. c.* 5. Licet verò hæc & alia plura ſigna (inter quæ tamen ſtudio tinnitum aurium citra ſiniſtrum omen hic pluribus familiarem non recenſuimus) apoplexiam præcedant; contingit nihilominus apud nos, *ut ſanum etiam derepentè invadat dolor circa caput, & ſtatim voce privetur ac ſui impotens ſit*, verbis *Hippocrat. lib.* 2. *de morb. text.* 6. & 21. Simulac verò apoplexia hominem obruit, is ſubitò 1. ferè collabitur & ſui, ut jam jam loquebatur Hipocrates, impotens fit. Quæ cauſa eſt, quod ejuſmodi hominem vocent ſideratum. Hoc autem ipſo convenit apoplexia cum *lipothymiâ paulò graviori & ſyncope*, quibus correpti itidem non rarò in terram proſternuntur, ut & cum epilepſiâ, cujus ſignum eſſe ſubitum & improviſum in terram lapſum docet Unzerus *lib.* 1. *de epilepſiâ c.* 18; differt verò à *Paralyſi particulari* e. g. linguæ, palpebrarum, brachii, &c. *à tetano*, in quo univerſum corpus rigidum ac immobile permanet, *emproſthotono* ac *epiſthotono*, quando incurvantur omnia vel verſus anteriora, vel verſus poſteriora, nec non à *catalepſi*, quâ æger inſtar ſtatuæ immotus perſtat. 2. Sermonis uſu privatur, qui integer adhuc ipſi in primo morbi inſultu fuerat. Nam nihil crebrius audias, quam ejuſmodi homines aut de intolerabilibus capitis doloribus aut anxietate inexplicabili conqueri. Quibusdam memini uſum ſermonis per aliquot ſuperfuiſſe horas, alii paucis verbis prolatis illicò obmutuerunt, ſimiles illi apud Clariſſ. Harderum in *apiar. obſerv.* 27, qui ex templo domum feſtino curſu petens hæc verba tantum protulit: *Herr Jeſu wie will mir werden.* Confer *Wepferum p.* 239. Convenit ergo in ſermonis interceptione apoplexia cum paralyſi linguæ, epilepſiâ, ſuffocativo catarrho, ſyncope, in quibus omnibus loquela ceſſat; differt verò à lethargo, nam lethargici valido clamore excitati ad interrogata reſpondent quamvis incondita & abſona. 3. Corpus apoplectici inſtar trunci jacet ac 4. ſenſuum munere orbatum eſt. Ad hæc reſpiciens Galen. 1. *method. medend. c.* 9. *ſi quis*, inquit, *ſive tribus horis, ſive quatuor, ſive etiam dimidio tantum horæ toto corpore vehementer captus ſit, ut neque ſentiat, neque moveatur, hunc nos attonitum appellamus.* Uſque adeò autem abeſt ſenſus, ut, judice Foreſto, *ſi perforaretur brachium & frangeretur, non ſentiret.* Per hanc ſensûs & motûs interceptionem differt apoplexia à catarrho ſuffocativo, in quo ſenſus ac motus quodammodo integri ſuperſunt, uſque dum mors inſtat. Eadem diſtinguitur & quidem ratione motûs ab epilepſiâ, in quâ variis motibus caput ac membra contorquentur; reſpectu autem ſensûs à ſuffocatione uterinâ, nam hyſtericæ audiunt, cum vocantur, ſentiunt ac intelligunt,

quæ ſecum agantur & acta referunt, quà de re legi poteſt *Codronchius lib.* 1. *de Chriſtiana ac tutâ medendi ratione c.* 21. Etſi verò apoplecticus nec loqui, nec ſentire, nec movere ſe queat, nihilominus pulſus ſupereſt & reſpiratio, ſecus ac fit in ſyncope & ſtrangulatu uterino, in quibus ad ſenſum ceſſare deprehenduntur. Magna tamen ſpiritûs difficultas adeſt, & tantum non præſuffocatur apoplecticus perinde laborante pectore ac ſi vinculo quodam adſtrictum attolli prohiberetur, in quo ſtertore aliquam habet convenientiam cum peripneumonico & empyematico, ac iis, qui ſpaſmo diaphragmatis corripiuntur, niſi aliquis forte cum Bartholeto *in methodo in dyſpnœam* laborioſiſſimam ponere velit in reſpirationis difficultate pro varietate morborum diſtinguendâ curam. Non ignoramus, quod celebris quondam Medicus Horatius Augenius *in epiſtol.* & *Conſultat. med. Tom.* 2. *lib.* 3. *p. m.* 398. & *Tom.* 3. *lib.* 11. *Epiſt.* 11. doceat apoplexiam aliquando ſine omni ſenſu & reſpiratione contingere. Noſtra tamen experientia vero magis conforme reperit illud Expertiſſ. Foreſti *in ſchol. obſervat.* 72. *p. m.* 405: *Nulla apoplexia quatenus eſt ſimplex, poteſt eſſe ſine aliquâ inſpiratione, ſeu reſpiratione, quia illico, quando ſpirare deſinit, apoplecticus moritur.* Fortaſſis verò Augenius loquitur de apoplexiâ cum ſyncope conjuncta, cujus exemplum ibidem recitat Foreſtus, & mihi præbuit mors matris meæ dilectiſſimæ. Nec enim novum eſt apoplexiam cum aliis morbis conjungi. Non tantum enim cum ſyncope, ut jam diximus, ſed & epilepſiâ complicatur, cujus generis apoplexiam tum multoties aliàs, tum præcipuè vidi hoc tempore in Fratre Ordinis S. Franciſci laico ac cellæ præfecto circiter quinquagenario, qui cum alio ex Ordine jocatus repentè de lipothymiâ conqueri cœpit, ſubitoque concidit ſermonis uſu deſtitutus. Horrendis convulſionibus, me alioſque poſtquam per aliquot horas obſtupefeciſſet, apoplecticus mortuus eſt. Simile in virgine 22. annorum poſt vehementiſſimum capitis dolorem exemplum habes apud Franciſc. Rubeum *in noctar. exercitat.* 40. Confer. etiam *Ferdinandum hiſt.* 71. *p.* 211. & *Piſonem p.* 126. In nonnullis apoplecticis præter hæc etiam videas, ut probè loco citato obſervavit Aurelianus 1. diſtantiam oris hiſcentem 2. vultus conductionem ſeu ſpaſmum 3. palpebrarum ſuſpenſionem, 4. involuntarias lachrymas. Præ reliquis omnibus ferè digniſſimum notatu cenſemus, quod ipſis ægris vaſa circa tempora ac faciem inflata appareant non ſine inſigni vultûs rubore. In hoc, quem delineavimus, ſtatu eſt apoplecticus. Certum eſt, apoplexiam eſſe morbum acutiſſimum, adeò ut non immeritò Jachinus exclamet: *apoplexia velociſſimè viget, & breviſſimum, imò imperceptibile habet principium & augmentum, ita ut tota ſtatus eſſe videatur.* Ferè autem fit ut apoplectici graviores ſeptimum non excedant diem, quod Hippocratis oraculum *ex aphoriſ.* 51. *ſect.* 6. & 2. *de morb.* apud nos eventu ſemper comprobatum fuit. Cum verò apoplexia vel *perfecte deſinat*, quod certè ſi paulo ſit fortior, rariſſimè contingit, vel hominem *in alium præcipitet morbum*, vel denique

que *funesta* sit, non abs re fuerit, observata horum eventuum salutis inquam & mortis signa breviter commemorare. Inter salutis signa refertur 1. respiratio libera, pulsus & faciei color naturali non admodum dissimilis. Profecto prout spiritus aut facilè aut molestè trahitur, morbi modum omnem, ejusque magnitudinem ostendit. 2. Si consuetæ excretiones aliquô tempore suppressæ redeant. Ita optimum sanitatis omen est liberalior hæmorrhoidum fluxus, consentiente ipso *Hippocrate in Coac. prænot. tex.* 318. Quem in censum etiam veniunt menstrua quibus rite fluentibus apoplexiam sublatam meminit *Zacutus Lusit. de Princip. medic. hist. lib.* 1. *observ.* 33. Id quod etiam dicendum de ptyalismo in paulò annosioribus, & minimè fallax est illud Sennerti *lib.* 1. *Pract. med. part.* 2. *c.* 32. *Nonnunquam apoplexia fluxu phlegmatico oris finitur*, Sennerto suffragatur Barbette, Deckerus, Sylvius, aliique plures. 3. Faustum etiam signum est, si post venæ sectionem æger aliquantulum sese recolligat, ut optimè notavit doctissimus Hippocratis interpres Prosper Martianus. Præsertim si 4. sumpta pocula non per nares aut os refundantur, sed *penitus descendant*, quemadmodum Forestus præclarè observavit. 5. si acriter aut vellicatus, aut punctus æger, aut tandem intenta voce compellatus palpebras moveat & labia quodammodo comprimat. 6. Inter signa salutaria refert Aurelianus, si partes quædam saltu errante, i. e. spasmodicè agitentur. Ex doctrinâ Hippocratis, *si apoplecticum febris corripuerit, sanus evadit.* De quânam autem febre loquatur ipse, incertum est, ex *Coacâ* 480. liquet, hoc ejus assertum de lentâ intelligi non oportere, hæc enim ex mente ejus, *adveniens mortifera* est, ut exemplum filii Numenii probat 1. *Prorrhet.* Nec cum Foresto de febre ardenti Hippocratem loqui crediderim. Martianus contendit, febrim illam esse ex genere ephemerarum, cui solutionem apoplexiæ tribuit Hippocrates, quando scilicet statim, non confirmato adhuc morbo, superveniat. Ego sanè inter plurima apoplexiæ exempla nunquam aliquem vidi per febrim ab apoplexiâ fuisse liberatum, licet multoties statim post insultum apoplecticum deprehenderim pulsum verè febrilem. Jam ante fassi sumus, quod rarissimè graviores apoplectici perfectè restituantur; nunc addendum, quod vulgò putetur, non malè cum iis agi, qui vitatâ ad tempus morte in aliud morborum genus incidunt. In varios autem morbos transit apoplexia, frequentissimè autem omnium, ut vel vulgò notum est, in paralysin. Licet verò hâc de re dubitare nemo queat, nihilominus sine fructu non legentur exempla, quæ recitat Thonerus *lib.* 2. *observ.* 3. 4. Lotichius *in lib. observat. p.* 163. 165. & 172. Piso *l. c. p.* 121. & Forest. *l.* 10. *observat.* 75. & *seqq.* sequitur verò apoplexiam paralysis tam dextri quam sinistri lateris, & illius quidem frequentius, quam hujus. Apoplexiam Illustriss. Baronis 66. circiter annos nati, ante semestre spatium non tantum paralysis, sed & inexpugnabilis dormiendi necessitas comitabatur. Pes dexter ejusdem, ut & alius decrepiti cujusdam senis ephidrosi semper madebat. Abit etiam apo-

plexia aliquando in epilepſiam, ſicuti evenit æditua alicui apud Foreſt. *lib. cit. obſ.* 80. Ante 4. annos poſt apoplexiam gravem melancholiam in ſene aliquo notavimus. Licet verò apoplectici evadant interdum, profunda tamen læſionis veſtigia verè ſemper in iis remanent. Malpighius poſt 40. *dies liber evadens ab apoplexiâ & paralyſi, ſummoperè læſus in memoriâ & ratiocinio, & quavis minimâ de causâ in lachrymas ſolutus fuit*, teſte Baglivio *l. c.* Poſterius hoc etiam in Clariſſimo Ariſtotelico Philoſopho Melch. Zeidlero poſt apoplexiam obſervare licuit. Nunquam quoque à metu recidivæ liberi vivunt. Ex levibus ſanè occaſionibus denuò apoplexia incautos opprimit. Poſtquam ſigna ſalutis in apoplecticis recenſuimus, etiam triſtia ac mortis prænuncia tribus verbis commemorare juvat. Inter hæc 1. loco eſt ſtertor magis ac magis ingraveſcens, 2. ſpuma circa os. 3. ſi ab uſurpatis ſternutatoriis æger non ſternutet, quamvis ſternutatio ipſa non provocata aliàs non magni quicquam promittat. 4. Cum nullum poſt V. S. levamen in apoplectico advertitur, imò ſi poſt eandem celebratam res in deterius labuntur, non eſt dubitandum, quin mors poſt paucarum horarum intervallum ſit ſecutura. 5. Tremor etiam juxta Mœbium in apoplexiâ & lethargo malus eſt. 6. Facies cadaveroſa ac tandem 7. ſudor frigidus, præſertim ſuperiorum partium eſt indicium certum naturæ ſuccumbentis. Tantò verò magis calamitoſa ſigna hæc omnia exiſtimanda ſunt, quando æger eſt decrepitus, naturæ debilis, vel antecedentibus morbis exhauſtus. Poſt mortem non raro ſatis copiosè ſanguis ex corpore effluit, præcipuè in iis, quibus aſſuetæ ſanguinis evacuationes fuère ſuppreſſæ. Inſigne ejus exemplum proſtat apud Fabricium Hildanum *Cent.* 1. *obſerv. XI.* de aurifabro familiarem ſibi narium hæmorrhagiam amuletò quodam ſupprimente & per hoc artificium in apoplexiam, ut probabile eſt, lapſo, ex cujus naribus & ore poſt 12. ab obitu horas copioſiſſimè ſanguis effluxerit. Ex ore ſenis ſeptuagenarii plurimum cruoris manavit apud Wepferum *p.* 238. Id quod etiam toto die paſſim obſervare licet. Si in cauſas remotiores ſatis frequentis apud nos apoplexiæ placeret inquirere, aerem quoque ſymbolam ſuam conferre deprehenderemus. Unde tùm potiſſimum, ſicut etiam hoc anno factum, apoplectica pathemata crebriora ſunt, quando aër frigidior eſt, aut imbribus & nivibus madidus. Et in hâc re tantò magis confirmamur, quod videamus etiam in aliis Provinciis ſub ejuſmodi aeris conſtitutione mortales apoplexiâ corripi. Jam ante mentionem fecimus, annis 1694. & 95. Romæ & in Italiâ non exiguam hominum partem periiſſe apoplexiâ, aitque Baglivius *Diſſ.* 3. tam frequentes fuiſſe hujus caſus, ut *inſtantis mortis horrorem quovis ferè momento viventibus incuterent.* Cauſam verò illius frequentiæ etiam in aëre quærit *loc. cit. p.* 117. Germaniæ frigidum clima accuſat in *Conſil.* Mercurialis, cum de frequentiâ apoplexiæ diſputat. De pluvioſâ aeris conſtitutione legendus eſt *l. c. p.* 415. Foreſtus. Ferdinandi Medici Frater, vigilum Præfectus, cum per 15. dies cœlò nubibus obducto

iter

iter feciſſet, apoplexiam incurrit, teſte Ferdinando *p.* 211. Monachus Franciſcanus continuò per integrum diem in ſeram uſque noctem in cellâ cereviſiariâ commoratus, ipſo etiam prandii ac cœnæ tempore, apoplecticus factus eſt, exemplo memorabili, quod aër frigidior & ſubterraneus ad apoplexiam concitandam concurrere poſſit; Quod etiam, teſte Wedelio, ſereniſſima Perſona in ſenio conſtituta, aëri frigidiori & ſubterraneo expoſita, ſuo damno probavit. Senior in Eccleſiaſticâ dignitate conſtitutus adulto jam autumno ſub cœlo frigidiori piſcationi ab horâ octavâ matutinâ uſque ad ſecundam ferè pomeridianam in loco uliginoſo adſtans in paralyſin manûs incidit. Multò autem major hominum pars, ut credimus, culpâ aſſumptorum apoplexiam incurrit. Et vulgus quidem apud nos viſcidis ac lentis cibis, quos jure accuſat Wepferus *p.* 203. affatim veſcitur. Opificum omne propemodum genus frumenti ſpiritus variis lenociniis ad palati delitium corruptos jejuno ventriculo ingerit. Paulò ditiores manè vinum abſynthites de quo Goclenii obſerv. nota, aut aliud aromaticum ingurgitant. Qui lautioris adhuc conditionis ſunt, Ungarici vini cyathos integros creberrimè ac per multas horas ſtrenuè evacuant. Hæc autem omnia quantam vim ad concitandam apoplexiam habeant, in propatulo eſt. Certè hic non ignota ſunt exempla apoplexiæ ſummam inebriationem ſecutæ. Celeberrimus Rolfincius memorat Ratisbonæ Principem quendam in Comitiis ex nimio acidularum uſu lapſum in apoplexiam, qualem etiam deſcribit Franciſc. Hildesheim *ſpicileg.* 6. *p.* 526. Tres mihi apprimè noti ſunt, qui acidulis in æſtate uſi, poſt aliquot menſes ex apoplexiâ ſunt mortui. Invaluit apud nos jam per aliquot annos empiricus planè acidularum abuſus, unde optandum, ut alii damno aliorum cautius mercari diſcant. Tenet etiam noſtros inſatiabile cacoëthes pulveris ſternutatorii. Hoc & infimi ſubſellii & ſublimioris etiam ordinis viri ſingulis penè momentis nares inferciunt. Si itaque non laborat fides obſervationis Anni 4. Dec. 2. *Ephemerid. German.* quâ docemur, à *pulvere tabaci* aſſumpto coma ſomnolentum, tandemque apoplexiam eſſe ſecutam, evidens eſt, quanti res ſit periculi ſine intermiſſione pulverem hunc intrudere naribus, & id tanto magis, poſtquam felix Celeberr. Bohnii induſtria anatomica nobis detexit, eum etiam ad intima corporis penetrare ac pulmonibus ipſis labem affricare. Non minor error committitur in attrahendo peti fumo, quô, mirum eſt, quam multi unicè delectentur. Non pauci, ubi vix pedem lecto extulerunt, ſtatim ad has ſuas delitias convolant, & per magnam diei & noctis partem tædia ſua hoc nepenthes vino fallunt, ingenti utique & temporis & ſanitatis diſpendio. Quotquot his annis ab apoplexiâ necatos memini, ad unum omnes ultra modum hôc fumo ſe fuiſſe paſcere ſolitos reſcivi. Parum profecit Angliæ Rex Jacobus I. in Miſocapno graviter ſuos ab uſu dehortatus; multò magis nos ſurdis narrabimus fabulam, tametſi ſolum abuſum, ſeriò diſſuademus. Vir Clariſſ. Dominus Johan.

Hellwig. *in Observ. Phys. Med. obs.* 45. narrat, duos *fratres quorum alter* 17, *octodecim alter exhauserat fistulas apoplecticorum instar prostratos fuisse, & unum eò momentò mortuum, alterum verò per bihorium, vel trihorium miserè spirasse & animam egisse.* Si illud, ut non dubitamus, verum est, satis mirari non possumus, cur Vratislaviæ non quotidiè multò plures apoplectici discedant, cùm multos invenias, qui in hoc certamine par istud fratrum longè superent. Accedit ad cumulum malorum vita pigra ac sedentaria, quam inter congerrones & commilitones suos agunt hi fumi ductores, cum sola motûs intermissio ad apoplexiam satis disponat. Certò cuidam apoplexiæ generi obnoxios esse qui perpetuo torpent otio, ex solerti observatione Wepferi in libro sæpiusculè *citat. p.* 203. didicimus Paradigma exhibet curiosissimus observator *p.* 264. *in nobili viro multùm in evolvendis historiis occupato, qui ob molem corporis vastissimam vix alio labore quam tardigradâ deambulatione corpus exercuit.* Nec hoc effugit diligentiam expertissimi Foresti, qui aliquoties in suis observationibus de apoplecticis, otiosæ vitæ eos fuisse mancipatos providè animadvertit. In memori pectore est, virum egregium post somnum meridianum apoplexiâ fuisse percussum, non auderemus tamen ejus injicere hoc loco mentionem, nisi prælaudatus Wepferus *p.* 211. nobis facem prætulisset. Multo evidentior est ratio, cur declivem inter dormiendum corporis situm atro carbone notet Lowerus in doctissimo *tractatu de corde c.* 2. *p.* 103; nam intellectui obvium est, quomodo hóc corporis situ pars seri in cerebrum deponatur, & tandem ita hic accumuletur, donec vel in apoplexiam, vel in alios sonticos morbos hominem conjiciat. Consuetæ sanguinis evacuationes diu suppressæ via regia sunt ad feralem hunc morbum. Irrepsit in hanc civitatem aliquod hominum occultiorum genus, qui seriò dissuadent, ne qui quinquagesimum ætatis annum excesserunt, usum V. S. & scarificationis continuent, qui, quantum in ipsis est, id agunt, ut hæmorrhoides fluentes supprimantur, istud verò præconceptis nostratium opinionibus apprimè convenit, & hinc pronis auribus illorum dicta excipiuntur; alii verò, qui gravissimis rationibus ac experientiâ fulti nænias illas explodunt, vix audiuntur. Suppressæ narium hæmorrhagiæ apoplexiam post se trahentis exemplum ex Hildano jam recitavimus. Narrat idem *Cent.* 3. *observ.* 12. mulierem tributum menstruum per nares & os satis copiosè reddidisse, hâc verò excretione impeditâ eandem in apoplexiam incidisse. A suppressione lochiorum ortam apoplexiam refert Nicolaus Fontanus *respons. & curat. medic. lib.* 1. *p.* 25. & Ballonius *in Paradigmat. p.* 318. Nec dispar est ratio hæmorrhoidum. Eò, si non nullos sequaris, Hippocrat. respexit *Coac. prænotion. sect.* 3. *text.* 66. his verbis: *Ex hæmorrhoide parùm apparente vertigines obortæ parvam ac modicam siderationem significant.* Amatus Lusitanus *Cent. V. c.* 3. exemplum refert. Ausimus certò affirmare, per aliquot annos vix unum alterumve apoplecticum apud nos elatum esse, qui non vel artifi-

tificiales ſanguinis ventilationes omiſerit, vel ſpontaneas ejus excretiones inhibuerit. Inde verò manifeſtiſſimè diluceſcit, quomodo ſtrangulatoriæ jugularium vaſorum cohibitiones apoplexiam accerſere poſſint. Quid de nimiâ ſucci genitalis profuſione dicemus? An & illa ad apoplexiam concitandam concurrit? Judicium noſtrum meritò ſuſpendimus, nihilominus tamen præterire non poſſumus, quod de Nobili quinquagenario Heinric. ab Heer *in Obſervat. Med.* 9. *p.* 103. memorat. Is ducta virgine ſuæ ſortis inter uxorios amplexus apoplexiâ corripitur, ſed ab eâdem induſtriâ Heerii liberatus cum poſt paralyſin ad furias illas reverteretur, in uxoris ſinu, ipsâ non advertente, dulci periit morte. Non diſſimili fato defunctus eſt Dan. Beckherus, Med. D. ac Profeſſ. Regiomontanus. A. 1670, qui cum ad ſecunda vota tranſiiſſet, ne in ſe jaceretur illud Juvenalis:

Jacet exiguo cum ramice nervus,
Et quamvis totâ palpetur nocte, jacebit:

ſumſit aphrodiſiacum, oſtenſurus Juvenculæ, quam duxerat, ſe virum eſſe, ſed in certamine illô ſuccubuit, ac in thalamo tumulum ſibi paravit. Enim verò magis fit veroſimile, hos Duumviros non apoplexiâ, ſed ſyncope eſſe extinctos. Animi pathemata graviora apoplexiæ periculo non paucos ſubjecerunt. Ex mœrore & *ſubitâ animi conſternatione matrona apoplexia* periit apud Hildan. *Cent.* 6. *Obſerv.* 12. Præ terrore ex terræ motu Beroaldus *libello de terræ motu* incidiſſe aliquos apoplexiam memoriæ prodidit, nec deſunt, qui territi ictu bombardæ ſubitò exanimati fuerunt apoplexiâ, ut Luſitan. & Camerar. *in Sylloge memorab.* auctores ſunt. Multos, qui occaſione fulminum attoniti ſunt facti, congeſſit Schenkius *in obſervat.* Celeberrimus Wedelius teſtis eſt, literatum quendam ſenem accepto triſti de filio abſente nuncio territum lethali apoplexiâ fuiſſe correptum. Iracundiæ præcipites graviſſimæ etiam à vulgo accuſantur tanquam cauſæ apoplexiæ. Et profectò vix reperias Medicum, in praxi occupatum, qui non adhibere poſſit verba illa Foreſti *Lib. X. obſerv.* 70: *multos conſpeximus, tam viros, quam mulieres ex ira vehementiori & animi percuſſione in apoplexiam incurriſſe.* Porrò vehementiores capitis & cerebri concuſſiones ſæpius in apoplexiam præcipitant homines, quâ de re videſis Gregor. Horſtium *lib.* 2. *de morb. capit. Obſerv. Medic. rar.* 63. Hildan. *Cent.* 4. *Obſerv.* 11. Wepferum *in auctario p.* 348. Wedelium *in pathologia med. dogmat. p.* 334. Nicolaum Fontan. *Diſc.* 6. *fol.* 92. Dum verò paſſim exempla obvia ſunt de apoplexiâ colaphos vehementiores ſecutâ apud Benevenium, Hildanum, Schenckium, Felicem Platerum aliosque, non difficulter aſſequimur, quod etiam alapis violentis cerebri commotio excitari queat. Quorſum refer etiam caſus violentiores apud Heerium *Obſ.* 21. Wepferum *loco citato hiſtor.* 1. 2. 3. 6. alias capitis aut partium ei vicinarum læſiones ac vulnera, de quibus jam loqui non

vacat,

vacat, ſicut neque de tumoribus ſive venereis, ut apud Welſchium, ſive aliis è capite ablatis apud Thom. Bartholinum *in Obſerv. Cent.* 4. *hiſt.* 86. Prætermittimus etiam vermes, de quibus Zacutus Luſitanus *Praxi admiranda lib.* 2. *obſerv.* 42. videndus, item ſcabiem retropulſam, de quâ legatur *obſervatio* 58. *anni* 1. *Decur.* 1. *Ephemerid. German. p.* 136. tantum adhuc addemus verbum de flatibus, quos apoplexiam producere poſſe credidit Hippocrates *ſect.* 19. *text.* 4. *de flatibus* ſcribens: *Si plurimi flatus per univerſum corpus diſcurrant, totus homo ſideratur, ſi per partem, pars illa percutitur, atque ubi abierint flatus, ceſſat & morbus.* His verbis non crederemus niſi aliquoties vidiſſemus ablationem motûs voluntarii ad breve tempus conjunctam, cum ſtupore leni abſque difficili tamen reſpiratione, quæ aliquam apoplexiæ imaginem exhibet. Conferri hic meretur Franciſc. Valleriola *E. M. l.* 1. *p. m.* 74. & Dovinatus *Apolog. l.* 3. *c.* 1. Poſt mortem in apoplecticis inſpectione factâ, in aliis quidem effuſionem ſanguinis, in aliis verò ſeroſæ ſubſtantiæ reperiri, res eſt paſſim nota; hinc verò certum eſt, rectè inferri, motum ſanguinis in apoplexia intercipi, atque ideò vel ſanguinem ſincerum è ruptis vaſis excidere, vel ſeroſam tranſſudare ſubſtantiam. Carolum Fracaſſatum in *Diſſert. Epiſt. de Cerebro* teſtem advocamus omni exceptione majorem, qui juſſu magni Ducis Hetruriæ corpora ex hoc morbo denatorum ſecuit, cui Wepferum ſummi judicii, experientiæ ac fidei Medicum & Anatomicum jure optimo jungimus. Perquàm verò notabile eſt, quod cauſæ intercepti motûs ſanguinis non in cerebro ſed frequenter in corde apoplecticorum deprehenſæ fuerint. Ita e. g. pinguedo in ſiniſtro cordis ventriculo à Bartholino *Cent.* 1. *Epiſt.* 2. reperta *Polypum cordis grumumque ſanguinis in Carotides delatum* Crato reperit. *Corpora calculoſa, viſcida, ac glutinoſa* in omnibus, quotquot quidem aperuerit, ſe vidiſſe refert Greiſel *in Miſcell. Curioſ. Dec.* 1. *an.* 1. *p.* 156. Quando itaque aut ſanguis extravaſatus cum grumis, aut ſeroſa colluvies cerebrum vel extus vel intus largiter inundavit, iſtud ſubſidere & per hanc compreſſionem ac ſubſidentiam, de qua Bonet. *in ſepulchr.* conſulendus, ad operationes ſuas reddi ineptum, valdè eſt credibile. Cum vero ſanguis concretus vel in ventriculis, vel in pulmonibus tantum deprehenditur, apoplecticus ſtupor in cerebro exinde probabiliter naſcitur, quod ſanguini arterioſo liber aditus ad cerebrum ſit præcluſus. Quid enim ligatâ arteriâ etiam in aliis partibus fiat, à Lowero aliiſque ad oculum eſt demonſtratum. Aditus autem ſanguini arterioſo tantò magis præcludetur, ſi arteria fuerit rupta apprimè enim notatu digna eſt obſervatio Fracaſſati *in Diſſ. Epiſtol. ante laudata ad Malpighium p.* 135. *durante adhuc motu cordis vaſa diſſilire factâ in vaſis pulmonariis obſtructione.* Admiratione tamen dignum eſt, quòd interdum nulla evidens apoplexiæ cauſa in defunctorum corpore poſt mortem deprehendatur. Illuſtre ejus rei exemplum ſiſtit Clariſſ.

Clariss. Willis *de animâ brutorum part. patholog. c. 8. in fine p. m.* 43. Verùm pluribus egimus de apoplexiâ, quàm ferè huic nostro instituto conveniebat. Jam de curâ breviter aliqua erunt dicenda. Varia illa molimina ad excitandos apoplecticos etiam vulgo nota sunt: at nondum à nobis visi, qui acclamationibus, vellicationibus, frictionibus in plantis pedum &c. crinium evulsionibus, concussionibus &c. in apoplexiâ paulò graviori adjuti fuerint. Quantum etiam est inane in suffitibus, quantum in balsamis quocunque etiam titulo superbientibus! Næ eum, qui in his spei anchoram figit, valdè ignarum esse oportet eorum, quæ apud ægros gerantur. Quàm verò lepidum est universaliter præcipere, ut linguæ ac palato theriaca Andromachi vel mithridatium cum castoreo &c. mixtum & in aquis appropriatis dissolutum illinatur, cum os sæpè arctissimè clausum sit! Tale quid nuperrimè nobili Matronæ per quinque dies contigit. Non hæc eô fine dicuntur, quasi omnia ista damnemus; nam sæpissimè pro re natâ ipsimet his usi sumus: sed solum hæc ad sciolorum quorundam arrogantiam, imperitiam ac improbitatem convincendam pertinent. His enim, ubi unum horum omiseris, planè solemne est, clanculum funestum exitum adscribere Medici seu oscitantiæ, seu ignorantiæ. Ad validiora, si hoc ab adstantibus impetrari apud nos posset, descendendum videretur. Per admota plantis pedum ignita ferramenta ad vitæ officia in xenodochio nonnullos fuisse vocatos, quos nullum quantumvis validum remedium excitaverat, legere licet in doctissimo de *subitaneis mortibus* opere Celeberr. Lancisii *lib.* 2 *c.* 5. §. 11. Et certè, ut ipse commemorat, jam multi ante eum Practici laminarum ignitarum futuris admovendarum meminerunt. Lancisius verò credit, *præsentem ignem validissimè irritando fines nervorum, maximum in iisdem tremorem & subtilissimarum partium excursum per eorum filamenta inducere posse, qui ad usque principium propagatus fortiter etiam excutiat, quicquid cerebro & nervorum ostiolis pertinaciter hæret, & per talem duntaxat maximam nervorum succussionem & particularum ignearum penetrationem amoveri potest.* Post enematum usum, vel ad V. S. vel ad vomitorium progrediendum esse censemus. Vomitorium non nisi illis offerre ausi sumus, qui phlegmatici, ut ajunt, temperamenti sunt, aut ante hac excretionibus serosis obnoxii vixerunt, multumque modo tussi humidâ, modo coryzâ affecti, aut ulcerationibus diuturnis exerciti fuerunt. His in apoplexiam lapsis, ubi serosæ ac mucidæ excretiones per memorabile tempus cessarunt, nec virium imbecillitas fuit impedimento, sine morâ exhibuimus emeticum, nec dubitavimus hoc in casu cum doctiss. Langio ⊖li vitrioli primas tribuere. Floridis ac sanguineis diætâ aromaticâ & vinosâ usis illicò vena pertusa fuit, quicunque demum exitus sequeretur. Utinam omnibus Medicis expertissimi Sylvii verba in memori essent pectore: *Judico prudenter & exactè posse imò deberi in omni apoplexiâ* (præsertim verò sanguineâ) *institui VStionem, & pro ægrorum constitu-*

constitutione sanguinisque copiâ in vasis existente satis largam sanguinis evacuationem. Non diffitemur bis terve evenisse, ut post apertam venam apoplectici, qui adhuc initio balbutiebant, usum sermonis amitterent, sed non nisi garrulis ac stultis mulierculis condonanda inscitia est, credere, quod aphoniæ ipsiusque mortis causa sit celebrata V. S. Imò non sine causâ suspicatus sum in ultimo mihi obveniente ægro rupta fuisse vasa sanguifera, & hoc tanto verisimilius, quod ante VStionem tota pubis regio & partes vicinæ, ut referebat, quæ enema injiciebat, sanguine essent suffusæ ac liverent. Inter interna hucusque ex receptâ methodo, quod non meliora suppeterent, sæpiusculè usus sum sequenti Potiunculâ:

℞. ▽ antapoplect.
lavend.
salviæ aa. ℥ij.
♎ ⊖ ♓ ci ℈ij.
lil. convall. ℈j.
Eff. castor. ℈ij.
succin. ℈j.
syr. stœchad.
ceras. nigr. aa. ℥ß.
M. F. P.

Nec minus crebro in usu fuit liquor CC. succin. aut ∾ cephal. Mœbii, qui sub ∾ apoplect. D. T. nomine in quibusdam officinis venalis prostat. Nec neglekimus vesicatoria, imò & alia omnia, quæ à Medicis præscribuntur facienda. Non verò apud cordatos, ut speramus, nobis fraudi fuerit ingenua confessio, omnia ista in paulò vehementiori apoplexia nihil quicquam prodesse. Celsissimus quispiam Princeps in familiari mecum colloquio incidebat in mentionem pilularum, quarum virtutem in apoplexiâ multum laudabat. Dùm obiter quædam earum ingredientia commemoraret, etiam verbulum de opio modo planè singulari præparato ei excidebat. Protinus memoriæ obversabatur candidissimi Ludovici observatio consimilis, sed de quâ ex propriâ experientiâ nihil addere licebat, quamvis opii usus in apoplexiâ admodum mihi sit suspectus. Cum verò hodiè usitata apoplexiæ curandæ ratio adeò parùm succedat, sæpius in mentem venit prisca methodicorum methodus, quæ modernæ è diametro opposita est. Nam locô frictionum, vellicationum, crinium evulsionum, imperat hæc *articulorum blandi tactûs continentiam*, id est, suavem contrectationem; Nos hodiè spirituosissimis aquis ac odoratis nervinis verticem, tempora, vultum, spinam dorsi imbuimus; methodici *olim medias capitis partes & collum limpidâ lanâ tegebant, & fomenta olei dulcis & calidi adhibebant, & expressis ex aquâ calidâ spongiis vultum fovebant.* Nos hodiè spirituosa ac volatilia apoplecticis exhibemus; illi *simplicem aquam, sed calidam,*

dam, *aut mulsum* infundebant. Nos acribus clysteribus alvum irritamus; illi clystere simplici ac blando intestina crassa eluebant. Verbo, nobis tonica & strictoria; illis relaxantia ac stricturam nimiam solventia curæ prora ac puppis erant. Methodici, quod mireris, post declinationem passionis tantùm aliquod spirituosum, scilicet vinum ægris suis indulgebant. Meretur omnimò hâc de re legi Cœlius Aurelianus *lib.* 3. *acutor. cap.* 5. in editione quidem Lugdunensi satis accuratâ *p.* 180. *& seq.* in novâ verò elegantissimâ *p.* 202. *& seq.* De hâc priscâ Apoplexiæ medendi ratione judicium ferri accuratum nequit, ante quam eam in usum aliquoties vocaveris; in usum autem ut vocet quisquam, non temerè fuerim autor, quomodocunque cadat res, nisi animum planè adversus calumnias, vulpinas fraudes ac mille technas obfirmaverit. Quanquam, ut nihil quicquam dissimulem, rationi & recentissimis principiis methodicorum via, nisi me omnia fallunt, non adeò adversa videatur. Mira fuit ratio, qua Cardinalis Richelius Patrem Josephum Capucinum, notum in Galliâ, imò totâ ferè Europâ nomen, cum eum secundâ vice apoplexia an. 1638 die 18. Decembris obruisset, excitare voluit; nam, ut in hujus vitâ scribitur, intentâ voce subinde Cardinalis acclamavit: *Courage, Pere Joseph, courage, Brisac est à nous.*

Hoc tempore passim audiebantur querelæ de aurium dolore acutissimo. Laborabant illo potissimum Juvenes sanguineæ constitutionis, unus & alter etiam virilis ætatis. Vehemens dolor excruciabat ægros parte intimâ & imo meatu audiendi. Et licet verum esse fateamur istud *Plinii*, *quod suus cuique dolor ad præsens atrocissimus videatur*, non possumus tamen non Galeni judicium probare, qui differentiam quandam magnitudinis doloris juxta locos, in quibus fiunt, faciens, auris dolorem post acerbissimos coli cruciatus primo statim loco ponit. Describunt autem hunc suum dolorem ægri tanquam pulsatorium & lancinantem, qualis solet esse, quando inflammatio circa membranas & arterias oboritur. Præterea vehemens sensus ardoris adest, qui vetat originem doloris ab acribus & saniosis humoribus arcessere. Febris etiam accedere sueuit. Quanquam verò dolorem hunc periculo carere minimè asseramus (cum facilè continuatione quadam per nervum & membranas ad cerebrum usque propagari queat) nec detrahamus illis observationibus fidem, quæ narrant, quosdam ex immani isto cruciatu repentè perinde atque apoplecticos esse mortuos: apud nos tamen, quantum meminimus, malum hoc non facilè cuiquam perniciem attulit. Intra septem plerumque dies suppuratione finitum est. In sanguineis adolescentibus etiam citius exquisitissimum dolorem per largam narium hæmorrhagiam fuisse sublatum recordamur. Sub initium curæ discussionem inflammationis moliti sumus exhibitis blandis diaphoreticis, mane quidem in formâ guttarum, sub noctem verò in pulvere, ac horis matutinis placidum sudorem exspectare jussimus. Quapropter commendavimus regimen ad uberiorem transpirationem promovendam aptum, id est, corporis conti- Dolor Aurium.

nentiam absque jectigationibus, & potus calidos, puta infusum Thé, Decoctum Caffé, C. C. juscula hordeacea. &c. Externè pulverem ex vegetabilibus resolventibus cum Camphorâ mixtum, uti & pulverem, quem Clariss. Ludovici in erysipelate commendat, applicavimus. Ab infusionibus oleorum rutæ, chamomillæ, ovorum, scarabæorum, amygdal. scorpionum abstinuimus, posthac multiplici usu edocti olea hæc noxia esse, quoad spes superest discutiendæ stasis sanguineæ, dum in propatulo est, emollitione membranarum uberiorem affluxum sanguinis ad partem affectam concitari. Noti isti spiritus otalgici Minsichti & Barbette sensum doloris subinde augere deprehenduntur. Quando autem ex voto discussio stagnationis & inflammationis non succedit, sed ex pulsatione in auribus increbescente, febri majori ac deliriis intercurrentibus, suppuratio phlegmones instare colligitur, ad fotus progressi sumus ac cataplasmata ex radice altheæ, fol. malv. fl. melilot. chamom. sem. fœnugr. lini, crocô, medullâ panis triticei, vitell. ovor. &c. Res in vado est, simulac pus album, leve & æquale effluxerit, febris ac deliria remiserint, somnus placidus & profundus fuerit secutus, cum signis coctionis in urinâ.

Tinnitus aurium. Tinnitus aurium frequens apud nos malum, de quô primô Historiæ anno egimus, sed circa finem hyemis hoc & sequentibus annis longè fuit frequentissimum. Huic hypochondriaci potissimum apud nos obnoxii agunt. Celeberr. Wedelius *lympham elasticam halituosam, rarefieri aptam ac minus placide motam* accusat, & præter pilulas ex resinâ turpeth. scamm. extracto agar. pul. rad. jalap. cinab. nat. ol. fœnic. commendat mixturam ex Ess. carminat. ℥ij. Tinct. ♂t. balsamic. -⏜- vitriol. cephal. aa. ʒj. ol. citr. gt. ij. ut & pulv. stomach. Querc. c. ℥ij conch. pp. cinnab. nat. hepat. rub. Dresd. aa. ℈j. ol. mac. gt. j. Tentavimus in rebelli malo efficaciam horum remediorum, sed apud nos quidem illa exspectationi non usquequaque satisfecerunt. Irrito internorum usu fatigati nostratium quidam majorem à topicis externis, quæ tamen multo parcius quam olim commendare suevimus, præstolantur opem, sed frustrà; Imo sat in proclivi esset exemplis docere, quam noxia fuerint. Hic autem non possumus non atro notare carbone eos, qui auribus non probè à sordibus purgatis varia in notabili quantitate, & quod mireris, frigida, crassa, lenta ac viscida intrudunt, & paucis interpositis horis nova subindè, non abstersis prioribus infundunt, id verò cum damno ægrorum fieri certum est.

Febris maligna. Unus & alter hôc tempore etiam febri malignâ detinebatur. In iis, quibus ea funesta fuit, maturè admodum tremulum in manibus ac labiis motum observare licebat; is brevi post ingravescebat; scilicet mirè incipiebant manum dimovere, palpabant, quasi aliquid captarent. Ferè taciturnin jacebant demissis palpebris, & dum dormire viderentur, aliquid submurmurabant, nunquam tamen cessantes à gesticulatione manuum, ex qua etiam eos delirare concludebamus. Biduô ferè ante mortem taciturna

hæc

hæc inſania in turbulentam mutabatur, exiliebant, clamabant, rixabantur; paucis tamen ante fatale momentum horis iterum ad ſanam redibant mentem. Nec minus periculosè circa initia Martii ex malignis febribus decumbebant ſanguinei quidam in floridà ætate conſtituti. Ab initio ſtatim variis obnoxii erant per intervalla viciſſitudinibus. Modo per horam unam atque alteram omnia erant tolerabilia, mox iterum graviori æſtu & anxietate urgebantur, ſed remiſſiones illæ ac exacerbationes non in ſtata incidedebant tempora, quod aliàs continuis ſolemne eſt, quæ circa noctem exacerbantur, horis matutinis remiſſione ægros in ſpem erigunt meliorem. Increbeſcebant vices illæ circa dies criticos. Maxima virium fatiſcentia ac deliria metum augebant; & quod rei caput eſt, abſentia excretionum ac imprimis ſudoris blandi quippiam boni ſperare vetabat. Urina cereviſiæ noſtræ ferè ſimilis. Tempore æſtus intenſioris pulſus fortior ac celerior cum vivaciori in vultu colore, tempore verò inſtabilis illius ac fluctuantis remiſſionis pulſus multò debilior erat, ac color etiam vultûs minuebatur. Tribus aut quatuor ante ineluctabile fatum diebus, anguſtiis in pectore, & faucium ſiccitate ac ardore querentes audire licebat. Ultimis diebus rubeſcebat vultus, interdum etiam oculi, dolor capitis augebatur, mens deliriis gravioribus diſtracta hærebat. In reliquo corpore habitus ſtrictior erat. Inferiores partes parùm calebant, integro etiam ferè die ante mortem frigebant. Antequam penitus malignam hujus febris indolem cognoviſſemus, & ipſi Hippocratis autoritate ſuffulti credebamus, ac aliis etiam perſuadere nitebamur, non adeò eſſe metuendum, ſed hæmorrhagiam criticam expectandam. Fefellit nos hæc ſpes, & ut verum fateamur, ad hanc usque horam, quâ hæc ſcribimus, ancipites hæremus, quidnam potiſſimum Medico agendum incumbat. Illud quidem evidens eſt, quod miaſma vel in maſsâ ſanguinis diffuſum, vel principalioribus viſceribus infixum hærens, indicet eliminationem per poros totius corporis, quod commodisſimè per placidum ſudorem efficacioribus alexipharmacis excitatum, & per aliquot dies continuatum impetrari novimus. At nos omnes, qui lectis ægrorum cum debitâ curâ & attentione aſſiſtunt, obteſtamur, ut liberè ediſſerant, quam vanè ſæpè ars præſidiis ſuis ad hunc ſcopum collineet? Reſiſtere videtur ipſa natura, quæ operoſis moliminibus ferè tamen fruſtra hæmorrhagiam narium moliri videtur, ſtrictura verò inferiorum partium, quæ ad hæmorrhagiam concitandam requiritur, auctiorem tranſpirationem, lenes ſudores, ac madores peripheriæ totius remoratur ac impedit. Quapropter in eas ſæpius cogitationes incidimus, Medico, ſi ſub initium morbi advocetur (contingit autem hoc quam rariſſimè) incunctanter ad V. S. & eam quidem largam (quam tamen in malignis aliis omnibus non tantùm tutò omitti poſſe, ſed & oportere, ſumus perſuaſiſſimi) eſſe confugiendum; & hâc præmiſsâ ſanguinis evacuatione, Sydenhamii methodo, quæ poſt V. S. calidiora alias nobis in malignis non adeò probata, com-

mendat, insistendum, & si hac viâ negotium non successerit, ultimo etiam raninas aperiendas, nullâ utique temeritate, cùm certò si aliter procedas, ægro sit pereundum. Verùm de hâc re alibi. Hoc tempore medicinam fecimus adolescenti cuidam, febre continuâ correpto & periculosissimè decumbenti. Accedebat ad cumulum malorum aphonia, quæ tametsi nos non adeò terreret, cum viderimus puerum septennem per triduum, alium verò paulò adultiorem integrum octiduum voce privatos fuisse, & tamen iterum pristinam recuperâsse valetudinem, percellebat ac turbabat tamen vehementer, quod instar attoniti jaceret omnibus viribus exhaustus. Oculos subindè aperiebat, iterumque claudebat. Cum quasi conclamatum esset de eo, primo quidem largiter ex naribus sanguis effluxit, deinde etiam pituitosa saburra per vomitum ex ventriculo sine ullo emetici stimulo in enormi quantitate fuit eliminata. Exclusâ criticè opprimente materiâ per nares & ventriculum ephebus ad mentem rediit & locutus est. Idoneis confortantibus summo languori ac debilitati fuit prospectum, quo facto brevi post ex voto convaluit. Suris cum pectore communicationem quandam intercedere, alibi notatum fuit, & certè Baglivianam observationem de insigni vesicatoriorum usu in suris, quando ægri asthmate torquentur, cum conjunctissimo Collegâ nostro D. Klaunig quantivis esse pretii in Praxi experti sumus; nunc tribus annectere verbis lubet, quod suris etiam cum capite arctior sit necessitas, quam vulgò creditur. In febri acutâ graviora conticuisse deliria oborto in suris dolore memoratum est Hippocrati, & etiam à nobis visum; rursus dolore in illis cessante, scilicet nullo prævio sudore accensas fuisse deliriorum faces itidem memoriæ proditum à nostro sene, ac semel etiam à nobis observatum est. Hactenus verò sensum Hippocraticorum verborum *in Coac. dolores circa suras mentem emovent:* assecuti non fuimus, quia nobis nullum fuit oblatum ejus rei exemplum in febribus acutis cum tremulo partium motu conjunctis, de quibus Hippocrati ibidem sermo est. Extra febrim autem in rustico propemodum quinquagenario melancholici temperamenti durâ egestate presso, qui aliquoties consilium meum imploravit, singularem hanc circumstantiam notare datum fuit, quod præsente dolore gravi pollicis pedis sinistri, qui per intervalla aliquoties in anno recurrit, ac in æstu ei ferè continuus est, mente sibi non constet, dolore autem illo cessante rationis usu pro modulo suo optimè polleat.

Arthritis. Arthritis & calculus multos excruciabant, potissimum verò sanguineos illos, quorum functioni assidua & pigra sessio indivulsè est connexa. Certè apud Vratislavienses non exiguus est eorum numerus, qui totos dies aut domi, aut in auditoriis causarum & curiis sedent. Videas non paucorum limen à matutinis statim horis obsideri à turbâ hominum, & quorum janua

Manè salutantûm totis vomit ædibus undam.

Sunt, quorum otium à prandio moribus nostris largo, & ubi res domesti-

ca

ea permittit, vinoso statim interpellatur, totumque tempus pomeridianum rursus sedendo ac scribendo consumitur. Ac hi maturè admodum nephriticorum & arthriticorum castris aggregantur. Sæpè mirati sumus huic hominum generi vel mediocrem constare posse sanitatem, cum adeò nulla inter assumta & motum servetur proportio. Nam non in curiâ tantum, sed ditioribus etiam in viâ sedendum, & pessimo mori manus dederunt, vehiculum perpetuò conscendendi. Si ut olim tantillum itineris, quod bis aut quater in dei repetendum est, pedibus conficerent, poterat sedentaria fatigatio hac incesſûs agitatione discuti. Sed quid est tanta curruum frequentia per strata viarum nostrarum quotidiè diffundit, ut nisi pedibus equorum obteri, aut conspurcari luto platearum velint, etiam ad vectationem cogantur decurrere. Huc nempè ventum est, ut videamur usum pedum amisisse, quem restitui frequentiæ pristinæ non dubiè censendum interesse sanitatis hominum. Martialis insaniæ adscribendum putavit, si homo juvenis & validus alienis pedibus ambularet per urbem, Philippum quendam insectatus hoc epigrammate:

Octophoro sanus portatur, Avite, Philippus,
Hunc tu si sanum credis, Avite, furis:

ut ex togatorum militiâ non ultimus Petrus Xylander quondam Regi Catholico in sanctiori senatu à consiliis &c. in epistola ad Plempium conqueritur. Hæc vivendi ratio etiam alios morbos post se trahit.

Non paucis hujus ordinis hominibus molesta etiam est ventriculi anxietas ac dolor, qui post cibum assumtum invalescit eâ de causâ, quia ventriculi distensio à sumto cibo necessario sequitur. Nec verò solet mitescere, donec cibus concoctus per pylorum descendit. Credibile est, hanc ventriculi debilitatem & inde resultantem molestiam non parum augeri per compressionem ejusdem post ingestum cibum legendo ac scribendo, ut jam olim observavit Platerus. Ventriculi dolor.

Mirè etiam flatibus obnoxii sunt sedentariam hanc vitam agentes, ac multi Vratislavienses alii. Paulò est obscurius, unde flatus, id est, halituosa substantia expansionibus apta tam facilè in ventriculo & intestinorum voluminibus cumuletur. Hoc certum est, quod hîc locorum cibi, qui facilè in halitum dissolvuntur, frequentissimè apponantur. Multi vescuntur frigidis & humidis e. g. lacte, sero lactis, jusculis aqueis &c. Rursus alii delectantur viscidis, ac multorum deliciæ unicæ sunt pisces; plurimi inhiant pomis, fructibus horræis, & inter viliores non pauci fabis & pisis &c. *quorum spiritus levi de causâ exhalant.* Tandem dulcia ac mellita, ut & massæ farinaceæ cum fæcibus cerevisiariis paratæ ac pinguia quævis in frequenti apud nos usu sunt. Cerevisia quoque nostra crassa his annis ac turbida fuit multoque sedimento fœculento fœta. Admodum Flatus.

dum verò est simile ex cibis his ac potu nostro halituosam substantiam evolvi in illo intestinorum angulo, in quò bilis, succus pancreaticus, lympha intestinalis, & quicquid ex poris œsophagi & ventriculi destillat, confluunt, & aliquo motu fermentationis seu effervescentiæ, ut scholæ multæ crediderunt, agitantur. Sed cum experientia affatim testatur, eos etiam, qui ab his aliisque ejus commatis cibis abstinent, nihilominus flatibus infestari, rationi non repugnat credere, eos sæpius ex reliquiis alimenti non ritè concocti, ac muco in ventriculo & intestinis semper obvio excitari. Dùm vero omnis dies docet, multos homines affatim ingurgitare cibos; quos flatulentos dicimus, & iterum, dum certè non desunt, quorum canalis alimentarius muco satis est repletus, qui tamen aut nulla planè, aut satis levia à flatibus experiuntur incommoda præ aliis, qui minimum in cibis flatulentis commissum errorem multis molestiis expiant, necesse est, aliquam in tubo intestinorum tàm disparis conditionis hominum reperiri diversitatem, adeoque intestina ipsa plurimum sanè momenti ad generationem flatuum conferre, prout hoc, vel illo modo comparata sunt. Quod si autem ad vivum omnia reseces, deprehendes facilè in intestinis eorum, qui flatibus vexari levi datà occasione solent, majorem inesse flacciditatem ac remissionem tensionis illius, quâ motum peristalticum absolvunt, scholæ tonum vocant, & quidem multò significantius. Putare ergò licet, flatus excitari, quando in intestinis reperiuntur fermentescibilia ad diffusionem & expansionem elasticam apta, & intestina in hàc illàve voluminis sui parte non ita tonicè tensa sunt, ut halituosæ fermentescibilium diffusioni obnitantur, sed ita flaccida existunt, ut expansioni facilè amplius concedant spatium. Quodsi præterea fermentescibilia in intestinis præsentia hisce irritatione, acrimonia, acore, aut alio modo infesta sunt; absque dubio spasmodicæ contentiones ad amovendum & eliminandum ea, quæ molesta sunt, in intestinis fiunt, unde fit unô eodemque tempore, ut in hàc intestinorum parte tonus intendatur, in alterà verò remittatur. Quando verò portio intestinorum illa, quæ relaxatam partem excipit, etiam spasmodicè contrahitur, & hoc pacto illa à flatibus propter tonum remissum debilitata pars intestini utrinque & in superiori & inferiori regione cingitur à strictis & spasmodicè contractis intestinorum partibus, fieri profectò aliter nequit, quin flatus incarcerentur, & tormina ac dolores distensorii & quasi ruptorii sentiantur, dum nimirum flatus vi suà elasticà contentioni intestinorum renituntur. Arduum verò est definire, an halituosa illa substantia, quam flatus dicimus, aqueæ, an verò aereæ sit indolis, quamvis sciamus in posteriorem sententiam propendere non paucos, quod 1. hujus generis corpori competat rigiditas, cujus ratione etiam vim elasticam exercent, illi verò partes sint molles & lubricæ ac flexiles, nisi in glaciem densentur: 2. quod ad flatum requiratur insignis rarefactio, cujus

cujus adeo capaces non ſint aqueæ indolis ſubſtantiæ. Si itaque hos autores ſequimur, cibi illi, qui à Fieno, & ante hunc à Celſo flatulenti dicuntur, hoc nomen merentur, quod copioſiorem intertextum gerant aërem, ac emittant, ad quam rem dilucidius explicandam experimenta Boylii multum conferre poſſunt. Si per omnia hæc Philoſophia eſſet vera, caro bubula omnium maximè eſſet flatulenta, eò quod teſte Boylio, ex nullo propemodum alimento major aëris copia educi poſſet; at verò ignoramus, an non experientiæ repugnarent, qui carnem bubulam omnium maximè flatulentam profiterentur. Sed his miſſis nos rurſus ad flatus revertimur. Benè res habet quando deorſum ſpontè erumpunt; ſi verò aliter fiat, & ad ventriculum connitantur, major ſubeſt difficultas, niſi per ructum elidantur. Quodſi verò his viis non procedant, ſæpius contingit, ut ventriculus, ad quem flatus propulſi ſunt, ſeſe nimium conſtringat ad flatus per hanc conſtrictionem expellendos, cui violentæ contentioni non raro jungitur ſumma reſpirationis difficultas, cum graviſſimis anxietatibus præcordialibus, vertigine tenebricosà, tinnitu & ſtrepitu aurium, frigore extremorum, ita ut ægri & circumſtantes ſuprema inſtare credant, cui moleſtiæ generi valdè obnoxii ſunt hypochondriaci ac ii, quibus hæmorrhoides negotium faciunt. Nec immunes ſunt ab hâc calamitate mulieres abortum paſſæ, & quibus menſes non ritè procedunt. Verbo, incommoda à flatibus vel congenitam, vel contractam aut ex morbo e. g. dyſenteriâ, vel ſpaſmodicis contractionibus ſæpè reiteratis flacciditatem ac debilitatem ventriculi & inteſtinorum præſupponunt. In gravioribus à flatu anguſtiis eò ante omnia laboravimus, ut obſtructiones tollerentur, & pravæ alimentorum reliquiæ, pituita viſcida, fæces alvi induratæ &c. è corpore eliminarentur, quod quidem commodiſſimè per clyſteres obtinuimus. Peto Hiſpanico enematibus admixto vim maximam educendi flatus non ſine veritate adſcripſit doctiſſimus Gliſſonius. Efficaciam fumi tabaci per inſtrumenta fumiductoria in Angliâ & alibi eò modo parata, prout ea depingi fecit Stifferus, inteſtinis immiſſi in rebus ſummè anguſtis ſummam, ut plurimis in hâc civitate conſtat, experti ſumus. Profectò ſi ea fumi virtus viro doctiſſimo V. F. Plempio fuiſſet æquè cognita, non excidiſſent ei hæc verba, lib. *de togat. valetudine tuendâ p.* 137. *Audio nuper in Angliâ excogitatum eſſe, & populo perſuaſum, atque adeo nunc eſſe in uſu, ut fumum tabaci per tubulum flatu ingerant in eam partem, quâ ciborum onera & reliquiæ redduntur. Quid non moliuntur inſani in hoc gyrgatho? &c.* Non multum ſoliciti fuimus de flatibus contemperandis & mitioribus reddendis, in quam rem etiam ex mente Gliſſonii Medico eſt incumbendum. Et ille quidem eâ fine commendat carminativa vinoſis mixta, ratus, ea haud minimum levaminis, quoniam blando ſuo fotu flatuum ferociam mitigant, in dolorifico hoc malo afferre poſſe. Enimverò cautum in eorum uſu Medicum eſſe oportere, certum eſt, tùm

quòd calida ſint, tùm quod ſtricturam in partibus inteſtinorum jam antea tenſis augere poſſint. Solis phlegmaticis, qui cerevifiæ uſu delectantur, in doſi moderatâ ac blandioribus aquis mixta ſic dicta carminativa, nec adeò frequenter repetita prodeſſe experti ſumus, ſi interpolentur nitroſa cum cinnabarinis & abſorbentibus, quæ ſola utramque paginam apud ſanguineos & cholericos hoc in paſſu abſolvunt. Vix autem Medicus anodynis hypnoticis & narcoticis e. g. theriacâ, philonio romano, opio &c. indigebit ad fibras præter modum irritatas iterum placandas, multò minus ad eas ita diſponendas, quo minus arctè comprehendant, ſed facilius dimittant & traduci ſinant flatus, dummodo cinnabari & nitro peritè uti didicerit. Securius etiam mitigationem fibrarum irritatarum ab oleoſis & gelatinoſis, quàm opiatis ſperare fas eſt. Nulli verò fuerimus auctores, ut ad exemplum Gliſſonii adſtringentia ad torporem inteſtinis inducendum, eademque ad flatuum diſſipationem coarctanda temerè ægris exhibeat. Nam ut jam ante monitum, in omni flatu adeſt aliqua inteſtinorum coarctatio. Eximium planè uſum habuerunt ſacculi ex emollientibus & paregoricis, in quorum externorum uſu commendando Aurelianus alicui nimius non immerito videri poſſet. Inter carminativa ut hoc adhuc addamus, egregiè locum & dignitatem ſuam tuetur extractum radicis pimpinellæ oleo carvi imbutum, in phlegmaticis. Spiritum tartari ritè præparatum inſigne eſſe medicamentum teſtari poſſumus. Dedimus etiam cum effectu Eſſentiam cortic. ⊙ant. ac millefol. cum tantillo ∽⊖♓ci aniſ. &c.

Catarrhi. Sub finem Martii regnabant catarrhi, varii generis, deſtillationes narium, epiphoræ, palpebrarum ſuperiorum laxitates &c. Proderant diuretica ac inter reliqua ſuccinata. Egregium eſt ſequens in exiguâ quantitate ægris oblatum:

℞. ol. ſuccin. ʒj.
⊖ ſuccin. volat. ℈ß.
M.

Digeſtione leni opus eſſe, quivis facile intelligit. Proderant & ſudorifera ſeroſis humoribus per cutis poros excutiendis deſtinata. Mihi tum in uſu fuit ſequens:

℞. ∇ beton. ℥iiiß.
ſerpill. ℥j.
cephal. ʒvj.
∽ lign. ſanct. ʒj.
Tartari compoſ. ʒß.
Eſſ. lign. ſaſſafr. ℈j.
ſyr. corallor.
beton. aa. ʒß.
M. D.

Multi

Multi etiam tumoribus paristhmiorum vexabantur, aliisque morbis serosis, de quibus prolixè agere, non attinet. Non possumus tamen euporiston Joelis cataplasma in tumore tonsillarum præ reliquis satis laudare, quod, nisi fallimur, paratum ex farina hordei, sem. lini, fœnugr. aa. ℥ij. coctis in æqualibus aquæ & aceti partibus ad consistentiam pultis, huicque massæ per setaceum trajectæ ol. chamom. q. s. admiscetur. Tumores Tonsillarum.

Initia Mensis Aprilis serena & accepta erant; at reliquos ejus dies propemodum omnes transegimus inter varios ventorum, nebularum, pluviarum, nivium ac frigoris alternationes, etiamsi interdum per aliquot horas nos gratior refocillaret aër. Eadem aëris erat inconstantia ineunte Majo usque ad quintum ejusdem Mensis diem, quo veris amœnitate frui cœpimus. Non tamen perpetua ea nobis fuit felicitas, nam aliquot diebus nonnulla à ventis incommoda experti fuimus; sed eò gratior, quò calidior die vigesimo nos afflavit aura; pluviæ quoque, quæ 23, 24, 25, 26 die decidebant, non erant ingratæ. Sub finem omnia ridebant & erat formosissimus annus. In multis Junii diebus pluit, ac in paucis admodum sol nobis illuxit serenus; nam tametsi 6, 7, 10, 11, 18, 19, 22, 26, 27, 28 non plueret, cœlum tamen nubibus erat obductum. Fulgura ac tonitrua cum ingenti tempestate nos terrebant die 16, ac eum sequenti impetuosus imber cum grandine effundebatur. Durabant morbi, quos ante enumeravimus; communes valdè erant tusses, gravedines, raucitates. Constitutio aëris per Aprilem, Majum & Junium.

Passim etiam grassabantur Epilepsiæ puerorum. Plures, quam præcedentibus annis scabie fœdabantur. Nunquam meminimus, tot homines omnis sexûs, & ferè etiam dixeris, ætatis, morbillis laborâsse, quam quidem hoc ipso tempore. Sub finem morbi gravissimâ vexabantur tussi, quæ laxantibus bis terve repetitis debellanda fuit. Morbi hoc tempore grassantes.

Multi adhuc exquisitissimis doloribus podagricis fatigabantur. Memini tum cataplasma ex radice quadam arefactâ cum vino decoctâ pedibus illustris Podagrici à Chirurgo Castrensi applicatum, post horæ circiter spatium acutissimos dolores sine ullo ægri damno penitus sustulisse. Tametsi verò tum temporis, quænam illa esset radix, rescíscere non possemus, brevi tamen postea innotuit, esse eandem, quam, Johannes Raicus *in tractatu de Podagra Medico-Chymico anno superioris seculi 21. edito p. 48. & 49.* commendat, quam alii ambrosiam, alii cervariam, germanice *hirsch-Wurtzel* appellant. Cum verò cervariæ nomine à Tabernæmontano & argentina Monspeliaca *p. m.* 356. & chamædris major, *p.* 769. vocetur, in neutram verò quadret descriptio Raici, diu perplexi hæsimus, quænam ea esset radix, sed dubium illud exemit nobis Bernh. Verzascha *p.* 468. scribens: * *Etliche setzen dieses Kraut auch zu dem* Peucedano *oder Haar-Strang. Es hat eine Wurtzel mit groben langen haar, das über sich gegen den Stengel stehet, bedeckt, auswendig* Dolores podagrici.

 schwartz-

* Sunt qui hanc herbam volunt esse speciem Peucedani. Radix ejus villis crassis, longiusculis, caulemque versus erectis cooperta, extrinsecus nigri, intrinsecus albi coloris, odoris saporisve acris & vehementis.

ſchwärtzlich, inwendig weiſz, an dem Geruch und Geſchmack hitzig und ſtarck. Hanc ipſam eſſe radicem, quam deſignat Raicus, patet, ex hoc, quod & ipſe agnoſcat, quod Tragus eam velit eſſe ſpeciem Peucedani *parte* I. *herbarii ſui c.* 148. Nec dubium eſt, quin cervaria ſit Libanotis altera quorundam, item Daucus ſelinoides major, ſaxifragia Venetorum &c. Accuratius adhuc eam deſcribit celeberr. Rajus *in hiſtoria Plantarum lib.* 9. *c.* 4. *p.* 413. docens: *Radices plures digitales in unam coire, quæ ſenſim attenuata pedes duos aut tres horſum, illorſumque vagatur altius humo depacta, foris nigricans, intus alba lentam mucilaginem vulnerata manans, ſapore reſinaceo, aromatico, grato ad paſtinaceæ Germanicæ accedens ſaporem, ſubſtantiâ teneriuſculâ &c.* Hæc radix ex mente Raici 1. abundat *ſale adeò corroſivo*, ut ferrum penetret. 2. habet 🜍 *purum anodinum.* 3. prædita eſt ☿*io ſubtiliſſimo anodyno*: Enim verò hæc notitia hactenus podagricis noſtris nullam attulit utilitatem, quod radix hæc noſtris non ſit cognita officinis. Eum autem in finem hæc à nobis commemorantur, ut ii, quibus alibi eâ utendi occaſio ſuppetit, vires ejuſdem periclitentur, & uberiorem de effectu ejus cognitionem Medicis non invideant.

Affectus oculorum. Cum variis etiam oculorum affectibus colluctati ſumus. Non leve nobis dederunt negotium puſtulæ in adnatâ poſt variolas & morbillos reliquæ, quamvis neminem latere queat, quòd omnia ea, quæ corneæ inæqualitatem ac ſcabritiem inducere poſſunt, etiam generandis ejusmodi exceſcentiis apta nata ſint. Meminimus, quòd multoties etiam ſine prægreſſis variolis aut morbillis tales puſtulas conſpexerimus. Initio interdum vix magnitudinem ſeminis cannabini æquant, hærentque in corneâ non aliter ac guttula aquæ. Credibile eſt nutritii humoris exſudantis partem quandam eſſe tranſparentem hanc materiam ſubtiliſſimæ membranæ incluſam. Illa vero poſt intervallum temporis interdum ſatis breve turbatur, & affluxu ex vaſis ſanguiferis uberiori aucta in craſſiuſculum pus abit. Jam verò fieri aliter nequit, quam ut puſtula à puris ſubtili ſalſedine rumpatur, ac pus effundatur. Quod quando contingit, remanens membrana cum antea pure diſtenta ac elevata eſſet, in ſe rugoſa collabitur, & cuticulæ ita adhæret, ut ſenſim ei adnaſcatur, ac cum eâ coaleſcat. A novâ ſubinde materia affluente, cui rugoſus ille ſitus faciliorem præbet aditum & domicilium, illa fibrilloſa accretio augmenta capit, & ſi ab angulis oculorum, majori imprimis prodit, ut certè frequentiſſimè ab interiori oculorum cantho prognaſcitur, ſæpè ita invaleſcit, ut non tam corneam tunicam, ſed ipſam etiam pupillam tegat, ac ſpecierum viſibilium, ſicut ſcholæ vocant, acceſſum prohibeat. Speramus non adeò fore improbabilem hujus texturæ ex ſucco alibili generationem conſiderantibus, & ipſos nodos & cicatrices eidem debere natales, illos quidem, ubi eroſis perioſtiis, hos quidem ubi carne, cuteque vulnerata nutritius liquor copioſius effluit. In curâ univerſalibus præmiſſis, ruptâ puſtulâ ad extergentia ſeptica, & quæ rodendo agunt illicò progreſſi

gressi sumus. Nunquam enim probavimus consilium eorum, qui fotui & suffumigiis multum tribuunt, edocti à Wedelio, quod ab intempestivis fotibus studiosus aliquis cataractam reportaverit, *in Amœn. Mat. Med. p.* 133. Nota sunt collyria Foresti, Riverii, Claudini, aliorumque, sed nunquam censuimus, tantâ esse opus farragine. Initium ferè fecimus vel à pulvere ex ovorum testis parato, vel osse sepiæ, vel etiam matre perlarum alioque terreo. Ubi vidimus, hæc aliaque minus sufficere, quemadmodum certè rarò sufficiunt, illicò ad alia progressi sumus, scilicet ad vitrum antimonii, crocum metallorum, vitriolum ♀is cœruleum &c. vitrum ♁ij. & crocum metallorum in pulverem redegimus, vino vel aquâ rosarum aut euphrasiæ diluimus, pulverem, qui in fundo subsedit, oculis cautè inspersimus, & cavimus ne partes oculi illæsæ tangerentur. Vitrum ♁ij est paulò segnius. Crocus metallorum oculum premit, eique pondere suo molestus est. Efficacissimum est vitriolum ♀is in aquâ rosarum solutum, at vehementer urit, quapropter necessarium, ut brevi post oculo aqua rosarum cum saccharo Saturni instilletur. Novimus lapidem medicamentosum Crollii non sine utilitate fuisse adhibitum. ⁂ laterini virtutem in dissolvendis laxioribus epigenesibus extolli ab aliis probe recordamur, sed istud nos quidem in oculis hactenus nondum adhibuimus.

Hâc occasione liceat nobis addere, quod experti fuerimus in quibusdam junioribus Strabismum posse corrigi, in aliis verò, quicquid etiam egeris, laborem omnem inutiliter impendimus. Et omni quidem dubio vacat, in his conformationis vitium subesse debere, nam etiam diuturnæ consuetudinis vis tanta in puerulo esse non potest, ut nullâ contrariâ consuetudine immutari queat. Vitium autem illud congenitum in nonnullis consistere videtur in hoc, quod humor crystallinus pupillæ non rectè opponatur, sed in utroque oculo vel ad latus, aut sursum, aut deorsum vergat & declinet. Eo ipso autem fit, ut ille non secundum lineam rectam, sed obliquam rebus videndis opponatur. Apud alios vitium non tam in vitioso humoris crystallini situ hæret, sed in pravâ musculorum oculos moventium dispositione ac conformatione, quâ fit, ut oculus non in situ æquali contineatur, & præterea necessaria musculorum synpraxis lædatur. Quando enim hæc pervertitur, & hic vel ille musculus antagonistam suum superat eidemque præpollet, eo ipso, dum oculum nimis in suas trahit partes, visionem distortam efficit, ac, si in utroque oculo id eveniat, strabismum inducit. Enim verò si strabismus à vitioso musculorum in oculis motu originem trahit, ut quæ diximus, fidem faciunt, in aprico est, quod per pravam consuetudinem infantes in strabismum incidere queant, dum nimirum vitiosè oculos movere assuescunt. Illustre est apud Sennertum exemplum de puellâ, quæ metu novercæ malignæ post fornacem sedens limis oculis adventum ejus observans, strabismum contraxit. Non immeritò itaque parentes strabismum metuere possunt,

Strabismus.

 quando

quando infantes in cunis jacentes oculos vel ad hunc, vel ad illum loci situm continuè movent, & quasi fixos habent, dum enim, ut jam innuimus, perpetuò vel sursum, vel deorsum, vel ad dextram, aut sinistram partem flectunt, sensim oculi illi situi assuescunt, & eodem nisi valde in contrarium nitaris, permanent, ac strabones evadunt, & quidem brevi temporis spatio; nec enim fides abroganda clariss. Boneto qui testatur se vidisse strabismum ortum in puero ex illustri familiâ oriundo citra ullum morbum præcedentem, & strabismum quidem spatio unius hebdomadis consummatum. Alias & hoc compertum est, strabismum suo modo esse hæreditarium. Novimus parente strabone ortos liberos cum eodem oculorum vitio. Ex omnibus hisce liquet, humani quippiam passos esse nostros antecessores, ex quorum mente omnis strabismus vel à spasmo, vel à paralysi proficiscitur. Et tametsi omninò sit vero consonum, à convulsione & resolutione nervorum ac musculorum oculos distorqueri atque exinde obliquum aspectum oriri, facillimum tamen ipsis fuisset strabones notare, quibus liber esset motus musculorum in oculis, hoc est, quorum oculares musculi neque paralysi, neque spasmo laborarent. Strabismus congenitus nulli subjacet curæ, ille verò per pravam consuetudinem contractus non adeò facilem admittit medelam. Novi applicatam larvam faciei puerulorum foraminibus ad locum oculorum perforatam, & lucernam directè oppositam fuisse, ut hoc pacto visui directo assuefacerent oculos, quod remedium ex antiquis *Paulus* commendavit *lib.* 3. *c.* 22. & post Paulum ex recentioribus *Jonstonus* noster in *Ideâ univers. Med. lib.* 8. *c.* 8. *p. m.* 433.; sed omnis ille labor frustra impenditur, nisi per aliquot menses continuetur.

Hæmoptysis.

Porrò fidei nostræ etiam sese commiserunt hæmoptoici, inter quos fuère, qui ante eruptionem sanguinis conquererentur de dolore sub costis nothis in hypochondrio sinistro, eoque satis exquisito, ut etiam medentes redderent dubios & perplexos, an rejectio sanguinis dolorem brevi secuta per stomachum fieret, vase brevi scilicet aperto, ac in ventriculum hianti & sanguinem effundenti, ita ut lien fons sanguineæ scaturiginis hujus esset, an verò ex pulmonibus per arteriam asperam latex vitalis prorumperet? Nam ita describunt hunc suum dolorem, & locum adeò apertè designant, ut dubium nullum superesse possit, sedem exquisiti sensûs in liene esse, eumque & à stagnatione sanguinis, & compressione, contractione, stricturâque visceris ac vasorum sanguiferorum illius oriri. Nihilominus omnes circumstantiæ aliæ nos convincebant, sanguinem ex pulmonibus ferri, ut vel hinc videre liceat, quantum stricturæ & coarctationes viscerum ac vasorum abdominis conferant ad hæmoptysin. Communicata fuit ab amico methodus nova effrænam etiam coërcendi, ut ajebat, hæmoptysin. Vocata ea in usum, & eximiè profuisse deprehensa est. Eam cum Practicis communicare haud gravabimur. Mistura sequens horâ septimâ matutinâ & tertiâ pomeridianâ exhibita est dosi 40 gutt.

℞.

℞. Eſſ. millefol.
mum. exot. aa. ʒß.
ſcordii.
Tinct. bezoard. aa. ʒj.
Tinct. Wilde cynogloſſ. gt. XX.
M.

Horâ verò 10. matutinâ & horâ 6. pomeridianâ hæc:

℞. Tinct. ♁ij.
~ CC. aa. ʒjß.
M. eadem doſi.

Veſperi data fuit ex pulv. ſeq. ʒj.

℞. bol. armen. pp.
Terr. ſigillat.
mum. veræ.
ſang. Drac.
ſpermat. cet. aa. ʒij.
ſpec. Diatragac. frigid. ʒj.
ſpec. Wil. de cynogl. ℈j.
M. f. pulv. ſubtiliſſ.

In eruptione violentiori ex ſpec. de hyacinth. ℈ß. quocunque tempore oblatus eſt; ſi verò hoc medicamento ferocia effuſionis non mitigaretur, ut ſubinde mitigata non fuit, mox hoc pulvere domita eſt:

℞. ſpec. Wil. de cynogl.
ocul. ♋ pp. aa. ℈j.
M.

Præterea pulvis bufonum ſacculo incluſus ſub axillarum alterâ geſtabatur. Vitriolum album ſole calcinatum aquæ calidæ immiſſum, ac ſanguis erumpens in illud vas effuſus eſt. Hæc cura non vulgaris ingenium inventoris, quiſquis ille fuerit, acutum abundè declarans, ex voto bis terve ſucceſſit.

Menſes tarde erumpentes.

Vernali hoc tempore ſuſcepimus curam multarum fœminarum, partim earum, quibus menſtrua nondum fluxerant, etiamſi 14 ætatis annum jam exceſſiſſent, ſi, ut frequenter uſu venire ſolet, propter retardatum hunc fluxum valetudo earum læderetur; (eas enim, quæ illibata fruuntur ſanitate, etiamſi ad 20 ætatis annum ac diutius, imò per totam vitam lunare tributum non perſolverint, nullis torquendas eſſe remediis, certi ſumus, ac rem hic acu tetigiſſe cenſemus Helmontium, qui credit, has fœminas tantum ſaltem ſanguinis producere, quantum ipſis pro conſervando corpore neceſſarium eſt) partim etiam iſtarum, quibus ex voto antea menſes ſucceſſerant, ſed iterum ſubſtiterant. Plures ſunt hic locorum virgines, quibus juſto tardiùs non ſine gravi earum incommodo menſtrua purgatio erumpit. Cauſas ſi ſciſciteris, variæ ſeſe offerunt. Plebeiæ craſſis ac viſcidis ſaturantur alimentis, frigidam ingurgitant, & quod caput rei eſt, in locis frigidis & humidis ac uliginoſis educantur, (rem norunt,

qui egenæ plebis habitacula apud nos viderunt) & aliquanto adultiores linteorum exterſione aut aliâ manuariâ operâ vitam tolerant, in iisdem domiciliis, in quibus nati ſunt, commorantes. Fortunatiores, quibus liberalior contingit educatio, maturè vitæ ſedentariæ aſſueſcunt, dum iis imbuuntur artibus, quæ hunc ſexum ornant, id eſt, vel filum acu ducunt, vel dulcedine muſices captæ inſtrumenta muſica animant, aut etiam in linguis exoticis Polonicâ, Gallicâ, Italicâ diſcendis occupantur. Quantilla eſt etiam illa exercitatio corporis, quam culinaria negotiola mediocribus (nam nobiliores hæ etiam curæ non exercent) nuptias anhelantibus imperant. Menſa verò, quæ his noſtris apponitur, irritat famem & ſaturas etiam ad edendum cogit. Farinaceo butyro frixa unicæ multarum deliciæ ſunt. Quando autem per tempus palato ſuo obtemperarunt, juſcula & calidos cibos faſtidiunt, & deinceps non niſi frigidis ac crudis ventrem implent. Aliæ, quæ ad hos ſcopulos non allidunt, parum admodum bibunt. Somno etiam nimium temporis tribuitur à pleriſque. Nonnullæ non noctem tantum, ſed & optimam diei partem, horas ſcilicet matutinas ad octavam, imo nonam uſque ſomno dicant. Non eſt exiguus numerus eorum ex utroque ſexu apud nos, *qui alium ſibi diem, aliam à naturâ noctem faciunt, qui ad faces & cereos vivunt, qui tædas ſolem ſibi ſtatuunt*, ut ingeniosè Carolus Scribanius S. J. *in Antverpiâ p. 6.* Nimium *ſordida res eſt*, ut pergit *ibidem & pag. ſeq. vulgari viâ vivere, facereque, quod facit populus: quare publicus dies relinquendus, deligendus proprius ordoque rerum mutandus; tanquam aut natura, aut conditor Deus à ratione aberraverit.* Hàc autem vivendi licentiâ non tantum ſanguis lentus & craſſus evadit, ſed & ſerum ac lympha muceſcit, ac ad ſtagnationem disponitur. Atque hinc lerna malorum, præcipuè autem lumborum, ſcapularum, capitis totiusque corporis gravitas & dolor tenſivæ laſſitudinis, cibi faſtidium ac menſium retardatio. Rurſus reperire licet, quas propter diætæ leges temerè violatas immeritò accuſaveris, quibus tamen nihilominus non licet adeò eſſe felicibus, ut tempore à naturâ deſtinato manent menſes, licet ſint plethoricæ, ut exinde ſuſpicio ſuboriatur, etiam ſanguinis abundantiam nimiam in quibusdam menſium fluxum remorari. Non defuerunt, quibus ſanguinis immoderata ex naribus & pectore profuſio ſæpius repetens impedimento fuit, quo minus ordinario tempore iis menſes fluerent. Non licuit nobis hactenus perſpicuè & clarè per experientiam cernere, quod viarum anguſtiæ in juvenculis exitum menſtrui ſanguinis impediverint, nam tametſi captu facillimum, quomodo unus alterve ramulus arteriarum tumoribus, cicatrice &c. arctari queat: difficillimè tamen aſſequi datur, quomodo tam numeroſæ arteriæ tum in uterum, tum in cervicem ejus deſinentes hôc modo ſtringi & comprimi poſſint, quò minus ſanguis ex oſculis in uteri & vaginæ cavitatem ſtillet? Multò autem minus patet, quomodo vaginæ & colli uterini tanta poſſit eſſe anguſtia, ut exeunti ſanguini repagulum objicere valeat, imperforatas ſi excipias.

Cæte-

Cæteroquin in vulgus usque notum eſt, quod hæmorrhagiis ſæpè obnoxiæ vivant, qui exilibus admodum vaſis præditæ ſunt. Facilius deprehendere licet, in quibus haud ſufficientem ſanguinis motum internum arguas, cum ubique obviæ ſint, quæ præ mœroribus ferè contabeſcant. Variæ etiam cauſæ reperiuntur, cur jam conſuetus menſium fluxus ſupprimatur, ſed ferè communes magisque vulgares ſunt enormiores in diætâ errores, crudorum alimentorum ingurgitationes, his enim, dum ſanguinis tenuitas & fluiditas ſenſim labefactatur, pedetentim fluxus menſium imminuitur ac tandem prorſus ſupprimitur. Pedum ac inferiorum partium refrigerationes, vel jam fluentes vel inſtantes menſes ſimul & ſemel cohibent. Non diſparis efficaciæ eſt terror vehemens ac improviſus in obſtruendo fluxu menſium. Novi duas nobiles præcipuo apud nos loco natas, quarum alteri, cum apoplexia matrem, alteri verò idem morbus patrem ex improviſo menſium tempore eripuiſſet, ambæ ex panico hoc terrore in pertinaciſſimam menſium obſtructionem inciderunt, & prior quidem à Collegâ noſtro non conſcio menſtruæ hujus purgationis eodem die pilulas purgantes acceperat, quarum efficaciam idem terror ita retudit, ut nullæ ſequerentur ſedes. Poſt fata illuſtriſſimæ matris menſes ſatis largiter fluere ſoliti, non amplius comparuêre, & poſt non adeò longi temporis intervallum hæc noſtra febri malignâ petechiali correpta Deo piam reddidit animam, nihil proficientibus medicamentis, quæ ultimis morbi diebus cum ordinario exhibebam. Poſterior priori felicior aliquot menſium labore tandem ab obſtructione hâc, quam per terrorem incurrerat, liberata fuit. Ex ſolerti obſervatione conſtat, quod ſucculentis & ſanguineis haud rarò menſes ſatis parcè fluant. Hæc res, ut ſubinde fit, ad medicos defertur. Hi, ſi minus provido conſilio, ut aliquando contigiſſe recordamur, fortiora emmenagoga, jam jam exitum molientibus menſibus exhibeant, tantum abeſt, ut copioſiores inde profluant, ut potius omnimode cohibeantur. His præmiſſis de curâ aliqua addamus. Quantum ergo concernit iſtas, quæ ætate maturâ evacuatione menſtruâ juſtô diutius carent, atque hinc malè habent. In iis ſi ſint plethoricæ, curam ferè auſpicati ſumus à V. S., quam in pedibus circa novilunium celebravimus. Pridie verò novilunii exhibuimus laxans, ubi plerumque pilulas noſtras cephalico-hyſtericas cum obſoleta, ſed efficaci tamen maſſ. pilul. Ruffi in admodum moderatâ doſi mixtas præſcripſimus, & multoties vidimus non ſine lætitiâ ex voto hâc ratione fuiſſe menſes provocatos. Egenis & minus nauſeabundis ſpecies hieræ ſimpl. Gal. ordinavimus, ac re ipsâ comperimus veriſſima eſſe illa Roderici à Fonſecâ *in Conſult. Med. c.* 18. *p. m.* 136. *Nullum medicamentum eſt præſtantius ad ciendos menſes ipsâ hierâ ſimpl. Galeni.* Pediluvia etiam ſeriò commendavimus. Quodſi hâc viâ reſtitantes non prolicerentur menſes, ad emmenagoga ac ſanguinem attenuantia nos convertimus, ſed ad illa quidem non niſi circa novilunium progreſſi ſumus, & vel Eſſ. myrrh. Tartariſat. vel Elix. Propr. ſ. acid. vel Elix. balſam. Langii in vino ad 20 vel 25 vel 30 guttas alvô non obſtructâ

in vino vel aquâ pulegii vel artemiſ. obtulimus. Pil. Beccheri efficaciam jam anno hiſt. noſtræ primo laudavimus. Volatilia, ⊡rinoſa in ſanguine attenuando plurimum valent, ſi prudenter iis fueris uſus. Martialia aperientia etiam laudem merentur, e. g.

℞. Croc. ♂t. aper. gr. vj.
Tart. ⊖lat.
⊖ artemiſ. aa. gr. xv.
M. f. pulv.

Qui per aliquot dies non ſine utilitate ſumitur. Amavimus per tot annos contra communem ſententiam exiguas martialium doſes, ſi quando neceſſitas voluit, ut ad illa confugeremus. Ac parciori adhuc manu limaturam martis dedimus, quam crocum, ferè tribus aut quatuor alcohol chalybis granis contenti, cum etiam ex collegis quidam j. ingerere non vereantur. Bonum factum! abundamus ſuo quisque ſenſu. Pulveri cachectico Quercetani more Wedeliano ∴ cinam guttam adjecimus, aliàs nunquam ferè imitati eos, qui ⌒ ⊖ ♓ci vinoſ. cum ∴ ſuccin. rutæ, ſabinæ connubium tantoperè amant. Pluſculum, ut ingenuè fateamur, tribuimus nodulis ex *herbis uterinis* artemiſ. roriſmar. meliſſ. matricar. major. origan. calamenth.: *ex floribus* chamæmeli, matricariæ, Keyri, calendulæ, ſummit. aneth. *radicibus* pimpinell. leviſtici, galang. mei, acori veri, cichor: *aromatibus* cinamo. caſſiâ lig. croco, mac. ac *laxantibus* helleb. nig. fol. ſenn. &c. Nemo, quantam offerant noduli hujuscemodi utilitatem apud nos credere poteſt, niſi qui multoties fuerit expertus, tum in iis, quibus menſes ſtato tempore non comparent, tùm in illis etiam, quibus, poſtquam fluxerunt, iterum pèr incongrua alimenta, ſuppreſſi fuerunt. Emeticis, quorum abuſum etiam alias deteſtamur, ferè non eguimus. Pediluviis verò ac balneis aquæ dulcis tantò crebrius uſi ſumus, quæ etiam ipſis medicamentis palmam dubiam faciunt apud eas, quæ per refrigerationem ac moram in locis humidis aut retardatos menſes expertæ, aut horum ſuppreſſionem incautè, ut diximus perſæpè ita fieri, incurrerunt. Paulò ante commemoravimus, menſes ſtato ordine fluere ſolitos aut abrupte & impetuoſius ſiſti; aut paulatim minui, ac tandem penitus aboleri. Sicubi prius hoc contigerit, ſanguinei temperamenti fœminæ febrilibus exæſtuationibus, & ſpaſmodicis agitantur motibus, ſimulac menſes fluere deſierint. Quæ verò paulatim fluxum amittunt, proniores ſunt ad catharros ſuffocativos, aſthmata, cardialgias, tumores pedum, ventriculi ataxias ac inflationes, hypochondriorum tenſiones, pertinaciſſimos capitis dolores, hemicraniam, vomitus, tuſſes ſiccas, artuum dolores ac viſcerum obſtructiones &c. Ad priores illas vocati ſine morâ enemata ſuaſimus, & quidem blanda, ſine ſtimulo ex emollientibus & carminantibus; hiſce junximus illicò Eſſ. pimpinell. cum guttâ unâ alterâve Tincturæ croci, & decantatas Beccheri ex ſelectioribus extractis pilulas, quibus factis, ſæpiſſimè febrilis alteratio cum con-

convulſivis commotionibus conquievit, tametſi non illicò menſes iterum manaverint, quod tamen interdum fit, modò terror non illicò poſt aſſumpta alimenta menſium ſucceſſum turbaverit, uti omnia majoribus involuta ſunt difficultatibus, niſi vomitus ſponte ſequatur, aut arte excitetur & moderatè pellentia exhibeantur. At res aliter comparata eſt cum iis quibus ſenſim menſes ſubſiſtunt ex erroribus in diætâ commiſſis. In illis utramque paginam, quantum nobis per experientiam conſtat abſolvunt purgantia ſæpius repetita, unde quidem fit, ut inſtantibus menſibus augeantur ſymptomata, ſed & ſæpiſſimè menſes revocentur, quos ſperare non licet illa vice, ubi ad medicamenta idonea ſymptomatum malacia conſequitur. Purgantibus interpolavimus in minus ſanguineis Eſſ. aromat. DK. Elix. balſ. Lang. Elix. vit. D. Tralles amici quondam noſtri & Collegæ, & tandem moderatis pellentibus naturam ſui admonuimus officii tempore illo inſtante, quô aliàs menſes manare conſueverant. Eludit tamen pertinacia mali ſæpè artem, & optimorum remediorum vim enervat, quod potiſſimum, fit quando lumbrici in inteſtinis oberrant, ac tum fruſtra quidem omnis impenditur labor niſi cum uternis & emmenagogis anthelmintica ſocientur.

Quibusdam gravidis per muliebria ſanguinem fluere ſolere pervulgatæ res eſt notitiæ. Non unius verò generis eſt fluxus ille ſanguinis; intereſt verò prægnantium, ut cujuslibet indolem Medicus accurate habeat cognitam perſpectamque. Cum verò hos diſparis conditionis fluxus tum hiſce diebus, tum alio tempore ſæpiſſimè obſervaverimus, operæ erit pretium, eosdem breviter percurrere. Et initio quidem notum eſt, nonnullis ac potiſſimum plethoricis menſes fluere, aliis uſque ad quintum menſem, aliis verò toto geſtationis tempore, & quidem abſque omni & fœtus & matris noxâ ac damno, quâ de re conſuli meretur Columbus *lib.* 12. *de formatione fœtûs p.* 250. Et his quidem abſque doloribus ac torminibus placido curſu manat rivus ſanguinis ex genitalibus, non cum impetu exundat, nec grumos facile vehit. Tantum abeſt, ut ullis artis præſidiis ad inhibendum hunc ſanguinis effluxum, opus ſit, ut potius per adſtringentia quævis in abortûs periculum mulier conjiciatur. Neque enim ullo modo negari poteſt, quod ſanguinis nimia moles in utero fœtum ſæpè obruat, illumque vaſis umbilicalibus diſruptis foras propellat, quod contigiſſe illuſtri Matronæ Clariſſ. Verzaſcha *Obſerv.* 82. non immerito ſuſpicatur. Neque etiam ullum minatur vel matri, vel fœtui periculum, quod non raro brevi poſt conceptionem ſtato menſium tempore per horarum paucarum intervallum emicat ſanguinis ſtillicidium, ac altero etiam menſe interdum recurrit. Enim verò aliud judicium ferendum eſt, de fluxu illo ſanguinis, qui vel ſub finem ſecundi, vel etiam tertii quartive menſis geſtati uteri prodit. Tametſi enim primum à typo evacuationis menſtruæ neque quantitate, neque exeundi modo abeat, quinimò ſub hoc ſchemate duobus aut pluribus menſibus ſeſe ſiſtat, grave abortûs periculum portendit. Et abortus quidem tum inſtare cenſendus eſt, cum

Fluxus ſanguinis in gravidis.

fluxus ex tranquillo (præterlapsis nonnunquam aliquot diebus) in vehementem præcipitemque laticis vitalis mutatur profusionem, quæ non rarò adeò invalescit, ut ægræ animo linquantur, & extremis frigentibus jam jam expiraturæ videantur, quod etiam certò eveniret, nisi plerumque post aliquot horas immaturus fœtus excluderetur. Attentam verò considerationem illa insolita animi dejectio, quæ ante vehementem istam hæmorrhagiam sese exerere solet, meretur, ex quâ solâ instantem abortum & graviora ymptomata tutò prædixeris, etiamsi tibi cognitum non sit, an mammæ sint extenuatæ, aut cujus generis lac ex his fluxerit, an latera cum ventre superiori arctari fuerint visa &c. Eo autem majori dignæ sunt commiseratione, quod imposterum, nisi uterus quam optimè expurgetur, iterum eódem, quo prius mense, iisdemque mensis diebus eadem fata experiantur, quod etiam erumpente sanguine, prægressâ lumbi coxæque insolitâ gravitate, sibi ominantur, licet spasmi uteri admodum sint leves. Quando itaque confertim erumpit sanguis, metusque abortûs non vanus est, ut rarissimè tum esse solet, Medico sit religio impetui sanguinis exundantis adstringentia, tanquam aggerem objicere. Nos analepticis ac emulsionibus gratioribus & minus flatulentis vires conservavimus, orgasmum repressimus, & elisâ uteri sarcinâ (sæpè enim post primum abortum cùm gravidas sese esse arbitrantur, informem gestant quandam moleculam) hujus catharsi viribus debitè reparatis, sedulò vacavimus. Tandem sub finem etiam gestationis, nonnunquam usu venire consuevit, ut sanguis ex genitalibus feratur, ac maturè fluxus illius insolescat. Ne hîc cum periculo gravidæ erraremus, solicitè attendimus, an hic sanguinis rivus ex utero, an verò vaginâ tantùm & uteri collo oriretur, (ex utroque enim locô hôc ipsos etiam menses scaturire posse, cum illustri Dn. Schrœckio *in Schol. ad Observ.* 91 *Helwigii* persuasi sumus, non obstantibus & rationibus & experimentis Clariss. Regneri Graaf *tract. de organis mulier. generationi inservientibus c.* 9 *p.* 124) si ex vagina stillaverit sanguis, salva res, nec opus fuit magna festinatione. At longè aliter judicavimus, si ex ipso uteri fundo sanguis manaverit. Tum enim fluxus certissimum est indicium separationis placentæ ab utero, quæ simulac hinc fuerit avulsa, nunquam amplius cum eo coalescit, nec ullo modo sperare licet, fore, ut ante editum fœtum fluxus sanguinis sistatur. Ne ergo falleremur ministerio manuum obstetricis usi sumus ac exploravimus, essetne internum uteri orificium apertum? Ubi nunciatum nobis fuit, istud orificium hiare, non amplius duximus esse dubitandum, quin sanguis ex utero ipso erumperet, & tum quantocius partum promovimus, veriti, ne per inanem exspectationem ex nimiâ hæmorrhagiâ vires fatiscerent, ac mulier sub partûs laboribus exspiraret, quod in hæmorrhagiâ continuâ & magnâ facilè evenire potest. Quod si verò illa per intervalla in exiguâ quantitate recurreret, nec gravidæ vires valdè dejiceret, exspectavimus, donec natura partionem moliretur, quod in Mercatoris Itali conjuge aliasque sæpè à nobis observatum fuit.

Inci-

Incidère, fatemur, caſus, ubi effluxus ſanguinis admodum fuit inſolens, & jure metui poterat, ne non eſſet ferendo ægra, tum ob eam, quæ præceſſit evacuationem, tum ob eam, quæ edito fœtu, reſeratis uberius viis, ſequi poſſet, non tamen deſeruimus ægras, ſed in ancipiti hoc caſu aliquid auſi ſumus & circumſtantibus explicavimus, quod ſine acceleratione partûs & matri & fœtui neceſſario ſit pereundum, ac vidimus ſæpè matrem, poſtquam enixa fuit, ſervatam, nec meminimus, gravem hæmorrhagiam facilè ſecutam fuiſſe. Et profectò, ſi poſt partum per aliquot horas analepticis circulatio ſanguinis conſervari poteſt, periculum mortis ex hæmorrhagiâ uteri ceſſat. Conf. Mauriceau *dans ſes Obſervations ſur la groſſeſſe & l'accouchement des femmes.*

Seminis excretio.

A multis hôc tempore vernali propter frequentem ſeminis excretionem conſulti ſumus. Alii conſcientiæ ſuæ hinc metuebant, alii ſanitati. Illos ad Theologos remiſimus, ac præſertim ad lectu dignam St. Athanaſii *Epiſtolam ad Ammum Monachum*, quæ habetur in *Synodico* Beveregii *Tom. 2. p. m. 36.* in quâ inter alia hæc etiam habentur verba: *Quod enim ò dilecte & religioſiſſime, habet peccatum, vel immundum naturalis excretio, ut ſi quis vellet etiam crimen facere eos, qui per nares emittuntur mucores, & quæ per os, ſputa* &c. juſſimus etiam eruditos legere *Canonem quartum* Petri Archi-Epiſcopi Alexandrini *in eodem opere p. 13.* Cum iis vero, quos ſanitatis cura hâc de re ſolicitos eſſe cogit, ita egimus, ut ante omnia erueremus, an tabes dorſalis metui poſſet, an fortè hæmorrhoides eſſent ſuppreſſæ, an hypochondriaco malo laborarent, an unquam calculo vel podagrâ fuiſſent correpti &c. nam his morbis detentos frequenter pollui, tum à nobis ipſis obſervatum, tum ab aliis eſt annotatum. De homine, qui tabe dorſali affectus ita ſcribit Hippocrates *lib. 2. de morbis: Inter dormiendum, ſive cum uxore dormiat, ſive non, veneris ludibria experitur.* Hyppochondriacos præ cæteris turbari hâc excretione, exemplis à Mercuriali & aliis fuit comprobatum. Obſcœnis ſomniis vexari, quibus hæmorrhoides ſuppreſſæ ſunt, ſcribit Hollerius *lib. 1. de morbis internis cap. 55. in ſcholio.* De nephriticis & arthriticis Schenckii *obſervatio* proſtat. Pro diverſitate horum affectuum diverſa etiam ſuggeſſimus conſilia, omnibus verò ſuaſimus, ut à cibis calidis, acribus, ſalinis, vino generoſo, cereviſiis nitroſis, fœculentis abſtinerent. Meminimus adhuc probè, quod quoties ſeni cuidam in catarrhis, quibus crebrò infeſtabatur, exhiberemus pilulam de ſtyrace D. Sylvii pondere gr. j. toties in nocturna phantaſmata ac pollutiones inciderit, ut vel hinc colligere licuerit, opium ſymbolam ſuam ad ſtimulandam ſeminalem excretionem conferre. Turcæ, teſte Alpino *de medic. Indorum*, opium adhibent, *ut habeant de nocte impudica ſomnia.* Compertum quoque habemus mentham ſemen ita colliquare, ut fluat, quod inſinuavit Martialis *lib. 10. epigramm. 48*, dum mentham vocat deſtupratricem, & herbam ſalacem:

In quibus est lactuca sedens & sessile porrum,
Et destupratrix mentha & herba salax.

Non obscure eô ipsô innuens menthæ inesse vim accendendi Venerem, & excitandi spontaneum seminis profluvium. Hinc Aristoteles *sect.* 20. *problem.* 2. *mentham*, ait, *in bellô ne comedas*, *nec seras*, cujus dicti occasione Gabriel Naudæus Vir clarissimus eleganter de usu menthæ disquirit in eruditissimo *de studio militari opere lib.* 1. *p. m.* 296. *& seq.* Vitandus est etiam decubitus supinus, quem adeò multum conferre ad pollutionem *sect.* 10. *problem.* credidit Aristoteles, ut concluserit etiam, bruta animantia pollutionibus non infestari, eò, quod nunquam supra dorsum & renes jaceant. Quâ in re ab eo dissentire novimus Johannem Benedict. Sinibaldum *lib.* 5. *Geneanthropeiæ tract.* 2. *c.* 2. *probl.* 4. *p. m.* 669; huic enim probabile videtur, quod bruta in somno ejiciant genituram, rariùs tamen hoc contingere autumat, tùm ob corporis raritatem, tum etiam ob simplicem frigidumque victum, nec non durum ac nullis stratis munitum accubitum &c. Internorum usum e. g. notas passim castitatis essentias, & syrupum ab Altomari, quem Sinibaldus *l. c. c.* 3. *p.* 677. describit, ac omnium validissimum vocat, nitrosa &c. commendavimus, sed experti sumus frustra adhiberi, nisi animus ab omnibus libidinosis cogitationibus avocetur, & perpetuis laboribus corpus refrænetur & subigatur. Levissimum etiam est subsidium, quod ab externis quibusdam e. g. unguento Comitissæ, de Alabastro, Cerussâ, refrigerante Galeni, laminis plumbi super renes gestatis vulgò exspectatur. Enim verò etiamsi hic æstum in regione renum parum temperaveris, vanus tamen fuerit labor, nisi occultum libidinis ignem in intimis cordis penetralibus flammantem extinxeris.

Incubus seu Ephialtes.

Inter plebejos & melioris etiam censûs homines non defuerunt, qui de incubo seu ephialte conquererentur. *Es hätte sie der Alp oder das Nacht-Männlein gedruckt.* Et non minus apud nos quam apud Anglos superstitio inolevit, *passionem hanc reverà à Dæmone induci atque à malo spiritu incumbente istam in præcordiis oppressionem & gravamen inferri*, ut loquitur *de animâ brutor. parte patholog. c.* 6. Willisius. Quantum nobis per experientiam hujus anni constitit, gravi admodum molestiæ sensui obnoxii sunt adolescentes & juvenes in cœnâ mirum in modum crassis cibis ventriculum refercientes ac onerantes, inter provectioris autem ætatis homines, vel cacochymiâ, vel cachexiâ aut malo hypochondriaco laborantes. Una alteraque puella admodum plethorica ante liberum mensium fluxum prægravantem quandam in præcordiis molem tempore somni in decubitu supino sibi molestam fuisse itidem affirmavit. Quotquot unquam de pondere ejusmodi thoraci inter dormiendum incumbenti nam nullo modo iis hanc phantasiam excusseris locutos audivimus, unamini con-

sensu

ſenſu narrarunt, ſe, poſtquam evigilarunt, cordis tremorem & diaphragmatis vibrationem eamque celerrimam percepiſſe; in eo verò nequaquam convenerunt, quòd modò ſub hac, modò ſub illâ ſpecie, id quod ſibi incubuiſſe credunt, apparuerit. Tametſi verò in ultimo *hiſt. noſtræ anno* ſenſum ponderis ab aëre in pulmonibus retento derivaverimus, nec hodiè adhuc nos hujus ſententiæ pœniteat, ac cur ſupino corporis ſitu id fiat, explicare conati fuerimus, addendum tamen cenſemus, ſanguinem ſtagnantem à conſortio aëris in formandâ hâc thoracis preſſione non eſſe excludendum. Credibile verò eſt, ſanguinem hoc in caſu intra ipſos pulmones ſtagnare, ejusque refluxum per venam pneumonicam ex parte impediri, tametſi nihil vetet etiam concedere, quod ex dextro ventriculo cordis non ſatis vegetè interdum ille propellatur, ac in eo moram aliquam trahat, quod contingere tùm variis aliis de cauſis poteſt, tum potiſſimum, quando ſpatium omne pulmonum latice hoc vitali nimis repletum, & ad excipiendum eum, qui affluit, incapax eſt, id quod plethoricis quibusdam puellis contigiſſe arbitramur, quæ incubo menſibus nondum fluentibus vexatæ fuerunt. Sentitur itaque ejusmodi moles pectori incumbens tempore ſomni in ſitu corporis ſupino, quando cor motum ſuum cum difficultate inſigni abſolvit, ſanguis in ventriculis cordis & vaſis pulmonum ſanguiferis ſtagnat vel remoram patitur, ac aër pulmonum veſiculis incluſus per exſpirationem non redditur. Sentitùr verò tantò gravius illa moles, quò magis cor, diaphragma ſitu ſupino nimis verſus vertebras lumborum extenſum, ac muſculi intercoſtales (nam reſpiratio manet, ſi credimus Pecqueto, etiamſi omnes muſculi, in pectore & abdomine penitus abſcindantur) laborant & vim movendi exerere conantur. Attenta conſideratio experimenti Veſalii *lib. 7. de human. corporis Fabric. p.* 827. De nervorum phrenicorum ac recurrentium ligatorum, vel abſciſſorum efficaciâ ad vocem brutis vel intercipiendam, vel adimendam ac abolendam affatim docere poteſt quantum incommodi læſiones nervorum iſtorum partibus ſpiralibus afferre queant. Voracioribus ac ingluviei deditis evacuantia profuerunt. Robuſtioribus, niſi quicquam obſtaret, emetica dedimus, paulò debilioribus verò purgantia. Plethoricis puellis venæ ſectio debito tempore in pede celebrata ſummam attulit utilitatem. Et quoniam Ephialtes in junioribus ſæpè recurrens epilepſiæ, in ſenioribus autem apoplexiæ metum incutit, prudentiæ leges requirunt à medente, ut venientibus pro virili occurrat malis & tum omnimò ſuſpicio eſt, genus nervoſum pati, quamvis dolendum, quod modus læſionis ferè notitiam noſtram effugiat.

Scorbutus.

Scorbutici verè tales (Scorbuti enim vocabulum à recentioribus ſcholis nimis latè extenditur, & ferè ſicut apud Ariſtotelicos juſtitia univerſalis complexus eſt omnium virtutum; ita ſcorbuti nomen apud multos neotericos tantum non omnes morbos ſuo ambitu comprehendit) multi

per

per integros decem annos, quibus inclytæ fundationi Tharullianæ olim præfuimus, & incredibili ægrorum numero pro virili ſuccurrimus, noſtrum auxilium implorarunt. Scorbuticis verè autem talibus accenſuimus 1. illos, in quorum gingivis indicia putredinis, exulcerationis ac fœtoris præſto erant: 2. quorum artus maculis vel parvis ſubnigris, vel majoribus purpureis, violaceis, ſublividis &c. fœdabantur. Ac nusquam profectò vivam magis ſcorbuti imaginem ſpectare nobis licuit, quam in militibus, ut anceps belli alea fert, vulneratis ac mutilatis, quos dura egeſtas ad bellum inidoneos non ſine nationis Germanicæ opprobrium oſtiatim ſtipem petere cogit. Hi quemadmodum in caſtris quondam inſalubribus ac interdum putridis cibis ac aquis corruptis in aëre uliginoſo vitam ſuſtentarunt; ita cum truncati caſtra amplius ſequi non valent, paſſim in pagis & oppidis palabundi latrantem ſtomachum vili pane, lardo rancido, piſcibus lacuſtribus, lentibus, piſis, fabis, cœpis, braſſica muriatâ, halecibus &c. placant. Dum autem ita paſſim oberrant, priſtinarum ſanguinis evacuationum, ſi non ex venâ phlebotomo aperta, certè tamen ex vulneribus illatis immemores ac ſecuri ſenſim ſcorbutum contrahunt, peſſimam, ut monuimus, diætam obſervandô. Dictu autem arduum eſt, quot ſcorbuto invaleſcente, fatigentur ſymptomatibus miſeri. Vidimus alios, quibus vomitus & conatus vomendi ex improvisò reccurrebant; rurſus alios, qui crebris exercebantur diarrhœis ingeſti cibi quantitatem multum excedentibus. Falleris, ſi illis ex efficaciſſimis ſtomachicis, his verò ex theriacalibus & adſtringentibus aliquod promiſeris auxilium. Lac calidum præmiſſis per aliquot dies abſorbentibus, mirum, quam egregium ſit in vomitu & diarrhœâ ſcorbuticorum remedium. Initio ſaburrham vitioſorum humorum ex pravis aſſumptis, in primis viis ſuſpicabamur, ac emetica & purgantia indicari credebamus; at hypercatharſes etiam leniſſima pharmaca excipientes, nos docuère, quanto cum periculo à vulgo medicorum draſtica illis obtrudantur. Ex adſtringentium uſu in leipothymiam, ad quam mirè proni ſunt, incidunt. Efferas vernali, aut annuo illo, quo vulnerati quondam fuerunt, ac multum ſanguinis profuderunt, tempore in orbem redeunti patiuntur hæmorrhagias, quas ſi cohibere ſatagas, in anguſtias inexplicabiles eos conjicies. Eryſipelas vagum crebro experiuntur. Artus, imo totum aliquando corpus varii generis maculis eſt conſperſum. Maculam nigram majorem in tumorem elevatam per tibias diffuſam plus ſimplici vice cum chirurgo conſpeximus. Puſtulæ prurigine moleſtæ colore vario lecti calore provocatæ iis ſunt perquam familiares. Tubercula dura ac varicoſa, de quibus alibi, niſi fallimur, diximus, ſeſe nobis obtulerunt. Pedes obſeſſos fœtidis ulceribus meminimus, inter quæ periculoſiſſimum eſt cruſtoſum, quod poſt maculam nigram eroſâ cute fœtido pure initio ſordidum, deinceps verò

rò celeriter in ſphacelum abit, ita ut ægri non ſentiant immiſſa chirurgi inſtrumenta. Ulcera reliqua manantia in ſeram durant ætatem, & emplaſtris ſiccantibus tractata, aut gravioris morbi, aut mortis occaſio evadunt, materiâ ad nobiliora viſcera regurgitante. Puſtulam citrini coloris in ulcus gangrænoſum ſiccum, quod neque pus, neque ſaniem redderet, & latiùs cum exitio militis ſerperet, quondam advertimus. Enimverò ſi non ad peripheriam corporis motus vergat, & maculæ illæ, quod interdum fit, evaneſcant, graviſſima alia mala Scorbutici incurrunt. Quidam anguntur aſthmate convulſivo, difficulter reſpirant nullâ præſenti pectoris anguſtia, nullâ præſenti tuſſi, ſibilo, ſtertore &c. Convulſiones totius corporis his in locis paulò rarius ſcorbuticis moleſtæ ſunt, nihilominus viro juveni medicinam fecimus, cui variis inteſtinorum cruciatibus ac lancinationibus noctu diuque per multos menſes torto convulſiones ſupervenerunt, comitanti & convulſiones & colicos inteſtinorum dolores, febri. Nec reperiuntur adeò multi, qui ex ſcorbuto paralytici ſint: maxima verò turba eſt eorum, quibus non tantùm obtuſus crurum dolor, ſed & tenſivus ac mordax cum punctorio & erodenti greſſum reddit impeditum ac difficilem, cujus generis moleſtiæ in nonnullis manuum & digitorum extrema etiam occupant. Nihil crebriùs audias, quam flebiles de contuſoriâ crurum laſſitudine, & manuum etiam ad motum quemvis ineptitudine, ac arthriticis ſimillimo in articulis cruciatu cum levi partium reſolutione conjuncto. Omnium maximè adverſa hæc premunt miſeros, cum principium agens in expellendis heterogeneis ad peripheriam corporis eſt occupatum, quando autem labor hic non ex voto ſuccedit, pertinaciſſimæ cephalalgiæ, vertigines tenebricoſæ, exquiſitiſſimi dentium dolores, pleuritis notha & ſexcenta alia mala, quibus etiam præſentibus maculis non vacant, noctu diuque illos exagitant. Ineffabiles anguſtias & ſævam cardialgiam obſervavimus aliquoties, antequam hydatides ſeu veſiculæ ſero impuro turgidæ in cute prorumperent; his verò effloreſcentibus protinus ſymptomata omnia evanuerunt. Cum ſcorbutici in febrem incidunt ardentem, horrendis ac inſuetis ſymptomatibus exagitantur. Præter ſpem enim & exſpectationem typumque febris non tantum præcordialibus anxietatibus opprimuntur, ſed in aphoniam, convulſiones, aſthma, ſæva deliria incidunt, ut de animi deliquiis, cardialgiâ &c. jam nullam injiciamus mentionem. Ceſſant verò ſymptomata, poſtquam purpura ſcorbutica in cute apparuit. Non adeò pridem antequam erumperent hæc ſcorbutica exanthemata in horribiles convulſiones lapſus eſt vir in conſiſtente ætate conſtitutus. Alius, ſed multò intemperantior febri correptus cum diarrhœâ, tertio quartoque morbi die deliravit, importunâ ſuâ loquacitate aliis moleſtus, at duabus ante eruptionem noctibus mentis alienatio tanta fuit, ut crederetur furere. Portentoſa certè & ſenſibus & menti ejus ſeſe objectare ex ſermonibus

feris innotefcebat. Accedebat nervorum fubfultus, quo non nervi modò ipfi, fed & artus, præfertim manus & brachia jactabantur, tandem toto corpore vehementer contremuit, jam jam epilepfiam inftare crediffes. Poftquam inhorruiffet, protrufæ fuerunt ad ambitum corporis maculæ fcorbuticæ, brevi poft, repreffo delirio fomnus obrepfit, & æger iterum convaluit. Illud fcorbuticis affectibus eft quafi peculiare, quòd levibus profectò ex caufis & occafionibus invalefcant, ac vehementia fymptomatum usque ad fummum vigorem citò perveniat. Cùm verò terroris omnia funt plena, & extrema quæque ab omnibus metuuntur, non tantum fymptomatum vehementia fubitò remittit, fed & prorfus definit. Præterea in eo à cæteris morbis differunt affectus fcorbutici, quod illi ftata quafi & fixa durationis, decurfus & reditus tempora fervent, hi vagi propemodum fint, inconftantes & ad nullas temporum leges adftricti, quamvis tempore æftivo magis ferociant. In fanguinis motu ac vitiatâ ejus texturâ, dyfcrafiâ humorum caufam fcorbuti quærendam effe, facilè patet. Alii aciditatem ftypticam, tanquam fontem vifcidi ac vifcofi fanguinis, alii acrimoniam caufticam, & colliquantem, alii falinas corruptiones accufant. Juxta Willifium *tract. de fcorbut. p. m. 99. & feq.* fanguis in affectione fcorbutica ita alteratur, ut vinum, quando nimium fervens degenerat in rancidum fpiritu ejus depreffo, fulphure verò ac fale exaltato, ac perfuafus eft vel à fervore fanguinis, ob exaltatum ejus fulphur, vel à falfedine & tardâ circulatione, qua fit, ut fœculentiæ vifceribus affricentur, varia fcorbuti fymptomata derivari poffe. Qui Helmontium in oculis ferunt hoc in paffu, ut Gremfius ac Horftius aliique, lienem accufant, frivolâ quidem ratione, uti cognitum eft iis, quibus doctrina de fermento ventriculi ex liene oriundo penitius eft perfpecta, fed antiquâ traditione nixi, cum jam in Celfo *lib. 2. c. 7.* legamus: *Quibus magni funt lienes, his gingivæ malæ funt & os olet, aut fanguis aliqua parte prorumpit. Quorum fi nihil evenit, neceffe eft in cruribus mala ulcera & ex his nigræ cicatrices fiant*, quibus verbis fcorbutum delineaffe videri poffet Celfus. Nobis non vacat prolixè ad examen aliorum revocare opiniones, ac profitemur nos cum iis facere, qui in explicanda fcorbuti naturâ ad impeditiorem abundantis fanguinis motum, ac hinc dependentia humorum vitia utroque oculo in curâ refpiciunt. V. S. in fcorbuto non commendat Barbette *lib. 4. c. 3*, fed jam oftenderunt Willis & Conringius eam non poffe fimpliciter in fcorbuto damnari. Nos fanè pereximiam ex illa utilitatem ægros malo non inveterato percepiffe vidimus. Certè illud tempeftiva V. S. debito tempore celebratâ confecuti fumus, ut fymptomata multum de ferocia priftina remitterent, nihilominus ingenuè fatemur, nos nunquam in corporibus exfuccis, & ad fceleti formam ferè redactis eâ fuiffe ufos. Abftinuimus etiam ab illâ, qui nocturnis fudoribus

bus diffluunt, nam ferè exciderat, ſcorbuticos ſub leviſſimis tegumentis etiam hyeme ſæviente immodico ſudore fatigari, ut jam ante nos obſervarunt alii, & diſertè quidem Eugalenus *p. m.* 200. Nec præſentibus maculis ſcorbuticis ſanguinis miſſionem facilè alicui ſuaſimus. Draſticis purgantibus ac emeticis res ſcorbuticorum in deterius labuntur, vernali tamen & autumnali tempore alvum nodulis ex laxantibus & antiſcorbuticis compoſitis, blandè ſubduximus. Succus fumariæ cum ſero lactis miſtus egregiè multis contulit. Rhabarb. orient. itidem ſubindè uſi ſumus. Sudorifera validiora ægris lecto obrutis nunquam imperavimus metaſtaſes & exacerbationes mali, imo etiam paralyſin veriti. Neque unquam credimus, ſolidam fuiſſe cauſam Guil. Romano, Medico Naumburgenſi, cur adeò propter virtutem ſudoriferam Lap. bezoar extolleret, & cum Decocto lignorum in ſudore expellendo æquipararet. Ad hæc pretium lapidis bezoar tantum eſt apud nos, ut egenorum, qui ſcorbuto maximè laborant, facultates ei emendo non ſufficiant. Nec decoctis lignorum abuſi ſumus, niſi quod exiguam radicum & lignorum portionem interdum reliquis antiſcorbuticis adjecerimus, & cum ſero lactis decoqui curaverimus. Cæterum tametſi ſubinde locum apud nos habuerint iſta medicamenta, quæ ſanguinem craſſum ac viſcidum attenuant ac grumeſcentem reſolvunt, quæque lympham ſpiſſam in motum cient, quo nomine alibi volatilia ⊖na urinoſa in moderatâ doſi commendavimus, nec radices helenii, pimpinellæ, ari, in attenuanda lympha ſpiſſeſcenti debitâ laude fraudari queunt; nos tamen omnium maximè antiſcorbuticis inhærendum eſſe putavimus. Vulgata antiſcorbutica non promiſcuè applicavimus, ſalino-amara & volatilia frigidioribus & pituitoſis ſcorbuticis præſcripſimus, gnari, quod bilioſæ complexionis homines ~tu cochlear. naſturt. Eſſ. ſtrobul. pini &c. offendantur, ac uſu edocti amara acidiuſculis mixta palmam reliquis præripere ac excedentem ſimul calorem moderari. Conf. Sylvium *p. m.* 869. Cùm autem ſæpe contigerit, ut ignoti, nec unquam nobis viſi remedia antiſcorbutica requirerent, iis quidem accipiendam in diffuſioribus vehiculis e. g. potu Thée, lacte vel ſero caprino, decocto leniori ferè commendavimus Mixturam celebris quondam Practici D. Konerding:

℞. ~ cochlear.
Mixt. ſ. aa p. iiij.
Eſſ. naſturt.
chamædr. aa. p. j.
ſucc. cochlear. p. ij.

Solas autem guttas, quam immenſis etiam præconiis divulgentur à Chymicis non multum prodeſſe poſſe hoc facilius cum doctiſſ. Pechlin. *in Obſerv. p.* 179. credidimus, quod in ventriculi phlegmate magnâ ſui parte attritæ *halitum duntaxat aliquem in ſanguinem transmittant, cujus vires jam*

ante debilitatæ corrigendæ salsugini (aut sanguinis texturæ vitiatæ) *non sufficiant, aut protinus in illas fluidi peccantis copia opprimantur.* Cæterum potionibus istis, cum quibus misturam prædictam D. Konerding. aut aliam quamvis adhibendam esse diximus, nullis syrupis saccharo coctis blandum conciliavimus saporem, memores prudentis moniti Horstiani, scorbuticos hisce curandos non esse. Invaluit apud nos usus infusi trifolii fibrini, quod sine additione sacchari, instar infusi Thée calidè à multis optato cum successu bibitur. Nasturtium aut cum beccabunga in lacte coctum & per aliquot septimanas absorbentibus præmissis haustum in muliere quâdam reliquis omnibus remediis fastum fecisse scimus: Lac ebutyratum aliquis Sacerdos sumptis 20 aut 30 guttis ~ cochlear. copiosè superingestum magnis quondam efferebat laudibus. Martialia, cum scorbutici ferè semper sint hypochondriaci, etiam locum in nonnullis ægris habent. His, si quando indiguimus, ferè solo pulvere Wedeliano antiscorbutico sine laudano opiato contenti viximus, iste verò ex bezoard. ♂tial. & succino componitur. Luculenta ex diætâ humectante & refrigerante commoda plus simplici vice observavimus, & ortas inde inducias paulò longiores, cum nullis remediis hunc morbum ita expugnare licet, ut nunquam redeat. In curâ ulcerum & affectuum scorbuticorum, simplicia, quæ hinc inde Eugalenus, Reusnerus, Wierus, Joel &c. commendant, teste repetita experientiâ, optima sunt. Ad gingivarum putrilaginem & exesionem præcavendam maturè vacandum est, *emendandis exprimendisque* gingivarum tumoribus; & hi, ut verè Pechlinus, *salis corrosivi stagnantisque sanguinis pleni non ante subsidunt, quam elutriato sanguine putrido* & seroso acri, quo facto gingivis *firmitas per amara adstringentia & balsamica*, quæ tum ab aliis, tum Sebisio *in Spec. med. p.* 483. *& seq.* recensentur concilianda est. Decoctum scordii cum alumine usto, ⊖ fixo & melle rosato, quod Pechlinus laudat, multis profuisse certum est.

Ejectio medicamentorum non alteratorum.

Hoc tempore ac deinde sæpius feci Medicinam infantibus, qui non tantum liquida & potulenta, sed & pulveres absque ullâ mutationis notâ intra horæ spatium rejecerunt. Nuperrimè adhuc spectavimus illud in Patritii cujusdam filiolo, à quo pulvis antispasmodicus cum specifico cephalico mixtus ad præcavendum Epilepsiæ, quam ante biduum passus fuerat, novum insultum datus, vix elapsâ horâ secessit prorsus non mutatus, id quod satis mirari non poterit, qui intestinorum longitudinem & flexum seriò perpenderit. Perplexos ea res nos tenuit hactenus. Quod modò allatum est exemplum, videtur suadere, quod internarum partium convulsionem transitus hic assumptorum absque minimo immutationis indicio præsupponat. Enimvero puerulum quendam, qui ex atrophia totus contabuerat, ac pulchrè paucis remediis cum ingenti parentum gaudio restitutus videbatur, præter votum, ut incerta hominum spes esse solet, in æstum

cum

cum diarrhœâ conjunctum post aliquot à recuperatâ sanitate septimanas incidentem tractavi, qui absque omni convulsionum internarum signo assumpta quævis & medicamenta per sedes eliminabat, penitus non alterata. An hic atoniam fibrarum & colliquationem accusabimus? Apud Cælium Aurelianum *lib. 2. tardar. passion. cap. 1. (p. 316. Ed. Lugd.) leguntur seq.*

Perulo paralysi vitiato cibus nulla digestione mutatur, sed tanquam per infundibulum ad inferiora descendit & circum ventrem laxior locus efficitur inferius inflatiorque: quæ per ventrem egeruntur, aspera atque plurima erunt & neque fluida. Cornarius ut perulum Cælii exprimeret, margini adscripsit πύλορος, & ut rectè monuit æternum eruditæ Germaniæ decus Thom. Reinesius *lib. 3. variar. lect. c. 18. p. m. 662.* scribendum est πυλωρὸς & hanc lectionem Clariss. Amman in nuperâ editione *p. 346.* secutus est: *pyloro paralysi vitiato* &c. Itaque quando dextrum ventriculi os, quod in ventriculo conclusa, tantisper dum cocta sint, custodire debet, paralysi correptum est, ex mente Aureliani recepti cibi & medicamenta protenus sine ullo alterationis vestigio ab alvo deturbantur, quod fortè sæpius fit, quam vulgo creditur, aut à Medicis hactenus observatum. Paralysis Pylori.

Paralysis, quæ fauces & œsophagum occupat, paulò sest frequentior, quam in non paucis moribundis observavimus, de quâ Aurelianus *l. c.* legi potest. Triste, & cujus simile nec videre amplius optamus, præbuit nobis exemplum vir circiter quinquagenarius melancholici temperamenti, quod hâc occasione recensere liceat, tametsi casus hôc anno, cujus historiam damus, non contigerit. Is juventutem in aulâ egerat, postquam autem virilem ætatem attigisset, officio admotus est, quod eum toto die in scribendo occupavit, hinc verò solitudinis amor in eo crevit. Id vitæ genus cum per aliquot annos esset sectatus, subito apoplexiâ obruitur. Adhibitis idoneis remediis nihilominus παραπληγία lateris dextri successit, sed & ab hâc feliciter liberatus est, ita, ut ferè ad pristinum statum reverteretur. Præterlapsis aliquot annis membrorum stupor resolutionem denuò instare nunciabat. Et verò ita planè evenit. Improviso enim obmutuit, usumque pedis utriusque amisit. Ad ipsum vocatus sine mora advolo. Sensus utcunque erant integri, ratio etiam sibi quodammodo constabat, & innuebat sese me agnoscere. Maximopere etiam conabatur loqui, sed verbum nullum distinctè aut integrè proferre poterat, quam operosè etiam illud moliretur, inconditus & confusus tantùm clamor erat. Linguam movebat, nec in eâ ullam coloris mutationem aut aliam quamvis differentiam deprehendere potui: Dum præscriptæ potioni avidè inhiat, ejusque ℥ij circiter ori infundit, miser experitur, se illam deglutire non posse, ac ita circumstantibus nobis patefecit, musculos laryngi & pharyngi communes à paralysi non esse immunes. Post injectos clysteres, apertas Paralysis faucium & œsophagi.

raninas & medianam, ut vocant, perfusam spirituosis linimentis diu multumque nucham, dorsique regionem, post immissam per syringam varia morbo debellando idonea remedia, post fauces tum aliis, tum oleo cinamomi imbutas, vesicatoria applicata, aliaque molimina potum aliquanto diutius retinebat, sed sensuum torpor major erat, manus quoque intumescebant; nihilominus liquida injecta non immutata reddere cogebatur. Id quod argumento erat, ipsum œsophagum gravissimâ paralysi esse affectum, atque virtutem medicamentorum ad eum non fuisse diffusam, quæ tamen quadantenus in faucibus, ut ex deglutitionis rudimentis apparebat, sese exeruerat. Lugubris illa sors afflictissimum virum per octo dies pressit. Nullis verbis exprimi potest, quantis cum lacrymis & ejulatu, quam flebili gestu potum desideraverit. Altero morbi die jussus breviter in charta adscribere, quanam re potissimum affligeretur, inextinguibili se siti urgeri calamo interprete significavit. Truculentia affectus tandem hominem occidit. Neque apparet, quomodo huic morbo occurri debeat. At alia res est, cum fibræ spirales in media ventriculi tunica spasmo constrictæ sunt, ac muneri deglutitionis inservire nequeunt. Pertinax quidem & hoc malum est, & per multas, ut aliquoties experti sumus, septimanas recurrit, tandem tamen antispasmodicis selectioribus expugnari potest. Non tantum vulgus, sed & ipsi Medici de Paralysi mussitant, cum spasmodica œsophagi strictura alimentorum transmissioni obicem ponit, qui tamen audiendi non sunt, ac eos ipsos post intervallum aliquot horarum liberum relaxata ista constrictione potulentorum & esculentorum ad ventriculum iter, ac sermonis usus non adeò quidem expeditus, non tamen planè sublatus redarguit & erroris convincit. Tum verò neque de paralysi, neque de spasmo cogitandum est, cùm, quod etiam meminimus aliquoties à nobis observatum, cibus solidus absque difficultate, juscula verò ac liquida omnia non sine præsenti suffocationis metu deglutiuntur. Discussis enim omnibus nihil vero similius occurrit, quam vitium aliquod in epiglottide hærere, quod impediat, quò minus rectè & accuratè tegat arteriam asperam. Dum itaque cibi solidiores epiglottidem validiùs comprimunt, absque suffocationis periculo in ventriculum demittuntur, liquida verò cum huic compressioni non adeò apta sint, fit, ut in arteriam asperam non ritè clausam delabantur, ac eò ipso spiritum præcludant ac suffocationis metum afferant.

Venæ sectio in Raucedine.

Venæsectionis efficaciam in Raucedine notabilem hoc anno observavimus. Virgo religiosam vitam professa sanguinei temperamenti & floridi corporis habitus; cui menses ritè semper fluxerant, bis terve in anno raucedine corripitur. Illa nulli cessit remedio nisi soli V. S. & quod me, ac nuper etiam meum in cura illarum Religiosarum successorem D. Klaunig in admirationem rapuit, hoc est, quod, simulac sanguis ex pertusa

pertuſa vena effluere incipit, vox clareſcat, & abſoluta V. Sectione nullum raucedinis veſtigium remaneat. Expertus ſum etiam in duabus aliis virginibus, quantum V. S. in raucedine valeat, ſed effectu non æquè prompto ac in ſenſus incurrenti. Impensè verò dolemus, quod V. S. ſucceſſum in quinquagenario illo, cujus mentionem fecimus in Hiſt. M. A. 1699. p. 42. non fuerimus periclitati, ſed potius nos ſtrigoſi corporis ſiccitate à generoſo hoc remedio deterreri paſſi fuerimus.

Vidimus hoc anno in viro hernioſo ſcrotum magnitudine vaſta, illudque referebat figuram cucurbitæ oblongæ majoris. Sine dubio in illud ſine faſcia convenienti pendulum magna defluxerat inteſtinorum pars. Sed hoc peculiare & admiratione dignum cenſuimus, quod ob hanc Scroti portentoſam magnitudinem & diſtenſionem penis planè intrò retractus eſſet, ut in hypochaſtrio, ſeu ſuperiori ſcroti parte nullum ejus veſtigium appareret, præter foveam, quæ ad glandem intus latitantem pertingebat. Ex foveâ hac urina effluebat, ſed neceſſe erat, ut quotiescunque urinam reddere vellet, manu tumorem reprimeret & ita foveam dilataret. Hoc officio, niſi manus fuiſſet defuncta, urina in ſcrotum decidebat, & per ejus longitudinem deſtillabat. Ad hæc cum corpore incurvato mingere oportebat, nam ſi erectus urinam reddere vellet, lotium non recta procedebat, ſed propter urethram diſtortam verſus abdomen effundebatur, quod olim non tantum Imperatori Heraclio, teſte Zonara, contigit, verùm etiam aliis. Certè alicubi huic per omnia ſimile exemplum ante multos annos nos legiſſe recordamur. Verba Zonaræ de Heraclio hæc ſunt: *Ferunt etiam pudendum ejus univerſum ſurſum urinam emiſiſſe, eumque niſi tabula apponeretur, faciem ſuam comminxiſſe.* Non obſcurè totum hoc & vulgus, & ipſe Zonaras ad vindictam divinam ob Monotheletarum hæreſin & ductam in uxorem fratris filiam referebat. Hoc anno ac ſequenti etiam famoſus agyrta multos hernioſos, quo fato etiam mihi vir ille, de quo jam jam locuti ſumus, innotuit, cum caſtratione alterutrius teſticuli ſecuit. Tametſi verò non in omnibus feliciter hæc temeritas ei ceſſerit, ſed vel in ipſa crudeli operatione pueri quidam convulſi exſpirarent, vel eadem peracta vomitibus & epilepſia fatigati charis parentibus tandem per mortem eriperentur; ea tamen multorum dementia fuit, ut vel ſemetipſos, vel ſuos imperito artificis cultro certatim ſubjicerent. Oppoſuimus huic nos torrenti pro virili, & oſtendimus tum quidem temporis nobis præeunte Schradero *in Dec.* 1. *Obſerv.* 6, quâ anatomen cadaveris virilis ab Hornio 1669. inſtituti deſcribit, & *Decad.* 2. *Obſervat.* 1. quæ *diſſectionem hernioſi ſiſtit*, ac Bidloo *Anatom. tab.* 32, quantoperè principiis anatomicis tralatitia herniotomorum de ramice opinio repugnet. Confirmati ſumus poſtmodum in hac noſtra ſententia per ſuffragium Domini D. Bohnii ſummi anatomici in lectu digniſſimo *de officio Medici opere c.* 22. *p.* 523.

Hernia.

p. 523. *& seq.* Accenderunt nuper nobis adhuc clarius lumen ingeniosæ observationes de herniis celeberr. Domini Mery *dans les Memoires de l'Academie Royale des sciences pour l'année* 1701. *p.* 356. *& seqq.* ut jam nulli ambigamus, herniotomiam vulgarem ignorantiæ veræ ramicum ætiologiæ ac conformationis processuum peritonæi & vasorum spermaticorum, originem progressumque unicè debere. Parum verò dissuasiones nostræ apud multos valuerunt, ac ferenda fuit, perinde ut in aliis usu venire suevit, vulgarium hominum temeritas. Hâc in re secuti sumus prudens monitum Fortunati Fidelis : *Si acriter illorum insaniam reprehendas, ad jurgia profectò, quod gravis Medici non est, devenias tandem oportet : si disserendo falsas velis illorum opiniones studiosè nimis & accuratè deprimere, frustra id atque indecorè cum imperito homine ac rerum medicarum ignaro laborabis.* Hæc ille *in Medic. Patrocinio lib.* 4. *c.* 5. *p.* 24. Nos profectò quamdiu medicinam fecimus, nulli fuimus auctores, ut circumforaneorum crudelitati sese permitteret, sed quantum in nobis fuit, laboravimus, ut herniosis per bracheria & debita remedia opitularemur. Pressimus in curâ vestigia celebrium Medicorum & Chirurgorum. Facilis est methodus, quam post tot alios nuper commendavit Dionis *dans le Cours d'operations de Chirurgie demontrées au Jardin royal p. m.* 288. *& seqq.* Novum illud herniarum genus, quod detexit Monf. Littre in *Memoires de l'academie des sciences pour l'anneé* 1700. *p.* 384. *& seqq.* nostram in observando diligentiam hactenus effugit. Mirabile illud est & aliorum quoque industriæ commendandum. Describitur verò in modò laudata *Academiæ Regiæ scientiarum Historia* his verbis : *Une portion d'inteſtin s'engage dans un anneau, mais non pas entiere. Il n'y a qu'un des côtés du canal de l'inteſtin, dont la membrane, quelque cause que ce soit, s'enfonce dans l'anneau, s'y allonge peu à peu, & forme à la fin un tuyau sans issue, droit & simple, semblable à une branche, qui se jette à côté de son tronc &c.*

Curæ Vernales.

Curæ Vernales, de quibus aliquid dicendum restat, apud Vratislavienses in magno habentur pretio, & quondam Medicis non ingratæ erant. Nostri certè antecessores studiosè videntur inculcasse utilitatem, imò & opinionem de necessitate earum fovisse, nam florentibus tùm incolarum rebus, ut fando accepimus, & hodiè adhuc quidam, quamvis oppido rari, veteris consuetudinis, ut ipsimet prædicant, retinentiores munusculo testantur, Medici V. S. celebratâ unctiores domum redibant. Brevi autem ambitu ferè apud nos cura, quam vocant, Majalis circumscribitur, nempe purgatione & V. S. absolvitur, & illa quidem non omnibus æquè necessaria judicatur, hæc verò ab iis præcipuè, qui pristini in ornandô Medicô moris sunt servantiores, sine piaculo & periculo maximorum morborum omitti non potest. Nos, qui nunquam, absit arrogantia dicto, aliorum commodis insidiam struximus, quique res Medicorum hisce tempori-

temporibus ferreis nullatenus reddere cupimus deteriores, conſcientiæ noſtræ dictamen ſecuti etiam cum damno noſtro pro re natâ oſtendere coacti ſumus, curationes illas vernales nequaquam omnibus, qui olim illis uſi, eſſe neceſſarias aut utiles. Neque hic ſubſtitimus, quinimò hallucinari demonſtravimus eos, qui purgatione ſemper opus eſſe contendunt, cum evidens ſit, noxios humores, non ſolâ purgatione, ſed & per urinam ac ſudorem è corpore eliminari poſſe. Sed nonne etiam abunde conſtat, quod multi non evacuationibus, ſed correctione humorum indigeant? His annon præſcribenda ea ſunt, quæ humores corrigunt ac temperant? Hinc non pauci evidentiâ rerum convicti ſententiam mutârunt, ac ferè in oppoſitam lapſi ſunt, quaſi V. S. ac purgatione nunquam, ſed ſolâ ſanguinis depuratione, ut loquuntur, eſſet opus. Enarrabimus breviter, quomodo ad multorum votum curas has adminiſtraverimus. Quando & Venæ ſectione & purgatione opus eſſe agnovimus, hanc contra multorum ſententiam illi poſtpoſuimus, & à V. S. initium fecimus. Venæ ſectionem autem neceſſariam eſſe judicavimus 1. Plethoricis. Nam quantum plethora periculum minitetur, nemini in medicinâ verſato ignotum eſſe poteſt. 2. Quibus conſuetæ ſanguinis evacuationes v. g. menſes in fœminis, hœmorrhoides in viris ſuppreſſæ fuerunt, ac in utroque hoc caſu V. S. in pedibus ſuaſimus. 3. Iis, qui hæmorrhagiis enormioribus obnoxii ſunt, ad præoccupandas violentiores ſanguinis effuſiones, quod multis ex voto ſucceſſit. 4. Quorum ſanguis viſcidus & craſſus eſt, multoties experti, quòd, quando ſanguis à naturali ſuâ fluiditate abit, ac in vaſis ſtagnat, ſi accedant frictiones & medicamenta reſolventia, inſigni uſu ſeſe commendet V. S. imprimis ſi in hypochondriis & abdomine tenſiones variæ ſentiantur, ubi iterum V. S. in partibus inferioribus magis è re eſſe, quam in ſuperioribus, compertum eſt. Tandem 5. ex cacochymis etiam illis, qui bilioſæ calidæque ſunt complexionis, ſed fere tum demum, ſi per multos annos ſanguinis depletioni fuerint adſueti. Tribuendum hic multum eſt conſuetudini, præterquam enim, quod verè nocere queat, teſte experientia, in aſſuetis omiſſio V. S. id etiam damni in medicum redundat, quòd pravo ejus conſilio, ſi quando in ægritudinem deinceps ejuſmodi cacochymus incidat, morbus unicè adſcribatur. Itaque in hujuſmodi circumſtantiis V. S. haud illibenter admiſimus. Quamvis enim negari nequeat, quod cum vena fuerit aperta, ſanguis bonus maluſque nullo delectu fluat, certum tamen eſt, & experientiæ fide comprobatum, à boni etiam ſanguinis jactura in quantitate non adeò magnâ, nullum imminere corpori periculum, dempto autem ex parte vitioſo ſanguine, id quod ex eo reliquum eſt, melius corrigi ac ſuperari poſſe. Contra receptum verò morem, non in Majo, ſed in Martio, ubi dicto fuerunt, qui conſilium implorarunt, audientes, vernales has V. S. inſtituimus. Nec dubitavimus,

V. S. floridis senibus, etiam septuagenariis, ubi nostris consiliis locus datus est, suadere. Enimverò dici non potest, quantopere non tantùm hi, sed iis ætate minores, puta sexagenarii, imò & quinquagenarii à V. S. falsis excœcati præjudiciis abhorreant. V. S. præmissâ, ubi opus fuit, purgantia fuère exhibita, non tamen omnibus eadem. Utut enim electivè, quæ vocant, purgantia non admittamus, usu rerum edocti, quod e. g. rhabarbarum non tantum bilem, sed & serum, jalappa non serum modò, sed & bilem, ac helleborus non tantùm fæces adustas, sed etiam bilem ac pituitam, ac denique catharcticum quodvis justâ dosi omnis generis humores ex corpore faciat exire: negari tamen non potest, alia aliis evacuantia magis conducere. Mirè Vratislaviensibus placet formula pilularis, unde etiam celebri Poëtæ ac inclyti senatûs Præsidi de Hoffmanswaldau elegantissimi versus nati sunt. Primum autem obtinent locum apud nos pilulæ cephalico-hystericæ, quarum compositio hæc est:

℞. Extr. colocynth.
res. jalap. aa. ℥ß.
☿ dul. ʒij.
Extr. helleb. nig. ℈iiij.
castor. (quod communiter omittitur, nisi expresse additio præcipiatur) ℈ij.

Sufficiunt validioribus gr. xiij. xv. ad summum xvij. vel xx, quamvis etiam vij. viiij. grana quosdam satis commoveant. Non semper tamen eâdem chorda oberravimus. Tùm temporis in creberrimo nobis usu erant etiam sequ. formulæ.

℞. ♍. de hier. c. agar. vel Extr. panchym. Croll. gr. xv.
gumm.)-(ci in aceto solut. ℈ß.
Extr. trochisc. alhand. gr. j. vel ij.
c. s. q. Elix. propr. f. l. a. pilulæ.

℞. Extr. agar. vel resin. agar. gr. xij. vel xv.
Magist. gum. de Peru gr. vj.
⊖l. tartari. gr. ij.
c. syr. de stœch. f. l. a. pilul. consperg.
pulv. liquir.

℞. ♍. de lapide Lazul. ℈j.
Magist. gum. de Peru gr. v. vel vij.
tartar. vitriol. gr. iiij.
c. s. q. Tinct. ♂t. tartaris. aut syr. de epithym.
f. l. a. pilulæ.

Nem

Nemo nisi expertus credere potest, quantoperè ultimæ hæ strigosis corporibus, ac ita dictis melancholicis prosint. Cave itaque propter antiquam massam, quæ multis modò non est ad palatum, eas despicatui habeas.

℞. Extract. rhabarb. ℈j.
Res. scamm. gr. vj.
c. s. q. syr. de cich. c. rhab. f. Pilul.

Olea destillata nec pilulis nec reliquis purgantibus per decem fere annos addidimus, tùm quòd purgantium vim retundant, tùm quòd secus ac multi alii crediderunt, evacuantibus sociata, tormina excitent. Pulveres nostri purgantes ex diagryd. aut rad. jalapp. pulveris. cum tartar. vitriol. ♁ diaph. &c. componuntur. Ultra 12. grana diagryd. vix dedimus. Sæpius adjecimus pulveribus purgantibus duo aut tria grana ☉ri fulminantis, neque enim negari potest, quòd hàc viâ & virtus purgantium extollatur, ut in minori dosi operentur, & tormina egregiè præcaveantur. Convicti sumus de veritate nostræ sententiæ ex eô potissimum, quod idem purgans in majori dosi exhibitum absque ☉ fulminante segniter, & cum multâ intestinorum torsione sedes excitârit, ipsissimum autem illud præscriptum uni eidemque Sacerdoti in minori dosi, sed duobus croci ☉lis granis mixtum absque ullo molesto in intestinis sensu pluries alvum laxârit. Cœpit ante annos aliquot calx illa ☉is nonnullis Practicis esse suspecta, quòd infanti cuidam fatum accelerâsse crederetur. Vocatus Medicus ad infantem diris torminibus exagitatum, cum ex lactis acescentis cum bile ac succo pancreatico in intestino duodeno congressu, vel fortassis ex solo lacte congrumato sensum ardoris & doloris derivaret ac epilepsiam metueret, ad imitationem Cl. Lentilii pulverem, nisi fallimur ex ☉ro & ☉ fulmin. præscribit. Sumpto medicamento tanta fibrarum atonia ac motuum in intestinis ferocia secuta est, ut omnia, quæ infanti infunderentur citius ab alvo (ita mihi narrarunt, qui infanti adstiterunt) deturbarentur, quam fundum ventriculi attigisse adstantes conjicerent. Ictu oculis citius omnia secessisse matris vox erat. Hac diarrhœa exhaustus infans interiit. In Medicum culpa conjicitur mortis, ac fama ejus vehementer, ut fieri solet, oneratur. Indubium est, quòd infantes absque ullô pharmacô sumptô ejusmodi diarrhœâ colliquativâ non rarò conficiantur. Nec esset, cur causæ suæ, si coram tribunali medico disceptaretur, anxie metueret medicus, cum vitiosa ista materia, quæ torminibus ansam præbebat, sive in ventriculo, sive in intestinis hæreret, proscriptionem ac eliminationem ex corpore indicaverit. Hanc verò etiam Lentiliano pulvere exterminari potuisse non adeò multi fortè inficiarentur medici. Iste, qui curæ præfuerat, à Pharmacopœo peccatum fuisse, aut alium quempiam offerendo pulverem, aut commisso in præparando ☉ro fulmin. errore, contendebat,

quâ de re noſtrum non eſt judicare. Quicquid tandem de hoc caſu dicatur, nos feriò affirmare poſſumus, nullum ex uſu calcis hujus cuidam, quantum nobis quidem conſtat, ægro natum incommodum, & audemus ſpondere, nec ex uſu iſtius inpoſterum noxam eſſe metuendam, modò ♀is tantillum, quod ducato fuerit admixtum providè amoveatur (ne particulæ ☿eæ cum croco ☾is commiſceantur) & deinceps cum ⊕ aut alio ſalino in mortario orichalceo ⊙ fulmin. non ſubigatur, ac tandem à medico debito tempore & loco adhibeatur. Verum hæc obiter. Præterea nobis familiariſſimo in uſu eſt potio ex ▽ laxat. Viennenſ. ℈ eſſ. tartari, ſpeciebus diatartari ac ſyr. quodam e. g. regio, domeſtico, de cichor. c. rhab. diaſer. Andernac &c. ut quondam fuit Sydenhamii. Ex ſpeciebus diatartari Mynſ. ℈j ſufficit, raroque ad ʒß aſcendimus. Grana 8. vel 10. Reſinæ jalapp. vel ſcammon. in vitell. ov. ſoluta & cum ▽ viol. fl. acac. &c. ac julep. roſ. borrag. &c. mixta ſufficienter evacuant. Emulſio hæc grata eſt, nec noſtratium delicatius iſtam reſpuit palatum. Noduli quoque ex radicibus, herbis ac laxantibus à quibuſdam expetuntur. Addidimus hiſce utplurimum ſemina aniſi, carvi & aromatum quiddam, ut tranquillius agerent & ſine ſtomachi injuria. Infuſorum horum vires facilè & innoxiè intenduntur, ſi ſingulis doſibus liquor. tartar. tartariſat. gt. 30. adjeceris, quò ipſo etiam tormina præcaventur. Bolos & Electuaria plurimi inter noſtros faſtidiunt. Pridiè purgationis quidam digeſtivis, ut vocare mos eſt, non malo utique conſilio & ſucceſſu utuntur, quorum loco ſicciores, quibus fruſtra interdum opinionem de neceſſitate purgantis excutere fategeris, ad lubricandas vias, liberalius haurire juſſi ſunt juſculum, cui rad. alth. incocta, id quod ab ipſis cum maximâ eorum utilitate factum eſt. Non tamen noſtro nos defunctos credidimus officio, niſi etiam pro virili correctioni humorum incumberemus. In hâc autem humorum correctione non habuimus ante oculos noſtros multiplicia illa craſeos humorum vitia, quæ nimis ſolicito ſtudio veteres, quos aliàs tam libenter defendimus, quam alii impetunt, in ſcriptis ſuis explicant, multò minus ſexcentos illos ſalinos recentium ſapores, acidum, ſalſum, ponticum, auſterum, cauſticum, colliquativum, amarum &c. ac horum omnium innumerabiles inexplicabileſque miſturas & gradus; ſed 1. viſciditatem & craſſitiem, 2. autem iſtam ſalſedinem, quæ ad ſalis culinaris acrioris, aut acetoſitatis indolem propius accedit, fere unice reſpeximus. Præter medicamenta noſtra commendavimus ægris placidos corporis motus ac ſufficientem per potum diluitionem, unde uberiores, quam ex remediis ipſis perceperunt utilitates. Nuper hic locorum, ut illud obiter addamus, cœpit innoteſcere cura quædam ſordida per lotium vaccæ vernali tempore in floriferis pratis paſtæ ſub ortum ſolis affatim hauſtum, quam Galli, quibus initia debet, rem turpem pulchro velaturi nomine vocant *la cure de mille fleurs*, occaſione, niſi fallimur, ſumpta ab

ab aquâ omnium florum. Fœminam 50. annorum ascite laborantem, remediis aliis parum proficientibus hâc curâ fuisse restitutam D. Klaunig compertum habet. Cæteroquin nobis hactenùs adeò felicibus esse non licuit, ut totam sanguinis massam jam vapescentem in integrum restituere licuerit. Novimus, qui sesquipedalibus verbis per arcana sua hoc pollicentur. *Miramur & istos, & nostri nos pœnitet.* His enim mysteriis plus quam eleusynis initiati non sumus. Sicut enim lac acescens, vinum rancidum &c. arte in pristinam naturam restitui non potest, ita forte nec sanguis illis analogia respondens, ubi semel mistura & compages ejus vel soluta fuerit prædominante quâdam ejus parte, vel per interpositionem materiarum noxiarum graviorem subiit mutationem, notis medicamentis in antiquum reducitur statum. Non ignoramus Paracelsum olim jactasse, à se inventum tale medicamentum, quod omnia vitia sanguinis mutet, & illum in optimam convertat temperiem, sed dolemus, quòd si unquam tanti arcani conscius fuit, humanum genus ejus cognitione privârit. Quantum sibi mortales obstrinxisset Helmontius, si eos docuisset, quodnam illud sit, cujus subtilissimo ac penetrantissimo impulsu fermentativo, quodvis heterogeneum & excedens promptè è sanguine separaretur. Neque enim iis pollicem premimus, qui dictatoria auctoritate decernunt, ejusmodi medicamentum his dotibus ex parte præditum nullum inveniri posse. Palma in medio posita est. Hoc tamen asserimus; nullum ad hunc usque diem remedium nobis innotuisse hisce facultatibus instructum, omniaque illa, quæ hic & alibi vendita fuerunt, licet vires eorum magnificis verbis deprædicarentur, tanti nominis mensuram non implevisse.

Per omnes ferè Mensis Julii dies aut venti spiraverunt, aut pluviæ, imò imbres impetuosi deciderunt; & ut non de tonitru, fulgure &c. quicquam dicamus, 15, 16, 17, 18, 19, 26. magna aëris erat inclementia. Nec Augusti initia erant blandiora partim propter pluvias, partim propter auram frigidiorem. Et cum dies ab 11. usque ad 14. nobis illuxissent sereni, reliqui ad 21. usque ventis molesti, ac pluviâ turbidi erant. Tandem post nubila phœbus nos respexit; quippe aëre gratissimo ferè in finem usque mensis usi sumus. Cum Septembris ingressu ventorum ac pluviarum injurias iterum experiebamur, at tædium nostrum per aëris serenitatem iterum fuit abstersum, usque in 12. Hunc qui excipiebant 13, 14, 15. & 16. iterum propter pluvias decidentes non adeò grati fuerunt. Secuti deinde iterum sunt quinque dies admodum sereni, quibus, ut mortalium res vicissitudinibus obnoxiæ, successerunt unus ventorum tumultu, alii pluviis infesti. In ultimis duobus aër satis temperatus.

Constitutio aëris in Mense Julio, Augusto, Septembri.

Multi hoc tempore longis ac tædiosis fatigabantur febribus, sine dubio, quòd per pluviosam tempestatem plurimæ aquosæ superfluitates in corpore cumularentur. Infantes ac pueros Epilepsia premebat, quod

Febres diuturnæ & alii morbi.

quod argumento eſt, ex imbribus cerebrum graviter affici, ac pravis gravari humoribus. Gutturis ac faucium tumores adoleſcentibus ac juvenibus erant familiares. Cacochymici ulceribus ſordidis ac mali moris cruciabantur. Ita etiam in his plagis ſeptentrionalibus locum obtinet *Aphoriſmus* Hippocratis 16. *lib.* 3, qui ita habet: *morbi in pluviarum multitudine magnâ ex parte fiunt febres longæ, alvi profluvia, putredines, morbi comitiales, & apoplexiæ & anginæ*, quamvis hoc tempore apoplexias & anginas non tractaverimus, imò nec putredines, ſi per eas cum aliquibus interpretibus intelligas partium ſolidarum corruptiones, gangrænam & ſphacelum.

Vomitus. Præterea verò morbis hoc tempore graſſantibus jungebantur vomitus, imò ſine complicatione aliorum morborum, etiam multi aſſumpta vel quantitate nimiâ, vel qualitate ventriculo moleſta per vomitum rejiciebant. In ultimis hiſce vomitibus compeſcendis non properabamus, modò ii, qui vomerent, facile tolerarent, & non vehementer angerentur, non eſſent hernioſi, phthiſi vel tabe affecti, hæmoptoici aut hæmorrhagiis aliis obnoxii, aſthmatici vel anguſti admodum pectoris, aut tandem morbis aliis exhauſti. Omnium minimè verò moras traximus, quando ſingultuoſæ præcordiorum & hypochondriorum concuſſiones cum vertigine & deliquiis, ut & deliriis conjungebantur, horum vomitus compeſcendos illicò eſſe putavimus. His parum præſidii erat in roborantibus ventriculum, aut ſtomachicis, ſed plurimùm in theriacalibus. Ultimi hi vomitus cum ſemper nobis eſſent ſuſpecti, ægris quietem imperavimus, & uſum alexipharmacorum cum regimine ſudorifero. Eandem ferè methodum ſervavimus in nimiis febricitantium vomitibus, quibus multi torquebantur non ſecus ac febricitantes in anno proximè elapſo. Cum enim ab hinc tribus ferè luſtris in acutarum malignarumque febrium vomitibus eandem, quam in peſtilentibus ſpondet Sydenhamius, ex alexipharmacis & ſudoriferis percepiſſemus utilitatem, huic viæ conſtanter poſthàc inſtitimus etiam in aliarum febrium vomitoriis defatigationibus, imò in nauseâ paulò graviori: ac ſpes noſtra minimè nos fefellit. Subjunximus rebus jam tranquillis ad exemplum Riverii in malignis acetoſitatem citri, tùm ad temperandum ſanguinis æſtum, tùm virulentiam miaſmatis expugnandam. Ab aromaticis omnibus & præcipuè ab oleis deſtillatis cinamom. menthæ & opio ſedulò cavimus. Externè Theriacam in formâ emplaſtri non raro ordinavimus, conſilium D. Ludovici ſequentes. Ex eô ſolô in Pictore hypochondriaco internorum uſum abhorrenti in febri acutâ ita invaleſcentibus vomitibus, ut non vanus eſſet metus morbi iliaci, ſtupendum vidit ac deprædicat effectum D. Klaunig. Non raro etiam impoſuimus emplaſtrum de cruſtâ panis, maſtichinum & oleo menthæ, (cum jam Hippocrat. *lib.* 2. *de diæta*, *textu* 26. teſtetur, mentham vomitum ſiſtere) aut caryophyllorum malaxatum. Præſenti ope ſeſe etiam

com-

commendat ∽ vini camphoratus cum ✠ fl. tunicæ miſtus. Nec emplaſtrum de galbano cum camphorâ prorſus rejiciendum eſt. Uſum mulſi cum ruta in vomitu ſingultuoſo in Polono mulſi amantiſſimo abſque effectu præſcripſimus, commendatum olim ab Heurnio *lib.* 2. *method. ad Praxin. c.* 21. Porrò etiam multi ex tuſſientibus, quorum non paucos hiſce diebus reperire licebat, facilè ea, quæ in capacitate ventriculi hærebant, per vomitum expurgabant, ſive id contingeret propter viſcerum abdominis compreſſionem in tuſſi violentiori, ſive propter nervorum communionem, (in aprico eſt, pulmones à pari vago antequam ventriculo inferatur ſurculos conſpectiores recipere) ſive tandem propter nexum arteriæ aſperæ per tuſſim irritatæ, cum œſophago, cujus ſuperior pars pharynx digito, aut alio quovis modo ſolicitata vomitum, aut vomendi conatum provocat. Tuſſis, & per conſequens etiam vomitus à tuſſi dependens, laxantibus lenioribus bis terve repetitis ſedabatur. Prægnantes multò gravius quam alio tempore, etiam poſt medium geſtationis tempus vomitibus delaſſabantur. Pilulis Beccheri potiſſimum ſublevabantur; Eſſ. etiam roriſmarini quibuſdam cum utilitate fuit propinata; nec deſtituit ſpem Miſtura ex

Eſſ. milleſol.
cort. ☉t. aa. p. ij.
Elix. vitriol. Mynſ. p. j.

in vino, cui ſummitates roriſmar. fuerunt immiſſæ, exhibita.

Appetitus depravatus. Varia depravati appetitûs paradigmata & in virginibus ante menſium fluxum, vel in eorundem ſuppreſſione, ac in gravidis, quin etiam in illis fœminis, quibus menſes ritè fluebant, itidem his menſibus ſpectavimus. Cura ardua, quòd proxima mali cauſa non adeò ſit cognita. Menſtruorum ſuppreſſio picam inducere non potuit, quòd, ut jam diximus, etiam mulieres ab illâ immunes, res abſurdas, una e. g. vivum Lucium, altera carbones, tertia corium cordubenſe &c. impensè appetierint. Et quot quæſo non deprehendere licet fœminas menſium ſuppreſſione per ſemeſtre ſpatium laborantes, inter quas tamen alio tempore vix una inſuetis his, ac hominis alimento non deſtinatis rebus unicè delectetur? Humorum corruptio vulgò accuſatur, ſed modus & ſpecies corruptionis non explicatur. Hyſterica pathemata, utut in excludendo hôc malô partes aliquas ſibi vindicare queant; ſola tamen malaciam parere vix admiſerit Hildanus *Cent.* 1. *Obſ.* 37. non obſcurè innuens ex ulcere circa fauces in muliere appetitum vitioſum eſſe ortum. Nos ex diverſitate appetitûs diverſitatem humorum peccantium pravo appetitui anſam ſuppeditantium conjectando aſſequi conati ſumus. Cum verò affatim conjecturarum, quæ potius turbant, quam erudiunt, in medicina ſit, nos hâc vice ſubticemus, donec dies nos meliora edoceat. Debile etiam fuit lumen, quod ab oppoſito certorum ciborum faſtidio aut nativo aut adventitio petere licuit. Nam quan-

quantum ad congenitum fastidium pertinet, ejus causa ad matris gravidæ imaginationem refertur, sed teneras contigit nobis tractare puellas pulvere laterum, cretâ, filamentis linteorum avidissimè vescentes, quorum desiderio matres gravidæ non tenebantur, quamvis non nesciamus contrarium exemplum legi apud Tulpium *lib.* 2. *Observ.* 24, scilicet quod vitiosus halecum matris gravidæ appetitus in infantem ita transierit, ut ejulatu, quos nondum poterat verbis, haleces appeteret. Ascititiam autem aversationem quod concernit, negari nequit, quod sæpe solum erroneum de pravitate hujus vel illius cibi judicium per consuetudinem confirmatum pariat nauseam; sed ejusmodi præjudicium multis annis radices agens in stolido illo appetitu rerum noxiarum non cernitur. Deinde pendet illa constans certorum alimentorum nausea aliquando inde, quod eadem ipsa alimenta aut minus mundè præparata, aut in nimiâ quantitate ad repletionem nauseabundam avidè ingesta fuerint, cujus rei memoria perpetuò præsens aversationem istam constantem fovet. Sed quid hinc eruas, quod faciat ad illustrandam appetitûs istius noxii causam? An absurda olim nitidè eleganterque cum multo palati lenocinio præparata, eademque ante annos aliquot cum voluptate assumpta faciunt, ut ex solâ perceptæ voluptatis jucunda recordatione desiderium fruendi iis denuò reviviscat? Sed quicquid tandem de curâ picæ sit, bene est, quod gravidæ nostræ innoxiè peregrina ac prorsus aliena comederint? Non datum est, nosse, quos syrupus de agrestâ ceras. acid. ribium, berber. &c. à vitioso isto appetitu revocaverit. Nec majora incommoda eæ sunt perpessæ, quæ ab omnibus remediis abstinebant, quam illæ, quæ studiosissimè & syrupis istis & tragæis stomachicis ex specieb. aromat. rosat. & caryophyll. diaxyloaloe, rosat. novell. &c. utebantur. Enimverò puellæ & fœminæ non gravidæ petulantiam hanc suam gravidè luebant, præcipites enim in cachexiam, obstructionem mensium &c. devolvebantur. Ab his corporis malis non nisi laxantibus sæpius repetitis, abstergentibus, vomitoriis levioribus, absorbentibus, anticachecticis, stomachicis &c. sublevabantur. Relabuntur autem facillimè in pristinos mores ac morbos restitutæ, nec nisi expertus crediderit, quanti sit laboris efferum hunc cicurare appetitum. Notum est non Medicis solum, sed & præcipuis quibusvis, quænam sint acta hic locorum ad avocandam supremi subsellii heram ab immoderatâ prorsus ceræ ac cereorum ingluvie. Cerei primùm manibus mortuorum inserti, ac deinde ori etiam in præsentiâ ejus, nisi fallimur, immissi, succo colocynth. imbuti fuerunt, non desière tamen esse unicæ ejus deliciæ, quibus avidissimè, modò nancisci posset, & cum summo jucunditatis sensu frueretur.

Cholera. Homo cæteroquin satis robustus cholerici temperamenti incidebat in ferocem affectum Cholericum. Cucumeribus, ut non paucorum mos apud nos est, ventriculum distenderat, ac turbidam cerevisiam ingurgitarat ad tb. vj. circiter. Post prandium abjectâ tunicâ ad labores sese accin-

accincturus, à suorum quodam irritatus vehementer excandescit, sed iracundiam dissimulat. Post duarum horarum intervalla gravitatem maximam & angustiam immanem cum dolore in ventriculo percipit. Turbatur etiam caput, mens percellitur. Brevi post præterlapsis quinque circiter à prandio horis nauseat, ac animi defectionem sibi imminere narrans frigore percellitur, succedit æstus, ita tamen ut horripilatio quanquam non adeò frequens intercurrat. Supernè ac infernè magno cum impetu ac summis cum anxietatibus humores erumpebant. Tametsi verò stomachus & intestina mirè torquerentur, immanior tamen cruciatus, prænuncians instantes vomitus & sedes ab eo sentiebatur in regione lumbari dextrâ, ubi intestini duodeni situs, idque documento est, istud præcipuam hujus morbi esse sedem, ac malo invalescente inflammari. Ferè convicti sumus præsentes hujus tragœdiæ spectatores, vomitus in cholerâ à motu intestinorum peristaltico inverso nequaquam pendere, cum ea, quæ nobis præsentibus in magnâ quantitate supernè dejiciebantur, nulla excrementorum indicia ac stercoris notas præ se ferrent, omnique fœtore carerent. Probabile est choleram ex duobus morbis componi, vomitu & fluxu alvi. Cum humorum verò copia, quæ utrâque viâ expurgatur per œsophagum, inquam & per intestina, sæpè tanta sit, ut incredibile videri queat, eam omnem in primis hisce viis hærere, suspicio nascitur ex massâ sanguinea non minimam sentinæ hujus partem per arteriæ cæliacæ ramos ad ventriculum, per mesentericam, tum superiorem tum inferiorem ad intestina confluere, & per vomitus ac sedes ex corpore sursum deorsum exturbari. Huic ægro præscriptus illico fuit Pulv. seq.

℞. Crystall. mont. ppt.
Corall. rub. ppt. aa. ℈jj.
⊕ depur. ℥ß.
Cinn. nat. gr. vjjj.
Camphor. gr. jj.
M. f. pulv. div. in 4. pt. æqu.

Pulverem hunc ad corrigendam materiam acriorem in ventriculo ac intestinis, ex cucumeribus corruptis & cerevisiâ fœculenta & serum, si ita vis, acidum, aut alia acrimoniæ specie imbutum, nec non ad bilem temperandam, sique eam cum veteribus tenuem in hoc morbo accusare placet, incrassandam, ac quasi coagulandam, & ad præcavendam inflammationem utilem esse multoties experti sumus: Crystallum montanam & Corall. ferè semper in hoc casu prætulimus alabastro, ebor. usto, lap. 69. mat. perlar. &c. tametsi nec illa rejiciamus. Potum tenuem non minus bilem, quam humores acres cæteros diluentem commendavimus. Veteres solicitè aquas lactucæ & nymphææ extollunt, Aretæus etiam aquæ frigidæ cyathos duos aut tres

 non

non abhorret; nos posthabito etiam jusculo ex pullis gallinaceis Sydenhamii, decoctum hordei elegimus, satis certi, hoc ipso & acrimoniam biliosam involvi, ejusque muciditate intestina adversus acrium injuriam præmuniri. Non tamen permisimus, ut sumpto pulvere statim decoctum hoc superinfunderet æger, ne ventriculus irritatus illicò medicinam excuteret. Sub noctem Theriacæ Androm. ʒß. in aqua cinamomi dissolutam accepit. Externè ∽ Vini camphoratus fuit adhibitus. Cum per intervalla 18. horarum ter pulverem ac semel theriacam sumpsisset, multùm de ferociâ suâ remiserant ejectiones, itaque Essent. Theriacal. usui pulveris denuo repetiti intercalavimus, ut &, vomitu magis ac magis cessante, haustulum vini Canariensis. His paucis medicamentis malum fuit debellatum. Usus deinde per biduum est gelatinosis jusculis, ac ex voto convaluit. Anodyna in largiori dosi more Sydenhamii non propinavimus, etiam in aliis casibus, &, si remedia, quod multoties factum est, ab ægris rejicerentur, ea denuo ac iterato iis obtulimus, sed ad dimidiæ ferè horæ spatium à sumptis remediis potum illis interdiximus. Ex adstringentibus, scilicet pulv. compos. ex terr. sigill. Goldberg. bol. armen. croc. ♂t. adstring. gum. Arab. & ras. N. M. ac parum theriac. cœlest. in ▽torment. bistort. cum syr. Myrtin. præcordiorum anxietates cum puncturis acutissimis in hypochondriis usque ad animi defectionem auctas fuisse, meminimus. Nec Cydonites, seu ut vulgò vocant, vinum Cydoniorum multò melius se gerit, si sub morbi initio exhibeatur, at morbo jam debellato ventriculum egregiè roborat, ob hanc profectò virtutem Cydonia à Sebizio *de alimentorum facultatibus* eximiè celebrantur. Cæterum Vratislaviæ quò fervidiores sunt tempore æstivo solis ardores, eo frequentiora Choleræ exempla cernere licet.

Fluxus Cœliacus.

Fluxus alvi cœliacus cum diarrhœâ hoc tempore erat morbus prædominans, quo infantes, pueri ac adulti passim imò & senes infestabantur. Fæces, quas reddebant, cremore seu chymo permistæ erant, haud multùm albicabant, id quod indicium præbebat, bilem in duodeno cum chylo fuisse permistam. Hoc alvi profluvium tormina non comitabantur; nec æstuabant, aut adeò sitiebant ægri, mirè tamen enervabantur ac contabescebant. Pulsus tantùm in paucis quibusdam celer & frequens existebat, tanquam febris affligeret. Ante dejectionem sedium abdomen distendebatur, ac venter inflabatur. Non meminimus, quod hoc tempore dejecturis leviusculæ lipothymiæ seu animi defectiones obrepserint cum frontis sudore, quod alias factum esse novimus. Non uno alterove die durabat hoc malum, sed post duas aut tres septimanas demum adhibitis idoneis remediis conquiescebat. At tamen non nimis erant frequentes sedes per diem, sexies, ad summum octies vel decies alvum exonerabant. Appetitus non prorsus erat prostratus, nec tamen per omnia salvus, sicut istius mulieris, de qua Forestus *lib.* 22. *Obs.* 26. Ex residuo autem appeti-

appetitu, ut & chylo cocto colligitur, ventriculum ſuo fungi officio, nec ei culpam omnem imputari poſſe. Re attentè conſiderata patuit vitium hærere in cruſtâ inteſtinorum villoſa (quam velamentum bombycinum Hornius appellat:) per quam tanquam filtrum cribratur & transcolatur chylus. Vitium autem illud aliud eſſe non poteſt, quam quod pori iſtius periſtromatis humoribus lentis ac pituitoſis ſint obducti. Dùm itaque blenna viſcida ac tenaci velamentum bombycinum eſt incruſtatum, chylus non admittitur, ſed cum fæcibus alvinis exturbatur. Præterea affectus hic noſter abundantiam pituitoſorum humorum in maſſa ſanguinea præſupponere videtur, nam frequentia ſedium per tot dies durantium, ſatis innuit, cauſam non ſoli pituitæ in inteſtinis ſtabulanti adſcribendam eſſe, tametſi alias facilè largiamur, largam in inteſtinis reperiri humiditatem excrementitiam, *qua*, ut veteres efferebant, *eorum tunicis imbibita laxitatem efficiat.* Perſuaſi igitur eramus, pituitam aliosque noxios humores ex maſſa ſanguinis per arterias meſaraicas in inteſtina effundi, ac deinde cum chylo & fæcibus per ſedes eliminari. Non excluſimus etiam glandulas, quas Wepferus tunicæ tendineæ, Bayerus vero & Bechlinus carneæ intertexi notarunt, quamvis Wepferus potiſſimum de glandulis ventriculi loquatur. Nec enim negari poteſt, ex ductibus illorum lympham ſubindè viſcidam in tubulum inteſtinorum illabi. Maximi uſus erant in curando hoc affectu pulveres digeſtivi ex ocul. 69. tartar. vitriol. arcan. dupl. ſale abſynth. ad mucum viſcidum incidendum. In infantibus ac pueris abſque omnibus aliis ſatisfaciebat pulvis laxans Ludovicianus ex pulvere jalapp. & ☿ dulci ea doſi, qua grana hujus ſerici annorum uſque ad quintum reſpondebant, illius enim (ſcilicet jalappæ) grana vjjj. infanti quatuor annorum tutò, ſi iſte non adeò debilis ſit, exhiberi queunt. Subjunximus ejusmodi laxanti in hoc caſu medicamentum ſine pari Tinct. Vitriol. ♂t. tartariſat. D. Ludovici, ac ferè nullis aliis indiguimus. In adultioribus, præmiſſis ſalibus aperientibus, rhabarbarum bis ferè præſcripſimus, deinde in uſum traximus ea, quæ emollitas per pituitoſos humores fibras roborare poſſunt. Eminent præ reliquis ♂tialia cautè cum aromaticis miſta v. g. limat. ♂t. cum tragea quadam gratiori. Nec enim vidimus ullam cauſam, cur limatura hæc cum lumbricis terreſtribus exſiccatis aliisque, prout quidem Ravellio placuit, miſcenda eſſet, quamvis lumbricos in uſum adverſus puerorum vermes duxiſſe videatur, falſa utique innixus hypotheſi. Egregiè etiam proſunt Elix. menthæ, Eſſ. acori, abſynth. comp. ſi rectè fuerit parata, & rad. cichorei condita in delicatioribus. Adverſus febrim non erat peculiaribus medicamentis opus, nam ut jam diximus, illa non erat notabilis, aberant etiam animi deliquia. Externa pauca adhibebantur, & illa ex adſtringentibus minimè compoſita. Convaluerunt quantum ſcimus, omnes noſtra hac methodo curati. Aſt etiam alius generis fluxus cœliacus datur, qui tantum non omnes in mortem præcipitat. Nimirum contingit, ut

chylus etiam ritè percolatus per poros velamenti bombycini in glandulis mesenterii subsistat ac in casei formam coaguletur. Prædictæ glandulæ à copioso chyli fluxu intumescunt, quò ipso subsequenti transitus præcluditur. Non autem solùm in tumorem perexiguæ istæ glandulæ extolluntur, sed diuturniori morâ liquoris mucilaginosi emolliuntur & vim tonicam propellendi receptum chylosum liquamen amittunt. Hoc ubi contingit, quemadmodum in tenerâ ætate, dum frigidus potus noctu ingurgitatur, crebrò solet usu venire quovis anni tempore, chylus inspissatur, in cremam aut in caseosam substantiam induratur. Fieri tum aliter nequit, quam ut cœliacus fluxus ob iter chyli impeditum excitetur cum ventris torminibus & atrophiâ totius corporis ob denegatum humoris nutritii ad ductum thoracicum per pancreas mesenterii liberum commeatum. Exinde ægri ejusmodi atrophiâ consumti in sceleti formam rediguntur, & emaciati prorsus exspirant. Post mortem, ut notum est Prosectoribus, innumeræ glandulæ, quas vel lynceus oculus vix in sanis detegere potuisset, in conspectum veniunt turgidæ & duræ, quarum aliæ fabæ, aliæ nucis avellanæ, aliæ tandem nucis moscatæ magnitudinem æquant, in quo casu laudata anteà medicamenta eam, quam prædicavimus efficaciam in priori illâ cœliaci affectus specie minimè exerunt. Pauperes, qui fructus fugaces crudos ingurgitabant, passim in lienteriam incidebant.

Lienteria. Adeò hisce mensibus alvi profluvia quæcunque, excepto ita dicto hepatico fluxu, quem non vidimus, præ reliquis morbis erant communes. Lienteria hoc tempore maximè omnium dependere videbatur à lubricitate ventriculi, seu laxitate fibrarum ex pituitosorum humorum flaccescentium admistione. Maximè verò omnium atonia pylori accusari meretur. Iste enim ex diuturniori morâ & commercio cum phlegmate enervatus, alimenta non retinet, sed potius ante debitum concoctionis tempus eadem elabi sinit. Hoc verò quando contingit, cibus non valdè mutatus (aliquam certè mutationem commistio salivæ cum alimentis in masticatione parit) per alvum celeriter egeritur. Neque necessarium esse videtur ad producendum hunc lientericum fluxum, ut *particulæ pituitosæ ventriculo & intestinis adhærentes valdè levem & glabram faciant eorum tunicam interiorem*, ut credidit Craanen *Prax. Med. reform. c.* 75. sed transversarum fibrarum in ventriculo debilitas ab emollitione enata sufficit, quo minus assumpta in ventriculo serventur, donec in chymum fuerint dissoluta. Et fortassis Galenus non adeò malè taxavit veteres, quod lienteriæ tale nomen indiderint ἀπὸ τῆς τῶν λειότητος, cum vitium non intestinorum sit, sed ventriculi; itaque non necesse est, lævitatem cum Doctissimo Viro D. Craanen non solum in ventriculo, sed & in intestinis comminisci. Cæterum palpabile videtur, quod ita constituto ventriculo, prout eum in Lienteriâ comparatum esse diximus, salivalis humor (menstruum vulgò vocant) iners ac ad dissolvendos cibos

ineptus

ineptus esse debeat. Festinavimus curam, quæ non magis ardua est, quam in cœliacâ, nec periculum præsentius, quam hæc minitatur. Omninò enim hic subscribimus Doctiss. Medico Ludovico Mercato in lib. *Consultat. XII. p. m. 66.* eos decipi, qui arbitrantur, longè minus esse periculum in cœliacâ, quam in lienteriâ. Nec nos movet speciosa, quam allegant, ratio, quòd in hâc omnimoda sit coctionis privatio, in illa verò diminuta, privatio autem semper deterior sit diminutione, nam rectè iis respondit vir prælaudatus, eos ignorare, privationem coctionis in lienteriâ adesse hâc præcipuè de causa, *quòd alimenta non retineantur*, at in cœliaca, ea præsertim, quam vulgò describunt, sed tamen à nostra illa, quæ hoc anno, ut diximus, grassata est, in non paucis discrepat, graviora coctionis vitia deprehendi, nam alimenta, etiamsi detineantur, cruda tamen excerni & magis putrida, quò diutius detinentur. Non attigissemus hæc, nisi quosdam ex nostris in aliâ versari opinione nobis innotuisset. Medelam hujus temporis Lientericis rhabarbarum in justa dosi bis exhibitum, & stomachica tonum ventriculi restituentia attulerunt. Inter stomachica illa præcipuum locum obtinuerunt ex mastich. absynthio menthâ ac ligno aloes præparata, quæ & moris immaturis siccisque, ac eo ipso acerbis ab Altimaro, & gallinarum ventriculis à Foresto tantoperè commendatis prætulimus. Nec minus utilia deprehendimus Zingiber & N. Mosch. condita. Egregiè etiam profuit ipsa Theriaca in vino dissoluta. His exhibitis non indiguimus alumine, cujus dextrô usu nihil esse præstantius in lienteria Frid. Hofmannus arbitratur, præsertim si diæteticæ leges ritè observentur. Decoctum radic. chinæ dilutum loco potûs ordinarii haustum reliquorum remediorum usum, mirum dictu, quam efficacem reddat. Colophonem curæ imponere licet per prudentem martialium usum.

Unus & alter puer ab insultibus arthriticis hoc tempore non erat immunis. Succi lumbricorum efficacia alibi à nobis debitè fuit celebrata in articulari morbo, sed prorsus mirandam esse in arthritide puerili, aliquoties posthac deprehensum fuit. D. Pezoldo occurrit puer nobilis 10 annorum, patre natus arthritide frequenter exercito. Hunc ipsum arthritide vagâ miserè tortum post frustra ferè propinata diapnoica, diluentia, præcipitantia, cinnabarina & nitrosa feliciter ac brevi restituit remedio à Clariss. Ludovici indicato, scilicet succo lumbricorum in calido infuso trifol. fibrin. beton. salviæ & sabinæ exhibito. Inde sudores largos acidum olentes cum subita ac insperatâ euphoria fluxisse vidit. Et nos ferè etiam ex pulvere lumbricorum non multò minorem utilitatem percepisse arthriticos, in hâc tenera ætate, quibus succum lumbricorum in paulò amarioribus infusis nullâ arte obtruseris, multoties experti sumus. Quamvis nulli dubitemus, alias palmam succo præ pulvere offerre, si ægri non fuerint nauseabundi, & occasio utendi suppetit in aliis quoque morbis. Insignissimum effectum certè eidem Arthritis.

 D. P.

D. P. notare licuit in Juvene ex Ducatu Wurtenbergico 22. annorum, qui ex variis duram militiam ſtipantibus laboribus, peſſimâ diætâ, ac ultimò ex potu frigido poſt iram ſuppreſſam in gravia ſymptomata, atrophiam inſignem, vertiginem, arthritidem, impotentiam artuum, tubercula glanduloſa variarum corporis partium delapſus; iſte verò præmiſſis univerſalibus, præcipitantibus, reſolventibus &c. ex continuato uſu ſucci lumbric. cum memorato brevi ante infuſo eminens levamen ſenſit, & poſt aliquod interjectum tempus cum ſanitate ex integro reconciliatus eſt, ita ut poſt duos menſes ſucculentus & carnoſus evaderet ac ζωτικὸν ἄνθος recuperaret. Proficuus admodum huic eidemque juveni fuit non ſine merito à Celeberr. D. Schlevogtio doctrinæ & experientiæ rarioris medico commendatus ex ſabina & filice ſuffitus.

Febres intermittentes mali moris.

In ſcenam etiam prodibant febres quædam intermittentes admodum ſimiles iis, quæ anno proximè præterlapſo à nobis fuerunt tractatæ. Diſputatum fuit, ut alibi innuimus, inter doctiſſimos medicos, an ex verè intermittentibus quædam malignæ ſint, & videas alios hoc affirmare, alios verò negare. Malignas ejus generis febres multis præclaris medicis videre licuit, Petro Salio Diverſo, Sennerto, Paulo Neucranzio, Johanni Rhodio, Simoni Pauli, Henrico Meibomio, aliisque pluribus. Agnovit etiam eas Galenus, indicavit Mercatus Claudinus & Minadous. Et hoc anno nobis quoque hìc intermittentes malignas aliquoties obſervare contigit, ſed non adeò frequentes, quam anno nono hujus ſeculi tempore æſtivo. Quin imò annotatum eſt à Medicis in illis locis, ubi peſtis in vicinia noſtra hodiè graſſatur, ante luis peſtiferæ ingreſſum intermittentes mali moris fuiſſe graſſatas. Illarum quas tractavimus & hoc anno 1702. & jamjam præterlapſo, 1709. ferè typus hic fuit. Initio ægri meridiano tempore levem ſenſere horrorem, quem calor illicò excepit non adeò magnus, ſed cum ſumma laſſitudine & debilitate virium conjunctus & in ſequentem diem usque ad quintam & ſextam matutinam protractus. Pulſus ſummè languidus erat. Altero die non tantum remiſſio, ſed vera intermiſſio obſervabatur, nihilominus de maximâ virium proſtratione conquerebantur, & artus ſibi omnes quaſi confractos eſſe ingeminabant. Tertio die ferè circa veſpertinum tempus ſenſum frigoris per dorſum, ut ajunt, decurrentis percipiebant, & ſtatim in magnum incidebant æſtum, qui per noctem usque ad octavam, imò nonam & decimam durabat. Et hoc die tertio verè adhuc intermiſſionem aliquam obſervare licebat. Sequentibus autem tribus aut quatuor diebus creſcebat calor ac debilitas cum maximâ virium dejectione & reliquis ſymptomatibus mox deſcribendis, ut facilius exacerbationem caloris ſtatis temporibus, quàm intermiſſionem veram notare poſſes. Sed quod notatu quàm digniſſimum eſſe arbitramur, his, quos diximus, tranſactis diebus juxta noſtram curandi methodum poſt ſeptimum, modò citius, modò tardius rurſus intermiſſiones apparebant, & quotidiè quaſi luculentiores, donec vel in

tertia-

tertianas, vel quod tribus eveniſſe memini ultimo hoc anno, in quartanas manifeſtè degenerarent. Lingua toto morbi decurſu mucô viſcido (albo plerumque) erat obducta. Graviſſimè urgebat nauſea. In quibusdam ventriculus ad vomitus concitabatur, alios verò inanes vomendi conatus maximoperè torquebant. In his cardialgia major quam in illis, ac priores facilè animo linquebantur, cum leviter commoverentur. Inappetentia & nauſea ciborum erat longè maxima, ſed quod mireris, ſitis minimè clamoſa. Limpidam ferè deſiderabant, reliqua potuum genera faſtidiebant. Tribus aut quatuor prioribus diebus immanis capitis dolor iis infeſtus erat, qui utut ſequenti tempore non ceſſare videretur, quia morbus de vehementia non remittebat, nihilominus veteres de ejus cruciatu querelæ parcius audiebantur. Vigiliæ ferè perpetuæ & inexpugnabiles. Urina ſub initium propemodum naturalis, creſcente morbo ſaturatè rubra, eô autem adulto plerumque turbida erat. Alvus ferè adſtrictior. Tantum in uno diarrhœa, quantum memini, animadverſa. Purpuram, poſt incredibiles anxietates & jectigationes erupiſſe itidem recordamur. In quinquagenariæ viduæ, quæ in ſterili matrimonio vixerat, corpore poſt ſummam pectoris oppreſſionem Eſſere effloruit. Superato etiam morbo tardè ægri priſtinas recuperarunt vires. Hisce noſtris febribus admodum noxia fuerunt emetica & purgantia draſtica, quorum uſus, ut fama fert, nonnullis fuit lethalis. Ad imitationem Neucranzii *de purpuræ curatione p.* 413. quando neceſſitas illud exigebat, ab initio leni ſumus uſi pharmaco, curiosè vitatis fortioribus. Alexipharmaca & bezoardica cum ⊕tro miſta, ſacra ægrorum noſtrorum anchora fuerunt, non tamen neglecta humectantia & analeptica. Quoad intermiſſio aliqua obſervari potuit, ſub declinationem paroxyſmi exhibita fuit Eſſentia ex ſcordio & radicibus alexipharmacis, ægrisque inculcatum, ſudorem ſpontè manaturum continentia corporis & quiete calidoque potu eſſe fovendum. Horâ unâ aut altera ante paroxyſmum datus eſt pulvis ex bezoardicis & ⊕tro. Cum verò deinceps intermiſſio aut nulla eſſet, aut certè obſcuriſſima, Eſſentiam quidem hora 5 & 11 matutina dedimus, pulvis verò horâ quartâ & nonâ veſpertina in uſum fuit vocatus. Quibus ſudores absque omni violentia horis matutinis placidè fluebant, iis nauſea, vomitus, imò & deliquia multò citius ceſſarunt, quam aliis, qui jectigationibus quamvis lecto ſepulti jacerent ſudoris fluxum impediverunt. Irregularis etiam erat febris cujusdam præſidiarii militis, cujus curæ præfuit D. Pezold. Ejus paroxyſmi modo tertianæ, modò quartanæ typum ſervare videbantur. Quartus acceſſus conjunctus erat cum ἐκλυσι & ἱδρῶτι, ſed mox comparebant ubivis in toto corpore & artubus conſertiſſima tubercula ſatis dura, albida & prurientia cum ſummo levamine. Quia verò poſt triduum Medico inconſulto in aere libero ac horridiori commorabatur, denuo ob deſpumationem turbatam incidit in grandes præcordiorum anxietates

&

& difpnœam, quibus liberabatur, cùm iterum tubercula pruriginofa coloris rubicundi ac brunni erumperent. Poft ufum Mixturæ fimpl. non camphoratæ ifta exanthemata evanuère, fed fœdus cutis color cum pruritu pedumque tumore œdematofo per aliquot dies reftabat. Cæteroquin ejus generis febres minimè raræ funt, ut alibi innuimus, & vifi funt interdum ferè omnes domeftici laborare ejusmodi febribus fcorbuticis. Ita Patrifamilias ædes declives & ftillicidio adeo madentes, ut fungi in hypocaufto nafcerentur, inhabitanti, ut & confalinis ejus fub quolibet paroxyfmo fimilia tubercula albida, prurientia & æftuofa efflorefcebant. Quondam doctiffimus Reinefius in tertianis epidemiis mali moris, pertinacibus, & miris fymptomatibus comitatis ejusmodi tubercula pruriginofa, alba per totum corpus inftar monticulorum fubitò prorumpentia, fubitoque difparentia confpexit *Epift.* 2. *ad Nefteros.* Febrium harum fcorbuticarum cura requirit omnino antifcorbutica, quibus ex voto debellantur. Id quod prælaudatus Reinefius expertus eft, l. c. fcribens: *Feliciter mibi ceffit habita ratione febris ejusque caufa antifcorbutica alterantia exhibere, quod, quia non attenderunt alii, ludere fcilicet & latere fcorbutum fub typis febrium, etiam veteranos & exercitatos Medicos nibil fe profeciffe (& pertæfos ægros reliquiffe) conqueri memini.* Quæ longè veriffima effe quotidianæ ferè experientiæ teftimonio confirmamur. Hæfitavimus autem hactenus & ad hodiernum usque diem ambigimus, an fides adhibenda fit iis, quæ p. 4. idem Reinefius addit: *Univerfim autem verum eft, fcorbuticos etiam calidiora facillimè tolerare: nam & humor morbificus frigidus & vifcus, quod plerumque hunc morbum fovet, ipfum frigidum eft, & atonia flaccorque ventriculi, qui femper comitatur, calidis potius, quam frigidis corrigetur.* Si fidem rerum magiftram confulueris, facilè comperies, multos fcorbuticos calidiora ægerrimè ferre quando febricitant, & fucco citri aliisque fubacidis maximè refocillari. Sed hæc obiter.

Crifis per abfceffum cuticulæ. Mulier quadragenaria cholerico-fcorbutica in febrim continuam periodicam lapfa eft, ac demum feliciter, obfervante D. Preus, per cuticulæ univerfi corporis feceffum judicata. Adeò non foli ferpentes exuvias fuas deponunt. Frequenter autem cuticula abfcedit in morbo, quem vulgò vocant Rofalia, antehác à nobis defcripto, prout multoties vidimus.

Alphus. Paulò rarior apud nos affectus, Alphus, quo fumma cutis colore punctis feu maculis albis, fed non continuis, nec invicem cohærentibus diftinguitur. Vitiligine hac cutis fubafpera & inæqualis redditur. Maculosá hac corporis defœdatione non tantum quendam Medicum alibi jam viventem, fed nonnullos etiam alios dehoneftatos confpeximus. Ab ifta morphea nec membrum virile fuit immune. Sed benè eft, quod fuperficietenus duntaxat cutim quafi guttis quibusdam fuperafpergat, nec mufculos corripiat, quod in Leuce fit. Nulla verò cæteroquin moleftia premit hominem. Vegetus fanè erat Medicus, vegeti &

pauci

pauci illi alii à nobis conſpecti. Ab his maculis non niſi colore diſtinctæ videntur illæ obſcurè rubeſcentes, quæ multò frequentiores & paulo, quantum ad ſpatium, diffuſiores, his, religioſus quidam collum & brachia notatus, à D. Klaunig conſilium opemque petiit. Vitium in humoribus latens corrigendum eſſe facilè patet, ne ſi altiores radices agat, in deterius vergat, & gravem aliquem affectum inducat. Lepram quod minentur maculæ albæ, quorundam ſententia eſt. Ex votô ceſſit Doctori prælaudato cura per trag. aromat. ℥jj & limat. ♂t. ſubtiliſſ. ʒjj. Illâ manè ad 3 cuſpides cultri ſumptâ, Religioſo ad ſudorem uſque corpus commovendum fuit. Poſt prandium ol. tartar. per deliq. Monachus iſte non ſolum uſus eſt, ſed & maculas ſudore adhuc madidas eo ipſo perſudit, hoc eventu, ut brevi priſtinus cuti, abſterſis his maculis, redderetur nitor. Quæ cura etiam in aliis, omiſſo externo & interno ol. tartar. per deliq. aliorumque euporiſtorum uſu per ſolam ♂tis limaturam cum pulv. cinamom. & ſacchari ſ. q. in rotulas redactam fauſta ac ſecunda fuit.

Non tantum infantibus propter tormina clamoſis, ſed & aliis nec non adultis familiare erat vitium Procidentia ani, ſive propter diarrhœam epidemium hujus temporis morbum; ſive quod acria quædam, ac in nonnullis etiam aſcarides in inteſtino hærerent, ac vellicando, ſtimulando, morſicando, illud protruderent; ſive quod muſculorum tonus nimiâ humiditate eſſet quodammodo relaxatus. Notum enim ſatis eſt, quòd, quando, aut robur muſculi ſphincteris, aut levatorum humiditate & mollitie remiſſum eſt ac elanguuit, podex hiet, & non ritè conſtringatur, vel anus aliquantiſper protruſus (quod in omni excretione contingit) non ſurſum retrahatur. Ex ultimâ hâc causâ multis fuiſſe his diebus prolapſum inteſtinum non licet dubitare. Tametſi autem prolixis quæſtionibus in affectu in oculos incurrenti minimè opus ſit, ut tamen in noſtrâ ſententiâ magis confirmaremur, non neglegimus indagare, an magnus egerendi conatus ob fæces exſiccatas & induratas adeſſet, an calculo veſicæ premerentur, num aliqua paralyſios veſtigia obvia forent? Nihil autem horum in ægris noſtris tùm deprehendere potuimus. Non tantum tollendæ hujus prolapsûs cauſæ incubuimus, ſed ante omnia eò laboravimus, ut quam primùm anus in ſuum reponeretur locum. In adultis negotium repoſitionis non adeò difficile fuit, antequam inteſtinum inflammaretur ac intumeſceret; nam facilè vel ab ægro ipſo, vel à Chirurgo linteó calidô blandè retrudebatur. Præſenti autem inflammatione uſi ſumus aut fotu, aut ſacculis ex flor. ſambuc. meliloti, chamomill. Verbaſc. hyperic. ſummit. anethi ac ſem. cumini in vino coctis optimo ſemper cum ſucceſſu: ſublato repoſitionis impedimento levi manûs operâ prolapſum inteſtinum in priſtinum redit locum, ſed ut diximus, illud ita facilè expeditur in adultis. In infantibus paulò aliter ſe res habet: dùm continuô ſuô ploratu ac ejulatu inteſtinum protrudunt, fruſtra in

Procidentia ani.

 repoſitio-

repoſitione laboratur, niſi punctum illud temporis accuratè obſervaveris, quo inteſtinum motu ſuo vermiculari artis & manûs ſubſidium adjuvat. Difficilius opus eſt, anum in locum debitè repoſitum ita firmare, ne denuò procidat. Variis modis, quos omnes hic commemorare non attinet, hoc aſſequi tentarunt hactenùs Medici. Inter remedia externa maxime extollit D. Klaunig unguentum Foreſti, quod in fœmina 30. annorum, quæ per multos annos hoc incommodi perpeſſa fuerat, ut etiam illo tempore, quo alvum non deponebat, inteſtinum prolaberetur, mira, aliis omnibus irritis, præſtitit. Unguentum verò illud ſequens eſt:

℞. Gallar. immatur.
Nuc. cupreſſ.
bacc. myrt.
balauſtr.
Mali corii.
Cort. glandium.
Acaciæ.
Thur.
Maſtich. aa. ℥jj.

Omnia exquiſitiſſimè trita macerantur dies circiter quatuor in ſuccis meſpilorum & ſorborum immaturorum, deinde ſiccantur igne & cum ol. roſat. ſæpius in aquâ aluminosâ loti ℥jjjjß ac ceræ albæ ℥j. f. Unguentum. Nos, ut nihil diſſimulemus, unguentis omnibus ferè ſemper prætulimus vinum, in quo ſummitates abſynth. cortex granat. acaciæ & alia ſimplicia à Foreſto in unguenti formam redacta fuerunt cocta, eò, quòd non tantùm fibras inteſtini conſtringat, ſed una eademque opera muſculis relevatoribus robur addat. Nec rejicienda cenſemus illa topica, quæ lumbis & præcipue oſſi ſacro imponuntur. Ac laude ſuâ defraudandum non eſt celeberr. Ettmulleri Emplaſtrum ex Gumm. ſagapeno, oppoponace aa. q. ſ. liquefacto præparatum & calidè oſſi ſacro impoſitum; quod amplius delucefcet & ab unoquoque facilius concedetur, ſi in memoriam nobis revocaverimus, quod levatores ab oſſium coxendicis ſacrique ligamentis oriantur & ſphincteri muſculo, ad quem diſtincti deſcendunt, inſertiones ſuas commiſceant.

Calculus in uretere hærens.

Torſerat dolor fixus in iliô, niſi fallimur, dextro Virum quadragenarium per aliquot dies cum morſûs & ponderis in regione umbilici, tractionis verò ac tenſionis ſenſu in teſticulis, collo veſicæ ac pene. Per intervalla, dolore increbeſcente vomuerat. Petitur conſilium. Medici in diverſa abeunt Colicum dolorem hic eſſe cauſatur, alter à ſolâ obſtructione alvi, (nam jam aliquò tempore illa fuerat ſegnior) & flatibus in abdomine oberrantibus originem mali acceſſit. Nos, qui illud doloris genus in aliis aliquoties

quoties jam tractaveramus, à calculo in uretere hærenti natales omnis molestiæ deducebamus. Injecta fuère enemata varia, Balneum ex sapone veneto Uratislaviæ usitatissimum æger ingressus, sumpsit oleum amygdal. dulcium; Decoctum emolliens, juscula cum rad. alth. parata, emulsiones ex semine violarum, milii ⊙lis, aquis appropriatis, pulv. Volkammer. ac alia. Cataplasmata ex emollientibus externè dolentibus partibus applicata &c. At his omnibus studiosissimè per 8. dies exhibitis nihil profecimus. Posteà valere jussis remediis post biduum derepente ab omni dolore noster liberatus fuit. Dum adhuc anceps hæreret, à quo morbo fuisset afflictus, & nostram de calculi præsentiâ opinionem datâ occasione falsè irrideret, post aliquot iterum dies subitò ad urinam reddendam stimulatus duos calculos pisi magnitudinem superantes cum aliquô dolore exclusit, desiitque nobis insultare. Cum iisdem phænomenis, sed majori cum impetu, elapsis post abortum aliquot diebus, idem dolor ilium sinistrum in illustri fœmina occupavit, sed non eodem cum eventu. Nam antecedentibus partûs laboribus exhausta, dum intensissimè ac pertinacissimè calculorum exclusionem, quæ antehàc bis vel ter cum atrocibus symptomatibus, frigore, cui simile nunquam in hoc morbo vidimus, & æstu summo ac jectigationibus anxiis, vomitu horrendo &c. ei contigerat, natura molitur, exquisitissimis doloribus ferendis non suffecit, sed in convulsiones iteratò incidit ac vitam cum morte commutavit.

Impotentia in quibusdam viris robustis.

Sæpius de ἀπραξία Genitalium Viri illibatâ fruentes valetudine ac satis robusti & torosi querelas ad nos detulerunt, hisque mensibus desiderio prolis fervens uxor nonneminis marito tergiversanti aut verecundanti consilium & opem petit. Causam hujus ἀδυναμίας tum in hoc casu, tum in aliis similibus quæsivimus antehac semper vel in pene patratore, vel in inopiâ, aut inertia liquoris genitalis, & hanc quidem per alimenta commoda sublevare & corrigere, membro autem naturale robur ac tonum per tonica, nonnunquam etiam externa irritantia acriora restituere conati sumus. Et certe utrumque hoc sæpiusculè non sine successu tentavimus & perfecimus, cum revera vitium aliquod vel in verpo hæreret, isque spasmo aut alio morbo correptus esset, vel seminis penuriâ laboraret. At verò in his nostris seminis defectus prætexi non posse videtur, in tanta scilicet abundantiâ seri laudabilis ac sanguinis spirituosi, quæ in hominibus ejusmodi athleticâ corporis sanitate fruentibus, & lautè & opiparè viventibus in oculos incurrit. Nec vitium reperitur evidens in nervo, imò, quod magis est, ne in juventute quidem illum libidine ineptum reddiderunt, nunquam partes illas doluerunt, multò minus Gonorrhœâ laborarunt, & in rei hujus fidem ipsum Deum testem invocaverunt; & tamen lorum in aquâ, quando munus mariti obeundum. Res illa multoties nos habuit solicitos. Curiosè itaque investigavimus, an esset quippiam in Conjugibus, quod aversarentur eosque à coitu alienos redderet. Nam notum est, ex confessione quotidianâ quorundam maritorum, quam ingrata iis sit cohabitatio

cum uxoribus, quæ munditiei non ſtudent, quarumque anima olet. At in uxoribus Virorum, quos noſtris, dum hæc ſcribimus, oculis obverſantes habemus, profectò ſatis formoſis, nihil eſt, quod faſtidii quippiam parere poſſit. Placuit etiam indagare, an rixoſæ eſſent, an aliquid contingeret eorum in thoro, quæ Alex. Benedictus *lib.* 24. *Pract. ſ. c.* 26. his verbis ſubindicat: *Scimus quoſdam, cum in venere conjugali eſſent promptiores, facta inter eos de re triſti mentione, ita ab opere imperfecto ſolicitos deſurgere, ut velut intermortuum langueret membrum genitale. Quoſdam in coitu ſordidum auditum verbum de venereo diverticulo deturbat, alios verecundia tenet, nonnullos metus ipſe.* Excuſſimus etiam ad minimum uſque pulviſculum reliquas circumſtantias, ſed nihil quicquam colligere ex omnibus illis potuimus, quod faceret ad validorum ac ſanorum virorum in ætate virili conſtitutorum ſegnitiem niſi mavis impotentiam in opere maritali illuſtrandam. Itaque admiratione profectò dignum eſt, & aliquibus vix veroſimile videbitur, reperiri tales viros, qui præſenti ſemine à quo totum corpus & partes genitales primos ad erectionem ſtimulos perſentiunt, qui præſenti fluido illo nerveo cujuscunque demum indolis ſit, qui liberè affluenti ad penem ſanguine arterioſo, illæſis membri muſculis & rectè conſtitutis omnibus inepti ſint ad formoſarum blandientium ac oculos irritantium uxorum deſideriis ſatisfaciendum! Si dixeris naturam in hujusmodi corporibus nimium eſſe intentam nutritionis œconomiæ, functionibus autem individui propagationi inſervientibus minorem impendere curam eaſque quaſi negligere; redargueris inde, quod genitali latice, teſte experientiâ, non hi viri deſtituantur, hinc verò neceſſariò fluit, quòd alimenta euchyma & ad multiplicandum ſemen aptiſſima, non omnia in nutrimentum convertantur, ſed omninò etiam ex ſubſtantiâ ſanguineâ purior & ſelecta ejus pars glutinoſa ac ſpirituoſa ſeparetur & à vaſorum ſeminalium poris excipiatur, ac exaltetur. Conſideravimus etiam ea, quæ de amplitudine & anguſtiâ arteriarum ſpermaticarum vulgò docentur, quorum ſumma hæc eſt, quod nimirum illi, quibus arteriæ ſpermaticæ ampliores, aut plures quàm ordinariò fit, obtigerunt (nam notum eſt, quod triplo majores aliquando in mortuis repertæ ſint, & quatuor ejuſmodi arterias in virgine obſervârit Kerkring *ſpicileg. Anat. obſ.* 32.) ad venerea ſint aptiores, ineptiores verò, qui hæc vaſa anguſta habent, ex quibus inferri non nullis poſſe videtur, in anguſtiâ horum vaſorum, aut certè in arctiori textura pororum & meatuum teſticuli latere cauſam hujus impotentiæ. At verò jam ante diximus, noſtros, de quibus nobis ſermo eſt, non laborare ſeminis penuriâ, adeoque neceſſarium eſt, ut materia ſeminis per hæc vaſa inſufficienti copiâ adducatur, ac etiam in poris memoratis ſeparetur, quamvis cæteroquin non inficiemur, amplitudinem ac pluralitatem arteriarum ſpermaticarum ſalacitatem augere poſſe. Ferè coincidit cum dictis, quod nuper à non nemine nobis reſponſum fuit, in illis viris præ mole corporis & pinguedine vaſa omnia fieri anguſtiora, ac ſemen

ſemen ſupprimi, prout in ſucculentis nutricibus lac, obſervante jam tum Hippocrate, ſupprimi ſolet; enimverò refragatur quotidiana experientia; nos abundè convincens, quód alii obeſi ſtrenuè apud uxores ſuas mereri poſſint, ac in ejaculatione ſeminis cum aliis paria faciant. Henricus VIII. Angliæ Rex *multi ſucci abdomine adeò gravis ac ſegnis evaſerat ſanguine in pinguedinem verſo, ut vix per oſtia ingredi, ac neque ſcalas poſſet conſcendere, ſed in cathedrà poſitus machinis in ſuperiora ædium ſubveheretur*, ut ſcribit Thuanus *lib.* 3. *Hiſtoriar. ad ann.* 1547. *p. m.* 84. & 85. Verùm omnes hiſtorici contemporanei uno ore fatentur, quòd *in voluptates ſolutior fuerit*, ſexies nuptias celebrârit, prolem ſuſceperit &c. Liberè itaque profitemur, nos ignorare quidnam illud ſit, quod principium corporis movens in iſtiuſmodi viris avertat, quò minùs ſemen jam à ſanguine ſeparatum ad generationis opus debitè applicetur. Uxores ad faſcinationem recurrunt, in quo conſanguineas ſuas facilè habent conſentientes. Nos utut cum Borello pro imaginario malo ligaturas illas minimè habeamus, non tamen ad illas recurrimus, quando nullum veneficii ejuſmodi veſtigium cernitur, ut hîc ſit, quoniam nec muſculi, nec quicquam, quod ad erectionem virgæ requiritur, ullô modo debilitatum, aut immutatum in noſtris deprehenditur. Viguit, vigetque adhuc hodiè tum alibi, tum apud nos opinio, quòd ſectio venarum poſt aures, applicatio hirudinum frequens in odontalgiis abhinc aliquot annis Vratislaviæ remedium, faciat ſteriles & ad venerem ignavos, traditione ab Hippocrate ad noſtra uſque tempora hâc de re fideliter propagata. Nicolaus Henelius, qui ſuperiori ſeculo inter eruditos Sileſiæ primum facilè obtinuit locum, in docto variarum obſervationum opere, quod *otium Vratislavienſe* inſcribit *c.* 17. *p.* 133. laudat ſpecialem illam rationem, quæ à non nemine reddita eſt, cur furibus ac aliis auricula altera vel utraque præſecetur, ratio verò iſta hæc eſt, *quod auribus vena quædam promineat, quæ γόνιμον contineat ſperma, cujus venæ abſciſſione procreationis vis ſeu ſemen prolificum ſubmoveatur, ne ejusmodi peſſimorum hominum poſteritas ulla relinquatur, quod fieret, ſi liberos generarent.* Hanc rationem confirmare nititur, ita ſcribens: idque *non de nihilo eſſe, exinde apparet, quod Medicorum etiam filii Hippocrat. autoritate confirment, venis poſt aurem ſectis homines fieri infœcundos, ad venerem ignavos, & impotentes: ideò nimirum, quòd vel hujuſmodi venarum ſectio principem illam partem, ac ſeminis primum opificem promptiſſimè & inſigniter refrigeret, vel quòd plurima geniture pars à capite juxta aures in ſpinalem medullam procedat, cicatrice autem per ſectionem inductà meatus iſte ſive tranſitus dureſcat claudaturque:* quæ ex Zachià & Langio mutuatus eſt. Huic doctiſſimorum Virorum aſſerto multiplicem & ferè quotidianam noſtram experientiam opponere poſſumus, quæ & milites aure privatos, ac fures ſceleratoſque alios eô ſupplicii genere ac hâc deformitate corporis ſceleris atrocitatem denunciantes, nec non eos, quibus à balneatore quodam vena poſt aures aperta, aut

 ab

ab hirudinibus admorsa fuit, minimè propterea fuisse factos infœcundos, docet. Ut nihil jam dicamus de pervulgato illo in atrophiâ remedio, quod plebs nostra vocat *den Rethe-Kuchen schneiden*: Unde tamen nulli familiæ adhuc invisa fuit inducta sterilitas. Juveni Coptho apud Prosper. Alpin. *lib.* 2, *de Medicin. Ægyptior. c.* 10. maxima sanguinis copia per eas venas fuit detracta, unde in somnum per tres dies delapsus est, sed ab eô expergefactus ac convalescens, uxore ductâ, liberos procreavit.

Cardialgia. Inter magnates ac plebejos quidam ex abusu lactucæ, cucumerum, melonum, fructuum horræorum &c. incautâ refrigeratione opprimebantur dolore orificiorum ventriculi. Sedes atrocissimi cruciatûs erat vel in fine pectoris, ubi sterno adhæret mucronata cartilago, vel in spina dorsi circa undecimam vel duodecimam thoracis vertebram. Jam notum est, quod dextrum orificium, seu pylorus medio hypochondriorum spatio assurgens sub mucronatâ cartilagine situm suum adipiscatur eâ ipsâ in parte, ubi vulgò dicimus esse scrobiculum cordis, sinistrum verò in eâ quam designavimus thoracis regione, diaphragma penetret ac spinæ adsitum sit! Describebant verò hunc suum dolorem tanquam tensivum & compressivum, nonnulli quasi cingulô sese constringi ajebant, quibus paraphrasibus sine omni dubio spasmodicum orificiorum motum exprimere satagunt. Nam spasmorum in œsophago & ventriculo præsentiam satis arguebant & impedita inter dolorum faces, deglutitio, & tanta constrictio, ut post pauca quædam assumpta ventriculus nihil admitteret, quæque ingesta fuerant, cum ineffabili anxietate, angustiâ ac pressionis sensu ferret. Ructus dolorem leniebant. Idem malum à bile ortum, prout jam Hippocrates Cardiogmum ejusmodi descripsit, sæpius alio tempore tractavimus. Post injecta enemata & sacculos, antispasmodica cum stomachicis sociata egregiè profuerunt. Propter insignem efficaciam laudare possumus Tinct. rubram, quæ autorem habet notum Medicis nomen C. Bontekoe. Constat illa ex ⊖ tartari & ⦶ fl. ♃ pulverif. & deton. in crucibulo; huic ⊖i affunduntur ▽ menth. vel aliæ pro lubitu, post solutionem & filtrationem adduntur nonnulla aromata atque semina carminativa. Superatis aut mitigatis doloribus exhibuimus, quæ materiam morbificam lentore suo orificiis ventriculi adhærentem inciderent ac attenuarent, ut evacuatio cum euphoriâ tantò facilius suscipi posset. His factis ventriculum roboravimus, inter roborantia autem præcipuô locô commendavimus Tinct. vitriol. ♂t. tartarif. D. Ludovic. ritè paratam, eamque in aqua Cinamom. propinavimus. Nec utilitate caruerunt stomachica amara e. g. Ess. absynth. c. D. Wed. Ess. anticacheт. Pont. &c. Vinum, cui chamomilla fuit infusa, cum insigni fructu quidam hauserunt. Non paucos reperias, qui commissô quódam errore in cibis ante commemoratis aut aliis viscidis ac duræ digestionis, nec non cerevisiâ fœculentâ in immanes hosce cruciatus relabuntur; quod ne fieret, auctores eis fuimus, ut

ut ad avertendum malum ſubitò poſt ejuſmodi erratum gr. X. piperis deglutirent. Nec ſinapi laude ſuâ defraudandum eſt, rectè hoc etiam nomine à Paracelſo commendatum; ac negari nequit, quin & egregiè fermentationem promoveat viſcidumque reſolvat. In his ſimplicibus non pauci, qui noſtris conſiliis obtemperaverunt, majorem eſſe efficaciam deprehenderunt, quàm in Eſſentiis carminativis, vulgò cognitis, in Eſſ. caſtorei, aut miſturâ, quæ per aliquot annos ſtrepitum excitavit, ex Elix. Propr. P. ſ. acid: Eſſ. jamjam nominatâ caſtor. & -^- 9xci aniſ. quam ſævitiam Cardialgiæ experti quotidiè bis integro ferè luſtro uſurparunt.

Paulò infrequentior eſt affectus, Urinæ ſuppreſſio; non defuerunt tamen exempla, ac hóc ipſo anno alicui illuſtri matronæ eadem lethalis fuit. Quotieſcunque verò ad ægrum ſuppreſſione urinæ laborantem vocati fuimus, prima ſemper fuit cura, indagare, an urina verè à ſanguine & ſero ſeparata ſit, & ubi nobis eâ de re ex certis ſignis conſtitit, ſedulò inquiſivimus, an in renibus, an in ureteribus, aut tandem in veſicâ vel urethrâ cauſa ſuppreſſionis lateret? Aliquantò rarius contingit, ut partes heterogeneæ in ſanguine ac ſero ita implicitæ & permiſtæ ſint, quò minus urina inde per poros & canaliculos renum, pelvis cavitatem ſpectantes, ſecerni queat, quâ de re Williſius *in pharmac. ration.* conſulendus, aut ſerum ſolitò copioſius per alia corporis loca effluat. Illud autem crebrius uſu venit, ut pori, per quos urina tranſcolari debet in renibus, reddantur anguſtiores modò *ab obſtruentibus*, ſanguine ſcilicet coagulato, pure, pituitâ, calculis, modò *à comprimentibus*, inflammatione, tumoribus ſcirrhoſis ac aliis &c. modò autem *à conſtringentibus* in refrigeratione *regionis lumbaris* &c. In his caſibus propemodum unicè ægri conqueruntur de dolore fixo & gravatico circa renes, ſpinamque dorſi ſummâ cum difficultate flectunt, urget etiam interdum vomitus. Acutiſſimi verò & pungentes dolores premunt cum vomitu & ſtupore cruris, quando vitium ac præſertim calculus in ureteribus deprehenditur. Non minoribus moleſtiis miſeri exagitantur, quando ſuppreſſio urinæ naſcitur ex tumore circa ureterum in veſicam ingreſſum. Convulſis verò & ſpaſmodicè conſtrictis ureterum fibris muſculoſis propulſioni urinæ ſine dubio inſervientibus, urinæ ſuppreſſio ubique ſequitur, ſed non tot ſtipata ſymptomatibus. Veſicæ tunicâ exteriori ſeu muſculoſâ paralyſi affectâ fibræ ſeſe contrahere, expulſionemque urinæ moliri nequeunt, & tùm veſica ſine dolore ullô tumet. Paralyſis videtur eſſe, cur in morituris quibuſdam, aliis longius, aliis autem brevius ante mortem urinæ fluxus inhibeatur. Tycho de Brahe, quem Rudolphus Imperator maximis præmiis ex Daniâ in Bohemiam invitârat, & copioſè lauteque habuerat, teſte Balbino *lib. 7. ſect. 6. c. 3. Miſcell. hiſtor. p. 255. Urinæ ſuppreſſione è retentione illius in convivio Roſenbergiano verecunda ac juſto diuturniori orta, febrique & delirio comitata die 24. Oct. A. 1601. ætatis 55. cum bonorum*

Urinæ ſuppreſſio.

omnium

omnium luctu obiit: ut ſcribit Clariſſ. Vir Johannes Mollerus *in hypomnemat. ad Alb. Bartholini librum de ſcriptis Danorum p.* 453. *ſeq.* Credibile eſt, per detentionem urinæ longiorem non ſaltem veſicam ita diſtendi, ut amplius ea contrahi nequeat, ſed & figuram ejus in rotundam mutari, ac majorem verſus orificium conſtrictionem oriri, quod genus ſuppreſſionis urinæ periculò non caret, ut rectè judicat Hildanus *de lithotom. veſic. c.* 3. & Panarolus Pentecoſt. *I. obſ.* 25. Manifeſtior eſt Iſchuriæ cauſa, quando veſicæ cervix aut urethra huic continua calculo in adultis, in recens verò natis concretâ pituitâ obſtruitur, quo pacto iterum urinæ fluxus intercipitur. Cicatrices urethræ à gonorrhœâ virulentâ eroſæ ac exulceratæ (quas vulgus Chirurgorum pro caruncülis habet) urinæ fluxum remorantur. Malum hoc apud nos eſt, proh dolor! vulgatiſſimum. Per DEI gratiam verò Iſchuriæ à venenis nobis prorſus ſunt incognitæ. Nec viſi nobis, qui culpâ vermium in urinæ detentionem inciderint. Quantamcunque verò adhibuerimus diligentiam, nondum tamen nobis innotuit, utrum muſculi abdominis, quorum efficaciam in promovendis excrementis infimi ventris minimè in dubium vocamus, quomodocunque læſi ſuppreſſionis urinæ auctores eſſe poſſint, cæteroquin non ignari, quod ex tumoribus eorundem urinæ ſuppreſſionem conſequi poſſe ſuſpicatus ſit Hildanus. In curâ nos ita geſſimus. Poſtquam immiſſo cereô aut cathetere conſtitit, in urethrâ aut orificio veſicæ impedimentum eſſe, quò minus urina effluere poſſet, ejus remotioni ſtuduimus. In cicatricibus, aut vulgò ita dictis excreſcentiis prorsùs catheterum uſus eſt eximius. Novimus, qui in ſummis anguſtiis conſtituti, immiſſo cathetere, illicò à metu convulſionum & mortis liberati fuerunt, apertâ ſcilicet urinæ viâ inſtrumenti hujus beneficio. Remotio verò cicatricum iſtarum aliam ac operoſiorem requirit curam. In tenellulis, quibus pituitæ culpâ in veſicæ orificio aut urethrâ lotium detinetur, vel ſola optimè ſeſe gerunt cataplaſmata ex radice alth. fol. malv. fl. chamom. ſem. lini, fœnugr. bacc. laur. &c. compoſita, ut & ſacculi in adultioribus, quorum unus pectini, alter perinæo imponitur. Sæpè voto reſpondit parietaria oleo frixa, calideque appoſita, vel cum cepis in formam cataplaſmatis redacta. Sulphur lycopodii cum ocul. 69. percar. ac cinnab. nat. egregiè, quomodocunque tandem illud fiat, conducit. Profunt etiam ſacculi in ſuppreſſione urinæ à diuturniori ejus retentione, ſed manûs calidæ miniſterium accedat neceſſe ad leniſſimè comprimendam veſicam. Summa Balneorum utilitas hoc in caſu eſt. In Iſchuriâ à calculo majori in veſicâ hærente, exiguus eſt, quem medicamenta reſolventia præſtant, effectus. Chirurgico auxilio opus; & reverà non pauci ante biennium calculo veſicæ per cyſtotomiam ab operatore peregrino celebratam liberati fuerunt. Modus operandi ejus per omnia, ut obiter hoc addamus, convenit cum illo, quem famoſus frater Jacobus ſub finem præterlapſi ſeculi in Gallia exercuit, nimirum, teſte Dionis *p.* 169. (verba ejus adſcribimus, quod modum circumcellionis iſtius deſcribere ſit noſtri

noſtri operatoris rationem ac methodum adumbrare) *Il introduit dans la verge une ſonde graiſſée, qui n'eſt point canelée, dont le bout luy ſert à pouſſer de la main gauche en dehors l'endroit de la veſſie où il doit faire ſon ouverture; puis prenant de ſa main droite un biſtouri long fait en forme de poignard, il le plonge proche la pointe de la feſſe gauche deux doigts loin du perinée, & le pouſſant droit vers la region de la veſſie, il l'ouvre dans ſon corps le plus près de ſon col qu'il le peut: il ne retire point le biſtouri, qu'il ne l'ait ouverte autant que le demande la groſſeur de la pierre. Il ſe ſert d'un conducteur pour conduire la tenette, qui eſt à peu près ſemblable aux nôtres; & ſouvent, avant que d'introduire cet inſtrument, il examine avec ſon doigt fourré dans la playe, l'endroit ou peut être la pierre. Quand elle eſt chargée, il la tire promptement & rudement, ne reflechiſſant nullement ſur les mauvaiſes ſuites que peuvent avoir les violences qu'il fait pour l'extraire. &c.* Confer. celeberr. Mery *Obſervations ſur la maniere de tailler dans les deux ſexes pour l'extraction de la pierre, pratiquée par Frere Jacques.* Dolendum verò eſt, quod non ſemper idonei adſint lithotomi, imò apud nos tanta eorum raritas, quanta fuit ſub initium ſeculi 16. Lutetiæ Pariſ. ubi ne unus quidem inveniebatur, qui hanc operationem aggredi auſus eſſet, quæ res Facultati Medicæ anſam dedit, ut ad Senatum ſupremum (Parlamentum vocant) recurrerent, & ab illo hominem calculo veſicæ laborantem ac propter crimina morti adjudicatum in id expeterent, ut in eo cyſtotomia tentari poſſet. Indulgentem Facultas habuit ſenatum, miſerque ille fortunam propitiam, nam & à morte & calculo feliciter eſt liberatus ex relatione Mery *lib. citat. p.* 3. Si noſtri illi, qui pro more ante tot ſecula recepto, munus externas adminiſtrandi operationes ſibi ſolis vendicant, Hippocratem evolviſſent, crederemus religione juramenti illos prohiberi, quò minus manus ſuas huic noſtro operi admoveant, nam ſuos Hippocrates voluit dicere ſacramentum, quod lythotomiam manibus ſuis celebrare nollent. Non approbavit ſeſe nobis per omnia modus operandi hujus Empyrici; nihilominus fatendum eſt, quòd non pauci ab intolerabili cruciatu fuerint ita ſublevati, ut per biennium integrum negotiis ſuis vacare potuerint, ſicut quondam doctiſſimus Hippocratis interpres Johannes Martin, Medicus Pariſienſis ferri beneficio à tortore calculo liberatus, priſtinum ægros viſendi vitæ inſtitutum repetiit, quemadmodum in *elogio Martini* narrat Petrus Seguyn. Memori autem in pectore ſemper habuimus egregium monitum Celſi *lib. 7. de Medic. c. 26. p. m.* 475. de hac veſicæ inciſione agentis: *Ad hanc curationem feſtinare*, inquit, *cum præceps ſit, nullo modo convenit. Ac neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum eſt: ſed ſolo vere, in eo corpore, quod jam novem annos, nondum quatuordecim exceſſit, & ſi tantum mali ſubeſt, ut neque medicamentis vinci poſſit, neque etiam trahi poſſe videatur, quo minus interpoſito aliquo ſpatio interimat &c.* & rurſus: *Ubi ultima experiri ſtatutum eſt, ante aliquot diebus victu corpus præparan-*

parandum eſt, ut modicos, ut ſalubres cibos, ut minimè glutinoſos aſſumat. Ambulandi vero inter hæc exercitatione utatur, quo magis calculus ad veſicæ cervicem deſcendat, &c. Hæc omnia, ſi ea quæ de ætate habet, exceperis, ut & utiliſſima præcepta Hildani in egregio libro *de Lythotom.* obſervavimus. In paralyſi veſicæ, præſertim ſi illa comitata ſit reſolutione inferiorum corporis partium, quicquid etiam ſuſceperis, fruſtra te laboraſſe comperies. Cùm calculus in ureteribus hærens Iſchuriæ cauſa fuit, initio quidem membranaceas partes ſpaſmodicè conſtrictas, exhibito oleo amygd. dul. aliiſque relaxare ac emollire conati ſumus, ac ſopito dolore deinde ſubjunximus ea, quæ calculum modeſte pellunt, id quod etiam factum, ubi concretum ſabuloſum adhuc renibus impactum eſt. A calidis pellentibus ol. ſuccin. juniper. balſamo Sulphuris terebinthinato, ∾ terebinth. abſtinuimus. Nec impetrare à nobis potuimus, ut Tinct. cantharidum, quæ ab empyricis quibusdam clanculum his, illis obtrudi, tanquam divinum aliquod remedium ab aliquo tempore cœpit, præſcriberemus. Non major apud nos honos eſt Tincturæ calcis vivæ aliisque cauſticis pellentibus. Cum circumſpecta ſolicitudine ∾ minerales acidos ægris dedimus, uſu edocti, quod exulceratis renibus noxii ſint; quinimò etiam in periculo ejusmodi corruptionis renum ne quidem pulveres ſalinos ex arcan. dupl. ⦶ depur. terr. fol. tartari &c. quibus alias frequenter utimur, offerre auſi ſumus. Spiritus acidos, ſi quando adhibuimus, in refracta doſi id fecimus. Erat hocce tempore nobis in uſu ferè ejusmodi formula:

℞ ▽ heder. terreſt.
asparag.
fragor.
petroſel. aa. ℥jjj.
Dœring. c. calcul. ℥jß
ſyr. de alth. Fern. ʒx.
∾ fragor. ʒjß
⊖ dul. ℈ß M. f. Pot.

ut & pulvis ſequens:

℞. ſem. alth.
violar.
lithoſper.
rad. glycyrrh.
lap. judaic.
ſpong. recent. quæ roſis adnaſcitur.
oſſ. dactylor.
meſpil. aa. q. v.

Quem

Quem in pellendo calculo & urina non inefficacem aliquoties experti sumus. Verùm de his agere non eſt hujus loci. Illud in Ephemeridibus meis annotatum invenio, quod artifici cuidam pulvis ex fol. geniſtæ ʒj. nucleor. ceraſ. perſic. aa. No. vj. in vino auſtriaco exhibitus in Iſchuriâ à calculo ſæpe recurrente unicè profuerit. Egenos juſſimus tunicar. ex cœpis Mß in cereviſia tenui coquere & ſuccin. albi pulveriſati ʒj. addere ac calidè bibere, quod multoties cum præſentaneo ab eis factum eſt effectu. Meminimus laudibus in cœlum usque elatum fuiſſe hisce diebus pulverem Cardiluccii contra calculum & Iſchuriam. Iſte verò ſequens eſt, ut ille, qui multa ejus notitiam redemit pecunia, nobis communicavit:

℞. ſem. 4. frigid. maj. excort.
papav. alb.
milii ☉is aa. ʒj.
c. ▽ ſaxifrag. & petroſel. fiat Emulſio,
cui exſiccatæ adde:
ſpec. diatragac. frig.
ſem. meſpil.
cynosbat. trochiſc. halicacab. carab. aa. ʒj.
millep. c. liqu. alcaheſt. Glaub. conſperſ. ℈jj.
rad. pimpinell. pp.
tartar. vegetab. ſive ſem. lycopod.
⊖ ononid. aa. ʒß.
ſacch. albiſſ. ℥jj. M. f. pulv. ſubtiliſſ.
cujus doſis eſt ʒj.

Ecce ſecretum hecatombe dignum. In Iſchuriâ ab inflammatione eximiam affert utilitatem V. S. mature celebrata & emulſiones, quibus ocul. 69. ppt. lap. percarum adduntur. Cæterum in omni urinæ ſuppreſſione expedit, ut alvus ſit libera, atque hinc nemini non nota commendatio clyſterum, quæ non tantum fæces educunt, ſed & propter ſitum inteſtini recti vices fomenti ſubeunt. Quæritur verò, num etiam purgationes conveniant? Celeberrimus aliquis Medicus eas non ita ſimpliciter admittendas eſſe cenſet. *Quidam*, pergit, *Caſſiam hoc in affectu valde commendant, & animam quoque renum vocant, & pro ſingulari remedio extollunt, alii verò eam urinam ciere & acrem quoque reddere re ipſa ſe comperiſſe putant, ideoque haud commodè in Iſchuria imprimis legitima adhiberi arbitrantur*, qua de re videri poteſt Clariſſ. Petrus Pigræus *lib.* 7. *c.* 4. *it.* Fabr. Hildanus *Cent.* 1. *Epiſt.* 34. & 35. & tandem doctiſſimus vir ita concludit: *Loco itaque purgationis tutius & commodius clyſteres, quoties opus erit, adhiberi poterunt.* Enim verò Collega noſter

noſter D. Pauli obſervavit, quòd in obſtructione urinæ diuturniori, & tantâ quidem, ut muſculoſus corporis habitus in tumorem œdematoſum jam elevaretur, nephritica cum laxantibus maritata, ac copiosè per aliquot dies ingeſta, opem unicè tulerint: Et certè experientiâ convicti ſumus, quòd laxantia tùm quidem proſint, quando vel maſſa humorum heterogeneis partibus ita abundat, ut ſecretio urinæ nulla fieri poſſit, vel ſerum ad alia corporis emunctoria copioſius affluit, ac ibidem ſtagnat. In aliis verò caſibus purgantia potius damno eſſe, quam emolumento, ſumus quam perſuaſiſſimi. Eorum tamen morem laudamus, qui ſublata urinæ ſuppreſſione laxans accipiunt, quod illuſtri cuidam Polono, crebrius urinæ detentione afflicto, in uſu erat. Ferè exciderat, quòd in egenis poſt lapſum urinæ ſuppreſſionem viderimus; hanc verò à thrombo ſeu grumo ſanguinis derivavimus. Multum ſolatii ſunt experti miſeri ex pulv. ad caſum D. Ludov. ocul. 69 ♄ diaph. & ſperm. ceti, ut & miſtura ex eſſent. pimpinell. hyper. agrimon. unguento carminativ. Auguſt. externè illito, quod in caſu ab alto planè egregium eſt. Cæterum, quando in renibus calculus grandior, quam ut per ureteres in veſicam deſcendere poſſit, urinam ſupprimit, antiquis etiam in uſu fuit alia manualis operatio ac inciſio, nobis hodie ignota, quâ lapidem hunc, ad quem urinæ fluxus allidebatur, removerunt. Meminit ejus Hippocrates, ſed quia locus ille nobis non incidit, ſiſtimus teſtem prælaudatum jam ante Anatomicum & Chirurgum J. Mery *in libro citato* ita ſcribentem: *On trouve auſſi dans le même Hippocrate, que l'on pratiquoit encore une autre operation de la taille, par laquelle on tiroit la pierre du rein. Mais ſoit qu'Hippocrate n'ait point décrit ces operations, ſoit que les ayant décrites, elles ne ſoient pas venues juſques à nous, non plus, que pluſieurs autres de ſes ouvrages, nous n'avons aucune connoiſſance de la méthode, dont on ſe ſervoit de ſon temps &c.*

Volvulus. Per trimeſtre hoc ſpatium volvuli exemplum in fœmina, quæ per totam vitam, quantum meminerat, alvo fuerat tardiori, conſpeximus. De vago, ſed exquiſitiſſimo dolore circa umbilicum conquerebatur, & ob cruciatus acerbitatem mortem crebrò expetebat, quod de aliis Iliacis jam olim notavit Aretæus *lib. 2. de curatione acut. c. 5.* Præterea fixum eumque acutiſſimum dolorem in inguine dextro ſenſit, de quo acerbiſſimè etiam olim querebatur juvenis, qui poſt lac & vinum copiosè hauſtum, ac lactucam exæſtuante corpore eodem die ingeſtam in paſſionem iliacam inciderat. Hæc verò doloris ſedes confirmare videtur eorum ſententiam, qui partem affectam ſtatuunt eſſe ileon, aut potius finem ilei. Et certè ileon ita conformatum eſt, ut in ejus anfractibus excrementa craſſa immorari queant, meatus quoque in fine anguſtior, quam in aliis locis, & ſi Hildanum audiamus *Cent. 1. obſerv. 61.* facilè in conſenſum trahit valvulam coli, eamque conſtringit, quo ipſo tranſitus excrementorum omnino prohibetur. Itaque in ea ſumus ſententia, quod, quotiescunque *à fæcibus indu-*

induratis ab assumptis aut deglutitis chordapsus oritur, ileon, aut potius ilei finis maximè omnium afficiatur, ac πρῶτον δεκτικὸν sit hujus mali. Si verò aliundè volvulus oriatur v. g. *à compressione & strangulatione intestinorum* in herniis, quamvis & tum potissimum ileon affici notum sit, *à vicinarum partium tumoribus*, e. g. *à pancreate scirrhoso* apud Kerkring. *obs.* 42. *à tumore mesenterii* apud Hildanum *Cent.* 1. *obs.* 51. & *ani* apud Tulpium *lib.* 3. *obs.* 10. *à coalescentia intestinorum post eorundem exulcerationes & erosiones* apud Barthol. *Cent.* 6. *H. A. obs.* 38. non ibimus inficias, quòd primus mali fomes etiam in aliis intestinis delitescere sæpè soleat. Hinc fortè motus Hippocrates intestinum expresse non determinavit, & si ad descriptionem ejus attendere voluerimus, sufficienter liquebit, illum in ea fuisse sententia versatum, quod præcipuè colon in nostro morbo afficiatur. In historia mulieris iliosæ *lib.* 3. *epid. æg.* 9. *labores seu dolores*, inquit, *circa hypochondria aderant, qui in inferioribus secundum ventrem locis cum torminibus assiduis urgebant.* Notum verò satis est, quòd sub nomine hypochondriorum regionem epigastrii pariter comprehendat Hippocrates, adeoque hac sua descriptione indicet, maximè omnium pati colon, utpotè quod hypochondriorum & epigastrii regionem non exiguam occupat. Conf. Hippocrat. *lib.* 3. *de morb. sect.* 5. Sed nos ad nostram ægram revertamur. Admodum inquieta erat & crebrò sese jactabat, quod etiam aliis iliacis familiare, adeò, ut Cœlius Aurelianus hoc malum arbitretur dici volvulum, quòd, quos istud exagitat, præ doloris vehementia convolvantur, nec quiescere possint. Manifesta quarto morbi die inflammatoriæ febris aderant indicia. Nos præmissis sine effectu clysteribus, fomentis, linimentis & cataplasmatibus venæ sectionem urgebamus, sed ad illam planè ægra sese persuaderi non patiebatur. Ad inflammationem itaque tollendam, & dolores leniendos conversi sumus; sed frustra laboravimus; cum per biduum artis præsidia nullum ei levamen attulissent, ab iis abstinere decrevit. Circa vesperam diei sexti vomitus enormes superveniebant, ac negato per tot dies per inferiora fœcibus exitu, per os stercora ejiciebantur, motu peristaltico intestinorum inverso. Inter mille tormenta ferè deficienti ac per tres dies variis vomitibus fatigatæ singultus accedens, cum incredibili æstu ventriculi spem faciebat, brevi adfuturam mortem tot votis desideratam, quam imperterrito animo exspectavit, fortior Calano Philosopho ex Gymnosophistis Indis, qui vel ex fastu, vel præ doloris colici vehementia in pyram sese conjecit & combussit, ut narratur, non tamen sine notabili circumstantiarum differentia à Diodoro Siculo, Curtio *lib.* 10. Arriano *lib.* 7. Valerio Maximo *lib.* 1. & Strabone aliisque. Ante mortem alvus soluta quidem est, sed sudor gelidus, frigus extremorum ultimam instare horam nunciabant, quæ etiam brevi post secuta est. In alia notavimus fœminâ iliacâ biduo ante mortem sedes nigras spontè erupisse, quod nobis signo fuit intestini sphacelati, nam inflammationem intestinorum in gangræ-

nam & sphacelum subindè in hoc morbo abire, non tantum Sylvius, sed & alii testantur, & experientia convincit, nisi forte volueris ejusmodi dejectiones à suppuratione intestinorum deducere, quò quidem respexisse videtur Aretæus, scribens: *lib. 2. acut. c. 6. Multi quidem vi tormentorum repentè intereunt: aliis intestinum suppurat, deinde nigricans, tunc & putrefactum excidit, atque ita deficiunt.* Pauperibus quibusdam pulverem Joelis magnæ fidei ac experientiæ practici, sæpè iterumque justo tempore datum Iliacis profuisse scimus; iste mirâ simplicitate sese commendat, & componitur ex *flor. luteor. chamæmel. sem. malvæ* aa. ℥j. exhibetur cum tepido *flor. anethi* decocto. Nec minus nobis notum, quod ex usu jusculi carnis vitulinæ, in quo malva fuerat cum flor. chamom. decocta, aliquoties repetito, Vir iliacus pristinam recuperarit sanitatem.

Caloris & frigoris subitanea vicissitudo.

Nunquam patuit nobis melius, quàm per trimestre hoc spatium, quantum improvisa ac subita mutatio aëris calidi aut tepidi in frigidiusculum aut quodammodo horridiorem, aut siccioris in humidum valeat in concitandis catarrhis, flatibus, dolore ventriculi, diarrhœis, &c. Nam multi molestias hasce passim experiebantur, tametsi vix unus & alter statim Medicorum subsidium imploraret. Inter illos, qui damna perpessi sunt, numerandi opifices, quibus in more positum est cœlo paulò fervidiori abjecta tunica etiam sub dio, si occasio ferat, & opificii genius requirat, exantlare labores; hi enim, si paulò sint teneriores, aut honestius educati, in molestias ante memoratas incidunt, quas tamen diuturna consuetudo satis tolerabiles illis reddit. Hanc aëris vim alii paulò lautioris sortis in vere evidentius experiuntur, quando justo citius pelliceas vestes abjiciunt, & cum aliis levioribus commutant. Profectò non semel hac occasione in febres lapsi sunt. Omnium maximè *improvisa frigiditate valetudinarii plectuntur, ob organa quædam perspirationi dicata valdè imbecilla, tenuemque corporis habitum, ut ponderi supervacaneo ferendo non sufficiant, quin aliqua sensibilis humorum eruptio vel statim hominem opprimat, vel parti minus sanæ impacti* (scilicet humores) *diu excrucient, &c.* ut observavit Listerus *in Comment. in Sanct. static. sect. 2. aphoris.* 10. Tanto magis mirandi sunt Mosci, de quibus hæc notatu digna leguntur *dans la relation de trois ambassades de Carlisle p. m.* 47. *qu'ils sont tellement accoutumés au froid & au chaud, qu'ils entrent de l'extremité de l'un dans l'extremité de l'autre, sans que ce changement incommode leur santé. On y voit de petits enfans sortir en chemise de leurs chambres chaudes l'hyver, & après s'être vautrés quelque temps sur la neige dans l'extrémité du froid, retourner à un excès de chaleur, sans que ce changement de qualités contraires leur cause de l'alteration, &c.* Plebs in Curlandia aliquâ ex parte ad indolem Moscorum hac in re accedit, nam postquam & hæc in tuguriolis suis immodico calore, frictione, ac vapore ex aqua candentibus silicibus, ex quibus fornaces eorum parantur, affusa, sudores largissimos provocavit, illicò frigidissima aqua corpus suum perfundit

fundit, ac ad labores consuetos redit. Lepidè describit hunc eorum morem J. A. de Brand in *Itinerario* germanicè per Henninium sub initium seculi hujus edito *p. 76. seq.* Plebs, inquimus, in Curlandia hæc citra damnum sanitatis facit. Alia est ratio aliorum; nam quod subitaneam aëris calidioris cum frigidiori commutationem non omnes impunè ferant, docet exemplum Nobilis apud Clariss. Lentilium in *Miscell. Med. pract. part.* 1. *p.* 213. Is media hyeme, cum hypocaustum vehementius incaluisset, *tunica soluta, pectoreque nudato subito frigidum aërem subiit, ab eoque tempore dolorem sentire cæpit, adeo debilitato pectore, ut etiam æstate ardentissima opus habuerit illud pulvinari fovere, quod ni fecisset, statim lancinans dolor omne spatium, quo sternum exporrigitur, occupabat. Nunquam plane dolor cessavit, quodsi tamen pectore non probè munito in publicum prodiisset, exacerbatur*, referente eodem Lentilio.

Dysenteria oppidò erat rara, nisi quod eam in aliquibus ex morbillis ægrotanti sub morbi declinationem observaverimus, sed non nisi faustam ac salutarem. **Dysenteria.**

Primo Octobris die cœlum nubibus obductum erat, spirabant venti, ac pluebat. Uno alterove die gratior aër, sed in septimum usque tum ventis, tum pluviis turbidus erat, ab 8. usquè ad 23. ferè semper amœna autumnalis aura nos fovebat. Per residuos Mensis dies plerosque nebulæ, venti, pluviæ, aëris serenitatem modo magis, modò minus turbabant. In Novembris initio post ventum frigidum & pluviam terra pruina & frigore rigebat, at vis frigoris per pluvias & nives usquè ad 9. obtundebatur, quo aura cœpit esse verè brumalis. Nondum elapso octiduo frigus remittebat. Horridior tempestas ac ingratior fuit propter continuas nebularum, ventorum, pluviarum, nivium frigoris &c. vicissitudines, propemodum usque ad mensis finem. Nec lætiores nobis per Decembrem ferè totum illuxerunt dies, imò venti subindè magis tumultuabantur, ac frigus modò levius, ut die 10 & 20, modò verò intensius, ut 17. corpora nostra continuis aëris mutationibus obnoxia graviter afficiebat. **Constitutio aëris in Octobr. Novembr. Decembr.**

Hoc tempore rursus catarrhales morbi omnis generis longè frequentissimi erant, capitis dolores & odontalgiæ non paucos fatigabant. Hypochondriaci ac splenetici à magno symptomatum circumagebantur turbine; nonnulli etiam in melancholiam incidebant. Præterea illa, quam descripsimus, aëris intemperies peperit cachexias, hydropes, ulcera maligni moris in pedibus, & non paucis, etiam phtisicis fuit lethalis. Senes, qui alias autumno non malè agunt, vomitibus, diarrhœis, stranguriis ac dysuriis infestabantur. Asthma humorale his illis molestum erat. Ischiades & alii morbi podagrici malè mulctabant alumnos suos. Dolores circa scapulas molestè ac diuturnè exagitabant illos, qui nondum in castris Arthriticorum militabant. Ejus generis ægritu- **Morbi hujus temporis.**

ægritudinem aliis remediis nihil proficientibus hac via ſuſtulit D. Preus: manè laxantia exhibuit, circa noctem verò anodyna propinavit, ac loco dolenti Emplaſt. de melilot. & ſpermat. ranar. mixtum tam felici eventu impoſuit, ut mox halcyonia ſequerentur. Scorbuticorum corpus variis notabatur maculis.

Maculæ Scorbuticæ.

Viſa fuit valetudinaria ſex annorum puella in noſocomio ad S. Sepulchrum à D. Preus, cujus exhauſtum corpuſculum creberrimè punctis atris tanquam ſtigmatibus quibusdam diſtinctum fuit. Hæ maculæ evanuerunt multoties, ſecutâ oris hæmorrhagiâ. Narium hæmorrhagiam in lepida puella parentibus hypochondriacis nata febri cum ſcorbuticis maculis laboranti admodum ſalutarem obſervavit D. Pezoldus. Illa, poſtquam ſub vario cœlo, pluvia, nebulis aliquando fœtentibus &c. quotidiè in ſuburbio per lutum non raro ad crura usquè pertingens ſcholam quamvis mephitim olentem frequentaſſet, à meridiè inhorruit, ſubſequente ſummo æſtu citra ſitim, cum ſomnolentia ac ſudore copioſo vires admodum dejicienti. Cum morbus per aliquot dies hac ratione proceſſiſſet, grandes in facie maculæ viridi colore eruperunt; die autem morbi decimo quarto puſtula ex virore livida in medio manus digito cum tumore magno, rubro radiosque in brachium diffundenti effloruit. Comitabantur lancinans capitis & membrorum dolor, acutiſſimæ in hypochondriis puncturæ, agrypnia, deliria, pavores & reſpiratio anxia. Recurritur die ſequenti demum ad Medicum. Iſte exhibet pulv. bezoard. D. W. c. nitro & tantillo camphoræ, & potionem ex Decocto. citri, gelatin. C. C. ſyr. rub. id. & acetoſit. citri, ut & ol. amygd. dul. cum camphor. pro leni deglutitione, externè ex mandato ejus maculis adſperſus eſt pulvis ex farina fabar. flor. ſambuc. myrrh. ceruſſ. & camphora. Nocte, quæ diem hunc excepit, ſudor non adeò effuſus fuit, naturâ moliente narium hæmorrhagiam, quæ etiam ſecuta eſt cum ſummo levamine, nam mox dolores capitis, hypochondriorum punctiones, anxietates & dyſpnœa multum de ferocia remiſerunt, inflammatio pariter in gangrænam tendens fuit diſcuſſa. Effloruere aliæ puſtulæ virides, quæ ſponte ſua apertæ ſaniem ſpiſſam fuderunt, ſucceſſit etiam ophthalmia, fortè quod non ſatis ſanguinis ex naribus ſtillaſſet, quæ tamen & ipſa profligata fuit pulvere ex ♁ diaphor. C. C. ppt. Nitro &c. & collyrio ex ▽ chelidon. maj. roſar. ſacch. ſaturn. & nihil. alb. Tardè puella recuperavit vires, nam ſex ab exantlato morbo ſeptimanæ præterlapſæ ſunt, antequam illæ redirent. Hoc præterea notatu dignum eſt, quod virulentia materiæ in puſtulis frontis tanta fuerit, ut ſupercilia inde eroderentur. Penetrantiſſima camphoræ etiam virtus inde colligi poteſt, quòd ſudor poſt uſum camphoratorum exquiſitè camphoram redoluerit.

Exulceratio renum.

Abſceſſus ſeu ulcera renum, unde ſcaturire ſolet mictus mucoſo-purulentus, graviſſimum eſt malum, in uno alterove his menſibus, præcipuè verò

verò posthac in adolescente illustrissimis progenitoribus sato, nobis multum peperit laboris ac tædii, sed parum præmii. Is ab infantia valetudine usus fuerat causariâ, & inter crebros morborum insultus pueritiâ excesserat. Habitus corporis, cum ad eum vocaremur, talis erat, ut credere posses, eum esse phlegmaticæ constitutionis, quamvis ab ortu sanguinei fuisse temperamenti, nobis admodum videretur verosimile. Laboraverat iste tum jam per biduum febri vehementissimâ, quam ex censu inflammatoriarum aut suppuratoriarum esse, ex pulsu & aliis circumstantiis augurabamur; ista, post exhibitam cum præcipitantibus emulsionem spe citius desiit, & nos abundè convicit, quòd utiquè suppuratio, quam febris satis intensa nonnunquam comitatur, facta fuerit. Itaque ad solicitum excretorum examen conversi sumus. Meruit omnium maximè attentionem urina, quam industriè per aliquot dies, imò & septimanas cum aliis phænomenis consideravimus. Illa simulac reddita fuerat, crassa ac turbida existebat, lactis sero non absimilis, & deterrimo odore nares feriebat, tandemque quiete aliquot horarum deponebat sedimentum viscidum & cohærens, narium muco non dispar. Hujus crassamenti viscidi ac glutinosi, quod urinæ permistum cum eâ defluebat, magna erat quantitas, & minimè vani fuerimus, si aliquot uncias per diem unum fuisse excretas, dixerimus. Tametsi verò intra quinque aut sex horarum spatium ad fundum matulæ materia ista subsideret, reliquum tamen urinæ per istam separationem non reddebatur clarum, sed turbida jumentorum lotia imitabatur. Crebrò ad emittendam urinam stimulabatur, quô ipso cum somnus ejus interrumperetur, admodum languere cœpit adolescens. Cum crebrô illô mictu conjunctus erat lumborum ardor, & dolor ad collum vesicæ. Ante effluxum urinæ de distensione, inflatione ac tumore vesicæ conquerebatur, qui molestiæ sensus, redditâ urinâ multum minuebatur. Sed hoc permolestum ac grave ei accidebat, quòd ubi tantillum urinæ ei esset reddendum, simul quoque stimulum in intestino recto sentiret, & odiosa ejiciendi cupiditate urgeretur. Sensum ardoris quoque in urethrâ & in collo vesicæ percipiebat, quando urina erat excernenda, quamvis non planè ipsam vesicam & ureteres excluderemus, eò quòd continuò mingere æger conaretur, quod nobis indicio erat, per defluxum aliquot saltem guttularum urinæ per ureteres, stimulum continuum ad excretionem induci. Nos quidem certi satis eramus de abscessu, nam materiam illam, quæ in urinâ post aliquot horas fundum matulæ petebat, esse pus, non tantum ex fœtore gravi, sed & ex eo, quod vitro urinario aquæ tepidæ immissô, sedimentum non solveretur, & urina clara non redderetur, quod fieri solet, ubi pituita sola urinæ permista est. Suspicio gonorrhœæ virulentæ in adolescente valetudine adversâ per totam vitam pressô, & solicita Ephororum inspectione educato, locum nullum habebat. Si dixeris, juxta Horatium Augenium, purulentam materiam non ima

 petere,

petere, sed per urinam fluctuare, respondebimus, eam vero consonam non deprehendi, nisi illud Augenius velit, pus non statim subsidere, sed per urinæ corpus per aliquot horas esse dispersum. Quantitas autem puris nos facilè convincebat, non vesicam, aut ureteres, sed renes abscessu, aut si illud magis placet, ulcere obsideri. Sed verò illud nobis obscurum erat, & adhuc est, an renum abscessus, quô purulenta materia coërcebatur, ex phlegmone oriretur, aut à calculo, qui renem vel suo pondere contunderet, vel attritu comminueret ac exederet? In priorem sententiam, ut verum fateamur, magis propendebamus, tùm propter febrim, de quâ ante diximus, tùm quòd nunquam hactenus calculum exclusisset. Accedit, quod ipsa genesis calculi renum cum Celeberr. Stahlio *in pathologiâ membr. 6. artic. 2. à stasi inflammatoriâ ac apostematis hinc orientis ulceroso escharotico muco probabilissimè deducatur.* Sensum ardoris pus fœtidum cum urinâ transiens per vias urinarias mordendo excitare tantò verisimilius nobis erat, quòd urina salsior & tenuis eam molestiam nonnunquam inferat. Non dubitamus, quin procedente tempore excoriatio vesicæ secutura esset, quam tùm maximè metuebamus, ubi importuna ad deponendam alvum irritatio in intestino sese magis ac magis exerebat. Hanc de morbo fovebamus sententiam. Nam nullum indicium nos cogebat in hoc subjecto ex urinâ mucosa cum doctissimo Listero in *exercitat. de calc. human.* quam *exercitat. anatom. tertiæ conchyliorum bivalvium* addidit, suspicari, vesicæ corpus esse cancrosum. Securi etiam eramus, exploratione & per digitum Chirurgi in anum, & per catheterem in ipsam vesicam immissum, factâ, de absentiâ calculi in vesicâ, ex cujus magnitudine, figurâ & motu, &c. dejiciendi cupiditatem idem Vir. Clariss. derivat. In curâ, cum egregiè sese gessissent emulsiones, placuit earum usui porrò insistere, imò suaseramus usum ipsius lactis, aut seri caprilli, cui infudissemus, nisi æger reluctatus fuisset, modò unam, modò alteram ex sequentibus *radicibus*: Sassaparill. chin. alth. cyperi, petrosel. & schœnanth.; *herbis*: Veron. heder. terrest. musc. saxat. flav. auricul. mur. equiset.; *floribus*: malv. hyper.; ex *lignis*: Lentisc. nephrit.; ex *fructibus*: jujub. & sebest. sed ad ejusmodi infusa ac decocta adhibenda nec persuasionibus nec precibus, aut comminationibus impelli poterat. Jusculum ex radicibus alth. & malv. cum summâ nauseâ bis terve adhibuit. Proponebatur ergò mulsum, & cum illud pariter brevi fastidiret, mellita & saccharata alia ob conspicuam in iis vim abstergendi commendabantur, quæ tamen & ipsa non diu ei erant ad palatum. Deinde ab Ephoro adigebatur ad adhibendum pulverem ex ocul. 69. bolo armen. gum. arabico & aliquot guttulas bals. peruviani vel saccharo permistas, vel vitell. ovor. dissolutas &c. Præter clysteres etiam in vesicam injiciebantur à Chirurgo ea, quæ ad dolorem & ardorem leniendum ac abrasionem præcavendam accommodata judicabantur. His remediis cum contra pertinacissimum & molestissimum affectum per tres circiter

circiter ſeptimanas eſſet pugnatum, ſymptomata quidem multùm remittebant, magna tamen purulentæ materiæ quantitas ſemper adhuc in urina conſpiciebatur. Fatigatus à nobis æger, viciſſim nos non parum fatigaverat, ac pertæſus moræ Medicum, qui cum Collegâ quodam noſtro ante noſtrum acceſſum curationi præfuerat, ex itinere reducem denuò advocat. Ego breviter expoſui, quidnam de morbo ſentirem, quænam in abſentiâ illius cum Collegâ altero communi conſenſu facta eſſent, quæque porrò molienda eſſe, crederem; ignarus, quænam ei de morbo ſederet ſententia? Multoties expertus ſum, in conſultationibus Medicorum idem fieri, quod in curiis & judiciis fieri ſcribit Vir Clariſſ. Hubertus Loyens in tract. *de Curia Brabantiæ c. 16. p. m. 127.*: *Reperiuntur nonnulli, qui in ſententiis dicendis, quum id, quod dicturi erant, videant ab aliis, qui priores dixerunt, quaſi præoccupatum, eosque pudeat, vel idem repetere, vel palam in ſententiam priorum ire, correctiunculas quasdam addunt, quærentes in ſcirpô nodum, aut ſophiſticis ſubtilitatibus aliorum ſententias enervant, ne cuiquam ſuccubuiſſe, aut quicquam conceſſiſſe videantur. Alii præterea ſunt, qui nihil explicatè, clarè & apertè dicunt, ſed compoſitis verborum involucris judicium ita concipiunt, ut ad utramque partem accommodari poſſit, more carminum Sybillinorum, idque eo ſtudio faciunt, ne à majorum gentium diis diſſentire videantur. Alii prolixitate, & longis verborum ambagibus ita ſe intricant & involvunt, ut nodum cauſæ reperire non valeant, & filo Ariadnis opus habeant, quò ex iſtis Mæandris ſeſe explicent.* H. J. Quid multa? Poſt longam diſceptationem novum proponebatur remedium, cujus laudes mirificè celebrabantur, illud erat balſamus ſulphuris terebinthinatus, de quo bis ſingulis diebus 14. guttæ eſſent capiendæ. Modeſtè reſpondebam, notam mihi hujus medicamenti virtutem, nec ignorari à me, quantoperè illud à Sylvio ad ulceris mundationem ac conſolidationem, ſi ejus nimirum aliquid ulceri inſtilletur, *lib. 1. prax. medic. cap.* 40. efferatur, interim tamen cautelam Celeberr. Wedelii de balſamo hoc aliis terebinthinatis præſertim in tantâ doſi teneris ac delicatis ægris non exhibendis, videri tantò magis obſervandam, quòd Illuſtriſſimus adoleſcens etiam gratiſſima remedia nonniſi cum ſummâ nauſeâ caperet. Excanduit his auditis vehementiſſimè, ac diſceſſit. Quid fit? Perſuaſus ab Ephoro ſuo æger ſumit 7. guttas, ſed incredibile dictu eſt, in quantas inciderit anxietates, quantos dolores in renibus, quantum ardorem in reddendâ urinâ hinc perpeſſus fuerit. Itaque non niſi blandiora remedia, cum in nos curæ onus eſſet devolutum, habuere locum, ac inter ea conſervam roſarum cum pulveribus quibusdam remiſtam laudare poſſumus. Profecimus menſis ſpatio tantùm, ut & materia purulenta multum minueretur, & ſymptomata reliqua ceſſarent. Enimverò brevi tempore illa halcyonia durarunt. Nam poſtquam denuò triduanâ, ſed valdè æſtuoſâ febri correptus fuiſſet, rurſus purulentam ac mucoſam urinam cum ſymptomatibus ſolitis excernere cœpit. Irriti fuerunt

labores noſtri per tres menſes, quandoquidem præfractè uſum omnium remediorum adoleſcens reſpueret. Chirurgus poſt tot hebdomadas fluxum purulentæ materiæ imminui cernens, plenariam ſolius injectionis, quæ ex radice ariſtoloch. rotundæ parabatur, beneficio, reſtitutionem pollicetur; Pactus ſibi ducentorum Imperialium præmium, quod etiam conſecutus, cum purgato diuturnitate temporis abſceſſu, purulentia amplius in urina non cerneretur. Nec verò habuit, cur diu Chirurgus criſtas erigeret, nam adoleſcens præterlapſis aliquot menſibus in priſtinum relapſus eſt ſtatum, metuendumque eſt, ne eadem illum fata, quæ puellam quandam ſeptem annorum peſſundederunt, maneant. Hæc cum per ſeptem menſes lotium purulentum minxiſſet, febre contabuit, ac mortua eſt. Placuit D. Klaunig cultro anatomico in conſtitutionem renum hâc in puellâ inquirere. Quod ubi factum, renem ſiniſtrum juſto majorem deprehendit, tubuli iſtius interni partim ſcirrhoſi erant, partim pus plorabant. Ren dexter ita exeſus apparebat, ut externa ejus tantum tunica ſupereſſet, quâ tanquam burſâ collapſâ puris aliquæ reliquiæ includebantur. Corruptio jam ſerpſerat ad muſculum pſoas, qui viridi infectus colore inter digitos ejus præ nimiâ mollitie defluxit. Interior veſicæ urinariæ tunica pure erat obducta; prope cervicem veſicæ latitabat calculus inſtar ſpongiæ poroſus, albicans, magnitudine ovo gallinæ reſpondens, ſed quod mireris, pondere tantum dimidiam æquans unciam, qui urinæ fluxum ultimis vitæ diebus fuerat remoratus, ac fata miſeræ accelerarat. Pudenda ob materiam purulentam valdè acrem excoriata erant. Cætera viſcera immunia à labe inventa ſunt, niſi quod lien æquo minor, hepar autem tantò grandius foret. Folliculus fellis bile turgeſcebat. Aliàs notatu digna ſunt Fernelii *de part. morbis & ſymptom. lib. 6. c. 12. p. 316. ſæpè vidimus totâ renis carne ac ſubſtantiâ pereſâ, ambiente tanquam marſupio membranâ pus calculoſque multos obvolvi.*

Febris Quartana. Quartanæ febres multos omnis ætatis homines excruciabant. Cura, nec in ſenibus quidem uſque adeò ardua erat, quam hoc ferè modo inſtituimus: per aliquot dies ſalia digeſtiva bis etiam in die pro indole ægrorum exhibuimus. Horum virtus magna eſt, ac meminimus ſolum tartar. vitriol. in juſculo quotidiè exhibitum Illuſtriſſimæ matronæ ſexagenariæ, quævis medicamenta nauſeanti, ante aliquot annos egregiè profuiſſe, vimque febris inſigniter enervaſſe. Certè hujus, ac miſturæ cujuſdam antifebrilis beneficio febrim pertinacem feliciter ſuperavit. Digeſtivis ſubjunximus evacuantia mitiora, & quidem, ubi ex noſtro arbitrio res geri poterat, in formâ infuſorum ex rad. gentian. helen. polypod. fibr. helleb. nig. fol. trifol. fibr. card. bened. ſummit. cent. min. comar. abſynth. cort. citr. tartar. tartariſat. fol. ſenn. ſ. ſtip. ubi verò precibus & palato ægrorum indulgendum fuit, in aliâ quàvis. Pilulas quando præſcripſimus, conſue-

consuetas apud nos massas cum extract. scord. gentian. cent. min. helleb. nig. ferè semper miscuimus, in potionibus species diatartari Mins. aliis prætulimus. Sæpè intra sedecim dies alvum quater blandè absque omni violentiâ subduximus. Diebus à laxatione vacuis ter quaterve gutt. ex Elix. antifeb. D. M. stomachic. ejusd. Ess. alexiph. &c. in vino exhibuimus. Rarò integer effluxit inter horum remediorum usum mensis absque memorabili febris remissione, quæ hâc ratione fracta vel chinatis, vel theriacâ, vel croco ♂tis debito tempore cum prudentia exhibitis facilè debellari potuit. Post febrim profligatam amara per 14. ac plures dies continuavimus, ac ita plenissimè citra ullum restans symptoma atque subsecutam recidivam Quartanarii à nobis curati convaluerunt. Aliam sortem expertus est Juvenis 20. annorum aliô modô, id est imperitissimè tractatus. Ille Octobri ineunte febri quartanâ inordinatè paroxysmanti correptus, empyricum, narrante D. Pezold, consulit. Hic Agyrta more suo intra triduum bis violentissimè ἄνω καὶ κάτω evacuat. Commota hinc fuit acriter camarina, vehementissime agitati succi vitales, & calculus in renibus sine dolore delitescens, sede suâ expulsus est. Hinc Dysuria secuta, cui obviam iturus egregius noster ex equisone Æsculapius ol. terebinth. propinat pessimis ægri rebus, siquidem non tantùm hæmorrhagia narium planè enormis inde excitata, sed & omnimoda urinæ suppressio. Ad ægrum pridie mortis ejus vocatus D. Pezold, tùm alia, tum emulsionem ex sem. viol. cum millepedibus, facto prognostico, frustra exhibuit, nam viribus exhaustus quaternarius in flore ætatis, culpa ac severè plectendâ ignorantiâ stolidissimi medicastri misere periit. Quartanis febribus, si quando aut ægrorum, aut Medici, aut viscerum infimi ventris (nam & ab horum vitiis easdem foveri certum est) culpa justo diutius durant, interdum succedunt post annos etiam febres continuæ, mali moris ac periculosissimæ, quæ nec abscessibus quibuslibet, etiam iis, qui verbo Hippocratis *infra morbum fiunt*, solvuntur, ut experti sumus in fœmina quadragenaria. Hanc febris quartana ultra annum protracta malè mulctaverat, quâ cum liberata esset, non tam medicamentis, quæ cholerica suoque abundans sensu mulier semper adversata fuerat, sed temporis longinquitate, cœlique clementia utcunque cum sanitate pristina redierat in gratiam. Diximus, utcunque; nam plenariam non crediderimus illam reconciliationem, quia spiritûs fœtorem, labiorum livorem, ac defœdationem, fuscum faciei colorem post se febris ista reliquerat. Dubiâ hac valetudine ei frui contigit per notabile temporis spatium, quô elapsô in continuam incidit febrim, eamque lethalem, secus ac alius quidam Vir Illustris, qui à quartana planè exhaustus, cum præter spem omnem optimè intra mensis spatium convaluisset, intra paucas septimanas, postquam vino & ira incaluisset, febri acuta cum pessimis symptomatibus correptus est. Et certè ne ipse quidem Hippocrates de subsecutura morte dubitasset, consideratis, provectiori

ætate viri, viribus admodum præcedenti morbo debilitatis, perpensis deliriis, singultu, typhomaniâ, involuntario urinæ & excrementorum effluxu, floccorum collectione, &c. evasit tamen feliciter & ad hanc horam sanus & salvus superest. In nostrâ ægrotante æstus vehementer erat intensus, interdum, sed noctu omnium maximè cum incredibili anxietate, inquietudine vigiliisque perpetuis; quasi præscia mortis suæ esset, nullâ suarum rerum curâ tangi videbatur. Urina multo eoque copiosissimo sedimento abundabat. Credidisses naturam velle omnia excrementa in vias urinarias deponere. Mictio erat frequens, sed pauca. Latens etiam aliqua phlogosis in ductibus urinariis observabatur. Postquam ultra 5. septimanas his malorum fluctibus jactata esset, de dolore inguinis in dextra regione conqueri cœpit, brevique post tumor, abscessus rationem utique subiens, ibidem exortus est. Vitium non esse cutaneum, sed scaturiginem habere internam, facilè apparebat. Et nisi nos omnia fallunt, morbus prægressus, corporis constitutio & omnia pathemata ante memorata, non vanam movebant suspicionem de affectione aut mesenterii, aut lienis, aut fortè utriusque. Tametsi verò Oraculo Hippocratis illi *abscessus boni sunt, qui infra morbum fiunt*; quò minus tamen in bonorum classem noster referri posset, duplex obstabat causa. Prior erat, quòd non satis distaret à morbo; ex infernis enim optimi illi sunt, qui longissimè infra ventrem & remotissimi à morbo se sistunt: Altera verò, quòd non esset κατ' ἴξιν, sed in latere dextro, cum vitium lienis & mesenterii palpabile esset. Verè enim, quod Hippocrates de hæmorrhagiâ docet, abscessibus illis applicari potest, & nisi fallimur à Dureto applicatum fuit istud Senis Coi: *Quæ fit è diverso hæmorrhagia, prava est, ut in liene magno è dextris, atque similiter in hypochondriis.* Unde exigua apud nos quidem de sanitate spes, quæ apud Chirurgum erat maxima. Nec ipsi quidem spem omnem exuissemus, nisi in sinistro latere apparuisset tumor ille, memores Herophontis apud Hippocratem: *Huic lien intumuit, inde bubo sinister, mox in crure κατ' ἴξιν facto abscessu præter spem convaluit.* Præcedenti hyeme cum febris pessimi moris cum symptomatibus variis, aphoniâ, epilepsiâ *in puero sexenni*, cum deliriis, summo capitis dolore & visûs obtenebratione *in virgine adultâ*, cum cardialgiâ, tremore partium *in famulis duobus* in unâ eademque domo sæviisset, omnesque ex singulari DEI gratiâ convaluissent, ultimò illustre familiæ caput morbus est aggressus. Tanta vehementia erat symptomatum, præsertim verò singultûs, ut omnes de vitâ ejus actum esse crederent. Nos optima alebat spes, eum ex gravi morbo eluctaturum, cùm dextro femore acerbissimus dolor oboriretur, eumque brevi post tumor exciperet, eò quod Vir & generis splendore & officii dignitate nobilissimus hepatis obstructione, ac ex immoderatiori usu meri ac irâ impetuosâ ejusdem inflammatione laborare nobis videretur. Et planè ita evenit. Adeò d.xtra dextris & sinistra sinistris ὁμόφυλα καὶ ἐντρόφυλα. Abscessus in ægrâ nostrâ

noſtrâ apertus ingentem puris quantitatem effudit. Evidenter reſpiratio & tuſſis docebat, ex abdominis cavitate purulentam hanc ſcaturire materiam. Quarto ab aperto abſceſſu die extincta eſt, nec impetrare ullô modô à marito licuit, ut cultro anatomico indice in fontem ac principium mali inquireretur, quamvis nullo modô dubitemus, extiſpicium hoc confirmaturum fuiſſe, noſtram de origine morbi ſententiam. Hi tamen abſceſſus diſtingui debent à tumore in pube apparente, cujus origo in meatu urinario vel in collo veſicæ hærere poteſt. Ad illuſtrandam noſtram obſervationem nobis addere novam liceat. Nobiliſſ. Matrona gonorrhœâ olim & periodico calculi renum tormento fatigata per aliquot annos de ſummo urinæ ardore ac lancinatione conqueſta in autumno febri corripitur ſymptomatica. Priſtini cruciatus in immenſum augentur. Inter dolorum faces febriſque ignes contabeſcit. Sumptis gelatinoſis ac emulſionibus, continuatoque uſu pulveris nephritici Volckhamm. ſulphuris lycopodii aliorumque appropriatorum, miteſcunt dolores & febris minuitur. Moderatiſſimè Eſſ. balſ. peruv. & lig. ſanct. ut & leni Decocto lign. calidè uſa reſumit vires. Ex improviſo ſtimulum ſentit ad reddendam urinam, & magnam puris fœtidiſſimi quantitatem excernit magno cum levamine; quæ excretio ubi per unam alteramve ſeptimanam continuaſſet, clanculum Chirurgorum & Medicaſtrorum opem implorat. Res ſuas in deterius labi animadvertens, rurſus ad Medicos revertitur. Porrigitur Decoctum ex abſterſivis in aqua calc. viv. cui ſolutio myrrhæ, niſi fallimur, admixta erat, exhibentur etiam multa alia, ſed ſine fructu. Tandem in pube tumor oritur, ex quo aperto, non niſi olidiſſimus primùm eructat halitus, deinde etiam purulenta materia in memorabili copia effluit. Exhauſta viribus tandem vita excedit. Indagine cultri patuit ad oculum in meatu urinario & collo veſicæ vitium ac origo tumoris in pube.

Hiſce diebus paſſim infantes ac pueri febri purpurata miliari infeſtabantur. Corpus conſperſum erat ſtigmatibus multis, parvis, rubris, magnam cum morſibus pulicum ſimilitudinem habentibus. Macularum floridarum centrô inſidebant puſtulæ ichoroſæ. His effloreſcentiis cutis quidem tota, præcipuè tamen in dorſo, collo, pectore oblita erat, quaſi milio vel ovis piſcium conſperſa eſſet. Non erant immunes ab hoc malo quidam eorum, qui morbillis vere præcedenti laboraverant, ſed hæc exanthematica febris hâc vice non tot ſymptomatibus ſtipabatur, quàm illa, quæ comitabatur morbillos. Ægri non vomebant, quod pueris ἀδδηφάγοις efflorescentibus morbilis admodum fuerat familiare, nec debilitabantur copioſis ſedibus, quæ morbillos in pleriſque ſtipabant. Non vidimus in noſtrâ hâc febri excluſos lumbricos vel aſcarides, ſicuti in morbillis contigerat. Tuſſiebant quidem noſtri, ſed non tam impetuoſè, multò minus cum metu ſuffocationis, ſibilo arteriæ aſperæ, venarum colli inflatione, conſtrictione pectoris anxiâ, &c. indivulſis morbillorum in haud paucis inter noſtra- Febris purpurata miliaris.

tes

tes comitibus. Præcipitantibus, diapnoicis ac diluentibus adjuti morbum intra ſeptem dies ſuperabant.

Paralyſis.

Tantum in uno puerulo reſtitabant indicia paralyſis manuum, quæ ſolo ſpecifico cephalico, & potione ex aquâ ceraſorum nig. fl. til. pœon. & ſyr. fl. tunic. ac ſtœch. tollebatur. Aliquantò difficilius ſucceſſit negotium in infante unius anni ablactato, qui abſque omni febri ac excretione poſt fluxum alvi ceſſantem paralyſin manuum & pedum cum inflatione tumidâ harum partium conjunctam incurrit. D. Preus pulveribus præcipitantibus & liqu. C. C. ſuccinato contra hoc malum certavit. Liquoris guttas 6. aliquoties in aqua fl. pœon. & cinam. bugloſſata exhibuit. Tandem tamen poſt uſum enematum ad externa ei deveniendum fuit, quæ inter deprædicat ſeq.

℞. Ungu. nervini ℥vj.
Ol. Nuciſt. expreſſ. ʒjj.
deſt. mac.
anth. aa. ℈ß.
ſuccin. gtt. V. Miſc.

Hoc ipſo nucham, ſpinam dorſi ac lumbos cum articulationibus inungi curavit, unde brevi priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus, quæ cura etiam in aliis puerulis felicem eſt ſortita eventum, ſicubi, quod non adeò raro apud nos evenit, tumores ejuſmodi paralytici ac flatulenti artus occuparent, niſi quòd interdum loco unguenti uſurparetur linimentum ſpirituoſum ex ⌒ lil. convall. lavendul. & ſalis ✱ci, id quod valdè profuit puellæ, quæ ſimul dolorem colli cum conatu ſæpius mingendi, & incontinentiâ urinæ patiebatur. Egregium certè eſt medicamentum liqu. C. C. ſuccinat. in epilepticis & paralyticis infantum morbis, modò non adeò foret nauſeabundum. Virtutem ſanè maximam exeruit in filiolâ tertium ætatis annum egreſſa, quæ, durantibus aliquamdiu poſt variolarum cohærentium copioſam eruptionem, epilepticis motibus non ſine magnâ difficultate liberata in graviſſimum malum, aphoniam ac paralyſin totius corporis incidit. Illa ſanè ex aſſiduo liquoris hujus per multas ſeptimanas uſu, tantum eſt conſequuta beneficii, ut cum ſanitate rediret in gratiam.

Fluor albus.

Admodum inſolens erat his diebus fluor albus, non tantum venereus, quem virulentum vocamus, quique, ubi parum invaluit, ſemper cum exulceratione quâdam conjunctus eſſe videtur; ſed benignior etiam, in quo per vaſa uteri impuritates corporis abſque ulla venerei mali ſuſpicione quaſi criticè deponebantur. Eò minus autem remediis auſcultabat, quò diutius duraverat, id quod magno eſt argumento, aſſuetudinem motûs excretorii fluxum hunc admodum reddere rebellem. Maximè profuerunt noduli laxantes & alterantes ex radic. Zedoar. caryophyll. galang. fol. roriſmar. menth. meliſſ. millefol. fl. hormin. galeopſ. ac rhabarb. In abrotano nota-

notabilis uterum purgandi & roborandi virtus nobis deprehensa fuit. Cæteris parum proficientibus ab inveterato malo liberata fuit matrona apozemate *Lossii lib.* 4. *observ. medicinal. c.* 8. *p.* 344.

℞. ras. ligni lentiscin. ℥vj.
rorismar. ʒjj.
succin. flav. crassi contus. ℥vj.
rasur. stanni ℔j.
ebor. ℥j.
macer. in ℔vjjj ▽ font. per 24. horas,
deinde adde:
rad. eryng. ℥iij.
uvar. passar. ℥ij. coqu.

Finem curæ aut martialia, aut ossa sepiæ optatum sæpiuscule imposuerunt.

Non minus operosam diligentiam requirit mulierum gonorrhœa, quo nomine comprehendimus effluxum materiæ, quæ ex prostatarum muliebrium porulis non sine molestia gravi exstillat. Non more quorundam hæc genera fluxuum confudimus, quorum alter ex vasis uteri, ut jam jam memoratum, alter verò ex ductibus prope meatus urinarii exitum scaturit, sed illi quidem præstantissimos auctores secuti fluxus albi appellationem; huic verò, tametsi propriè dicto semine fœminæ destituantur, gonorrhœæ nomen tribuimus. Et sanè cum *in viris prostatarum fluxus gonorrhœa vocetur, cur non etiam in mulieribus eodem nomine nuncuparetur, cum in utroque sexu partium & ductuum eadem ferè sit substantia*, ut loquitur Regn. de Graaf *de organis mulier. c. 6. p. m.* 213. Nec ullo modo dubitandum est, in gonorrhœa mulierum prostatas affici, cum in *muliere gonorrhœa laborante post mortem prostatas exulceratas* idem Graafius *invenerit*. Accedit, quod in gonorrhœa non totus vaginæ tractus; ut in fluore albo obsitus sit mucosa & acri materia, sed reliquis omnibus illæsis pars illa circa meatus urinarii insertionem ejusmodi liquamine imbuta, ac interdum etiam exulcerata inveniatur. Facilis autem labor fuerit, gonorrhœam à fluore albo distinguere, si quantitatem & doloris locum respexeris, nam longè major exundat materiæ copia in fluore albo, quam in gonorrhœa, & in hac dolores sentiunt circa uteri collum ac orificium externum, cum in illo de intenso molestiæ sensu circa lumbos conquerantur. Cura ferè eadem est, quæ gonorrhœæ virorum, præmissis enim ex cassia, diagrydio & ☿ dulc. evacuantibus non admodum drasticis, hausto dilutiori per aliquod tempus lignorum decocto, pilulis ex terebinthina inspissata lotaque & ex extracto guajaci, multum profuerunt aliqua medicamenta Wedeliana, e. g.

Gonorrhœa mulierum.

℞. Eff. lignor. ℥ij.
succin.
bezoard. aa. ʒj.
anodyn. ℈ß.
ol. sassafr.
rutæ aa. gt. jj.
it. ℞. succin. alb. ppt.
magist. ♄ diaph.
off. sepiæ.
ocul. ♋. ppt. aa. q. v.
ol. lign. sassafr. gt. j. M.

Sumptis his remediis ferè plerumque dolor remisit, in quo demulcendo etiam sese egregiè gerit Decoctum ex rad. glycirrh. summit. rorismar. herb. petrosel. agrimon. &c. his adhibitis deposuit materia effluens pravum suum colorem, ac cœpit albescere, licet aquosior, ut narrabant, esset, ardor quoque in mejendo abscessit. Hoc, ubi ab ægris resciveramus, de sistenda gonorrhœa cogitavimus. Jactabat quondam aliquis apud nos, se rerum usu comperisse, Crocum ♂tis adstringentem omnibus aliis longè præstare. Utebatur verò ʒß cum conserva rosarum, aut baccar. recent. heder. Illustris matrona deprædicabat sequ. Electuarium Vienna, ut dicebat, sibi transmissum, quod tamen à Chirurgo quodam concinnatum esse credebamus:

℞. Pulv. Cinam.
N. Mosch.
Cremor. tartar. aa. ʒj.
off. sepiæ. ʒjß.
sangu. dracon. ℥ij.
bol. armen. ʒijß.
mell. rosat. q. s. f. Elect. molle.

Multo efficacius est Decoctum aliquod ex sassaparill. ♄ crud. in petiâ ligato, putaminibus nucis, cortic. granat. rad. polypod. Laudavimus in Historia nostra alibi balsamicum quendam liquorem pro injectione, quem miscendum esse cum Decocto appropriato quivis facilè intelligit; at istæ apud plurimas fœminas locum vix inveniunt, cum quibus etiam de affectu ipso, non nisi suppresso vero ejus nomine differendum est. Fuerunt tamen aliquæ, quibus liquamen acrimonia ulcerosa imbutum inflammaverat ac eroserat fibrillas vaginæ, etiam ad hanc necessitatem enormitate doloris adactæ. In vaginam uteri cum summo levamine sequens injectio calidè fuit facta:

℞. lact.

℞. lact. recenter mulctæ ℥iij.
∇ rosar. ℥ij.
album ov. ʒj.
Croc. ʒß. M.

In meatum verò urinarium mistura ex ∇ calc. vivæ, facchar. saturn. ac melle rosato.

Sine dolore vix meminisse licet, quam numerosa nullo non tempore inveniatur multitudo eorum, qui bubonibus venereis in inguine defœdentur. Luerunt aliqui satis graves hisce mensibus impuritatis suæ pœnas. Afficiuntur, ut cuivis notum est, circa inguina glandulæ, quæ vasis spermaticis tùm præparantibus, tùm deferentibus sunt viciniores, atque hinc sine difficultate bubones ab hernia inguinali distinguuntur à peritis. Absentia etiam febris malignæ in nostris ægris eos à pestilentibus separat. Prima mali origo ab impuro cum prostibulis infectis concubitu; nam hactenus à nullo, quantum scimus, est compertum, quòd alia via sit ad bubones, quàm diversio ad impudicas mulieres, adeoque optimè *dans le Dictionaire des arts & des sciences de l'Academie Françoise*, in descriptione hujus tumoris maligni mentio fit commercii *avec une femme, qui avoit du mal.* Duplici verò ratione messem hanc metunt, qui venereis libidinibus ætatem corrumpunt; nam in aliis quidem præcedunt colis pustulæ, tubercula & ulcera, ac viridis, subcitrini exurentisque, &c. seminis excretio; in aliis verò sine præludiis hisce miasmata à pure ulcusculorum in fœmineis pudendis latentium, à pene in æstu coitus excipiuntur & ad massam sanguinis illicò transferuntur. Dolæus in *Encyclopædia chirurg. p. m.* 1061. miasma hoc vocat *acidum acre*, illudque juxta nostrum Auctorem *vasorum sanguinis tunicas penetrans illius massæ immiscetur, quædam ex illius alcalicis saturat, & quædam sulphura coagulat, quæ in inguinum & axillarum glandulas cum sanguine circulante advecta, in illarum angustioribus tubulis commorantur, sanguinique affluenti & materiæ æthereæ advenienti sunt impedimento.* Tametsi verò hæc ita placuerint Carolo Musitano *Tom.* 4. *Trutin. Chir. p. m.* 75. ut retentis etiam verbis quibusdam illa Dolæi adoptarit, quemadmodum passim alibi Germanorum vitulo aravit; nobis tamen non est verisimile, ab eo rem rectè fuisse trutinatam. Ambabus largimur manibus in corporibus gonorrhœa ac ulceribus affectis, acres observari humores, aut interdum quoque acidos, non tamen hinc cum multis Sylvii hac in parte asseclis illico inferendum est, ipsum fermentum, seu miasma acido-acre esse; cum negari nequeat, quod intret, ac interdum latitet aliquandiu in corporibus eorum, qui inficiuntur absque minimo doloris sensu, quod est contra naturam acidi, quod ex sententia ipsorum tam forte est, ut etiam vim ejus corrosivam ipsa ossa non evadant. Ingenuè profitemur, nos ignorare naturam fermenti hujus venerei, ac non nisi illud novimus, quod in quibusdam subjectis membrum virile non afficiat, **Bubones venerei.**

ſed illicò in maſſam ſanguinis translatum à principio corporis agente in glandulas inguinales deponatur, & hoc facto ibidem bubones excitentur. In aliis verò, ut evidens eſt, in ipſum pudendum agit, illud lædit, proſtatas etiam exulcerat, ut deindè virus noctu æque ac interdiu ex pene elabatur. Hujus virulentæ materiæ effluxus, ſi repentè à barbitonſoribus & aliis Medicorum ſimiis cohibeatur, bubones exſpectandi ſunt. Nimirum admodum credibile eſt, ſuppreſſa repentè gonorrhœa, ſemen corruptum ex veſiculis ſeminalibus per vaſa deferentia regurgitare, ac enatum inde fermentum partibus vicinis & potiſſimùm glandulis ſeſe inſinuare eo ferè modo, quo impedita gonorrhœa materia venenata per eadem vaſa deferentia ad teſticulos refluit, ac dolorificum in iis dolorem excitat. In priori caſu, protruſo ex maſſa humorum ad glandulas miaſmate, totum corpus glanduloſum in eximiam magnitudinem & duritiem excreſcit; in poſteriori vero tantum tunicæ glandulam inveſtientes inflammantur ac intumeſcunt. Utrobique motus ſanguinis remoram patitur. Clariſſ. Whartonius in *Adenographia c.* 27. *p. m.* 175. credit, tumorem oboriri *ob continuum & impetuoſum ſanguinis à corde per arterias affluxum, & ob recurſum ejus per venas diminutum.* Hoc aſſertum ſatis commodè explicari poteſt; nam profecto haud ambigendum, majorem fieri ſanguinis ad glanduloſas partes congeſtionem in hoc ſtatu, dilatatis nimirum arteriis ac conſtrictis tonicè venis, ſed illud, quod ibidem addit de ſuperfluis nervorum humiditatibus, quas vel quantitate, vel qualitate vitioſas nervi in glandulas exſpuant, dubium, imò prorſus falſum eſt, cum ſuccus nerveus tantoperè jactatus, ne in exigua quidem quantitate oſtendi ab inventoribus ejus potuerit in nervis, immediatè à ſpinali medulla erumpentibus, non obſcurè fatente ipſo Malpighio *in operibus poſthumis p. m.* 39. Unde ei etiam recurrendum fuit, pro probanda hujus ſucci veritate, ad extremos nervorum tubulos e. g. ad illum, qui in cauda bovis tribus, vel quatuor fiſtulis coagmentatus eſt, unde per foramen excitatum terebinthinæ inſtar exeat ſuccus ille decantatus. Hæc, ſi vera ſunt, tanta ejus ſucci copia ad glandulas inguinis confluere non poteſt, ut glandulæ inferciri, & in tumorem elevari queant. Curatio bubonum faſtidii plena nobis ſemper ferè fuit; nam hoc illi habent proprium præ reliquis præter naturam bubonibus, ut ſuppuratione eorum, corpori melius ſit conſultum, quam reſolutione. Enimverò maturationem ægerrimè admittunt ii potiſſimum, qui glandulas ſecundum omnes ſuas dimenſiones augent, & in earum ſinu excitantur. Anniſi tamen, quantum in nobis fuit, ut maturationem accelleraremus, & ita circa bubones verſati ſumus, ſi magno cum dolore, ut fit, conjuncti eſſent, dolorem mitigare conati ſumus fomentis, & cataplaſmatibus ex rad. alth. lil. alb. fol. malv. flor. violar. ſem. lini, fœnugr. Inungi etiam eos fecimus mucilaginibus ex ſem. pſyll. cydon. & ol. amygd. dul. lil. alb. lumbric. hyoſcyami & pinguedinibus. His factis non illico dolor remittit, imo ſubindè

ſubindè auctus ac intenſus, & tum ad emollientia deveniendum fuit validiora, ſcilicet addidimus prioribus cataplaſmatis ſpeciebus parietar. verbaſc. caric. far.-fabar. hordei, cœpas, crocum &c. Noctu ferè ſemper Emplaſtrum ex gum. ✱co, fermento acri &c. impoſuimus. Poſtmodum ad auxilia maturatoria nos contulimus, inter ea, ſi cum prudentia adhibeantur, unguent. baſilic. galban. gumm. ✱c. egregiè proſunt, quorum virtutem hermodactyli, ſi noſtræ licet fidere experientiæ, exaltant. Diachylon magnum, quod Sylvio ſcimus, fuiſſe in uſu, non eſt contemnendum, ac ſemper ferè à noſtris Chirurgis adhibetur, quamvis virtute prædictis par non ſit. Interdum tamen, quicquid egeris, fruſtra fueris, adeò *ineluctabilis duritiei* ſunt, loquimur cum Barbeyrac, & tum omninò opus eſt *hydrargyroſi.* Ubi non æquè rebelles fuerunt, ſignis maturationis præſentibus, quamvis omnimodam raró exſpectaverimus, ſine mora eos aperuimus, experti, ex pure diutius in tumore hærenti, ſinuoſa & cacoethica ulcera fuiſſe orta. Nunquam nobis excidere paſſi ſumus egregium monitum Monſ. le Clerc *dans la Chirurgie complette* loquentis de bubonibus *p. m.* 220. *On les fera long temps ſupurer*, quod, cum non obſervatur, ægri certiſſimè in luem veneream incidunt. Semper tamen habenda ratio ulceris eſt, cujus conſolidatio balſamica noſtra mixturâ & Oppodeltoch. Paracelſi egregiè promovetur. Quantum ad interna attinet, dum in emolliendo ac ſuppurando bubone deſudamus, ferè ſola lignorum decocta, eaque minimè ſaturata absque regimine ſudorifero ſuffecerunt. Purgantia juſſimus eſſe procul; abſtinuimus etiam à Venæſectione, quod his mediis ſuppuratio non promoveatur, ſed impediatur.

In vulgus usque nota ſunt varia tumorum puſtularumque, quibus ii, qui in turpi libidinum luto volutantur, conſpurcari ſolent, genera, iisque enarrandis minimè modò nos occupabimus. Hoc verò, cujus aliquod facere indicium animus eſt, ſive modum eruptionis, ſive figuram ſpectes, pauló rarius, ac quantum meminimus, non niſi ſemel à nobis viſum, aptumque adeò, quod etiam ſolertem Medicum in errorem inducat. Fœmina, quam lue gallicâ infectam eſſe, aliundè conſtabat, non multò quadragenaria minor, temperamenti ſanguinei ac cholerici, ingenii fervidioris, iracundiæ dedita, duarum prolium in conjugio mater, paſſionibus hyſtericis obnoxia, quòd menſes ſatis parcè fluerent, autumno jam adulto de graviori capitis dolore per aliquot dies conqueſta, in Novembri circa quartam pomeridianam, poſt inſignem rigorem ac horrorem in vehementem incidit æſtum, qui dorſi ac capitis dolorem longè graviorem eo, qui aliquot jam abhinc diebus afflixerat, comitem habebat. Circa matutinum tempus ingenti ſudore profuſo & calor, & capitis cruciatus minui videbatur. Fluxit etiam dies ita, ut non haberet, de quo adeò conquereretur; ſed circa veſperam, quæ pridiè afflixerant, mala, recurrebant omnia, id quod & quatuor ſequentibus diebus ita contigit. Puſtulæ venereæ.

 Septimo

Septimo die manè per faciem ac totum corpus copiosissimæ erumpebant pustulæ, hæ referebant figuram variolarum latiorum, & sanè non potest ovum ovo esse similius, quam maculæ istæ protuberantes prædictis variolis, modum eruptionis & maturationis si excipias. Neque enim, quod in variolis fit, pustulæ primò rubræ tenuissimarum acicularum puncturas æquantes prodibant, ac deinde in fastigium elevabantur; sed à primo eruptionis momento pustulæ nostræ eam, quam citra augmentum deinceps servarunt, magnitudinem nactæ sunt, nec instar variolarum ad maturationem & suppurationem pervenientes pus fuderunt, sed ultra tres septimanas absque ulla formæ externæ permutatione sibi semper similes perstiterunt. In circuitu suo rubebant, in medio verò albescebant. Postquam una alterave ex his esset aperta, non purulenta materia, sed substantia quædam pinguedini porcinæ simillima deprehensa in iis fuit, absque ullo ægræ dolore etiam asperius contrectari poterant; quæ organa obsidebant, motui dicata ingressui brachiorumque extensioni impedimentum objiciebant. Febris interea, sicut à primo initio fieri suevit, circa vespertinum tempus ingravescebat. Quicquid remediorum ordinariorum per tres & ultra hebdomadas tentaretur, quemadmodum tentata fuerunt multa, id frustra fuit, ac minimè sufficiens vel ad febrim expugnandam, vel ad pustulas abigendas, donec continuato ☿ii dulcis cum absorbentibus & bezoardicis misti usu, ptyalismus excitaretur. Cum salivatio per 14 circiter dies debitè fuisset administrata, & febris remittebat, & pustulæ sensim evanescebant, ut præterlapso mense nulla amplius in corpore reperiretur. At, quod ægra dolet, notabilia vestigia ac deformes (dilutè scilicet rubentes) maculas post se reliquerunt. Sparsim hisce nostris maculis pustulæ quædam squammosæ, quæ sub crustâ suâ putrilaginem quandam continebant, interjectæ erant, quibus etiam externa fuerunt applicata remedia eo eventu, ut absoluta salivatione & illæ disparuerint.

Febris quintana & septimana.

Nisi nos fallunt omnia, hoc autumno jam ad finem properanti vidimus in virò ferè quinquagenario exemplum febris quintanæ, in juvene autem paradigma septimanæ. Uterque laboraverat ineunte autumno febri quartana, & uterque etiam corpore non debitè præparato præproperè per corticis peruviani usum ab eadem fuerat liberatus, si licet vocare à quartanâ febri liberum, qui quarto non tantum die adhuc vehementer languet, sed etiam reliquis insignem sentit debilitatem, & cibos fastidit. Luculentè post 12 circiter dies in uno, in altero verò post 21 rediit paroxysmus; uterque, cum non die 4 febris horis consuetis rediret, se immunem forè arbitrabatur, at cum quinquagenario bis die quinto, juveni verò septimo paroxysmus rediisset, nostrum etiam consilium implorarunt. Et quantum quidem ad primum, diu luctatus mecum sum, an non sit consultius cum Vallesio *in Comment. lib.* 1. *Epidem. p. m.* 55. *quartanam tardantem* appellare; in altero autem nulla erat tergi-

tergiversationis causa. Neuter à nobis fuit sublevatus, sed uterque tabidus obiit, citius verò juvenis, qui septimo quoque die febricitabat, quam alter. Præmunieramus nos, quantum ad primum, Hippocratis Oraculo *lib.* 1. *Epidem. sect.* 3. *quinta omnium pessima est; nam & ante tabem* (ut in nostro contigit) *& tabidis superveniens, occidit.* At, quod alterum concernit effatum Hippocratis, in illo non adimplebatur, quod loco citato ita sonat: *Septimana longa est, verum non lethalis.* Multò minus illud Valesii: *l. c.: Sextanæ verò aut Septimanæ, aut etiam rariores febres affligunt ut vitia potius naturalia, quam ut morbi, atque adeò, qui illis laborant, videntur esse homines alioquin sani. H. J.* Sed tum Hippocratis, tum Vallesii verba intelligenda sunt de febribus septimanis, quæ à principio hominem sanum invadunt; non de iis, quæ jam ægris & vel *tertiana*, vel ut hic accidit, *quartana* debilitatis superveniunt, quo in casu vera est sententia Ballonii *lib.* 2. *Consilior. annotat. ad Consil.* 51. *p.* 317. quam his verbis effert: *Febres quintanæ & septimanæ tabescentium ferè sunt.* Ita intermissiones paroxysmorum consuetis diebus sine solutione febris monstri aliquid alunt; certè in quotidianis veterum, ac in catarrhalibus recentiorum, nisi febris quotidie recurrat, sed hoc illove die remaneat, non sine ratione contabescentia hectica metuitur.

Observatæ etiam sunt febres octanæ, quarum focus ac nidus in hepate est, & ferè icterum parturiunt. Vir professione, senio & dignitate Venerabilis Dominus Henricus Klos, Prior Canon. Regul. Lat. S. Augustini, amicus noster, dum viveret, post tres Octanæ febris paroxysmos in icterum incidit. Summam patiebatur compressionem sub scrobiculo cordis, & in ipso febris ingressu anxietates maximas, ex apparente deinde ictero facilè patebat, immanem dolorem, cui vix describendo par erat, à constipatoria ac contractoria partis simæ hepatis strictura fuisse profectum, à qua hepatis compressione etiam derivandus icterus, cum facilè intelligi queat, quomodo per ejusmodi coarctationem separatio humoris fellei impediatur. Accessit ex eadem causa febris inflammatoria vehemens cum siti, dolore capitis, vigiliis, singultu, sed non adeò frequenti, rubore faciei, ac duritie præcordiorum dextra parte, quæ omnia viro septuagenario suprema imminere significabant. Et profectò in morbo arquato, *durum fieri jecur, perniciosissimum esse*, jure optimo scribit Celsus *lib.* 2. *c.* 8. *p. m.* 74. Biduo ante mortem vehementer efflabat, quasi suffocationem metueret, dormituriens palpebras committere non poterat, quæ nobis in memoriam revocabant ex *Coacis* illud Hippocratis: *Qui vehementer efflant & reflexis sunt palpebris, ac per somnum leviter suspiciunt, aurigine admodum fœdati & largius colorati, moriuntur.* Febris octana.

Occasione febrium paulò rariorum, memoranda etiam hæmorrhoidalis, quam sibi observasse visus est D. Grassius; eam his verbis describit: Quosdam infestabant febres hæmorrhoidales, quæ levi frigore, subsequo blando calore ægros, (ut plurimum fœminas) feroci abdominis, Febris hæmorrhoidalis.

circa

circa hepatis regionem, umbilicum, os ſacrum, & in cruribus, dolore, cum conſtrictione diaphragmatis circa orificium ſuperius ſtomachi, cum vel ſine obſtructione alvi, excruciabant. Pulſus erat durus & plenus, dolor capitis in plerisque vel planè nullus, vel admodum levis. Non cedebat his dolor alvo aperta, nec laxantibus (clyſteribus tamen aliquantiſper) obediebat, ſed obſtinata duratione ad aliquot dies ejulantes ægros torquebat, ſingulis diebus vagos paroxyſmos procreans. Victas tamen manus porrigebat, præmiſſis malignitati reſiſtentibus medicamentis, venæ ſectioni in pedibus, & tinct. ♂t. tartariſatæ Ludov. ritè præparatæ, intermixtis reſolventibus, abſorbentibus & ⊕ſis. Quibus autem hæmorrhoidales fluebant venæ, breviori via morbus abſolvebatur. H. J. Nos etiam cum hæmorrhoidibus tumentibus & dolentibus luctati ſumus. Flores ſulphuris internè adhibiti, ſed in doſi paulò majori, in iis reſolvendis egregiè ſeſe gerunt. Externè diſcuſſionem adjuvat, ac dolores ſopit Cataplaſma ex cœpis ſub cineribus aſſatis, ac oleo ovorum recenti. In doloribus atrocibus mitigandis ſpem noſtram non fefellit linimentum ex mucilagine ſem. pſyll. ac cydon. c. ▽ verbaſc. extracta, ol. hyoſc. & vitell. ovi, quamvis folia verbaſci in lacte cocta & calidè applicata ſæpè ſola nobis ſuffecerint. Interdum ſumus etiam uſi ſequenti unguento:

℞. Unguent. ad hæmorrh.
rosat. an. ℥jjj.
alb. camphor. ℥jj.
Sacch. ſatur. in ol. lil. alb. ſolut. ℈ß.
ol. hyoſc. ℥ß.
Verbaſc.
momord. aa. ℈jj. M. D. ad fict.

Sterilitas mulierum. Inviſum familiis malum ſterilitas eſt, ac fervens prolis deſiderium coëgit nonnunquam uxores, abjecto, qui ſexum fœmineum vehementer ornat, pudore, ad Medicos recurrere, ac ea permittere, quæ verecundia vetat, ut nimirum edoceantur à Medico, utrum in ſinu pudoris quippiam lateat, quod conceptionem impediat. Atque hinc natæ variæ Medicorum obſervationes, & una etiam D. Pauli, quam his concepit verbis: *In duabus infœcundis mulieribus, citra ullum delectationis ſenſum, juxta propriam ipſarum confeſſionem congreſſum patientibus, manus meæ examini commiſſis, internum uteri orificium coalitum, defectumque rugarum in collo deprehendi.* H. I. Et certè jam à multis annotatum auctoribus, conceptui obicem poni, ſi internum uteri orificium quacunque de cauſa fuerit arctius, quorſum referenda ſunt duo ſterilitatis exempla à ſcirrho circa uteri orificium enato, ab Hildano *Cent.* I. *obſerv.* 65. & 66. enarrata. Nihilominus graves patitur difficultates hæc ſententia, eò quod à præclariſſimis Medicis obſervatum, per ſolum penis ad muliebria clauſa affrictum, ac externam ſeminis adſperſionem mulieres nonnunquam concepiſſe, & hodie communi eruditorum ſuffra-

suffragio comprobatum sit, non opus esse, ut crassior seminis pars ad ipsam uteri cavitatem pertingat, sed sufficere, si genitales spiritus, qui per exiguum etiam porum facilè possunt penetrare, ad illum diffundantur, prout nuperrimè quoque inculcatum à Celeberr. Joh. Willh. Pauli Professore Lipsiensi, inter præcipuos Germaniæ Anatomicos non immerito numerando, in doctissimâ Dissertatione *de nutritione naturali, ac præternaturali, potissimum auctâ & abolitâ.* Absentia plicarum, si quicquam ad frustrationem conceptus confert, non aliò modò concurrere potest, quam hôc, quòd vagina plicis his destituta, non tam arctè penem virilem complectatur, & semen effusum non benè suscipiat, sed facilius elabi sinat, cum strictior vaginæ uteri ad membrum virile applicatio, judice Graafio *de Organ. mulier.* seminis susceptionem ac retentionem multum adjuvet. Cæterum multò frequentiores apud nos sterilitatis causæ sunt plethora in otiosis lauteque viventibus fœminis, & morbi uterini varii, præcipuè vero fluxus albus, commune multarum flagellum, quandò recrementitii corporis humores per vasa in uterum hiantia in cavitatem ejus, non in vaginam depluunt.

Vidimus hoc tempore, quemadmodum etiam alias subinde contigit, fœminam in secundo senis thoro viventem, pneumatosi laborantem. Huic menstrua substiterant, venter circa uteri regionem in tumorem fuerat elevatus, mammæ turgescebant, & alia aderant, quæ falsam veræ impraegnationis speciem ei impresserant, sed se delusam cognovit, ubi loco fœtus flatus, subsidente mox ventris mole, sine ullis adhibitis remediis, exclusit. Sicubi medicamentis opus fuit, contra illud malum certavimus pilulis ex massa pilul. fœtid. Gumm. Galban. c. ✠ solut. & paucis gr. scammonii cum Elix. balf. Lang. par. Tragæâ ex specieb. diagalang. diaspolit. Galen. & saccharo, ut & fotu ex herb. thym. calamenth. abrotan. rut. puleg. flor. chamom. sem. lini, fœnugr. aneth. cumin. bacc. laur. &c. tartarea verò remedia prudenter adhibita omnium optima fuère deprehensa. Pneumatosis.

Rarius uteri verus hydrops vanâ graviditatis spe decipit mulieres, nisi prorsus simplices, nam paulò sagaciores, & quæ vel semel tantum gestarunt uterum, ex sonitu fluctuantis aquæ, cum de latere in latus volvuntur, insolito versus pubem pondere, dyspnœâ, gravitate in ambulando &c. convincuntur, minimè sese esse prægnantes. At judicium multò est difficilius, quandò hydrops uteri cum fœtu conjungitur; quamvis id solatio miseris esse debet, quod per partum uterus & à fœtu & diluviô aquarum, sive in uteri cavitate, sive in vasis illius contineantur, feliciter liberetur. Enim verò hic labor, hoc opus est, exactè definire, ubi vitium hæret, si post partum tumor abdominis remanserit. Tractavimus ingentem ejusmodi tumorem circularem, qui copiosissimis sudoribus in laconico fuit ex voto discussus. Credebamus esse hydropem peritonæi, nam cum in sensus incurrat, tempore graviditatis & musculos abdominis, & peritonæum, mirum in modum ab utero dilatato distendi, admodum Hydrops uteri.

probabile eſt, eò ipſò lymphatica peritonæi vaſa vehementer interdum comprimi, ac hác coarctatione motui lymphæ remoram injici, quod, cum contingit, neceſſe eſſe videtur, ut hydatides formentur, ſed dum partium ambientium renitentia debitum illis ſpatium non indulget, quid mirum eſt, ſi illæ ruptæ intra peritonæi duplicaturam lymphaticum laticem exonerent, atque hanc hydropis ſpeciem excitent? Si quando verò poſt partum inæqualis abdominis tumor ſeſe conſpiciendum ac contrectandum præbeat, uti evenit nobiliſſimæ matronæ, poſtquam ultimum filium eſſet enixa, quæ in dextro latere grandi onerabatur diſtenſione, de origine ejus medentes in diverſas abeunt partes, quemadmodum hic etiam factum. Alii molam in utero retentam accuſabant, alii hydropem ovarii, alii tubæ Fallopianæ ſubeſſe ſuſpicabantur; nos, quibus vix ſpiritum ducens mater ad lectum puerperæ filiæ ærumnoſum ſtatum expoſuerat, vitio viſcerum in abdomine, & præcipuè ab hepate non rectè conſtituto hydropem ortum eſſe credebamus. Falſitatem ſententiæ de præſentiâ molæ ſpontanea ex pedibus aquarum effuſio, ac hinc ſecuta detumeſcentia abdominis facilè probabat, ut & inſignis utilitas ex uſu Electuarii hydragogi, notum illud Sylvii ejuſdem nominis, efficaciâ multum ſuperantis, ad illam poſt copioſas dejectiones aquoſas rediens. Aliorum lites de parte affectâ diremit poſt mortem judex culter anatomicus; nam ut teſtatur D. Pauli, *prægrandis veſicula fellis aliquot lapillis gravida, hepatiſque lobum protrudens oculis ſubjecta*, uti ſonant ipſiſſima ejus verba.

Prima ſpecies morbi ab Hippocrate Craſſi appellat.

Vivit apud nos quinquagenario major, cholericæ conſtitutionis, qui & hoc autumno, & poſthác aliquoties, ac nuper admodum ſequenti morbo oppreſſus eſt. Primò quidem queritur de obtuſo in abdomine dolore, poſtmodum dolores ſurſum deorſumque lati obmurmurant, crederes ſolos eſſe flatus. His moleſtiis, ubi per aliquot dies exagitatus eſt, corripit eum rigor & febris, quæ cum vehementi ac continenti dolore capitis conjuncta eſt. Illa quando parumper remittit, exſurgunt dolores circa hypochondria, ſuccedit vomitus, aut conatus vomendi, quaſi ventriculus cruditate laboraret. Os falſò aut amarò ſapore eſt infectum; deinceps affligit aliqua reſpirationis difficultas, tractò ab hypochondriis in ſympathiam diaphragmate. Brevi poſt exoritur dolor circa coſtas tam acerbus, ut tactum digiti ferre nequeat; deſcribit illum verò ut morſus ſenſum partibus inferentem, interdum etiam ut ulceroſum. Dolori jungitur rubedo eryſipelacea circa coſtas; ſed dubium non eſt, quin ſpinales nervi quodammodo compatiantur, eò quod doloris ſenſus uſque ad dorſi ſpinam diffundatur. Enim verò nec his circumſcribitur limitibus; nam ardor ac dolor ad anum, quaſi æger hæmorrhoidibus cæcis, & ad veſicam, quaſi calculo laboraret, pertingit. Interea frigent pedes & extima. Evaneſcente rubore & dolore circa coſtas cutis capitis durior erat inſtar corticis intenſeque in cervice rubeſcebat. Morbus à nobis deſcriptus modò remiſſior, modò verò

vehe-

vehementior erat, nec bezoardicis, diapnoicis, diluentibus ferè per mensem superari potuit. A purgantibus lenioribus iterato exhibitis, gelatinosis ac lacte mitescere nobis visus est, non penitus verò tolli. Nisi nos omnia fallunt, cum symptomata ex amussim respondeant, ægritudinem hanc jam olim accuratè descripsit Hippocrates *libro magno de morb. intern. text.* 48, ejusque originem petiit à *bile & pituitâ mistâ per corpus diffluenti in ventrem, ac à solis calore & aquæ potu;* quæ tamen causa an in nostro locum habeat, dubii hæremus, quamvis corpus ægri nostri sensu Hippocratico biliosum vocari posse, minimè ambigamus, & cuivis in civitate notum, quòd ab æstu solis sæpè incaluerit. Refert Hippocrates hunc morbum inter παχέα νοσήματα, hoc est: *Crassos morbos*, quorum quatuor enumerat, complexus verò hoc nomine, ut evidens est ex contextu, *incrementum totius corporis, vel partis in molem ex multa humorum pravitate impactorum parti, vel diffusorum per universum corpus*, ac non meminimus, ab ullo recentiorum primam hanc ejus speciem, cujus symptomata ab Hippocrate memorata in corpore suo spectanda æger noster nobis exhibuit, fuisse descriptam. Faxint autem superi, ne in illo eventum sortiatur istud Hippocratis, quô descriptioni νοσήματος colophonem imponit: *Hic si curetur sex annorum spatio, satis est, sin minus, remanet usque ad decem annos, multis etiam & commoritur.* H. J. Jam sunt septem præterlapsi anni, nec tamen ad hoc usque momentum ab illa ex toto sublevari potuit afflictione, ac in ultimâ morbi exacerbatione sudor multus & fœtidus, quô dormiens diffluebat, quemque Hippocrates signis sinistri ominis annumerare videtur, nos vehementer terrebat; nihilominus tamen, utcunque refocillatus muneribus suis denuò incumbit. Miraberis forsan, nos purgantia ausos esse propinare huic, dum erysipelaceo rubore corpus esset tinctum, ac ipsimet novimus, ea cum exitio ægrorum in erysipelate fuisse data. Scias tamen velim, nos filum doctrinæ Hippocraticæ præsenti inflammatione externâ, quantum ad purgantia, semper fuisse secutos tanquam cynosuram & regulam, atque à purgantibus non abhorruisse, quando urinæ crassæ ac nebulosæ fuerunt, ut hic contigit, si verò tenues & crudæ essent, ista cane pejus & angue à nobis esse vitata. Didicimus hoc jam olim ex optimo Hippocratis Interprete Prospero Martiano *in sect. 4. de ratione victûs acutor. p. m.* 387. nec in erysipelate capitis infeliciter cessit. Certè D. Preus viduæ erysipelate capitis vesiculoso cum æstu febrili laboranti, præmissis præcipitantibus, nitratis potiunculam blandè laxantem, & noctu anodynum porrexit, unde non solum caput detumuit, sed mulier etiam ex voto convaluit. Non aliter cum V. S. comparatum est, nos ferè semper in erysipelate quovis, præcipuè verò capitis omittendam esse censuimus, nec animus est, ejus utilitatem in illo aliis commendare, & tamen diffiteri non audemus, etiam serenissimo cuidam Principi, quem nostris consiliis pro virili in hoc

morbo adjuvimus, ſine ullo damno ſanguinem fuiſſe detractum. Pariter ſolutione lithargyrii argent ceruſſ. & camphor. in ▽ ſolan. nymph. lactuc. & acet. eryſipelas illinere multi trepidarent. Et tamen prælaudatus ante Collega noſter eryſipelati femoris dextri optimo cum ſucceſſu ſolutionem hanc, quam vulgò lac Virgin. dicimus, calidè aliquoties in juvenculâ applicavit. Sed hæc obiter.

Chloroſis & Cachexia mulierum.

Ingluvie fructuum fœminæ & puellæ quædam in Cachexiam & Chloroſin inciderant. Præmiſſis ſalibus digeſtivis, evacuantibus mitioribus, infuſis laxantibus, interpoſitis ſudoriferis, medelam inveniebant in iis, quibus lymphæ anteà in poris ſtagnanti, jam verò liberiorem motum adeptæ, balſamus reſtituebatur, hoc eſt, in *ſulphureis & aromaticis*, e. g. pulv. ſtomach. Birckmann. Tinct. corall. Elix. propriet. balſam. Elix. vit. &c. & *tonicis* v. g. pulv. cachect. Querc. cum ſtomachico ejuſd. additis oleoſis & aromaticis ac martialibus, ſcilicet Tinct. ♂tis variis cydoniatâ, pomatâ, tartariſatâ, ac limatura martis. Ab anticachecticorum uſu, ne præſenti quidem febri deſtitimus, edocti, cachexiæ magis, quæ febrim fovet, quam ipſi febri tali in caſu eſſe occurrendum. Præclara ſunt celeberrimi Brunneri medicamenta, quæ paucis quibuſdam eximiè profuiſſe novimus.

℞. Extract. cathol. vel
Maſſ. pilul. tartar. Schrœd.
de gumm. Hco aaq. ſ.
☿ dul. ritè parat. gr. vj.
Trochiſc. alhand. gr. j. c. ſ. q. Elix.
Propr. f. pil.

His præmiſſis tertio & ſeqq. diebus adhibetur pulvis viperarum in juſculo caponum. Poſtmodum pilulæ ſequ. ordinatæ ſunt:

℞. Extract. cardui bened.
abſynth.
cent. min.
croc. or.
Gumm. Hci aa. ʒß
Croc. ♂i. aperit. uſque ad ℥ß

c. ſ. q. Elix. Prop. P. ſ. ac. vel. aperitiv. Glauber. f. l. a. pilul. ex ʒj. no. XXX. Ex his quinque primo, ſecundo 7. tertio autem die 9. duabus ante prandium & cœnam horis in vino accipiuntur, id quod per integros 40 dies adhuc faciendum. Beccheri pilulas multi credunt his efficaciores, hoc tamen certum eſt, quòd continuatio per tantum temporis intervallum non ſit neceſſaria. Poſt prandium cochlear unum eſſentiæ amaræ capiendum eſt:

℞.

℞. rad. galang.
Zedoar.
calam. arom.
croc. orient. an. ℥j.
cinam. acut. ℈jj.
myrrh. rub. ℥j.
aloës ſuccotr. ℥vj.
Theriac. Andr. ℥jjj.

Inciſ. & contuſis affunde _Ω_ juniperi ad trium vel 4 digitorum eminentiam, diger. per octid. Colat. ſerv. Curæ coronis imponitur per alcohol. limat. ♂t. At dolendum, quod à pleriſque noſtrarum fruſtra tam longam ſibi quiſquam in adhibendis medicamentis patientiam poſſit polliceri. Pauciſſimæ ſunt, & vix totidem, quot divitis oſtia Nili, quæ non curam tanto temporis intervallo demum abſolvendam horreant.

Sub finem hujus anni peſſimè valebant ſenes. Quamvis verò omnia illa ſenectutis incommoda, quæ Celſus lib. 2. c. 1. facundè recenſet, *nocturnæ*, inquam, *vigiliæ, vitia longiora aurium, oculorum, etiam narium, præcipueque ſoluta alvus, & quæ ſequuntur hanc, tormina, vel levitas inteſtinorum, cæteraque fuſi ventris mala hos illos premerent.*

Plures tamen ſpirandi difficultas, ſtranguriæ ac dyſuriæ doloreſque articulorum aut graviſſimis exercebant moleſtiis, aut iis lethales erant. Quantum attinet difficiliorem ſpiritum ſenum, haud inficiari poſſumus, quod in quibuſdam non ab affecto pulmone, atque ibidem hærentibus craſſis ſuccis proficiſcatur, ſed potius ab impotentiâ thoracis, diaphragmatis & muſculorum intercoſtalium pendeat, quod pro ſagacitate ingenii ſui jam Plato in Timæo agnovit. Notum enim eſt ex Phyſiologiâ, quòd pulmones motum thoracis ſequantur, ac cum eo dilatati aëri pondere ſuo irruenti ſpatium & aditum concedant, à lateribus vero prædicti thoracis compreſſi, aërem expellant. Notum & illud eſt, quòd motus thoracis à motu muſculorum & diaphragmatis pendeat, quâ de re legi meretur Progymnaſma quintum Celeberr. Bohnii in *Circulo Anatomico-Phyſiolog.* Hinc verò fluit, quòd, quando fibrarum muſcularium, ut in ſenibus fit robur elanguit, externi aëris pectori & abdomini incumbentis preſſioni vires ſuas muſculi jungere nequeant; hoc verò dum fit, reſpirationis negotium in iis ſufflaminari neceſſe eſt, quòd pulmones nec debitè explicentur, nec comprimantur, ut par eſt. Enim verò in pleriſque ſenibus hoc tempore reſpirationis difficultas ex infarctu pulmonum ac lento viſcoſoque phlegmate in bronchiis ſtagnante ortum trahebat, nam ad humidum inclinans per æſtatem & autumnum aëris conſtitutio multis ſupervacuis humoribus in partibus laxioribus onerarat ſeniò debilitatos, quos frigidior aura inſenſibilem per poros tranſpirationem, ac noxiorum humorum excluſionem turbans auxerat. Apud pleroſque iſtos ſenes etiam fre-

Senum aſthma.

quentia, viceſque inſenſibilis per pulmones tranſpirationis diminutæ explentia ſputamina, ob quæ, judice Sanctorio in *Med. ſtatic.* vitam illi protrahunt, deſierant. Profuit egregiè Decoctum ex rad. helenii condita & aquis pectoralibus paratum, calideque in magna quantitate hauſtum. Tinctura aſthmaticâ, quæ in Pharmac. Bateanâ deſcribitur, cum emolumento utebatur non nemo, ſed cochleatim mane & veſperi. Inter ingredientia rad. helenii, iridis, fol. fenn. el. non poſtrema ſunt Gummi ♓ cum ac ex eô parata e. g. ∽ aſthmat. ſeu viridis æris compoſit. D. M. ⊖ Al. oleoſ. ♓cale &c. ex parte miſeros ſublevârunt. Nec eſſentia Tabaci cum judicio adhibita ſpernendæ eſt utilitatis. Uſi verò ſumus ſequenti:

℞. fol. peti parum ſiccati q. v.
probe irrig. cum ⌒. ⊖ ♓ci vinoſ.

ſtent in locô calidô per aliquot dies, poſteà fortiter expreſſis affunditur ſpiritûs pectoralis vel aromatici pro lubitu q. ſ. ſervaturque in digeſtione per octiduum &c. Sed tamen fatendum eſt, omnia hæc non ſufficere, niſi horis matutinis lenis expectetur ſudor. Itaque alte memoriæ impreſſum eſſe debet illud clariſſ. Liſteri: ſenex unicè *perſpirabili promovendo incumbat, ſi vitam diu prolongare ſanus velit.*

Senum ſtranguria &c.

In aliis ſenibus cùm perſpiratio eadem non expeditum haberet exitum, ſuperflui humores ad vias urinarias declinabant; hinc in quibuſdam urinæ exitus ob ductus viſcoſis humoribus obſtructos præcludebatur; in aliis ſerum urinarium acrius admiſtione ſepticorum humorum redditum, mictui non levem adferebat moleſtiam; in aliis calculi & arenæ gravando, ac vellicando ſphincterem muſculum excruciabant. His incommodis tantò gravius exagitabantur, quò ob majorem ſenilis ætatis imbecillitatem veſicæ corpus ad propulſionem contentorum minùs erat aptum. Multò minorem hi ex remediis conſequebantur utilitatem, quàm priores, niſi amplecterentur eum vivendi morem, qui tranſpirationi promovendæ magis favet. Opobalſami genuini virtus præ cæteris omnibus remediis laudem meretur.

Senum dolores arthritici.

Inexorabile fatum urgebat quoſdam arthriticos ſenes, quos inter fuêre, qui verba illa ſancti Gregorii, qui non tantum dignitate, ſed eruditione ac pietate Magni nomen adeptus eſt, ſibi antehac *ex lib.* 7. *Epiſt.* 129. *col.* 311. applicare potuerant: *Ecce, jam undecim menſes ſunt, quòd valdè rarum eſt, ſi de lecto ſurgere aliquando potuero. Tantis enim podagræ, tantiſque moleſtiarum doloribus premor, ut vita mea mihi graviſſima pœna ſit. Quotidiè enim dolore deficio, & mortis remedium exſpectando ſuſpiro:* tum iſta ex *lib.* 8. *Epiſt.* 35. *col.* 329. *jam biennium penè expletur, quo lectulo teneor, tantiſque podagræ doloribus affligor, ut vix in diebus feſtis uſque ad horarum trium ſpatium ſurgere valeam, miſſarumque ſolemnia celebrare. Mox autem cum gravi compellor dolore decumbere, ut cruciatum meum poſſim inter-*

interrumpente gemitu tolerare. Qui dolor interdum mihi lentus eſt, interdum nimius, ſed neque ita lentus, ut recedat, neque ita nimius, ut interficiat. Unde fit, ut qui quotidiè in morte ſum, quotidiè repellar à morte. Hæc, inquam, verba per aliquot annos adhiberi ab iis potuiſſent, ſed hoc auctumno immanes dolores ita crevère, ut cruciatibus confecti placide exſpirarint. Dico placidè: nam pleroſque aliquo ante mortem tempore dolores deſerunt, languore ſolo, eoque ſummô ſuperſtite. Itaque hoc anno apud nos Hippocratis *Aphoriſmus* 18. *ex ſect.* 3. *Æſtate & autumno aliquantiſper ſenes optimè degunt*: locum non habuit, ſed potius 39. *ex ſect.* 2. *Senes magnâ ex parte minus, quam juvenes ægrotant, quicunque autem ipſis longi morbi acciderint, ſæpè ad mortem comitantur.* Ferè autem pollicem premimus Celeberr. Tozzio, perſuaſo, eoſdem humores, qui in ſenibus in viis urinariis ægritudines excitant, parere arthritides ſi in artus deferantur, neque in eo recedimus ab ipſo, quòd iiſdem penè medicamentorum generibus pathemata hæc arthritica curari debere arbitretur, quibus ſuccurrimus ſenibus in læſâ ac depravatâ urinæ excretione.

Conſtitutum nobis erat huic noſtræ Hiſtoriæ intexere ſpecialiſſimas de morbis ex cereviſiâ & vino ortis obſervationes. Communis enim querela eſt, apud nos cereviſiæ vegetabilia quædam addi & in dolium ſuſpendi, quæ non omnibus conveniant, ſed potius has illas ægritudines excitent. Origanum vulgare jam olim recenti cereviſiæ, ne aceſceret, fuiſſe infuſum, ex Clariſſ. Schwenckfeld *Catalog. ſtirpium & foſſilium Sileſiæ* intelligere licet. De rore marino ſylveſtri res eſt longè notiſſima. Alia accuſationum capita hâc jam vice non attingam; ne illud quidem, quod nimis exigua lupuli pars cereviſiæ noſtræ, ſi plebejos audias, incoquatur. Conringius noſtram cereviſiam laudandam potius fuiſſe crediđiſſet, nam eô autore lib. *de habit. corporum German.* cauſis, recentiore demum invento lupulus *acceſſit accelerandæ ebrietati, acuendo ſapori & in diuturnitatem quidem cum nutritionis tamen detrimento haud exiguo. Et verò cereviſiam, quæ à lupulo amaricat, minùs dulcioribus nutrire, docet uſus.* H. I. *p. m.* 79. Multi etiam vehementer declamant in Oenopolas, ac ſunt, qui in hos quadrare ajunt, quod legitur in aureo libello Adriani Turnebi *de vino,* ſub finem: *alius gypſo, alius calce, alius ſulphure, alius marmore, alius aquâ marinâ, alius jumentorum ſtercore, ut honos præfandus ſit. ſaporem vini non tam excitat, quam vitiat, alius reſinâ corrumpit ad capitis vertigines efficaci, ut ex eo nomen crapulæ ipſa meruerit,* alius aliis mangoniis, quæ recenſere longum foret. Quô ipſô ſine dubio graviſſimè peccant, & judice Eraſmo in *exornologeſi Tom.* 5. *oper. p.* 137. *non ſolum ſuffurantur rem hominis, verùm etiam vehementer lædunt valetudinem, nec multum abſunt à veneficio. Quot enim morbos, quot mortes experimur ex vitiatis vinis inter homines naſci?* In his recenſendis non occupabimur, nam, ut verum fateamur, illa, quæ viſi nobis ſumus obſervaſſe, nondum animo ſufficiunt noſtro, eaque uberioris experientiæ fide confirmanda eſſe credimus.

Quid

Quid de fœdo vini etiam non corrupti abusu dicemus? Certè quasi ex tripode profecta sunt aurea illa Patini verba in quæstione medicâ *de sobrietate : Qui pauco vino utitur, eoque dilutissimo, ille vitam suam amat, & infinitis se ipsum beat commodis, ex ejus abusu maximorum morborum ilias profluit. --- Vinum dubius est amicus & anceps Proteus, bonum præsens exiguum, malum emergens gravissimum; Vitam facit alacriorem ac vegetiorem, sed breviorem, idemque præstat corpori, quod calx ad arboris radicem conspersa, fructum quidem accelerat, arborem autem perimit, ita vinum suscitato calore spiritus facultatesque erigit, mortem verò maturat, dum infinitos affectus invenit, nullâ ferè Herculis clava debellandos: Apoplexiam &c.* Aliûs etiam seu otii, seu laboris res erit designare statum Medicinæ, qualis apud nos est, & passim tritas ad Medicæ felicitatis apicem numerosam, inquam, Praxin grassandi vias. DEUS modò à celeberrimâ hâc Civitate jubeat in perpetuum abesse, qui cum Medicis Hibernis, teste Richardo Stanihursto Dublinensi *de reb. in Hiberniâ gestis lib.* I. *p. m.* 44. *inanes esse confirmant hominum conatus in hoc exiguo vitæ curriculo Medicorum sese libris involvere, quorum lectio est adeò infinita, ut prius moriendo naturæ, quam curatione ægrotis Medicinæ studiosus satisfaciat.* Colophonem imponimus opusculo toties interrupto, duplici Anatome, quarum unam in infante absque membris sexum distinguentibus nato celebravimus ipsimet, alteram verò Georgius Tompsonus, in adolescente ex peste mortuo, & hanc tanto quidem magis, quòd periculum ex Peste nondum cessaverit apud nos, & *experimenta admiranda,* in quibus *p.* 21. *seqq.* continetur, in paucissimorum Doctorum armariis contineantur. Priorem huc transferemus ex *Novis Literariis German. A.* 1704. *p.* 48. *& seqq.* quamvis integro anno posteriorem.

In pago Gabiz vix paucis stadiis à Uratislaviâ distante, (qui plurimùm Reverend. Dnn. Canonicis Regular. Lateran.Ord.St.August. paret] A. 1703. d. 25. Novemb. natus est plebejis parentibus infans, de quô adhibere posses illa Haly alicujus verba apud Schenck. *l.* 4. *Obs. p.* 573. *Vidi, qui natus est, & non habebat neque vulvam, neque priapum, neque testiculos &c.* de cujus sexu, utpote qui, ut diximus, membris genitalibus destitueretur, meritò dubitatum. Ut itaque ei nomen in baptismo conveniens imponi posset, ex voluntate Reverendissimi Domini Prælati Johannis mea hâc de re sententia fuit perquisita. Suasit casûs raritas, ut DDos Collegas meos, ad inspectionem invitarem, qui etiam pro suâ in me benevolentiâ in ædibus meis comparuêre. Solicitè contemplati sumus infantem, & deprehendimus, quòd, quantum ad magnitudinem, figuram, nitoremque membrorum supremæ regionis ac thoracis, nihil quicquam ei deesset, nisi quòd in hâc nullum papularum vestigium inveniretur. In abdomine protuberabat umbilicus ad ovi ferè magnitudinem, ut etiam nobis de herniâ umbilicali suspicio nasceretur. In prominentiâ illâ conspicuus erat livor, qui gangrænam mini-

minitari videbatur. Supra os pubis cernebantur orificia duorum ductuum, ex quibus, ejulante aut etiam vehementius respirante infante, quando necessitas urgebat, feces excidebant, & urina effluebat. Ex dextro illo hiatu magis urinam, ex sinistro verò feces alvinas prodiisse obstetrix' cum domesticis narrabat. Sinister ille ductus stilo exploratus est, eumque promptè ferè ad longitudinem indicis digiti admittebat, dexter autem brevior erat. Foramina hæc duo musculoso integumento vestiebantur, & ab uno ad alterum è transverso patebat stilo aditus. Si unquam, certè in hoc exemplo patuit, quantum respiratio momentum ad promovendas feces conferat. In infimo ventre, intra ossis pubis & ani regionem, ex quà aliàs in viris extra abdomen scrotum propendere solet, bursa quædam ad modum scroti conformata prominebat. Anus planè aberat, sive, ut cum Horatio loquamur, *non hiabat turpis inter aridas nates podex.* Præterea torto erat pede altero, similis, si vixisset, futurus Democidi, de quo Plutarchus in Laconicis. In dubiâ hâc de sexus hujus infantis quæstione, quæ inspectione prorsus decidi non poterat, placuit, ut nomen Germanicum Gottlieb ei inderetur. Post octiduum, die dominicâ, iterum hic infans, qui nunquam ubera solicitavit, (solo pane aquâ macerato, & linteo involuto, vitam ei sustentante) denatus est, & sequente die Martis d. 4. Decembr. cadaver anatomicæ Collegii nostri inspectioni, præsentibus Plur. Reverendo *Dn. Joh. Cramer*, Canon. Regul., & illustri Viro Domino *à Conrad*, Canonicorum Regul. Cancellario & Consiliario &c. aliisque patuit. Sacculus ille extra abdomen propendens, humorem urinæ similem ad 4. vel 5. circiter cochlearia, cæcis ductibus in illam cavitatem effusum continebat; aliàs nullum planè signum testiculorum præstò erat. Nec minus cautè fuit secta illa protuberantia umbilicalis, in quà portio intestini coli latebat. In hoc ipso, præter eum, quem in nominatâ modò bursâ scroto analogâ humorem offendimus, etiam excrementa ejus generis, qualia deinceps in intestinis, spectabantur. Huic prominentiæ subtensum erat peritonæum, nec ullo vase, aut ductu, aut processu pertusum. Aperto abdomine admirati sumus raram intestini coli constitutionem. Notum est, quod intestinum hoc principium habeat à cæco, ac primo quidem reni dextro *membranea connexione* appendatur, deinde verò *anfractuoso ductu sub fimbria hepatis, & sub vesiculà felleâ ventriculi fundum perreptet, ac inferiorem lienis marginem contingat*, eidemque annectatur, istinc verò descendat ad os ilii, à quo per sinistrum inguen pelvim petit. Nec secus hactenus res erat in hoc infante comparata: at quia vesica nulla prorsus aderat, hinc fundum ejus, quod ordinariò fit, utrinque amplecti non poterat. Tametsi verò sursum denuò per inguen dextrum ascenderet, non sinistrorsum tamen recurrebat, neque inter ileon & spinam dorsi sese immergebat, multò minus supremam ossis sacri partem attingebat, sed validè ossi pubis alligabatur, ac ex eo propendebat, ac hinc versus umbilicalem illam promi-

Ccc nentiam

nentiam revolvebatur, quam ubi attigiſſet, rupturam fuerat paſſum. Hinc autem per ductum ſiniſtrum, ſub integumentis excurrentem uſque ad foramina ſuperius deſcripta, cujus cum prominentiâ illâ umbilicali connexionem autopſia demonſtravit, feces viâ ſatis anguſtâ amandabantur. Inteſtinum rectum prorſus aberat. Cum curâ etiam indagavimus, an vel uterus, vel aliquod ei proportione reſpondens alicubi lateret, ſed fruſtra eramus. Præterea in infima abdominis cavitate, ut diximus, veſica deſiderabatur. Et hæc veſicæ abſentia cauſa erat, cur oculos converteremus ad renes, in quibus tamen nihil præter naturam conſtitutum inveniebamus. Ureteres è concavâ renum parte protendebantur, & in appendices cartilaginoſas utrinque deſinebant. Atque ita ſatis manifeſtum eſt, quòd ordinariò urinam excipiendi ac ad pyriforme veſicæ vas deferendi miniſterio in hoc ſubjecto non fuerint defuncti. Hæc via, cum naturæ quaſi præcluſa eſſet, illa ſibi invigilans, ſerum excrementitium ad inteſtina derivavit, in quibus humor urinæ formis fecibus miſtus fuit deprehenſus. Cæteræ abdominis ac thoracis partes optimè erant conſtitutæ. Luſtratis infantis extis, matrem adire placuit: ſed nihil quicquam ex ejus ad interrogata reſponſis extundi potuit, unde cauſa vitioſæ conformationis cum aliqua veriſimilitudine colligeretur.

Tompſoni Anatomia Adoleſcentis ex peſte mortui Anno Domini 1665. Urbis Londini uſque adeò luctuoſiſſimo multa millia capitum ſingula quaque hebdomada demetente furibunda Epidemia, Auguſti circiter nonas, Dnum *Guilielmum Pick*, Cornufabrum vici *Pettecaot* Incolam, ad *Adami* & *Evæ* inſigne, habitu Athletico dotatum, ab infectionis ſagitta permiſerè ſauciatum inviſi. Iſte poſt faſtidioſæ Pharmacorum farraginis ſumptionem à Dogmatico pro deplorato depoſitus, artis chymicæ præpollenti virtute adſpirante divino Numine, reſtitutus fuit. Per idem tempus famulus ejus annos 15. natus malo epidemico cum maculis nigris (indubio mortis indicio) per univerſam cutim diffuſis aliiſque horridis phœnomenis ſtipato laborabat, quæ adoleſcentis vitam citò finiebant. Hæc data eucæria, patientem jam convaleſcentem rogabam, ut ſervi defuncti interiora detegendi licentiam in ſcientiæ Jatricæ provectum, generis humani charitatem, ſcepticorumque ſatisfactionem mihi concederet. Cum rationibus convictus annuit, non ſine benigna zelotypiâ, ne hac curioſitate inſolita vitæ meæ damnum incurrerem. Demum impetrato, quod ab aliis crebro negatum fuit; operi meipſum accingo, ♀ in catino tuſco ſub cadavere in Areola ſub dio locato, accenſo, nonnulla diſſectioni accommodata, ſuppeditante patris familias conductitio, ſublato loculi operimento, ac linteo cadaverali amoto; Maculas atras inſtar lyncis ubique in ſuperficie diſperſas ſolito numeroſiores, ac graviores maximo cum ſuſpectu contemplabar. Quorum aliquot apertis materia congelata ſeſe oſtendebat. In Peritonæo perforato Ichoris, lutei, virulenti, viridiſque palleſcentis portiuncula fluctuabat. Inteſtinis flatu

flatu venenoſo diſtentis ſcoriæ olidæ copia continebatur; aſt præter vulgarem ſententiam in convexo à notis nigris immunia, in concavo vero ſtigmata obſcura prægrandia à liquamine tabido inuſto comparebant. A Vena Porta, nec non Arteria Cœliaca, ſepáratis, ſeroſus ſolus liquor effluebat, nequicquam rubicundus, ſed intus reſidebat ſubſtantia opaca valde concreta. Jecoris Parenchyma ſciſſum palleſcebat, excrementum ſubflavum plorans. Lien diviſum ſerum liquidum inuſitatum emiſit. Renes aqua citrina ſcatebant exſangui, prout cætera viſcera. Deinceps in ſtomacho patefacto ſuccus veluti atramentum ſcriptorium, tenax, niger, uſque ad Oinopintæ modum comprehendebatur. Hujus membrana erat decolor ſed non pertuſa, ceu Helmontius in re tali tradit, ac ſi cauſticum potentiale applicatum fuiſſet. Poſtea à regione infima ad mediam aſcendimus, ubi ſterno à Mediaſtino divulſo, Pulmonis, in partes extimas, ſqualidè ſtigmata tumefacta conſpiciuntur, alicujus continuitate partium ſoluta, ſanies putida, luriduſque Ichor βορβορώδης, ἄναιμος emanabant, vaſis magnis perſectis ſanguinis aliquantulum fluxum expectavi; ſed aliter res habuit, nil certe niſi liquoris tenuis depravati paucula cochlearia ab exiguo ſudario expeditè abſorbenda evadebant, ubi intus Thrombi ſecundum longitudinem extrahendi reperiebantur; Poſt Pericardii aqua fulva repleti disjunctionem dextrum cordis ſinum ſcalpello penetravi: unde digitis apprehendens materiam candidam coactam, leniter eduxi; pertractans, animoque ſtrictè revolvens cui aſſimularetur, in momento, ne quidvis Parilius eidem reſpondere videbatur, quam teſticulus agni bipartitus, ſervi ſpectatoris arbitrio aſſentiente. Cæterum hujus ſubſtantiæ albæ (obſcurè rubentis vice) in hoc loco rariſſime repertæ, rationem (ſub emunctioris judicii pace) à temeraria imprudentique nutrice Adoleſcenti haud pridem ante obitum illius meri lactis hauſtum obtrudente, deducenti licet; quod è Stomacho raptum in hac extrema exigentia; per vaſa lactea, vel alios ductus pro vitæ ſuſtentatione, aliquantilla in cordis cavitatem tranſmittitur, ubi nullam vel pauxillam alterationem τῆς αἵματος ποιητικοῦ in defectu, ſubjiciens, in hoc ens glanduloſum, fermenti materialis tranſſumatur. Succum fuliginoſum atrum, cerbero dignum, pro candido in ventriculo protopeptico, agninamque albam materiam pro cruore ſubnigro in cordis ſinu reponi vix auditum eſt. Hoc hyſteron proteron fermentum deleterium, quod in tubis Hæmaticis mirifice contextis, Nectar ſolare penè totum, vel coagulaverit, vel colliquaverit, ita ut ne ſanguinis cochleare, ſine labe in hac carne morticina reperiri poſſit. Finita eviſceratione, mox rigiditatem, quaſi toporem quandam in manu ſiniſtra, cadaveris Tabe 10 vel 12 horas vita orbati tepido, madefacta ſenſi; quam emundatam, ſupra 🜍ris igniti vas aliquantiſper detinui, ſed incaſſum: nam ſeriùs ejicitur, quam non admittitur hoſpes. Quippe corpuſcula illa ſubtilia vafra, in manum cutis poris ab ambiente tepore apertis, Archeo tergiverſante, deinde morbo

ſuccumbente, ac quidem ad animæ regiam conducente prompte erepſerant. Qui Spiritus Ideâ Morbi informatus, ut primùm ſe eodem veſtiviſſet, venenum peſtilentiale, in ſuam perniciem, Tragœdiam acturus erat. Jamjam Peſtem circumfero, aliquandiu ſilentem malignitatem, per omnia membra diſpandentem: dum interim viſito, ab aliiſque viſitor. Opem, quâ ipſe indigeo, aliis adminiſtrans, plus de aliorum quàm propriâ vitâ ſolicitus. Sic huc æquè illuc obambulo, dum hoc virus membra depaſcitur. Bene edi, bibi, ſermocinatus ſum, dormivi uſque ad horam ſecundam diei ſubſequentis Saturni matutinam. Quando expergefactus, recolligensque quid poſtridie feciſſem, parem in femoribus ac tibiis ſtuporem, quem antea in manu percepi, mihi invito ante oculos ſtigmatibus nigris aſſiduè obverſantibus: ſine mora ſervum inclamitavi, juſſique, ut Pharmaca præſtantiora, juxta Epigraphen confeſtim porrigeret, interminatus illi, ne à noſtra miſtura deviaret, nec anguſta quantitate eadem mihi propinquaret, quibus ſedulo obſervatis, quintuplam ſupra quoſvis ſub tutela noſtra poſitos menſuram abſorpſi: abunde nempe cognovi quod Hippocrates ſuggerit *ἐς καὶ τὰ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἔσχα δὲ θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισαι.* Analogia inter morbum & remedium ab Auxiliatore fido ſolicite, ac mature attendi debet. Quem ritum ſi per duas horulas neglexiſſem in dubium vocatur, utrum à quovis in rerum natura ſanabilis eſſem? tanta erat hujus luis magnitudo, atrocitas, actionique celeritas, nullas inducias admittentes.

Etenim ſomno ſolutus in ventriculi ore intolerabilem prægravationem, anguſtiam, conquaſſationem, in capite vertiginem, tamque repentinam defectionem ſuſtinui; ut robur mihi vix ſuppeteret, ad tyronem faciendis admonendum. Quin etiam ubi ante hæc à 3 vel 4 unciarum ſpirituoſi liquoris ſumptione, ſudor actutum eruperit, jam plus quam de eo ad calorem in inferioribus conciliandum ſufficeret. Adde quod maculæ per cutim diſpalatæ, plane denotabant ſanguinem ad *πῆξιν* feſtinare, inter quas una colore livido piſi grandioris dimidiati planitiem æquans, in cubiti flexura eminebat, circa quam obſtantibus amicis non parum intentus fui: Jam tandem poſt inquietudines, luctamina, multivariaſque agonias, mador univerſus emerſit, quo ſtatim refectus fui &c. Merentur etiam cætera lectionem, ſed quæ nimia Typographi feſtinatio addere non permittit.

DEO *ſit laus & gloria!*

APPEN-

APPENDICES DUO.

I.

TRACTATUS

PHILOSOPHICO-MEDICUS

DE EXPERIENTIA,

In quo natura Experientiæ deſcribitur, & quam cautè comparanda ea ſit, explicatur.

II.

OBSERVATIONES PRACTICÆ

DE HYDROPE PECTORIS,

In quibus de ſignis & cauſis occultioris hujus morbi, ac curandi ratione diſſeritur.

A

LEOPOLDIN. ACADEM. NATUR. CURIOS.
COLLEGIS VRATISLAVIENSIBUS

editi, atque

HISTORIÆ MORBORUM VRATISLAVIENSIUM
ſubjuncti.

Ddd

TRACTATUS DE EXPERIENTIA.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

E*Xperientiam uno ore extollunt omnes.* PLATONI *magnum quid & ubique optimum,* GALENO *omnium judicatrix,* PROCOPIO *rerum omnium magistra est experientia. Experientiæ Artes ortum, incrementa & perfectionem debent. Præcipuè Medicina absque experientia cadaver est, & maximè professos nobilissimam istam Artem nobilitat. In experientiæ fide thesauro colligendo hinc totus literatus Orbis desudat. Et spes est, si cultissimæ nationes,* Germanica, Italica, Gallica, Anglica *&c. ita pergant in communicandis experimentis, fore, ut posteritatem, si qua speranda est, bonis invidendis cumulent. Quæ tamen rerum humanarum est infelicitas, videmus & dolemus, quod non omnibus in hoc occupatis labore res ex voto succedant. Cujus rei causas scrutati comperimus ab eruditis etiam hanc assignari, quod*

praecepta condendi experientiam non sufficienter à quoquam sint enarrata, & nexu scientifico inter se conjuncta. Et illa quidem vix uni homini, etiamsi is à nullâ eruditionis parte imparatus ad hanc spartam exornandam veniat, facilè incident. Dum verò cogitamus subinde de defectu hoc supplendo, nulla via nobis occurrit alia, quàm ut ab eruditis in hoc stadio cum laude & gloriâ nominis sui summa currentibus cautela in unoquoque genere rerum naturalium experimenta facturo necessaria liberaliter communicentur, ut integer de experientiâ tractatus suo tempore construi possit. Interea lineas aliquas duximus, quae suo tempore emendari ac refingi possunt. Quod vero deinde de construendis universalibus propositionibus ex iis, quae experientia sunt cognita, adjecimus, eò afferuntur, ut Viri eruditi ansam hinc sumant cogitandi de systemate quodam construendo, in quo propositiones tantùm invenirentur tales, quae ex experimentis ritè institutis accuratè essent deductae. Hâc vice vero tantùm propterea hunc tractatum Historiae Morborum succenturiavimus, ut benevolis Lectoribus innotesceret, quibus subnixi fundamentis has illasve cautelas & judicia intermiscuerimus, dum historiam morborum texeremus. Quodsi, benevole Lector, conatus nostri Tibi non displicuerint, de aliis materiis Clinicam illustrantibus cogitare non intermittemus. Vale!

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

De Experientiâ in genere, & eâ, qua alienâ nititur fide.

§. 1.

CUM propositum nostrum ferat, paulo accuratius inquirere in naturam Experientiæ, methodi leges observare non fortassis abs re fuerit. Hoc ut fiat, necessarium ante omnia est, breviter annotare, quòd experientia duobus modis accipiatur. *Primò* enim experientia nihil aliud est, quàm *notitia sive cognitio singularium unius ejusdem speciei*; sive ut Alexander Aphrodisiensis extulit in 1. *Metaphys. unius singularis sæpè repetiti*; ita, cum novimus, quòd sal centaur. min., absinthii, card. bened. &c. febri tertianâ liberarit Petrum, Paulum, Johannem &c. dicimus, nos id experientiâ habere cognitum, quòd salinis hisce febris tertiana expugnetur. Conf. *l.* 1. *Metaph.* Aristot. *c.* 1. Deinde *secundò* experientia, præter illam cognitionem singularium significat etiam collectionem, ita ut cognita singularia habeant in isto discursu rationem antecedentis, ex quibus deinde elicitur consequens, v. g. cùm essentiæ violarum ⁓us ⊕l. remixtus stiterit hæmorrhagiam narium in Platone, Aristotele, Georgio, &c. ergò etiam sistet effluxum sanguinis in Andreâ; quæ collectio itidem experientia appellatur.

§. 2. Quòd experientia notet cognitionem quandam & notitiam singularium in uno convenientium, nemo dubitat: Inde Acorambonus Nobilis Philosophus Italus *in annotat. ad Aristot. p.* 755. ait, *esse recollectionem & rememorationem plurimorum particularium in uno convenientium, quorum habemus memoriam.* Et hoc modo accepta differt experientia ab *actu sentiendi*, qui consistit in hoc, quòd *sensus recipiat speciem quandam sensilem, quæ ei à re objectâ imprimitur, per quam imaginem percipitur & cognoscitur res objecta:* Nam actus sentiendi nec est recollectio quædam, nec convenientiam plurium in unâ quâdam re agnoscit pro objecto; ut taceamus, quod experientia esse possit, more cæterorum habituum, in dormientibus: in quibus actus sentiendi nullus animadvertitur. Non negatur tamen, quòd actus sentiendi sit causa ipsius experientiæ, vel occasio; quâ de re postea. 2. Differt ab habitu, quem Philosophi vocant *intelligentiam, nec non à scientia & opinione;* intelligentia enim *principiorum*, seu *primarum propositionum I. Top. c.* 1. scientia verò & opinio sunt notitiæ *conclusionum*, & scire quidem tùm dicimur conclusiones, cùm *rerum in conclusione significatarum causas novimus, & causarum cùm rebus illis tam arctum nexum, ut certissimi simus, has causas esse ipsarum rerum causas*, 1. *Post. c.* 2. opinionem verò de conclusione con-

cepimus, cùm notitiâ, *cum formidine oppositi conjuncta, animus noster de iis imbutus est*; *lib.* 1. *Post. c.* 33. Quia verò experientia differt à scientia & intelligentia, utique differet etiam *à sapientiâ*, quæ est habitus compositus ex intelligentiâ & scientiâ, 7. *Eth. ad Nicomach. c.* 7. Porrò differt etiam *ab arte*, nam & ars quodammodò est universalium, experientia singularium, 1. *Metaph. c.* 1. ut non dicamus, quod per experientiam etiam ars generetur, docente Aristot. *l. c.* Idem dicendum de prudentiâ, de cujus differentiâ ab experientiâ præclarè disseruit Conring. *lib. de Civil. Prudent.*

§. 3. Verùm his missis, digrediamur ad paulò penitiùs scrutandam experientiæ naturam. Innuimus ejus fundamentum esse positum in singularium cognitione; quod cùm ita sit, in propatulo est, singularia certò nobis debere esse cognita: Innotescunt verò nobis tùm *aliorum relatione*, tùm *propriis sensibus*. Sæpissimè verò contingit, ut fabulosa Auctorum decipiamur relatione. Id quod innumera comprobant documenta. Pauca in rei fidem annotemus, exorsi ab elementis. Plinius *in Hist. Nat.* refert, nullum esse suavius *odoramentum, quam terræ alicujus simplicis*; & Franciscus Verulamius, de *vitâ & morte*, testis est, glebam terræ, horis matutinis, tempore æstivali, optimè olere. Non dubitamus, quin uterque sibi, tanquam propriis sensibus rem experto, credi velit: At verò falsa narrant, nisi forte fuerint decepti, & existimarint esse terram simplicem, quæ vel exhalatione quâdam vel rore fuit imbuta; conf. Aristot. *in problem. sect.* 12. *problem.* 3. Circa aquam, etsi fortè alicui id videri posset incredibile, quod Anshelmus Boëth. de Bood *lib.* 2. *de Gemm. c.* 300. memorat, in *avernis propè Hergobiam, non procul etiam Vienna Allobrogum, nec non mœnia oppidi Veronii in Galliâ, fontes esse limpidissimos, qui statim in lapides concrescant*, quod & ex Thomâ Moresino de simili in Moraviâ Scotiæ provincia satagit reddere credibile; hoc, inquam, ut non notemus, solus Plinius plurima suppeditat exempla *l.* 31. *histor. Nat. c.* 2. Ita in Indiæ terris narrat esse fontem, *cujus aquæ lucernæ instar ardeant; Cranone esse fontem calidum citra summum fervorem, qui in vinum additus, triduò calorem potionis custodit in vasis; in Africæ lacu, Apuscidamo, omnia fluitare; fontem linguæ transire solere in loca vicina, cum portendit aliquid, & incolas à piscibus responsa petere cibo, quem rapiant annuentes, caudis abigant, si eventum negent*, & alia hujus generis plura. Mirum verò est, quod in eodem capite addat: *Quòd si quis fide carere ex his aliqua arbitratur, discat in nulla parte naturæ majora esse miracula.* Putavimus Plinium scribere Historias naturales, cum audiamus eum miracula pangere. Conf. Solin. *p.* 339. nec non Bootium *p.* 534. Verùm adeò frigidæ sunt narrationes, ut ab aquâ ad ignem lubentes properemus. Mirabilem verò etiam illum per multa secula sine alimento viventem memorat Hermolaus Barbarus in agro Patavino juxta oppidulum Atestæ, sua ætate inventum. Petrus quoque Appianus *in inscript. antiq. p.* 337. urnæ utriusque, cui inclusa fuerat flamma, figuram exhibuit. Id verò doctissimo alicui viro, si ipsum audias, fabulosum videtur;

videtur: Duo enim naturaliter tantùm excogitari possunt modi, quibus sine novi pabuli accessione ignis maneat inextinctus, 1. ut *omne contrarium amoveatur*, 2. ut *flamma in halitum abeat*, *qui denuò in oleum concrescat*, quod deinde in lucernam redeat; verùm posterius arte fieri nequit, etiamsi enim vel maximè oleum ex halitu educas, oleum tamen illud accensum abibit in fuliginem; nec primum fieri potest, quia ignis purus non existit, & id, quod cum igne conjunctum est, partes ignis una abripit, aut si exitus fuerit obstructus, quasi repercussus partes ignis dirimit, eundemque extinguit. P. Magnanus in aëre quorundam mineralium & plantarum ut & animalium semina, aut spiritus halituum specie inclusos delitescere profitetur, jactatque experientiam, sed, ut multorum opinio, frustra est.

§. 4. In meteoris eodem modo res se habet. Plinius *l.* 2. *H. N. c.* 37. agens de Castore, Polluce, Helenâ, *Vidi*, inquit, *nocturnis militum vigiliis, inhærere pilis pro vallo fulgorem effigie ei.; & antennis navigantium, aliisque navium partibus ceu vocali quodam sono insistunt, ut volucres sedem ex sede mutantes: graves cum solitariè venêre, mergentesque navigia: & si in carinæ ima deciderint, exurentes; geminæ autem salutares & prosperi cursus prænunciæ, quarum adventu fugari diram illam & minacem appellatamque Helenam ferunt.* Cardanus, quod de Helenæ sidere scripsit Plinius, *l.* 2. *de subtilit.* vehementer auget, dicens, *illud apparere circa malum navis, & cadens etiam ænea vasa colliquare;* sed si quis Plinii verba attentè, ut par est, legit, facilè videt, quòd sorex suo pereat indicio. Verùm id nos jam non agimus. Vix à nobis impetramus, ut credamus, quod Rob. Fluth Anglus de seipso narrat, quòd ignem fatuum noctu secutus & assecutus, materiam invenerit viscosam & lubricam compactam in modum spermatis ranarum distinguentibus nigris & exiguis maculis subalbidam. Primò enim, quâ ratione assequi potuerit, non capimus; consentiunt enim omnes Physici, quòd, quò magis persequaris ignem hunc, magis fugiat, eò quòd aër à currente motus, moveat ignem, eundemque propellat. Secundò, qui materiam deflagrationi aptissimam jam accensam extinxerit, non videmus. Ignis quoque lambens præbuit occasionem multis fabulis. De Doctore Creone Anglo optimè de re literaria meriti Actorum Collectores referunt, quòd, cum corpus indusio albo & calido fricet, relucere faciat corpus & indusium scintillis compluribus; item de Nobili quodam narratur, quòd deambulando pedes similiter relucentes reddere noverit; cujus generis Historiæ in Borelli *observationibus* obviæ sunt, quas omnes in dubium vocare quidem non audemus, nihilominus vera falsis esse mixta justa suspicio est. In antiquitate passim reperire est, qui lucem quandam finxerint tacentibus reliquis; conf. Heliodor. *l.* 2. *Æthiop.* & Symmach. *lib.* 2. *epist.* 13. Poetæ quoque demulcentes Magnates, illis passim tribuunt lucem; exemplo sit Martialis *lib.* 10. *epist.* 6. de adventu Cæsaris Trajani *p.* 292. *Felices, quibus urna dedit spectare coruscum Solibus arctois sideribusque Ducem: Quando erit ille dies, quo campus & arbor & omnis lucebit Latia culta*

culta fenestra muru. Et sanè malè fecissent Poetæ, nisi tribuissent lucem corpori illorum, qui obscuros poetarum focos ardenter lucere fecerunt. Non operæ est pretium, ut in his nos detineamus; annon multæ satis fabulæ reperiantur in Thomæ Bartholini Viri Doctissimi tribus *de luce animalium* libris, penes alios judicium esto.

§. 5. Multis fabulis etiam contaminata est doctrina de pluviis. Sanguineas pluvias memorat Livius *Dec.* 3. *lib.* 4. *Decad.* 5. *lib.* 2. aliisque locis pluribus, & quidem in tanta sæpè copiâ, ut *lacus sanguine manarint Dec.* 3. *lib.* 7. è *foco* Valerii Civis Romani *sanguis per triduum & duas noctes manarit Dec.* 5. *lib.* 5. *flumina cruenta visa sint Dec.* 3. *lib.* 4. & *lib.* 6. *in agro Sudertano sanguinis rivi per totum diem fluxerint.* Polydorus Vergilius *lib.* 2. *oceanum* sanguineum fuisse testis est. Conf. etiam Paul. Orosius *lib.* 4. *cap.* 5. *fascic. tempor. f.* 28. Cornelius Gemma *lib.* 2. *Cosmogr. c.* 2. *f.* 105. Qui his aliisque credit, experientia dicet esse cognitum, sanguine pluere: præprimis cum alii audaces adeò sint, doceantque hanc sanguineam pluviam ex terrâ sanguine cæsorum cruenta per radios solares posse extrahi. Enim verò posterius illud falsum est, quia per calorem solis ex lacte & sanguine non nisi vapor vel halitus ascendit *lib.* 2. *Meteorol. c.* 3. hic vero nec sanguis nec lac est, imò neque in sanguinem vec lac abit, sed in aquam mutatur. Et si tanta solis efficacia est, ut radiis suis sanguinem ex terra attrahat, cur vires suas non exercet in attrahendis succis aliis, etiam vinosis, ubi ex uvis ad solem uvæ fiunt passæ, & si exerit, cur non vino sæpissimè pluit? Nisi fallimur, boni illi passi sunt se decipi fallacia consequentis, ita argumentantes: Sanguis est rubicundus, pluvia hæc est rubicunda, ergò sanguis est. Ii quoque fallentur, qui ejusmodi dictis temere fidem adhibebunt. Nec dubium est in errorem abreptos, qui prodiderunt, pluisse lapidibus, ut Plutarch. in *vitâ Lysandri.* Laërt. *l.* 2. *de vit. Philosoph.* & Plinius *l.* 2. *H. N. c.* 5. narrant, in *Thraciâ anno secundo Olympiadis* 78. lapsum esse *ex nubibus lapidem vastum magnitudine vehiculi, colore adusto;* & Livius *vel viginti locis* de pluviâ lapidum testis est. Tantundem dicendum de eo, quod alii aiunt, cœlitus delapsam esse lanam, ut Orosius *lib.* 7. *c.* 19. & Abbas Ursbergensis *part.* 2. *f.* 172. ne jam testes advocemus alios. Nec hic fingendi licentia stetit. Dionys. Halicarnasseus, Auctor alias gravis *lib.* 10. *Antiq. Rom.* & Livius *Dec.* 1. *lib.* 3. *vult* carne pluisse, quam devorarint aves; imò sunt, qui vitulos cum pluviâ decidisse ex Avicennâ & Alberto M. nobis persuadere satagunt, ex ratione, quam planè ridiculam adducit Titelmannus, quod *hujusmodi terrestribus vaporibus sursum levatis, virtute adsint quatuor elementa, ad cujuslibet misti generationem requisita, & corpora cælestia agentia, cum primæ causæ concursu ad hæc sufficientia.* Imò verò hæc non sufficiunt; omne siquidem animal in putaminibus seu involucro quodam generatur, ne generatio, quæ per calorem fit, vel frigore, vel calore externo impediatur, sed continuò peragatur. Fit enim generatio vel in utero, vel in ovo, vel in aliquo, quod secundùm figuram simile est ovo, quod dicitur σκώληξ, qualia

qualia ſunt inſectorum ſeminia multorum, *&c.* & ſemper illud, ex quo fit animalis corpus, pellicula ad minimum eſt obductum; jam verò in nubibus nullus eſt locus talis. In Scythiâ rubras eſſe nives, Auctores tradunt, ut Alex. ab Alexandr. *Tom. I. genial. dier. lib.* 4. *p.* 962. itidem fabuloſe.

§. 6. In regno minerali etiam Auctores ſubleſtâ ſæpè fide agunt & lectorum credulitati imponunt. Specimina multa de ſolô aurô dari poſſent. Nonnullis, quantum auri ortum concernit, fabulam ſapit, quod legimus apud Alex. ab Alex. *Gen. dier. l.*4. *c.*9. *p.*961. edit. Lugd. in *citeriori Germaniâ, intra Danubium loca eſſe, in quibus, niſi contra frigora & gelu ac feram ſævamque hyemem vites maximâ parte anni ſub nivibus humo contectæ jaceant --- eas demum liquatis nivibus, æſtate anni ingruente, & calore cœli mirificè germinare & frondes geniculatas emittere, ſed vini parùm effundere, interque eas nonnullas, incertum, quâ cœli temperie, ſeu occulta & cæca origine vites exiſtere peculiari miraculo & admirationis præcipuæ, quæ claviculis & plerumque candicantia folia ex puro auro germinent & ſimul coaleſcant, --- idque apud incolas pro oſtento minimè haberi, ſed quia in locis pluribus id accidere ſoleat, quaſi inter quotidiana & frequentia reputari.* Hæc Alexander ex amici ſummi, ut addit, *narratione, quam ipſe dubitaſſet (ita videtur eſſe rara dictu & ſuper omnem impudentiam, prorſuſque ridiculæ vanitatis) commentationibus ſuis adjicere, niſi hoc pro comperto & explorato multorum teſtimonio comprobaſſet, qui ſe non audiſſe, vel legiſſe, ſed oculis vidiſſe, & manibus attrectaſſe aſſerebant.* Male, inquam, in numerum fabularum refertur, quod graviſſimi Auctores, Balbinus, Sachſius noſter, Tenzelius de aureis argenteiſque virgis, culmis, ſpicis, filis *&c.* narrant. In Auguſtiſſimi noſtri Imperatoris gazophylacio virga aurea Tokajo miſſa viti circumplicita aſſervatur. In Muſeo Speneriano *pag.* 123. *& ſeq.* mentio fit *fruſtuli ligni vitis cum auro adnato ex vinetis Hungariæ.* Hinc etiam Tackio data occaſio ſcribendi librum, de conſanguinitate vini, auri & ſacchari. Sed cum vitibus illis auriferis malè contenditur ſutura cranii humani ſepulti, in quo aurum concreviſſe ferunt, benè verò eſt, quòd addant, ſepulti, nam alias maſſam furfurum inveniſſent loco aureorum granorum. De dente aureo pudet vel mentionem facere. Fruſtra etiam ſimus, ſi multis narremus fictitias auri virtutes à Plinio contra maleficia, à Lemnio contra tabem ex venereo fœdoque contactu, contra elephantiaſin *&c.* deprædicatas. Piget fermè addere ejus furfuris hiſtorias plures: ita non-abeſt à fabulâ, quod refert Porta, plumbum per frequentem lotionem in ſtannum mutari. Ulterius quicquid Græcia mendax audet in hiſtoriâ, ut habet Juvenalis *l.* 4. *ſat.* 1. id ſibi permiſere ſcriptores in tractatione de lapidibus. Non expilabimus jam ſcrinia Anſelmi Boetii de *gemmar. & lapid. hiſtoriâ*, quam commentariis auxit Adrianus Toll. Non poſſumus, quin adſcribamus notatu dignam de lapidibus nonnullis à tribus Franciſcanis ex India orientali allatis, ibidemque ut ajebant, in *capite certorum ſerpentum* à Garziâ ab Horto deſcriptorum, & à Luſitanis Cobras de

Cabelo dictorum, inventis, quos referebant securissimi antidoti loco inservire, si imponantur morsui viperarum, aspidum, cerastium & quorumcunque aliorum animalium, nec non si imponantur quibuscunque vulneribus à sagittis, vel alio aliquo armorum veneno infectorum genere recens inflictis, ut patet ex Francisc. Redi *Experiment. natur. p.* 4. 5. sed quam parum fidei hæc asserta mereantur, solerter ostendit prælaudatus Redi.

§. 7. Non aliter res habet in doctrina de vegetabilibus: Ecquis sibi persuaderi patietur, quòd cerasi species impressa in embryonem per imaginationem maternam viridescat, flavescat & rubescat cum cerasis in arboribus? Allata tamen narrat Sylvester Rattray Med. D. qui primus comparet *in theatro Sympath.* curâ Joh. Andr. Endteri *Norib. 1662. edito.* Abuteremur Lectoris patientia, si vel unum adderemus exemplum, obvia enim sunt in Plinio, Dioscoride, ipso Galeno, Avicennâ, Petr. Andr. Matthiolo, Hieronymo Trago, Jacob. Theod. Tabernæmontano, Bauhino, ut Nicolaum Monardem, qui de Americanis, & Garziam ab Horto, & Christophor. à Costâ, qui de orientalis Indiæ plantis scripserunt, non memoremus, certè hi libri fidem dictis abundè conciliabunt. Imò nec ab hâc labe omni ex parte immunis est Clarissimus Vir Simon Pauli, in *quadripartito de simplicium medicamentorum facultatibus.* Unum addimus exemplum ex classe tertia: Notissima est Angelica, de hâc ita candidus ille Vir scribit: *Alias promiscuè omni sexui, quâcunque formâ usurpata, asthmate & veteri tussi laboranti, oppido prodest.* Spem nostram in praxi fefellit egregium hoc assertum. Certè sæpissimè nobiscum cogitavimus, prudentissimè Cæsalpinum in *incomparabili de plantis sedecim librorum opere* egisse, quòd facultates vegetabilium, utpote quas deprehendebat experientiæ contrarias, aut prorsus emiserit, aut aliorum Auctorum de iis sententias recitarit: In dedicatione operis sub finem: *Facultates,* ait, *addere superfluum duxi, cum enim hæ apud multos Auctores præcipuè Dioscoridem & Galenum admodum copiosè legantur, satis superque visum est, si plantas, quarum vires illi prædicarunt, ostenderemus. Obiter tamen quarundam meminimus,* vel quia *ad fidem faciendam aliquid præstent, vel quia apud antiquos non reperiantur*: quibus ulcus hoc extremis tantum digitis tangit.

§. 8. Non majori fide agunt multi scriptores historiæ animalium. Inter Conditores Historiæ animalium optimo suo merito primas ducit Aristoteles, cui aliquot millia hominum in totius Asiæ Græciæque tractu ab Alexandro inflammato cupidine animalium naturas noscendi parere jussa; omnes inquam, qui venatus, aucupia piscatusque alebant, omnes quibus vivaria, armenta, alvearia, piscinæ, aviaria in cura erant, ne quid usquam gentium ignoraretur ab eo, quos percontando 50 fermè volumina illa præclara de animalibus condidit teste Plinio *lib.* 8. *c.* 16. In hoc verò tam præclaro opere quædam, quæ fabulam sapiunt, non desunt. *Grues ex Scythicis campis ad paludes Ægypto superiores, unde Nilus profluit, veniunt, quo in loco pugnare cum pigmæis*

dicuntur.

dicuntur. Non enim id fabula est, ὐ γὰρ ἐςὶ τῦτο μῦθος, ἀλλ' ἔςι κατὰ τὴν ἀλήθειαν genus tùm hominum, tùm etiam equorum pusillum, deguntque in cavernis, unde nomen Troglodytæ à subeundis cavernis accepêre. At verò compertum est nullas vel grues vel pigmæos in totâ Africa inveniri. Attamen fabulæ plerumque solent aliquid veri continere, sicuti & hic factum est. Certum quippe est, ultra Nili fontes multos reperiri nanos, qui tamen non cum gruibus, sed cum elephantis perpetuum gerant bellum. Præcipuè quippe eboris commercium in Regno Magni Maroci per istos transigitur homunciones. Habitant in sylvis, & mira dexteritate elephantes sagittis conficiunt. Carnibus vescuntur, dentes verò Lagis divendunt, illi autem Congensibus & Lusitanis. Proprio vocabulo appellant mimos, aut etiam Barckebacke, teste Isaaco Vossio *de Nili & alior. flumin. origin. c.* 19. *p.* 66. De fœtu ursæ idem Philosophus *lib.* 6. *Histor. c.* 30. *p. m.* 358. *fœtum minimum pro sui corporis magnitudine edit, quippe qui minorem catto, majorem mure parere soleat; nudum item & cæcum & cruribus propemodum membrisque aliis plurimis indiscretum & rudem.* Quod Aristoteles de fœtu rudi & indiscreto retulit, præter eum habent & alii. Horus *in hieroglyph. l.* 2. *c.* 79. Virgil. *ap. Gell. l.* 17. *c.* 10. Ovid. *metamorph. l.*15. *fab.* 33. Plinius *l.*8. *c.*36. & *l.*16. *c.*53. Pollux. *lib.* 5. *onom. c.*12. Ælian. *hist. l.*2. *c.*19. Solinus *c.*29. Oppian. *l.*3. *cyneg.* Galenus ad Pisonem aliique referunt. Eo enim redeunt eorum dicta, quòd ursæ pariant massam informem, quæ lambendo paulatim formetur & figuretur; & tamen non nisi fabula est, cujus occasionem Camerarius, Dalechampius, Vossius aliique referunt. Errores ejus in historia leonis, aquilæ, crocodili acrius, quam par erat, perstringit Vir Clariss. Olaus Borrichius in *Hermetis Ægyptiorum & Chemicorum sapientia à Conringii animadversionibus vindicata à pag.* 245. *usque ad pag.* 277. Multò plura figmenta Plinius, Ælianus, Solinus aliique habent, nec ab hâc classe excipi possunt in satis multis Ulysses Aldrovandus, ejusque epitomator, Jonstonus, P. Casp. Schottus in Physic. curios., Johann. Gœdartius de *insectis*, *in methodum operâ Clariss. Listeri è Regiâ Londinensi societate* redactus, qui etiam in *præfatione ad lectorem* non dissimulat, profectum Gœdartii quoad peritiam *circa insectorum indolem plus satis esse tenuem, ejusque* errores subinde detegit. Nihil facilius, quàm grande quoddam conscribere volumen, si ex Paulo Veneto, Jovio, Olao Magno, Hieronymo Cardano, Joh. Bapt. Portâ, Lemnio *de occultis Natur. Miraculis*, Bodino, Cornel. Agrippâ, Paracelso, Paulo Scalichio, Thomâ Campanellâ, Rob. Flutdio & qui cæteroquin de *magnetismis*, *sympathiis* & *antipathiis* scripserunt, quorum aliquos recitat Celeberr. Morhof *in Polyhist. l.* 1. *c. XI. p.*100. omnia congerere placeret. Non ineruditè Thomas Browner in *Pseudodoxiâ epidemicâ* errores tales enumerat, & ex eo notatu digniores de re literaria immortaliter meriti Actorum Collectores Lipsienses *in supplem. I. sect. VI. p.* 279. libro, inquiunt, III. exploduntur veterum errores circa animalia bruta, e. g. equum & columbam felle carere, dari amphisbænam, Gryphum aut

Phœnicem, viperas, dùm eduntur partu, perrumpere matris inteſtina, Struthiocamelum ferro veſci. Inſtar omnium eſt exemplum Caſtoris, qui ſe, Juvenali dicente, *Eunuchum ipſe facit, cupiens evadere damnum teſticulorum, adeò medicatum intelligit inguen*, ex *lib. II.* etiam notabilia ſunt exempla de pulvere pyrio albo, qui abſque ſonitu diſplodatur, & plagam lethalem inferre queat; non tamen facimus cum Browne in eo, quod ſcribit de Corallio, nam ſatis hodiè conſtat, ex obſervatione Boconi, quòd ſub aquis molle, & in liberum aërem protractum obdureſcat. Quòd ſi ex chymicis, therapeuticis *&c.* addere exempla vellemus, nunquam perveniremus ad finem.

§. 9. Ne igitur aliorum narrationibus fidentes loco theſauri experientiæ colligamus carbones, perquam neceſſarium eſt ac utile, cum primis ſcire, quibus tutò credere poſſis. Nec enim temere erit aſſerendum, quod Vopiſcus in Aureliano, Junio Tiberiano ſe dixiſſe memorat; *neminem hiſtoricorum quantum ad hiſtoriam pertinet, non aliquid eſſe mentitum.* Iis verò fidere poteris, qui potuerunt ac voluerunt vera narrare. Pulchrè Ariſtotel. *l. 2. Rhetor.c. 19. text. 24. juxta diſtinctionem Schraderi*: ſi *potuit ac voluit, fecit: omnes enim, qui & poſſunt & volunt, agunt, nihil enim obſtat.* Is verò poſſe cenſendus eſt, 1°. qui à ſufficienti & ad unamquamque rem dijudicandam neceſſaria eruditione inſtructus eſt: fac enim unam eandemque rem naturalem e. g. corallia arbitrari oculis & rudem quendam hominem & Virum eruditum, aliter certè ille, aliter hic coralliorum hiſtoriam deſcribet. Qui legerit pleraque itineraria à rerum naturalium imperitis ut plurimum edita, facilè deprehendet, nos vera ſcripſiſſe. Olearium tamen huic claſſi non annumeramus. De ſenſuum munere infra agitur. Modò Benevolum Lectorem cupimus rogatum, ut legat Robert. Knox. *l. 1. c. 4. & ſeqq.* 2°. Qui inſtructus eſt reliquis adminiculis omnibus: Quis enim credat Anatomico neceſſariis inſtrumentis deſtituto? Et hinc credimus Anatomicos Veteres lapſos eſſe, tametſi nos non fugiat, quòd Galenus variorum inſtrumentorum mentionem faciat, e. g. ſtilorum *lib. 9. Adm. Anat.* laminarum variarum *l. 6.* hamulorum *l. 1. Adm. Anat.* nec non *lib. 8.* tubulorum & follium *lib. 9.* Præ reliquis Malpighius microſcopiis adjutus multa antiquitati incognita cum erudito Orbe communicavit, quanquam non ignoremus, Celeb. Franciſc. Redi ex chronico & aliis documentis MS. fategiſſe probare, quòd ſub finem ſeculi XIII. & initium XIV. fuerint inventa. Crediderimus tamen jam innotuiſſe Seculo XI. ita perſuaſi verbis Alhazan Arabis *ex lib. 7. Opt. c. 7. prop. 43. & 47.* Sed hæc obiter. Nobis duo illa nondum ſufficiunt, niſi fuerit in illo ipſo loco, in quo res eſt deſcribenda. Ponamus enim exercitatiſſimum in doctrinâ de animalibus virum deſcripſiſſe nobis beluas marinas, qui nunquam ex his viderit unam, nec oceano ſe per totam vitam commiſerit, aut qui Indiam nunquam viderit, an ejuſmodi hominem plantarum phænomena enarrare potuiſſe dicemus? Et ſi tentaret quiſquam, meritò eodem modo omnes riderent hominem, quo Lucianus, lib. *quomodo ſcribenda ſit hiſtoria, p. m. 622. edit. Amſtelod. tom. I.*

ridet

ridet hominem describentem insulsè bellum in Syriâ & Armeniâ gestum, nec tamen Syriam & Armeniam viderat. *Atque hæc*, ait Lucianus p. seq. *Corinthiis audientibus recitabat, qui probè sciebant, ipsum ne in pariete quidem vidisse depictum bellum, ac neque arma movisse, neque quales sunt machinæ, neque qualia aut acierum, aut ordinum nomina.* Præclarè Excellentiss. Dn. D. Hartmann rectissimi Vir Judicii in *disq. de Phocâ cap. IV.* §. 1. agnoscit, non esse, unde hunc defectum sarciant studiosi, *licet domi nonnulla animantia educent, cum suspicio sit, transiisse consuetudinem in alteram naturam.* Prudentissimè *hinc Illustris Societas Regia in Angliâ, non* à quibusvis, sed eruditis, *neque qualiumcunque, sed quorum major est ipsis intuendi opportunitas eorum, quæ patria offert, fidelem expetit historiam*, ut iterum Hartmann *l. c.* Is itaque posse 3°. censendus est, qui præter dicta in eodem loco cum re describendâ, aut est, aut fuit. Porrò, qui cum M. Antonino, cujus aureis *de eis, quæ ad se pertinere putabat*, frequenter utimur, cogitat, *quantâ cum celeritate abripiantur & subtrahantur, quæ sunt fiuntque universa, & quòd rerum natura instar fluvii cujusdam sit, qui in jugi sit fluxu, effectiones verò mutationibus continuis & causæ ipsæ conversionibus innumeris subjaceant*, ut idem Anton. habet *l.* 5. §. 23. *p.* 42. *edit. Gattak.* nullo negotio videt, ad omnia enarranda singularia & temporis opportunitatem esse necessariam. Quodsi enim præstantissimus Botanicus sævienti brumâ in Galliam appellat, nec expectet vernum tempus, quid in describendis plantis Gallicis sit præstiturus, cuivis est judicare. 4. Ergò, ut possit debite enumerare singularium historiam, temporis opportunitatem requirimus.

§ 10. Eum autem, qui potest, etiam velle colliges, si Vir fuerit bonus & honestus; cùm enim *Veritas divina res sit*, ut ex Platone & Plutarcho *de adulator. & amicor. discrim. p.* 49. constat; conf. etiam Plato *in Cratylo p.* 289. Vir bonus non potest non ejus amore capi, sciens, quòd *impietatis sit reus, falsa quisquis loquitur, ut* iterùm Imperator *lib.* 9. §. 1. *p.* 82. Quia verò larvâ honestatis indutus nemo non in proscenium prodit, hisce regulis hactenus usi sumus ad explorandas hominum hâc in re voluntates. Primò, si vel ex scripto vel aliunde nobis constiterit, Auctorem famæ & gloriæ immodicum aucupem fuisse, & recenseat historias, quæ alibi non occurrunt, de ejus voluntate vera referendi dubitavimus, suspicio enim nobis est, quòd ex desiderio inclarescendi admirabilia finxerit. Pertinet huc ille Senecæ *ex lib.* 7. *Nat. quæst. c.* 15. locus: *Quidam incredibilium relatu commendationem parant*, gnari, Lectores admirabilibus hisce delectari, unde licentiam sumunt; non vanè Lucret. *l.* 4. *Cætera de genere hoc monstra ac portenta loquuntur, ne loca deserta ab Divis quoque fortè putentur sola tenere; ideo jactant miracula dictis, aut aliquâ ratione aliâ ducuntur, ut omne humanum genus est avidum nimis auricularum.* Arguit verò latentem illam cupiditatem horum hominum fastus interdum intolerabilis, quibus secreti symboli loco est istud Horat. *Satyr. l.* 1. *Serm. Satyr.* 9. inquientis: *Noris, nos docti sumus, nos legiones*

difflamus spiritu, quasi ventus folia. Intolerabilis certe fuit thrasonismus Paracelsi, qui teste Hormbeck de Weigelian. *p.* 6. dicere non erubuit, *stultissimum capillitii sui pilum plus scire quàm omnes Galeni sectatores. Imò barbam suam plus habere experimentorum, quàm omnes Academias.* Conf. *Introd.* Conring. *p.* 66. Ejusdem furfuris fuit etiam Joh. Baptist. Helmontius ille, qui sese, insolenti titulo, Philosophum per ignem vocat, cujus jactantiam incomparabilis Vir Herm. Conring. describit in *Introd. in art. Med. c.* 2. §. *XXIII.* & veterum ac recentiorum doctrinâ subactus Philosophus & Medicus, Schelhammerus *in annotat.* De Bilsii fastu loquitur Celeberr. Franc. de le Boë Sylvius *in Præfat. Disp. Med. Decadi præmissa* §. 22. & 23. Ex hoc aliqua excerpimus: *Intolerabilis*, ait Sylvius, *meritò videtur bonis viris & gravibus Bilsii fastus, quoniam cum injurioso & contumelioso egregiorum, & ipsi, quoad industriam & dexteritatem planè ignotorum Anatomicorum contemptu passim conjunctus. --- Quibus pondus addidit quorundam aut ipsi impensius addictorum, aut cæterorum Anatomicorum uni, vel pluribus infensorum Medicorum, laudatio immodica, ut metus sit, ne brevi crepet. Et cui non intolerabilis,* (adeò in omnes Anatomicos debacchatur,) *ut, cùm ad renes pervenisset, illos à multis Professoribus in Academiis ne inveniri quidem posse diceret?*

§. 11. Nec plenam apud nos meriti sunt unquam fidem, ut iterum Sylvius *in* §. 22. *innovatores aliqui*, qui *semper refingunt, retractant etiam à se non intellecta,* & in nullâ re, nisi in novis hypothesibus fingendis sibi placent, credidimus enim etiam eos vanissimos famæ aucupes. Nam gnari satis sunt, esse verissimum illud Homeri *Odyss. I. Cantio hæc hominum longè est celeberrima vulgo, ac gratissima, quæ nuperrima venit in aures.* Novitatis studium in Cartesio culpat Huetius in *Cens. c.* 8. §. 7. *Laudem,* inquit, *præcipuè captat ex doctrinæ suæ novitate, etsi fere nihil novi attulit. Hinc Philosophorum aliorum scriptiones sibi parum versatas esse simulat; quamvis in dissert. de methodo oblitus sui fateatur, diligenter tritum fuisse ab adolescentiâ, & versatum veterum in libris, aliisque, in quibus reconditum aliquid inesset & à vulgi notitiâ semotum.* Ne nominem Schockium Philosophiæ Professorem, cujus libellus extat *de admirandâ novæ Philosophiæ methodo*, in quo opusculo Cartesii opiniones strictè & ipsum Auctorem multo defricat sale. Nolumus tamen hæc ita à quoquam accipi, quasi nos omnia nova aspernaremur, utpote qui optamus, ne sint, qui ineptis suis scriptis, quibus pecunia Lectores emungunt, cum irreparabilique temporis jactura propugnent, *si,* ut cum Prudentio loquamur, *observatio crevit, ex atavis, quondam malè capta, deinde secutis tradita temporibus serisque nepotibus aucta*; & seriò exosculamur nova, non nomine, sed re talia, artifici manu absque contemptu aliorum in usum humanum detecta. Nobis dictum semper putavimus illud Nazianzeni *Orat.* 26. *Ne spernas usitata, nova ne secteris, ut nominis splendorem apud vulgus Tibi concilies.* Cæteroquin novitatis amor insanus apud multos, nova semper experimenta jactantes facit, ut boni viri subinde repetant illud Isaac.

Vossii

Vossii *in append. de nat. lucis c. 3. p. 102. Eo vivimus seculo, quo etiam stultorum sensus latius pateant, quàm patuere olim sensus omnium Græciæ sapientum. Virtus illa, quâ videmus, adeo adaucta est, ut non nimium dixero, si dixero, nos plus quam centies millies acutius videre, quam viderint illi, qui ante nos fuere.*

3. Decoxere etiam fidem, qui calamum modo adversus hunc, modò illum stringunt. Suspicionem enim meritò præbent, quòd sint inter eos, qui destinatis sententiis quasi addicti, & consecrati, atque adeo necessitate quâdam constricti veluti, *ut etiam, quæ non probare soleant, cogantur constantiæ causa defendere,* ut loquitur Cicero, vel inter eos, qui irascuntur immortali odio contra omnes, quos viderint, vel audierint, non dicamus adversari sibi, sed non plenis viribus & totis suis assentiri sententiis. Talium virorum exempla præbent ii, qui circulationem sanguinis Aristoteli & Hippocrati obscurè cognitam, deinde longâ multorum seculorum ignorantia sepultam, iterum post Cæsalpinum ab Harveo clarissimè assertam, oppugnarunt. Et hinc cum Celeberrimo Wedelio meritò statuimus; *secundum philosophandi gradum esse, non occupari in commentando vel refutando*; in præfat. præmissa *Amœnit. Mat. Med.*

4. Illi æris coruscatores semper nobis visi sunt sublestæ fidei testes, quando jactant encheireses, novos processus, arcana toties totiesque felicissimo successu comprobata: Ea enim auri fames facit, ut splendidè mentiantur, quod mirum non est, quia *nullum in humanâ vitâ scelus reperitur, quod non ob pecuniarum amorem perpetretur*, ut Isidorus Pelusiota habet *lib. 2. ep.* 146. Similes hi veteribus Sophistis, quorum jactantiam & nummorum amorem exagitant Plato, Aristoteles, Xenophon aliique. Inde etiam Aristoteles Sophistam ajebat esse eum, qui *ex apparente sapientia quæstum facit, lib. Sophist. Elenchor.* Sæpè ipsa res diligentissime considerata, quam aliqui narrant, ac ordo & series narrationis argumenta præbent falsitatis.

Optandum verò esset, ut viri aliqui in commodum studiosæ juventutis, tam in physicis, quam anatomicis, chymicis & medicis candidè procul studio partium, proximè præterlapsi seculi Auctores nobis indicarent, in quibus voluntas cum facultate narrandi vera experimenta fuit conjuncta. Et de multis quidem sincere mentem suam aperuit Vir nostrâ laude major D. Schelhammerus in eruditissimis suis annotatis ad Conringii Introductionem. Verum neque illi omnes obvenere Auctores; certè ex omnibus Europæ nationibus nobis visi & lecti, quos ei ad manus non fuisse opinamur. Utinam id laboris Viri Clarissimi sibi sumerent. Non dubitamus, quin post examen, locum inter hos sint inventuri inter Germanos Guernerus Rolfincius, Dan. Ludovici, Michaël, Bohnius, Wedelius, Rivinus, Hoffmannus uterque, Ettmüllerus, Major, Sachsius, Pechlinus, etiam Illustris ac Magnificus Noster Academ. Leopold. Nat. Curios. Præses, L. Schrœckius. Certè laudibus Auctorum plurium non multum tribuimus, quamvis bene multæ in eum effundantur,

dantur, *etsi solemne sit, ex testium approbantiumque numero sententias æstimare*, ut annotavit etiam Auctor Libri *artis cogitandi p. m.* 287. Sed potiùs hic confidenter dicimus cum P. Petito *in dissertat. de princip. nov. philosoph. Renat. Cartes. p.* 2. *Quid igitur? Quia Cartesius famam, quia multos sibi deditos habet, continuò hunc extra omnem ingenii aleam credemus? Ejus opiniones pro certis dogmatibus atque oraculis amplectemur? Libros velut sacra monumenta non nisi cum summa religione adibimus? tanquam delapsa cælo ancilia aut palladium quoddam venerabimur ac custodiemus?*

CAPUT II.

De Experientiâ ex propriis observationibus.

§. I.

Satis de experientia, quam haurimus ex cognitione singularium ab aliis relatorum. Nunc de ea, quæ paratur ex singularibus à nobis officio & munere sensuum nostrorum cognitis, agamus. Singularia ea, quæ sensibus percipi possunt, alia ita comparata sunt, ut *uno* tantum *sensu* percipi queant, e. g. color tantùm visu, sonus tantum auditu cognoscitur, odor tantum odoratu percipitur, & vocantur propria objecta sensuum: alia *pluribus sensibus* patent, ut motus, quies, numerus, magnitudo, figura, & hæc vocantur *objecta communia*, ut docet Aristot. *lib.* 2. *de an. c.* 6. De iis enim, quæ *per accidens sensibilia sunt*, ut substantiæ materiales, in quibus sensibilia per se existunt, modò non loquimur. Jam sæpè fit, ut existimemus, nobis aliqua esse sensu cognita, quæ tamen cognita non sunt. Non desunt, qui hic fallaciam sensuum accusant, prout olim Pyrrho cum discipulis teste Diogen. Laërtio *l.* 9. *de vit. Philosoph.* de eo enim & sequacibus ejus Aulus Gellius *l. XI. Noct. Attic. c. V. nec videre planè quicquam neque audire se putant.* Quod & de Academicis testatur Cicero *l.* I. *quæst. Academic. num.* 8. Prout etiam nostro hoc seculo eadem doctrina propalari cœpit à Cartesio, aliisque. Etsi verò non cum Epicuræo dixerimus, omnes *sensus veri nuncios esse* apud Ciceron *l.* I. *de Nat. Deor.* quibus gemina habet etiam de eo Plutarch. *l.* 4. *de placit. Philosophor. c.* 8. & Laërt. *l.* 10. *in vitâ Epicuri;* persuasi tamen sumus, vera esse, quæ habet Aristoteles *l.* 4. *Metaph. c.* 4. *in fine*: *Sensus propriorum semper verus est*, quod & repetitur *l.* 3. *de anim. c.* 3. alibique passim, modò adsint omnia requisita; sc. I. *organum rectè affectum.* 2. *Objectum idoneum.* 3. *Medium naturaliter se habens.* 4. *Intervallum debitum.* Si unum ex his defuerit, necessum est, judicium sensuum esse fallax, quorum explicationem uberiorem legere licet apud Zeidlerum *in Analysi posteriori p.* 24. *& seqq.*

Quicunque

Quicunque ergò rectâ via tendunt ad experientiam, considerent, an cum hoc vel illud singulare sensibus usurparunt, quæ enumeravimus, requisita omnia adfuerint. Quodsi vel unum horum defuerit, nunquam recte cognitum fuerit singulare, & experientia, quæ tali innititur cognitioni, nulla est. Id verò persæpè contingit, ut exemplis aliquibus patebit. Organum certe Anaxagoræ minùs rectè fuerit constitutum, cum dixit, *nivem nigram* esse, teste Cicerone *l.* 4. *Quæstion. Academic. num.* 23. Frustra etiam fuit Epicurus, qui atomos dixit esse *sphæricas*, *cylindricas*, *conicas & conoidicas*, *item cubicas*, *prismaticas*, *parallelepipedas & polyhedras*, item *hamatas*, *striatas*, *uncinatas &c.* Nam teste Diog. Laërt. *l. X. in vit. Epicur. p.* 33. *inf. & init. seqq.* dixit ἀπερίληπτα ἐςὶ ταῖς διαφοραῖς τῶν σχημάτων, h. e. *incomprehensibilia*, *differentiis seu varietate figurarum.* Lucret. *l.* 2. *Nunc age: jam deinceps cunctarum exordia rerum qualia sint, & quàm longè distantia formis percipe multigenis, quam sint variata figuris.* Cujus mentem uberius explicat Gassendus *p.* 203. ut & Joh. Bapt. du Hamel. *lib.* I. *de consens. vet. & nov. Philos. c.* 8. *p.* 179. *& seqq.* Frustra fuit etiam Democritus atomorum variarum defensor, de cujus consensu & dissensu cum Epicureis indicium præbet locus apud Aristotel. *l. de gener. c.* I. & 8. & Alexander apud Philoponum, colligiturque etiam quadantenus ex Diog. Laërtio *l.* 9. *in vit. Democr. p.* 248. *edit. Lond. in fol.* si conferatur cum Sexto Empirico *adversus Mathemat. p.* 163. *& lib.* I. *hypotypos. c.* 30. & Plutarch. *contra Colotem*, imò etiam Anaxagoras, qui multas fecit atomorum distinctas species, qua de ejus opinione legi potest Claudius Berigardius *in Circulo Pisano p.* 419. Nam unde hoc iis constat? Visu enim figuras illas discerni non posse largitur Gassendus *l. c.* addimus, nec tactu. Quomodo ergò? ratione & mente; hinc Democritus apud Plutarchum, ἰδέα ἔχειν σχήματα λόγῳ θεώρητα. At nobis non sine causa, hoc absurdum esse, evincemus alibi. Unaquæque enim facultas cognoscens suis circumscribitur limitibus & de quo judicare debet sensus, e. g. visus & tactus, ut de figurâ (est enim objectum commune) de eo non est audiendum judicium rationis, præprimis si sensus munere suo circa ejusmodi res fungi non possit. Quod diximus de sententiis horum, multi etiam, ut opinamur, dicturi sunt de placitis Cartesii, cujus scita non multum distare à decretis horum dubitaverit nemo, qui paulo peritior est veterum hujusque novæ Philosophiæ, aut qui legerit eruditissimam Petiti disputationem *de Principiis Cartesii.* Nolumus tamen quenquam hæc eò trahere, quasi negemus atomos, non enim sine jucunditatis sensu ex oculis cerni possunt, *si in vase vitreo purissimus aër inclusus, nec à vento aut alio quodam impulsus ad solem ita sit expositus, ut radii non tantum collustrent, sed per foramen clausæ fenestræ medium pertranseat, oberrare videntur, & ultro citroque concursare multa corpuscula*; nec est, ut suspiceris pulverem, is enim jam pridem petiisset fundum, si quis adfuisset. Et propter nimiam distantiam solis lapsus est Epicurus in determinandâ ejus magnitudine, de quo Diog. Laërtius *l. X.* refert, ei familiare fuisse dicere:

Solis cæterorumque siderum magnitudo, quantum ipsi judicamus, ea est, quæ videtur. Et licet multum, frustra tamen, judice etiam Ægidio Menagio *p.* 271. *in eruditissimo comment. in Diogen. Laërt.* sudat Gassendus, ut Epicurum suum inscitiæ culpa in Astronomicis absolvat. Nam etiam Cicero *l.* 4. *quæst. Acad.* testatur, quod putarit, *etiam solem posse esse minorem, quam videatur, sed non multo.* Non dubium est, quin Epicureos respexerit Seneca *lib.* 1. *Quæst. natur. c.* 3. *tom. l. p.* 640. *Edit. Amstel. noviss.* cum ait, *sapientes viros contendisse solem pedalem esse.*

§. 2. Verùm ad Medica digrediemur exempla, præprimis verò Anatomica. Deprehendemus verò maximos quoque Viros humani hic aliquid passos esse, putantes, se hoc vel illud sensu habere cognitum, quod tamen nunquam sensibus eorum fuit subjectum, quamvis non facile sit, designare causam, unde lapsi fuerint. En exempla quantum ad sensum visûs. Immortale nomen scriptis suis obtinuit Willisius & multis deprædicantur ejus opera laude quavis dignissima *in Ephem. Gallic. Erudit. an.* 1676. *Mens. Julio*; commendat etiam de cerebri anatome librum Celeberrimus Carol. Fracassat. *dissert. epistol. de Cerebr. ad Marcell. Malpighium*; at verò qui expenderit ea, quæ affert Nicol. Steno *de Anatom. Cerebri* & ipse interfuerit sectioni, animadvertet, non finxisse sed invenisse causam optimum illum Stenonem de veritate totius ingeniosi istius Systematis Willisiani meritò dubitandi & errores non paucos in figuris indicandi. Ex quo apparet, in singularibus observationibus Willisium fuisse deceptum. Multò magis verò id dicendum videtur de structura ea, quam commentus est Cartesius, quamque explicare satagit *parte* 5. *tract. de Homine p.* 100. *& seqq.* Nam cùm totus Cartesii homo alius sit ab aliis hominibus, alius eum cerebri etiam esse conveniebat. Bene verò est, quòd Ludovic. de la Forge *in notis p.* 103. fateatur, *quòd visus maximam eorum, quæ profert, partem non detegat, & prorsus* inficete addit: *Veruntamen dummodò se quis parumper præbuerit attentum, volueritque oculis figuras meas utcunque contemplari, spero eam* (structuram cerebri) *cuilibet intellectum iri.* Res mira est figuras partium corporis humani, quas visus maximam partem non detegit, tàm audaciter appingere, audacius verò facinus est, polliceri notitiam structuræ partium ex figuris non visarum partium. Prudentissime judicat doctissimus Veslingius *in præfatione prima Syntagmat. Anatom. ad Lectorem* de figuris: *Etenim licet optimorum Artificum ingenium ac manus spirent, frustra tamen est, quisquis ex illis naturalem partium positum, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollitiem, atque, ut cum Celso loquar, lævorem, contactum, processus deinde singularum & recessus, tùm si quid alteri inseritur, aut portionem alterius recipit, accuratius cognoscere volet.* Quid sentiret de figuris rerum visu non detectarum, credidissetne, si quis tales figuras oculis utcunque contemplatus esset, structuram sensibus non patentem ab eo intellectum iri? Præprimis verò præconcepta de glandula pineali opinio fefellit oculos Cartesii, ut alio sitam modo videret glandulam hanc *tract. de passion. anim.*

anim. part. 1. *art.* 31. quam alii peritiſſimi Proſectores, quos inter eſt Steno jam laudatus. Sed his immorari neceſſe non eſt, cum Clariſſ. Nuckius ingenioſa inſcriptione non tam ſitum quidem, quàm uſum ejus proſcripſerit & exequias ei cecinerit *in epiſtol. Anatomica Adenographiæ ejus adjuncta.* Quanquam non malè Clariſſ. Diemerbrock exiſtimarit *l.* 3. *Anatom.* demonſtrationem etiam nerveorum funiculorum, quos Sylvius ei tribuit, fore difficilem, certè nec nos, nec præceptorum, nec amicorum quiſquam obſervavit eos unquam.

§. 3. Ludovicus Bilſius, de cujus arrogantia & tumido faſtu ſupra querentem audiebamus Sylvium, propalavit, ſæpè ſuis ſenſibus cognitum, quòd vaſa lymphatica *duas habeant tunicas, & inter eas inveniantur innumerabilia exigua & ſubtilia roris ſive lymphæ vaſcula ad inſtar fibrillarum, (quarum, conſtitutio valde ſimilis ſit muſco arborum) continentia liquorem aliquem nutritium pro omnibus corporis partibus, qui nullis valvulis in ſuo curſu impediatur, moveaturque à centro corporis ad illius circumferentiam, & revertens liquor per canalem interiorem horum vaſorum roriferorum, in quo ferè ubique valvulæ reperiuntur* (antea verò negaverat iſtud Bilſius, donec eum convinceret Fridr. Ruyſch Anatomicus dexterrimus, cujus libellus, hâc de re, editus proſtat) *nullo modo ros vel lympha vocari debeat, ſed potius fermentum.* At vero incertum, quâ de causâ hæc protruſerit in orbem, neque enim, ſi vir bonus fuit, veteratoriè finxit, lapſus ergò eſt Bilſius, neque oculatiſſimi Anatomici Bilſianos tubulos, quantumvis enixe id cuperent, deprehendere potuerunt. Conf. Nuckium *in Adenograph. p.* 43.

Immortalis memoriæ Anatomicus Andr. Veſalius *l.* 6. præclariſſimi operis *de human. corpor. fabric. p.* 732. *c.* 10. ſplendidæ edit. per Oporinum: *Porrò*, inquit, *cordis dilatationem, quæ mucronis ipſius ad baſis centrum eſt attractio, & omnium laterum cordis diſtentio, rectæ efficiunt fibræ mucronem, verſus baſin contrahentes: quod ſanè ita perficitur, ac ſi vimineo circulo orbiculatim eademque ſerie complurimas juncorum ſcirporumque radices connecteres & mucronibus illorum ſimul collectis, velut pyramidem quandam efformares, ac demum funiculum ex illius verticis medio per circuli centrum dimitteres, quo deorſum tracto pyramis brevior intusque multo capacior, juncis nimirum in exteriora ac in latera ab invicem diremptis ac ſecedentibus, redderetur.* Sed verò ne jam de dilatatione cordis agamus, fallitur in declarandâ ejus texturâ, quam toties oculis ſuis uſurpavit Vir ſine exemplo, niſi Haroejum excipias, in ſectione corporum occupatus: multo enim mirabiliori modo fibræ illæ ſunt diſpoſitæ; immediate enim ſub externâ cordis membranâ à baſi cordis & ab orificiis *circularibus tendinoſis, in* quibus *deſinunt venæ cavæ & pulmonaris auriculæ,* nec *non à principiis arteriarum aortæ & pulmonaris propagatur ſtratum fibrarum carnoſarum, quæ ferè æquidiſtantes ſunt inter ſe & directè à baſi verſus cordis mucronem tendentes, ubi variè inflexæ & contextæ reflectuntur* verſus *internas cavitates ventriculorum,* ut

egregiè declarat Joh. Alphonf. Borell. *part.* 2. *oper.* de *motu animal. c.* 5. *propos.* 37. *p. m.* 65. cum quo omninò conferri poteſt Lowerus *in tract. de cord. c.* 1. *p.* 16. 17. *ſeq.* Plura hanc in rem exempla adduci poſſent, ſed unum in præſens ſufficiat. Ut aliorum labores in ſectione hepatis non memoremus, diligentia & dexteritate antevertit omnes Gliſſonius, qui de ſeipſo, in præfatione ad Lectorem, *profecto*, inquit, *id vere teſtari poſſum, me haud leves quasque veriſimilitudinum umbras hic temere ſectatum eſſe, verum omnia, quantum licuit, ad rei ipſius trutinam fideliter exegiſſe.* Is autem recenſet hepar inter parenchymata, ita, ut *parenchyma hepatis videatur ei pars principalis*, quoniam reliquæ omnes illius partes eidem inſerviunt: Ligamenta nempe ſitum ejus ſtabiliunt, tunica circumveſtit, porta illi ſanguinem apportat, huic capſula communis miniſtrat; arteria & nervus hepatici operas dant partim portæ, partim capſulæ communi, partimque poro biliario; ramuli venæ cavæ & pori biliarii ſoli inde auferunt, ut manifeſtum ſit, alias omnes hepatis partes parenchymati ejus aliquatenus ancillari. Verùm Marcellus Malpighius in ſeculi gloriam natus, & ex crebris ſectionibus magnâ prudentiâ inſtitutis, & ope microſcopiorum adjutus, deprehendit hepar *conglomeratum eſſe glandulam, cum in diverſa fruſtula & acinos dividatur, unico excretorio polleat vaſe, & determinatum ſeparet ſuccum, in cavitatem inteſtinorum eructandum.* Malpigh. *de hepat. c.* 3. *in fine p. m.* 257. *in op. edit. Amſtelod. tom.* 2. Idem de pulmone, renibus *&c.* dici poſſet, in quibus lynceus ille Anatomicus alios cœcutiiſſe fecit manifeſtum. Nihilominus nec ipſe licet oculatiſſimus omnia vidiſſe cenſendus eſt. Clariſſ. Nuckius *in Adenograph. c.* 1. *p.* 3. *Clariſſimus*, inquit, *Malpighius ſtructuram glandularum conglobatarum curiosè quidem propoſuit, ſed, ut pace tanti Viri hoc dicam, longè aliter earum fabrica nobis fuit oblata; ſive enim vaſorum lymphaticorum introitum exitumve examinemus, ſive glandulæ interiora perſcrutemur, paſſim quædam occurrunt, quæ Anatomicorum filii nondum viderunt &c.* Ita ex defectu alicujus requiſiti viſus nos faſcinat; quæ omnia experturis quicquam ſuis oculis documento ſint, ut attendant ad omnia requiſita ſenſus, nec vanè credant omnia bene vidiſſe, ne quod de tantis viris multi modò, de illis poſteri & fortè deterius longè (jure optimo) ſentiant & loquantur.

§. 4. Talis deceptio in reliquis ſenſibus etiam locum habet ob aliquem requiſiti alicujus defectum. In ſenſu Guſtûs illuſtre exemplum præbet ſuccus pancreaticus non ſine labore inventus; orta enim de ſapore ejus quæſtio eſt. Regnerus de Graaf, Sylvii diſcipulus *de ſucco pancr. c.* 4. *p.* 551. *in Oper. edit. Lugd. Bat.* naturaliter acido-temperatum eſſe contendit, *unde*, inquit, *contingit, quòd ſuccus pancreaticus naturaliter acido-temperatus exiſtat.* Quod & ante diſcipulum docuerat Præceptor ejus *in diſq. Med. X. p. m.* 50. *in Oper. Amſt. Edit. num.* 39. *acidus vel potius ſubacidus cenſendus erit ex ſui natura idem ſuccus pancreaticus, ſed temperatus*: fallimur aut præconcepta opinio de ſucci hujus cum bile efferveſcentia talem impreſſit ei guſtum, præprimis

mis cùm ipse agnoscat Graaf *sub init. cap. citat. p.* 540. *ipsum offendisse acidum gratissimum, aliquando penè insipidum, nonnunquam austerum, sæpius salsum, sæpissimè verò acido-salsum*; aut lapsus est, existimans, eum esse *saporem naturalem in subjecto morboso*, qui naturalis non fuit, aut organum gustus acidâ qualitate fuit inbutum, cum gustaret hunc naturaliter se habentem. Postremum certè accidisse cuidam Bontekoe discipulo adstanti Anatomiæ cuidam recenter mortui, recordamur, cum bonâ enim fortunâ & secandi dexteritate liquorem deprehensum circumstantibus gustandum porrigeret prosector, qui jejuno ore gustaverat & nullum acidum deprehenderat saporem, eundem delibandum præbet Bontekoeano, præprimis cum nulla adesset suspicio succum præternaturaliter in eo subjecto se habere. Is continuo *acidus*, inquit, *est*, & vides Bontekoe recte sensisse. Medicus gnarus eum hausisse vinum aliquantò largius, jubet eum eluere limpidâ os; quo facto denuò gustandum præbet succum, præbet & aliis, ubi coactus est fateri homo, Medicum recte negasse acorem succi. Ex quo aliisque huic similibus exemplis colligere licet, eum, qui sensu gustus dijudicaturus est saporem quendam, teneri dare operam, ne organon gustus adventitiò sapore sit infectum.

§. 5 Interdum id, quod objectum visus est, tàm exiguæ est quantitatis, quod jam ex antecedentibus constat, ut oculos subterfugiat. Ponamus jam vera esse, quæ de erudito quodam Viro referuntur in Bataviâ, qui *in guttulâ aquæ, cui piper triduo fuit infusum, sponte in tubulum vitreum ascendendi* 30. *animalcula fertur conspexisse*; ponamus, inquam, rem ita se habere, quomodo visus in unoquoque animali illam organorum infinitam varietatem deprehendet? Quid de ductibus nervorum dicturi sumus? Num cavi? oculi nostri prorsus cœcutiunt, & *compages illorum stilo cuivis impervia est*, fatente Willisio in *Anatom. Cerebr. c.* 19. *p. m.* 64. *in Op. Edit. Amstelod.* Sed vitreis oculis nihil non se videre, multi nobis persuadent (ita jam ad considerandum medium descendimus, prætermisso aëre illuminato, tanquam satis noto.) Enimverò, nec hoc accommodatum est medium ad omnia videnda; nam, ut Willisius *l. c. etiam perspicilli sive microscopii applicatio cavitatem nullam his adesse confirmat.* Et hactenus nemo, opinamur, inventus est, qui vias, quibus vena portæ liquoris sui alias partes in poros ac vesiculam bilis, alias in cavam dimittit, commonstrarit, ut non sine ratione Peyerus *Exerc.* 2. *de gland. intestin. p.* 28. dicat, *hoc magis optandum, quam sperandum.* Nullus etiam prodit in lucem, qui, quâ mechanica meatus ex arteriis emulgentibus in ductus uretericos serum transcolent, etiam exquisitissimo edocuerit microscopio. Excell. D. Bohnius, Lipsiæ decus, expresse *sese*, scribit, *ignorare, quâ mechanicâ Lien suo munere defungatur*? An speramus etiam id consecuturos ope microscopiorum, ut posteritati constet, quibus canalibus in cerebri ventriculos, aut in pericardii cavitatem sese effundat lympha? Non verò hæc pertinent ad damnandum usum microscopiorum, quibus Malpighius, Hoockius & Löwenhœck, tot egregia, scituque dignissima protraxere in lucem; ut illu-

ſtres Italos, Gallos, Anglos, Batavos, noſtros quoque Germanos, nullis ex his ingenio, eruditione & experientiâ minores, taceamus, multum nos affecerunt ea, quæ Celeberrimus Mathematicus & Phyſicus Sturmius *in Collegio Curioſo part.* 1. *tentam.* 15. *p.*138. *& ſeqq.* affert, quæ non tantum de effectu cauſiſque, ſed & modo prudenter adhibendo microſcopia Lectores commonefacient. Cumque notum ſit, microſcopia conſtare, vel *unâ lente, eaque acutiſſima* & minimæ ſphæræ; alia *duabus lentibus, alterâ ſcilicet, quæ ad objectum ſpectat, acutiſſimâ, & aliâ, cui oculus admovetur, molliore & majoris ſphæræ; alia tandem tribus lentibus*, ut alias jam differentias non perſequamur, poſterioribus objectum averſo ſitu cernitur, quod an ſemper obſervarint, qui vitreos hos ſibi applicarunt oculos, experimenta loquantur. De cætero in Anatomicis utile cumprimis eſt, noſſe canalium principium & finem, hinc enim de origine liquoris & uſu ejus conjectare licet. Enim verò etiam hîc lapſus facilis eſt. Bartholom. Euſtachius, Anatomicus ſuperiori ſeculo famigeratiſſimus *in tract. de venâ ſine pari antegranum.* 13. de eo nos non ſinit fluctuare, nam finem ductus thoracici conſtituit receptaculum, quod ejus principium eſt. Verba Viri hæc ſunt: *Ab hoc inſigni trunco ſiniſtro juguli, qua poſterior ſedes radicis venæ internæ jugularis ſpectat, magna quædam propago germinat, quæ, præterquam quod in ejus origine oſtiolum ſemicirculare habet; eſt enim alba & aquei humoris plena, nec longè ab ortu in duas partes ſcinditur; paulò poſt rurſus coëuntes in unam; quæ nullos ramos diffundens juxta ſiniſtrum, vertebrarum latus penetrato ſepto transverſo deorſum ad medium uſque lumborum fertur, quo loco latior effecta, magnamque arteriam complexa obſcuriſſimum finem, mihique adhuc non benè perceptum, obtinet.*

§. 6. Utinam verò omnes, qui de facultatibus medicamentorum ſcripta ad nos tranſmiſerunt, iniiſſent eam viam, & ſenſibus, guſtu, inquam, & odoratu circa ſingula rectè uſi fuiſſent, non laboraremus eâ, quæ præ manibus eſt, confuſione, ex diſcrepantia Auctorum orta. Nam quemadmodum viſus in Anatomicis dominatur, ita guſtus & odor in explorandis medicamentorum facultatibus primatum tenent. Enimverò non uno modo contingit, ut hic erremus, ex *parte organi quidem guſtus* non niſi depravatus erit ſenſus ac judicium erroneum, 1. ſi *lingua prorſus exſucca & fibræ ejus contractæ* ſint, unde videmus eos, qui defectu ſalivæ laborant, nullo propemodum guſtu pollere, cujus exemplum nobis præbuit Medicinæ Profeſſor quidam, qui per longum tempus ſapores diſtinguere ignorabat, & Bibliopola, qui decrepitus ſenex ad mortem uſque de impotentiâ guſtandi conqueſtus eſt. 2. Si *lingua nimis ſit humida*, nam humor ille linguæ cavitates occupans, alteri, qui ſaporem devehit, non cedit. 3. Si *ſalivæ admixta ſint corpuſcula, quæ à bile procedunt*, ingratus ſapor alios cibos depravat non aliter, quam ſi ipſis vel fuliginem, vel tantillum fellis aſpergeres. 4. Poſt *ſomnum etiam de ſapore non ita rectè judicamus*, aut etiam *poſt alium quendam cibum.* Ad immutationem ſaporis conferunt etiam alia, quæ ſcire oportet, ne decipiamur. Nam & 5.
calor

calor laxans fibras saporem mutat, hinc quæ cocta, e. g. poma, pyra, diversum saporem præ se ferunt, ac cruda, & quæ calida gustui placent, eadem frigida prorsus ei ingrata sunt, ut vel in jusculis quotidianis illud observare licet. 6. *Frigus* quoque *contrahendo fibras linguæ*, facit eas *rigescere*, ut non facilè affici possint. Quantum additiones & variæ adulterationes faciant ad mutationem gustus, ex culinariâ elucescit. Hinc judicaturi ex gustu etiam de exoticis, quorum luxum meritò perstringunt cordati Germani, ne temerè quid dicant, sed potiùs semper habeant suspecta ob factam additionem, quod ea, quibus quotidiè utimur, abunde edocent. Ita scammonium genuinum rarum est, quod non succo lithymalino adulteratum sit. Par judicium de sanguine Draconis, utpote qui infectus est sanguine hircino; *Meconium loco opii nobis protruditur*, ut optimè notavit Ettmüll. *in Colleg. pharmac in Ludov. p.* 1049. *& seqq.* Non tantum verò *mangoniis* diversimodè sed & *non raro situ* corrupta etiam peregrina sunt, ut iterum ob singularem candorem & experientiam nunquam satis laudatus Ludovici expertus nos commonefecit. Porrò ex *parte objecti de toto* judicaturi, e. g. vegetabili aliquo necessum est, ut totum gustu exploremus, sæpè enim contingit, ut diversarum partium unius compositi diversus sapor sit; nam cucumeres partem radici proximam habere amariorem, notum est, & notatum jam ab Aristotel. *Sect. I problem. quæst.* 25. quod in glandibus secus accidit. Id etiam passim est ab Auctoribus traditum, quòd plantarum *semina, radices & folia, diversum sensum imprimant*, ita, e. g. plantarum acrium semina sunt acriora, quam radices vel folia *&c.* hæc & alia plura gustu facturus experimenta observet necesse est in singularibus gustu perceptibilibus. Præterea ad clima solemque semina producentia, culturam & ejus defectum, anni tempestatem, salubritatem aëris, tempus modumque colligendi & conservandi respiciendum, nam juxta hæc omnia plantæ differunt.

§. 7. Quòd verò odores etiam cognitionem intimiorum facultatum medicamentorum largiantur, tradit Celeberrimus Wedelius *in Amænitat. Mat. Med. l.* 1. *sect.* 1. *c.* 5. Memorabile est, quod refert Digbæus *de corpor. nat. tract.* 1. *c.* 27. de quodam per plures annos in sylvis commoranti & odoratu discernenti, ubinam radices fructusque salubriores crescant. Et Celeb. Meibom. *dissert. de febb. malign.* §. 6. testatur, se aliquoties in *ægris malignâ febre laborantibus talem percepisse odorem, unde mortem tertio aut quarto die prædixerit.* Quanquam talis collectio instituenda non sit, hoc inodorum est, ergò nullam habet facultatem, nam pyrethrum, lepidium sunt inodora, ac tamen ob acrimoniam insigniter calida. Jam ad ea, quæ ubivis obvia sunt, de organo odoratus, vix est quod addamus, præter hæc, quæ habet Hamel *de corpor. affection. l.* 1. *c.* 9. *p.* 203. *& seqq.* *Quodsi homines tam lautè non viverent, neque iis olfactûs organum ciborum fumis inquinatum esset, puriores fortè halitus, quibus odores constant, facilius exciperent, atque odore ipso, ut bruta cibos* (quidni & medicamenta) *discernerent*, quod probat exemplo

canum

canum venaticorum, qui ſagaciores ſunt, quo parcior eis victus præbetur, & exemplo alicujus metu militum in ſylvis diu radicibus & glandibus viventis, qui, teſte Digbæo, narravit ſe odoratu cibos tùm exploraſſe, homines autem venatores vel odore ſolo percepiſſe, eorumque inſidias eluſiſſe, donec laqueis irretitus caperetur. Aliquas obſervationes tamen adjiciendas eſſe arbitramur. Wedelius *l. c.* opportunè monet, aliqua *per ſe odoratui eſſe patentia*, modo admoveantur naribus, alia verò *accendenda*, *terenda*, *ſolvenda eſſe*, *ut odorem expandant*, exemplo ♃'is & ♁ii. Niſi ergo poſterius hoc executus fueris, non rectè de hujus vel illius rei odore ſenties. Deinde certum eſt, etiam ipſum tempus conſiderandum eſſe, ut integrum feras judicium. Nam *tempore pluvio vel humido corpora odorifera* minus *odoris exhalant*, nam humor poros eorum obſtruit, ne halitus per eos erumpant, forte etiam filamina halitus iſtius ſubigit ac diſſolvit. *Frigido* quoque *tempore* odores ſunt obtuſiores, quia *frigus poros per condenſationem ſtringit & halitus difficiliùs avolant*; ſicuti contra calor reſolvens poros facit excitari halitus, ut patet in flore autumnali, quem Jaſminum vocant; quotieſcunque ergò vel cœlo frigido, vel aëre humido hoc aut illud naribus admoviſti, meritò dubitare teneris, annon experimentum tùm ſit fallax. Diſpiciendum etiam eſt, annon *odore jam corpus odoriferum ſit privatum*, quod variis modis fieri poteſt, ut patet exemplo violarum, quæ ſi vel pluvia diuturniori ſunt madidæ, vel ſoli diu ſint expoſitæ, odore ſuavi privantur; ſolis enim ardor halitus odoriferos educit, ut ferè nihil remaneat, pluvia verò macerat particulas illas, quæ in halitum odoriferum abiiſſent. Adhuc hoc addendum, pleraque cum propiùs admoventur, fœtere, quæ, cum remotiora ſunt, ſuaviſſime olent, tenues enim ſpiritus olfactum juvant, craſſiores offendunt. Cùm ex vitellis ovorum oleùm in ſartagine extrahitur, vel ex ſanguine craſſum itidem oleum deſtillatur, odor peſſimus exhalat, quòd exhauſtis ſpiritibus nihil ſuperſit præter ſulphur ſale volatili & fixo aculeatum.

§. 7. Calidi & frigidi, humidi, ſicci, aſperi, levis, duri, mollis *&c.* arbiter eſt *tactus*. Cùm verò, quod uni calidum videtur, alteri frigidum videatur, cœpit adhiberi thermometrum ita dictum, quod gradus caloris, uti & frigoris dimetiatur. Et Sanctorii ille tubus inflexus, cujus pars ſumma occluſa eſt, & in globi formam tornata, inferior verò aperta, per quam aqua uſque ad aliquam altitudinem infunditur, jam abiit in deſuetudinem, & potiſſimum thermometra ſigillata nunc adhibentur, quæ deinde tabulæ in partes æquales diviſæ applicantur. In his ſpiritus vini condenſatur, & eò magis deſcendit, quò acrius eſt aëris ambientis frigus, æſtate verò rareſcit ſpiritus vini; optimum thermometri modum exiſtimat Honorat. Fabri, quem *p. 632. tom. I. tract. 2.* deſcribit *&c.* Enimverò præclarè ibidem Fabri l. c. *indices graduum caloris nolim putes tàm accuratam caloris eſſe menſuram. Cùm plerique ex recentiorum ſcholâ, cauſas caloris & frigoris in corporibus frigidis & ſiccis non aliter eſſe ſtatuant, quàm cauſa doloris in gladio aut fuſte exiſtit, ipſam*

ipsam verò caloris formam perinde ut doloris sensum ajant in certa nervorum & spirituum commotione sitam esse, & propterea fortè dicere par erit, potius sensu tactus exploranda esse calida & frigida. In Medicinâ nostrâ maximam affert utilitatem, nosse, quæ calorem, quæ rigorem in corpore nostro excitent, quænam humectent, & quænam exsiccent. Quantum ad vegetabilia fortassis omnium optimum foret, ut jejuni, ventriculo rectè constituto, in notabili quantitate uterentur Viri suæ constitutionis gnari, nam tùm in percolatione ea, quæ fit in corpore animantis, si calida & sicca forent, ignis particulæ separatæ à parte majori terræ, quæ in fæces abit, non possent non sensum caloris, modo majoris modò minoris excitare: Si vero frigida & humida essent calidi partes, subtilis puriorque humor (nam frigiditatis principium humor est, & cum Experientissimo Viro Domino Schelhammero omninò facimus, qui humorem, sive ut ipse loquitur, aquam statuit primum frigidum esse) divelleret, & modo magis, modò autem minus frigiditate sua corpus alterarent. Hac via non tantùm plantæ vi purgante, sudorifera, diuretica *&c.* præditæ certiùs innotescerent, sed & modus operandi sese manifestaret clariùs, nec necesse foret, ad metaphysicas quasdam speculationes, sicuti communiter fit in hac doctrina, delabi.

§. 8. De experimentis Chemicis omnes modernorum libri sunt pleni, & ab ingenuis Viris satis multæ additæ sunt de iis recte instituendis cautelæ, & laudabili candore communicata sunt, quæ irrito conatu suscepta fuerunt; ex illis verò inter se collatis facilè est cudere cuivis, de iis instituendis, præcepta. Prælaudatus Schelhammerus rectè ait, Hippocratem ea *non revocasse in usum*, additque id factum, *partim quòd inter ipsa initia satis occupationis erat naturæ ipsius affectus investigare, partim quòd methodus ex iis argumentandi nondum ipsi esset cognita*. Ultima non satis capimus, imò in aliam prorsus abimus sententiam, rati, mortalium neminem, præter Aristotelem & Galenum, rectius fuisse argumentaturum, quam Hippocratem ex singularibus experimentis chemicis, modò ei operationes fuissent cognitæ. Ita jubet nos credere admirandum aphorismorum Opus, abundè testaturum, eum fuisse legum colligendi ex singularibus peritissimum; Nec quicquam peculiare habent chymica, nisi quatenus traducuntur ad illustrandam humorum in corpore nostro naturam, quò etiam D. Schelhammerum respexisse ex seqq. colligimus.

§. 9. Ut morborum phænomena & symptomata rectè observentur, ante omnia necessaria est exacta morbi ex arte Medica cognitio, quam novatores studiosis admodum fecere difficilem, inductis tot ineptis contra omnes, quas stolidè aspernantur, quia nunquam didicerunt, definiendi leges, descriptionibus, incredibile verò dictu est, quot monstra symptomatum in omnibus affectibus hinc nata sint. Non tangemus ulcus, alias in proclivi foret demonstrare, à magni nominis Viris heic erratum esse. In praxi Medica lapsus hinc videmus quotidiè enormes. Referimus exempla duo: Viduus duxit juven-

culam, apud quam ſtrenuè per aliquod temporis ſpatium meretur, læteque etiam inter convivarum plauſus vivit. Cubitum verò ſe aliquando conferens, ſomno breviori fruitur. Altero die totus torpet. Pandiculatio, oſcitatio etiam aderant. Incidit deinde in profundum ſomnum. Vix evigilat manè, mentisque non ſatis compos abſurda effutit, & iterum obdormit. Ægrè excitatus ſemiclauſis oculis denuò labitur in ſomnum, ac hiante dormit ore, iterum autem ex gravi ſopore excitatus, modò hoc, modo iſtud poſcit, acceptis verò non utitur. Æſtus continuus ſub noctem incrementa capiebat. Reſpiratio parva & rara, pulſus magni & undoſi aderant. Urina jumentorum perſimilis reddebatur, & ſudor circa extrema multus, frigidus & aquoſus effluebat. Circumſtantes morbum à faſcino originem trahere, ſentientes, unum ex Medicis in ſuam ſententiam pertrahebant; alter ex medentibus conclamatum eſſe de ægro ex ſudore frigido concludebat, exiſtimans de cætero eſſe morbum aliquem convulſivum, id quod hians os, oculi ſemiclauſi docerent. Si uterque phænomena illa conjeciſſet in chartas, quid nonne ob nova à ſe hic in convulſionibus, alter in morbis à Dæmone obſervata ſymptomata ſeſe operæ pretium præſtitiſſe videretur? At verò aberravit turpiter uterque tangente acu rem tertio, qui ſoporoſum affectum, quem lethargum vocamus, debitis medicamentis debellavit. Medicus quidam gravidam ad partum usque pro hydropica, non ſine opprobrio artis, curavit. Et certè melius honori ſuo, & noſtræ arti conſulerent multi, ſi nullo præfixo titulo rariora ſymptomata enarrarentur, & doctioribus dijudicandum ex phænomenis relinquerent, cujusnam generis morbi, de quibus dubii hæſere, extiterint. Nam alias ejusmodi obſervationes unicè ſolùm valent ad confuſionem majorem in artem medicam, ſine neceſſitate, inducendam. Cùm verò Viris doctiſſimis hic error frequenter obrepat, nam & ſui ſeculi gloria Caſp. Hoffmannus, ex colica mictum cruentum, poſt uſum opii ſecutum, narrans, deceptus eſt, & qui hunc effectum conſequi volunt ex opii uſu in colica falluntur; prout prius annotavit Clariſſ. Simon Pauli, cùm citra dubium calculo renum laborarit æger; nihil quidem in mentem venit, quod in præſens conſulere liceat, adeoque, quid faciendum ſit, ab aliis diſcere malumus, qui unum ſeriò precamur, ut diſceptationes de genere morbi apud ægros omittantur, quæ utplurimum hinc oriuntur, quod unus ad hoc, alter ad illud ſymptoma attendat, & quisquis præconceptis ſuis opinionibus inhæreat. Qualis enim opinio in animis Auditorum ex concertationibus ejuſmodi generetur, patet vel ex ſola memoria acerrimæ velitationis medicorum de ægro Mazarino & ex judicio de hac apud Priolum *l.* 11. *de reb. Gall. c.* 11. *p.m.* 389. Ultimo virtutes medicamentorum per experimenta manifeſtaturum, niſi & ſe & alios decipere velit, noſſe par eſt 1. medicamentum ejusque præparationem, 2. morbum ac morbi ſtatum, 3. ægri conſtitutionem naturalem, 4. ab hoc medicamento ſuperatum hunc morbum. Deus bonè! ne duobus prioribus inhæreamus, quantæ fallaciæ etiam

in

in tertio com mittuntur, in morbis præprimis chronicis? Ultimo sumptum medicamentum, etsi iners, etsi ineptè præparatum, priora nobilissima vulgò superare creditur, quia ejus usus & reconvalescentia tempore conjuncta sunt. Quem errorem, cum vulgo medici & arcanorum venditores creberrimè errant. Certè quotiescunque arcanis ritè perpensis omnibus usi sumus, toties nos destituit eventus, qui utplurimum felicior fuit, cum longa experientia confirmata in usum vocavimus medicamenta. Quicquid alii de Helmontio jactent, pace ipsorum dixerimus, medicamenta ab eo commendata spei non respondisse. Officulum, quod in poplitè leporis est, quodque patellam vocant, colicos dolores sustulisse scribit se non semel expertum; Hydropicum rusticum sanatum fuisse alligata anguium senecta, per ventrem & renes. Verùm ea medicamenta nostrum fefellere desiderium. Ita etiam in aliis ejus eventu frustrati sumus. Naturæ Consultissimus Boyle, qui Helmontium alioquin, non una de causa, etiam propter fidem quidem ac sinceritatem laudat, diffiteri non potuit, non semper, quæ adversus pleuritidem commendat Helmontius remedia, aut sibi aut amicis, qui ea adhibuere, benè cessisse. Ipsius quoque Boyle Viri magnæ, in communicandis literario Orbi inventis, fidei & candoris, medicamenta, etiam primæ classis novimus quosdam infelici prorsus eventu præbuisse. Et utut propemodum certissimus ex ultimo fonte derivari medicamentorum virtutes prolixè commendantium, & sua experientia salubrem eorum usum confirmantium errores frequentissimè; nolimus tamen negare, ex parte vera esse, quæ tertio loco adducit Leonhardus Capuanus pro medicamentorum incertitudine confirmanda, & huc redeunt, vix medicum nosse, quo in statu degat æger, quando medicamenta ei propinanda sunt, cujuslibet individui etiam sani statum omni ferè momento mutari, tam ratione particularum, quæ exhalant, quam earum intuitu, quæ ex alimentis diversis, atque aëre discrepante, in locum illarum succedunt; ex ignorantia verò status ægrorum, qui sæpè diversus existit, non nisi dissimilis consequi eventus unius ejusdemque speciei medicamenti potest. Ex hoc ipso verò elucescit simul, non ipsi medicamento soli, sed medicamento & statui ægri sanitatem esse tribuendam, atque decipi sæpissimè medicos, qui sua ad cœlum extollunt medicamenta, dùm solùm medicamentum non simul verò ægrotantium conditionem describunt.

§. 10. Hæc & alia plura observanda sunt, in cognitione singularium ei, qui ex iis notitiam experimentalem satagit sibi acquirere. Singulare autem ritè observatum benè memoriæ imprimendum, sive danda opera est, ut *affectio* v. g. in visu *impressa* retinæ (quæ nihil aliud videtur esse quàm fibrarum mutatio certa ex rarefactione & luminis modificati appulsu) & deinde *secundum fibrarum nervearum longitudinem & continuitatem producta ad sensum internum* (hoc est plexum arteriarum, venarum, nervorum continuum, tum basi cerebri, tum spinalis medullæ ortui;) *debitè fibris mol-*

lioris cerebri substantiæ circa basin atque in toto tùm cerebri, tum cerebelli tractu infigatur, ac imprimatur. Quotiescunque enim fibræ illæ, quibus affectio inest, quam Phantasma Peripatetici convenienter appellant, vel spiritu pulsantur, vel calore rarescunt, unde necessario vel sensio, vel compressio resultat, vel humore imbuuntur, aut alia materia vellicantur, aut ex capitis concussione tremunt, illa ad sensum internum iterum deducitur & tum memoria rei sensu externo perceptæ adest. Quot verò singularia sint observanda & memoriæ imprimenda, & quot memoriæ ad experimentalem cognitionem necessario requirantur, non accuratè definiri potest. Credere quisquam posset, *interdum* ad generationem experientiæ sufficere aliquando *unius singularis* solùm memoriam. Nam, ut e. g. sciamus, dies æstivos longiores esse hyemalibus, satis est id semel observasse, & memoriæ mandasse, & cum semel vidimus, & memoriæ infiximus, triangulum tres habere angulos, id novimus de omni. Enim verò inter Philosophos convenit, ejusmodi cognitionem propriè loquendo non esse experientiam, utpotè quæ intimè involvit notitiam plurium singularium, sed esse cognitionem principii. Rectius ergò Averroes in *magnis commentariis in 2. Post. c. 2.* dixit, *experientiam quandoque gigni ex duabus memoriis, quandoque ex pluribus.* Et præclarè optimus in his Magister Aristotel. *l. 1. Metaphys. c. 1. multas*, ait, *memorias unius experientiæ vim efficere*: Si verò in ulla arte, certè in medicina, multæ requiruntur memoriæ singularium. Cæterum necesse est, ut singularia hæc conveniant, sive necessarium est, *ut memoriæ ejusdem conditionis sint.* Complexus, quæ dicta sunt, Aristot. his verbis *l. c. multæ ejusdem rei* (nec eandem numero, nec specie, nec genere, quemadmodum ipse distinguit 1. *top. c.*7. sed similem intelligit) *memoriæ unius experientiæ vim efficiunt.* Et Hippocrates noster *in præcept. tom. 1. p. m. 60. Edit. Linden.* ita loquitur: *Sensus enim prius percipit, & deinde transmittit ad mentem, quæ considerationi fuere subjecta. Hæc autem ubi recipit sæpè & cum iis, quæ his similia sunt, servavit & in se reposuit, eorum recordatur*, ut benè græca vertit D. Schelhammerus. Quænam autem similia sint dicenda, satis recte Aristoteles & instituto nostro convenienter declaravit 5. *Metaph. c.* 9. Nimirum similia dicuntur ei, 1. quæ *idem sunt perpessa & passione aliquid in se receperunt*; deinde 2. ad similia referuntur, *quæ plura habent eadem quam diversa, quibus distingui* possunt. 3. Quæ *habent eandem qualitatem*, nam hæc est radix & fundamentum similitudinis & dissimilitudinis; ut enim ratione quantitatis res solent dici æquales aut inæquales, sic qualitatum habita ratione similes aut dissimiles nominantur. Eò verò major est similitudo inter res, quò qualitates sunt plures aut insigniores & magis præcipuæ, quibus conveniunt. Ad experientiam ergò necessariæ sunt plures memoriæ singularium, quæ vel idem perpessa fuerunt, aut iisdem qualitatibus prædita, aut multa habuere prædicata eadem. Qui ita instructus est, deinde progreditur ab his singularibus ad aliud eis simile; ita, e. g. colligens, pulvis Peruvianus

Petrum,

Petrum, Paulum, Andream *&c.* quartanâ febri laborantes (Antimus Congius seu Honoratus Fabri, ut patet *ex tract.* 10. *physicor. p.* 482. in *Pulvere Peruviano vindicato c.* 7. *p. m.* 29. *supra centenos*, inquit, *appellare possem, quibus salutaris fuit, & Eminentiss. Cardinalem de Lugo plus mille schedulas totidem pulveris cum sperato ac læto successu exhibiti testimonia asservasse ibidem ait.* Conf. Morton. *de morb. universalib. c.* 7.) sanitati restituit, ergò etiam Georgium eadem febri correptum, ab insultibus febrilibus liberabit. Talis integra collectio, ut dixi, commodè experientia nominatur, ac definiri potest, *quòd sit progressus à singularibus ad aliud singulare.* Diximus, quòd sit progressus sc. *rationis* à pluribus singularibus, quo ipso convenit cum *inductione* altero isto *organo Dialectici*, quam Aristoteles *def.* 1. *Top. c.* 12 per ἐπαγωγὴν *à singularibus pluribus ad universale;* differt verò ab exemplo : nam exemplum juxta Aristotel. 1. *Rhetor. c.* 2. *n.* 48. & *lib.* 2. *Prior.* 24. *sese habet ut pars ad partem*, hoc est, ut benè explicat Monlorius & Schraderus aliique, ut *singulare ad singulare*, adeoque est inductio imperfecta, quia ex uno singulari aliud singulare colligit, quod sub eodem continetur genere. Per singularia autem propriè dicta intelligimus, adeoque minus universalia excludimus; eo ipso autem differt ab inductione, quæ sæpè à pluribus minus universalibus ad magis universale procedit. 2. Adjecit ad singulare aliud : hoc autem ipso convenit quidem cum exemplo, ut jam innuimus, sed differt ab inductione, quæ ex singularibus non alterum singulare, ut experientia, sed universale infert.

§. 11. Enim verò contra has regulas non uno modo peccari potest. 1. Nonnullorum enim fastus est prorsus intolerabilis, & hi negativè hoc modo concludunt : neque hoc neque istud sensibus meis usurpavi, ergo neque alterum erit. Et hi sua experientia decempedâ stolidè metiri patentissimos rerum physicarum campos satagunt ineptissimi homines ad incrementa physicæ impedienda nati. Fit enim sæpissimè, ut, quod Virorum experientissimorum & exercitatissimorum oculis sese subducit, illud vel propter insignem operantis dexteritatem, vel etiam fortuito casu sensibus alterius se ingerat. Vix ab Anatomicis antiquioribus observatum legas, quod spinalis medulla sit numerosis funiculis densata, atque innumerabilibus fibris stipata. De eo tamen, more quorundam, dubitare nefas putamus. Nam Carolus Drelincourtius, Medicus Doctissimus & Eloquentissimus, in *præludio Anatomico* de seipso *p. m.* 35. *spinalem*, inquit, *hanc medullam ex ejus osseâ vagina eduxi, inque minutissima fila discerpsi, atque diduxi, illasque filamentorum quovis serico tenuiorum & quibuslibet araneæ telis subtiliorum, super chartas explicatas myriades curiosis oculis subjeci.* Tantò magis verò Drelincourtius præ aliis laudandus, quòd hoc à se inventum apud Lectores non glorietur, sed Galeno tribuat. Valvulas in venis reperiri tales, quales ad vasa è corde egredientia notantur, nemo jam in dubium vocat. Vesalium incomparabilem Anatomi-

cum Joh. Baptist. Cananus certiorem fecit, *se in conjuge carentis venæ quam azygon vocant initio, & item in venarum renes adeuntium & in sectione venæ, juxta elatiorem sacri ossis sedem occurrentium orificiis, membranas ejusmodi observasse, quales in venæ arterialis & magnæ arteriæ occurrant principiis*, quod ipse Vesalius *in exam. observ. Fallopii p.* 131. fatetur; ipse verò licet monitus, has valvulas videre non potuit. Ineptissimus autem fuisset, si ita Vesalius intulisset, ego secui hoc, istud, illud, &c. cadaver humanum, brutum, & non deprehendi valvulas illas, ergò non sunt. Ulterius qui legit hæc Thom. Barthol. verba in *Anatom. reform. l.* 1. *de ven. append.* 3. *de vas. lymph. p.* 624. *Colli verò & artuum superiorum lymphatica vasa in jugularem externam seu axillaris concursum ingrediuntur, ubi commune stagnum videtur, concurrentibus ostiis lymphaticorum, ex quibus male sibi nonnulli labyrinthum quendam imaginantur*; videt de labyrintho lymphatico à Bartholino dubitari, & male, observarunt enim alii & inter hos Excell. Dn. D. Hartmann. ut testatur *in exercit. Anatom. de iis, quæ contra peritiam veterum asseruntur* in specie *c.* 5. §. 8. *p.* 42. Non infrequens 2. error est, quo ex uno singulari, quomodocunque cognito, statim infertur aliud singulare, præprimis in cura ægrorum. Facit verò desultoria aliorum levitas, aliorum verò arcana jactantium invidia, ut virorum bonorum experientia in his non satis ampla esse possit. Illi enim, qui vel uno die ter medicamenta, sæpè nulla de causa, mutant, qui, quæso possunt adjuvare experientiam aliorum, & medicamentorum vires ritè describere? Semper enim hærent ancipites, si aliquando felix consequatur eventus, cuinam adscribendus sit? Deinde huc ventum est nostro tempore, ut quilibet ferè medicus, quemadmodum rectè observavit Celeberr. Bohnius in *præfat. ad dissert. Chymico-physicas*, extollat *tincturam bezoardicam, essentiam spleneticam, elixir præcipitans, aquam alexicacam, sal naturæ, arcanum antepilepticum, balsamum apoplecticum, & id genus simplicitates alias, ac quidem sub nomine arcanorum, quorum possessione non omnes dignos judicant.* Hi verò dum suis arcanis, quæ vix titivillitio cordati emptitarent, incubant, prorsus aliorum experientiam non juvant, & ipsi etiam semper tyrones existunt. Quodsi enim se delusos in praxi, adhibitis suis arcanis sentiunt & fors comprobet usum alterius, cui aliquid adjecerunt, prioris usui extemplo valedicunt, donec iterum, sæpè etiam cum famæ detrimento, à porrigendo secundo arcano avocentur, & tùm aliud quoddam comminiscuntur usque ad extremum vitæ. Phryges enim serò sapiunt. Certè, qui rem sine præjudicio expenderit, agnoscet verè dictum esse à Schelhammero, *nos multitudine medicamentorum laborare, nec indigere aliis*: Fortè etiam obest certæ experientiæ ex tot ingredientibus medicamentorum compositorum, etiam ubi nulla necessitas est, usus. Certè cum delectatione summa legimus, quæ Illustris Boyle affert in *adhortatione* ad *usum simplicium*, quam addidit tractatu de *consensu philosophiæ corpuscularis cum medicamentis specificis*.

§. 12. Ne decipiamur in collectione nostra & fortè à pluribus dissimilibus ad aliud dissimile progrediamur, ex similibus nobis cognitis singularibus in tertia figura colligamus majorem de medio hac ratione: Johanni, Paulo, Andreæ &c. opium nocebat; Johannes, Paulus, Andreas, erant phrenetici; ergò phreneticis opium nocet; aut ita: Huic, isti, illi, tertio & sic consequenter, balsamus anisatus, vel terebinthinatus profuit; Hic, iste, ille fuerunt ulcerosi. E. ulcerosis balsamus anisatus vel terebinthinatus convenit. Illa conclusio substituatur loco majoris in Syllogismo altero, qui est in prima figura: Phreneticis Opium nocet; hic æger est Phreneticus; E. huic ægro opium nocebit. In altero exemplo: Ulcerosis balsamus sulphuris anisatus vel terebinthinatus prodest; admirabilia enim præstat, si ulceribus infundatur, conf. Sylvium *l.* 1. *prax. Med. c.* 40. §. 61. *p. m.* 286. Atqui Petrus laborat ulceribus; Ergò Petro proderit balsamus sulphuris, aut anisatus, aut terebinthinatus. Si minorem in ultimo Syllogismo quis conferat cum minore in primo, statim apparebit, an sint ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, i. e. sub. *eodem universali*, & habeant similem rationem, quod & in exemplo necessarium esse monuit Aristotel. 1. *rhet. c.* 2. Apparet vero has collectiones, si ad leges analyticas examinentur, non habere firmam consequentiam: nam & ex illis paucis singularibus non potest nisi conclusio inferri particularis, quæ cum loco Majoris ponitur in Syllogismo in prima figura, evidens est, ex majori particulari concludi, quòd tam in prima, quam in secunda figura vitiosum est. Hinc verò hoc commodum aliquis consequitur, ut admoneatur, quòd si eventus minùs secundus succedat, experientia non sit sufficienti instructus, & paucorum singularium notitia propositio major nitatur.

§. 13. Is, qui multarum rerum experientia instructus est, redditur expeditus ad operandum, & inde Aristot. *l.* 1. *Metaph. c.* 1. docet, *experientiam ferè similem videri Arti & Scientiæ.* Quæ etsi alio trahat Alexander, vidit tamen S. Thomas similitudinem in hoc consistere, quòd, quemadmodum Ars & *scientia sunt potentiæ quædam & principia operationis; ita etiam experientia sit potentia & principium, per quod reddimur habiles ad aliquid operandum.* Imò si verum fateri volumus, ipsa ars ab experientia sæpè vincitur hac in re. Nam videas theoriæ deditos Medicos sæpissimè longo intervallo relinqui post tergum ab empiricis in facienda medicina. Quod & Aristoteli annotatum. Cujus rei causa nulla alia est, quam quòd modo credantur callere artem, qui scientiam de ipsa ex libris & præceptorum institutione quomodocunque hausere. Nam etsi principia, ex quibus conclusiones in scientiis deductæ sunt, forent certissima, recteque intellecta, quæ tamen subinde falsissima sunt, & pejus explicata, error tamen variis modis committi potest, quotiescunque, ut necesse est fieri in Syllogismo practico, conclusio ex scientia de arte majoris propositionis loco ponitur, & singularis aliqua subsumitur, ut omnis dies docet. Contra facilius empirici singulares à se ipsis rectè cognitas transferunt

ad

ad aliam singularem illis similem, & ut plurimum res feliciter succedunt, modò in similitudine non aberrent. Alias utilitates experientiæ jam non delibabimus.

§. 14. Sed fortè hæc plurimi, ut vulgaria, aspernabuntur, nec nos repugnamus, modò illi ipsi, qui sibi lyncei videntur, cum talpa sint cœciores, & suspenso naso talia excipiunt, non millies in vulgaribus illis impingerent. Requirent alii, ut suggerantur à nobis modi & viæ, quibus experimenta nova institui queunt. Id enim est, quod unicè hodiè quæritur. Nulla verò rationalis alia via est, quàm ut, cum experimentum in uno processit, tentetur in alio simili; vel enim similis causa efficiens, vel similis materia, vel similis materiæ ejusdem alteratio, similis sive in natura, sive in arte, operatio &c. occasionem novo dabit experimento. Equidem cum hanc dilatandi experimenta viam desiderari dixisset Fr. Baco de Verulamio *l.* 5. *de augm. scient. c.* 2. eam adumbrat, docetque modum experimentandi procedere *aut per variationem experimenti*, aut *per productionem experimenti*, aut *per translationem experimenti*, aut *per inversionem experimenti*, aut *per compulsionem experimenti*, aut *per copulationem experimenti*, aut *demum per sortes experimenti.* Enimverò, pace Illustris Viri & optimè alias de studiis meriti, hæc *vana sunt*, nam, citra ullam necessitatem ex analyticorum præceptorum contemptu, omnia intricat, & nihil affert, quod non innitatur similitudine, ut patebit percurrenti, quæ habet *à p.* 239. *usque* 249. *in edit. Argentorat.* Quia verò nonnulla exempla, ab ipso allata, accommodatissima sunt ad illustrandam nostram sententiam, eadem ab ipso mutuabimur. Compertum est, quod radii solis per specula comburentia in calore ita intendantur, ut materiam, quæ ignem facilè concipiat, accendere possint: Qui hoc novit, si attendat, quod sol & luna varias qualitates habeant communes, videt novi experimenti occasionem suggeri, ac tentari posse, utrum radii Lunæ ad lenissimum teporis gradum actuari queant? Non autem respondet eventus; nam Kenelmus Digbæus refert *lib.* 1. *de sympath. p.* 41. *radios lunares in concavo speculo, vel polita patina exceptos non ut solares urere, sed potius humectare & refrigerare, relicta in superficie vasculi excipientis humida & viscosa materia.* Ulterius confectio papyri in pannis linteis tantùm probata est, si animum ad ea, quæ cum panno linteo habent aliquam similitudinem quisquam reflectat, ei occurret in sericis, in filaceis, compositis ex setis & pilis, in laneis, gossypio & pellibus &c. successum explorari posse. Item insitio in arboribus fructiferis diu in usu fuit, cum autem circumspicimus res similes, sese offerunt arbores sylvestres, flores &c. & ad nova facienda experimenta invitant. De succino fricato notorium existit, quòd trahat paleas, quia verò per calefactionem simili ferè modo alteratur, quam per frictionem, ansa porrigitur tentandi, quid fiat cum succino calefacto. Præprimis verò operationes naturales rectè observatæ multis novis experimentis occasionem suggerere possunt. Prudenter itaque Illu-

illustris Vir p. 243. *debuerant*, inquit, *homines, si illis utilia inquirere vacaret, naturalia opificia, & operationes singulas attente & minutim & ex composito intueri, & secum perpetuò & acriter cogitare, quænam ex ipsis ad artes transferri possent. Speculum enim artis natura. Et certè non aliunde iridum artificiosarum imitatio, & modus destillandi, ac ars pingendi &c. facili ductu translata sunt.* Nec minùs artes jam cognitæ & operationes in iis solennes ac usitatæ, fœcundissimæ sunt novorum experimentorum genitrices; ita sigillorum impressio in cerâ, cæmentis & plumbo, arti typographicæ à Germanis inventæ, viam monstravit. Quasi ex tripode profecta sunt, quæ habet p. 244. *Quòd nihil ad imbrem quendam inventorum utilium eorundemque novorum, veluti cœlitus deducendum, tantum valere possit, quantum, si experimenta complurium artium mechanicarum uni homini aut paucis, qui se invicem in colloquiis acuere possint, in notitiam venerint: ut per hanc, quam dicimus, experimentorum translationem artes se mutuò fovere & veluti commixtione radiorum accendere possint.* Post tempora certè Illustris Viri felicissimo successu in multis hæc in praxin traducta sunt, quæ modò legimus præcepta. Imprimis memorabile est, quod hæc nostra ætas ipsas plantas cultro subjiciat anatomico. In quo negotio eluxit cumprimis diligentia Malpighii in *Anat. plantar.* & Nehemiæ Grew *in lucubrationibus*, quæ in Ephem. Germ. *Dec. I. ann.* 8. 9. & 10. leguntur. Quemadmodum autem hæc Verulamii, de novis experimentis reduximus ad unicum à similitudine fontem, ita dubium non est, quin etiam cætera eo rectissimè queant revocari.

§. 15. Præterea insignis experimentorum usus cernitur tàm in illustrandis propositionibus universalibus jam constitutis, quam in novis constituendis. Et ut de priori jam non loquamur, in posteriori magna opus est curâ, nec adeò facilè est, ex singularibus fabricare propositiones universales. Et optandum quidem esset, ut Viri docti ex observationibus ab Illustribus Societatibus & Academiis per multorum annorum decursum cum orbe erudito communicatas, aggrederentur formare propositiones universales; ita enim scientiarum pomœria extenderentur, & quæ per multa sinuosa volumina jam diffusa sunt, brevi admodum libro comprehendi possent. Et si quis fortè seculi offensam metueret, quòd mirè sibi placet, & ferre alios non potest, nisi hyperbolicos sui laudatores, posset vires suas experiri in iis, quæ ad posteritatem transmissa sunt à Benivenio, Dodonæo, Amato Lusitano, Valleriolâ, Wiero, Costero, Foresto, Schenckio, Donato, Platero, Hochstettero, Ballonio, Epiphanio, Ferdinando, Carolo Pisone, Fabric. Hildano, Gregor. Horstio, Henricò ab Heer, Zacuto Lusitano, Nicol. Tulpio, Reinero, Solenandro, Joh. Petr. Lotichio, Philip. Salmutho ac aliis. Nam utut vilior hæc sparta haberi possit, etiam hanc casam Dii inhabitant, quo Heracliti dicto ad Animalium philosophiam invitat nos Aristoteles. Qui in hoc stadio cum laude decurrere cupit, observet in antecessum regulas à Conringio in his sine exemplo propemodum

exercitato in *lib de. civili prudentiâ c. X. p.* 189. præscriptas, quarum Prima est: *Universales propositiones hic appellari omnes, quæ non sunt singulares.* Nemo vero non videt, Celeberr. Virum abuti hic voce propositionis universalis, juxta Aristotel. enim *universalis ea est, quæ significat aliquid omni aut nulli inesse lib.* 1. *Prior. c.* 1. Secunda: *in scientiis potissimum quidem locum generalibus, proximum specialibus, aliquem tametsi infimum, deberi illis, quas particularissimas dixeris, quoniam non sunt acceptæ ex multorum singularium usu.* Sine dubio obversati sunt animo Conringii illi Aristotelis textus, quibus inculcat, *scientiam esse aut ejus, quod semper, aut quod utplurimum est, lib.* 1. *poster. c.* 30. *lib.* 2. *c.* 12. *lib.* 1. *Prior. c.* 27. *lib.* 6. *Metaphys. c.* 2. & 3. *de part. anim c.* 2. Si quis Galenum ipsum audire malit, ex *lib.* 4. *comment. in lib. Hippocr. de ratione victus in morb. acut.* hæc maximè hûc faciunt: *Omnis doctrina ex Universalibus recipit incrementum. Quæ, si perpetua fuerint, primam habent dignitatem & utilitatem, si verò magnâ ex parte, secundam; quòd si anceps quidpiam vel rarum fuerit, id ad doctrinam inutile censendum est.* Lectu dignissima in hanc rem dissertatio Scherbii *pro Philos. Peripathet. advers. Ramist. c.*3. in *Phil. Altorf. p.*15. quorum pleraque transtulit in *c.*7. *lib.*1. *Oper.* sui egregii, *de variis sciendi generibus & mediis* Zeidlerus. Tertia est, *ex singularibus Universalia disci posse partim per se, facta ex singularibus collectione, partim non nisi occasionaliter, dum nimirum mens versans singularia atque exinde universalia quasi fabricans occasionem arripit, investigandi caussam, quâ perspectâ Universalis quædam enunciatio formatur, quæ tamen reapse non accepta est ex singularibus, atque adeo collectioni ex singularibus institutæ non reapse debetur. Nemo verò non videt, id fieri prorsus per accidens, neque enim singularis propositio, sed causæ investigatio, eo in casu ansam suppeditat extruendi universalem propositionem.* Quarta est, *ex singularibus factâ collectione non affirmativas duntaxat, sed etiam negativas confieri, primariò tamen affirmativas, quoniam sensus & experientia primo ac per se entitatem rerum percipiunt.* H. I. Multò etiam uberiorem usum habent, hinc Aristot. *l.* 1. *Prior. c.* 25. demonstrationem affirmativam præfert negativæ. Conf. Zeidler. *l. cit. c.* 15. §. 4. *p.* 306. 307. & *seqq.*

§. 16. Cæterum quisnam progressus sit ex experientiis multis formandi propositiones universales ex 2. *poster. Analyt. Aristot. c. ult.* constat, quem brevius Piccart. *in Synopsi Org. p.*731. Zeidlerus verò *in lib. cit. p.*400. aliquantò uberius explicat. Nec multis opus est regulis, cum perfectissimum exemplar, quod intuendum sit, reliquerit Hippocrates. Si ergò quis telam hanc Penelopes retexere voluerit, abunde informabitur de modo formandi propositiones Universales ex singularibus experientiâ cognitis. Eæ verò *unius generis esse* nequeunt. Nam aliquæ *primæ erunt*, seu principia, hoc est, tales propositiones, ex quibus demonstrationes in scientiâ de Arte Medicâ formantur, nec per priores in eâdem disciplinâ probantur, quales sunt 1. eæ, in quibus

bus proprius effectus tribuitur τῇ αἰτίᾳ δι' ἣν τὸ πρᾶγμα ἐστὶν, i. e. *causæ continenti & simpliciter proximæ, per quam ille effectus est*; 2. in quibus Essentialia prædicata προσεχῆ *attribuuntur subjectis propositionum.* Inter talium enim propositionum subjecta & prædicata non occurrunt ulla media, quæ obtineant locum causarum, propter quas prædicata insint subjecto. *Alia* autem, quæ comprehendunt τὰ πάθη καὶ τὰ καθ' αὑτὰ συμβεβηκότα i. e. *affectiones & ea accidentia, quæ per se insunt subjectis generibus, talia enim manifestat demonstratio l.* 1. *poster. c.* 7. cujusmodi sunt, in quorum definitione ponitur ipsum subjectum. 3. Cum morbus ejusque causa conjuncta nostros sensus plerumque subterfugiant, symptomata quædam signorum rationem habentia meritò annotanda erunt, ut ex iis in notitiam morbi & causæ deveniamus. Non unius *autem generis* signa sunt. Quædam enim ex illis, cum iis morbis, quorum sunt signa, necessariam habent connexionem, ut signo præsente dubitare non liceat, quin & morbus ipse adsit, vel adfuturus sit. Qualia signa ab Aristotele τεκμήρια nominantur. Ex iis verò alia ita comparata sunt, ut *affirmativè* quidem ab illis colligere liceat ad morbum, cujus signa sunt, *negativè* autem non item; ab aliis verò rectè quidem *negativè*, non autem *affirmativè*, ex aliis verò utroque modo, in quibus nimirum termini sunt convertibiles. Præter hæc autem sunt signa alia, quæ certum cum morbis nexum non habent, & ideò fallere possunt, ac nonnisi dubiè morbum hunc vel illum adesse denotant. 4. Quæ comprehendunt accidentia, *quorum quædam plerumque*, quædam æqualiter, quædam autem raró insunt. Quod discrimen solicitè annotandum.

§. 17. Jam videmur nobis audire alios hæc tanquam scholæ commenta plenis buccis irridentes, alios exsibilantes, alios tanquam simplicitatem quandam aspernantes. Non invidemus eorum sapientiæ, cujus opinione suffeni illi adeò turgidi sunt, ut periculum sit, ne ilia eorum rumpantur. Datum etiam nobis fuit, pleraque eorum legere, & fortassis etiam, quotiescunque seipsos intelligunt, capere. Veniam tamen ab aliis merebimur, gnaris, quod quotiescunque de ejusmodi rebus instituunt sermones, si quæ bona dicant, eadem à veteribus mutuentur. Ex horum numero quidem non existimamus fuisse Virum, de promota per experientiam naturali Philosophiâ immortaliter meritum Illustr. Boylium, quia tamen Illi etiam eundem venerantur, velimus cogitare eos, quòd non nisi Aristotelis præcepta exposuerit in disquisitione, quâ *in finales rerum naturalium causas inquiritur, an & quibus cautelis à Physicis admittendæ*, ut non dicamus, Cartesium de *methodo*, & Auctorem *artis cogitandi*, ea quæ in his sana sunt, Aristoteli & veteribus debere. Hæc tamen, quia fortè ignorant Aristotelis esse, exosculantur.

§. 18. Id verò crucem figeret tentaturo ejusmodi negotium, quòd in multis nondum sint constituta certa genera, & alii hæc, alii alia constituant, quod manifestum est in saporibus; unde medicamentorum facultates esse di-

judicandas diximus. Non videmus tamen, cur Galeni doctrina hîc respuenda sit, qui non malè sapores definit, ac eorum numerum init. Ponit is *adstringens* unum genus, hoc juxta ipsum comprehendit *austerum* tanquam remissius astringens, cujus exempla affert mala cydonia, fructus mespilorum, addi etiam possunt fructus cynosbati, cupressi, balaustia, gallæ, acacia, sumah &c. deinde *acerbum*, tanquam fortius adstringens, ut pyra sylvestria, uvæ; juscula quoque & lacticinia, si mucorem & situm contrahunt, acerba evadunt. Alterum genus ponit *abstergens*, à quo Auctor *indicis Schrœderiani morborum & remediorum* malè separat *extergens*, quod si sit remissius, vocatur *salsum*, cujus exemplum in vegetabilium familiâ vix occurrit, nisi cochlearia marina & capparis eò referantur, inter mineralia autem sal marinum, fossile, nitrum, inter artificialia, sales herbarum fixi per incinerationem facti, sales quoque compositi, borrax, sal armoniacus, *amarum* si fortius, ut absinthium, abrotanum, centaurium, colocynthis, agaricus, fumaria, & herbæ omnes, quæ in siccis & montanis locis nascuntur. Tertium genus est *corrodens*, quod differt ratione caloris, si cum insigni caliditate est, audit *acre*, quale est piper, sinapi, pyrethrum, è mineralibus arsenicum, sandaracha, inter corpora ab arte producta, mercurius sublimatus, butyrum ♁ii, aquæ fortes & causticæ; & ad hæc pertinent *discutientia & resolventia indicis nominati*; si verò absque caliditate est, nominatur *acidum* ut poma citria, aurantia, limonia, berberis, oxalis, tamarindi &c. Quo referenda videntur *attenuantia & incidentia ejusdem indicis.* Quartum *leniens, vel cum voluptate manifestâ*, & vocatur *dulce*, e. g. è vegetabilibus saccharum, manna, cassia, ex arte paratis saccharum ♄ni, sal ♂., lythargirium; vel *sine hâc*, & vocatur *pingue*, ut olivæ maturæ, terebinthina &c. ad dulcia autem & pinguia reducenda videntur *emollientia & incrassantia.* De generibus morborum non minor est difficultas. Nec certè negari potest, quod, quæ vulgò prostant in libris institutionum, nec limatum Aristotelis ferant examen, nec genio seculi respondeant. Id nobis certum est, quod si leges Analytices valere debeant, ut omnino par est, præscriptis vulgaribus de alia eorundem divisione sit cogitandum. Quia vero est exploratum, quod morbus denotet *dispositionem, constitutionem, affectum p. n. lædentem actionem primo*, quâ de re expendenda sunt quæ habet Casp. Hoffmannus *lib*, 3. *Institut. Med. c.* 2. *p.* 290. 291. rectissimè secundum actiones, quas lædit, dividetur. Nam privationes appositè secundum actiones, quarum sunt privationes, dividuntur, quemadmodum etiam ex habitibus cognoscuntur. Functiones animalis quatuor sunt, substantiæ per nutrimentum reparatio, rerum sensibilium perceptio ,corporis ex uno loco in alium translatio, & tandem speciei per generationem propagatio. Nam propter hæc munera tàm multiplici organorum apparatu à naturâ solicitè instructum est animal, nec alia commodior partium corporis divisio institui potest, quàm respectu ad hos actus, tanquam fines, unde differentiam sortiuntur, habito. Apposite

ergò

ergò morbos constituemus, alios nutritionem, alios motum, alios sensum, alios generationem lædentes. Et cùm medicamenta ad collapsam restituendam sanitatem tendant, tanquam instrumenta, fallimur, aut convenientissimè ipsa etiam divisionem hinc invenient.

§. 19. Enimverò si ulla res difficilis est, profectò constitutio universalium propositionum ex singularibus longe est difficillima, quod ex lapsibus Celeberrimorum Scriptorum est maximè perspicuum. Cor esse insensile Clar. Harvejus ex experimento colligit in *exercit. de generat. animal. Exercit.* 51. *p.* 156. *Edit. Lond. in* 4°. At verò absonum est, ex uno singulari experimento inferre universalem propositionem; deinde ipse fatetur, quòd cordis conum caro fungosa excrescens, ut in sordidis ulceribus fieri solet, muniminis instar obtexerit: jam, quis ferat ita colligentem: Cor præter naturam excrescente fungosâ carne munitum, fuit insensibile; Ergò cor sensu tactus privatum est. Multa principia, quibus sibi neoterici placent mirè, ita sunt extructa. Idem Vir immortalis gloriæ statuit universale hoc principium, in coitu semen aut genituram maris non ingredi cavitatem uteri, illud verò colligit ex eo, quòd in animantibus (sumit verò cervas, damasque frequenter, quia munificentia Caroli Regis ingens eorum copia, simulque frequens dissecandi opportunitas, inquirendique libertas suppeteret, ut ipse testis est *Exercit.* 63. *p. m.* 218.) post coitum cæsis non deprehenderit semen; qui ita colligenti: Ego centies &c. secui cervas & damas post coitum, & semen in utero ipsorum non fuit à me deprehensum. E. post coitum semen in utero vel cornibus non videtur, applauderemus, utpote qui, quod ex singularibus colligi debebat, etiam reverà inferret; at non possumus non mirari id argumentandi genus: Secui & non inveni, E. non fuit in cavitatem uteri effusum; quod ex experimentis nullatenus colligi potest. Nam si vel maximè ingressum fuisset, nonne tortum animal iterum potuisset ejicere, aut uterus genituram haurire? Pro hoc suo principio confirmando aliud statuit, nullum patere sc. aditum in uterum, quòd ne aër quidem inflatus in uteri cavitatem penetrare queat, quod majori confidentia de gallinæ utero asserit. Enim verò cùm pateat exitus, nam aliàs ovum extrudi non posset, profectò etiam patet introitus *naturâ volente in coitu* scilicet. Porrò sæpissimè videmus fieri, ut phænomenon ac experimentum certum sit, quæratur autem de causa ejus, hanc hodierno tempore multi excogitant, & pro principio quodam venditant pro lubitu. Res certa est, quòd, ubi in vas aquâ plenum sal immittitur, certa salis copia in ipsâ dissolvatur, deinde verò non amplius sal liquescat; quæritur, cur initio sal dissolvatur, deinde verò non item? Gassendus arbitratur, fieri propterea, quia aquæ pori omnes tùm pleni atque obstructi sunt, & hinc apud ipsum certum est principium, quod experimentis comprobatum esse autumat, aquæ inesse poros & vacua spatia. Enimverò id omninò nutat, & existimamus fieri propterea, quòd humor, qui antea poros salis, ob tenuitatem suam promptè subibat ac dissolvebat,

vebat, factus sit crassior ac per poros ultra subire, & salem liquare nequeat. Ulterius certum est, quòd aqua in foliis caulium in globulos exiguos tornetur; hoc videns Galileus & de causâ solicitus, novum principium physicum cudit, aqua fugit aërem, ac sese ex fugâ contrahit ac colligit, adeoque antipathia est inter aërem & aquam. Imò ipsimet Boylio, cui omnes Boni, pro experimentis candidissimè communicatis, immortales debent gratias, hic hæsit aqua, nam etsi experimenta ejus cautissimè sint instituta & verissima, non æque tamen feliciter ex iis principia extruit. Ita in hydrostaticis gravitationem illam singularem cujuslibet superficiei liquoris in proximè subjectam eum ex experimentis malè colligere demonstrat Honoratus Fabri in *dialogis Physicis* ad Eminentissimum Cardinalem Facchinettum *Dialogo quarto p.* 157. in *quo de libratis suspensisque liquoribus* & *mercurio* ex professo disputatur. Rudi penicillo has adumbravimus lineas, uberiorem nobilissimi argumenti notitiam ab aliis præstolaturi.

I. N. J.

I. N. J.

DE

HYDROPE PECTORIS.

LECTORI SALUTEM.

CONSILIUM de Societatibus ſeu Academiis promovendâ praxeos gratiâ erigendis, quod Celeberr. Vir Georg. BAGLIVIUS *lib.* 2. præclari operis *de Praxi Med. ad priſcam obſervandi rationem revocandâ cap.* 4. ſuppeditavit, tametſi uberrimos in clinicâ Medicinâ fructus polliceatur, eruditi hactenus nondum ſunt ſecuti. Neque enim vel fando accepimus, uſpiam locorum ejus generis Societates fuiſſe inſtitutas. Inter præcipua, quæ laudatiſſimo inſtituto obicem ad hanc uſque horam poſuerunt impedimenta, non poſtremo loco fortaſſis numeraverimus epidemicum, qui, ab aliquot

aliquot abhinc lustris, in Scholis Medicis regnavit, morbum, cujus hoc pathognomonicum propè signum videtur, *fastidium ingens & contemptus quidam insolens omnis veteris Medicinæ, cum perpetuo innovandi pruritu conjunctus. Symptoma consimile admodum ei, quod est interdum in mulieribus gravidis, quæ magnâ cacochymiâ oppressæ optimos & saluberrimos cibos negligunt, ac eorum loco carbonibus & cineribus pascuntur.* At verò illa malacia non omnes corripuit. Nec sanè unquam vel nostræ Germaniæ defuere Viri præstantissimi, qui exactissima fide ac summâ diligentiâ in Medicis suis scriptis explicarent, quæcunque *ab omni ævo in cultissimis terrarum locis à Doctissimis Medicis circa morbi hujus vel illius historiam, morem, motum, solutionem, curationem, medicamentorum & auxiliorum Medicorum virtutes & utilitatem noxamque observata & longo usu deprehensa sunt, & à seipsis multiplici experientiæ fide comprobata.* Et hi fortassis non rudi penicillo delinearunt Medicinæ corpus, cujus summam perfectionem posteritas ab eruditis ejusmodi Societatibus Baglivianis sperare & polliceri sibi potest. Et horum Virorum diligentiam in præsenti Opusculo de *Hydrope Thoracis*, quamvis impari conatu, inter plusculas nostras occupationes imitari intendimus. Cùm enim nostram experientiam ad contexendam paulò accuratiorem morbi hujus occultioris historiam minimè sufficere crederemus, aliena etiam, scilicet Doctissimorum Medicorum, nobis subsidio fuit; quorum scripta subinde laudavimus; semper enim à moribus illorum alienissimi fuimus, qui nullum temerè Auctorem allegant, ne vel ex aliis sapere videantur, vel, cum aliorum observationes furtim sublegant, hâc arte plagii suspicionem declinare queant, vel tandem, ut aliorum laboribus ad novas hypotheses fabricandas, cum majori nominis sui famâ, si non per omnia cum præjudiciis suis conveniant, securius, quantum libet & fabulæ inserviunt, utantur. Quòd enim id generis homines aliorum lucubrationes fideliter sæpenumero describant, & tamen jactent, se ex nullo Auctore profecisse, alibi luculentis exemplis ostendemus. Hic unius BARBETTE supercilium & arrogantiam notasse satis fuerit. Is in Præfatione ad Lectorem: *Ex centum*, inquit, *quos consului, Auctoribus, nihil ferè exscripsi, proprio ubique usus sensu & judicio;*

ac

ac nihilominus quàm hoc ſit verum, *ex lib.* 1. *cap.* 1. patet, quod exorditur à definitione epilepſiæ, quam ſine ullâ mentione Riverii ex hujus *Praxi* eſt mutuatus. Teſtimonia ſcriptorum in ipſo contextu ſtatim addidimus, nec vel ad calcem aut marginem, exemplo nonnullorum, qui hoc ipſo ſe *le bon ſens & la netteté* ſequi credunt, rejecimus, inducti exemplo Virorum Celeberrimorum, Rolfincii, Conringii, Wepferi, Meibomii, Bohnii, Wedelii, Schrœckii, Rivini, Majoris, Shelhammeri, Hoffmanni, Sachſii à Lewenheimb, aliorumque, cùm non eſſet, cur adeò anxiè eundem verborum tenorem ſervaremus, aut idem orationis filum retineremus. Et tametſi Doctiſſimorum Virorum morem, qui auctorum verba & loca vel ad margines apponunt, vel operi ſubjiciunt, minime carpamus aut reprehendamus; non contemnendæ tamen ſunt rationes Joannis Launoji, quas his verbis pandit: *Dum ad margines apponunt Auctorum teſtimonia, tunc adverſus librum fit quoque alius liber. Deinde ſi quis rei, quam legit, probationem videre cupit, ei verſanda ſemper erunt paginæ, revolvenda folia, quod laboris genus moleſtiam & negotium faceſſit. Tùm hæc ſcribendi methodus annis abhinc centum inducta eſt, nec adeo recondita, vel tantum habet myſterii, ut non potuiſſet in antiquorum mentem facile venire.* H. I. Uſi autem fuimus aliorum teſtimoniis, præcipuè in enarrandis hydropis pectoralis phænomenis, ac in curâ, nam, cùm ad inveſtigationem cauſarum deſcenditur, unicuique & nobis, ut opinamur, licuit vires ingenii periclitari, & ſine contumelia proſequi, vel veterum caſtra relinquere. Addidimus modeſtè & noſtram experientiam variâ clinicâ praxi partam. Vides, benevole Lector, hujus opuſculi fundamenta, experientiam aliorum Medicorum, & noſtram, rationemque ex phænomenis cauſarum notitiam indagantem, præſuppoſitis recentiorum in re Anatomicâ inventis. Memineris autem, hoc ipſum inter pluſcula eſſe natum negotia, ac raro periodum unam

alteramve abſque intercurrentibus interpellationibus fuiſſe finitam. Rogamus itaque, ut eo animi candore, quo hæc ſcripta ſunt, vel de alienis laboribus judicavimus, æſtimentur, ac non minor ſit in ignoſcendo æquanimitas, quam in judicando dexteritas. Vale!

CAPUT PRIMUM.

Sistens historiam morbi hujus.

SUMMARIA.

§. 1. *Hydrops pectoris morbus est à paucissimis cognitus.*
§. 2. *Phaenomena morbum praecedentia, v. g. anxietates praecordiales.*
§. 3. *Respiratio difficilis ac subita post prima somni tempora.*
§. 4. *Pulsus saepè intermittens.*
§. 5. *Palpitatio Cordis. Lipothymia.*
§. 6. *Fluctuatio humoris in thorace.*
§. 7. *Tussis sicca.*
§. 8. *Intumescentia scroti & ventris.*
§. 9. *Manuum exarescentia.*
§. 10. *Febris praecursor.*
§. 11. *Brachiorum dolor & Paralysis. Sputum sanguineum.*
§. 12. *Appetitus salvus.*
§. 13. *Alvus justo siccior. Urina copiosa & limpida.*
§. 14. *Mors plerumque subita.*
§. 15. *Humoris in thorace inventi qualitas.*
§. 16. *Ejusdem quantitas.*
§. 17. *Viscerum in hoc morbo ratio. Pulmones male affecti.*
§. 18. *Glandularum constitutio.*

§. 1.

IN pulmone & cavitate thoracis aquam interdum colligi, caeteris corporis partibus aut potiùs cavitatibus quoad collectionem seri, aut planè salvis, aut secundariò tantùm affectis, seu regionem *pectoris*, absente etiam ascite & leucophlegmatiâ, hydrope affici, nemo Medicorum negaverit. Utut autem hydrops pectoris *cognitu admodum difficilis* sit, verbis Sylvii *lib.* 1. *prax. cap.* 50. §. 25. atque à *Medicorum vulgo non describatur & plerumque non agnoscatur*, teste Riverio *l.* 7. *Prax. Med. c.* 5. adeò ut etiam ex historiis hydropis pectoris à Schenckio collectis non absurdè Riverius l. c. colligat, eum *non nisi post dissecta cadavera ex hoc morbo defunctorum innotuisse*, satis tamen frequens in Belgio, ut loco allegato Sylvius, & in oris maritimis, sicuti Kollichen in *Actis Medicis & Philosoph. Hafniensi* testatur, imò hodiè in Germaniâ, & aliis regionibus haud rarò

 funesta

funesta diri hujus morbi exempla occurrunt. Ac vel hâc de causâ non plane nullum operæ fortassis facturi pretium sumus, si, cum hic morbus adeò paucos invenerit scriptores, qui in enodandâ ejus naturâ studium aliquod collocarunt, in ejus indolem paulo accuratius inquisiverimus.

§. 2. Exponenda autem nobis ante omnia sunt phænomena ministerio sensuum circa morbum hunc cognita, cum circumstantiis notatu dignioribus, quæ differentiam ejus juxta locum affectum, tempora & generationis modum explicare aptæ sunt. Præcedit, id quod etiam in Ascite fieri solet, ferè angustia quædam circa præcordia, & molestia, quam ægri verbis convenienter exprimere, aut describere satis vix possunt, nec semper Medicis in proclivi est, conjicere anxietates illas præcordiales minari collectionem aquæ in thorace. Ante sesqui annum ex hydrope pulmonum mortuus Vratislaviæ Gallus in aula Principis pistor dulciarius, qui aliquot ante mortem annis, absque ullâ manifestâ causâ, in admirandas angustias incidebat, ut, quid ageret, nescire se diceret, furibundo similis, periculumque esset, ne sibi violentas inferret manus. Erat autem extra paroxismum minimè homo tristis & subducti supercilii, quinimò pro festivo suo ingenio ad jocos propensior naturâ erat, quàm fortè deceret, aut nonnunquam expediret. Abunde verò, ea, quæ consequebantur, nos edocuere, causam inneffabilis illius anxietatis non in hypochondriis, sicut creditum erat, sed in thorace latuisse. Ita civis ille Monspeliensis, cujus cavitatem thoracis Laurentius tenui prærubro fœtidissimoque humore oppletam invenit, per triennium melancholiâ laboraverat sævissimâ; conf. Ejus *Anatom. l.* 5. *quæst.* 13.

§. 3. Porro grave patiuntur incommodum circa respirationem, in quo hi ægri iterum conveniunt cum asciticis, asthmaticis, aut alio quodam morbo pectoris laborantibus. Hippocrates *lib.* 2. *de morb. n.* 59. *p. m.* 84. *tom.* 2. ait, eos respirare *ἀθρόον*, hoc est *acervatim*; quo ipso in propatulo est, significari respirationem *difficilem*, *crebram & frequentem*, quâ strangulari æger videtur, id quod aliàs in asthmate humido contingere non solet, cujus præcipuum signum meritò statuitur *vehementior ille sibilus ac fremitus, nec non sonus aliquis tanquam spumidæ cujusdam ebullitionis sub respiratione laboriosiori, ac veluti renisus cujusdam in pulmonibus sensu.* Præterea ordinariò in asthmate hôc observatur raucedo, aut asperitas vocis, secus ac fieri consuevit in hydrope nostro, quo affecti voce clarâ animi sensa exprimere possunt, quoad nondum ad extrema perventum est. Facilè etiam morbum hunc, de quo jam agimus, discernere licebit ab asthmate humido; modò meminerimus, asthmaticos hujus sortis absque notabili difficultate aerem cum molestia haustum diu retinere posse, ac prolatis multis verbis aerem expirare, id quod hydropici præstare nequeunt, utpote quibus facile non est, spiritum adeò diu continere. Sed an hæc ab aliis affectibus, similitudine & spirandi difficultate hydropi nostro conjunctis,

junctis, morbum hunc infallibiliter distinguere possint, nos ipsimet merito dubitamus. De alio autem, quantum ad respirationem, signo, quo hydropem hunc ab aliis affectibus, quos spirandi difficultas comitatur, secernere licet, solicitis, non aliud magis certum hàc in re nobis occurrit, quàm respirandi difficultatem in hydrope thoracis ita esse comparatam, ut ex improviso primo somni tempore ægrum opprimat, & quietem ejus interpellet, ac aliquas tamen inducias appropinquante luce iterum concedat. Ante nos illud egregiè inculcavit Carolus Piso in *selectis suis Observ. & Consiliis de prætervisis hactenus morbis à serosa colluvie ortis*, *sect.* 3. *cap.* 7. *p.* 296. his verbis: *Signum pathognomonicum statuere oportet eam in spirando difficultatem ac crebritatem, quæ de subito somni primo tempore invadat, & quiete defraudet, sed tamen procedente die sensim lentescat;* quod suo calculo comprobat Lazarus Riverius jam allegato *lib.* 7. *c.* 5. *p.* 255. Inter rarissima videtur numerandum, quod de virgine quadam narratur in *Anat. pract.* Boneti *l.* 2. *sect.* 1. *p.* 420. nimirum ab utraque *dissecti thoracis cavitate aquæ virosæ* ℔. *iiij. effluxisse, nec tamen orthopnœam vel dispnœam invexisse.* Heredia *dissert.* 6. *de morbor. different. c.* 4. quendam se vidisse refert, *qui noctu suffocationis invasiones sic pertimescebat, ut mallet vigiliis perpetuis consumi, quam ad dormiendum se colligere.* Et certe etiam illud experientia nostra in omnibus comprobavit, nuperque illustre nobis præbuit exemplum matrona, ad quam intra 14. dies bis ante duodecimam nocturnam in periculo suffocationis, vocatus est Collega noster D. Christianus Helwich. Secutus enim post illud tempus tumor pedum ipsiusque abdominis, quem mors excepit, abunde docuit, cujusnam morbi indicium præbuerit difficilis illa ac intercepta respiratio. Non abs re fuerit, *observ.* 52. 54. 55. jamjam laudati Pisonis, ut & *observ.* 88. *in Centur.* 1. Riverii hic attente legere, Spiritum, quem expirant hydropici, esse *fœtentem*, adeoque etiam morbum hunc oris fœtore cognosci, scribit Poterius *Cent.* 1. *c.* 2. *p. m.* 9. modò is sit Poterius, cui tuto etiam hìc fidem adhibeas, nam teste Clariss. Guidone Patino *epist.* 1. liber ejus est *plein de mauvais remedes, de vanteries, de faussetés*; ipse autem Poterius fuit *un grand charlatan & un grand fourbe, qui se meloit de notre metier &c.* sicuti iterum Patinus loquitur. Hoc certum est, in vomicâ spiritum, multò antequam rumpitur, male olere.

§. 4. Pulsus non unius quidem generis in hydrope reperitur, sed quod etiam atque etiam notandum, sæpè est intermittens. Ita Palearii viduæ, quæ hydrope pulmonis interiit, *pulsus magnus, elatus, tardus, intercisus erat, ac intercalarem habens in pulsatione unâ atque alterâ intermissionem*, ut refert Ballonius *l.* 1. *Epidemior. & Ephemerid. p. m.* 17. Rodericus Fonseca illius hydropici, de quo *Consult.* 54. *Tom I.* agit, *pulsus*, ait, *fuisse valdè inæquales.* Celeberrimi quoque Wepferi, Collegæ nostri, pulsus erat plerùmque *tardus, interdum inæqualis, sæpius intermittens*, unde etiam exercitatissimi Viri animo suspicio *aquæ* seu *hydropis pericardii, diastolem cordis impedientis, altius insedit, & post mortem in quovis latere thoracis* ℔. *iij. aquæ limpidæ fluitarunt, cui pulmo-*

nes coarctati quidem, liberi tamen innatabant, prout narrat gener ejus Excell. Dn. D. Brunnerus in *appendice ad annum* 3. *Decur.* 3. *Ephemerid. Medico-Physic. p.* 161. & 163. Et hac experientia fretus jam ante biennium laico ex Soc. Jesu, cum ipsi pulsum suum explorandum exhibuisset, metuendam prædixit prælaudatus D. Helwich diluviem fieri in pectore, cum illum & inæqualem & intermittentem deprehenderet, quam prognosin eventus hoc anno comprobavit, qui ei post exantlatas per 4. circiter menses ærumnarum myriades fuit funestus.

§. 5. Non paucis familiaris est cordis palpitatio. Illustre præbet exemplum Divus Maximilianus II. de quo ad rem nostram apposite ejus Archiater Crato in oratione de obitu Maximiliani II. ita loquitur: *In Cæsare nostro (postquam cor supra viginti annos palpitare sensisset) sanctè demortuo supra duas mensuras aquei humoris in cavitate pectoris relictas conspeximus.* Wepferus etiam, teste Brunnero, sensit cordis tremorem; atque hinc doctissimus Sebizius in *Speculo Medico-practic. p.* 892. signis Hippocraticis palpitationem cordis addit. Cum palpitatione hac cordis sæpè conjuncta etiam lipothymia. Ita Civis ille, cujus supra ex Laurentio meminimus, per mensem integrum, prius quam vitâ fungeretur, *bis in die, levi ac fugaci animi deliquio corripiebatur.* Marchio quoque de Finali, qui in aula Imperatoris exul vixit, & post mortem thoracis cavitatem sinistram aquâ purpurea refertam habuit, tùm variis aliis affectibus, tum *scotomia*, quæ cum deliquiis conjuncta esse solet, fuit conflictatus, apud Schenckium *lib.* 2. *Observ. Med. p. m.* 251. Atque hinc non immeritò Willisius *pharmaceut. ration. cap.* 13. *part.* 2. *sect.* 1. *p.* 217. inter signa diagnostica meminit *crebrorum animi deliquiorum.* Puer ille trimus apud Tulpium *l.* 2. *Observ. c.* 16. *p.* 128. qui defunctus Medicorum oculis pectus aquâ plenum obtulit, *frequens animi deliquium passus erat*, id quod etiam de fure ibidem narrat. De juvene scholari vide Willisium *l. c.*

§. 6. Auctâ serosâ in thorace colluvie ægri conqueruntur de pondere hujus diaphragma deprimentis, unde non potest non spiritus difficilius trahi, quoties corpus est erigendum, aut movendum. Adest etiam in dorso dolor, cujus sedem indice digito demonstrant, illam scilicet partem, circa quam diaphragma lumbis est annexum. Aquarum fluctuatio, inclinato corpore, etiam sensu percipitur. Hippocrat. *cit. lib.* 2. *de morb. p.* 85. *Si multo*, inquit, *tempore, aure ad latera adhibita, audire tentaveris, ebullit, intrinsecus velut acetum.* Et hoc fit, cum in pulmonibus aqua hæret, cum vero cavitatem pectoris inundat, veluti *sonitus aliquis percipitur aquosi humoris in utre semipleno conclusi*, Auctore Zacuto Lusitan. *lib.* 1. *Prax. admir. obs.* 111. Ut autem accuratius ab empyemate secernatur hydrops pectoris, solerter perpendendum, utrum præcesserint morbi, quos alias excipere solet, e. g. tussis ferina, angina, pleuritis, peripneumonia, vomica exulceratio pulmonum, vulnera thoracis penetrantia, concussio &c. Imò nec hic quidem subsistendum est, sed & trutinanda ea, quæ aliàs empyema sequi solent, v. g. dispiciendum, an multus sudor toto corpore fundatur, an post eum æger inhorrescat aliquando, an dolor regionem pectoris afficiat,

an

an nares inter ſpirandum arctentur, fiatque per has ducti aëris ſibilus, an facies rubicundo colore perfuſa, an volæ manuum pedumque plantæ caleant; ſi hæc aliaque empyematis ſigna abſint, ex gravitate & fluctuatione materiæ in thorace tantò certius hydrops colligi poteſt. Præter ea *ſi quid infundas, aut fomentum aut ſuffitum adhibeas, pus non ſequitur, atque ex hoc ſanè cognoveris, non pus, ſed aquam ibi eſſe*, ut loquitur Hippocrat. *l. c.*

§. 7. Cum materia hâc in thorace conjuncta eſt tuſſis, eaque fere ἄπτυςος, hoc eſt *ſicca & talis*, quâ nihil, etiamſi frequens ſit & valida, excluditur. Tumorem, qua exteriora, non meminimus vidiſſe, niſi in Viro religioſo, cujus ante mentionem fecimus, qui latus ſiniſtrum tumidum oculis noſtris aliquoties offerebat. Caſp. Bauhinus apud Schenck. *l. c. p.* 252. refert de ſutore ex hydrope pectoris laborante, quòd habuerit in *regione dorſi, latere dextro, tumorem carnoſum non recedentem à colore cutis, qui, cum à tonſore quodam, poſtquam emollientibus diu applicatis nihil profeciſſet, cultello apertus eſſet, aquam ſtillavit.* Viri illius quadragenarii apud Fonſecam *l. c. p.* 374. *hypochondria utrinque fuere tumida.*

§. 8. Illud frequentius accidit, ut ſucceſſu temporis aqua in ſcrotum deſcendat, parteſque genitales faciat intumeſcere. Adhuc ſupereſt Vir Illuſtris, quem omnia indicia probant laborare hydrope pectoris, cujus ſcrotum immani hydrocele diſtentum ei oneri erat. Is præ tædio ſe nuper chirurgo ad compungendum permiſit. Eductæ fuerunt iteratis vicibus aquæ propemodum libræ quatuor, ea non veniente in numerum, quæ vi prorumpens circumjecta lintea madefecerat, quæ utique quantitatem illam longè ſuperabat. Id verò notatu digniſſimum eſt, quod ſcrotum in hoc hydropis genere attollatur in tumorem, antequam vel venter, vel pedes intumeſcant. Neque enim ſemel ſed iteratis vicibus deprehendimus, quòd jam tumido ſcroto demum pedes œdematoſo tumore corripiantur; unde iterum illuceſcit, tùm ab Hippocrate, tùm à nobis alibi etiam in tuſſiculoſis obſervatus mirificus ille thoracis cum partibus genitalibus conſenſus. Tumoris autem illius in pedibus notæ, perinde ut in aſcite, primum ſe circa malleolos produnt, dum autem ſenſim augetur, & ad genua, imò ad femora uſque aſcendit. Nec verò immune ab hoc diluvio manet abdomen, ſed & illud ab aquoſo humore indies magis diſtenditur, quinimo ab eodem etiam ipſa facies tumet. Hippocrat. *l. c. p.* 85. *Aliqui*, inquit, *etiam intumeſcunt ventre, ſcroto, facie.* Mitigantur per aliquod temporis intervallum moleſtiæ, quando aquæ effunduntur in abdomen, ac illud tumidum reddunt, ægri etiam ſibi de meliori ſanitate gratulantur, at verò breve gaudium eſt, nam, abdomine impleto, ſymptomata ingraveſcunt. Palpebras inferiores ægri ſui fuiſſe inflatas narrat Fonſeca loco jam ante citato. Tumorem manus & brachii etiam in uno alterove vidimus, ut non abs re Doctiſſimus Vir Petr. Salius Diverſus *c.* 5. *de affectibus particularibus p. m.* 246. ſcribat: *Poſteà manifeſtè etiam facies & ſcrotum & venter intumeſcit, non tantum in thoracem ſed etiam omnes has partes effuſo,*

qui

qui superabundat, aquoso humore, quamvis ei potissimum de hydrope ibi sit sermo.

§. 9. At verò contingit etiam non rarò, ut partes superiores, ipsæ etiam manus, tumentibus inferioribus exarescant. Id quod accidisse socero suo Dn. Wepfero notavit Brunnerus in ejus memoria *p.* 163. Hûc respexisse Hippocratem loco sæpè allegato *p.* 84. verisimile est his verbis: *οἱ ὄνυχες ἕλκονται, Ungues incurvantur & contrahuntur*, eo ipso nimirum, quòd carnosæ partes, quæ unguibus subjacent, contabescant; unde fieri aliter non potest, quam ut ungues extendantur in majorem longitudinem, & facile contrahantur. Hoc fatum etiam experiuntur tabidi. Consummatorum Phthisicorum & hecticorum ungues fieri *incurvos & longos veluti alitis ungues*, experientia èdoctus scribit Francisc. du Port *lib.* 2. *de sign. morbor.* Conf. Auctores *Biblioth. Anatom. Tom. I. p.* 38. in notis ad Malpighii tractat. de *Cornuum vegetatione.*

§. 10. Præterea hydropem Pectoris ex febre cognosci posse innuit, imò febrim primo inter signa loco ponit Auctor *libr. de morbis*, qui sub nomine Hippocrat. circumfertur. *Si*, inquit, *hydrops in pulmone fuit, febris & tussis tenet.* Ac interdum rem ita se habere, experientia convincimur. In illo apud Fonsecam hydropico, *febris quædam lenta aderat.* Piso etiam *observ.* 54. *p. m.* 292. in Canonico *insignem in hypochondrio utroque, sed* præsertim *dextro, tumorem febri vehementi conjunctum* deprehendit. Peregrinus etiam hydrope hoc correptus in hecticam marasmoden, teste Coitero, incidit. Febricitabat quoque supra memoratus ex Soc. Jes. frater adeo, ut ordinarius Medicus nullum alium morbum, nisi febrim catarrhalem subesse suspicaretur. Primipara quoque illa (de cujus morbo non convenerat Medicis, quamdiu supererat, quem dissectio cadaveris hydropem pectoris fuisse ostendit,) de qua Nicolaus Chesneau Massiliensis *lib.* 5. *obs.* 9. agit, *non tantum die ante partum febricitabat, sed etiam ipso partus die cum rigore major invasit & febris eadem, & dolor lateris ad mortem usque perstitit.* Chirurgus ille 45. annorum potui spiritus vini intemperanter indulgens, qui volvendo se de uno latere in aliud exundationem quandam persentiebat, febrim præter alia symptomata patiebatur apud Pompejum Saccum *in Medic. Theorico-Practica Consult.* 29. *p.* 114. & *consult.* 27. tractat ex professo de febri cum *hydrope pulmonum.* Enim verò alii nostro hydrope detenti, à febri immunes sunt, quod aliquoties observavimus. Pueri etiam illius apud Pisonem *Obs.* 51. *difficultas inspirandi sensim increscebat æqualiter sine febri & sine tussi orthopnoicâ.* Petrus Salius Diversus *l. c. p.* 246. *Febris*, inquit, *additur ab Auctore libri de morbis: attamen in his, quos ego curavi, non fuit febris.* Sed frivolum est & experientiæ repugnat, quod addit: *nec ratione materiæ, quæ frigida est, & non putrescit, adesse debet.* Fernelius, *lib.* 5. *cap.* 11. *Patholog.* docet, *inesse huic morbo suppurationis signa atque symptomata, nisi quod febris non affligat*, aut, quæ Jacotii admonitio est, *non adeò acutè*, id quod tamen, ut monuimus, experientiæ non est conforme.

§. 11.

§. 11. Ad cumulum malorum accedit interdum *brachiorum dolor & paralysis*, & hanc resolutionem animadversione dignam in Canonico illo ante laudato, censuit Carolus Piso *p. m.* 293. & ex eo Riverius *p. m.* 255. Sed his signis omnibus adhuc adjiciendum judicamus hoc unum, quòd difficulter frigus tolerare queant, aut quòd facillimè frigeant. Exemplum adhuc hodiè oculis nostris obversatur in Viro Illustri, cujus itidem jam mentionem fecimus, is hoc ipso tempore, cum æstus, quo adurimur, nulli non molestus est, etiam in lecto de frigore conqueritur. Et de Wepfero Brunnerus testis est, quòd *facilè friguerit extremis præsertim.* Inter rarissima hujus morbi phænomena est *sputum sanguineum*, quod tamen in Chirurgo illo hydropico *l. c.* observavit paulo ante laudatus Saccus. Id fortassis frequentius contingit, ut sputum sanguinis sequatur hydrops, de quo casu idem ille Vir *Consil.* 28. consilium format.

§. 12. Quantum ad appetitum ciborum, is non tantùm in principio hujus morbi, verum & progressu & augmento aliquando salvus, nec sitis adeo enormis existit; at illud experientia hactenus edocuit, quod cibus paulò largiore quantitate ingestus paroxysmum asthmaticum concitet, id quod Wepferus, cujus sæpiusculè jam mentionem fecimus, & senex ille in illustri dignitate constitutus, hoc in passu Wepfero simillimus, multoties expertus est, ac *ille quidem non nisi erectus cibum capere potuit, eumque paucissimum, quamvis appeteret, metu paroxysmi asthmatici, qui comestione quoque concitabatur.* Beatrix illa apud Johannem Chiffletium *obs.* 16. *p.* 14. *ante mortem benè cœnaverat.*

§. 13. In multis etiam ex corpore excrementa ritè & debito ordine eliminantur. Reperias, quibus alvus respondet, quamvis nonnullis justo siccior sit, urina copiosa fluit & naturalis, sudores quoque matutini ex voto succedunt. Hoc multiplici experientia nobis cognitum est, quòd urinæ tenues & limpidæ in magnâ quantitate profusæ insultum asthmaticum imminere significent. Pistor ille dulciarius (cujus in antecedentibus meminimus) urinas albas copiosissimas aliquando reddebat, nonnunquam valdè paucas ac bene tinctas, ut non omnino fallatur Clar. Sorbait. *Med. Pract. Tract.* 1. *cap.* 58. docens, *ejusmodi urinas, si sæpe reddantur, minari hydropem.* Morbo incrementa capiente urina multo fluit parcior & ferè tinctior & crassior. In iis, qui nostro consilio usi fuerunt, fatali metæ proximis, notavimus urinam ex atro rubentem, cum sedimento furfuraceo aut lateritio.

§. 14. Morbus hic chronicus est, & sæpe per annos plures miserè ægros mulctat. Nec, cum eo deventum, ut spes illis nulla supersit, statim moriuntur. Inter gemitus & lacrymas longo tempore spiritum trahunt, quamdiu natura, & ars naturæ æmula, aquæ depletionem per vias seri motui convenientes, alvum, inquam, meatus urinarios, poros corporis cum aliquo successu moliuntur. At verò his evacuationibus destitutis, non eodem modo vitæ filum abrumpitur. Aliqui ex improviso quasi suffocati pereunt. Ita ante aliquot septimanas Vir aliquis, qui per complures annos multoties noctes

vigilando transegerat, ad nuptias profectus, repente suffocatus; & sexagenarius ille apud Blanckard. *lib.* 1. *Anat. Pract. ration. observ.* 98. *subitò inopinata morte quasi fulmine ictus corruit.* Nonnullos veluti marasmo confectos exspirare experimur. Alius apud Blanckard. *cent.* 2. *obs.* 48. viribus deperditis obiit, postquam à longo tempore ἀτευχία laborasset. Vidisse meminimus aliquem, qui aliquoties die ante mortem convulsus ferali illâ, quâ mundus erat deserendus, pulchre adstantibus valere visus est, nihilominus repente voce destitutus more apoplecticorum moriebatur. Majori cum tædio ex hâc exeunt vita, qui aliquot ante dies fastidio ciborum & vomitibus exercentur, aut aliquando limpidam ore reddunt aquam, quæ argumentum est, ad ventriculum, nescio quibus viis, factæ serosæ colluviei metastaseos.

§. 15. Et hæc quidem in viventibus partim ex relatione ægrorum, partim ex αὐτοψία observantur. His vero addenda sunt ea, quæ in mortuis servitio cultri anatomici deteguntur. Et quidem, si humorem respicias, non eodem modo se habet, qui post mortem in thorace dissecto reperitur. Aliquando aqua reperitur plane liquida, & aquam puram colore referens. Memorabile exemplum occurrit apud Pisonem loco jam ante allegato *sect.* 3. *cap.* 7. in Canonico illo, cujus universus thorax *aqua pura plenus* inventus, & *in stupenda quidem copia.* Conf. etiam Minchin. *observ.* 7. *append. ad Fallop. Commentar. in Galen. lib. de ossibus.* In Flandri alicujus thorace *tunica pulmonum arctè utroque latere pleuræ adnata inferiore loco ad diaphragma hydatides aliquot ingentes limpida aqua repletas formaverat, quæ fontis instar thoracis dextram partem copia aquarum inundaverant, & thoracis hydropem acciverant*, teste Bartholino *Cent.* 2. *histor. Anatom. hist.* 66. *p.* 291. Interdum autem mucilaginosa est aqua, ignique admota in gelatinam fatiscit; cujus generis fuit illa, quæ ex juvenis viventis thorace post paracenthesin institutam in præsentiâ Loweri & Willisii educebatur, nam, ultimi quidem verbis si efferre rem placet, *liquor crassus, ac instar chyli albescens & quasi lacteus effluebat.* Serum sanguineum tum in aliis multis, tum potissimum Rondeletius in mercatoris cujusdam thorace vidit *lib.* 2. *method. curand. morb. cap.* 24. *p. m.* 387. Nonnunquam ad *flavum* nonnihil inclinat, urinæ naturali similis, vel lixivio. *Puellæ alicujus septemnis rosaliis affectæ pectoris cavitas aqua citrina referta erat* apud Bonet. *cit. lib.* 2. *p.* 427. Aqua autem illa, quæ replebat pectoris sinistram cavitatem Marchionis de Finali *lixivio substantia & colore similis erat*, ut ex Aicholzii *observat.* refert Schenckius. Aquam *subviridem* notavit Faber Medicus Bavaricus apud eundem Schenckium *p.* 253. Sunt, qui & nigram se vidisse testantur, inter quos est Coiterus. Lympham *ex viridi citrinam* Stephan. Blanckard. *in Anatom. Pract. ration. Cent.* 1. *obs.* 98. conspexit. Multæ libræ *aquæ spumosæ*, quæ visciditatis indicium præbet, referente Hercule de Saxoniâ *art.* 1. *c.* 26. inventæ sunt in capacitate thoracis & pulmonibus Viri alicujus ex familiâ Marcellâ. Nec dubitandum de salsedine & acrimonia hujus

aquæ,

aquæ. Clariss. Sylvius secuit in nosocomio puellam viginti circiter annorum, in cujus dextra potissimum cavitate aqua copiosa continebatur, *ab acrimonia vero illius aquæ pleura & tota superficies interior diaphragmatis exulceratæ erant & erosæ, ut etiam pus darent*, quemadmodum narrat αὐτόπτης Dn. D. Brechtfeld in *Ephemerid. nostris.* Imò acrimoniam hanc lingua adstantium & degustantium confirmavit, cum Borrichius secaret virum triplici hydrope extinctum in *Actis Hafn. Vol.* 1. *p.* 174. Non tantum insigni pollet acrimonia illa aqua, quæ thoracem inundat, sed subinde etiam fœtida est. In dissecto cadavere Notarii Parisiensis *deprehensæ sunt in toto thorace fluctuantis serosi humoris putris & gaveolentis libræ Parisienses X.* Nec minus fœtida erat aqua illa copiosa puellæ illius, de qua jamjam nobis sermo erat. Subinde etiam eam purulentæ materiæ esse permixtam, omnes historiæ Anatomicæ loquuntur, præprimis illa, quam habet Casp. Bauhinus, & Salmuth. *Cent.* 1. *obs.* 13. gravis fœtor nares feriebat, cum cadaver adolescentis aperiretur, cujus thorax serum copiosissimum profundebat, pulmonibus hinc quidem vomicis purulentis, isthinc verò caseosâ substantiâ turgidis apud Harder in *schol observat. Anatom. Pract.* 51.

§. 16. Serosi hujus humoris quantitas varia est; aliquando aliquot libras æquat aqua in thoracem effusa, ut vel ex antecedentibus patere potest; in latere dextro de Clerck libræ duæ deprehendebantur ex fide Ottonis Heurnii *obs.* 6. Quatuordecim autem libræ, ex testimonio Oethæi apud Schenckium, in *sutoris cavitate dextra.* Interdum vero ita redundat, ut vasa aliquot ænea replere possit. Ex thorace sutoris, narrante Bauhino, *purulentæ materiæ vasa tria ænea effluxere ex latere dextro, cujus lateris pulmo totus in pus abierat, sinistro integro persistente.* Nonnunquam utramque cavitatem thoracis replet, ac ab aquarum copia, *diaphragma, eâ, qua œsophagus progreditur, parte, in* muliere *instar sacci versus sinistrum renem protrusum fuerat* apud Harderum *in apiar. pag.* 217. &, quod mireris, subinde *tanta intra specum thoracis congeritur quantitas humoris, ut eo coërceri nequeat, sed ingens seri hujus copia in abdominis capacitatem penetret,* quod ante nos in Hippocratem notavit Jacotius, & ante Jacotium ipse Hippocrates *lib.* 2. *de morbis.* Imò ipsos etiam pulmones replet, ac bronchia occupat, sive pulmo totus sero ejusmodi *gravatur & imbibitur*, ut Celeberrimo Viro Lucæ Tozzo contigit, *experiri in cadavere hoc genere morbi interempto, cui inerat pulmo sero glutinoso ita distentus tumidusque, ut universam pectoris capacitatem occuparet*, prout ipse refert in *Medic. Practic. parte* 1. *p.* 309. *& seq.* ut non desint, qui cum Hippocrate inter hydropem pulmonis & thoracis distinguendum monent, inter quos etiam nomen suum profitetur Melchior Sebizius *in Speculo Medic. Pract. part.* 3. *sect.* 3. *cap.* 13. Sæpe cum hoc pulmonum thoracisque diluvio conjunctus est hydrops pericardii. De Centurione placet audire Olaum Borrichium *l. c. In pectore*, ait, *novus se calamitatis fons aperuit; enimvero & pulmones parvi, exsucci, flaccidi, &, si ultimos margines excipias, semiputridi, aquis fœdis copiosisque innatabant, &, quod stupori*

 proximum,

proximum, *pericardium ita ampliatum distentumque*, *ut tres libras*, *& quod supererat*, *acris turbidique liquoris sinu suo complecteretur*; ut hinc discas, non adeò temere abrogandam esse fidem Cornelio Stalpartio van der Wiel *cent.* 1. *obs.* 36. *p.* 144 *& seqq.* ubi memorat, quassationem aquæ in pericardio, *in paupercula annorum* 17 *puella cachectica*, *pulsante corde foris etiam auribus à se perceptam*, cum pericardium alias naturaliter non nisi tantum aquæ contineat, quantum duo vel tria capiunt cochlearia, juxta quosdam; quamvis & hanc non nisi p. n. & sub ultimo mortis articulo demum ob motus cordis impetuosiores ac circulationem per pulmones impeditam secerni atque colligi; in illis vero, qui confossi & decollati, vel sine notabili circulationis turbatione exspirant, prorsus nullam reperiri, una cum aliis quibusdam asserat ac demonstret Excellentissimus Bohnius *de Renunc. Vulner. p. m.* 307-309.

§. 17. Tribus verbis, post aquam examinatam, edisserendum, quomodo viscera sint in hydrope hoc constituta. Primo autem statim loco se nobis objiciunt pulmones, qui utplurimum male affecti. Pulmones Wepferi *coarctati*, *liberi tamen innatabant aquæ*, *nonnihil inflati*, *ut inspirando potius quam exspirando videretur exspirasse.* Duros, siccos multi deprehenderunt. *Scirrhosos seu callosos* notavit Minchinus; *retorridos & multo purulento tabo prægnantes* & *alterum è pulmonibus ferè totum torrefactum reperit* Carolus Piso *sect.* 3. *c.* 8. *Tubercula & hydatides* jam Hippocrates advertit, & post eum plures alii. *Apostematibus obsessos ex parte consumptos & corruptos* observatores tradunt. Harderus *observ.* 51. *de fœmina quadam* 18 *annorum p.* 215. scribit: *Pulmo dexter undique costis pertinacissime adhærens ac connatus*, *sinister verò paulo minus totus absumptus erat*, *cavitas autem tota lateris sinistri humore subviridi instar stagnantium longaque mora vitiatarum aquarum referta visebatur ad mensuram circiter ℥ß. In cujus humoris ima parte subsidentia crassa ac subalbida verum scilicet pus aderat. Quod verò de pulmone sinistro supererat*, *exile χολόβωμα fœtidis ulceribus variè conspersum fuit*: H. I. Viri illius apud Blanckardum *l. c. p.* 265. pulmo sinister prorsus putridus erat; & rursus mulieris illius apud Harderum *pulmones planè erant putredine consumpti.* Etiam sphacelatos Edmundus de Meara in *histor. Med. rarior. p.* 136. vidit. Vicinæ quoque pulmonibus partes à labe immunes non sunt. Nam passim legere est, pleuram *crassam & callosam fuisse*, iisdemque vitiis laborasse mediastinum, septum transversum &c. Pericardium suos itidem patitur manes. Substantia ipsius in cadavere Klerckiano, ut Heurnius sua nobis mutuet verba, *potius carnosa*, *quam membranosa erat*, *& sextuplo naturali crassior*, *firmiterque cordi annata*, ita, ut digitis *ab ipso sine dilaceratione separari non posset.* Ac notatu dignissimum est, quod Clariss. Tubingens. Prof. Zellerus in milite præsidiario, hydrope pectoris defuncto, pericardium totum invenerit repletum *grandis lentium magnitudinem æquantibus*, unde tunica ejus interna tota aspera fuit reddita, etiamsi *uncias undecim aquæ contineret.* Serpit labes etiam ad ipsum vitæ fontem cor, cujus vasa subinde nigro sangui-

ne repleta ſunt. Wepferi cor, juxta *conum intertrigine notatum & rubicundum* fuit; *thalamus cordis ſiniſter cum ſanguine ſincero, fluido, paucos grumulos continuit. In baſi cordis juxta arteriam pulmonarem oſſea ſubſtantia occurrit ſecanti. Aorta etiam pone valvulas ſemilunares oſſea aſperitudine intruſos offendebat digitos.* Hæc Brunnerus, cujus etiam reliqua de oſſificatione aortæ digna ſunt, quæ in Practicis & legantur & expendantur. Viſcera in abdomine aliquando plane naturalia reperiuntur, ut in Klerckiano cadavere, excepto ſolo omento, *quod marcidum nigricabat, & folliculo fellis, in quo tres erant calculi.* Canonicus ille, cujus ex Piſone aliquoties mentionem fecimus, *habuit Hepar tumidum, induratum, retorridumque & pumicis inſtar hiulcum, ac poris diſtinctum.* Aperto cadavere Centurionis à Borrichio deprehenſus fuit *lien juſta magnitudine quadruplo auctior, durior naturali temperie, & nigra quadam amurca hinc inde diſtentus.* Per multorum quoque experientiam conſtat, renes exulceratos & putridos in his hydropicis fuiſſe deprehenſos. Ventriculus & inteſtina non minus in conſortium mali trahuntur. Et ut jam non dicamus de variis primarum viarum vitiis, vero perquam ſimile eſt, in toto hoc canali aliquando aquam fluctuare, quod in hydropico obſervavit Coſterus.

§. 18. Raritas Obſervationum Ottonis Heurnii, quæ Operibus Fernelii ſubjunctæ ſunt, ſuadet, ut pluſcula hic ex *hiſtor. X. p.* 8. excerpamus, quæ egregiè declarant, quomodo glandulæ hydropicorum noſtrorum in toto corpore conſtitutæ ſint. Secuit Vir doctiſſimus puellam 14 annorum Leodienſem, cujus *thoracis pars dextra, ut & abdomen citrini coloris aqua repleta erant. Pericardium etiam tantâ ejuſdem aquæ, ſed paulo candidioris, copiâ turgebat, ut ad ſcalpelli ictum cum impetu proſiliret. Meſenterium, omentum, pancreas innumeris, magnitudinis notabilis, ſtrumis ſcatebant. Imò ipſi peritonæo, diaphragmati, mediaſtino, uterique ligamento plures inſederant, aliæ quidem caſtaneæ, aliæ nucis avellanæ, aliæ ciceris magnitudine. Ad orificium ventriculi ſuperius* notavit duas *glandis quercinæ magnitudine & effigie. Trunco venæ portæ una magna incumbebat. Jecur, lien, pulmo, præter ſtrumas majuſculas, quas hinc inde obtinebant, tota interius exteriusque, quaſi grandine conſperſa erant. Multa etiam milii coriandrique granum vix ſuperantes in inteſtinorum tunicis conſpici poterant, ut & in ſingulis renibus hujusmodi minuta unica. In duræ meningis parte dextra, unam quoque piſi magnitudine reperit, quæ cranii interiori tabulæ adhæſerat, & in ea cariei rudimenta excitarat.* Materia, quæ in illis continebatur, *erat ſeroſa*, & *uberi vaccillo ovilloque non abſimilis.* Hæc & alia memorat Heurnius *l. c.*

CAPUT II.

De Causis Hydropis Pectoris.

SUMMARIA.

§. 1.

ORdo postulat, ut hujus morbi ortum & generationis modum investigemus. Ac cardo rei in eo versatur, ut fontes illos recludamus, unde humor ille serosus, qui in thorace colligitur, & collectus hydropem pectoris excitat, plerumque scaturiat. Non defuère eruditi medici, quos inter & Willisius est, qui, cùm attente perpenderent, sanguinem in præcordiis vehementius effervescere, non improbabile censerent, ab ebullienti sanguine copiosos excitari vapores, ac hos, si exhalatio eorum impediatur, in claustro hoc velut sub alembico conclusos, in aquam condensari, quæ sensim accumulata hydropem hunc gignat. At verò pace tanti Viri causa hæc nimis est communis & generalis,

neralis, & ea posita certe non ponitur hydrops; ac profectò, si hoc modo generaretur hydrops, mirum esset, quomodo vel ullum ex animalibus respirantibus, in quibus effervescentia sanguinis in præcordiis omnino vehementior est, ac per consequens major vaporum generatio ab hoc affectu ad aliquod tempus immune degere posset?

§. 2. Porrò cum his temporibus liquidum satis sit, nec à capite per trachæam descendere quicquam in cavitatem pectoris, quamvis aliàs capitis & pulmonum *sinthimoniam, per quam mutuas tradunt operas, in eorum perniciem* à Dureto celebratam non ignoremus; viæ item ab hepate & liene ad specum thoracis cimmeriis tectæ sint tenebris; non aliud restat, quàm ut ex apertis & disruptis vasis & ductibus, qui in thorace reperiuntur, humorem serosum in cavitatem pectoris excidere, & hydropis hujus auctorem esse, pronunciemus. Præter nervos in thorace reperiuntur vasa sanguifera, lymphatica & ductus thoracicus. Ex anatomicis brevi repetere fas sit, ductum hunc *cisternæ, sive communi chyli & lymphæ ex inferioribus & vicinis partibus advectæ receptaculo continuari atque per longitudinem thoracis extensum desinere in venam subclaviam.* Bartholomæus Eustachius summæ industriæ & solertiæ Anatomicus *in tract. de vena sine pari antigr.* 13. vocat *propaginem magnam albam* (à chylo nimirum) *& aquei* (sive *lymphatici*) *humoris* plenam, cujus exactiorem notitiam Joh. Pecqueto, Biepæo aliisque debemus. Thoracicum ductum respiciunt etiam lymphatica, quibus *pulmonalis tunica, stupendo planè modo obsessa est, variisque compositis insulis ac anastomosibus glandulæ unius atque alterius interventu eundem ingrediuntur.* Neque suis destituuntur lymphaticis *spatia intercostalia, ac lympham suam semper ferè intermediis glandulis in venas jugulares deponunt*, quemadmodum observavit, qui de lymphaticis præclare meritus est, Antonius Nuck in *epistol. Anatomic. de inventis novis*; idem etiam cordis superficiem externam *frequenti lymphaticorum numero stipatam vidit.* Cum verò tot vasa lymphatica reperiantur in thorace, non est dubitandum, quin magna ibidem præsto sit glandularum conglobatarum multitudo, quibus ex sententia Malpighii (*in curiosa epistola Regiæ societati Anglicæ dicatâ de structura glandularum consimiliumque partium*) *lymphatica vasa appenduntur, intimumque cum illarum substantiâ commercium habent*, quamvis Clar. Nuckius & Peyerus *exercit.* 25, *p.* 141. credant, quòd illæ *glandulæ lympham & vasa prius admittant aliunde venientia, quam emittant.* Non ignari quidem sumus, quòd fatum glandulis à summa industria Ruyschii, Anatomicorum nostro seculo Principis, aliqui metuant, qui non obscurè omnes ex corpore proscribere videtur; nihilominus æquum esse judicamus, receptæ inhærere doctrinæ, dum certiora experimenta, quàm quæ hactenus in epistolis ejus problematicis adducta fuerunt, nos in illius Viri castris militare jubeant.

§. 3. His præsuppositis evidens est, humorem, qui hydropis in thorace causa est, ex nervis nequaquam scaturire, cum à recentioribus non paucis succus nervosus prorsus rejiciatur, ut Nuckius in

in *tract. de ductibus oculorum aquosis*, non dubitet asserere, *nemini adhuc contigisse, quod quidem sciat, liquorem nervaceum examinare & nervis abscissis nihil prodire humoris.* Et licet omnino res ita haberet, sicut Malpighius in operibus posthumis *p.* 39. scribit: quòd *sectis extremis nèrvorum tubulis, ubi in ultimas solvuntur propagines, succus erumpat:* & quòd *nervus ex tribus vel quatuor fistulis coagmentatus*, cujus generis in cauda bovis reperitur, vulneratus ploret succum, qui *terebinthinæ instar fluidus & glutinosus sit*; præter multa alia tamen cogitandum, tam exiguam hujus humoris, si modò ullus omnino detur, esse quantitatem, ut cavitas thoracis eo ipso, prout in hydrope fieri solet, inundari nequeat. Necesse ergò est, ut vel ex vasis sanguiferis, vel lymphaticis, aut ex utroque vasorum genere, serosus ille humor in pectoris cavitatem effundatur.

§. 4. Quodsi in memoriam nobis revocemus, qualisnam reperiatur humor in defunctis ex hydrope, nimirùm sæpè numero *purus* & *limpidus*, aquam colore referens, aliquando vero *mucilaginosus in gelatinam* abiens, absque tergiversatione affirmandum erit, illum ipsum ex vasis lymphaticis in thoracem depluere. Nam ex Physiologicis constat, lympham esse *pellucidum humorem*, qui à *variis partibus membranaceis, musculosis & glandulis per transparentia & peculiaria vasa, tanquam aquæ ductus, fluit ad sanguinem*, aut si vasa ipsa læsa sint, ac iter hoc impeditum, in cavitatem pectoris &c. labitur. Nec illud quenquam latere potest, lympham suis elapsam canaliculis & à frigore gelatinæ instar congelascere, & igni admotam in gelatinosum abire humorem. Hunc naturalem colorem sæpè lympha vitiata exuit. *Viridem* & *luteam* observavit Marcellus Donatus, Guarinonius *flavam in nigrum vergentem*; quoties sub cute stagnat, utplurimum *cineritii coloris* deprehenditur, eam subinde esse fœtentem, vel saliva, quæ utique magnam cum lympha habet affinitatem, scorbutici illius Hamburgensis evicerit, de qua Dolæus in *Ephemerid. Dec. Ann.* 9. 10. *observ.* 131. consulatur. At ejus generis humorem in cavitate thoracis post mortem in hydropicis reperiri, *cap. præcedent.* §. 15. retulimus. Eam quoque esse acrem, salsam, acidam, evincit in hydropicis pruritus, & in aliis scabies, ut vel exinde intelligas, quisnam fuerit humor acer in puellæ thorace à Sylvio inventus. Admodum verò est credibile, quod humor ille copiosius congestus, nec exitum in peripheria corporis nanciscens, adjuvante calore & obstetricante teneritudine partium per transudationem ex lymphaticis ferè in cavitatem pectoris stillet. Præterea lympham etiam ex glandulis disruptis in cavum pectoris ruere, edocti sumus à Bartholino *cent.* 2. *hist. Anatom. hist.* 66. testante, quod hydatides, *fontis instar, dextram partem copiâ aquarum inundaverint.* Probat hoc Willisius optimè exemplo adolescentis, immodicis corporis exercitiis dediti, qui primo *in thorace plenitudinem, seu velut inflationem persensit, ut pulmonis latus sinistrum intumescere & cor extra locum suum protrudi videretur*; post aliquod verò temporis intervallum quodam die *vasis intra thoracis cavitatem disrupti sensum habuit, ac deinde per semihoræ spatium, in regione ista, humoris, velut ab alto in pectoris fundum cadentis, stillicidium ipse percepit*,

percepit, quod etiam ab adstantibus audiri potuit. Hoc ipſum & Hippocrati perſpectum fuit, nam is, *colligitur*, inquit, *aqua in pectoribus ex tuberculis in pulmone ortis & ruptis*: Quod ſane ſenſibili experimento in bove & ſue demonſtrat *lib. de intern. affect.* his uſus verbis: *quod autem etiam fiat ex tuberculis inter cutem, teſtimonium habeo & in bove, & in cane, & in ſue.* Niſi forte quis mallet affirmare, hydatides eſſe vaſa lymphatica propter diuturnam extenſionem, bullarum aut veſicularum habitum induentia.

§. 5. Præterea non abſurde idem Williſius cenſet, quòd ſerum etiam ſub propria forma è vaſis exſudet in cavum pectoris; cum experientia abunde confirmet, quòd *ſanguis aquoſus & debilis ſerum ſuperfluum à compage ſua paſſim dimittat, & ex laxis & patentibus arteriarum oſculis ejiciat, & filo circulationis excludat*, unde facile fieri poteſt, ut, tum aliæ cavitates, tum pectoris regio diluvium ejusmodi patiatur. Tanto autem eſt probabilius, quod hoc ritu interdum hydrops pectoris generetur, quanto eſt certius, ac alibi etiam à nobis obſervatum, quòd in partibus ſubcutaneis vaſa ſanguifera nec cæſim, nec punctim læſa, ob ſanguinis vitium ac propriam imbecillitatem ſubinde reſerentur. Et licet hanc ſeri cumulationem vel ſanguinis, vel vaſorum ſanguiferorum vitio factam illuſtret hydrocephalorum hiſtoria, ac Wepferi diligentia, in *doctiſſima Exercit. de loco affecto in apoplexia*; extra omne dubium tamen illam in noſtro negotio ponit ipſe humor, qui in thorace poſt mortem aliquoties repertus eſt, nempe vel *ſanguineus*, qui de fonte, unde fluxit, teſtatur, *vel etiam loturæ carnium recens mactatarum ſimilis*, identidem indicium præbens ſui ex vaſis ſanguiferis prolapſus; nam extra controverſiam eſt, falli Charletonium, qui hunc colorem lymphæ naturalem eſſe arbitratur. Cæterum ille ſeroſus affluxus contingit vel per ἀναςόμωσιν, reſeratis extremis vaſorum capillarium oſculis; vel per διαπήδησιν in cacochymica & ſcorbutica corporis conſtitutione, quando ſanguis tam tenuis & ſeroſus eſt, ut pars aquea alveo vaſorum contineri nequeat; vel tandem per διαίρεσιν, ac in ſpecie διαβρῶσιν, continui ſolutionem ac eroſionem, cum tota maſſa ſanguinea acribus ac corrodentibus humoribus ſcatet. Niſi fortè præſtet ingenue fateri, quòd modus profluxionis ſeri ex vaſis ſanguiferis ac lymphaticis accurate determinari nequeat, & non multum interſit, ſciatne illum Practicus, an ignoret. Enim verò non juvat hæc prolixius perſequi, cum non tam urina, lacrymæ, ſudores &c. ſed & morbi quidam e. g. catarrhi, diarrhæa ſeroſa, arthritis &c. comprobent, quam facile ſerum à ſanguine ſegregetur, quod & multis aliisque clariſſimis documentis probat Carolus Piſo in doctiſſimo opere de *ſeroſa colluvie.* Quod, cum in toto corpore, omnibusque ejus partibus fiat, nihil quicquam obſtat, quo minus etiam in pectoris regione, in hydrope thoracis fieri credamus.

§. 6. Ulterius doctissimus Willisius non dubitat, quin *hydrops pectoris etiam à ductibus chyliferis intra thoracem diffractis excitari possit*; attamen addit, *hunc casum tam rarò contingere, ut eum hactenus neque ex propria observatione, nec aliorum relatione cognoverit.* Et profecto quamvis non adeò frequenter illud contingit, extra controversiam tamen est, quòd ductus thoracicus obnoxius sit iis malis, unde alias vasa rupturam patiuntur. Interdum enim ductum hunc vehementer extendi, vel solus compressivus dolor in dorso nutricum fecerit manifestum; hic autem non aliam forte causam agnoscit, quam nimiam vasorum lacteorum, & ductus thoracici ex abundantia chilosæ materiæ tensionem, quod ex curá patet, quæ moderatione victus & abstinentia ab euchymis felicissime peragitur. Obstrui etiam subinde ductum thoracicum, facile conceperit is, qui exacte trutinaverit, quòd non amplo hiatu, sed sex septemve exiguis foraminulis, quæ facile obstrui possunt, in subclaviam sinistram pateat. Sed quicquid etiam de hac re fuerit, illud certum est, quod, undecunque demum derivetur, sive ex lymphaticis, sive sanguineis vasis, aut etiam ductu thoracico, serosus humor, quem diximus esse auctorem hydropis, non confertim sed sensim cumuletur, ejusque aliqua quantitas sæpè diu in thorace sit, & nullas molestias excitet, ac prætere obscura sui indicia præbeat; cum autem, ut fere fit, per continuum affluxum, velut torrens aliquis crescit, & stagnando vitium capit, acriorque redditur, non potest non & tussim siccam producere, tandemque etiam respirationis negotium pro modulo quantitatis turbare. Quando vero tandem ita acutus, ut pectoris cavitate amplius contineri nequeat, pulmones comprimit, & hac compressione hominem subito interficit.

§. 7. Causa vero extravasationis lymphæ & seri sanguinei, quærenda est, vel in humoribus, vel in vasis ac visceribus, vel in utraque classe simul. Et ut de effusione lymphæ prius loquamur, meritò quidem hic accusatur *lymphæ spissitudo major*, quæ impedit, quo minus tum à propriis, tum à sanguineis vasis resorbeatur, & ad fontem sanguinis commode reducatur. Spissa hæc lympha initio obruit teneriores poros ac meatus, eorum robur insigniter, nimia humiditate enervat, ac ad continui solutionem disponit, atque rupturæ ansam suppeditat, dum stasi hac insignem acrimoniam & salsedinem acquirit, quamvis appellentis lymphæ nova semper unda veterem trudat, ut, vel lentiores stagnantis partes ex laxioribus porulis, vel tota, exprimantur. Mucida vero tum potissimum fit lympha, quando non debitè à sero salso & pingui, quod multis partibus mucidis scatet, in organis secretioni huic, & sequestrationi dicatis, inter quæ principem locum tuetur Hepar, secundum vero viscera glandosa, segregatur, id quod tamen omnino erat necessarium, cum ex legibus sapientissimi Creatoris cuivis notum sit, non debere esse perpetuum lympham inter & serum connubium, sed lympham quidem solam in vasis

ſis lymphaticis abſque conjugio ſeri, placido motu ferri ac demum affundi latici vitali, ut in arteriis, tanquam in thoro, amice cum ſero commiſceatur. Remora, ut jamjam innuimus, huic ſequeſtrationi ponitur potiſſimum in hepate, quando pori ipſius, quibus ſeparatio fit, notabiliter læſi ſunt, unde fit, ut vitia hepatis & in aſcite ac in hydrope thoracis poſt mortem varia ſubinde reperiantur, nec adeo abſurdum ſit, fontem humoris ſeroſi, in thorace ſtagnantis, in cavitate abdominis quærere. Augetur autem malum hoc indies, quando mucida ſeri dyscraſia, neque per tranſpirationem neque per urinam defæcatur ac fluxibilior redditur. Inter evidentiores ſpiſſitudinis lymphæ cauſas non poſtremo loco numeranda eſt aqua frigida æſtuante corpore affatim hauſta, quæ ſerum & lympham congelat. Proſper Martianus doctiſſimus Hippocratis interpres in *lib. 2. de morb. ſect. 3. p.* 182 *ſeqq.* verba Hippocratis *lib. de intern. Affect. ſect. 2. verſ. 76. Hydrops ex his fit, cum æſtatis tempore ſiti vexatus aquam multam biberit (nam ex his maximè fieri ſolet) & pulmo repletus fuerit, rurſus ad pectora dimittit &c.* ita explicat, quòd portio potûs in ipſa deglutitione *in arteriam aſperam* delabatur (quod ſenſibili experimento *lib. de corde v.* 14. confirmavit Hippocrates) *pulmones verò ſive ob humoris copiam, ſive propriam imbecillitatem, aquam hanc ſuperare nequeant, unde temporis progreſſu humor ille ab ipſis pulmonibus in pectoris cavitatem fundatur, ſenſimque & thorax & pulmo impleatur.* Cujus ſententiæ examen aliis relinquimus, quibus ſufficit annotaſſe, quod & alibi Hippocrates ſc. in *lib. de aëre, aquis & locis, aquas paluſtres, ſtabiles & lacuſtres tanquam hydropis* θέρεος ἐςάτω *genetrices* textu XI. *p. m.* 338. damnet. Et alibi etiam ex ejuſdem Coi decretis frigida pectori inimica eſſe novimus. Aër etiam frigidior hic ſymbolam ſuam confert, ut Julius Cæſar Benedictus in *Conſult.* 44. inter hydropis pectoris, quo Germanus ejus frater laborabat, cauſas evidentes non abs re referat *p.* 185. *malam vivendi normam & frigoris admiſſionem.* Hoc tempore in Germania omni, ac in Sileſiæ Metropoli multo plures ab ingurgitatione aquarum, quas vocant, vitæ, hydropem incurrunt, quàm à frigidæ aquæ potu, non obſcuro amplius generationis modo, poſtquam Illuſtris Boyle dexteritate in *hiſtoria ſanguinis* experimento 8 innotuit, quòd ſpiritus vini alcoholiſatus, ſero ſanguinis affuſus, illud in coagulum, ſeu offam candidam, mutet, & ita ad ſtagnandum diſponat.

§. 8. Non ſolus autem lymphaticus humor, ſed & ipſa, in quibus fluit, vaſa fundum calamitatis præbere poſſunt, & reipſa præbent; quamvis vitia vaſorum præter nimiam anguſtiam ac laxitatem in extremis majori ex parte adhuc ſint incognita. Anguſtia autem illa, vel à naturali conformatione ac primo ortu dependet, vel morbi productum eſt, vel tandem ab aliquibus comprimentibus & conſtringentibus inducitur, e. g. humoribus varii generis inflammatoriis, ſcirrhoſis, præternaturalibus circa viſcera con-

cretionibus, &c. Inter hæc etiam medicamentis adſtringentibus omninò locus eſt aſſignandus, quia hoc tempore neminem latere poteſt, quam facile febribus, more empiricorum, ope adſtringentium validorum, cohibitis hydrops ſuccedat. Nec deſunt exempla eorum, quibus hæmorrhagia narium impetuoſis adſtringentibus ſuppreſſa hydropem peperit, ut amplius dubitari nequeat, quin vaſorum lymphaticorum vitium ſæpe inducat hydropem, quod & Carolus Piſo agnovit, ratus, hanc frequentiorem eſſe hydropis cauſam, quam ipſam ſeri ſeu lymphæ dyscraſiam. Id certum eſt, quod hydrops ex vitio vaſorum ortus, brevi tempore vehementer invaleſcat, ac difficillime curetur. Cum vaſorum vitiis cohærent etiam vitia tum aliorum viſcerum, quæ motum lymphæ turbant, tum pulmonum, quos non una labe deformes in hoc morbo ab anatomicis deprehenſos, ſed vel duritie, ſcirrho, tumoribusque aliis ac vomicis obſeſſos, capite præcedente, narravimus. Illa etiam loborum pulmonis cum pleura cohæſio, undecunque ortum trahat, obicem lymphæ motui omninò ponit, quamvis non ſtatim hydropem pectoris producat, quod à nonnullis Medicis ſtatui probe recordamur. Liceat hic cum venia Lectoris duo à D. Helwich viſa exempla recitare. Herula Illuſtri ſtemmate in vicino Poloniæ regno nata, in flore ætatis conſtituta, quæ vix ex morbillis evaſerat, circa feſtum Pentecoſtes, ex improviſo in aphoniam incidit. Vocatus Medicus ſtatim adeſt, exhibet liquorem C. C. ſuccinat, in potiuncula ex ∇. fl. til., tunic. epilept. L. ſyrup. de ſtœchad. & fl. pœoniæ, poſtquam tribus horis hoc medicamento uſa eſſet, blande adſtantes affatur, ſed brevi poſt iterum linguæ uſus ei intercipitur ac horribilibus convulſionibus concutitur, vomit etiam varia. Per abſentiam ordinarii vocatur alius Medicus, aperitur vena, veſicatorium applicatur, exhibentur remedia generoſa omnia fruſtra. Tertio die moritur. Aperitur cadaver, in abdomine omnia viſcera ſine labe erant, cum ad mediam cavitatem perventum, pulmonis lobus dexter firmiſſime pleuræ adnatus erat, cæterum pulmones cum corde ritè conſtituti. In cavitate thoracis ne gutta quidem humoris deprehendebatur. In capite vaſa ſanguinis ſine ulla extravaſatione præternaturaliter diſtenta erant. Vir quinquaginta annos natus, temperamenti cholerico-melancholici, adhuc adoleſcens, divinius ac ſacratius vitæ genus elegerat, utpote qui ex ambone ultra XX. annos ad populum cum fervore inſigni verba fecerat, ac diligentiam in decantandis divinis in choro laudibus in ſe deſiderari non fuerat paſſus. Nec fuit per multorum annorum intervallum, cur de valetudine adverſa adeo conquereretur, nam & avidè appetebat cibum, vinique hauſtu ſuas, ſi quas haberet, curas leniebat, niſi quod poſt 5 à prandio, & ſeptem vel octo à cœna horas, titillationem in gutture experiretur, ac tuſſi, qua viſcidum ac glutinoſum phlegma in inſigni copia rejiciebat, impetuoſiori & ſæpè per duos horæ quadrantes moleſta, vexaretur. Nihil non egerat, ut inviſum ſibi malum

malum ex corpore profcriberet. Fruftra V. S. adhibuerat, fruftra nodulis & aliis purgantibus ufus ac emeticis, nec ullum ex fyrupis eclegmatibus & potionibus faccharatis, quarum alias amantior erat, emolumentum reportaverat. Quinimo crevit diuturnitate temporis malum, & ad cumulum miferiarum ejus, autumno præterlapfi anni, bis acceffit febris intermittens tertiana, cujus vis exhibitis tantum duobus aut tribus pulveribus falinis & laxanti frangebatur, hinc fibi redditus, ut ad functiones fuas iterum rediret. Sub finem autem autumni denuo omnia in pejus ruebant, aucta tuffi & accedente calore hectico, vires, quæcunque etiam remedia opponerentur, graviffime atterebantur, tametfi per aliquot horas fomnus eum, ut ajebat, placidus fingulis noctibus refocillaret, & diurno tempore ter, majori, quam ægri morbus ferre videbatur, appetitu & copia cibum fumeret. Ultimo accedebat tumor pedum œdematofus, fitis augebatur, & expectoratio indies erat difficilior. Tandem confectus febri hectica Creatori animam reddidit. Placuit Plurimum Reverendo Domino P. Michaeli Hoffmanno ad S. Matthiam Priori digniffimo, in abfentia Reverendiffimi Domini Prælati, Domini Michaelis Fibigeri, Patroni Noftri, ut aperiretur cadaver, ac in caufam morbi inquireretur. Factum illud eft in præfentia D. Chrift. Helwichii, Virorumque Nobiliffimorum Dn. D. Eggerdes & D. Gottofredi Klaunig. Ventriculus erat papyraceus (ut mirum fit, quomodo cibum in tanta copia ingeftum concoquere potuerit) ac planè vacuus; Hepar graviffimè læfum erat, aridum illud & planè ficcum reperiebatur, ac levi digitorum attactu in partes fatifcebat. Lien atris maculis diftinguebatur. Glandularum mefenterii & ipfius pancreatis notabiliores læfiones, quod mireris, non licebat obfervare. Aperto thorace, pulmo arctiffimè annexus erat coftis, fed iterum nullum extravafationis lymphæ aut feri indicium præfto erat, forte quòd vifcida lympha è vafis prolapfa in membranularum confiftentiam adjuvante calore transformata effet.

§. 9. Sed è diverticulo in viam nobis iterum eft redeundum, & difpiciendum, unde fiat, ut fanguis ferum ex vafis fuis in cavitatem pectoris dimittat. Abfque ambagibus autem ut rem expediamus, non poffumus non vitium agnofcere vel in ipfo fanguine, vel in vafis fanguiferis, & connexis vifceribus, aut iterum in ambobus fimul. Quantum ad vitium fanguinis, fit fuus fane acrimoniæ ac falinæ potentiæ in nocendo locus, primas tamen in noxio hoc officio fibi vendicat partes infignis ejus vifciditas, obftructionum mater. Hæc autem vifciditas oritur à dyfpepfia ob cruditates admixtas, ac iners, quodcunque tandem illud fuerit, menftruum; ab incongruis in duodeno ac reliquo inteftinorum volumine admixtis liquoribus, depravatam chyli à fæcibus fecretionem efficientibus. Rectè etiam accufare poffumus amurcæ ad fanguinem tranfitum, fegnioremque in fanguine motum ac factas hinc inde in vifceribus ftagnationes ac inflammationes, quas promovent variæ vifcerum

constitutiones &c. Non patitur locus hic, ut alimentorum & rerum non naturalium noxia in hoc effectu servitia enumeremus; non tamen iterum dissimulare possumus noxam aquarum vitæ, cum spiritus vini vis coagulatoria sanguinis evidenti experimento declarata sit à Celeberrimo Bohnio in *Act. Eruditor. Lipsiens. Ann.* 83. *Mense April. p.* 153. *& seqq.* Id vero ante omnia notandum est, quòd impeditus lymphæ motus, aut ejus in cavitatem aliquam effusio viscididatem in sanguine vehementer augeat, ac stagnationes in vasis sanguiferis promoveat. Constat ex ratione & experientia, quòd sanguis venosus decies crassior sit sanguine arterioso, eo quod vel decuplo plus lymphæ arteriæ contineant, quam venæ. Necessarium ergo erat, ut sanguis intra venas dilueretur, quo in cor refluere posset; atque hunc in finem providus opifex rerum Deus in truncum infernum supernumque vasa lymphatica largiter est corrivatus. Quodsi vero ipse lymphæ motus retardetur aut humor ille lymphalis propter effusionem in cavitatem aliquam non convehatur ad sanguinem venosum, hic necessario ob defectum dilutionis crassior erit. Crassities autem ejus fons erit tum aliorum malorum tum stagnationis & obstructionis, quæ tamen sano sensu est explicanda, ne cum circulatione sanguinis pugnet. Ab obstructione autem hac viscera fiunt coacta ac compressa, pristinamque molem amittunt, quod & in glandulis contingit, quæ obstructæ subinde plane marcescunt & vietæ fiunt. Pulmones ipsi, utut prius ampli & extenti sint, sæpè redduntur usque adeo tabidi & arctati, ut vel ab ipsis Medicis ægre agnoscantur, id quod & de hepate ac liene obstructis est affirmandum. Ubi verò vasa sanguifera in angustum ambitum compinguntur, ut sanguini commeatum liberum non relinquant, non potest non serum à sanguine separatim profundi, id quod ex experimento Clariss. Loweri ad oculum patet. Quia rem præsentem mirè illustrant, aliqua ex *c.* 2. doctissimi operis *de corde*, item de *motu & colore sanguinis p.* 82. ab ipso mutuabimur: *Haud pridem*, inquit, *venas jugulares subducto iis filo in cane arcte ligaveram, & post aliquot horas, partes omnes supra ligaturam mire intumescebant, & intra duos dies canis quasi angina suffocatus periit. Toto hoc tempore non solum lacrymæ copiosius fluebant, sed & plurima saliva ex ore, non aliter, quam si ab assumpto ☿io fluxus ille concitatus fuisset, post obitum cutem ejus à partibus tumefactis separavi, atque expectavi, ut partes tumefactæ sanguine extravasato turgerent, sed aliter omninò evenit, quippe nullum vestigium aut colorem fere sanguinis observare potui, sed musculi omnes, & glandulæ sero limpido maxime distentæ & admodum pellucidæ apparebant, quod clare arguit, ex constrictione venarum serum utcunque secerni.* Hæc & alia ad rem nostram facientia tum in *pag. anteced.* tum *sequenti* habet Lowerus. Et hac ratione, dum viscididatis sanguinis causas indagamus, simul cognoscimus, quomodo ipsa vasa sanguifera ad profusionem feri, & cum sanguine & vasis ipsis lymphaticis mutuas jungant

gant operas, dum & ipsa & iis connexa viscera glutinoso inferciuntur sanguine, quod fieri solet in hydrope pectoris, sicut id exemplo constat viri illius, cujus supra ex Blanckardo meminimus, nam expresse *p.* 265. scribit, quòd *in arteriæ magnæ initio quidam sanguinis grumi adfuerint; & à sanguine hoc grumoso pulsus defectum à nobis ante observatum* idem Auctor deducit.

§. 10. Non tantum autem hàc unica ratione, quam jam commemoravimus, motui sanguinis remoram injiciunt vasa ipsa, in quibus vehitur & ad stagnationem ac ad hydropicam seri profusionem disponunt, sed multis aliis modis, dum dilatantur, amputantur &c. peculiari prorsus modo vasorum ossificatio huc facit, cujus cap. I. mentionem fecimus. Nimirum arterias osseis protuberantiis & inæqualitatibus vim dilatandi & ampliandi amittere, & ad eas, tanquam scopulos, sanguinem allidi ac intra præcordia accumulari, ac tandem lympham exundare, docuit inspectio cadaveris Wepferi. Rei dignitas exigit, ut aliqua ex ejus vita iterum excerpamus, &, qualis fuerit arteriarum constitutio, verbis Brunneri exponamus, is autem ita *l. c. p.* 163. scribit: *Aorta pone valvulas semilunares ossea asperitudine intrusos offendebat digitos, pupugitque prominentia quædam acuta. In progressu cartilagineis hemicyclis composita, si non ossea penitus, saltim indurata ad divaricationem usque iliacarum tota quanta reperta fuit. Juxta arterias renales circulus plane osseus unciæ latitudine aortam circumdabat, & quo longius à corde, eo magis ossea deprehensa fuit, præsertim juxta iliacas, quæ revulsæ ex femoribus osseam duritiem tenuerunt. Tandem aortam exemptam integumentis liberavimus, ac dextre mundavimus ad contemplandam illam penitus, quin ad interiora quoque lustranda incidimus, non citra vim, forfice. Intus nativus ille candor atque lævitas periit, & quamvis non intercepta penitus, scabra tamen, horrida & salebrosa hæc sanguinis via fuit, variisque inæqualitatibus ac protuberantiis osseis difficilis, circa exortum cœliacæ & infra renales tunica interior disrupta &c.* Quòd verò etiam in aliis corporibus ejusmodi ossificatio vasorum observetur, certum est. Ex Lucii *Observ. in Nov. literar. German. anno* 1705. *p.* 254. pertinent huc sequentia: *In cadavere* (melancholici senis) *arteriæ cordis in corde osseæ reperiebantur, quæ obcalluerant, uti in corde senum, quin & brutorum, ac frequentius in corde Cervorum accidere solet.* Quod qui perpendit, ei vix erit stupendum naturæ miraculum quadriga *costarum bubularum, quarum tota superinducta caro in verissimum os conversa* fuit, quam in Museo asservat Vir Clarissimus Dominus Rosenringe cum observationibus Dn. Bircherod, ut legere licet in novis literariis maris Baltic. *Anno* 1705. *p.* 221. Non dubium est, quin etiam polyposa aut quævis alia concretio eundem cum ossificatis vasis præstare possit effectum. Notum est, quod in dilatata arteriâ magna in corde Clariss. Caroli Patini ejusmodi *corpus anserini ovi grandioris magnitudinem excedens, & trium quatuorve unciarum pondus exæquans, figura cardui cinaræ fructui haud dissimile, sit repertum,*

quem-

quemadmodum pluribus id describitur in peculiari *epistol. Medic. de aortæ polypo in append. ad ann.* 1. *Dec. III. p.* 116. at vero ex eadem epistola constat, pedes *œdematoso tumore fuisse affectos*, ut facili conjectura assequi liceat, quantopere ejusmodi impedimenta in vasis motum sanguinis turbent, ac ad seri in partibus accumulationem faciant. Motu sanguinis perverso, etiam hæmatosis, quæ suos motui periodico & intestino sanguinis natales debet, labefactatur & minus laudabilis, ac ad nutriendum ineptus sanguis generatur, unde denuo nova hydropis ortui occasio suppeditatur.

§. 11. Tandem intellectu perquam facile est, quomodo & ex quibus causis chylus ex ductu thoracico effundi ac hac effusione diluvium in pectore excitare mortemque accelerare queat. Rem hanc clarissimè ob oculos ponunt experimenta duo Loweri, quæ *lib. cit. c.* 5. *p.* 154. *& seqq.* describit. Nimirum Celeberrimus hic Vir thoracem canis in dextro latere intra duas costas interiores aperuit, digitum immisit & ungue velut in serram resecto, commune receptaculum tribus horis à pastu valdè turgidum perfregit & laceravit; quo facto & vulnere consuto canem affatim cibo satiavit; cum autem intra paucos dies expiraret, illum cultro anatomico subjecit, ac ventriculum atque intestina valde repleta, quin & venas lacteas chylo plenas invenit, & in eo pectoris latere in quo commune receptaculum apertum fuerat, duas chyli libras deprehendit. Idem experimentum tentavit in altero cane, eumque in sinistro latere inter tertiam & quartam costas superiores perfodit, & immisso per vulneris orificium digito ductum diffregit, ac canem iterum probe saginavit, & cum brevi post non tantum elanguesceret, sed & moreretur, hujus quoque thoracem dissecuit, claustrumque illud pectoris, ubi ductus disruptus fuerat, chylo penitus repletum & pulmonem lateri isti agglutinatum offendit. Verum enim verò, judice Willisio, *minime refert, talis morbi ætiologiam inquirere, quia non tam incurabilis, sed brevi tempore lethalis existit; quia scilicet à chyli inundatione præcordia statim obruantur, simulque sanguis & spiritus animales, succi nutritii vectigali solito defraudati, illico exsolvantur.* Ex quibus apparet, Willisium non minus, quam Lowerum in ea fuisse sententia, chylum nulla ex parte in venas mesaraicas influere; quod ut probaret Lowerus, experimenta à nobis adducta instituit, quæ, num prorsus conficiant negotium, sub judice lis est, vero tamen omnino est simile, hydropem pectoris ex rupto ductu thoracico ortum, brevi temporis intervallo, non posse non hominem jugulare.

§. 12. Eodem, absque controversia, modo etiam hydrops Pericardii excitatur, nisi quòd motus cordis, vel ipsius cordis vitio & culpa, vel vasorum continentium labe læsus specialiori forte modo, ad productionem hydropis pericardii concurrat, quam vitia sanguinis & lymphæ, quamvis aqua illa in pericardio majori, quam par erat, quantitate cumulata cordis latera sua mole etiam comprimat, ut pro excipiendo sanguine satis dilatari nequeat.

Alias

Aliàs apertissime Observatio Zelleriana *c.* I. §. *ultimo* allata, declarat, quæ vitia glandulæ & lympha in hoc affectu patiantur. Nam granula illa lentibus magnitudine æqualia, quibus pericardium militis obsitum ac exasperatum erat, non licet alio loco habere, quam in numero glandularum exiguarum, quæ in statu naturali aciem oculorum, etiam microscopio armatorum, effugiunt, vulgoque miliares vocantur, in morboso autem hoc subjecto in eam magnitudinem excreverant. Quod fatum etiam in aliis corporis partibus experiuntur. Ita in tunica interiori ventriculi, has glandulas parvarum nucum avellanarum magnitudine spectatas fuisse meminimus. In magnâ hujus materiæ caligine, minime ex re est, multa tanquam vera supponere, aut variis inhærere conjecturis & commentis, quæ tempore abolentur, atque inde à nobis nemo expectet, ut determinemus, an cæcis ductibus aqua ex pericardio in pectus, an ex hoc in illud subinde extillet, quamvis opposita sententia nobis multo videatur probabilior. In solitario pulmonum hydrope Clariss. Tozzius *l. c. p.* 310. suspicatur, *poros vesiculasque pulmonis lymphâ, glutinosiori ibidem redditâ nec per suos ductus traductâ, successu temporis repleri, imo & vapores ab acidò quodam concrescere*, aut taliter quocunque modo impeditos *pulmonum substantiam infercire hydropemque* excitare. *Non* raro, inquit, *etiam accidit, hydatides pulmonibus adnasci ab aqueo humore extimam illorum membranam alicubi relaxatam tumefaciente, hæ autem vesiculæ aqua repletæ hydropis comites communi voto censentur documento* Hippocrat. *lib. de intern. affect.*

§. 13. Vitia viscerum, quorum catalogum aliquem sub finem *cap. I.* addimus, aliqua ita sunt in hoc morbo comparata, ut tanquam causæ concurrant ad productionem hydropis, cum aliis vero ita res habet, ut non nisi inter hydropis effectus, ac producta numerari queant. In priori classe ponimus quævis, ut jam in antecedentibus aliquoties monuimus, insigniora colatoriorum viscerum vitia, & varias corruptiones hepatis, lienis & pulmonum &c. De renibus meritò dubites, utrum deturpationes eorum in defunctis ex morbo nostro obviæ non sint intuendæ potius ut productum aliquod morbosum? Vitia verò pulmonum, quæ insigniori efficacia ad generationem hujus morbi concurrunt, quàm aliorum viscerum, si rem exactè perpendas, fere omnia ex uberiori congestione sanguinis ad pulmones dependent, nam ex hoc fonte scaturiunt hæmoptysis & arcto cum his fœdere conjunctæ exulcerationes, in exsangui hujus visceris systemate, aut si forte non erumpat sanguis, hàc ipsa tamen congestione occasio præbetur siccæ tussi & asthmati periodico, variis irritationibus, pressionibus, stagnationibus, & hinc pullulantibus inflammationibus, & quæ has excipiunt, non unius generis abscessibus, vomicis, aliisque erosionibus ac rupturis vasorum lymphaticorum &c. unde etiam hydrops pectoris illi ætati familiarior est, quæ sanguinis congestionibus circa pectus est obnoxia. Ad posteriorem vero classem referimus crassitiem membranarum, quæ thoracem cingunt, sine dubio ortam ab aqua per longum

 tempus

tempus ibidem ſtagnante; varias bilis depravationes, quæ vel à mucida ſeroſorum humorum conſtitutione, vel ab hepatis labe dependent *&c.*

§. 14. In remotioribus hujus morbi cauſis enarrandis non diu nos detinebimus. In vulgus notum eſt, eos, qui temperamenti phlegmatici & ſanguinei, tum omni hydropi, tum etiam huic noſtro, de quo nobis ſermo eſt, eſſe obnoxios. Quod & affirmandum de iis, qui craſſioribus cibis, unde chylus & ſanguis viſcidus oritur, victitant. Inſalubrem potum, e. g. aquæ ex nive reſoluta, frigidæ tempore æſtivo, cremati *&c.* jam ante, cum de cauſis lenteſcentis lymphæ ageremus, ex merito damnavimus. Nec in eundem cenſum referre veremur cereviſias ex tritico factas, præprimis recentes, nec ſatis defæcatas aut male coctas. Sunt etiam ſuæ aëri craſſo & nebuloſo in generando hydrope, partes, quod in locis paludoſis & maritimis, ubi hydrops frequentior, ſatis aperte cernitur. Facit etiam aliquid ad accumulandam ſeri quantitatem, ſomnus nimius, otium, ut de affectibus animi jam nihil dicamus, inter quos mœrorem & iram, ſubitumque terrorem multi accuſant. Potiores partes ſuppreſſioni excernendorum, eorumque retentioni vindicandæ ſunt. De veneno quæſtio eſt, an inter effectrices hydropis pectoris cauſas ei locus ſit tribuendus? Audivimus *c. I.* Maximilianum II., illum generis humani amorem & delicias, ex hydrope pectoris obiiſſe, ubi præclariſſimis ejus temporis Medicis aliqua veneni propinati ſuſpicio oborta eſt; nam fama fert, Herculem Saxoniam in lectionibus Paduanis publice affirmaſſe, *mitiſſimum hunc Imperatorem veneno fuiſſe ſublatum.* Bertius *Commentarior. Germanic. lib.* 2. tradit, per *Granvellanum iſtud illi exhibitum, adeoque factum, ut Maximilianus totos annos* 20 *ex cordis palpitatione laborarit.* In eadem ſententia fuit etiam Hieron. Mercurialis, Medicus prorſus eximius, *tom. I. Conſult. medic. Conſult. CXI. p.* 257. expreſſe ſcribens: *Quamobrem venenum & in aviculis & in boletis ſumptum omnium malorum principium fuiſſe exiſtimo.* Sed rationes, quas adfert, minime ſtringunt. Unice enim innititur Vir Clariſſimus, cum originem variorum ſymptomatum, quæ Cæſarem fatigabant, aliter inveſtigare non poſſet, laudabili corporis conſtitutione, qua in juventute Imperator fuerat uſus, ac neſcio, qua concludendi neceſſitate infert, cum ea ad effectuum horum orbem gignendum non conſpirarint, Regi venenum fuiſſe exhibitum, cum potius inferre debuiſſet, plethoram æque hydropis ac aliorum morborum cauſam eſſe factam. Aliàs forte negandum non eſt, lenta illa venena (quæ ex ſaccharo ♄i additione volatilioris cujuſdam corroſivi parari, nonnullorum ſententia eſt) occultiſſimo modo pedetentim homines in cachexiam & hydropem præcipitare. Morbi, quos alias hydrops hic ſequitur, varii ſunt, inter eos autem præcipui exiſtunt ſcorbutus, aſthma, dyſenteria, hæmoptyſis & reliqui pectoris affectus. Unde etiam patet, morbum hunc præcipue juvenes, ac in conſiſtenti ætate conſtitutos affligere,

rarius

rarius tamen ipsos etiam infantes corripit. Clarissimus Harderus in apiario producit exemplum pueri obesuli, in quo præter alia invenerit *cruentum tenue instar aranearum telæ & ex parte consumptum, pulmones humore seroso & spumoso scatentes, fluctuantem in thoracis cavo aquarum copiam.* Et D. Pauli curavit nobilem puerum, qui fasciam circa thoracem nullo modo ferre vivus poterat. Is cum convulsus obiisset, alterutrum thoracis latus aqua nigricanti refertum exhibuit. Jam symptomatum præcipuorum ratio est reddenda.

§. 15. Molestia & gravativus præcordiorum dolor indicium præbet seri in loco quodam extra vasa contenti, ac fibras distendentis, nam quòd tensiones tales fibrarum à sero non adeò in magnâ quantitate effuso oriantur, ex pedibus asciticorum liquet, qui de tensione illorum conqueruntur, etiam cum nullus adest notabilis tumor. Unde respirationis difficultas in hydrope pectoris dependeat, rectius explicari nequit, quam si tribus verbis ex physiologicis præsupposuerimus, quomodo costarum motus reciprocus ad dilatationem atque constrictionem thoracis faciat? Etsi verò Thomas Bartholinus in *Anatom. reform.* inculcet, quòd costæ à musculis intercostalibus externis attollantur, & thoracis constrictione expirationi inserviant, contra verò ab internis adducantur & dilatando inspirationem juvent; Spigelius vero cum multis sequacibus dilatari & constringi in hoc actu *lib.* 4. *c.* 8. credat. Nos tamen potius putamus adhærendum sententiæ Plempii, Sylvii, Schwammerdammii ac Doctiss. Mayovi, inter quos ultimus, per argumenta ex mechanicis & ipsa costarum conformatione atque articulatione petita, probabile reddidit, costarum arcum non extrorsum in inspiratione, introrsum vero in respiratione moveri, sed sursum potius & deorsum trahi, ac illa ratione, dum sursum trahitur, pectoris spatium dilatari, hâc vero, dum deorsum trahitur, contrahi. Diaphragma autem ipso momento, quo costæ elevantur, sive thorax attollitur, convexitatem suam, quæ abdomen spectat, cum planitie immutat, ita ut magno satis nisu manum notabiliter feriat. Verbo: In inspiratione pectoris cavitatem relinquit, eamque longiorem fieri concedit, dum se constringit, fundumque thoracis depressiorem reddit; contra in exspiratione gibbositate sua denuò thoracem replet & breviorem pectoris cavitatem facit, dum de sua systole remittit, ut uberius hoc explicatur à Spigelio, Bartholino, Sylvio, Schwammerdammio, Mayovio, Diemerbrockio, ipso etiam Laurentio, cujus mentem Diemerbrock hic non videtur assecutus. Hæc si ad rem applicemus præsentem, statim elucescit, molem aquæ diaphragmati incumbentis impedire, quo minus, quando exspirandum est, gibbositate suâ thoracis cavitatem aliquo modo repleat, unde non potest aliter fieri, quam ut inspirando nostri hydropici respirent, quemadmodum de Socero suo docte observavit Brunnerus. Sed quid causæ est, quòd affectus asthmaticus nostros ægros maxime post primum infestet somnum? Willisius illud fieri credit propter

 vapores

vapores à calore tunc intensiori elevatos, ac ab iisdem magnam illam inquietudinem & corporis jactationem deducit. Nobis experientia constat, hanc inquietudinem subinde cum asthmate conjunctam quinque horis à cœná sumpta solere esse maximam; dum verò perpendimus, ventriculum majori ex parte ad quartam horam à cœná depleri, non tamen chylum plene vasa lactea ante horam sextam subire solere; sicuti non sine probabili ratione credit Celeberr. Listerus in *Comment. in Sanctor. Medic. static. p.* 152. causa forte non absurde ex parte chylo affluenti, & in sanguinis oceanum labenti, cui tamen non rectè permiscetur, illa inquietudo adscribetur? Deinde certum est, in vigilantibus musculos perpetuo esse quasi tensos & constrictos, ab hac autem musculorum stricturâ omnino oritur utique & glandularum & vasorum lymphaticorum præprimis in pedibus & circa coxas, ubi & numerus & magnitudo glandularum insignis occurrit, angustatio & strictura; in somno autem non tam musculi, sed & strictæ illæ glandulæ ac vasa ipsa laxantur, si Listero *l. c. p.* 142. credimus, *qui vigilat, omnes corporis musculos constrictos habet, meatusque adeo glandularum NB. duplo magis angustatos, quam qui dormit.* Hoc si ita habet, probabile est, quòd tempore somni laxatis glandulis & vasorum lymphaticorum osculis, uberior sit affluxus ad pectus, tanquam ad partem læsam, majorque ab affluentibus humoribus pulmonum oriatur compressio, atque Spiritus magis intercipiatur.

§. 16. Pulsus inæqualis & subinde intermittens ab impedimento aliquo in præcordiis, ac hinc fluenti turbato humorum motu oritur. Notum enim satis est, pulsum seu motum arteriarum reciprocum extrorsum & introrsum factum, vel, ut aliis vocare placet, diastolen & systolen arteriarum dependere à cordis systole & diastole (cum nec tyronibus artis nostræ incognitum amplius sit, cor esse musculum, qui perpetua vicissitudine recipiat sanguinem & expellat, in cujus contractione parietibus undique ad se accedentibus, thalami ejus, ejecto omni sanguine, evacuantur, laxatione facta implentur,) arteriarumque pulsationes cordis vibrationibus respondere, & pulsum esse æqualem cum æquali impetu ac quantitate ab alterna cordis constrictione inter æqualia temporis intervalla, truditur sanguis in arterias. Necesse ergo est, inæqualem esse pulsum, vel quia in corde remora est, vel in influxu & effluxu sanguinis aut humorum motu impedimentum occurrit. Hoc vero ipsum in hydrope nostro fieri, ex antecedentibus patet. Rursus cum lympha in cavitatem pectoris effluat, ac nec chylus, nec sanguis ritè illa diluatur, fieri vix aliter potest, quam ut ventriculi cordis & vasa sanguifera viscidis humoribus obducantur, & iis fere repleantur, dum sensim gelatinæ instar parietibus ventriculorum cordis ac vasorum agglutinantur. Ex hac autem causa etiam pulsum debilem & intermittentem oriri, testis est Lowerus *lib. citat.* Ab iisdem fontibus oritur etiam cordis palpitatio, quam in morbo hoc nostro etiam abundantia

aquæ

aquæ in pericardio inducit, ſicuti teſtatur Tulpius *lib. 2. obſerv. Med. c. 26.* Carolus Piſo ſæpe *citat. c.* 11. Riolanus, aliique plures, ut minime audiendus ſit Diemerbrock *l. c. p.* 430. ſcribens: *Notavimus, majorem copiam iſtius liquoris, (pericardii) non facere palpitationem cordis, quod tamen ex Galeni ſententia communiter tradunt Medici. Nam in omnibus iis, in quibus poſt mortem in pericardio humoris iſtius aquei majorem copiam reperi, antea, dum morboſi viverent, nullam omnino cordis palpitationem, ſed contra pulſum languidum ac rariorem reperi. Neque etiam à copia iſtius liquoris tanta fit pericardii anguſtia ut cor ſe in eo libere movere nequeat, atque hinc palpitet, ſed contra ſemper animadvertimus, pericardium hinc adeo latum laxumque reddi, ut cor in eo multò facilius moveri poſſit, quam in pauco liquore;* Quæ Viro Clariſſ. excidiſſe merito miramur, cum captu facillimum ſit, qua ratione nimia aquæ in pericardio quantitas conſtrictiones & reſtitutiones cordis impedire queat, ſi vel mole ſua premat, vel fermenteſcat & intumeſcat. Conf. Bellinus *de morb. pector. in Oper. p.* 616. Nec temere irridendæ ſunt querelæ ægrorum, quibus cor palpitat ac tremit, aut inordinate movetur, cum ajunt, cor ſuum velut aquæ innatare, cum ſenſatio illa longe certior ſit omnibus conjecturis etiam expertiſſimorum Medicorum, ac propterea, cum Nobilis ille ſexagenarius duobus ab annis *cœpiſſet ſentire pondus in pectore, accedente poſt aliquod tempus motu quodam cordis tremulo & inordinato, cum ſenſu ac ſi cor aquæ innataret*, non male Vir Clariſſ. Raymund. Joan. Fortis *cent.* 2. *Conſult.* 46. *p.* 181. collegit, *aquoſam materiam in pericardio collectam.* Nec fidem detraxit Hercules Saxonia *l. 2. Med. Pract. c. 8. p. m.* 179. *Galeno ex Marcella familia, qui hoc morbo (aqua in pericardio) laboravit una cum hydrope pulmonis, & ante mortem factus eſt leucophlegmaticus, cum diceret, ſe ſentire cor in aqua natare.* Non urgebimus jam unanimem Medicorum conſenſum, qui à nimiâ liquoris in pericardio quantitate palpitationem obſervarunt, quos inter non ultimo loco ſunt Galenus & ejus ſequaces, Fuchſius, Hollerius, Amatus Luſitanus, aliique plures. Non itaque dubium eſt, quin qui in hydrope pectoris, ſicut & pus in empyematicis, exteriorem pericardii ſuperficiem introrſum verſus propellens, palpitationem cordis inducat, cujus cauſæ eſſe poſſunt humores, abſceſſus, grumoſus ſanguis, &c. ut rectè alicubi obſervat Hollerius.

§. 17. Lipothymiam ſobolem eſſe *pravorum olidorumque halituum, ex putrido ſero emergentium & cor infeſtantium,* credidit Sebizius *p.* 892. Duretus in *Coac. prænotion. p.*131. rectius quidem judicat, ſcribens: *per lipopſychiam aut καταχρηστικῶς dictam, lipothymiam fieri ſignificationem infirmæ facultatis animalis, ſicut etiam per oculorum ἀμαύρωσιν;* ſed quænam cauſa ſit deliquiorum, non aperit. Sine dubio autem non alias agnoſcit cauſas, quam ipſam palpitationem cordis, cum ex obſervationibus à Clariſſimo Bonetto *Anatom. Pract. lib. 2. ſect. X.* collectis aperte conſtet, correptos fuiſſe lipothymiâ alios *occaſione abſceſſus, vel*

intra cordis substantiam, vel alibi geniti; alios *ratione humoris fœtidi in cordis ventriculo, aut in thoracis cavitate contenti;* alios *à polyposa quadam concretione*, & quidem propterea, quòd hâc ratione motus humorum impediatur, quod omnium maximè fieri necesse est, cum vas aliquod circa cor, aut in pulmonibus majus & insignius valde obstruitur, nec sanguini liber conceditur meatus; nam tum vires exolvi necesse est eousque dum ob sanguinis confertim irruentis impetum obstructio aut impedimentum quodcunque removeatur. Experiuntur autem hydropici nostri, qui sæpius animo linquuntur, idem cum aliis fatum, quibus deliquia sine manifesta causa familiaria sunt, ut nimirum, juxta Hippocratis aphorismum, *repente* moriantur.

§. 18. Tussim ab aqua acri, & diaphragma & pulmones ejusque vasa imò & laryngem stimulante ac irritante, oriri, in aprico est, præprimis si accedat ægri opinio, illum humorem, qui in pectore molestias excitat, per fauces amandari & per asperam arteriam abripi posse. Invalescit vero tussis, dum aquâ in pectore fermentescente pulmo ferocius irritatur, quod etiam fit, cum motu corporis aut incongruo ejus situ, colluvies serosa in pectore commovetur. Tumores, si qui sunt præsentes, oriuntur à sero vasis suis elapso, nisi forte etiam sanguinem pituitosum, qui in cachecticis & intumescentiæ & coloris luridi in facie causa est, cum aliis Doctoribus accusare malis. De consensu inter pectus & pudenda certa res est, & ab Hippocrate, aliisque sæpe observata. Unde apud Hippocratem legas *lib. 2. epidem. sect. 5. A dolore forti ad testes irruente tussis sicca solvitur*; & *lib. 2. epidem. sect. 1. si testium inflammationi tussis superveniat, inflammatio solvitur*, quo etiam pertinet locus *ex lib. 2. præsagior.* 67. *&c.* Pervulgatæ etiam res est notitiæ, vocem eo fieri tempore graviorem, ac ad virilem sensim assurgere, cum pili in pube succrescunt. Ulterius notum est, per urinarias vias materiam, e. g. purulentam in pectoris cavo contentam educi, nec enim desunt exempla his viis è corpore amandati puris, ac sanati hâc ratione empyematis apud Scultet. in *Armament. Chirurg. Observ.* 46. *&* 51. Diemerbrock *l.* 1. *c.* 17. aliosque plures; sed utut hæc ita sese habeant, perquam tamen difficile est ostendere, qua in re consensus iste fundetur, nisi forte cum Laurentio in *histor. Anat. l.* 9. *quæst.* 2. credere velimus, illuviem pectoris ad cor per venas reduci, ex eo autem per arterias & ad renes & ad pudenda transferri, ubi tamen iterum quæstio remanet, cur non per arterias colluvies pectoris ad alias corporis partes æque ac ad scrotum advehatur? Nec scimus, an felicius se expediant, qui non tam ad corporis meatus ullos respiciendum censent, quam unice ad lympham hinc inde in habitu corporis stagnantem, ac contendunt à lymphæ decumbentis gravitate motum ad partes inferiores arcessendum esse. Nam nulla eo tempore in peripheria corporis stagnantis lymphæ obvia sunt indicia, cum colluvies serosa scrotum facit intumescere. Peculiaribus motibus consensum hunc inniti, argumento forte fuerint tussiculosi, in quibus eum primario annotavit Hippocrates.

§. 19.

§. 19. Febris quosdam premit, alii verò ab eâ ſunt immunes. Hydropicos verò illos ſine dubio vexat febris, quorum viſcera vel obſtructa, vel inflammata, vel alia quadam labe notabiliori, e. g. ulceribus & abſceſſibus ſunt deformia; eos enim, quorum viſcera ita ſunt conſtituta, febricitare, extra controverſiam eſt. At jam ſupra indigitavimus, ſatis eſſe ex anatome compertum, quod tali vitio viſcerum hydropici ſubinde laborent. Imo aperte conſtat, hæc viſcerum vitia ſubinde cauſam eſſe hydropis. Et ne fortè de inflammatione dubium ſuperſit, hic, etiamſi alieno loco, notare liceat, quòd Guarinon. *Conſil.* 349. teſtetur, ſæpius ſe vidiſſe *inflammationem pulmonum thoracem aqua impleviſſe.* Paralyſin brachiorum à compreſſione vaſorum ſanguiferorum potius quàm nervorum, quamvis & illi ſymbolam conferant, dependere, tanto gaudet probabilitate majori, quanto certius conſtat, ex arteriis ligatis ſubſequi impotentiam ad motum, quod & Steno & Brunnerus recte annotarunt. Et hic quidem, ut *Decur.* 3. *Ephem. ann.* 5. & 6. *obſ.* 293. *p.* 660. legere licet, poſtquam in cane aortæ deſcendentis truncum accurate ligaſſet, inteſtina repoſuiſſet, & abdominis vulnus aliquot ſuturis conſuiſſet, *canem* vidit *languidum & vix pedibus conſiſtentem, & mox anterioribus nixum, poſteriores vix movere potuiſſe, eoſque tandem reſolutos poſt ſe raptaviſſe.* At vero ubi abdominis nexus reſolviſſet, & filum etiam, *quo aorta conſtricta fuerat*, removiſſet, ſenſim canis ad ſe rediit, *pedibus anterioribus primo conſtitit, mox poſteriores movit, tandemque iis conſtitit, &, ut antea, inceſſit*; Unde Brunnerus dicit, ſe didiciſſe, verum eſſe experimentum, quo dicunt, motum poſteriorum pedum, ligata arteria, aboleri. Ex quibus concludere licet, multum aberaſſe Riverium *cit. lib.* 7. *Prax. c.* 5. *p.* 255. dum docet, hanc paralyſin fieri, vel *ab humore à capite in pectus delabente, cujus portio in brachium vicinum defluat*, vel *è ſero in pectore contento, & ad brachia per venas axillares exudante*, vel *à refrigeratione muſculorum intercoſtalium, à quibus ad brachia nervi derivantur*, vel *alia quavis vicinia lege abortam.* Contra nobiſcum facit Hippocrates in Coacis, quem male pro ſe allegat Riverius, dum à *vehementi inflammatione pulmonum aut pleuræ*, quæ compreſſionem vaſorum infert, ejus generis paralyſin deducit.

§. 20. Frigent exteriores partes in hydropicis noſtris, quia turbato ſanguinis circulo influxu laticis, qui omnis in corpore caloris focus eſt, orbatæ ſunt, interiora vero viſcera vehementi, ob regurgitantem ſanguinem, uruntur calore. Appetitus in illis ſalvus eſt, qui à febri ſunt immunes, nec ventriculum cruditate pituitoſa aut nidoroſâ refertum habent. Iidem ſiti quoque non anguntur, quia motus lymphæ ad glandulas in faucibus & ventriculo non prorſus eſt interceptus; contra alii hydropici, propter abruptum ferè lymphæ motum ad prædictas partes, clamoſa ſiti, quâ nullus dolor acerbius noſtrum corpus excruciat, (ut optime Pechlin. *l.* 3. *obſerv.* notat) graviſſimè premuntur. Cibus ab hydropicis noſtris paulo majori quantitate ingeſtus, concitat

citat paroxyſmum aſthmaticum, præſertim ſub finem coctionis, vel quòd repleto ventriculo, & cibis ſpumida fermentatione turgeſcentibus onuſto, diaphragmatis motus, jam ante impeditus, magis & magis ſufflaminetur, ut proinde rectè Hercul. à Saxoniâ *p.* 152. *accepto cibo anhelitus difficultates augentur, facta ſcilicet compreſſione à ventriculo repleto, circa ſeptum tranſverſum;* vel, quòd novus chylus per ductum thoracicum, ordinaria via ad thoracem delatus pulmonum compreſſionem ſua mole adaugeat. Quòd autem à ventriculo nimium cibis diſtento aſthma ſubinde oriatur, in pueris voracioribus toto die obſervare licet. Alvus etiam reſpondet, tum quòd in inteſtinis nullum hæreat vitium, eademque nec compreſſa nec inflammata ſint, nec motus periſtalticus ſit perverſus, tum, quod caput rei eſt, non plane deſtructus ſeri ac lymphæ motus exiſtat, ac ea propter excrementa non nimium exſiccentur, aut indurentur. Ubi enim res ſecus habet, fæces plus æquo duriores ſunt, nec alvus excrementa debito tempore deponit, quòd in pulmonibus & thorace ſerum, quo excrementa dilui debebant, ſtagnet. Matutino quoque tempore ſudor prorumpit, quando ſanguis arterioſus multo adhuc eſt dilutus ſero, quod, ſyſtoles ope, per laxatos tempore placidioris ſomni poros extruditur. Quodnam verò ſit fundamentum, ex quo, profluentibus urinis tenuibus & limpidis in magnâ quantitate, liceat & inſultum aſthmaticum & hydropem prædicere, non adeò in aprico eſt. Williſius *cap.* 4. *de urinis pag.* 185. cauſam in aceſcentiam ſanguinis ac ſucci ſui nervoſi rejicit. *Novi*, inquit, *quaſdam teneræ & rarioris texturæ mulieres, quæ interdum per plures dies male habentes, in copiâ ingenti (ſupra duplum liquidi aſſumpti) aquoſum & tenue ſine contentis, aut hypoſtaſi quotidie mingere ſolebant, quo tempore de virium languore, reſpiratione difficili, & impotentia ad motum conquerebantur. Suſpicor in hoc caſu, ſanguinem & ſuccum nervoſum à ſale evecto & fluorem paſſo nimis aceſcere, ideoque ut in mixtione nonnihil reſolvantur, & in ſeroſitatem nimis fundantur, habiles reddi.* Enim verò, ſi vel maxime res ita ſe haberet, ut affirmat Williſius, quamvis dubio non careat, in noſtro tamen caſu, de quo nobis ſermo eſt, admodum improbabile eſt, acorem ſanguinis, ſi vel maxime adeſſet, ſtatim aſthmaticum inſultum ac hydropem minari. Nos potius in ea verſamur ſententia, copiam urinæ tenuis & limpidæ in his, qui deinde in hydropem incidunt, ſpaſmodicam viſcerum contractionem arguere; ejuſmodi autem conſtrictio, ſi paulo frequentius contingat, obſtructionis ac hinc pullulantium malorum fœcunda ſolet eſſe mater; nec itaque adeò erit abſonum, ex ejuſmodi viſcerum ſtricturis & aſthma & hydropem ominari. Non autem neceſſe eſt, ut explicemus, cur urina, quando hydrops creſcit, parcius fluat, ſaturatioris ſit coloris, ac varia ſedimenta deponat, cum nemo ignorare poſſit, & ſeri in thoracem effuſi ac viſcerum male conſtitutorum, intenſiorisque febris indicium ejuſmodi urinam præbere. Poſt miſerias longo tempore toleratas, exeundum hydropicis noſtris è mundo eſt.

Iſti

Isti vero tanquam suffocati obeunt, quibus pulmones à nimia seri quantitate ita compri muntur, ut subitò respiratio omnis, cum vita, cesset. Hydropici autem illi convulsi aut apoplectici moriuntur, quibus serum, etiam in cerebrum effusum, aut inter ejus anfractus sensim accumulatum est. Nam hoc modo his morbis, qui vitam eripiunt, fomes subministratur. Verisimile, quòd serum in cerebro stagnans, vel acrimonia sua piam matrem erodat, vel copia sua perrumpat; ac, in cerebri basin defluens, medullam oblongatam, atque nervos ex ea ortos, stagnatione suâ corrumpat, aut acredine suâ continuo lacessat, hoc autem ubi fit, non possunt non convulsiones, apoplexia, ac alia mala succedere. Diversitas aquarum, quæ in corporibus hydropicorum post mortem reperiuntur, à varia corporum & in his humorum constitutione, ac à mora, quâ in thorace stagnarunt, dependet. Et quia in antecedentibus vitia viscerum jam tetigimus, ad therapeiam morbi inoffenso pede accedere possumus.

CAPUT III.

Quo Therapeia hydropis pectoris traditur.

SUMMARIA.

§. 1. *Colluvies serosa in pulmonibus & thorace congesta primùm est evacuanda, & quidem per remedia externa.*
§. 2. *Quomodo per interna, & primo per purgantia.*
§. 3. *Per diuretica.*
§. 4. *Per diaphoretica.*
§. 5. *Per pectoralia.*
§. 6. *Humorum & viscerum vitia quomodo corrigenda.*
§. 7. *Qua ratione symptomatibus hujus morbi occurrendum.*
§. 8. *Respirandi facultas quomodo curanda.*
§. 9. *Morbus hic pæne incurabilis.*

§. 1.

IN cura potissimum eo cogitationes omnes dirigendæ sunt, ut 1. colluvies serosa in pulmonibus & thorace congesta quoquo modo evacuetur. 2. Omni studio præcaveatur, ne nova subinde generetur, quod potissimum obtinetur, dum viscerum vitia tolluntur, & omnis cachexiæ occasio artis nostræ præsidiis avertitur. Utrumque autem hoc præstitu difficillimum est. Non immerito Riverius *l. c.* gravissimum vocat affectum, qui difficillime curationem suscipiat. *In iis enim*, inquit, *qui eo laborant*, *calor nativus admodum debilis est*, *viresque naturales languidæ ex gravi aliquo viscerum*

 affectu,

affectu, unde fit, ut, quamvis collectus humor remediis idoneis evacuetur, quod tamen difficillimum est, novus subinde fiat novæ materiæ affluxus, unde morbus non solum fovetur, sed etiam deterior in dies evadit, ita ut tandem in hydropem ascitem corpus incidat. Imo Rodericus à Fonseca *p.* 376. rotunde asserit, *morbum hunc curari non posse, & cessare beneficium artis ac naturæ.* Et Petrus Salius Diversus *de affect. particul. p.* 247. itidem dubitat, an *his indicationibus Medicus satisfacere possit*, nihilominus fatetur, quòd illos, quos *curandos suscepit, ab hoc thoracis affectu per quædam intervalla (educta materia peccante) liberaverit & per menses & annos, maximo tamen cum labore præservaverit.* Præterea nec desunt exempla curati nostri hydropis, quæ inter notabile est illud Willisii, quod recenset *l. c. p. m.* 218. & idcirco ægri non sunt deserendi, aut prognostico solo relinquendi, sed potius omni ope enitendum est, ut utrique intentioni pro virili satisfiat, aut minimum ad tempus aliquod miseris vita prorogetur. Videndum autem statim ab initio, an ex fonte Chirurgico rivulus aliquis fluat, quo aqua ex thorace educi queat, Quid auxilii ex V. S. in ascite sperari possit, jam in *histor. morb. Vratisl. ann.* 1699. edisseruimus, nec majorem ex eâ utilitatem in hydrope pectoris cuiquam pollicemur, imo damnum irreparabile potius ominamur, quod ante annos circiter sex expertus Vir Illustris dignitatis, cui post V. S. ex consilio Medici veterani alicujus largius administratam, brevi ad plures abeundum fuit, auctis post V. S. omnibus symptomatibus, præcipue autem difficultate respirationis. Prudenter Benedictus *Consil.* 42. *p.* 184. *de sanguinis*, inquit, *missione haud loquendum, cum nullo pacto videatur convenire tum ob frigidos humores tum ob viscerum atoniam.* Paracentesin alii commendant, alii vero damnant. Hos inter est Riverius, qui *pag.* 256. *apertionem lateris, quia in usum revocatam non vidimus, neque felicem illius successum apud ullum autorem legimus, probare absolute non possumus.* H. I. Petrus Salius Diversus *l. c.* ait, sectionem pectoris se non ausum facere, nec etiam in aliis faciendam laudare, quòd *hujus morbi sanatio non tam materiæ præsentis pulmonemque obstruentis & replentis remotionem, sed etiam ejusdem regenerationis prohibitionem indicet.* Sectio autem *primæ tantum indicationi, non secundæ satisfacere possit*, atque hinc concludit, paracentesin sufficiens hujus morbi remedium esse non posse. Quod, ut nos quidem opinamur, in quæstione non est. Nam de eo tantum disputatur, utrum paracentesis locum habeat in hydrope pectoris, licet sponte concedatur, quòd non sit remedium sufficiens. Nec ex hoc capite paracentesis prorsus rejicienda erat à Diverso, cum nec evacuantia sint in morbo hoc sufficiens remedium, quibus tamen multum tribuit Doctissimus noster Salius. Majoris ponderis est argumentum, quod alii urgent: Nempe subinde aquam contineri non solum in thorace, sed etiam in pulmonibus, eam autem, quæ in pulmonibus continetur, per sectionem thoracis non posse evacuari, est in propatulo. Illud sane tanti apud nos est momenti, ut ipsimet agnoscamus, nisi ex indubitatis signis constet, aquam in thoracis cavitate fluctuare, ad sectionem non

esse

esse deveniendum. Sed si id compertum sit, quòd ea (prudenter instituta) locum habere possit, alii minime dubitant, ex quorum numero sunt Hippocrates, aut quicunque Auctor est *lib. de morbis*, Sylvius, Willisius & alii. Ac Sylvius quidem *lib. 1. prax. c. 50. p. 316. si*, inquit, *de thoracis hydrope satis constet, non video, cur non liceat per acum argenteam cavam in thorace innoxiam instituere paracentesin, ex tali nempe vulnere parvo nihil periculi imminet ægro.* Quod tamen non credit doctissimus Horn, qui in Microtechne monet, eam non plane periculo vacare. At tum demum apertionem thoracis decernendam esse recte monet, quando medicamentis nihil efficitur. Willis cum Lowero etiam feliciter eandem celebravit in adolescente sano, ut legere licet *p. 216.* quæ historia cum aperte doceat, quomodo instituenda sit paracentesis, hic omnino inserenda videtur: Ita vero habet: *Post factam totius provisionem Chirurgus inter sextam & septimam vertebram cauterium applicuit, & postridiè foramini in pectoris cavitatem secto canalem indidit, quo facto statim liquor crassus ac instar chyli albescens & quasi lacteus effluebat. Hujus primâ vice tantum sex circiter unciæ detrahebantur, & postridiè tantundem. Die tertio cum paulò major quantitas exire permitteretur, magno statim languore affectus, & deinde febricitans per diem unum aut alterum male habuit: Quapropter donec temperiem & vires recuperaret, materiæ istius exitum inhibere visum est: postea verò ejusdem evacuatione tantum parcâ quotidie factâ, pectoris cavitas fere in totum inanibatur. Adhuc vero canalem cum epistomio in foramine gerit, quo semel nycthemeri spatio aperto humoris usque tantillum emanet: interim stomacho, vultu & viribus valens foras obambulat, equitat &c. Pharmacia haud multa usus est aut opus habuit. Post sectionem cordioca temperate, quandoque hypnotica & postea decoctum traumaticum bis quotidiè sumendum illi injunximus.* Hæc Willis. Nobis vero etiam non monentibus dilucescit, quòd in sectione hic thoracis eædem observandæ sint cautelæ, quæ in paracentesi in ascite præscribuntur, de quibus & nos aliqua diximus in historia & uberius differunt Heurnius in *lib. 6. aphorism. 27. n. 3.* Capivac. *Pract. l. 3. c. 19.* Mercatus, Rudius, Hollerius ac Scholzius noster *aphorism. 1128. & seqq.* Quantum ad encheiresin, omnia satis accurate persecutus est exercitatissimus Chirurgus Cornelius Solingen *in den Handgriffen der Wund-Artzney part. 2. c. 1. p. 175. & seqq.* Sed quid de fonticulis & vesicatoriis dicendum, an & illis serum in cavitate stagnans evacuari poterit? Non obscure probant Mercatus & Rudius. Usum vesicatoriorum, tum in affectibus dolorificis diuturnioribus, e. g. in doloribus capitis pertinacibus, hemicraniâ, odontalgiâ, in arthritide nondum inveterata, tum in periculosioribus symptomatibus acutorum morborum, convulsionibus, deliriis, exanthematibus retrocedentibus, sæpe vidimus satis insignem, si prudenter applicentur; at hic prorsus non assequimur, quid ad summam rei conferre possint, nisi fortean quispiam sibi persuadeat, quòd seroso-lymphaticus humor à pectore his averti & ad partes exteriores derivari queat. Segnius adhuc auxilium à fonticulis exspectandum est, qui in affectibus sæpe recrudes-

crudescentibus, e. g. ophthalmicis, lippitudinibus, visus & auditus difficultate *&c.* post intervallum aliquot septimanarum, utilitate egregiâ alias se commendant. Neque setaceum, quod cum effectu in vehementioribus catarrhalibus affectibus circa caput jam quadantenus assuefactis aliquoties adhibuimus, ab effectu evacuandi effusam in cavitatem thoracis colluviem serosam ullo modo laudare possumus. Quando hydrops crescit eundo pedesque intumescunt, scarificatio utique locum habet. Adhibuit eam Collega noster D. Helwich aliquoties, ac in illo etiam Religioso S. J. de quo *cap.* 1. mentionem fecimus. In sinistro pede instituta & per aliquot dies repetita scarificatione, incredibile est, quantum serosi humoris per aliquot septimanas effluxerit; sed in dextro pede negotium non è voto succedebat, fortassis, quòd cutis ibidem crassior ac pinguedo copiosior esset, donec scarificationem κατὰ συρμὸν in subsidium vocaret, ubi multum aquæ, sed sine ægri sublevamine profluxit. Dedit interea diligentem operam, ne, cujus periculum aliquoties erat, gangræna aut sphacelus succederet, id quod haud raro contingit, ut Ludov. Septalius *animad. lib.* 7. *n.* 56. recte observat. Sed præterea, ubi operæ aliquando pretium per incisiones ejusmodi fieri debet, humorem satis fluidum esse necesse est, nam ubi nimis est gelatinosus, frustra fit sectio. Scimus scarificationes has non ab omnibus probari, sed frivolum esse putamus contra experientiam litigare, cum à temporibus Hippocratis à Medicis multoties ita factitatum cum salutari effectu legamus. Apud Ægyptios ejusmodi operatio valde celebris est, & merentur etiam hic legi verba P. Alpini *lib.* 3. *de Medic. Ægyptior. c.* 13. *p.* 102. *Curant*, ait, *non raro hydropicos sectione, aquam educentes, quorum varii varias sectiones ad id celebrant: alii siquidem sub umbilico per* 3. *digitos versus partem, à quâ hydrops ortum duxit, terna vulnera infligunt. Atque alii parvis scarificationibus ventrem tumidum scarificant, per quas aqua paulatim exit. Alii vero utique supra vel infra pedum claviculam intus extusque binas adigunt sectiones, per quas commodè sensimque ac sensim aqua educitur. Quo sane modo sectionis aliquos ab hydrope effatu digno sanatos observavi.* H. I. Docet vero ibidem Guilandinus *pag. seq. antiquis medicis id auxilii genus fuisse notissimum, non modo ad duas hydropis differentias, verum etiam ad hernias aquosas & ad omnes aqueos tumores.* Porrò censemus etiam scroti in tumorem adacti perforationem cum ægrotantium commodo institui, sicuti nuper in Illustri Viro D. Helwich fuit expertus, & in molitore D. Grassius. Nam effluit in notabili quantitate, & licet brevi iterum intumescat, sicuti in utroque contigit, tamen facile iterum evacuatur, modo apertum servetur vulnus, quod tamen justo tempore injectis vulnerariis & balsamicis decoctis facile sanatur, nam non tantum humor evanuit, sed & asthma, quo misere antea angebatur, ad tempus remisit. Inter externa Medicus Anglus Nickholson varia pro evacuanda ex corpore aqua Sereniss. Regi Angliæ Wilhelmo III. suasit, nimirum ut refert G. Bidloo *im Bericht von der letzten Kranckheit und Tode* Wilhelmi III. *p.* 104. hanc evacuationem obtineri posse putavit

(1) *Durch frische Haber-Grütze, Sand, Saltz und dieses alles trocken und warm.*

(2) *Durch Käfigen, die man mit sich führen kan, von Erde, oder einer Berg-Materie gemacht.*

(3) *Durch Räuchwerck von Pflantzen, Holtz*, Mineralien, *und andern spritüsen Dingen* componiert.

(4) *Durch den Rauch, welchen man über einem Loche in der Erden, in welchem Feuer gemachet, auffænget.*

(5) *Durch Maltz, nemlich wann das Bier darvon abgeschöpffet, item durch Kräuter, Holtz des Lebens, allerley Pulver und* Liquores, *welches durch kochen bereitet wird.* Et addit: *Dieses alles kan man sicher gebrauchen.*

§. 2. Verùm ab externis progrediendum ad interna. Ex his primo loco meritò nominanda sunt purgantia, quæ omnes Practici uno ore in hoc nostro affectu laudant, quamvis alii hæc, alii verò alia adhibenda esse contendant. Nam & hic voto non vivitur uno. Doctissimus Martianus eligit *mannam*, quam serositates in pectore stagnantes exturbare credit. Petrus Salius Diversus duo proponit, quæ sibi infeliciſſimo usu fuisse prædicat; Alterum est *elaterium*, alterum est *succus sambuci radicum*, hunc ad unciam & semis, illud ad quatuor grana ad summum exhibuit. Roderico à Fonseca *p.* 377. *elaterium periculosum est medicamentum, & ideo ab eo abstinendum judicat.* Ipse vero duo proponit medicamenta, quæ ad expurgandas aquas longe judicat esse præstantiora, ex Fernel. *lib.* 7. *de methodo medendi*, at præterea laudat ad evacuandum serum, *semina ebuli* ad ʒiß cum *saccharo & cinamomo.* Riverius *p.* 256. inter hydragoga ea, quæ ex mineralibus desumuntur, in hoc affectu maxime convenire arbitratur ☿ium *vitæ*, ita correctum, ut per inferiora tantum evacuet. Hydromel purgans Willisii ex purgantibus ingrediuntur semen carthami, ebuli, folia senn. agaricus, mechoacanna, turbith. Pilulæ vero illius constant ex ☿io & resina gialapii. Ab insigni effectu laudat electuarium hydragogum D. Sylvii, quod *lib.* I. *Prax. c.* 7. *p.* 170. describit D. Helwich; sed hoc ipsum nunquam hactenus exhibuit præsente febri, tum enim omnia drastica & vehementiora evacuantia procul esse debere arbitratur: cum nihilominus ex re ægrorum sit, ut alvus sit aperta, lenientibus solis hactenus usus est, & interea insigni mactat encomio electuarium lenitivum Burrhi, quod & grati est saporis, & blandissime sine ullis turbis, ac intensione febris lubricando aperit, cui tamen ob varias causas præferre non dubitat aliud medicamentum, quod sub nomine *balsami perpetui* ipsi innotuit, ac insigni viscera deoppilandi, eademque à putrilagine conservandi virtute pollet, quas dotes evidentius, ut aliquoties est expertus, exerit in illis, quibus potus ordinarius cerevisia est. Tinctura sacra Listeri ex *hierà picra & cochinillâ*, cujus meminit in consilio pro Serenissimo Rege Wilhelmo, etiam inter selectiora medi-

(1) Recenti farina avenacea, arena, sale, iisque siccis & calidis.
(2) Capsulis portatilibus e terrâ aut alio minerali confectis.
(3) Fumigatione plantarum, lignorum, mineralium aliorumque spirituosorum.
(4) Fumo recepto per foramen in terra, ex igne ibi accenso.
(5) Hordeo tosto, post cerevisiam exhaustam. Item: Herbis, Ligno vitæ, variis pulveribus liquoribusque coctione parandis. *Et addit.* Hæc omnia posse securè adhiberi.

dicamenta referri meretur. Pilulæ autem ejusdem ex confectione Hieræ Picr. ℈j, Extr. Rud. gr. iiij. ſucc. glyzyrrhizæ, aqua roſarum ſolut. ℈j. pro doſi nimia mole & ſapore nauſeabundæ ſunt. Cæterum prudenter monuit Sennertus noſter *lib. 2. part. 2. cap. 20, Medic. Pract. educendam eſſe materiam paulatim & medicamenta purgantia repetenda eſſe.* Nam ſi ἀϑρόως aqua in hydropicis univerſim effluxerit, *πάντως ἀπόλλυνται omninò moriuntur*, ut ait Hippocrates *aphoriſm. 27. ſect. 6.* Et ſi hoc fortaſſis non eveniat, id tamen, ſi *validius purgans exhibeatur*, certò conſequitur, quæ Riverii eſt obſervatio, *ut humores valide exagitentur, unde ſuffocatio ingens ægrotanti contingit, quæ illum ſubito de medio tollit. Ideo*, inquit, *caute agendum eſt, & in minori doſi atque iteratis vicibus, medicamenta exhibenda ſunt, eaque cum potentioribus aperientibus ac diureticis miſcenda, ut ſimul viæ aperiantur, & ſeroſæ materiæ portio ad urinæ vias deducatur.*

§. 3. Purgantia in cura hydropis pectoris excipiunt *Diuretica*. Ab his glorioſiſſimus Imperator Maximilianus II. plurimum commodi ſenſit, qui, cum pectoris hydrope cum cordis palpitatione ad annos 20 laboraſſet, uno interdum die ad ſex libras aquæ minxit, cumque motus ille materiæ impeditus eſſet, ſuffocatus eſt, ut refert ex Cratone Sennertus *l. c.* Sed quæſtio eſt, quænam diuretica hic potiſſimum locum habeant. Si locum affectum, ut par eſt, conſideremus, jure ambigas, an ea, quæ ſalſedinem ſeri augent, ac eo ipſo majorem materiæ, quâ natura ad relaxationem renum ſtimulatur, quantitatem ſuppeditant, id eſt, ſalina hic prudenter præſcribantur, cujuſcunque etiam generis ſint, ſive *temperata acida*, e. g. ∽ ♁tri, ⊖lis; ſive *alcalica* & ea rurſus *volatilia præcipue oleaginoſa*, e. g. ∽. ebor., tartari; vel *fixa*, e. g. ⊖. geniſtæ *&c.* ſive tandem *media*, e. g. tartar. ⏀latus ⏀. regeneratum, ⊖. digeſtivum Sylvii *&c.* quod notorium ſit, quanto cum damno iis, quorum pulmones minus recte conſtituti ſunt, ſicuti & in hydopicis noſtris contingit, exhibeantur. In uſum itaque potiſſimum ea erunt vocanda, quæ mucoſitatem humorum reſolvunt, ut tanto facilius tenuior ſeri pars ſecedere queat, ex quâ claſſe ſunt acria pinguia, gummi-reſinæ, radix item vincetoxici, pimpinell. apii, petroſelini, raphan., calam., & omnis generis plantæ antiſcorbuticæ, ex quarum nonnullis aqua ad hydropem pectoris Döringii noſtri elicitur, ut ex deſcriptione ejus apud Sennertum patet. Vegetabilibus etiam originem debet ▽. diuretica D. Willis. Præ reliquis placet Terebinthina Julio Cæſari Benedicto in *Conſ. 43. p. 189. Terebinthina*, inquit, *à me millies in affectibus pectoris comprobata.* Nuper apud nos famam etiam conſecutum eſt ſal quoddam volatile ✱cale, quod virtutes omnes à 9. ✱co mutuatur. Nonnullis arrident ex inſectis præparata, unde antiqua traditio à temporibus Archigenis ad noſtra uſque tempora, de *virtute millepedum ſeu aſellorum*, quacunque tandem virtute agant, propagata. Pilulæ D. Willis ex omnibus hiſce ultimorum diureticorum generibus conflatæ ſunt, conſtant enim ex millepedibus, flor. ſulphuris benzoin., pulv., ſeminis dauci, bardan. terebinth. venetâ. Pompejus Saccus in *medicin. theoret. practic. Conſult. 27. p. 109.* commendat ſeqq.

℞.

℞. pulv. milleped. ppt. ℈ij.
⊖. ſuccin. gr. vj.
fl. ✱c. gr. vij.
⊖ tartar. gr.

cum decocto pectorali & diuretico Willisii. Sed Liſterus hic planè in diverſa abit in Conſilio pro Rege Wilhelmo, in quo, ut notum eſt, hydrops pectoris à Medicis metuebatur, nam omnia diuretica vehementiora vehementer diſſuadet, tum quod *nimis acria & corroſiva ſint*, tum quod *ſitim accendant*, quæ in morbo noſtro patientes valde affligit, tum quod *pulmones nimis calefaciant*. Verum hic in genere quidem determinari nequit, qualia ſemper adhibenda ſint diuretica, ſed prudens circumſtantiarum penſitatio facile oſtendet, quæ in uſum vocari queant, & quænam ægro noxia eſſe poſſint. Cum febris complicata eſt cum hydrope, efficaciora diuretica procul ſunto. Nos in eo caſu lap. percar., oc. 69. crudos, tartarum etiam crudum, ♈. depuratum, emulſiones ex ſem. violar. &c. adhibuimus. Quoniam etiam non raro nephritici inſultus hydropicam afflictionem augent, etiam in hoc caſu prudentia opus eſt; nos tum fere, quando præſertim ſtranguria adeſt, aliquot guttas opobalſami veri cum pulveriſato ſaccharo exhibuimus. Eſt etiam ſuus lapidi lyncis, Judaico &c. locus. Ubi vero nulla concurrit febris, tempore verno in corporibus robuſtioribus ſuccum betulæ cerevifiæ confermentatum, prout in Angliâ & alibi fit, non diſſuademus. Succus etiam raphani ad aliquot uncias aſſumptus urinæ largiorem fluxum provocat. Fraga & baccæ alkekengi cum debiliori ſpiritu vini infuſa, ſi in debita quantitate, ad unciam unam puta, accipiantur, ſatis urinam cient. Præcellentem vero effectum eſſentiæ gummatis ammoniaci & ſeri lactis caprilli præterito hujus anni vere in Fœmina quadam illuſtriſſ. expertus eſt D. Preuſs, cum aucta hinc notabiliter diureſi & euphoriâ in Hydrope Pectoris & Pedum, qui uterque una cum ſymptomatibus concomitantibus t. t. egregie hinc ceſſavit ac diſparuit. Verum his ac aliis pro varietate circumſtantiarum nos tum demum recte uti poſſe cenſemus, quando urina tenuior eſt, & parce fluit. Neque tamen hic cum impetu res agenda eſt, ſed moderato & continuato uſu opus eſt, præmiſſis & interpoſitis laxantibus, ſine quibus uſus diureticorum nunquam tutus eſt. Imo etiam neceſſarium eſt, ut crudioribus & craſſioribus recrementis, maſſa humorum ante ſit defæcata, ne forte per diuretica hæc inquinamenta ad renes præcipitentur, poris per diuretica dilatatis impingantur, unde non niſi renum obſtructio, urinæ ſuppreſſio, & alia mala conſequi poſſunt. Cæterum aliquoties meminimus nos vidiſſe, quòd diuretica imprudenter uſurpata, non tantum magnos in humoribus tumultus excitaverint, ſed & aſthma cum periculo ſuffocationis intenderint.

§. 4. Porro conducunt hydropicis noſtris etiam diaphoretica (quoniam corpora eorum recrementis ſeroſo-vaporoſis abundant) & quidem tanto magis

gis, quando habitus exterior perspirabilis est, ac natura ipsa, quod nonnunquam fit, ad sudores inclinat, et non nimium ægri in ætate vegetiori adhuc sunt constituti. Accedit & hoc, quòd sanguini, qui in his viscidus est, fluxilitatem & attenuationem concilient, ac tenacitatem lymphæ disjiciant, ac obstructiones reserent. Multum his remediis confidit Sylvius, ex immenso autem eorum numero seligit aquas theriacales plures c. ☿. paratas, decocta ex lignis guajaco, juniperino, sassafras, è rad. Imperator. chinæ, sarsaparill. petasitid. &c foliis scordii, card. b. card. mar., scabiosa, taraxac., fl. papav. errat., sambuc. chamomill. sem. milii, card. b. parata; imò in ea sententia versatur, *quòd vasa lymphatica rupta, postquam obstructione fuerint medicamentis laudatis liberata, sponte consolidentur, sicut observavimus evenire in vasis sanguineis, cum glutinandi vi præditum sit cujusvis partis alimentum proprium, quippe plus minus tenax & glutinosum.* Decoctum chin. c. aliqua portione L. sassafras commendat Benedictus *Consf.* 42. *p.* 184. etiam hoc nomine, quòd *visceribus tonum restituat.* Et hinc pro potu ordinario sumi vult seq. Bochetum Willisius *p. m.* 218. ℞. rad. sarsapar. ℥vj. chin. ℥iiij. C. santal. alb. citrin. aa. ʒvj. rasur. eboris, c. c. aa. ʒiij. rad. calam. aromat. ℥ß. passul. exacinat. ℔ß. rad. liquirit. ʒiij. secundum artem infund. & coqu. in ▽. font. ℔. xij. ad VI. F. colat. Admiscet alia adhuc ejus generis decoctis, sc. fumar. eupator., card. b., rad. ari, hirundinar. Valerian. &c. D. Saccus *l. c. Consult.* 28. *p.* 113. At in exhibendis tamen sudoriferis his caute procedendum, propter respirationis difficultatem, *propter quam difficulter sudorifera adhiberi posse* censet Fonseca *l. c. p.* 378. Hæc & alia ejus generis præcipuè tum habent locum, ubi, quod fieri solet, in cute pruritus, aut etiam excoriationes aliquæ adsunt, quo in casu recte, ex multorum etiam opinione adhibentur serpentum & viperarum officula, aut integra etiam (separata cute) corpora, abjectis, præter hepar, interaneis omnibus. Quando febris cum hydrope complicatur, præ reliquis medicamentorum generibus sudorifera, prudenter selecta, & iteratis vicibus exhibita, usum habent, eumque insignem. Soliti sumus hactenus, sub his circumstantiis, exhibere ex Rob. sambuc., ebul. c. lap. 69. ⊖. card. b. & syrupo quodam, extemporaneo labore commixtum, electuarium horis matutinis, quod eo potissimum tempore, natura, coctione finitâ, secretioni recrementorum, & rerum noxiarum eliminationi ex corpore vacet; semper vero etiam una intenti fuimus in moderationem sudoris (qui alias non facile in nostro morbo succedit) dantes operam, ne suffocationis periculum creetur, aut vires nimium dejiciantur, id quod præcavebitur, exhibitis, fluente sudore, analepticis subacidis, si sc. tussis absit. Tanto autem minus virium est metuendum dispendium, quando sudorem sequitur placidus somnus, aut corporis aliqua quies, animique, quod tamen raro fit, tranquillitas. Observatum autem est multoties à nobis, sudores hydropicorum nostrorum fere particulares solum esse; & in pectore ac capite eos sæpè, in artubus autem valde raro prorumpere. Non diffitendum tamen est, quod diaphoretica hæc ad aquam è cavitate pectoris evacuandam sint invalida, & hinc in antiquioribus

bus Medicis vix pro hoc fine commendata legas. Certè Hippocrates tantum in febb. eadem laudat, ut Cl. Clerc. *l.* 3. *p.* 1. *c.* 21. observavit, & propterea magis inter ea medicamenta, quæ occasionem generando hydropi præripiunt, numerari debent.

§. 5. Sed nunquid & pectoralia in hydrope thoracis locum habent? Commendant ea multi, & inter eos Doctiss. Vir Christ. Joh. Langius Lipsiensis. Et sane si pulmones sero glutinoso distendantur & intumescant, fortassis prudenter adhibita pectoralia non nocebunt. Sed difficulter certe assequaris, quomodo efficaciam suam exerere possint, si in cavitate pectoris aqua fluctuet, nisi credere velis, pulmones in superficie *esse perforatos instar spongiæ & absorbere aquam, eamque ad arteriam asperam ablegare ad exspuendum, accedente inter tussiendum valido diaphragmatis motu, à quo versus superiora cum impetu propellantur, quæcunque sibi molesta sentit natura.* Laudantur autem hic eadem, quæ in thoracis empyemate præscribi consueverunt, e. g. scabiosa, tussilago, hyssopus, veronica, marrubium album, pulmonaria, betonica, capill. ♀. &c. Ut autem recte hæc adhibere possis, necesse est, ut adsit tussis, nam nisi natura tussi indice satagat eliminare per pulmones materiam in thorace contentam, frustra omnino becchica à nobis præscribuntur, & hactenus in pæscribendis expectorantibus in hoc affectu non fuimus nimii, eam foventes opinionem, illa non habere locum; nisi ubi manifesta adsunt indicia, quòd *mucosa materia circa bronchia & arteriam asperam hæreat;* neque, vel in hoc casu, censemus illorum usui diu circumspectum practicum inhærere posse, quòd expectorantia non tantum mucosam in pulmonibus materiam eliminent, sed ejusmodi materiæ uberiorem ad pulmones affluxum concitent, & eo fere, quantum ad hoc, ritu operentur, quo purgantia, quæ non tantum recrementa ex intestinis evacuant, sed & ex massa humorum fæces ad eadem propellunt. Si qua ergo sese offerat occasio ordinandi expectorantia, non prævaricabitur Practicus, si & discutientia, ac cathartica leniora interposuerit, nec nimis continuato becchicorum usu viscositates uberius ad pectus propulerit. Non est necesse, ut ex Hippocrat. *l.* 2. *de morb. & libr. de intern. affect.* prolixe modum describamus, quo in empyemate pulmonis purgare est annisus, quia breviter eum delineat Clerckius *part.* 1. *lib.* 3. *c.* 17. & hoc de illo fert judicium: *Les Medecins des siecles suivans ne l'ont plus pratiqué; soit qu'il n'y ait pas eu des malades qui l'ayent voulu souffrir, soit qu'on l'ait jugé inutile ou impraticable.*

§. 6. Si hisce, de quibus hactenus locuti sumus, remediorum generibus, obtenta fuerit materiæ peccantis evacuatio, cura convertenda erit eo, ut humorum vitia & viscerum inflammationes, obstructiones, scirrhi, quantum fieri potest, emendentur & corrigantur. Correctioni humorum potissimum dicata sunt absinthium, mentha, cent. min., cochlear., fumar., nasturt., card. b. rad. pimpinell. scorzoner. rad., ari, helenii, vincetox. acori calami aromat., curcum. raphan., zingib. bacc. juniper. & ex his varia arte pharmaceutica debite præparata. Merentur etiam eximiam laudem salia fixa,

& inter ea arcanum duplic. M., nisi evidentia læsorum pulmonum adsint indicia, effectum laudabilem exerit, quando urina est pallida. Arcano huic; quantum ad vires, par est tartar. vitriol. Eximium quoque habet usum ipsum ⏀. depuratum, ⊖. absinth. egregium est medicamentum in hydrope, post febres debite continuatum. In corrigenda lymphæ viscididitate & hinc ortis variis malis ☿. d. rite præparatis facile aliis palmam præripuerit. Eadem etiam medicamenta visceribus obstructis deoppilandis inserviunt, & quidem acriora phlegmaticis, temperatiora sanguineis & cholericis. Medicamenta autem ex animalibus parata (e. g. pulmones vulpis, aut hepar lupi, vitulorum, anserum, gallinarum &c. quæ singulariter pulmonibus, hepati &c. convenire creduntur, & quædam ex iis à Medicis ipsis extolluntur, e g. Hepata ab Heinrico à Bra in *lib. de medicam. simpl. ad hydrop. p.* 90. Jacob de Dondis Patavino in *Promptuar. Med. tract.* 3. *p.* 83. *& seqq.* Julio Cæsare Claudino, Schrœdero &c.) omni virtute cassa sunt. Nec, ut obiter hoc dicamus, experientia confirmavit virtutes, quæ bufonibus à recentioribus æque ac antiquis in hydropicis affectibus tribuuntur. Hic potius usum pilularum ex extractis selectioribus reliquis remediis anteponimus, præprimis in sequioris sexus cachexiâ cum viscerum obstructionibus conjuncta. At in exarescentia & siccitate viscerum quid faciendum sit, non facile quisquam definiverit. Humectantia indicari certum est, at nec minus exploratum, neminem fortassis illis ipsis unquam fuisse verè sublevatum. Ingere, quantum libet, potiunculas ex ▽. lactuc. portulac. malv. borrag. bugloss. endiv. syrup. violar., pomor. redolent., jujubin. glyzyrrh. non majorem inde videbis utilitatem, quam ex alimentis humectantibus, e. g. bradiis carnium, oleribus, lactucis, spinachiis, endiv. rapis dulcioribus, pomis, prunis, uvis passis coctis &c. quæ medicamentosis illis longe præferimus. Cura Sydenhamii in hectica per equitationem, vecturam, deambulationem huc trahi potest, & quidem tanto magis, si accedat tussis sicca & vehemens. Sperant aliqui eximium usum ex sapone Veneto, & hanc rasuram cum lacte, alio etiam tempore cum vino coctum, ad imitationem Clariss. Viri Rosini Lentilii in *miscell. medic. Pract. part.* 1. *p.* 39. 104. 176. ejusmodi ægris exhibuimus, at verò id plerumque fecisse nos cum exiguo effectu probe recordamur. Propterea jam ab aliquo tempore ab ejus usu abstinuimus, ac aliquas in hoc casu herbas, maxime autem flores bellidis minor. contundi & jusculis carnium admisceri jussimus, quem modum fuisse Wepfero familiarem didicimus ex hujus epistola ad Clariss. Harderum in *Apiar. p.* 198.

§. 7. His ita constitutis, edisserendum, quomodo urgentioribus morbi nostri symptomatibus occurrendum sit, febri inquimus, & difficultati respirationis, sive metui suffocationis. Complicatæ febri prælaudatus Saccus quomodo occurrere annisus fuerit, discimus ex *Consult.* 27. *p.* 109. *Ad primam indicationem adimplendam* (febrilem sc. effervescentiam mitigandam) *præstant febrifuga, unde laudarem pulverem corticis Peruviani, more Gallico, exhibitum; quod si ab hoc febris non tolleretur, extractum parandum ex eodem cortice, rad. gentian.*

gentian., cent. m. & chamomill. & à capite mortuo residuo incinerato extrahendum ⊖., addendum postea iisdem extractis & de hoc exhibendum ante paroxysmum per duas horas ad ʒj. cum ℈ß. ♁. d. c. ▽. febrifuga Querc. vel Mynſ. febre in augmento existente diascord. Fr. c. ▽. plantag. & acetosæ exhibendum, ut effervescentia febrilis moderetur, tempore minoris afflictionis, in quo alterantia & præparantia exhiberi solent, deobstruentia subministranda, quæ urinam etiam movere solent, ut: ℞. ⊖ tartar. vitriolat. *℈j. croc. ♂. aperit. ℈ß. ♁d. gr. xv. ♀. millep. pp. ℈j. superbibendo decoct. rad. fænicul., pentaphyll. graminis, ireos, chærefol. c. gtt. x. ⌒. ⦶tri, omni tertio die leniter purgandum corpus cum cassia, sic enim & febrili materiæ occurremus, & aquam evacuabimus, ut reliqua possit absorberi à vasis lymphaticis &c.* Hæc ibi Saccus. Sed si absque fuco animi nostri sensa exprimere nobis fraudi non fuerit, libere fatebimur, hanc curam nobis non probari. Corticis Peruviani, qui eximiá virtute adstringendi pollet, usum hic summoperè noxium esse arbitramur, & eo adhibito, febrim ejus commatis, de quo nobis sermo est, fieri intensiorem, varia experientia edocti scimus. Et quantum noxæ adferat in febribus veris intermittentibus, quorum antidotus sano sensu vocari potest, si intempestive adhibeatur, omnis dies docet. Et, si res ex voto cedat, recidiva tamen metuenda erit, quoties sub primo statim initio febris cortice hoc febrifugo supprimitur. Nam hoc pacto febris *sine ratione sine bonis signis finitur*, & quæ ita finita est, fere *revertitur*, ut Celsus recte docet *l. 2. c. 7.* secutus Hippocratem in prænotion.: *Quibus febres cessant, neque apparentibus solutionis signis; neque diebus judicatoriis, iis recidiva expectanda est.* Verum hic non est locus de abusu hujus medicamenti noxio odiosam ingredi disputationem. Nec erimus cuiquam Auctores, ut Diascord. Fr., nobile alias in contagiosis morbis medicamentum, empirico usu profanet, nam & propter adstringentia & opium, quæ ejus compositionem ingrediuntur, tuto hic adhiberi non potest. Nos, perpendentes febres hasce potissimum inde oriri, quòd circa viscera adsit præternaturalis dispositio, e. g. *infarctus, tubercula, scirrhi, indurationes latiores &c.* quibus sanguini liber progressus denegatur, non alio modo, quam hecticas tractandas esse, hactenus credidimus, & vix alia, quam deobstruentia, incidentia & resolventia adhibuimus. Id placet in Consult. Sacci, quòd diureticam methodum commendet, à quâ, quod non obtinetur, alia vix ac ne vix assequeris, quanquam acria diuretica longe hinc proscribenda sint. Si paulo impetuosior ac vehementior sit hæc febris complicata, magnæ inflammationis præsentiam arguit, & præpropere utplurimum solet funestum suum absolvere stadium. Quando præsentia sunt ulcerationis internæ signa, an decoctum Guajaci, quod Freitagius tantopere commendat in hectica febri, adhiberi possit, dudum deliberavimus. In humidioribus temperamentis periculum fieri posset, ut & in illis subjectis, quæ quondam venereis inquinamentis fuere infecta. In ultimis hisce, etiam summe tabidis, tantum præstat, quantum vix quisque crediderit, nisi expertus, modo juxta methodum Arcæi istud & præparetur & adhibeatur.

§. 8. Omnium autem maxime disquiritur, quid Medico agendum sit,

quando

quando respirandi difficultas ita increbescit, ut suffocationis metus & periculum præsentissimum sit, quando ægri & circumstantes trepidant, ac ille in limine mortis, ut ex pallore vultus, frequentia & intermissione pulsus, extremis frigidis &c. concludi potest, est constitutus. Segnia medicamenta respuit hic affectus, ac propterea, sine dubio, volatilia fuerint adhibenda. Nos, cum toties animadverterimus, aliquid convulsivi simul concurrere, elegimus ea remedia, quæ utrique affectui conveniunt, & una fidelia duos dealbavimus parietes. Prostat in nostris officinis spiritus sub nomine *Bezoard. D. Bussii*, quem ægros sublevasse meminimus, si singulis horis 40. guttæ propinentur. Certavimus subinde etiam potiunculis antispasmodicis, carminativis, diureticis, & ita cum fructu aliquando exhibuimus potionem ex ▽. fl. til. pœon. petrosel. chamomill., ⌒. ✱c. s. ac syrup. dialth. Nec minus clysteres injici curavimus, & externe etiam linimenta ex antispasmodicis concinnata applicari jussimus. Sensibiliter auxilium aliquo tempore præstitit mistura ex spermate ceti, •°• amygd. d. & liquore C. C. succin. ad ignem sub diligenti agitatione parata. Solvitur autem absque manifesta exscreatione, imo si quid forte sub finem exscreetur, id tantillum est, ut non causæ, sed potius producti rationem subire queat. Hoc cum videret Helmontius ex asthmate ejusmodi fecit *caducum pulmonis & istum fieri è veneno, quod proprietate sua pulmonem afficit, sicut cantharis lotii organa*, contendit tractatu *de asthmate & tussi* §. 29. Ad præcavendos suffocationis hujus insultus aliquid conferre fumum nicotianæ, aliquot notabilibus exemplis alibi recitandis, didicit D. Helwich; sed qua virtute id faciat, non facile explicaverit quispiam, etiamsi nemo hodiè temerè ignoret, quòd nicotiana oleosis & salinis acribus partibus pollens, ductuum poros & oscula reseret, fibrillas ipsorum stringat, succos è fontibus eliciat, sanguinis particulas solvat, incidat, ac viscidiores reddat fluxiles. Nam etiamsi hæc ita sese habeant, nondum tamen constat, quomodo hæc ejus vis reseratoria & incisoria imminentem asthmatis insultum auferre queat, nisi forte suspicari quispiam vellet, ♃ e suo anodyno hanc virtutem exerere tabacum. Wepferus paroxysmum asthmaticum non citius potuit sedare quam quiete *pansis quasi alis brachiisque repositorio impositis elatiori.* Hodie adhuc obversatur nostris oculis, qui asthma multum remittere asseverat, quando pectus mensæ capite inclinato fortius allidit, & sub hoc situ aliquid scribit.

9. Quantumvis autem varia hactenus remedia recensuerimus, quibus malum hoc debellari queat & debeat, pro candore tamen nostro, non ducimus esse dissimilandum, quòd multoties hoc malum tam rebelle sit, ut ægri non tantum non curentur, sed ne quidem symptomata eorum mitigentur. Quo in casu medicamenta avarâ manu ægris danda esse credimus, imo Medicos nihil à christiana pietate alienum facturos putamus, si prorsus à remediis exhibendis ad tempus abstinuerint. Prælucet hic exemplo suo magni nominis & consummatæ experientiæ Medicus Joan. Jacob Wepferus, cujus toties mentionem fecimus, in proprio suo corpore. Initio, teste Brunnero, *l. c. p.* 161.

remedia

remedia varia tentavit, sed caute & prudenter, aperientia diuretica in usum vocavit, quibus cum vesicam affligi animadvertisset, solius gelatinæ C. C. usui inhæsit tantisper, dum, sollicita attentione medicamentis ne hilum profici expertus, unicæ diætæ, cujus exactissimus observator semper fuit, studuit, qua tantundem profecit, ut præter spem, hostem, etsi non profligavit, penitus tamen ne vitæ arcem occuparet, prohibuerit per unum alterumve annum. Itaque hujus exemplo commonefacti Medici exactissimam ægris suis diætam in hoc morbo studiosissime commendabunt, memori semper sub pectore gerentes illud tanquam ex tripode profectum Lucæ Tozzi *l. c. p.* 311. oraculum: *Si quod juvamen unquam huic morbo sit adfuturum, certe ex diætâ exactissimâ illud solum sperare licebit, indicto nimirum victu attenuante & exsiccante.* Imò ne hic quidem solus sufficit, sed & parcissime ejus generis cibis vescantur ægri, ac juxta prudens Petri Salii Diversi monitum *l. c. p.* 248. *merum in minima quantitate bibant.* Cum vero in omnibus thoracis ac pulmonis affectibus, magnum sit in aere positum momentum, nemo non videt, aerem siccum & purum esse eligendum, qui nullis sit correptus inquinamentis. Innotuit nobis, quod Celeb. D. Stahlius in pectoris affectibus cum successu jubeat attrahere fumum & vaporem ex ♁io; dispiciendum ergo imposterum erit, an cum utilitate in hydrope nostro hoc experimentum adhiberi possit. Metus, terror vehementissime nocent hydropicis nostris, ac magnam eamque febrilem perturbationem in corpore hydropici nuper excitarunt. Ægerrime commoti hi fluctus subsidebant; & vix non eadem cum difficultate in vitâ conservabatur, quàm Joannes de Pictaviâ, qui, narrante *Thuano lib* 3 *histor.* ad mortem damnatus, cum ad supplicium duceretur, ex pavore in tam acutam febrim incidit, ut venia, in gratiam filiæ, quæ pulchritudine sua multorum Procerum benevolentiam demeruerat, à Francisco I. Rege, impetrata, vix ad mentem & sanitatem reduci potuerit, unde Sanvaleriana febris apud Gallos in proverbium abiit. Porrò danda opera est, ut excrementa singulis diebus debite eliminentur. Somnus quoque sit moderatus.

FINIS.

DEO SIT GLORIA.

INDEX RERUM.

A.

B.

B.

C.

D.

E.

Expe-

Hæmor-

Puer-

FINIS.